336/23

Cat. Inc. 251

L: M
+ 2
M /

118510474

Familiaris exortatio ad diui Johannis verſoris methaphiſicam amplectandaꝫ

Quonia͂ vita breuis ac incerta qua fruimur. ſenſuſq; ebetes negligentie corpoꝝ multimoda diuerſoꝝ occupatio. nos pauca ſcire permittunt. Et que plerunq; ſunt ſcita. Jugiter excutit ⁊ euellit fraudatrix obliuio ſ memorie inimica. Jdcirco neceſſariuꝫ fuit. vt prouide͂tia diuina id remedium infirmitatis humane litteraꝝ vſum mortalibus exhiberet vt per illum | que geſta ſunt ⁊ geru͂tur | conſeruarentur in euuꝫ. Niſi enim ipa diuina natura produxiſſet philoſophos antiquos | quoꝝ beneficio plurima inſinuata ſunt poſteris | quib⁹ gaudemus ⁊ miramur inuentis. periſſent artes | euanuiſſent iura ⁊ totius philoſophie ac religionis ⁊ fidei corruiſſent officia. Unde ⁊ merito colendi ſunt. a quibus tanti boni initia fluxerunt. Cuicq; ergo | ſi bene natus eſſe cupit | pluribus ex cauſis bonaꝝ artium diſciplinis opera adhibere neceſſe eſt. Primuꝫ ꝙ ipe ſcientiaꝝ virtutes hominu͂ ingenijs maxime conueniunt. hoc primuꝫ ſequitur illud. ꝙ oportuniſſime ſunt in omnibus hominu͂ reb⁹ ſiue ſcd'is ſiue aduerſis. Deinde nihil eſt ab ipſo deo accepta anima hominib⁹ datum ipis. ſcientiaꝝ virtutibus preſtantius. nec; hoc tacebo niſi ipe bonaꝝ artium doctrine apud humanuꝫ genus colerentur. homines profecto coꝝ vitam tan͂q; aīalia bruta agere viderentur. Et qui ipis adherent coꝝ vitam florentioreꝫ degere poſſunt Poſtremo ꝙ ipe ſcientiaꝝ virtutes homini viuo nu͂q; eripiuntur. mortuo vero ſempiternam laudis extimatione͂ comparant. Quiſquis igitur a ceteris animantibus | que natura ventri obedientia finxit ſeiungi cupit. Hoc preſens admirandu͂ volumen diui Johannis verſoris intueri co͂templariq; curet. Eſt enim opus profecto dignu͂ ⁊ admiratio͂e ⁊ laude noſtra in quo non ſolum rerum humanaꝝ. ſed etiam diuinaꝝ ratio mihi videtur eſſe repoſita. Nam altiſſimaꝝ reꝝ cauſas aperit. Et vt paucis plura co͂prehendam claudit ſub pectore celu͂. quid enim ſapientius de altiſſimis rebus dici aut excogitari poteſt ꝙ ea q͂ a diuo preceptore noſtro Johanne verſoris tum ab hiis qui deinceps illum ſecuti ſunt ⁊ ſepe diſputata. ⁊ no͂ nu͂q; prudentiſſime ab eis co͂ſcripta fuerunt. Tanta enim ⁊ ta͂ ingentia hoc in volumine quod manibus tractas. co͂prehenſa ſunt. ut no͂ modo ad legendu͂ inuitare debeant. ſed etiam valde incitare: Uale lector viue felix.

Ut tibi meliora ſint fata. lector ſuperos. Rogo tu niſi negotiuꝫ habeas ſiſtito ⁊ paucula hec legens diuo Johanni verſoris in cinereꝫ verſo extremum munus concedito.

Epithaphium Johannis verſoris

Pariſee iacet hic vrbis ſtudijq; Johannes.
Verſoris. decus eximium doctiſſimus omnium.
Dogmate qui vita celebs ⁊ cultor honeſti.
Multoꝝ ingenia erudijt iuuenumq; ſenumq;.
Uiuet at ille ſuis ſcriptis celebrata vbiq;.
Et fama ⁊ meritis dum ſol luſtrabit olimpuꝫ
Ergo ſui memores equos obnixe rogate.
Corde pio ſuperos. eterna pace quieſcat.
Amen

Methaphiſica Verſoris

BIBLIOTECA PROVINCIAL Y DE LA UNIVERSIDAD DE SEVILLA

CCirca primū librū methaphiſice q̄rit̄ pri//mo. vtrū iſta ſcia q̄ metha. dr̄ ſic ab alijs ptib⁹ philoſophie diſtincta. Arguit̄ q̄ nō. q2 hec ſcia 7 phia nālis ſunt vni⁹ generis. ſubiecti ergo nō diſtiguūt̄ aīs patet nam phia nālis cōſiderat ſubſtātiā mālē 7 corporeā. Et hec ſcia cōſiderat ſubſtātiā immālē 7 incorporeā modo corporeū 7 incorporeū ſub eodē genere cōtinent̄ qd̄ eſt ſubſtātia igitur 7c. Scd̄o phia naturalis cōſiderat d̄ mā 7 de materiā habētib⁹ 7 de eiuſdem cōſiderat iſta ſcia ergo nō diſtinguūtur. et ſi dicat̄ q̄ hec ſcia plura cōſiderat. q2 conſiderat de ſubſtātijs ſepatis. Cōtra arguitur q2 in octauo phiſic. pbat̄ q̄ eſt vnus prim⁹ motor immobil' perſe 7 paccidēſ nullā penit⁹ hn̄s magnitudinē igitur. Tertio ſic dyaletic⁹ 7 metha. circa oia laborāt. ergo ſeq̄tur q̄ hec ſcia nō eſt ab ipſis diſtincta. Oppoſitū arguit̄ p ariſtoti. in ſexto hui⁹ dicētē q̄ tres ſunt ptes phie realis cōtemplatie. ſ. phiſic. metha. 7 mathematic⁹.

PPro reſpōſione ſciendu2 eſt primo. q̄ ſic docet phūs in pollīticis q̄n aliqua plura ordināt̄ur ad vnū oportet vnū eo2 eſſe regulās 7 alia regulata. ſicut patz in vnione aīe 7 corporis. nā aīa naturalis impat 7 corp⁹ obedit. Similiter etiā iter vires aīe iraſcibilis 7 cōcupiſcibilis naturali ordie p rōem regūtur. s oēs ſcie 7 artes ordināt̄ur ad vnū finez. ſ. ad pfectionē hūanaz q̄ eſt btītudo quare neceſſe eſt q̄ vna ſcia2 ſit alia2 regulatrix q̄ recte ſapiā dicit̄. nā ſapiētis eſt alios ordinare.

SSed advidendum. que ſit iſta ſcientia. eſt ſecundo ſciendū q̄ aliq̄s homo ydoneus eſt ad regendum per hoc q̄ eſt multum intellectualis ideo dicitur in pollīticis q̄ homines intellectu vigentes naturaliter ſunt aliorum rectores 7 domini. Sed robuſti corpore intellectu deficientes ſunt naturaliter alio2 ſerui. ergo ſimiliter illa ſcientia eſt aliarū regulatrix que eſt maxime intellectualis illa autez eſt maxime intellectualis. que circa maxime intelligibilia verſatur.

UUbi tertio ſciendum eſt q̄ maxime intelligibilia ex tribus accipi poſſunt. Primo ex ordine intelligendi. nā illa ex quib⁹ intelligens certitudinem accipit. vident̄ eſſe magis intelligibilia. s ſciētie certitudo acquirit̄ ex cauſis. ideo cauſe videntur maxime intelligibiles. Secundo ex compatione intellectus ad ſenſum. Nā cuz ſenſus ſit cognitio particularium 7 intellectus vliu2. Sequitur q̄ illa ſcientia maxime intellectualis eſt. que circa principia maxīe vlia v̄ſatur cuiuſmodi ſunt ens 7 illa q̄ ipſum ſequuntur inquantu2 huiuſmodi vt vnu2 7 multa. potentia 7 actus. Iſta enim non debent oīo īdeterminata manere. cu2 ſine hiis cōpleta cognitio de hiis que ſunt ppria alicui generi vel ſpeciei haberi non poſſit Nec iteru2 in aliqua vna ſcientia particulari tractari debēt. quia cu2 hiis vnū qd̄ q̄ genus entium ad ſui cognitionem indigeat pari ratione inq̄libet ſcientia particulari tractarent̄. reſtat ergo. q̄ in vna ſciētia cōmuni iſta tractant̄. que eſt maxime intellectualis 7 alia2 regulatrix. Tertio ex ipā cognitione intellectus. na2 cu2 vna queq̄ res ex ipſo intelligibilitatē habeat. quod eſt immunis a materia 7 ſeperata. oportet illa eſſe maxime intelligibilia que a materia ſeperata ſunt maxime. quia oportet intelligibilia ad intellectu2 eſſe pporcionata 7 vnius generis. Cum intellectus 7 intelligibile in actu ſint vnū Illa vero ſunt maxime a materia ſeperata. que nedum abſtrahunt a materia ſignata ſicut forme naturales in vli acceptis de quib⁹ tractat ſciētia naturalis. s oīo a materia ſenſibili 7 non ſolum ſecundū rationem ſicut mathematica ſed etia2 ſecundu2 eſſe 7 ſecūdum rationē. 7 a materia intelligibili. ſicut deus 7 intelligentie que prorſus a materia ſecundu2 eſſe 7 ſecundum rationez abſtrahunt̄. vnde ſcia que de iſtis rebus cōſiderat maxime vr̄ eſſe intellectualis 7 alia2 regulatrix.

Sciendū quarto · q̄ p̄dicta triplex cōſideratio eiuſdem ſcīe cōuenit ſcilicet. metha. cōſiderat enim de ſubſtātijs ſeperatis de maxie vlib⁹ ⁊ de primis cauſis eſſendi. modo eiuſdē ſcīe eſt cōſiderare cauſas p̄prias ⁊ principia propria alicui⁹ generis ⁊ ipm genus ſicut phiſica cōſiderat ens mobile. ⁊ pricipia eius. q̄re ad eandē ſciaꝫ pertinet cōſiderare ſubſtantias ſepatas ⁊ ens cōe. ⁊ ea que ſibi inſunt inquātuꝫ huius. Cui⁹ p̄dicte ſubſtantie ſepate ſunt cauſe cōes ⁊ vl̄es. Verumptn̄ q̄uis hec ſcientia tria p̄dicta cōſideret. nō tn̄ conſiderat q̄ōlibet hoꝝ vt ſubiectū. ſ ſoluꝫ ipm ens cōe. Illud eniꝫ eſt ſubiectū in aliqua ſcia. cuius cauſe ⁊ paſſiones querunt̄. nō aūt cauſe ipius ſubiecti ſunt ſubiectū licꝫ cognito ſcīētie vſq̄ ad cognitionē cauſaꝝ ſicut ad finēꝫ attingat.

Quinto ſciendūꝫ eſt · q̄ licet ſubiectum hui⁹ ſcientie ſit ens cōe continens ens materiale ⁊ immateriale creatū iſta tn̄ ſcia dicit̄ tota eſſe de ſepatis a materia ſm eſſe ⁊ rationē. Sed aliqua ſeparī a mā ſm eſſe. ⁊ rōem. dupliciter intelligi poteſt. Unomodo aliqua dicūtur ſic ſeperari q̄ nūq̄ in mā eſſe poſſunt. ſicut deus ⁊ intelligentie. Aliomō q̄ q̄uis in mā quātuꝫ ad aliud eſſe poſſint tn̄ ſine ipa poſſunt eſſe. nec in eoꝝ rōe ponitur mā. cuiuſmodi ſunt ens cōe ⁊ ea q̄ ipſuꝫ inquantuꝫ huiuſmodi conſequūtur. Si enim iſta a mā ſm eſſe dependerent vel materiā in ſua rōe includerent nunq̄ ſine materia eſſe poſſent.

Ultimo ſciendū eſt · q̄ aꝫ dicitur q̄ metha. cōſiderat prima principia ſimpliciter ⁊ maxie vl̄ia. hoc eſt intelligendū tā de pricipiis entiū vt ſunt de⁹ ⁊ intelligētie q̄ de pricipiis demōſtratōnis ſiue cōplexis ſiue incōplexis. Nā pricipia cōplexa demōis prima ſimpliciter extermis cōſſimis componūtur. q̄ ſunt ens ⁊ ea q̄ ipſꝫ inquātuꝫ huiuſmodi cōſequūtur. Et dicunt̄ maxie vl̄ia ⁊ a mā ſeparata ſm moduꝫ prius declaratuꝫ.

Quibus notatis ponit̄ concluſio rn̄lis ad queſitū metha. eſt ab aliis ptib⁹ phie diſtincta patꝫ. nā ptes phie diſtinguūtur ſm diuerſum modū diffinie di. cū ſcia ſit effect⁹ demōſtratiōis. cuius mediū eſt diffinitō. Sꝫ metha. habꝫ modum diffinēdi ab aliis ptib⁹ phie. Naꝫ diffinit ſine mā ſenſibili ⁊ intelligibili. phīloſophia aūt nālis diffinit p materiā ſenſibilem. mathema. vero ſine mā ſenſibili. ſ per māꝫ intelligibilē diffinit. Scōa patet cōcluſio. nā res ptinent ad diuerſas ſcīas ſm q̄ diuerſimode a mā ſepantur. Sed ea de quibus metha. p̄ſus a mā ſepantur tā ſm eſſe q̄ ſm rationē. ea aūt de quib⁹ eſt mathematica ſepant̄ a mā ſenſibili ſm rōem nō ſm eſſe. ſ ea de quibus eſt phia nālis cōiuncta ſunt materie ſenſibili. tā ſm eſſe q̄ ſm rōem. ergo methafiſica eſt ab aliis partib⁹ phia dicta. Sꝫ q̄reret aliq̄s q̄ parteꝫ nr̄i intellectus pficiat hec ſcia. vr̄ q̄ nullā q̄ intellectus nr̄ eſt corpori cōiunct⁹. hec aūt ſcia eſt de maxie ſepatis. Arguit̄ q̄ pficit nr̄m intellectū ſm ei⁹ ſuppremā portionē que dicitur intellect⁹ ſpeculatiu⁹ ſm quē traſcendit naturā corporeā. ⁊ aliqualiter attingit intellect⁹ ſuperiores. ⁊ hoc eſt q̄ decimo ethicoꝝ dr̄. q̄ felicitas cōtemplatiua eſt pfectio hoīs nō ſm q̄ homo eſt. ſ ſm q̄ in eo eſt aliud diuinum.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dr̄ q̄ corporeū ⁊ incorporeuꝫ ſunt eiuſdē generis p̄dicamētalis. ſ nō ſunt eiuſdeꝫ generis ſcibilis. niſi capereſt̄ ſubſtātiis corporea. ſub rōe entis abſolute. ⁊ nō ſub rōe entis nālis. Ad ſcōaꝫ dicitur q̄ phus nālis cōſiderat mām non ſub rōe materie abſolute ſ inquantuꝫ eſt ſubiectū mot⁹ ⁊ trāſmutatiōis nālis. ſed methaſiſica eam cōſiderat ſub rōe entis abſolute. ideo diuerſimode eā cōſiderāt. Ad tertiā dr̄ q̄ duplex eſt ens. ſcꝫ ens nature ſiue reale ⁊ ens rōis. metha. cōſiderat oē ens nature ſub rōe entis abſolute. Loycus vō cōſiderat omē ens rōis ⁊ q̄ nō eſt aliud ens nature in quo nr̄a rō nō poſſit aliquē intentionē inuenire ideo trāſcēdit ens rōis quātuꝫ ens reale ⁊ ad hoc āplius. ⁊ ſic metha. laborat circa oīa entia nature. loyc⁹ vero circa omnia entia rationis. et hec de queſtione.

Queritur ſecundo· vtrū ens ſit ſubiectū huius ſcie. Arguit̄ ꝙ nō q̄a ſubiectū debet habere paſſiones ab eo diuerſas cū nihil idem demōſtret̄ de ſe ipō ſ3 ente nihil eſt diuerſū· q2 tūc eſſet nō ens nō ḡ ēs ē h̄ ſubiectū. Scdo ſic ſubiectū cuiuſlibet ſcie debet habere pricipia ꝑ q̄ ſue paſſiones de ſe ipō demōſtretur. ſ3 entis nō ſunt principia· q2 tūc aliud eēt prius ente. Tertio ſic ſubiectū alicui⁹ ſciētie debet eſſe vniuocū. ſ3 ens nō eſt vniuocū ergo. Quarto ſic iſta ſcia eſt de maxime ſepatis ꝛ dicit̄ nobiliſſima ſcientiaꝝ. diuīa atq3 vtiliſſima. ergo oportet ſubiectū ei⁹ habere iſtas cōditiones. iſte autem cōditiones ſoli deo cōueniūt ergo deus eſt hic ſubiectū. ad oppoſitū. Arguitur ꝑ p̄hm dn̄tem in quarto ꝙ ſciētia hec ſpeculatur ens inquātum ens ꝛ ea q̄ ſibi inſunt.

Pro reſpōſione ſciendum ē ꝙ auerroys propter vltimā rationē ante oppoſitū poſuit ꝙ deus eſt ſubiectum hui⁹ ſcīe. Alij dicūt ꝙ cauſa ſm intentionē cauſe eſt ſubiectū. alij vō dn̄t. ꝙ q̄dditas rei materialis. ſ3 cōtra iſtas ponūtur aliq̄ concluſiones.

Prima cōcluſio· deus non eſt ſubiectū hui⁹ ſcie. patet q2 de ſubiecto ſcie debet p̄ſupponi q2 eſt. ꝛ debent inquiri paſſiones· ſ3 in iſta ſcia deū eſſe eſt q̄ſitum. ergo deus nō eſt ſubiectū. Minorem probat auicēna q2 deū eſſe vel eſt de per ſe notū vel deſperatū cogniti. vel in aliqua ſciētia queſitū. ſ3 nullus diceret primū nec ſm̄. q2 tunc nō eſſet ſubiectū. reſtat ergo tertiū. ſ3 in alia ſcia q̄ri nō poteſt q̄ in iſta. ergo in iſta ſcia deū eſſe eſt queſitū. S3 replicat auerroys q2 in octauo phiſicoꝝ queſitū eſt. ꝛ oſtēſum eſt deū eē. Reſpōdet auicenna ꝙ hoc eſt incidentaliter ad pleniorē noticiā mot⁹ habendā. ꝛ vt diſponat̄ magis homo ad credendū eſſe vnū principiū primū. vt aug̃ret̄ deſideriū addiſcēdi ꝛ perueniēdi ad ſciam in qua poſſit certi⁹ cognoſci. q̄ quidē ſcia eſt metha.

Secunda cōcluſio· cā ſecundū intentionē cauſe accepta. nō eſt ſubiectū in hac ſcia. probat auicēna. q2 multa inquirūtur in hac ſcia q̄ nō habent attributionē ad cauſā ſm ꝙ huiuſmodi. Inquirit eni3 hec ſcia naturā ſubſtantie ꝛ quātitati ꝛ alioꝝ p̄dicamētoꝝ potētie ꝛ actus vni⁹ ꝛ multoꝝ ꝛ ſic de alijs q̄ propria nō ſunt accidētia cauſe inquantum huiuſmodi.

Tertia concluſio· quidditas rei materialis. nō eſt ſubiectū hui⁹ ſciētie patet q2 hec ſcia eſt de maxīe ſepatis. tā ſm eſſe ꝙ ſm rōem. q̄dditas aūt rei materialis nō eſt ſic ſepata. itē nō oīa conſiderata h̄nt attributionē ad q̄dditatē rei materialis.

Ultima cōcluſio· ens inquātum ens eſt ſubiectū hui⁹ ſcie. pa3 quia ſibi cōueniūt cōditiones ſubiecti reſpectu hui⁹ ſcie. Itē cognitio entis inquātū ens neceſſario requirit̄ ad pfectā cognitionē ſubiecti cui⁹libet ſcie particularis. ergo oporte3 aliquā ſciā 3 cōſiderare de ente inquātū eſt ens. Nulla aūt particularis ſcia deſiderat ens inquātū ens. ergo cōſideratō ei⁹ ptinet ad ſciā vlem cuiuſmodi eſt ſcia p̄ns . Nō eſt tn̄ intelligendū ꝙ iſta ſcia ſolū cōſideret cōem rōem entis. q2 tūc eſſet cognitio impfecta ſ3 cognoſcit in ſpeāli de ſingulis entibus rationē q̄dditatiuā cuiuſlib3 ꝛ cōſiderat oīa entia in ſpeciali. S3 quereret aliquis. vtrū ens qḋ eſt hic ſubiectū ſit cōe deo creaturis enti reali ꝛ enti rōis. Reſpōdet̄ ꝙ non q2 vt habet̄ in q̄rto. inq̄rende ſunt cauſe paſſiones entis qḋ eſt hic ſubiectū. ſed ens cōe deo. ꝛ creaturis nō hab3 cauſas ꝑ quas tales paſſiones demōſtrent̄. Similr iſta ſcia eſt realis. ſ3 ens cōe enti reali ꝛ enti rōis nō eſt totaliter reale. ideo ēs ſic acceptū nō eſt hic ſubiectū. ꝛ ita relinquit̄ ꝙ ēs reale creatū ꝙ diuidit̄ vt decē p̄dicamēta ē ſubiectū hui⁹ ſcie. ꝛ tale ēs hab3 pricipia intrīſica. q2 cōponit̄ ex actu ꝛ potētia. hab3 tn̄ de⁹ actu vnitatē ad tale ens vt cauſa ei⁹. nā ipe de⁹ eſt cauſa entis. effiēns formalis ꝛ finalis ꝛ exēplaris

Secūdo dubitatur· vtrū hec ſcia ſit vna. reſpōdet̄ ꝙ ſic. ꝛ ibi ē triplex vnitas ꝑut vnitas ei⁹ ex trib⁹ attēdi pōt

Si enim attendat vnitas ex pte vnitatis quia hñt partes entes in ente. ibi eſt vni//tas analogie. ſi vero attēdatur ex pte. pri//mi totius analogie qđ eſt ſubſtātia. tunc iſta ſcientia eſt maxie vna. ſi vero attēda//tur vnitas ex pte immediatiõis ſubſtan//di ſubiecti in ſuis paſſionib⁹. tūc in hac ſcīa eſt maior vnitas q̄ in quacū p̄ particula//ri ſcientia. qꝛ inter ens ⁊ paſſiones ei⁹ eſt vnitas realis. ⁊ diuerſitas ratiōis tantū

Dubitatur vltimo de nominibus hui⁹ ſcie. reſpōdetur q̄ quadrupli//citer noiatur. Primo dicit ſcīa diuina ſiue theologi. qꝛ eſt de deo ⁊ de ſubſtātiis ſepatis. Scđo dicit metha. qꝛ cōſiderat ens in quantū ens. ⁊ ea q̄ ſibi inſunt que trāſcendunt nalia. Tertia dicit phia pri//ma. qꝛ primas cauſas rerū cōſiderat. Quarto dicit ſapientia. qꝛ ſibi cōpetunt ſex conditiones ſapientis vt poſtea vi//debitur. Ex dictis patet qđ eſt ſubiectum in hac ſcīa. ⁊ quā vnitatē habet hec ſcien//tia. ⁊ quot modis nominetur.

Ad rationes ante oppoſitū

ad primā dicitur. q̄ abēte aliud eſt diuer//ſum ſm rōem. ⁊ habet aliqua q̄ licet nō ſint vere paſſiões. ſunt tñ q̄ſi paſſiones ⁊ hoc ſufficit ad diuerſitatē ſubiecti. ⁊ paſ//ſionū ſcientie vlis. Dicit vltra q̄ licꝫ hec ſciētia ſit de ente in cōi vt de ſubiecto ade//quato eſt tñ principaliter de primo ana//logo entis. ad qđ cetera hñt attributio//nē: qđ eſt ſubſtātia mō a ſubſtātia aliud eſt diuerſuꝫ re ⁊ ratione. Ad ſcđam ꝫ di//citur. q̄ entis qđ eſt hic ſubiectū pricipa//le analoguꝫ aliq̄ ſunt principiā. Si vero ens cōe deo ⁊ creaturis poneret ſubiectū nō haberet pſe principia q̄uis tñ adhuc ſibi nō repugnaret. Ad tertiā dicit. q̄ ens habet vnitatē analogie q̄ ſufficit ſubiec//to ſcie vlis. Ad vltimā dicit q̄ hec ſcien//tia dicit đ maxie ſepatis nō ſolū q̄a ſit đ illis q̄ nunq̄ fuerūt in materia. ſꝫ etiā de illis que poſſunt eſſe ſine materia. vt ſūt ens. ⁊ alia trāſcendētia. vnđ vt ſupra pa//tuit hec ſcīa eſt de ente in quātū ens vt đ ſubiecto de deo aūt ⁊ de ſubſtātijs ſeper//atis vt de fine. đ decē p̄dicamētis vt p̄ti//bus entis. ⁊ de ceteris trāſcēdentib⁹. vt de paſſionib⁹ ſui ſubiecti. Dicitur vltra q̄ nō oportꝫ ſubiectū eſſe nobiliſſimū inter cōſiderata in aliq̄ ſcīa. ſꝫ ſufficit q̄ tale no//biliſſimū habeat attributionē ad ipſuꝫ Et poſſet iſtud cōcordari p diſtinctionē đ ſubiecto. ens enim in quātuꝫ ens ē adeq//tuꝫ ſubiectū iſtius ſcie. ſubſtātia autē eſt ſubiectū principalitatis. ſꝫ de⁹ eſt finis vl//timus. Dicit vltra q̄ ens eſt vliſſimuꝫ in p̄dicādo de⁹ aūt in cauſando ſubſtan//tia aūt in reducendo. ⁊ ſic ens creatuꝫ eſt effectus ipi deo p̄portionatus. ſequitur textus omnes homines.

Queritur tertio vtrum omnes hoīes natura ſcire deſiderēt. Argui//tur q̄ nō. qꝛ deſideriū hoīs cū ſit intellec//tuale. nō fertur in incognitū. ſꝫ ſcire nō eſt naturaliter ab hoie cognitū. qꝛ intellect⁹ a pricipio eſt ſicut tabula raſa. ergo ſcire nō eſt ab hoie naturaliter deſideratū. Se//cundo deſiderium nō eſt niſi ratione ca//rentie. ſꝫ ſcire eſt homini innatuꝫ. ergo nō eſt ab eo deſideratuꝫ. minor patet. qꝛ in anima humana ab exordio eſt lumē in//tellectuale. intellectus agentis qđ eſt ac//tualitas oīm. intelligibiliuꝫ ⁊ ſcibilitas omniuꝫ ſcibiliuꝫ. ergo eſt naturaliter cō//iunctum intellectui poſſibili igitur. Ter//tio q̄ a toto ſpecie deſiderat tanq̄ finis a maiori parte debet adipiſci. ſed plures ſunt ignorantes hoies q̄ ſcientes. ergo ⁊ cetera. Quarto multi ſunt naturali//ter inclinati ad ignorantiā pluſquam ad ſcientiam. quia aliqui ſūt naturaliter in//clinati ad opera bellica. Alia ad delecta//bilia quoꝝ proſecutio cōtrariatur acqui//ſitioni ſcientie. ideo antiquit⁹ rome aſtro//logi deputabantur ad iudicandū de in//clinatione iuuenum vt quilibet diſpone//retur ſecundū naturalem eius inclinatio//nem. quod đ nō oporteret ſi oēs eſſent na//turaliter inclinati ad ſcientiaꝫ. Ad oppo//ſitum eſt philoſoph. in principio. huius liber.

Pro reſponſione ſciendum eſt primo. q̄ deſiderium ſiue appetitus eſt inclinatio vel tendentia rei in ſuum fi//nem vel bonum conſequens formam

illius rei. ideo ſi forma ſit pure naturalis
deſideriuꝫ eſt naturale. vt inclinatio gra
uis ad eſſe deorſum. Et ſi forma ſit eleua
ta ſupra naturā materie eſt tn̄ affixa tan//
quam organo vt eſt anima ſenſitiua ap
petitus dicitur ſenſitiuꝰ. Et ſi talis forma
ſit rationalis appetitꝰ erit rationalis. Ex
quo patet ꝙ deſiderium hoīs ad ſcire di
ci poteſt naturale. quia ſibi ineſt per na//
turā. poteſt etiā dici intellectuꝫ qꝛ natu//
ra hoīs intellectualis eſt. deſideriū tamē
poteſt dici dupliciter intellectuale. vno//
modo qꝛ cōſequit̄ formā intellectualem
⁊ ſic deſideriū hoīs ad ſcire etiā ante cog//
nitioneꝫ ipſius deſiderati diceret̄ intellec//
tuale. Aliomō qꝛ ſequit̄ cognitioneꝫ in//
tellectualeꝫ ipſius deſiderati ⁊ ſic deſideri
um hoīs ad ſcire. qn̄ iā cognoſcit ſcire ꝙ
tuꝫ ad qꝛ eſt dicit̄ intellectuale ⁊ hoc mō
ꝓprie dicit̄ deſideriū intellectuale. quā//
do diſtinguit̄ cōtra naturale. ẜ ſic deſide
riū hoīs ad ſcire nō dicit̄ intellectuale in
ꝓpoſito. Ex quo patet ꝙ deſideriū hoīs
ad ſcire qḋ p̄cedit oēm cognitioneꝫ ipiꝰ
ſcire magis ꝓprie dicit̄ naturale quaꝫ in
tellectuale.

Secundo ſciendū eſt ꝙ licet
oēs hoīes natura q̄ ſunt hoīes deſidirēt
ſcire tanq̄ pfectioneꝫ ⁊ ꝓpriā operatio//
nem ⁊ finē huiuſmodi nature. nihilomi//
nus a cōſecutione illiꝰ finis multi p acci
dens multipliciter impediuntur. quidaꝫ
enim propter cōſecutioneꝫ voluptatum
Alii vero propter nimiā pigritiā. ⁊ tales
ſunt increpādi. Alii propter maliciā cō//
plexionis corporis. ⁊ alii ꝓpter defectuꝫ
bonoruꝫ fortune.

Tertio ſciendū eſt ꝙ licꝫ om
nes homīes ẜm naturā humanaꝫ equali
ter ſcire deſiderent ⁊ magis deſiderāt ſciē
tiam diuinaꝫ que eſt de primis cauſis et
de primo ente, tn̄ ex pte cōplexionis indi//
uidualis nō equaliter deſiderāt ſcire ſed
aliqui plus deſiderāt vnam ſcientiam. ⁊
alii aliam.

Sit ergo hec conluſio. oēs
hoīes ẜm naturā hūanā naturaliter ſcire
deſiderant. ꝓbat phūs a ſigno. qꝛ ſignū
eſt ſenſuū delectio. in quātuꝫ cognoſciti//
ui ſunt qꝛ nos diligimꝰ ſenſus nr̄os. etiā
aꝫ p̄ter hoc ꝙ ad vtilitatem vite cōferūt
ꝙ ꝓbat̄ qꝛ ille ſenſus maxīe ab hoībus
diligit̄. q̄ eſt maxīe cognoſcitiuꝰ. ſ. viſus
qui maxīme nos cognoſcere facit. ⁊ plu//
res rerū drās nobis demonſtrat. ergo
ſequitur ꝙ ipm̄ cognoſcere vel ſcire na//
turaliter deſideramꝰ. qꝛ ſenſus nr̄os de//
ſideramꝰ ſiue diligimus ꝓpter cognitio
nem eſto ꝙ aliā vtilitatem nobis nō af
ferrent. Ex dictis patet ꝙ ſenſus magis
ẜuiunt hoībus q̄ brutis. Dictā cōcluſio
nem ꝓbat thomas tribꝰ rationibꝰ. Pri
ma eſt oē imperfectū naturaliter appe//
tit ſuā pfectionē vt materia formā. ẜ intel
lectus nr̄ potētialis impfectus eſt. ⁊ eius
pfectio eſt ſcire igitur. Scđa ratio. vnū
quodq; naturaliter appetit ſuā propriaꝫ ope
rationeꝫ. ẜ operatio hoīs inquātum ho
mo p quam differt ab aliis eſt ſcire vel
intelligere igit̄. Tertia ratio vnaque//
q; res deſiderat ſuo principio ⁊ ſuo fini
coniūgi. quia in hoc conſiſtit vltima rei
perfectio. ideo motus circularis pfectiſſi
mus dicitur. ſed principium ⁊ finis ho
minis eſt ipe deus. Cui nō poteſt cōiun
gi niſi per cognitionē ⁊ amorē ſequētem
cognitioneꝫ. ergo oēs hoīes naturaliter
ſcire deſiderāt.

Ubi eſt aduertēdum. quod
in iſta cōcluſione quattuor deſignātur q̄
in omī actione cōcurrūt. ſ. id qḋ appetit
cū dicitur oēs hoīes. ⁊ quomō appetit
cum dicit naturaliter. ⁊ ipe appetitꝰ. cuꝫ
dicit̄ deſiderāt. ⁊ terminꝰ eiꝰ cū dicit̄ ſci//
re. Et hāc ꝓpoſitionē magis poſuit A
riſtotil. in pricipio huius ſciētie q̄ in ali//
is ꝓpter plures cauſas. Primo qꝛ hec
ſciā eſt de primis intelligibilibꝰ in quibꝰ
fundat̄ oē ſcibile ⁊ intelligibile. ideo ad
ipaꝫ pertinet oſtēdere. primuꝫ originale
pricipiuꝫ generatiōis ſcīe in nobis. qḋ ē
naturale ſciēdi deſideriū. Alia cauſa vt ī
quodā cōi ſcientie dignitatē oſtēdat per
hoc ꝙ ab hoībus tanq̄ finis deſideratur
Tertia ē vt oſtēdat ſcientiā. ⁊ maxime
iſtā non eſſe vanā. qꝛ id in quo maxime
tendit deſideriū humanuꝫ. nō poteſt eſſe
vanum.

Sed dubitatur· vtruʒ ſenſuſ
viſus ſit maxime cognoſcitiuꝰ. reſpōdet
ꝙ ſic qꝛ inter oēs ſenſus viſus ē ſpūalior
ergo ē certioꝛ. añs patʒ ex immutatiōe ei
ꝰs obiecto. nā obiecta alioꝝ ſenſuū. me
diuʒ. ⁊ organū. quodāmō materialiter
immutāt. vt patet inductiue. Sʒ viſibile
mediū. ⁊ organuʒ ſpūaliter immutat er//
go eſt ſpūalioꝛ ⁊ immaterialioꝛ ergo in
cognoſcēdo ꝑfectioꝛ. Scđo qꝛ viſus plu
res reꝝ dr̄as nobis ꝑſe demōſtrat ꝙ qſ//
que alius ſenſus qꝛ ē cognoſcitiꝰ accidē
tiū in quibꝰ coicant inferioꝛa coꝛpoꝛa cū
ſuperiorib. Sed ceteri ſenſus ſolūʒ cog//
noſcunt accidētia inferioꝝ coꝛpoꝛū. Iteʒ
ſenſibilia coia magis ꝑ viſuʒ ⁊ tactū cog
noſcunt. Cuius ratio ē. qꝛ alij tres ſen
ſus cognoſcēdi ſunt eoꝝ q̄ a coꝛpoꝛe ſen
ſibili quodāmō effluunt ⁊ nō manent in
ipo. Sʒ viſus ⁊ tactꝰ cognoſcūt ea q̄ i ip
ſo manēt. ideo iudiciū eoꝝ qꝛ extenditur
ad res ipas. certiꝰ ē iudicio alioꝝ quod
extendit ad ea q̄ a coꝛpoꝛibꝰ ꝓcedūt. ideo
magnitudo ⁊ figura ⁊c. qbꝰ res ſenſibi//
lis in ſe ipa diſponit magis ꝑcipiunt vi//
ſu ⁊ tactu ꝙ aliis ſenſibꝰ. Et adhuc ma//
gis per viſuʒ. qꝛ quātitas ⁊ ea q̄ ad ipaʒ
ſequūt q̄ videtur ſenſibilia coia. ꝑmiuſ
ſe habēt ad obiectū viſus ꝙ tactꝰ. ꝙ patʒ
ex hoc ꝙ obiectū viſus ē coꝛpꝰ hn̄s quā
titatē aliquomō ſʒ nō obiectū tactꝰ. Et ſi
dicat qꝛ dicit ſcđo de aia. ꝙ ſenſuʒ tactus
certioꝛē habemꝰ. ⁊ iteꝝ habētes bonum
tactū coiter ſunt bn̄ intellectꝰ. Dicenduʒ
ꝙ pꝛima auctoꝛitas itelligit cōꝑādo tac//
tū hoīs ad tactū alioꝝ aīaliū. ⁊ nō ad ali
os ſenſus hoīs. Et ad aliā auctoꝛitatem
cōcedit ꝙ boītas tactꝰ arguit bonitateʒ
ſenſitiue ꝑtis. qꝛ ē fundamētū alioꝝ ſen//
ſuū ⁊ ex cōſequēti boitatē intellectꝰ. ꝓ ꝙ
to ſua oꝑatio a ſenſu depēdet. Nō ſequit
tamen. ꝙ viſus tactus ſit magis cognoſ
citiuus quam viſus.

Ad rationes ante oppoſituʒ
Ad pꝛimā dr̄ ꝙ deſideriū naturale hoīs
ad ſcire nō ſꝑ exigit cognitionē itelligibi//
lē hoīs deſiderātis. ſed alicuiꝰ ſuꝑioꝛis
regētis illā naturā ad quā ſeqtur tle de//
ſideriū. Ad ſcđam negeť minoꝛ ad ꝓba
tionē dr̄ ꝙ lumē itellectꝰ agētis nō dicit
actualitatis itelligibiliū. qꝛ i ſe actu habe
at oīs foꝛmas oīm itelligibiliū. ſʒ qꝛ eſt
potētia actiua potēs facere actu intelligibi
lia illa q̄ ſunt potētia intelligibilia q̄re non
vnit itellectui potētiali vt foꝛma ſʒ ſolū per
foꝛmas itelligibiles ꝑ ipm actuatas vni
tur itellectui potētiali vt potētia actiua itelli
gibilis i actu. Ad tertia dr̄ ꝙ ſi ſint plu//
res ignorātes ꝙ ſciētes hoc ē ꝑ accidēs
ꝓpter varia impedimenta ⁊ non ꝓuenit
hoc ex pte nature hūane abſolute cōſide//
rate. Ad vltimā dr̄ ꝙ licʒ ꝓpter maliciaʒ
cōplexiōis. aut deprauata cōſuetudie in
aliquibꝰ ſit iclinatō ad aliud cōtrarium
cōſecutiōi ſcie. tn̄ adhuc manet naturale
deſideriū ſue ꝑfectiōis ⁊ etiā deſideriū in
ꝑticulari ad diuerſas ſcias ad q̄s inclinā
tur. ideo antiq̄tus oꝛdinabātur aſtrologi
vt dictū ē ſuperiꝰ. Sequit textus. anima
lia quedaʒ igitur.

Queritur quarto· vtrum ex
ſenſu fiat memoꝛia. ⁊ ex memoꝛia expe//
rimentuʒ et experimēto fiat ars. Arguit
ꝙ non. illo ex quo fit aliud manet in re
facta. Sʒ in memoꝛia ꝑfecta nō remanʒ
ſenſus igit. Scđo ſi ex ſenſu fieret memo
ria ſequeret ꝙ quoꝝ nō habemꝰ ſenſum
nō haberemus memoꝛiā qđ falſuʒ eſt.
Tertio ſi ex memoꝛia fierʒ experimentuʒ
ſequeret ꝙ cuicunq̄ eſſet memoꝛia. in
eſſet experimētuʒ qđ falſuʒ eſt. vt patet in
brutis. Quarto experimētuʒ eſt fallax vt
dicit ypocras. ſʒ ars eſt certa ⁊ in fallibi//
lis. ergo ipa nō fit ex experimēto. Quin//
to ſic ars eſt vliuʒ q̄ ſunt immaterialia.
experimētuʒ vero ſingulariū q̄ materia//
lia ſunt. ſʒ materiale nō ē factiuū imma//
terialis igit. Vltimo multi ſunt artifices
qui non ſunt experti. ergo non ſemper
ars ex experimēto generat. Ad oppoſitū
eſt philoſophus.

Pro reſpōſione ſcienduʒ ē
pꝛimo ꝙ poſtq̄ phūs oñdit pꝛimū prin
cipiuʒ generationis ſcie in nobis ꝙ ē na
turale ſciēdi deſideriū. cōſequēter oñdit
oꝛdinē cognitiōis per oēs gradus eius
vt tādem oñdat dignīſſimū gradū cog//
nitiōis qui dicit ſcīa circa pꝛima prin//
cipia ⁊ altiſſimas cāſ. vt etiā oñdat illas
debere eſſe ſpeculatiuaʒ ⁊ nō practicaʒ. ⁊ hoc

modo venatᷣ dignitatē huiꝰ ſcientie. Et
primo ꝓſequitᷣ ordinē cognitiōis in bru
tis. ⁊ ſcđo quātū ad homines.

Ubi ſecundo ſciēdū eſt · ꝙ
oīa aīalia in hoc cōueniunt ꝙ eſt habere
ſenſū q꜖ per hoc aīal a nō aīali diſting//
uitᷣ. ſ꜕ brutoꝝ quedā habēt ſenſū tātum
ſine memoria vt imperfecta aīalia. que
dā vero cū ſenſu habent memoriā vt
aīalia perfecta mobilia ſ꜕m locū. Ratio ē
q꜖ animalibꝰ data eſt cognitio ſenſitiua
ad vite neceſſitatem. ideo ſola indigent
memoria que mouentᷣ localitᷣ ad aliud
diſtās. niſi eni in ipīs maneret intentio
prius accepta. a qua inceperūt motum.
nō poſſunt ſuū motū cōtinuare. ſ꜕ non
mobilibꝰ ſ꜕m locū ſufficit ad vitā. accep//
tio ſenſibilis p̄ntis. ideo ſola ymaginatō
ne cōfuſa habēt quedā motū in deter//
minatū. vt patet ſcđo de aīa. Et q꜖ pru//
dentia ex memoria p̄teritoꝝ ꝓuidet defu
turis. cōſequēs eſt. ꝙ aīalia que memo
riā nō habēt. nō ſint prudentia ſ꜕ aīalia
que memoriā habent ſunt prudētia. nā
ſ꜕m tulliū tres ſunt partes prudentie. ſcꝫ
memoria p̄teritoꝝ. intelligētia p̄ntiū et
ꝓuidētia futurorum.

Sciendum eſt tertio · ꝙ aīa//
liū habentiū memoriam ⁊ prudentiam,
quedā habent auditū que diſciplinab//
lia ſunt ⁊ quedā nō habēt auditū ⁊ ſunt
ī diſciplinablia ſicut apes. Et q̄dā alia in
diſciplinabilis inſtructio recipitᷣ per au//
ditū. ideo dicitᷣ in de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ
ſermo audibilis exiſtens eſt cauſa diſ//
cipline. Ex dictis patꝫ ꝙ tres ſunt gradꝰ
cognitionis in brutis. quedā eni habēt
ſenſū tm̄ ⁊ nō ſunt prudētia. alia habent
ſenſū cū memoria ⁊ ſunt prudētia. que
dā vero cū illis hn̄t auditū. ⁊ talia ſunt
prudentia ⁊ diſciplina.

Eſt tamen aduertendum ꝙ
hic nō capitur prudentia ꝓprie ſ꜕ metha
forice vel generaliter ꝓ omni pricipio di//
rectiuo operatiōis qđ in brutis eſt inſtic
tus naturalis. Et ſimilitᷣ diſciplina capitᷣ
generaliter pro acquiſitione cōgnitionis
alicuiꝰ ab alio que fit per ſolā cōſuetudi
nē aliquid ſepius audiēdi vel faciendi

Sed ad videndū in quo excedit huma//
na cognitio. cognitionē brutorum.

Quarto eſt ſciēdum · ꝙ bruta
ymaginationibus fantaſiis ⁊ memoriis
viuūt ⁊ parū experimēti participāt. Sed
hominū genus arte ⁊ rationibꝰ viuit. vn
de aīalia imperfecta ymaginationibꝰ vi//
uunt. in quibꝰ ymaginatio nil aliud eſt
quā apprehenſio cōuenientis vel nociui.
ſequēs apprehenſionē tactꝰ. ex qua app//
henſione ſequitᷣ delectatio vl' triſticia ⁊ cō
ſequēter motus indeterminatꝰ dilatati//
onis aut cōſtrictiōis. ad ꝓſecutionē vl' fu
gā ordinatꝰ. Sꝫ aīalia perfecta licꝫ yma
ginationē habeant. q꜖ tn̄ vnū quodqꝫ ꝓ
prie regi dicitur ab eo qđ eſt principalius
ideo nō ymaginationibꝰ ſ꜕ magis me//
moriis viuere dicūtur. ⁊ nō capitᷣ viuere
pro eſſe viuentis. q꜖ ſic precedit memori
am. ſed pro vitali operatione.

Quinto eſt ſciendū ꝙ expe//
rimentū eſt collatio plurīū ſingulariū in
memoria retentorū. hec aūt collatio eſt
hominī ꝓpria ⁊ pertinet ad rationē par//
ticularē que eſt collatia intentionū par
ticulariū. ſicut ratō vlis intentionū vliū
⁊ q꜖ ex multis ſenſibꝰ in memoria reten//
tis brutis aſſueſiunt ad aliquid ꝓſequē
dum vel fugiendū. ideo dictū eſt ꝙ parū
experimenti participāt. Sꝫ hoīes ſupra
experimentū pertinens ad rationē par//
ticularē habent rationē vl'em per quā vi
uunt ſicut per illud qđ eſt principalius ī
ipīs. ſicut enī ſe habet experimentū ad
rationē particularē ⁊ cōſuetudo ad me
moriam in brutis. ita ars ad rationem
vl'em in hōibus. Sicut ergo regimen vi
te cōuenit brutis per memoriā ⁊ ī aliqui
bus adiuncta quadā diſciplina ex qua//
dā aſſuefactione in memoriā. ita perfec
tum hoīs regimen eſt per rationē arte ꝑ
fectā. ideo bene dictū eſt ꝙ hominū ge
nus rationibꝰ ⁊ arte viuit. ⁊ in hoc exce//
dit cognitionē brutoꝝ. Quidā tn̄ homi
nes ſola ratione ſine arte reguntᷣ. ſ꜕ illud
regimen eſt imperitio. Sed ad viden//
dum tres gradus cognitionis humane

Eſt ſciendum vltimo · ꝙ in
hominibꝰ ex memoria fit experimentū

hoc nō qꝛ ex multis memoriis alicuius
rei accipit homo experimentū de aliquo
per qđ experimentū facile poteſt recte o//
perari. ideo vere ſimile eſt arti et ſcientie
Eſt enim ſimile qꝛ in vtroqꝫ ex multis ſu
mitur vna acceptio alicuꝰ rei. Sed diſ
ſimile eſt. qꝛ per artem accipiunt̄ vlia ⁊ p
experimentū ſingularia tm̄. ⁊ iterū ex ex//
perimēto generatur ars. nā ſicut ex mul
tis ſenſibꝰ in memoria reſuātis accipit̄
vna experimentalis cognitio. ita ex mul
tis experimentalibꝰ cognitionibꝰ fit vna
vlis de ſingularibꝰ acceptio. Exemplū
textꝰ nā cū homo cognoſcit ꝙ hec me//
dicina cōtulit ploni ⁊ ſocrati tali egritu//
dine laborātibus. hoc ad experimentū
pertinet. Sed cum accipit cōcludens ꝙ
oīs talis medicina omnibus hoībus ta
lis cōplexionis ⁊ tali egritudine laboran
tibus cōfert. hoc pertinet ad artem. Ex q̄
bus patet ꝙ vltra gradus cognitionis
repertos in brutis. duo reperiuntur in ho
mine. ſ. experimentū pertinēs ad ratione
particularē. ⁊ ars ptinens ad rationē
vniuerſalem.

Tunc ſit prima concluſio ex
ſenſu fit memoria. patet qꝛ memoria ſeq̄
tur fantaſiam. ſꝫ fantaſia eſt motꝰ a ſenſu
ſm̄ actū facta. ergo memoria ſequit̄ ſen//
ſū. Scđo omne hns formā in actu po//
teſt eā vniuoce vel equiuoce cauſare in
ſuſceptiuo. ſꝫ ſenſus habet in ſe formā ſenſi
bilis. ergo poteſt eā cauſare in alio ſuſ//
ceptiuo ⁊ ſic ſenſus exterior poteſt eā cau
ſare in ſenſu cōi. ⁊ ſenſus cois in fantaſia
⁊ ex ſpeciebus in fantaſia cauſatis poteſt
extiatiua elicere ſpēs non ſenſatas. ⁊ eas
cauſare in memoria.

Secunda cōcluſio ex memo
ria fit in nobis experimentū. patet qꝛ ho
mo nō poſſet eſſe expertꝰ niſi haberet me
moriā. qꝛ aliud ſimile factū eſt in multis

Tertia cōcluſio in brutis ha
bentibus memoriā eſt experimentum.
quātū ad materiale ⁊ nō quātū ad for
male. patet qꝛ ſpēcies ſenſibiliū in memo
ria retēte ſunt materia experimēti ſꝫ for//
male eius ē collatio iſtarū ſpecierū. ſolius
aūt rationis eſt colligere multa in vnum
⁊ ea interſe comperare.

Alia cōcluſio ars ex experim̄
tis generat̄. patet qꝛ ars eſt vlis acceptio
ſed vl'e accipi nō poteſt niſi ex multis ſin
gularibꝰ quoꝝ collatio eſt experimentū
ergo ⁊c̄. Ideo vt dicit philoſp. experien//
tia artem fecit. ſꝫ in experientia caſum.

Ad rationes ad primā dici
tur ꝙ ſi ex dicat habitudinē cauſe mate//
rialis. id ex quo fit manet in re facta. Sꝫ
hic dicit ordinem ⁊ quodāmō habitudi
nem cauſe efficiētis. p quāto immutatō
ſenſus exterioꝝ eſt effectiua actualis im//
mutationis ſenſus interioris. Ad ſcđam
dicit̄ ꝙ de quibuſcūqꝫ habemꝰ memori
am habuimꝰ ſenſū prius pſe vel p acci
dens. Ad tertiā negat̄ cōſequētia. q̄a
mlt'e memorie. nō ſunt niſi materia expe
rimenti. Ad quartā dicit̄ ꝙ experimē
tum factū in paucis ⁊ non cognita cauſa
eſt fallax. ſꝫ experimentū factū in multis
⁊ repta cauſa non eſt fallax. et ars ex tali
generat̄. Ad aliā dicit̄ ꝙ ſic ex fantaſma
te virtute intellectus agētis generat̄ ſpe//
cies intelligibilis. ita generat̄ ars ex expe
rimento virtute ratiōis. Ad vltimū
dicit̄ ꝙ aliquis p doctrinā ⁊ cognitionē
cauſe ab alio accepta. poteſt acquirere ar
tem ſine experimento. ſꝫ p inuentionē pro
priā nō poteſt acquirere artem niſi per vi
am experimenti. ſequit̄ in textu ad agere

Queritur quīto vtrū exper
tus nō artifex. certꝰ operet̄ artifice nō ex
perto. Arguit̄ ꝙ nō qꝛ ſequeret̄ ꝙ eſſ
magis ſciens cū ſcia ſit certiſſima cogni//
tio cōſequēs falſū eſt ergo ⁊c̄. Scđo arti
fex habet lrām certiorē ꝙ expertꝰ. qꝛ ha//
bet rationē p regula. expertꝰ vero ſenſū
ergo ⁊c̄. Ad oppoſitū eſt phus in littera.

Pro reſponſione primo eſt
ſciēdū ꝙ poſtꝙ phus oñdit generatio
nē artis ⁊ experimēti. h' cōſequēter cōpe
rat illa duo adinuicē. ⁊ q̄ntū ad actionē
⁊ q̄ntū ad cognitionē. vnde licꝫ quātū
ad cognitionē i hoc differāt qꝛ expimētū
ē cognitiō ſingulariū. ars vō vliū. experi
mētū tn̄ nihil differre vr̄ ab arte quantū
ad agere. ⁊ hoc cōſiderādo actionē p̄te

obiecti actionis quia vtrumqȝ circa sin//gulare versatur. Uerumptamē si acten//datur agere quantū ad efficatiam ⁊ certi tudinē actiōis differūt. qꝛ vt habet text⁹ expti magis proficiūt in operādo illis q̄ habent vlem rōem artis siue experimen to. ⁊ sic fm textū. artifex nō expertus certi oꝛ est in cognoscēdo experto nō artifice. s̄ expertus tm̄. est in opando certioꝛ ar//tifice tantum.

Sit prima cōclusio. expert⁹ nō artifex quātū ad efficatiaȝ operis certi oꝛ ē artifice nō experto. ꝓbat philosop. qꝛ oēs act⁹ ⁊ cōclusiones sunt circa sin gulare. vlia enī nō agunt nec paciūtur ni si fm accidēs. sicut medic⁹ nō sanat ho//minē nisi per accidens. s̄ per se sanat so//crateȝ aut aliquē sic dictoꝝ. cui esse hoīeȝ accidit. s̄ experimētū ē cognitio singula riū. ars vo vliūȝ ergo cōclusio vera. vñ dicit text⁹ si aliquis sine experimēto ratio neȝ habeat. ⁊ vle quideȝ cognoscat. hoc aūt singulare ignoret. multociēs quideȝ curatione peccabit. ⁊ subiūgit causam. qꝛ singulare ē magis curabile. qꝛ pse cu rabile ē. vle vero per accidēs.

Secunda cōclusio artifex nō expert⁹ q̄ntū ad cognitionē. certioꝛ est. ⁊ magis sciēs ⁊ accedēs ad nomē. dignita teȝ. ⁊ rationē sapie. experto nō artifice. ꝓ bat philosophus tripliciter. Primo qꝛ artifex cognoscit causaȝ. ⁊ ꝓpter quid. ex pertus vero solum cognoscit qꝛ ē. ergo ⁊c. cōsequētia patȝ. qꝛ architectores cir//ca vnū quodqȝ honoratores sapiētiores ⁊ magis scire putam⁹ manu artificibus Et hoc qꝛ sciunt causas factoꝝ. manu ar tifices vero nō. Sed operanť admoduȝ īaiatoꝝ. eo ꝙ agūt ⁊ nesciūt quid agūt Et sic operanť queadmoduȝ ignis exu//rit. illi ergo qui sciūt causaȝ sunt magis scientes ꝙ illi q̄ causaȝ ignorāt. Secun//da ratio. signum sciētis ē posse docere. Quia vnū qdqȝ partiuȝ dicitur in actu. seu in sua arte. quādo alterū potest facere ta//le quale ipm est. quarto metheor. s̄ artifi//ces docere possunt. qꝛ causas cognoscūt ideo demōstrare possunt. ⁊ ꝑ cōsequens facere scire qꝛ demōstratō ē silogism⁹ fa//ciēs scire primo posterioꝝ. Expti vero tā tuȝ docere non possunt qꝛ causas igno//rant. Tertia ratio nullū sensuuȝ sapiētēȝ esse dicim⁹. qꝛ singulariū cognitiones sen//sibus proprie sunt sed de nullo dn̄t prop ter quid. vt tactus nō dicit ꝓpter q̄d ali quid ē calidū. licȝ apprehēdat qꝛ ē. ergo experimētū qd̄ ē singulariū cognitio nō est scientia neqȝ sapientia. Et sic patet in quo experimentū pemiet arti. ⁊ ars expe rimēto. verū ē tm̄. ꝙ aliqui d̄ certificatio ne opis distingunt. qꝛ vel potest attendi quātuȝ ad determinationē. vl' quātū ad directionē operis. Si primū. tūc expert⁹ pemiet artifici qꝛ singulariū determina//toꝝ est cognoscitiu⁹. Si scdm artifex qui causam cognoscit pemiet experto.

Sed dubitatur vtrū socrati esse hoīeȝ accidat cū ista sit pse. socrates est homo. respōdeť ꝙ licet hec sit pse so//crates est homo. ista tm̄ ē per accidēs. sa natus ē homo. adeo licet absolute loquē do homo pse cōueniat socrati. tm̄ in cōpe//ratione ad hoc tertiū qd̄ ē esse sanatū ho mo sibi accidit. Aliud dubiū qd̄ dicitur architector. Respōdeť ꝙ architector dici tur pricipalis artifex. ⁊ dicť ab archos ꝙ est princeps ⁊ tecni ꝙ ē ars. vn̄ de opati//ones artificū tripliciter distingūtur. Qꝛ quedā disponunt materiaȝ tm̄. quedam formaȝ ponunt in materia disposita. Et q̄daȝ visuales sunt que vtūtur re facta. Ars cui⁹ est prima operatio ē infima. ⁊ vocať manufactiua. scda dicť formefac//tiua ⁊ imperat p̄me. ⁊ respectu ei⁹ archi thetoica dicť. Tertia dicť visualis que p̄cedētibus imperat. ⁊ simpliciter archi//thetoica dicť. Aliud dubiū de vitate isti us dicti manu artifices. sicut quedā iaia toꝝ faciūt. Dicť ꝙ in hoc ē simile. qꝛ ope rātur sine cognitione cause illi⁹ qd̄ faciūt sicut ⁊ inaiata. Est tn̄ dissimile in hoc. qꝛ inaiata. vnū qdqȝ suoꝝ opeꝝ. faciūt ꝑ na//turam. s̄ manu artifices ꝑ cōsuetudineȝ q̄ licet vim nature habeat in quātuȝ ad vnum determinate inclinat. tn̄ a natura dr̄t qꝛ est circa ea q̄ ad vtrumlibȝ se ha bēt. et ad hūanā cognitionē ptinēt. natu ralis enim nō assuescim⁹. vt dicitur scdo

ethico. nec etiam cognitione carentia ar//
ſueſcunt.

Dubitꝫ aliud· vtrū actiōes ſunt ſingularium cū tū velle ⁊ intelligere
ſint circa vl'e. reſpōdetur ꝙ actus ⁊ gene
rationes ſiue operationes poſſunt capi
dupliciter. Vno mō in vli prout de ipis
traditur ſciētia. ⁊ tūc bene ſunt circa vl'e
Alio mō poſſunt capi ſingulariter inquā
tum actu exercenẜ ⁊ tūc diſtinguūtur. qꝛ
queda ſunt ſpūales actiones in materiā
exteriorem nō tranſeuntes ⁊ tales actio
nes parte obiecti hñt vl'e licꝫ pro ſubie
cto agente habeant ſingulare. vt ſunt intel
ligere ⁊ velle. ſed corporales actiones aut
etiā ſpūales. que per effectuꝫ fuerit exteriꝰ
vt ſunt actiones ſpūalas ſiue intellectua
les practice. oēs tales habēt ſingulare ꝓ
obiecto. ⁊ ſic patet reſpōſio ad queſitum
⁊ ſolutio rationū ante oppoſituꝫ. Sequi
tur textus. primū quidē igiẜ cōueniēs eſt

Queritur ſexto· vtrū ſcientia ſpeculatiā ſit melior actiua ⁊ magis de//
beat dici ſapiētia. Arguiẜ ꝙ nō. ſcia acti//
ua eſt magis ad vitā neceſſaria. ergo eſt
melior ſpeculatiua. Scđo melius eſt di//
tari quaꝫ philoſophari. vt diciẜ in tertio
thopicoꝝ. ſꝫ ſcie actiue faciūt ditari ⁊ ſpe//
culatiue nō. igitur. Tertio ꝑſcientiā acti
uam efficiunẜ boni. diciẜ enim ſcđo ethi
coꝝ ꝙ moralē ſcientiaꝫ q̄rimus nō vt ſci
amus. ſꝫ vt boni efficiamur. ergo actiua
eſt melior. Quarto bonū q̄to cōius tā
to dignius. ſꝫ actiua pluribꝰ ꝓdeſt. ergo
eſt melior. ad oppoſituꝫ eſt phus in lra.

Pro reſponſione eſt primo ſciendūꝫ ꝙ ſcia ſpeculatiua eſt. q̄ queriẜ
propter ſcire tm̄ ⁊ cuiꝰ ſubiectuꝫ non eſt
operabile a nobis. per aliā potentiā ab i
tellectu ſpeculatiō. actiua vero queriẜ ꝓ
pter opus. in ꝓpoſito enim ideꝫ eſt acti//
uum ⁊ practicū. modo praxis grece dici
tur opus latine.

Sciendūꝫ eſt ſecundo· ꝙ triplex diſtinguiẜ bonū. ſ. vtile. delectabile.
⁊ honeſtuꝫ. Et qꝛ vtrūqꝫ cōperationē re//
cipit in ſuo genere. ſm hoc titulus queſti
onis tripliciter intelligi poteſt. vtrū ſpecu
latiua ſit melior id eſt vtilior. vel id eſt de//
lectabilior. vel honorabilior actiua ⁊ ſm
hoc ponūtur tres concluſiones.

Prima cōcluſio eſt· ſcientia actiua vtilior eſt ſpeculatiua. patꝫ nā acti
ua immediate ordinatur ad opus. id eſt
magis cōfert ad vite vtilitateꝫ ſubleuan
do indigētias humanas. ⁊ bene viuen//
do moraliter. hāc cōcluſionem probant
rationes ante oppoſitum.

Secunda concluſio· ſcientia ſpeculatiā ſimpliciter delectabilior ē acti
ua. probaẜ ꝑ ariſtot'. decimo ethicorum
dicentem ꝙ ſapientia admirabiles ha//
bet delectationes firmitate ⁊ puritate. nā
delectationi ſpeculabiliuꝫ nulla eſt triſti
cia admixta. nec enim cōtingētia ſunt et
mutabilia obiecta ſpeculatiue ſcie quēad
modum obiecta practice.

Tertia cōcluſio· ſciētia ſpeculatiua eſt honorabilior ſimpliciter. ⁊ me
lior pratica ⁊ magis nōie ſapiētie digna
probaẜ qꝛ bonū honeſtū eſt ꝙ propter ſe
ipm queriẜ. ſꝫ ſcire ſpeculatiuū eſt huius
modi igiẜ. probaẜ etiā ratione textus. nā
ſcire vel artes in quibꝰ reperiẜ illud prop
ter qđ hoīes magis ſolēt honorari ⁊ re//
uenerari. ſunt honoratores ⁊ magis de//
bent dici ſapientes. ſꝫ hoc inueniẜ in ſcien
tijs ſpeculatiuis ⁊ nō in actiuis ergo ⁊c̄.
Maior patet ⁊ minor probaẜ. qꝛ ſolēt ho
mines aliqui admirari. ⁊ ꝑ alijs honora
ri. qꝛ vltra cōes hominū ſenſus reꝝ cau//
ſas ſciūt inuenire. ⁊ res ipas abinuicē diſ
tinguere. etiā ꝑter hoc. ꝙ aliqua inde nō
ſequaẜ vtilitas. ſꝫ hoc faciunt ſpeculatiui
⁊ nō actiui ergo ⁊c̄. Aſſumptū probat
phus a ſigno. qꝛ repertis artibꝰ ordinatis
ad vite vtilitatē. ſ. mechanicis artibꝰ etiā
mechanicis ordinatis ad voluptatē ⁊ de
lectatiōꝫ. vt ſunt artes ioculatorie ⁊ adin
uentis artibus introductorijs in alias
ſciētias. vt ſunt ſermocinales poſtremo
genus ſacerdotū ſtudio vaccare dimiſſa
eſt maxime circa inuentionē ſciētiaꝝ ma
thematicaliuꝫ q̄ maxie ſpeculatiue ſunt
quibꝰ ſacerdotibꝰ vt cōtemplationi ma
gis libere ⁊ quiete vaccarēt perciues mi//
niſtrabaẜ omne neceſſariū ad vitā qđ in
ſtitutū primo fuit in egipto. Et hoc eſt ſig

ſtuz qð apud homines in maxime hono
re habebant ſcientie ſpeculatiue ⁊ ꝙ ſcie
actiue ordinant ad ſubleuãduz ⁊ ꝓuen/
dum ſpeculatiuis· vnde patet ꝙ ſciẽtia
ſpeculatiua honorabilior eſt actiuis. Ex
ꝓdictis de numero ordine ⁊ diſtinctiõe
graduuz cognitiõis infert ph̃us cõcluſi
onem primo intentã in hoc ꝓhemio. ſcz
ꝙ iſta ſcientia que ſapiẽtia nõiatur neceſ
ſario habet cõſiderare cauſas ⁊ pricipia.

Patet cõcluſio ex predictis·

Ex quib⁹ patet ꝙ tãto aliquis ſapientior
dicit̃. q̃to magis ad cognitionem cauſe
accedit. vnde ꝓpter hoc dicit̃ expertus ſa/
pientior habente ſenſuz ſine experimento
⁊ artifex experto. ⁊ inter artifices architec
tor manu artifice. ⁊ iter architectores ſpe
culatiu⁹ dicit̃ ſapiẽtior actiuo. q꞉ ad cog
nitionez cauſe magis accedit. igit̃ oportz
ꝙ hec ſcientia que dicit̃ ſapientia circa
cauſas ⁊ principia ſit. Alteri⁹ infert phi
loſo. ꝙ hec ſcientia ex quo dicit̃ ſapientia
nõ eſt circa quaſdam cauſas ⁊ quecũq;
pricipia. ſ; circa primas cauſas ſimplici/
ter. ⁊ circa prima pricipia vt in ſequẽtib⁹
videbitur. ⁊ ſic patz reſponſio ad q̃ſituz.

Ad rationes· ad primã dici/

tur. ꝙ bene probat ꝙ ſcientia pratica in
genere boni vtilis eſt melior ⁊ ideo iſta.
dicit ph̃us ꝙ oẽs actiue ſcie neccioꝛes ſũt
iſta dignior vo nulla. Ad ſcðaz dicit̃ ꝙ
ariſto. nõ dicit abſolute. ꝙ ditari ſit meli
us q̃ philoſophari ſ; ponit illã cõditionẽ
indigẽti. ⁊ ſic eſt meli⁹ ſolũ ſm q̃d. Ad
tertiã dicit̃ ꝙ ſpeculatiua facit hoĩez bo/
nũ ſimpliciter ſicut ipa eſt ſimpliciter me
lior q꞉ bonũ honeſtũ ſimpliciter meli⁹ ẽ
vtili ⁊ delectabili ⁊ per hoc ſoluit̃ vltima
ratio. ſequitur text⁹. q̃m autem hanc ſci/
entiam querimus.

Queritur ſeptimo· vtrũ ſapi

ens habeat cõſiderare quidditates om/
niũ reꝝ. etiã in particulari. Arguit̃ ꝙ
ſic q꞉ eſt vna cõditio ſapientis omia cog
noſcere. Et etiã alia eſt habere ſolerciam
certiſſimã. ſ; noticiã reꝝ in vli tm̃ nõ ẽ cer
ta ymmo cõfuſa. ergo ſapiẽs habet cog
noſcere q̃dditates omniũ reꝝ nõ ſolũ in
vli ymmo in particulari. Scðo phiſic⁹

quidditatez rei cõſiderat cõceptã cũ mo
tu ⁊ materia ſenſibili mathematic⁹ vero
quidditatez rei cõſiderat conceptaz cum
quantitate ſeu materia intelligibili ergo
optet ꝙ methematic⁹ quidditates ſpea
les reꝝ puras ⁊ ſimplices cõſideret aut
ꝙ incognite remaneant. Oppoſitum ar
guitur q꞉ omẽs alie ſcientie ſpeciales ſu
perfluerent.

Pro reſpõſione ſciẽduz eſt

ꝙ poſtq̃ ph̃us oñdit. ꝙ iſta ſcientia que
ſapientia dicit̃ circa cauſas ⁊ principia v
ſatur. cõſequenter oñdit circa q̃les cau/
ſas. ⁊ principia intendat. ꝓbando ꝙ eſt
circa cauſas maxime vl'es ⁊ primas. pro
cui⁹ ꝓbatione ꝑmittit. ſex cõditiones ſa
pientis ⁊ ſcientis. Prima cõditio eſt ſci/
re oĩa vt cõtingit. i. in vli vt quidã expo/
nunt vel vt poſſibile eſt. vt dicũt alii. Se
cũda eſt ſcire difficilia. leuia enim vt ſunt
ſenſibilia facile ẽ cognoſcere q꞉ ſentire oĩz
cõe eſt. ⁊ nõ ſolũ ph̃o. Tertia eſt ꝙ habe
at certitudinẽ de illis q̃ ſcit magis quaz
illi q̃ cõiter habent. Quarta eſt poſſe
reddere cauſas ⁊ docere. Quinta eſt ha/
bere ſcientiã eligibilem grã ſui ⁊ propter
ſcire. ⁊ nõ gratia alterius vtilitatis aut d
lectatiõis. Sexta eſt habere ſciam princi
paliorem cui cõueniat ordinare ⁊ nõ or/
dinari ſuadere ⁊ nõ ſuaderi. iſte ſunt ex/
iſtimationes quas habem⁹ de ſapiente.
⁊ ſapientia ex quib⁹ colligit̃ talis diffini
tio ſapientis. Sapiens eſt qui ſcit omnia
etiaz difficilia ꝑ certitudinem ⁊ cauſaz. ꝓ
ſum ſcire ꝓpter ſe querens. ⁊ alios ordi/
nans ⁊ ꝑſuadens.

Tunc ſit hec cõcluſio· iſte ſex

cõditiones ſapientis cõpetũt illi ſcie que
eſt circa cauſas maxĩe vl'es. ꝓbat ph̃us
primo de prima mã q̃ nã q̃ ſcit maxĩe vl'es
ſcit omnia ſibi ſubiecta aliq̃liter. ſ; maxi
me vlibus ſubiciũtur oĩa. ergo ſciã que
eſt circa cauſas maxime vl'es. ⁊ primas
cõpetit ſcire oĩa vt cõtingit. De ſcða pro/
bat̃ q꞉ maxime vlia ſunt ad cognoſcen/
dũ difficiliã. q꞉ ſunt a ſenſu remotiſſima
ergo ſciens maxĩe vlia ſcit difficilima.
De tertia patet q꞉ ſcie que ſunt ex paucio
ribus certiores ſunt ex additione dictis.

ſicut ariſmetrica certior ē geometria. Sȝ maxime vlia ſunt pauca q̄a licet magis vl'e poteſtate plura cōtineat ꝙ minꝰ vl'e tn̄ actu pauciora cōtinet ideo ad cognoſcendū maxime vl'e pauciora actu cōſideranda requiruntur. ergo ſcientia q̄ eſt maxime vlium eſt certiſſima. De quarta patȝ quia ſcire eſt rem per cauſaȝ cognoſcere. ergo ſcientia que eſt de maxie vlibus cauſis ⁊ principiis maxime poteſt docere et cauſas reddere. De quīta ꝓbaꝛ. ſi ſcientia ſit ꝓpter ſe eligibil'. ſequiꝛ ꝙ illa ſc̄e̅tia que eſt de maxie ſcibilibꝰ vt ſunt cauſe vles ⁊ pme q̄ꝛ ꝓpter eas alie cognoſcunꝛ. ⁊ nō equa eſt maxime ꝓpter ſe eligibilis. De vltima patȝ ſic illa ſcientia habet ordinare ⁊ nō ordinari que cognoſcit cuiꝰ cauſa agēda ſint ſingula. ſcilicet vltimū finē qd eſt vltimū omniū in natura. ſ; ſic eſt de ſcia que eſt circa cauſas maxime vl'es ⁊ pmas qd finis oīm cuius gratia ſingula ſunt. eſt pma cauſaȝ

Secunda cōcluſio. iſta ſcientia que metha. diciꝛ eſt circa cauſas maxime vl'es ⁊ pmas. ⁊ hec eſt ſcd̄a cōcluſio pricipaliter intēta in iſto ꝓhemio. patet q̄ꝛ illi ſciētie que eſt circa cauſas maxime vl'es ⁊ nō alteri cōueniūt ſex exiſtimationes quas habemꝰ de ſapiente ⁊ ſapiētia. cū ergo hec ſcientia ſapientia noīetur ſequitur ꝙ cōſiderat maxie cauſas vl'es

Sed pro queſito eſt vlteriꝰ ſciendū ꝙ aliqui voluerūt dicere ꝓpter pmā ⁊ tertiā cōditiones ſapientis. ꝙ ad methaphiſicū ꝑtinet cognitio q̇dditatū oīm reꝝ. etiā in ſpeciali videlicet ꝙ metha. inquātū huiuſmōi habet cognoſcere q̇dditatē hoīs inquātū homo ⁊ ſic d̄ aliis ſpeciebꝰ ſpāliſſimis. ſ; aliter dicendū ſm̄ ꝓceſſum ariſtotil'. in hoc libro

Sit tertia cōcluſio. ad methaphiſicū pertinet cōſiderare q̇dditates oīū reꝝ in vli ⁊ nō in particulari niſi pro quāto ordine doctrine metha. eſt prior aliis ſcientiis ⁊ ſupponit alias ſcientias eſſe acquiſitas. Prima pars ꝓbatur q̄ꝛ ſubiectum methaphi. eſt ens inquātū ens qd ſub ſe ambit ⁊ cōtinet oīa entia. Sȝ quelibet ſcientia habet cognoſcere ſuū ſubiectum ꝑtes ⁊ ꝓprietates eiꝰ. ergo methaphiſicus habet cognoſcere q̇dditates omnium reꝝ ſm̄ ꝙ reducunꝛ in eius principia. ⁊ cauſas vl'es eius partes ⁊ proprietates. Scd̄a pars patet nā ariſtotil'. primaȝ cōditionem ſapientis modificat ponēdo vt cōtingit etiā ꝙ cognoſcēs maxime vlia nouit aliqualiter oīa rei ſubiecta. Cū dicitur aliqualiter. daꝛ ſufficiēter intelligi ꝙ ad ſapientē ſufficit cognitio particularium quidditatū ſm̄ ꝙ ſunt reducibiles i ens inquātū ēs principia ⁊ cauſas eius. Item arguiꝛ ab effectu q̄ꝛ in hoc toto libro nō inuenieꝛ. ꝙ alicuiꝰ ſpēi ſpecialiſſime formā ſpecialiſſimā inquirat aut doceat ariſtotil'. nec paſſiones ſpecificas eius. ſ; bene inquirit in generali de quidditate ſubſtātie ex quibus cōſtituta ſit ⁊ quomō etiā accidens inhereat ad qd q̇d eſt. ⁊ deſcendēdo ad partes ſubſtātie bene docet qualiter in rebus ſpūalibus. ſe habeat qd quid eſt ad id cuiꝰ eſt. Et ſimiliꝛ in rebꝰ materialibꝰ q̇d ꝑtineat ad q̇dditatē ſubſtantie materialis. Et quid ad quidditatē ſubſtātie immaterialis. ſ; nō deſcendit ad inquirendū dr̄as ſpecificas ſpecieꝝ ſpāliſſimaꝝ. ſ; hoc inquiriꝛ in ſcientijs particularibus.

Secūdo dubitaꝛ. vtrū maxie vl'ia ſint ad cognoſcendū difficilima. videtur ꝙ nō per ariſto. pmo phiſi. reſpōdet thomas ꝙ maxie vlia dr̄ dupliciter Uno modo in cauſando vt ſunt deꝰ ⁊ intelligētie ⁊ etiā celū. Et iſta q̄uis ſm̄ ſe ſint maxie cognoſcibilia a nobis. tn̄ ſunt difficilima ad cognoſcendū eo ꝙ a ſenſu ſūt remotiſſima. Alio modo poſſunt dici maxime vlia in ꝑdicando vt ens ⁊ cetera que ſibi inſunt que etiā habent aliq̄ modū vl'is in cauſando formaliter. Et hec vlia ſm̄ ſimplicē intellectꝰ apprehenſionem ſiue abſolute cōſiderata ſunt pmo nob' nota vt obiciebaꝛ. Sȝ quātū ad inueſtigationē principioꝝ cauſaꝝ ꝓprietatū et originem ipaꝝ priꝰ ſunt nota nobis minus vl'ia. Nā per cauſas particulares q̄ ſunt viuꝰ generis vel ſpeciei ꝑ viā reſolutionis ꝓcedimꝰ in cauſas vl'es. ⁊ ſic maxime vlia in ꝑdicando quantū ad cōpletā ⁊ perfectā noticiā ſunt difficilima. Ad

cognoſcēdū. Aliud dubiū quomō ſciā que eſt de maxime vlib⁹ ſit de oībus. cū tñ talia ſint pauciſſima. Dicitur ꝙ licet maxime vlia actu ſint pauca q꜓ quāto aliquid eſt vlius tanto actu paucioꝛa cōtinet ⁊ poteſtate plura. ⁊ oppoſitum eſt de minus vlibus. tñ in poteſtate ipa ſunt multa ideo cognoſcens huiuſmodi vlia aliquialiter omnia cognoſcit.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primā dicit̃ ꝙ quāto eſt aliud vlius tanto cognitio eius eſt certioꝛ q꜓ paucioꝛa ad eius cognitionē requirūtur. Verū eſt tñ ꝙ ꝑticulare ꝑfecti⁹ cognoſcit̃ dum cognoſcit̃ i ꝓpria forma q̄ dū cognoſcit̃ in alio. ſ. in vli. Sꝫ cū hoc ſtat ꝙ ꝑfecti⁹ ⁊ certi⁹ ē cognoſcere ſuū vle q̄ cognoſcere ſuū ꝑticulare ſub eo cōtentū. Ad ſecū dam dicit̃ ꝙ inueſtigatio ſpālium quidditatū pertinet ad ſpeciales ſciētias q̄ licꝫ non conſiderent ea que ingrediuntur huiuſmodi quidditates tñ cū quadā cōcatinatiōe ⁊ applicatiōe ad motū vel quātitatem vel ad genus ſcibile deueniūt ad cognoſcenduꝫ illa que cōſtituunt huiuſmodi quidditates. nā accidentia conferunt ad cognoſcendū qd̓ quid eſt. ſequit̃ in textu. Quia vero non actiua.

Queritur octauo· vtrum hec

ſciētia ſit ſpeculatiua maxime libera nō humana poſſeſſio ⁊ honoꝛabiliſſima. Arguitur ꝙ nō. ipa eſt ꝓpter bonū moris ⁊ ꝓpter felicitatē. ergo ē practica. Secundo metha. dirigit ⁊ oꝛdinat oēs alias ſcientias tā ſpeculatiuas q̄ practicas. ergo eſt actiua vel debꝫ dici equaliter ſpeculatiā ⁊ practica. Tertio ſ. e metha. ſubſeruit omnibus alijs ſcientijs quia ſtabilit ꝑncipia oīm ſcientiaꝝ ergo nō eſt libera. Quarto omīs cognitio acquiſita per demōſtrationeꝫ eſt humana poſſeſſio ⁊ nō diuina. metha. eſt huiuſmodi ergo. Quīto illa ſcientia eſt nobilioꝛ q̄ habet certioꝛem moduꝫ procedēdi. vt paꝫ primo de anima. ſꝫ mathematica certioꝛi modo ꝓcedit q̄ iſta ergo iſta ſciētia nō eſt honoꝛabiliſſima. ad oppoſitū eſt phūs in littera.

Pro reſponſione ſciendum

eſt primo. ꝙ phus poſtq̄ oñdit circa qd̓ verſetur methaph. cōſequēter oſtendit q̄lis ſit. oſtendēdo de ipa quatuoꝛ cōditiones vel qualitates que ponūtur in titulo queſtionis.

Pro quo ſecundo ſciēdum

eſt ꝙ vt habet̃ tertio de aīa intellectus ſola extentiōe ad opus ſit practicus. nō intelligendo ꝙ quātitate ſit extēſibilis. Sꝫ q꜓ aliquādo cōpatur ad ſuū primū actū abſolute qui eſt cognoſcere verum abſolute. ⁊ tunc dicit̃ ſpeculatiu⁹. quandoqꝫ etiam cōparatur ad ſuū actuꝫ ſc̄m ſecundum ꝙ per ipm̄ actus volūtatis regulatur. Et ſic intellect⁹ nō capit veruꝫ abſolute. ſꝫ vt eſt operabile a nobis. ⁊ ſic cum intellectus claudat aliquid qd̓ eſt extra ſe hoc mō dicim⁹ intellectum extendi ⁊ fieri practicū. Ideo diffinit̃ praxis a doctoꝛe ſubtili. praxis eſt operatiō alterius potētie quā intellect⁹ naturaliter poſterioꝛ ipſa intellectione nata cōfoꝛmiter elici rationi recte vt recta ſit. Ex quō paꝫ ꝙ huiuſmodi actus alteri⁹ potētie. ſ. volūtatis q̄ primo praxis dicit̃. nō eſt in ipſo intellectu niſi ſolum vt in dirigente. quia tunc nō opoꝛteꝛ ipꝫ intellectuꝫ extendi. ſꝫ eſt in volūtate vt in eligente illū actuꝫ vl in operante. ⁊ in alijs potentijs execu tiuis pro quāto eaꝝ act⁹ impat̃ a voluntate. necqꝫ actus ipius intellect⁹ praxis dicitur. niſi ꝓ quanto eſt directiu⁹ illius actus cui primo cōpetit ratiō praxis. Ex quo patet ꝙ male dixerunt ponētes loicam eſſe practicam. Nā ſc̄m diffinitionem praxis nullus habit⁹ intellectus eſt practicus. niſi q꜓ eſt directiu⁹ operis alterius potētie q̄ intellectus. Sꝫ loyca ſoluꝫ eſt directiua operationū intellect⁹. Vlterius patet ꝙ ſcientia q̄ ꝓpter ſe querit̃ eſt ſpeculatiua.

Tunc ſit prima cōcluſio· metaph.

eſt ſpeculatiua ⁊ nō actiua. probatur primo ratione. nā metha. querit̃ ad ignorātiam effugiendā ⁊ nō propter aliud queritur. ergo queritur propter ſcire: igitur ⁊c. aſis probat phus. nā ꝓpter admirari inceperūt hoīes philoſophari. differēter tñ q꜓ in principio erāt admirātes paucioꝛa dubitabiliū. Deinde paulatim

p̄cedentes. nunc de maioribus ⁊ magis occultis admiratur. ſ; oīs qui dubitat ⁊ admirat̄ ignorat. ergo antecedēs fuit verū. Sȝ cōſequētia ꝓbat̄. q2 in omni motu terminus ad quē cōtrariat̄ termino a quo. ſ; ignorātie cōtrariatur ſciētia. ergo cū hoīes inceperint philoſophari ad ignorantiā effugiendā. Sequit̄ ꝙ īceperunt philoſophari propter ipȝ ſcire. Scd̄o patet a ſigno. quia iā cūctis exiſtētibus artib⁹ ordinatis ad vite vtilitatem vel voluptatem vel introductionē in alias ſcientias. hec ſcia incipit inquiri qd̄ eſt ſignū qd̄ ſoluȝ q̄ritur ꝓpter ipm̄ ſcire et nō propter aliam vtilitatem.

Secunda cōcluſio· methaph· eſt ſcia maxime libera. probat̄ q2 homo liber dicit̄ qui ſui ipſius ⁊ nō alteri⁹ cauſa eſt. ⁊ ſimiliter eſt de ſcia. Sed ſic eſt de methaphi. cū ſit de primis principiis ſimpliciter intelligibilib⁹ per que oīa alia intelliguntur ⁊ nō ecōtra ergo ⁊c̄.

Ex iſto ſequitur tertia cōcluſio. metha. p̄fecta nō eſt poſſeſſio humana ſ; diuina. patȝ q2 illa ſcia que eſt maxime libera. nō poteſt poſſideri a natura q̄ eſt multipliciter ſerua. ſ; natura humana eſt huiuſmodi. tā ex parte aīe ꝙ corporis ex pte aīe. q2 creata eſt nō habens formas intelligibiles. ſ; oportet ipaȝ illas a rebus ſenſibilib⁹ ꝑ miniſteriū ſenſus mēdicare Ex pte corporis vero. q2 multis ⁊ variis neceſſitatib⁹ ⁊ indigentijs ſubiectum eſt. Item illud ſoluȝ dicit̄ ab hoīe poſſeſſum qd̄ ab eo plene habet̄. ſic ꝙ ipo poteſt libere vti ad nutū. ſ; ſic nō eſt d̄ metha. q2 ab vſu ⁊ acquiſitiōe eius propter corporis neceſſitates impedit̄ homo. ergo non eſt humana poſſeſſio ſ; diuina. Hoc iterū patet ꝑdictū ſymonidis dn̄tis. ꝙ deus hanc ſciam ſibi retinuit et talem honoreȝ quaſi inuidens ne hoīes in ſcia ſibi equarentur. ſ; ſi capiat̄ inuidia vt eſt triſtitia d̄ bono alieno ꝓquāto inuidus credit bonum alterius venire indiminutionē ſui boni. Dicendū eſt cū platōne ꝙ a deo oīs inuidia releganda eſt. nec in eo cadere poteſt inuidia. Tū primo q2 eſt impaſſibilis. ſ; triſticia eſt quedā paſſio. Tum ſecūdo. q2 deus p̄ſe ipm̄ diues eſt ⁊ oīs bonitas ab eo tanꝙ a fonte deriuat̄ id̄o bonitas eius diminui non poteſt. ſ; ſymonides loq̄batur admodū poetaꝝ ⁊ ſm̄ prouerbiū multa mentiuntur poete.

Eſt tamē aduertēdum· ꝙ licet metha. p̄fecta vt eſt cōprehēſio maxime itelligibiliū nō ſit humana poſſeſſio tn̄ methaphi. poteſt imp̄fecte ab homine poſſideri. prout eſt cognitio maxime. intelligibiliū a poſteriori. ꝑ viā cauſalitatis remotionis ⁊ eminencie. ⁊ illud modicū qd̄ haberi poteſt de cognitiōe primarū cauſaꝝ delectabiliū eſt ⁊ ꝑcioſius q̄cunꝙ noticia rei ſenſibilis.

Vltima cōcluſio methaphi· eſt honorabiliſſima ſcia. patȝ q2 eſt maxime diuina. ergo ⁊c̄. aiīs probat phūs q2 ſcia dicit̄ dupliciter diuina. Vno mō q2 eſt de deo ⁊ diuinis. Alio mō q2 ſolus deus eā p̄fecte poſſidȝ. ſ; hec duo iſti ſcie cōueniūt. eſt eni de deo ⁊ ſubſtātijs ſepatis Et noīe dei intellexerūt philo. primū principiū ſimpliciter totius eſſe ⁊ vlem gubernatorē ⁊ ꝑuiſorem oīm reꝝ. Ex dictis patēt quattuor qualitates vel proprietates huius ſcientie.

Nunc ad ratiōes· ad primaȝ dicit̄ ꝙ felicitas cōſiſtit principaliter in ſpeculatiōe que eſt act⁹ intellect⁹. verū eſt tn̄ ꝙ taleȝ ſpeculatiōȝ. inſequit̄ quedā delectatio ⁊ quedā amor naturalis q̄ ſemꝑ quātuȝ eſt de ſe. rect⁹ eſt. Et amor iſte vel delectatio proprie nō habet rōeȝ praxis: quia nō eſt niſi quedā cōplacentia naturalis in cōtemplatione ſummi veri. qd̄ ē ſummū bonuȝ. Ad ſcd̄am dicit̄ ꝙ hec ſcientia eſt ordinatiua aliaꝝ in ratione finis q2 eſt finis oīȝ. Scia vero practica eſt ordinatiua ⁊ directiua opis in ratione efficientis. Dicit̄ vltrā ꝙ licet hec ſcia proquāto ſtabilit p̄ricipia aliaꝝ ſciaꝝ ſit eaꝝ quodā modo directiua in ratione efficiētis tn̄ nō dirigit ad operationē que ſit praxis. ſ; ſoluȝ ad ſpeculationē nec ſtabilit p̄ricipia ſciaꝝ practicaꝝ niſi proquanto in ſe ipis repit̄ aliq̄d ſpeculatiōis. Ad tertiaȝ dicit̄ ꝙ licȝ hᶜ ſcia ſtabiliat p̄ricipia aliaꝝ ſciētiaꝝ tanꝙ ſuperior cognitio. tamē nō

querit gratia illoꝝ. ſ principaliter gratia ſui ideo nō ſubſeruit alijs ſcientijs. ſ ecōtra. Ad quartā patet ſolutio ex dictis. Ad quintā dicitur ꝙ ſuppoſita equalitate ſubiecti ſcientia certior eſt honorabilior. ſ ſimpliciter loquendo illa eſt honorabilior que eſt de honorabiliori ſubiecto cuiuſmodi eſt iſta ſcientia.

Explicit primus liber methaphiſice.

Circa ſecundū librum methaphiſice q̄ritur primo. vtrū cognitio veritatis ſit homini poſſibilis. Arguitur primo ꝙ non quia omne quod mouetur partim eſt in termino a quo. ꝛ partim in termino ad quē. Sꝫ intellectus nr̄ a principio ſue creationis cū ſit tanq̄ tabula nuda nō habet partim cognitionē veritatis. ergo nō poteſt moueri ad veritatis cognitionē. Secundo alteratio non ſit circa intellectum. ergo intellectus non poteſt mutari de ignorantia ad ſcientiam quia ſic mutaretur de contrario in contrariū ꝛ alteraretur. Tertio nos neſcimus verum ſine cauſa vt dicitur in hoc ſecundo ſed impoſſibile eſt nob cauſas veritatis cognoſcere. igitur minor patet quia cauſa prima non poteſt a nobis cognoſci nec a priori cū nō habeat cauſam nec a poſteriori. cum nullus ſit effectus ei adequatus ergo nec aliqua cauſa ſecunda poteſt a nobis cognoſci quia talis cauſa a prima dependet quantum ad eſſe ꝛ quantum ad cognoſci. Oppoſitum arguitur quia dicit philoſophus de veritate theorica ſic quidem difficilis eſt ſic vero facilis ſ quod eſt difficile vel facile eſt homini poſſibile ergo ꝛ cetera.

Pro reſponſione eſt primo ſciendum. ꝙ poſtquam philoſophus in primo libro recitauit ꝛ reprobauit oppiniones antiquorum philoſophoꝝ de primis principijs ꝛ cauſis entiū circa que verſatur intentio huius ſcientie. cōſequenter in iſto ſecundo accedit ad veritatem determinandam. ſed quia circa veritatē aliter ſe habet conſideratio huius ſcientie ꝛ aliter ſcientie particulares. Nam quelibet particularium quandam veritatem particularem circa aliquod genus determinatum entis ſolum conſiderat. hec autem ſcientia conſiderat veritatem vl'z cuiuſlibet entis. ergo ad hanc ſcientiā ꝑtinet oſtendere modum cognitionis veritatis quod facit in iſto libro in quo facit tria principaliter. Primo oſtendit qualiter ſe habeat homo ad veritatis cognitionem. Secundo ad quā ſcientiā maxime pertineat veritatis cognitio circa quod tractat de ſtatu in quolibet genere cauſe. Tertio oſtendit modū cōſiderande veritatis ponendo impedimēta in acquiſitionis cognitionis veritatis ꝛ poſtea ponendo remedia. Et poſtmodum in tertio libro incipit ſuum proceſſum circa inquiſitionē veritatis de principijs entium ꝛ de omnibus alijs ad que ſe extendit huius ſcientie conſideratio.

Tunc ſit hec concluſio. cognitio veritatis eſt homini poſſibilis patet quia homo naturaliter deſiderat ſcire. ſ ſcire nihil aliud eſt quam veritatem aliſcuius entis cognoſcere. ſed naturale deſiderium fruſtra eſſe non poteſt igitur. Item niſi ſic nō contingeret aliquem hominem eſſe felicem. cum hominis felicitas in veritatis cognitione ꝛ contemplatione ꝛ potētiſſime prime cauſe conſiſtat. Et ſi queratur. vtrum per doctrinam vel inuentionem acquirat homo ſcientiam. Reſpondetur ꝙ vtroq̄ modo poteſt enim acquirere ab extrinſico doctore adiuuante intellectum diſcipuli applicando principia ſibi nota ad concluſiones ignotas

fit etiam quandoqꝫ ab intrinſeco per in/
uentionem ꝓpꝛiaꝫ ⁊ maxime quo ad pꝛi
cipia que cognitis terminis lumine intel/
lectꝰ ⁊ propter eoꝝ euidentiã ſiue diſcur
ſu ſtatim fuerit nota intellectui. Et etiam
quo ad aliquas cõcluſiones pꝛĩcipijs ꝓ
pinquas ſcḋm ꝙ aliqui ſunt ꝑſpicatioꝛis
intellectus ſcḋm hoc per ſe pñt pluriũ veri
tatum inuenire cognitionem.

Sed dubitatur· vtrum cog
nitio veritatis ſit hoĩ. quodammõ facilis
⁊ quodammõ difficilis. Uideť ꝙ nõ qꝛ
ſi eſſet facilis hoc eſſet quantum ad pꝛĩci
pia ⁊ ſi difficilis hoc eſſet quãtũ ad cõclu
ſiones ſcḋm neutrũ. dici poteſt qꝛ principia
ſunt difficilima ad cognoſcendum ſcḋo
elencoꝛuꝫ ⁊ cõcluſiones cũ ſint cõpoſiti/
oꝛes pꝛĩcipijs ⁊ ſic ⁊ ſenſuĩ propĩquioꝛes
ſunt facilioꝛes ad cognoſcendum pꝛinci
pijs. Diciť pꝛimo cũ philoſopho ꝙ cog/
nitio veritatis eſt hoĩ quodãmodo faci/
lis patet tribꝰ ſignis. Pꝛimuꝫ eſt licet
nullus poſſit cõpletã veritatis cognitio/
nem adipiſci. nullꝰ tñ eſt ita ignarꝰ quin
veritatis aliqualẽ cognitionẽ habeat qꝛ
videmus ꝙ quilibꝫ de veritate ⁊ naturis
reꝝ aliquid enũciat ⁊ interiꝰ aliquid cog
noſcit. cũ enũciatio ſit ſignũ cõceptꝰ inte
rioꝛis. Scḋm ſignuꝫ eſt qꝛ licet id qḋ
vnus homo ſuo ſtudio poteſt apponere
ad veritatis cognitionẽ ſit paruũ ꝑ com
perationẽ ad totã cognitioneꝫ veritatis
tñ id qḋ aggregať ex oĩbus dictis coar/
ticulatis .i. collectis facit quãdaꝫ magni
tudineꝫ vt patet in inuentione artiuꝫ que
per diuerſoꝛũ hoĩm ſtudia in admirabile
ꝑuenerũt incrementũ. Tertiũ ſignuꝫ
eſt ſicut nullus in foꝛibꝰ domus declin/
quit. ſꝫ circa interioꝛa domꝰ deficere po/
teſt. ſic circa principia ſciaꝝ que ad cõclu/
ſiones ſe habent. vt ianua in domo ho/
mo paꝝ deficit ⁊ quo ad ipa cognitio ve
ritatis eſt nobis facilis. ſꝫ quãtuꝫ ad con
cluſiones ex ipſis educibiles eſt difficilis.
Dicitur ſcḋo ꝙ cognitõ veritatis eſt quo
dammõ difficilis patꝫ ſigno philoſophi
quia nõ eſt homini bene poſſibile habere
totum ⁊ partem in cognitione veritatis
⁊ hoc oſtendit difficultatem veritatis
cognoſcendo. Unde ſiue procedať via
reſolutionis a cõpoſitis ad ſimplicia ato
to ad partes licet perficiať veritatis cog/
nitio ꝑueniẽdo ad ſingulas partes totiꝰ
diſtincte cognoſcẽdas ſemꝑ adhuc aliq̃
pars deficit ſiue ꝓcediť via cõpoĩs a ſim
plicibꝰ ad cõpoſita ⁊ a ꝑtibus ad totum
eſt multũ difficile perfecte cognoſcere par
tes ⁊ totuꝫ. Ad rationẽ factã diciť ꝙ pꝛin
cipia abſolute capta vt ſunt quedã enun
tiationes ex ſuis terminis cõſtitute ſine ha
bitudine ad cõcluſiones ſub ſe cõtentas
facilima ſunt ad cognoſcenduꝫ. ſꝫ illa ac
cepta in habitudine ad cõcluſiones ſunt
difficilima. ⁊ quãto ſunt ſuperioꝛa tanto
ſunt difficilioꝛa qꝛ ſub ipis plura cõtinẽ
tur. Et de cõcluſionibꝰ dicendũ ꝙ cog/
nitione confuſa quo ad qꝛ eſt. poteſt eaꝝ
veritas cognoſci anteꝙ̃ cognoſcãtur diſ
tincte pꝛĩcipia. ⁊ cauſe veritatis ipſarum
ſꝫ cognitõne perfecta cõcluſiones ſunt dif
ficiles ad cognoſcendum.

Ad rationes· ad pꝛimaꝫ di·
citur ꝙ ad cognitionẽ veritatis per mo/
tuꝫ ratiõis procedimꝰ. Ultra dicitur ꝙ
intellectus nr̃ ante adiſcere eſt nudus. ſꝫ
cuꝫ iam eſt in addiſcere aliquid habet de
cognitione veritatis licet illud ſit imper/
fectum. Ad ſcḋam diciť ꝙ cũ intellec
tus mutať de ignoꝛantia in ſcientiã non
eſt alteratio pꝛopꝛie dicta. ſꝫ tñ perfectio
Ad tertiã conceditur ꝙ de pꝛima cauſa
nõ habemꝰ cognitionẽ niſi quo ad quia
eſt. ⁊ quid nõ eſt ⁊ hec cognitõ ſufficit ad
cognitioneꝫ ſcḋaruꝫ cauſarum quaꝫ ha/
bere poſſumꝰ pro iſto ſtatu. ſequitur tex
tus. Foꝛſan autem ⁊ difficultatem.

Queritur ſecundo· vtruꝫ dif
ficultas in cognitione veritatis pꝛoueni/
at ex parte rerum vel noſtri intellectus.
Arguitur ꝙ ex parte rerum. quia vnũqḋ
qꝫ eſt intelligibile ſcḋm ꝙ in actu nouo hu
ius. Sed multe ſunt res habẽtes eſſe po
tentiale. ergo difficultas cognitionis ip/
ſaruꝫ venit ex parte reruꝫ. Secundo in
tellectus noſter in ſe nihil habet contrari
um veritati. ergo eſt in vltima diſpoſitio/
ne ad veritateꝫ ſuſcipiendũ ⁊ habet agẽs
ꝑ ſe ſufficiẽs ⁊ debite applicatũ .ſ. intellec

tū agente ergo difficultas ex pte noſtri in
tellectus venire nō poteſt. Tertio ſen//
ſus ab intellectu dr̄t qꝛ corrumpit ab ex//
cellenti ſenſibili ⁊ poſt ſenſationē maio//
ris eſt impotēs ſentire min⁹ ſenſibile ſ; in
tellect⁹ ecōtra cōfortat ab excellenti intel//
ligibili ⁊ eſt potentior ad intelligendum
min⁹ intelligibile. ergo difficultas in cog
nitione veritatis nō eſt ex pte nr̄i intellect⁹.
Ad oppoſitum eſt phūs in littera.

Pro reſpōſione ſciendum ē
Primo ꝙ poſtquā phūs oñdit ꝙ cogni
tio veritatis eſt quodammodo facilis ⁊
quodāmodo difficilis. cōſequenter ma
nifeſtat cauſā huiuſmodi difficultatis.

Ubi eſt ſecundo ſciendū ꝙ
quidā ātiquoꝝ poſuerunt oīs res eē
in cōtinuo motu ⁊ fluxu ideo dixerūt dif//
ficultatē in cognitionē reꝝ venire penitus
ex parte ipaꝝ reꝝ. Sꝫ cōtra hanc oppinio
nē dicit phūs ꝙ ꝗuis difficultas in cog
noſcendo veritatē ꝓueniat forſan ex par
te duoꝝ. ſ. reꝝ ⁊ intellect⁹ nr̄i ⁊ ita in par//
te verū dixerunt antiqui qꝛ ſunt aliq̄ res
fluxibiles ⁊ potentiales nō tn̄ oēs ſ; mi//
nor pars eſt huiuſmodi ideo dicit ariſto
til. ꝙ nō in rebus ſ; in nobis eſt cauſa dif
ficultatis. ⁊ hoc eſt intelligendū pncipa
liter iſtud ꝓbat. nā ſi cauſa difficultatis
totaliter eſſet ex parte reꝝ ⁊ nō nr̄i intellec
tus tūc quāto aliquid eſſet magis cog//
noſcibile tanto facilius a nobis cognoſ//
ceret. cui⁹ oppoſitū eſt verū. qꝛ ſicut ſe ha
bet oculus niticoracis ad lumē ſolis ſic
ſe habet intellect⁹ noſter ad ea cognoſcē
da que ſunt nature manifeſtiſſima.

Tertio ſciendū eſt ꝙ in om
ni actione poteſt venire impedimētū vel
ex parte pncipij actiui vel paſſiui vbi gra
tia ꝙ lignū nō faciliter cōburat poteſt ꝓ
uenire vel qꝛ ignis eſt debilis vel qꝛ lig//
num nō eſt bene cōbuſtibile. Similiter
difficultas in cognitione veritatis poteſt
prouenire vel propter defectū qui eſt in
rebus parum habentibus de actu ⁊ mul
tum de potentialitate vel propter defectū
virtutis noſtre intellectiue.

Tunc ſit hec concluſio. diffi
cultas in cognitione veritatis quantum
ad res paꝝ habentes de actu prouenit ex
parte reꝝ. ſ; quantū ad res multū haben
tes de actu ⁊ paꝝ de potētia vt ſunt ſub//
ſtantie ſeparate prouenit ex parte nr̄i intel
lectus. Prima pars patet qꝛ vnūquodq;
cognoſcibile eſt ſm ꝙ in actu. ergo q̄ pa
rum vel nihil habent de actu ſunt ſm ſe
paꝝ cognoſcibilia. Scd̄a pars patꝫ qꝛ
intellect⁹ nr̄ corpori cōiunct⁹ quāuis non
ſit potētia organica. eſt tn̄ naturalis potē
tie forme naturaliter corpori vnite. ergo
habet naturalem ordinē ⁊ cōnexionem
ad potētias ſenſitiuas orgaīcas que in
eadem eſſentia aīe cuꝫ eo radicant. ergo
ſibi naturale eſt mēdicare formas intelli
gibiles ꝑ miniſteriū ſenſuū ⁊ intelligere
res per cōuerſionem ad fantaſmata ipaꝝ
ſ; que naturalia ſunt ſemper manent. er
go intellectus human⁹ corpori cōiunct⁹
eleuari nō poteſt ad alium modū cogni//
tionis ⁊ per cōſequēs quā diu eſt corpo
ri cōiunctus ſubſtātias ſenſibiles ⁊ ſepa
ratas parum cognoſcere poteſt. Sed
huic cōcluſioni aduerſatur ſcotus dicēs
ꝙ nec ex parte rerum abſolute nec ex par//
te intellectus noſtri abſolute venit huiuſ
modi difficultas. ſ; ex improportione in
tellectus ad intelligibile. Et arguit ſic qd̄
ſecundū ſe eſt tale cuicunq; cōparetur ſem
per eſt tale. ergo ſi aliqua res ſm ſe eſt dif
ficulter cognoſcibilis tunc omni intellec
tui diuino etiā erit difficulter cognoſcibi
lis. ⁊ ſimiliter ſi intellectus noſter ſit ſecū
dum ſe difficiliter cognoſcitiuus tūc om
nem rem cuꝫ difficultate cognoſcet. Sed
hec ratio poteſt ſolui quia principium
illud habet veritatem in abſolutis ⁊ nō
in reſpectiuis. Clarum eſt enim ꝙ duo
ad vnum ſe habent ſecundū ſe in propor
tione dupla. ⁊ tamen non ſe habent in ea
dem proportione cuicunq; comparētur
Ultra dicitur ꝙ omnis res que ſecundū
ſe eſt difficulter cognoſcibilis etiaꝫ apud
intellectum diuinum quantum eſt de ſe
⁊ ex parte ſui difficulter cognoſcibilis eſt

Sed ꝙ ab eo cognoſcaꝛ ſine difficultate
hoc eſt ex parte diuini intellect⁹ qui ſuaꝫ
ſcientiã nõ mendicat a rebus neqꝫ ſcien
tia eius menſuraꝛ a reb⁹ ꝓpter hoc ma/
terialia intelligit im materialiter cõpoſita
ſimpliciter diuiſa vnite. ⁊ poſſibilia actu
aliter ſiue potẽtialia q2 nõ intelligit res ꝑ
lumen acceptum a rebus. ſ; per lumẽ ſu
um qḋ eſt cauſa eſſe veritatis ipaꝝ reruꝫ
vltra dicitꝛ ꝙ ſcot⁹ ita dñs neceſſario po
nit cauſaꝫ difficultatis eſſe ex parte reruꝫ
vel intellect⁹ q2 in ꝓportionẽ agentis ad
patiẽtis ſemꝑ eſt ex parte vnius ipſorum

Sed dubitatur· vtrũ intellectus corpori cõiũct⁹ poſſit cognoſcere de
um ⁊ ſubſtãtias ſeparatas. reſpõdetꝛ cuꝫ
ſancto thoma. ꝙ intellectus noſter cor/
pori cõiunct⁹ nõ poteſt cognoſcere deuꝫ
⁊ ſubſtantias ſeparatas quantũ ad qḋ
eſt. ſ; ſoluꝫ quantũ ad q2 ſunt. ⁊ qḋ non
ſunt. patet primo auctoritate pħi in hoc
paſſu dñtis ꝙ ſicut ſe habet oculus nicti
coracis ⁊c̃. Ratione ſic arguitꝛ intellec
tus corpori cõiunctus ꝓpter cauſaꝫ pri/
us dictaꝫ nihil cognoſcere poteſt niſi ꝑ/
miniſteriũ ſenſus q2 neceſſe eſt quẽcunqꝫ
intelligibilitatẽ fantaſmata ſpeculari. ter
tio de aĩa. ſ; ſubſtãtie ſeparate nõ ſunt ꝑ/
ſe ſenſibiles neqꝫ habem⁹ aliquos effec/
tus ipĩs adequatos quoꝝ cognitio con
ferat ad cognoſcẽdũ q̇dditates eaꝝ er/
go ⁊c̃. Itẽ in oĩbus agentibus ⁊ pa/
tientib⁹ adinuicẽ ꝓportionatis talis eſt
natura ꝙ paciens nõ ſe extendit ad plu/
ra quã agens. ſ; actio intellect⁹ agentis
nõ ſe extendit niſi ad quidditates rerum
quaꝝ ſpecies a fantaſmatibus abſtrahi
poſſunt. ergo nec intellect⁹ poſſibilis cog
noſcere poteſt niſi q̇dditates q̃ a fantaſ/
matibus abſtrahuntꝛ. Itẽ cognoſcere
quod qḋ eſt perfecte alicui⁹ rey eſt ipius
intra ſe formare diffinitionẽ. ergo oportꝫ
ꝙ cognoſcens diſcrete quod quid eſt ali
cuius rey habeat intra ſe adequatã ſpẽꝫ
intelligibilem illi⁹ rey. ſ; talẽ pro iſto ſta/
tu acquirere nõ poteſt intellect⁹ nr̃ de ſub
ſtantia ſeparata cũ nihil recipiat niſi a fan
taſmatib⁹. Scḋa pars patet q2 vt di/
cit thomas tripliciter poſſum⁹ deuenire

ad cognoſcendũ q2 de⁹ eſt ⁊ q2 ſunt aliq̃
ſubſtãtie ſeparate. ⁊ qḋ nõ ſunt. ſ. per viã
cauſalitatis eminencie ⁊ remotiõis. Sed
huic reſpõſioni quantũ ad primã parteꝫ
cõtradicit auerroys taleꝫ rõem adducẽs
ſubſtãtie ſeparate ſunt maxie intelligibi/
les ergo ſi a nullo intelliganꝛ ſequitur ꝙ
erunt fruſtra. ſ; hec ratio deriſibilis eſt.

Primo q2 finis ſubſtãtiaꝝ ſeparataruꝫ
nõ eſt ꝙ intelligãtur a nobis. ergo ſi nũ
quã a nobis intelligerenꝛ. nõ ſequiꝛ ꝙ eſ
ſent fruſtra intelligibiles q2 fruſtra dicitꝛ
qḋ nõ cõſequitꝛ finẽ ad quẽ ordinaꝛ.
Scḋo q2 licet a nobis nõ intelligãtur a ſe
ipĩs. tñ ⁊ vna ab alia intelligiꝛ. Item
huic p̄dicte cõcluſioni cõtradicit albertus
qui ymaginaꝛ ꝙ poſtquã intellectus no
ſter poſſibilis cõſecut⁹ eſt ꝑfecte oĩs for
mas intelligibiles naturales ⁊ mathe/
maticas q̃ cadũt ſub actualitate luĩs in
tellectus agentis tũc vniꝛ ſibi intellectus
agens nõ ſoluꝫ per modũ efficiẽtis. ſ; eti
am per modũ forme intelligibilis ⁊ intel
ligit ipm̃ intellectũ agentẽ ſe ipm̃ ⁊ ſub
ſtantiã aĩe perfecte. Nec plus ad intelligẽ
duꝫ indiget cõuerſione ad fantaſmata. ſ;
habet ſuũ lumẽ totaliter ſuperi⁹ cõuerſũ
attingendo ſubſtãtias ſeparatas. ⁊ ideo
immediate ab ipĩs poteſt recipere illumi
natiões ⁊ quidditates eaꝝ cognoſcere ⁊
intellectũ nr̃m ſic formatũ ⁊ cõpletũ vo
cant intellectũ adeptũ in qua adeptione
ponũt felicitatẽ hoĩs ꝑ iſto ſtatu cõſiſte
re. Sꝫ hec oppinio vr̃ impoſſibilis q2 nõ
eſt poſſibile ꝑ naturẽ ꝙ aliq̇s homo cõ
ſequi poſſit oẽs formas intelligibiles na
turales ⁊ mathematicas q2 hoc nõ face
ret niſi ꝑ viã ſenſus. ſ; nõ eſt poſſibile na/
turaliter aliquẽ hoĩem ſentire oẽs res.
Itẽ dato ꝙ oẽs res naturales ⁊ mathe
maticas cognoſceret. ſe ipm̃ intellectum
agentẽ ⁊ ſubſtãtiaꝫ aĩe cognoſceret. ⁊ qḋ
ſic diceretꝛ intellect⁹ adept⁹ adhuc nõ ꝓp
ter hoc cognoſcerꝫ q̇dditates ſubſtãtiaꝝ
ſeparataꝝ. Patꝫ primo q2 intellectualitas
infinĩe intelligentie plus excedit omniuꝫ
formarum naturaliuꝫ intellectualitatem
quã intellectualitas oĩm corporaliũ exce
dat intellectualitatẽ vni⁹ rey corporalis

Sed intellect⁹ ex cognitione vni⁹ rei parti cularis niſi eleuat̃ ſufficiẽter ad hoc cog/ noſcere poſſit oẽs alias res corporeas er go ꝛc. Scđo ſubſtãtie ſeparate niſi poſ ſunt directe ꝛ immediate producere for mas intelligibiles in intellectum noſtrũ quia hoc facere nõ poſſent niſi creãdo ꝙ eis cõpetere non poteſt. ergo intellectus noſter nõ poteſt ipas quidditatiue intel ligere. Tertio infima ſubſtantia ſepa/ rata ſpecie differt ab oĩbus iſtis inferiori bus ꝛ a qualibet alia ſubſtantia ſepara/ ta. ꝛ eſt ſuperioris ordinis. ergo ex cogni tione iſtoꝝ inferioꝝ nõ poſſumus deue/ nire in cognitionẽ quidditatis eius aut alicuius alterius.

Ad rationes· ad primaꝫ pa tuit ſolutio. Ad ſcđam dicitur ꝙ li/ cet in intellectu nulla ſit forma poſitiua veritati contraria. tamen propter debili/ tatem ſui luminis intellectualis eſt im ꝓ porcionatus intelligibilitati ſubſtãtiarũ ſeparatarũ. Et ſic nõ poteſt eas directe in tueri nec equaliter ẜ ſoluꝫ aliqualiter ſub vmbra rerum ſenſibilium. Sicut habẽs debilem viſum nõ poteſt directe lumen ſolis in ſe recipere. Ad tertiã dicitur ꝙ ſenſus duplici de cauſa impediri poteſt a cognitione. ſ. excellẽtis ſenſibilis. Uno modo qꝛ corrumpitur organuꝫ eius ab excellenti ſenſibili ꝛ iſtud locũ non habet in intellectu noſtro Alio mõ poteſt impe diri ꝓpter improportionem ſenſus ad ſenſibile qꝛ cauſat̃ ex defectu virtutis ſen/ ſitiue ſicut videmus ꝙ potentie ſenſitiue eiuſdem virtutis nõ ſunt in omnibus ſi cut homini ex natura ſua cõtingit ꝙ ha/ beat peſſimuꝫ olfatuꝫ ita nicticoraci ꝙ ha beat debilẽ viſuꝫ qui nõ poteſt claritatẽ ſolis aſpicere quia ad ipam nõ habeat ꝓ portionẽ ꝛ hoc impedimẽtuꝫ reperit̃ in intellectu noſtro reſpectu maxime intel/ ligibiliũ quibus nõ proporcionat̃ prop ter defectuꝫ luminis eius. ſequitur in tex tu. non ſolum autem hijs.

Queritur tertio· vtruꝫ iſta ſci entia que prima phia dicitur maxime ſit veritatis ſciẽtia. Arguit̃ ꝙ nõ qꝛ verũ ꝛ falſum ſunt in mẽte ꝛ non in rebus. io in ſexto huius tanꝙ entia ratiõis remo/ uentur a cõſideratione huius ſcie. cuꝫ er/ go ſint entia rõis ſequitur ꝙ phia prima nõ cõſiderat de ipis nec eſt ſcientia verita tis ymmo loyca. Scđo ſic cuiuſlibet ſcie ſpeculatiue finis eſt veritas. ergo hec ſcientia nõ eſt magis ſcia veritatis quaꝫ alie ſcie ſpeculatiue. Ad oppoſituꝫ eſt phi loſophus in littera.

Pro reſponſione eſt primo ſciendu ꝫ. ꝙ poſtꝙ phũs oñdit vnde ve/ nit pricipaliter cauſa difficultatis i cogni tione veritatis cõſequenter oñdit quali/ ter hoĩes ſe inuicẽ iuuant in acquiſitione cognitiõis veritatis. Deinde ad quã ſciẽ tiam maxime ptineat veritatis cõſidera/ tio qꝛ ad hanc ſcientiam.

Ubi ſecundo ſciendu ꝫ eſt· ꝙ vnus homo in cõſiderãdo veritatẽ iuua tur dupliciter ab alio. vno mõ directe quã do alius recte enũciauit de veritate ꝛ ac/ cipitur ſua determinatio. Alio mõ indi/ recte quãdo ſupſicialiter ſiue erronee enũ ciauit quo ad hoc dixit phũs ꝙ nõ ſoluꝫ gratias agere debem⁹ illis q̃ de veritate recte enũciauerũt ꝛ quoꝝ oppinionibus cõicam⁹ ymmo etiã illis qui ſupſicialiter vel erronee de veritate ꝛ natura entiũ ali quid dixerũt. qm̃ iſti nobis aliqd conte/ runt qꝛ tales habuũ nrm̃ ꝑexercitati ſũt .ſ. nos incitãdo ꝛ dãdo occaſionẽ inqui rendo de natura ꝛ veritate rerũ. Et ſic pa tet qualiter vn⁹ homo ab alio iuuatur in cognitione veritatis.

Sed pro alia pte· ſit prima cõcluſio. phia prima eſt ſcia veritatis. ꝓ/ bat phũs primo. qꝛ theorice finis eſt veri tas. practice vero opus. nã licꝫ practici in tendãt quomõ ſe habeat veritas in aliq̃ bus rebus. tamẽ cauſaꝫ veritatis non pſe inquirũt ẜ eã applicãdo ad aliqđ par ticulare operabile determinatuꝫ ad hic ꝛ nũc. ẜ metha. eſt ſpeculatiua vt patuit i primo igit̃. Scđo nos neſcimus verũ perfecte ſine cauſa ſed philoſophia prima eſt cognitiua cauſaꝝ vt dictũ eſt in primo ergo eſt ſtĩa veritatis. ẜ qꝛ cetere ſcie ſpecu latiue ſunt cauſaꝝ cognitie ĩõ vt videa/ tur excellentia huius ſupra alias.

Sit cõcluſio ſecunda. phĩa prima maxime eſt ſciẽtia veritatis. probat text⁹. qꝛ vnuz quodq; alioꝝ. i. inter alia maxie ip̃m dicitur ex quo cauſat̃ in alijs aliq̃d vniuoce p̃dicatũ quod idez eſt dicere ꝓpter vnũ quodq; ꝛc. Uel quidq̃d cõueit cauſe ꝛc ſic ignis dicit̃ calidiſſim⁹ qꝛ eſt cauſa caloris in oib⁹ calidis. ergo illud debz dici veriſſimuz ꝙ cauſa eſt in oibus alijs vt vera ſint. Sz prime cauſe in oib⁹ alijs ſunt cauſa veritatis ꝛ nõ ecõtra qꝛ vnũ quodq; ſe habz ad veritatez ſicut ad eſſe modo prime cauſe oib⁹ alijs ſunt cauſa eſſendi ꝛ nõ ecõtra. ergo ſunt cauſe veritatis omnibus alijs ꝛ nõ ecõtra ꝛ per conſequẽs ſunt maxie vere cũz ergo metha. ſit prima cauſaꝝ cõſideratiua ſequitur ꝙ eſt maxime veritatis ſcientia. Et notãter in maiore hui⁹ ratiõis dicit̃ vniuoce qꝛ interduz effectus pertingere nõ poteſt ad ſimilitudinẽ ſue cauſe ſm eandẽ rationem in ſpecie ꝓpter excellentiaz cauſe. Et ideo licet ſol ſit cauſa caloris in igne ꝛ ceteris elementis ꝛ elementatis. non tñ proprie nominat̃ calidiſſim⁹. ſ3 bene in eo eſt aliquid amplius ꝛ excellentius ꝙ ſit eſſe calidum. Sed in propoſito nomẽ veritatis nõ eſt proprium alicui ſpeciei. ſ3 eſt cõmune nomẽ oibus entibus qꝛ eſt paſſio tranſcendẽs cõuertibilis cũ ente ꝛ ita in noĩe ꝛ ratione veritatis cõicant oĩa entia Ideo primuz ens quod eſt oibus cauſa vt ſint ꝛ ꝑ cõſequẽs vt vera ſint dici ſic põt etiã proprie loquẽdo verũ. Ex illa maxima infert ariſtotol' vnũ correlariũ ꝙ ſemper exiſtentiũ principia ſint veriſſima. probat dupliciter. Primo ꝙ non ſunt quãq; vera ꝛ quãdoq; falſa. ſ3 ſemp̃ in veritate perſeuerant ſicut ꝛ in eſſe. Scd̃o ꝙ huiuſmodi principijs nõ eſt aliq̃d cauſa vt ſint ſ3 illa ſunt alijs cauſa eſſendi ergo ſunt veriſſima. probat cõſequentiã. qꝛ vnũ quodq; ſicut ſe habet ad eſſe ita ad veritatẽ. ꝛ ſic illa que quãdoq; ſunt ꝛ quãdoq; nõ etiã ſunt quãdoq; vera ꝛ quãdoq; nõ. ꝛ que ſemp̃ ſunt ſemp̃ ſunt vera. ꝛ que ſunt cauſa eſſendi. ſunt eis cauſa veritatis ꝛ ſic eſt ſimilis diſpoſitio in eſſe ꝛ in veritate. Et hoc ideo eſt qꝛ eſſe rei eſt cauſa vere exiſtimatiõis quã habet mẽs noſtra de reb⁹ veruz enim ꝛ falſuz cõplete nõ ſunt in rebus ſed in mente.

Sed dubitatur. vtruz ſemp̃ exiſtentiũ poſſit eſſe cauſa. videt̃ ꝙ nõ qꝛ quod ex ſe nõ eſt determinatũ ad eſſe. indifferens eſt ad eſſe. ꝛ nõ eſſe. ſ3 quod eſſe ſuuz habet ab alio. tanꝙ̃ a cauſa ſui eſſe. non eſt ex ſe determinatũ ad eſſe ergo nõ poteſt eſſe ꝛ nõ eſſe. ergo repugnat ſemp̃ exiſtentiuz habere cauſam ſui eſſe. Itez quod eſt ab eterno nõ habz principiũ. ſ3 quod ſemper eſt ẽ ab eterno. Ad dubiũ dicit ariſto. ꝙ ſemp̃ exiſtentiũ principia eſſe veriſſima eſt neceſſe. Item vr̃ dicere in octauo phiſicoꝝ vbi dicit̃ cõtra antiquos ꝙ multuz prohibet aliqua q̃ ſunt ꝑpetue veritatis cauſaz ſui eſſe habere. ꝛ exemplificat d̃ illa veritate. triangulus habet tres angulus que eſt ꝑpetua ꝛ tamen habz cauſaz igitur.

Aduertendum eſt tamen. ꝙ aliquid ſemp̃ eſſe. poteſt intelligi dupliciter. Uno mõ ſic ꝙ neq; habeat initiuz durationis neq; cauſam ſui eſſe. ꝛ hec duo poſita ꝑpetuitate mũdi cum philo. ſoli deo cõueniunt. Alio modo poteſt intelligi aliquid ſemper eſſe ſic ꝙ nõ habeat principiuz vel finem durationis habet tamẽ initiũ ſui eſſe. ſic ꝙ eſſe ſuuz habet ab alio Et hoc mõ ponendo ꝑpetuitatem mundi cũ philo. intelligentie celuz motus celi temp⁹ ꝛ materia prima dicerẽtur ſemper exiſtentia quia nõ haberent initiũ ſue durationis. haberent tñ ſuuz eſſe ab alio ſicut a cauſa. qꝛ omne quod eſt ꝑ participationem neceſſario reducitur ad aliq̃d quod eſt per ſuaz eſſentiã vt ad cauſam ſui eſſe. ſ3 poſita ꝑpetuitate mũdi adhuc nõ eſſet niſi vnum ens per eſſentiam cuius ſcilicet ſua eſſentia eſſet ſuũ eſſe ꝛ cetera ſunt per participationem. ergo reducuntur in ipſum vt in cauſam ſui eſſe. Ex iſtis dictis philoſophus poteſt inferri ſm mentem eius quod nõ implicat cõtradictionem aliquid eſſe coeternuz ſuo principio effectiuo. nõ tamen ꝙ aliqua citra primuz vera eternitate menſurantur. Sed poſita perpetuitate mundi dicerentur coeterna

Primo q2 nō habuiſſent initiū ſue dura-
tionis. tn̄ fide tenendū eſt ꝙ defacto ni-
hil eſt citra primū ꝙ nō habuerit pricipi
um durationis ⁊ eē. Et ad prima ratio
nē diſtinguit̃ de illa ꝓpoſitiōe ex. poteſt
enim dr̄e circūſtantiaꝫ cauſe formalis et
ſic maior eſt vera ⁊ minor falſa vel cauſe
efficientis ⁊ ſic eſt ecōuerſo. Ad alia dicit̃
ꝙ ſi ſit ſm̄ de pricipio durationis aīs ē
verū ſꝫ ſi de pricipio effectiuo rei eſt falſuꝫ

Ad rationes. ad primaꝫ dici
tur. ꝙ veruꝫ eſt in enūciatione vocali tā
quā in ſigno ⁊ in cōpoſitione ⁊ diuiſione in-
tellectus formaliter reperit̃ ⁊ vt in ſubiec
to ⁊ quo adhoc verū dicit̃ ens rationis.
Et ad logicū pertinet q̄ docet modū com
ponēdi ⁊ diuidendi. Sed veritas reperi
tur in re tanꝙ in cā vel tanꝙ in effectu et
ſm̄ hoc nō dicit aliqd diſtinctū re a na-
tura vel quidditate rei ⁊ hocmodo capi
endo veruꝫ ſm̄ ꝙ eſt realiter idē cū enti
tate reꝫ prima phia veritatem cōſiderat
Ad ſcđam dicit̃ ꝙ ſola metha. cōſide
rat primas veritates q̄ ſunt baſes ⁊ fun-
damentū omniū veritatū aliaꝝ. Alie ve
ro ſūt ſpeculatiē quaſdā ꝑticulares veri
tates quorundā ꝑticulariū entium cōſide
rant. ſequit̃ intextu. Ad vero ꝙ ſit princi
pium ⁊ cetera.

Queritur quarto. vtrum in
cauſis efficientib⁹ ſit ꝓceſſus in infinituꝫ
in ſurſum. ⁊ in materialib⁹ deorſum. Ar
guitur ꝙ ſic generationes ſunt infinite. er
go ⁊ generantia. ⁊ per cōſequēs efficien-
tia ſunt infinita. Secundo in reuoluti
onibus celi eſt ꝓceſſus in infinitū. ergo
⁊ in mouentibus. Tertio ſic diō conti
nui eſt materialis. ſꝫ cōtinuuꝫ eſt diuiſibi
le. in infinitum. ergo in cauſa materiali ē
proceſſus in infinitū. Quarto ſic gene
rationes ⁊ corruptiones ſunt infinite ꝓp
ter materiam. ergo materie ſunt infinite
Ad oppoſitum eſt philoſo. in littera.

Pro reſponſione eſt primo
ſciendum. ꝙ poſtquā ariſtotil'. probauit
ꝙ hec ſcientia eſt maxime ſcientia verita-
tis. vbi accepit promedio ꝙ eſt primarū
cauſaꝝ cōſideratiua. quia illud medium
deſtrueretur ſi in cauſis procederet̃ in in-
finituꝫ q2 nō eſſent prime cauſe. ideo gra
tia huius cōſequenter ariſto. probat ita-
tum in cauſis tā indirectū hoc eſt inquo
libet genere cauſe quā ſm̄ ſpeciem ita ꝙ
non ſunt infinite ſpecies cauſaꝝ.

Secundo eſt ſciendū. ꝙ cau
ſe efficientes ſunt in duplici drā. Quedaꝫ
ſunt eſſentialiter ſubordinate ⁊ quedam
accidētaliter. ⁊ drīt q2 eſſentialiter ſubor
dinata diſtinguunt̃ eſſentialiter vt patet de
ſole ⁊ homine generante. Sed alie ſo-
lum materialiter drnt vt patet de diuer-
ſis hominib⁹ generātibus. Secundo
drnt quia in eſſentialiter ſubordīnatis.
ſcđa habet a prima ſubſtātiam virtutem
⁊ operationeꝫ in alijs vero nō. ideo in eſ
ſentialiter ſubordinatis. prima cauſa nō
mouente. ſcđa non moueret. ſꝫ in alijs nō
vna non dependet ab alia ideo mouere
vna alia non mouēte.

Tertio eſt ſciendū. ꝙ patiēs
ſubicitur agēti. ideo procedere in agenti-
bus eſt procedere in ſurſum. ⁊ procedere
in pacientibus eſt procedere in deorſum
Et quia deratione materie eſt pati ideo
proceſſus in cauſis materialibus dicitur
proceſſus in deorſum.

Tunc ſit prima concluſio. in
cauſis efficientibus eſſentialiter ſubordi-
natis nō eſt procedere in infinitū. procui-
us probatione ſupponit ariſtotiles.
ꝙ tribus exiſtentibus ſi vnum debeat eſ
ſe cauſa aliorꝫ omniū. hoc nō poteſt con-
petere vltimo. quia vltimum nullius eſt
cauſa. mediuꝫ etiam nō poteſt eſſe cauſa
omniū ſed ſolū vltimi relinquit̃ ergo ꝙ
ſi aliquid ſit cauſa omniū hoc oportet eſ
ſe primum nec differēter an ſit vnuꝫ me
dium vel plura qm̄ ſi plura ſint inhoc cō
ueniunt omnia quod eſt eſſe mediū. mo
do repugnat medio ꝙ ſit oīm cauſa. Et
etiam ponātur infinita media ꝙ ſi eoruꝫ
erit equaliter medium. Nam in infinito
oēs partes ſunt equaliter medie q2 vna
non plus accedit ad extremum quam re
liqua cum in infinito non ſit dabile ex-
tremuꝫ. Tunc arguitur ſic ſi ſint in
finita efficientia eſſentialiter ſubordinata
omnia erunt equaliter media. ergo non

BIBLIOTECA DE LA UNIVERSIDAD DE SEVILLA

ergo nõ eſſet dare primuʒ efficiens. Sed ut dictum eſt ſoli primo conuenit eſſe cauſa oĩm. ⁊ ſi nõ ſit cauſa nõ erunt cauſata ergo poſitis infinitis eſſentialib⁹ oı̃o tollitur cauſa efficiens. vel ſic argueret̃ in eſſentialiter ſubordinatis remoto primo remouet̃ ẜm. Cū ẜm habeat ſubſtãtiaʒ ⁊ v̓tuteʒ a primo. Sʒ ſublato primo ⁊ ſcḋo nihil remanet igit̃. Iteʒ ad hoc ꝙ aliq̇s effect⁹ ſit. neceſſe eſt oēs cauſas ex quib⁹ eſt ⁊ dependet ptranſire. ſʒ effect⁹ dependet ex oı̃bus ſuis cauſis eſſentialiter ſubordinatis. ergo impoſſibile eſt ĩ talibus cauſis eſſe p̲ceſſum in infinituʒ.

Secunda cõcluſio. in cauſis efficientib⁹ accidẽs ſubordinatū eſt procedere in infinitū ẜm potentiã ſucceſſiõis ⁊ nõ ẜm actū. patʒ q̃ multū prohibʒ infinita eſſe mouentia ſucceſſiue. ſʒ ꝙ non poſſint ẜm actum patuit tertio phiſicoꝝ.

Ultima concluſio. in cauſis materialib⁹ nõ eſt p̲cedere in infinitū p̲ cui⁹ p̲batiõe notat phus ꝙ dupl'r contingit hoc fieri. proprie ⁊ p̲ſe. Uno mõ ſicut ex puero fit vir. ⁊ generaliter ex imp̲fecto perfectum. Alio modo ſicut e contrario fit cõtrariū. vt ex aqua aer. Et dr̃nt iſti duo modi. q̃ in primo illud ex quo dicitur aliud fieri non ſe habet in ratione termini mutationis. ſʒ magis in rõe vie vel medii q̃ iã mediat inter eſſe ⁊ nõ eſſe. Sʒ in ſcḋo illḋ ex quo dicit̃ fieri aliq̇d ſe habʒ in ratione termini quē oportet remoueri vt ad aliuʒ terminū oppoſitū deuciatur. Ex hac drã ſequit̃ alia ꝙ in primo non fit reflexio ſic ex puero fit vir ſʒ nõ ecõtra. Sʒ cū re aliquo fit aliq̇d tanq̃ ex termino bene fit reflexio q̃ quilibet termin⁹ poteſt habere rationē primi ⁊ vltimi. ſicut cum ex aqua fit aer poteſt fieri econtra. ⁊ notãter dicebat̃ in pricipio huius diõnis proprie ⁊ p̲ſe quia interdū dicim⁹ aliq̇d fieri ex aliquo vbi ex ſolū denotat ordineʒ ⁊ nõ habitudineʒ alicui⁹ principii materialis ꝙ mutet̃ de vno in aliud ſicut dicim⁹ ꝙ ex mane fit meridies. tale enĩ nõ eſt proprie fieri q̃ cū fieri ſit quodã mutari oportet ſibi aliud ſubiici qḋ mutet̃ de vno in aliud. Et vt habet textus fieri primo mõ dictū ĩ hoc aſſimulat̃ fieri in p̲prie dicto ꝙ nõ fit reflexio in ipo ſicut enim ex viro nõ fit puer ita ex meridie non fit mane. Tunc arguit̃ ad cõcluſionē. illud ex quo fit aliq̇d primo mediū eſt inter duo extrema. ſ. inter ens ⁊ nõ ens. nã vt dicit philoſophus ſemp̲ eſt mediū inter eſſe ⁊ nõ eſſe generatio. ita ꝙ fit exiſtentis ⁊ non exiſtentis ſʒ poſitis extremis impoſſibile eſt media eſſe infinita. Similiter illḋ ex quo fit aliq̇d ſcḋo mõ iterū fit ex illo ita ꝙ ibi ē reflexio. ſʒ ſi inter iſta duo ponerētur infinita media nõ cõtingēt inter ea fieri mutuam reflexionē cū ergo materia dicatur id ex quo fit aliq̇d ⁊ nõ dicat̃ fieri p̲prie aliq̇d ex altero niſi illis duob⁹ modis ⁊ neutro eoꝝ cõtingat ire in ĩfinitū. ſequit̃ ꝙ in cauſis materialib⁹ nõ eſt procedere in infinitum.

Eſt tamen aduertenduʒ ꝙ hoc eſt intelligendū in cauſis eſſentialiter ſubordinatis ſic ⁊ in efficiētib⁹. in materialib⁹ enĩʒ reperit̃ ordo eſſentialis prout vna ſubſtãtialiter in v̓tute alteri⁹ vt mixtum virtute elemēti ⁊ elemētatū virtute materie prime. ⁊ reperit̃ ordo accidentalis ſicut eſt ordo inter materiam. ſortis ⁊ platonis. Et inter partes cõtinui acceptas per diuiſionē ⁊ de talib⁹ materiis accidental'r ſubordinatis procedūt ratiões ante oppoſitū. q̃ ẜm potētiam ſucceſſionis cõtingit ire in infinitū in partib⁹ materie ⁊ etiã in generationib⁹ nunq̃ tñ erūt infinite p̲tes materie nec etiam continui.

Sed dubitat̃. cum materia prima ſit ſempiterna quo illoꝝ modorū quibus dicit̃ ex hoc fieri hoc fit aliq̇d ex materia prima. Reſpõdet̃ ꝙ primo mõ ⁊ nõ ſcḋo mõ q̃ ipa materia mediat inter ens ſimpliciter ⁊ nõ ens ſimpliciter. ⁊ ideo ex ipa dicit̃ aliq̇d fieri tanq̃ ex ſubiecto qḋ oportʒ manere. ⁊ nõ tanq̃ ex cõtrario vl' priuatiõe q̃ iſta corrūpūtur ⁊ nõ manēt in re facta. mõ in ſcḋo mõ illḋ ex quo fit aliq̇d corrūpit̃ ⁊ nõ manet qḋ materie prime nõ cõpetit. cū ſit ſempiterna. Ad ante oppoſitū rationes patet ſolutõ ex dictis. ſequitur text⁹. ãplius autem ⁊ quod eſt.

Querit̃ quīto· vtruz infini/
bus 7 formis sit pcessus in infinitū. Ar
guitur ꝙ sic. generantia sunt infinita cuz
generatiões sint ppetue. ꝭ omne generās
intendit finez. ergo fines sunt infiniti.
Scđo infinite sunt spēs numeroꝝ cū nu/
merus sit augmētabilis in infinitū 7 cuz
figure mltiplicētur ſm numeros sequit̃
etiā ꝙ erūt infinite species figuraꝝ 7 p cō
sequēs infinite sunt forme. Tertio aīa
rationalis est incorruptibilis ꝭ supposita
ppetuitate mūdi cū pho infiniti hoīes iā
pcesserunt 7 etiā sine termino futuri sunt
ergo infinite iā fuerūt aīe 7 adhuc infinite
future sunt ergo 7c. Ad oppositū est phi
loso. quo ad vtrāq; partem.

Pro respōsione est sciendū
ꝙ fines reperiunt̃ in duplici dr̃a. Quidaz
enim sunt abinuicē essentialiter subordi/
nati vt virt⁹ 7 beatitudo euacuatio 7 sa/
nitas. 7 de istis soluz est ad propositum.
Alij sunt adinuicē accidētaliter subordi
nati vt finis currētis 7 finis scribētis 7 ta
les sunt infiniti in potentia vt arguit pri/
ma ratio ante oppositum.

Tunc sit prima cōclusio· infi
nibus essentialiter subordinatis nō est p̄
cedere in infinitū. pbat phus quadrupli
citer. Primo id qđ est. cuius causa ali
qđ fit vel est habet rationem finis ꝭ finis
est illud quod non est propter alia. sed
alia ppter ipz. aut igit̃ est aliqđ tale aut
nihil. Si primū sequitur ꝙ ipm erit vlti/
mum in hoc genere cause 7 sic nō pcede
ret̃ in infinitū. Si vero nihil tale inuenia
tur tūc nō esset finis 7 sic tolletur hoc ge
nus qđ dicitur id cui⁹ causa fit vel est ali/
quid. Secūda ratio qui ponit infinita
tem in finib⁹. remouet causaz finalem vt
cōclusum est. Remota causa finali remo
uetur natura. 7 ratio boni qꝛ est eadē ra/
tio boni 7 finis. nā bonū est quod omia
appetūt. 7 appetit⁹ tendit in finez. ꝭ hoc ē
incōueniens igit̃. Tertia ratio nullus
conatur operari nisi credat se vēturuz ad
aliquē terminuz. ꝭ finis habet rationē ter
mini. ergo ponens infinitū in finibus ex/
cludit oēz conatū ad operāduz. Quar
ta ratio ponēs infinitū in finib⁹ excludit
terminuz 7 p cōsequens illđ cui⁹ causa
fit aliqđ· ꝭ omne agens per intellectum
agit causa alicui⁹. ergo inter causas ope/
ratiuas nō erit intellect⁹ practic⁹. hec aūt
sunt incōuenientia. ergo nō est ponendū
infinituz in causis finalibus.

Sed pro secūda pte quesiti
est sciendu3. ꝙ ſm processuz in formis ac
cipitur pcessus in diffinitionib⁹ qꝛ partes
diffinitionis sunt forme propter hoc phi
loso. ostēdit ꝙ vnius rei impossibile est
infinitas esse formas ostendendo ꝙ in par
tibus diffinitiōis alicui⁹ rei nō est proces
sus in infinitū nec in sursuz ascendendo.
nec in deorsuz descēdēdo. ꝙ intelligēdū
est de formis essentialiter subordinatis.
Nez tn̄ est intelligendū ꝙ in vno indiui/
duo sint plures forme ſm rem. Sz bene
sunt plures ſm rationē a quib⁹ sumūtur
diuerse partes diffinitiōis 7 diuersa pdi/
cata essentialia abinuicē subordinata. ve
rū est tamē ꝙ in rebus necesse est tot gra
dus formaꝝ inueniri quot inueniunt̃ ge
nera ordinata 7 differentie. Est enim in re
bus inuenire aliq̄ formā que est substan
tia 7 nō forma corporalis 7 aliq̄ corpo/
ralem q̄ nō est forma aīati 7 sic d alijs. ꝭ
in eodē iste forme sunt eedem ſm rem.

Tunc sit secunda cōclusio· in
formis essentialiter subordinatis non est
pcedere in infinitū. pbat phus quadru
pliciter. Primo probat statuz in sursum
ascendēdo qꝛ forma prior est magis ens
.i. color. et cause scđe q̄ posterior. ergo
si non est prior neq; posterior qꝛ remoto
colori remouet̃ min⁹ cōe. ꝭ si procedent̃
in infinitū in formis sursū ascendēdo nō
daretur prima forma 7 per cōsequēs tol
leretur oīs alia forma. Alia ratio. s. secū
da probat statuz in deorsuz descenden/
do. nā impossibile est aliqđ perfecte scire
prius q̄ ad indiuisibilia deueniat̃. i. ad
formā specificaz indiuisibilē formaliter.
qꝛ scire aliqđ in vli tm̄ est ipm scire cōfu
se 7 imperfecte in alio 7 nō in ppria for/
ma. ꝭ si procederet̃ in infinitū in formis
deorsum nunq̄ veniret ad indiuidua.
ergo nihil pfecte sciret̃. posset etiā hec ra/
tio ppriē statum in sursum intelligēdo g

individua genera generaliſſima que ha
bent cōceptus ſimplices nō diuiſibiles
in genus ⁊ dĩam queadmoduꝫ habent
ſpecies. Tertia ratio vnū quodqꝫ cog
noſcit̃ per intellectū ſiue forme ſ ſi in for//
mis procederet̃ in infinitum. Cuꝫ infini
tum ab intellectu nr̃o cōprehendi nō poſ
ſit ſequitur ꝙ nulla res alia a nobis cog
noſceret̃. ergo ⁊c. Sed cōtra obicit text⁹
qꝛ linea eſt in infinitū diuiſibilis. ⁊ tamē
eſt a nobis cognoſcibilis igit̃. Reſpōdꝫ
phus ꝙ linea ſm ꝙ a nobis intelligit̃ ac
cipit̃ vt finita qꝛ vt dicit nō eſt intelligere
niſi ſtatuentē finem. ſ ſm ꝙ eſt diuiſibil' i
infinitas ſectiones a nobis eſt incōprehē
ſibilis. Quarta ratio in omni eo qḋ mo
uetur neceſſe eſt intelligere materia. ſ ma
terie pro quāto priuationi eſt ſubiecta at//
tribuit̃. ratio infiniti cui infinito nihil eſt
eſſe ⁊ priuatio eſt ratio eius. ergo ex opo
ſito eſſe eſt ratio finiti ⁊ per cōſequēs for//
me que dat eſſe cōuenit ratio finiti igitur
in formis nō eſt proceſſus in infinituꝫ. Ex
dictis patet ꝙ in cauſis nō eſt procedere
in infinitum ſecundum directum.

Tertia cōcluſio· in cauſis nō eſt infinitas ſm ſpeciem ſic ꝙ ſint infinite
ſpēs cauſaꝝ. patet qꝛ tūc putam⁹ vnum
qḋqꝫ cognoſcere cū cognoſcim⁹ oēs cau
ſas. ſ ſi alicui⁹ rei eſſent infinite cauſaruꝫ
ſpēs. cū infinitū nō ſit a nobis cōprehen
ſibile nō cōtingeret oēs cauſas illius reꝝ
cognoſcere ⁊ per conſequēs a nobis ex//
cluderetur omnimoda reꝝ cognitio.

Sed dubitatur· vtruꝫ infini tum ſit a nobis cognoſcibile. Reſponde
tur ꝙ duplex eſt infinitū. quoddam eſt in
finituꝫ ſm formam qḋ eſt ſm ſe maxime
cognoſcibile nō tñ cognoſcit̃ ab intellec
tu noſtro niſi ſub certis limitib⁹ ⁊ finibus.
Et talis infinitas dicit immēſitatē actua//
litatis ⁊ perfectionis. Et hoc mō primuꝫ
ens infinitū reperit̃ tam ſuperi⁹ ꝙ inferi
us. intelligentie vero vt habet̃ in de cauſis
finite ſunt ſuperi⁹ qꝛ eſſe ab alio ꝑticipāt
Sed infinite dñr in ferius qꝛ nō ſunt re//
cepte neqꝫ receptibiles in materia. ⁊ ideo
licet caꝝ actualitas ſimpliciter loquendo
ſit finita ⁊ mēſurabilis. non tñ intellectui
nr̃o cōiuncto. Aliud eſt infinitū infinita//
te materiali ⁊ tale eſt imꝑfectū qꝛ eſt po//
tentiale. Et de iſto intelligit̃ textus cū di//
cit ꝙ nihil eſt infinito eſſe. i. ratio. ideo ta
le infinitū neqꝫ ſm ſe neqꝫ a nobis eſt in//
telligibile qꝛ nihil eſt intelligibile niſi ſm
ꝙ in actu. Si tñ eſſet infinitū in actu ſm
magnitudinē vel numeruꝫ adhuc ab in
tellectu diuino cognoſceret̃ qꝛ ei⁹ cogni//
tio a rebus nō accipitur neqꝫ menſurat̃
⁊ ſic patet ꝙ infinitū ſm ꝙ infinitū qua//
litercūqꝫ dicat̃ ſiue ſm formā ſiue ſecūdū
materiā ab intellectu nr̃o nō eſt cogno//
ſcibile:

Tunc ad rationes ante op- poſituꝫ. Ad primā ⁊ ſcḋaꝫ patuit ſolutio
qꝛ ſoluꝫ arguunt de accidētaliter ſubordi
natis. Ad tertiā dicit̃ ꝙ ſm veritatē mū
dus incepit eſſe ⁊ ita fuit vn⁹ prim⁹ ho//
mo. ⁊ vna prima aīa humana. Tenēdū
eſt etiā ꝙ mūdus corporeus ſic deſinet
eſſe ſic ꝙ nō manebit in ſtatu in quo eſt.
Et ita ceſſabunt generationes ⁊ corrupti
ones quare anime rationales erūt nume
ro finite. ſequit̃ textus. Contingunt autē
auditiones ⁊ cetera.

Queritur ſexto· vtruꝫ in om nibus ſcientijs ſit querenda certa demō
ſtratio. Arguit̃ ꝙ ſic illud eſt queren//
duꝫ in qualibet ſcientia qḋ ꝑtinet ad rati
onē ſcie. ſ acquiri ꝑ certā demōſtratonē
ꝑtinꝫ ad rōeꝫ ſcie ergo ⁊c. Scḋo ſi in aliq̄
bus nō eſſet querēda certiſſima demon//
ſtratio maxime eſſet in naturalib⁹ ſm ꝙ
dicit̃ in textu. ſ hoc nō qꝛ phiſi. habet de
monſtrare ꝑ oēs cauſas ſ illa demōſtra
tio que ſimul ꝓcedet ꝑ omēs cauſas eſt
certiſſima. ergo in naturalib⁹ ſunt querē
de certiſſime demōſtrationis. Ad oppoſi
tum arguit̃ ꝑ philoſo. dñteꝫ atribologia
vero mathematica nō in oībus eſt expec
tanda ſ in nō habentib⁹ materiam.

Pro reſponſione eſt primo ſciēduꝫ. ꝙ poſtꝙ phus oñdit qualiter
homo ſe habeat ad cognitionē veritatis
⁊ ad quā ſcientiā ꝑtineat maxime cogni//
tio veritatis. cōſequēter oſtendit moduꝫ
cōſiderande veritatis. Primo oſtenden//
do impedimēta que ꝓueniūt in tali cog

nitione. ⁊ ſc̄do ponēdo remedia contra illa impedimenta.

Ubi ſecundo eſt ſciendū ꝙ in genere poſſunt colligi tria impedimē ta in cognitione veritatis. Primuʒ eſt mala conſuetudo. ſicut libenter audiē di falſa vel cōſiderādi. nā vt habeť in de memoria ⁊ reminiſcentia. Cōſuetudo eſt al tera natura ideo homo ferť in id qȏ con ſueuit tanꝙ in aliquid ſibi naturale ideo ea que cōſueta ſunt libentius audiunť ⁊ facilius retinenť. quare dicit phus ꝙ illȏ qȏ cōſuetū eſt ſemper nobis nocius eſt. quod probat a ſigno de legib⁹ humanis tus inuentis ad cōuerſationē ciuilem in quibus audientib⁹ propter cōſuetudinē coꝝ in modo viuendi ⁊ conuerſandi. q̄ daʒ plus valent fabulariter ⁊ p̄uiliter dic ta dato ꝙ ſint falſa quibuſdā veris exer ta ratione demōſtratis. aliud impedimē tum prouenit ex parte nature indiuidui. vnde habentes fortē ymaginationē ſolū querere volunt fortē ſcientiā circa mathe maticalia. Alij vero habentes intellectuʒ multū cōphenſuʒ ad ſenſuʒ nihil credere volunt niſi ſenſibiliter ⁊ exemplariter eis oſtendatur. Alij vero volūt ſemꝑ aliquā auctoritatē adduci in teſtem quos com parat ariſtoti. illis qui rem magis emūt ex affectu vendentis ꝙ in valore rei. Iſti enim attendūt magis quis dicit ꝙ quid dicitur. iſtud etiā poteſt cōpetere talibus ꝓpter intellect⁹ debilitatē. propter quaʒ nō poſſunt percipere euidentiā demon ſtrationū ideo querunt oppinionē alicu ius autentici. vt ei credere poſſint. Alij vero habentes intellectū minime impedi tum ex pte corporis volūt habere in omī bus. atribologiā mathemā. i. certiſſimā declarationem. Alij ſunt q̄ veritates al tiſſimas propter debilitateʒ intellect⁹ cō prehendere nō poſſunt. aut etiaʒ propter micrologiā. i. minoꝝ rō ſignatione quia ſcʒ cōſueti ſunt minima cōſiderare. i. ad cōſideratiōʒ arduoꝝ eleuari nō poſſunt Et multa iſtoꝝ impedimētoꝝ reduci poſ ſunt originaliter. ad primuʒ impedimen tum. ſ. ad prauaʒ cōſuetudinē. nā eadem operatio praua cōſuetudo q̄ nature ma licia. Tertiuʒ impedimentū ⁊ hū mag num ex quo poſſunt oriri multa ꝑdicto rū eſt ignorātia loyce cui⁹ eſt docere mo dum ſciendi ⁊ cōſiderādi veritateʒ in oī materia. ac etiā modū docendi quemli bet diſcipulū. qui modus cōſiderādi di uerſus eſt ſm diuerſitatem materie. etiaʒ modus docendi ſm diuerſas aptitudi nes diſcipuloꝝ diuerſus eſſe debet.

Tertio eſt ſciendū ꝙ contra omia quatuor impedimēta phus ponit duo remedia. docendo modū cōſidera re veritatis in omni materia. Primuʒ eſt ꝙ oportet primo erudiri quomō ſin gula ſunt reperienda. qꝛ abſurdum eſt ſi mul querere ſcientiā ⁊ modū ſciendi. Sʒ pri⁹ oportʒ q̄rere modū ſciendi. ſ. loycaʒ ꝙ querē cognitionē veritatis in aliq̄ ma teria. Alio etiā genere argumentationis vbi materia eſt eadē docendo eſt ehetic et in genio eleuat⁹. Aliud documētum eſt ꝙ atribologia mathemā. nō eſt in oī bus expectāda. ſꝫ in rebus nō habentib⁹ materiam propter qȏ dicit phus ꝙ talis certitudo nō eſt modus naturalis hoc eſt dicere ꝙ res naturales non ſunt ſcibi les per declarationē certiſſimā ſꝫ per expe rientiā ⁊ ita per inductionē ⁊ exemplū eo ꝙ res naturales habēt materiā priuatio ni admixtā ⁊ cōſequēter mutacioni ſub iectaʒ. ⁊ ſi querať quare dicit philoſoph⁹ omnis natura forſaʒ materiaʒ habet ille poſuit forſan. Dicēduʒ ꝙ ſubſtātia ſpūa lis licet materiā nō habeat quā ſm eſſe ꝑ ficiat tanꝙ forma. tñ ſm phos ois intel ligentia materiā habet quā mouendo ꝑ ficit. Antiqui etiā phi intelligentijs mate riam poſuerūt quoꝝ opinione nōduʒ re probauit phus. Itē entia mathe. ⁊ ſi ſm eſſe materialia ſint tñ in ſui ratiōe ma teriam nō cōcipiūt. Iteʒ quāuis celū ha beat materiā qꝛ tñ nō eſt admixta rōi pri uatiōi ad formā nec ſubiacet mutationi ad formā ideo talis materia nō impedit q̄n de accidentibus ⁊ proprietatibus ce li poſſit haberi ſcientiā per ꝑfectā decla rationem. ⁊ ſic ꝓpter iſtas cauſas ponit ariſtotil. forſan in illa locutione.

Tunc ſit hec concluſio. non

oportꝫ in omni materia q̃rere certiſſimã
declarationem. patet q2 in oĩbus certitu
do querẽda eſt ſm exigentiaꝫ ⁊ propter
moduꝫ rei cognoſcibilis. q2 ſmones ſũt
recipiendi ſm materiaꝫ ſubiectaꝫ. primo
ethicoꝝ. ſ in aliquib⁹ res cognoſcibilis
ꝓpter ſui mutabilitatem nõ poteſt cog//
noſci p certiſſimã declarationẽ. ergo non
ſemper in oĩbus eſt ſquerenda certiſſima
demonſtratio. Ex predictis in hoc libro
patet ꝙ cognitio veritatis ꝑtim eſt homi
ni facilis ⁊ ꝑtim difficilis. patet etiã vnde
pricipaliter nob̃ ꝓueniat difficultas. Ul
tra patet qualiter vn⁹ homo iuuetur ab
alio in cognitione veritatis. patet ꝙ hec
ſcia maxime dicẽda eſt ſcia veritatis. pa
tet etiã ꝙ in cauſis nõ eſt proceſſus in in
finitũ neqꝫ indirectũ neqꝫ ſm ſpeciem. pa
tet etiã qualis debet eſſe modus cõſide//
rande veritatis.

Tunc ad rationes ante op
poſitum. Ad primã dicit̃ ꝙ licet ad cõ
pletã rationeꝫ ſcie ſit. ꝙ habeat̃ p demõ//
ſtrationẽ tñ qñã doqꝫ multa tradũtur in
aliqua ſciẽtia que ſolũ hũc cognoſci p ex//
perientiã. per inductionẽ. per exẽpluꝫ vel
per cõſuetudinẽ ideo nõ oportet in qua
libet ſcia quantũ ad omnia querere certã
demõſtrationeꝫ. Ad ſcdam dicitur ꝙ
cauſe naturales nõ ſemper ꝓducũt ſuos
effectos de neceſſitate ſ vt in plurib⁹. ideo
quãuis demõſtratio phiſica ꝓcedat per
oẽs cauſas. nõ propter hoc oportet ꝙ ſit
certior q̃ mathe. que procedit p vnã tã
tum. ⁊ hec de queſtione ⁊ per cõſequens
de toto. ſecundo libro methaphiſice.

Explicit ſecundus liber methaphiſice.

Circa tertiũ librum
metha. querit̃ primo. vtrũ
inquirenti ſcientiã v̾itatis.
Sit neceſſe primũ dubita
re. Arguit̃ ꝙ nõ q2 per
prima principia naturaliter hoĩ nota po//
teſt homo ſtatim cognoſcere pricipia ei⁹
propinqua. ⁊ per ea deuenire ad cõcluſio
nes ergo ſcia veritatis acq̃ri poteſt ſine
dubitatione. Scd̃o de mathe. acquiri
tur ſcientia certa circa q̃ tñ non cadũt du
bitationes igitur Tertio per dubitati
onem ligat̃ mens dubitantis. ergo dubi
tacio impedit proceſſuꝫ mẽtis ad verita
tis ſcientiã acquirendã. ergo nõ expedit
dubitari. Ad oppoſitũ eſt phũs in littera

Pro reſponſione eſt primo
ſciendũ. ꝙ poſtquã phũs oñdit moduꝫ
cõſiderãde veritatis in omni materia et
hoc in ſcd̃o libro. cõſequenter in hoc ter//
tio incipit procedere ad inquiſitionẽ veri
tatis entiũ circa que verſatur hec ſcientia.
Et primo diſputatione in hoc tertio oſtẽ
dens dubitabilia circa entiũ veritatẽ cir
ca quẽ antiqui philoſophi aliter dixerũt
quã rei veritas habeat. ⁊ cuꝫ iſtis aliqua
ꝑtractat que antiqui ſõino preter miſerũt
determinare. Cõſequenter in quarto li//
bro incipit determinare veritatẽ circa hu
iuſmodi dubitabilia. Nã in hoc tertio ſo
lummõ diſputatione ad vtramqꝫ partẽ
ea per tractat.

Secũdo ſciẽdũ eſt ꝙ q̃ſtio
pñs poteſt duo querere. Primũ vtrum
oꝑteat inquirẽteꝫ ſciam veritatis apud
ſe primo dubitare. aliud vtruꝫ oꝑteat ipꝫ
alioꝝ dubitatiões cognoſcere ⁊ cõſidera
re ⁊ cetera.

Sit ergo prima cõcluſio. in
quirenti ſciam veritatis neceſſe eſt apud
ſe primo dubitare. patet nã in tali acqui
ſitione ex aliquib⁹ ſibi notis ꝓcedit ad ig
nota ergo dubitat. q2 dubitãs dicit̃ qui
de re aliquid ſcit. ⁊ aliq̃d ignorat q̃ñ enĩ
nihil nouit de re nihil dubitat. qui etiam
omnia nouit nihil dubitat.

Secunda cõcluſio. opportu
num eſt inquirentẽ ſciam veritatis alio//
ruꝫ dubitatiões circa veritatẽ cõſiderare
patꝫ primo q2 poſterior veritatis inueſti
gatio nihil aliud eſt quã ſolutio prius du
bitatoꝝ. Scd̃o ſicut in ligamine corpo
rali nõ eſt ignotus ſoluere vinculũ. ſicut
neqꝫ ligatus pedes poteſt ad anteriora
ꝓcedere ita cõtingit in ligamine ſpiritua
li. ſ dubitatio eſt ſpũale ligamẽ mẽtis ꝙ
oportet ſolui anteq̃ mẽs recte progredi
poſſit ad veritatis ſciaꝫ. ſ ad hoc ꝙ mẽs

ſoluat ab illo vinculo. oportet ipſm pri-
mo cognoſcere. Tertio procedēs ad
ſcientiā veritatis ⁊ nō dubitās ſimilis eſt
procedenti ad aliquē terminū, qui termi
nū ⁊ viā ignorat quare in duplicē incidit
errorem. ſ. vie ⁊ termini ⁊ cū ad terminū
puenūt neſcit inueniſſe. ideo cōtingit ⁊ ip
ſum infinite progredi ergo ⁊c. Quar-
to nullus poteſt bene iudicare inter duo
niſi rationes vtriuſq; ptis audiat. ergo ne
q; mens poteſt bn̄ iudicare q̄ pars cōtra
diuiſiois ſit vera niſi videat rationes vtri
uſq; partis que eſt cōſuetudo ariſtotilis
in materia dubitabili pmittere dubitaci
ones alioꝝ ⁊ rationes propter quas du-
bitabāt anteq̄ veritatē determinēt. Sed
tn̄ aliter facit in hac ſcientia vli quā in ſciē
tijs pticularib⁹. nā in pticularib⁹ ſcietijs
ſigillatim dubitationes mouet ⁊ per trac
tat ſm q̄ materie dubitabiles ſuis ordi-
nibus occurrunt. ſ in hac pnti ſcia dubi
tationes ſimul colligit quaꝝ determina-
tio ad hāc ſciaʒ ptinet arguēdo ad vtram
q; partē cuiuſlibꝫ ⁊ poſtea in libris ſequē
tibus illas dubitatioēs terminat ⁊ hui⁹
diuerſitatis rationē aſſignāt. ſanct⁹ tho-
mas ⁊ albertus. qꝛ hec ſcia vlis eſt conſi
derans de vli veritate primorum ⁊ cau-
ſaꝝ vliū entiū. ⁊ ſimiliter paſſionū ⁊ p
prietatū oīm entiū. vbi plura cōtingunt
dubia q̄ circa veritatē alicui⁹ entis parti
cularis quā habet cōſiderare ſcientia par
ticularis. ideo ſicut hic agit̄ de vli verita
te oīm entiuꝫ cōueniens fuit, vt in vli ⁊ p̄
ter oīa dubitabilia premitterent̄. Aliam
cauſaꝫ dant aliqui qꝛ ſapiēs q̄ oīa nouit
⁊ cuius eſt alios docere non debꝫ celare
vel occultare ſuū intentū. ideo oīa q̄ poſ
ſunt eſſe dubitabilia circa veritatē tāgere
ẜ ⁊ apire. ⁊ ſi querat̄ que ſunt illa dubita
bilia que hic mouetur. reſpondet̄ q̄ ari-
ſtotiles pri⁹ mouet dubitationes concer
nentes modū cōſiderādi hui⁹ ſcie. ⁊ dein
de cōcernētes conſiderata in ea. Et circa
modū cōſiderādi. Primo ponit dubita
tiones circa cauſas ⁊ principia. ſcdo cir-
ca ſubiecta. ⁊ tertio circa pprietates ipoꝝ
Eſt igit̄ dubitatio prima. vtrū vni⁹ ſcien
tie vel pluriū ſit cōſiderare oēs cauſas ⁊

per eas demōſtrare. Scda vtrū hui⁹
ſcie ſit ſolū ſpeculari pricipia entiū aut eti
am cuꝫ hoc pricipia prima demōſtratio
nū. Tertia dubitatio cōcernit modū cōſi
derandi circa ſubiecta. ſ. vtrū vnius ſcien
tie ſit cōſiderare oēs cauſas vel ſint plres
de diuerſis. Quarta ſi ſint diuerſe ſciē
tie de diuerſis ſubiectis. vtrum oēs ille
ſint generis vt ſunt geometria ⁊ ariſme-
trica que ſunt in genere mathematici aut
diuerſoꝝ generū vt mathematica ſapien
tia ⁊ naturalis. Quīta vtrū ſint ſoluꝫ
ſubſtantie ſenſibiles vt antiqui naturales
poſuerūt aut preter eas ſint alie vt poſu-
it plō. Sexta ſi ſint aliq̄ ſubſtātie ſepa
rate. vtrū ſint vni⁹ generis tm̄ vel pluriū
ſicut plō poſuit duplicē abſtractionē ſcꝫ
vlis a pticulari ⁊ forme mathematice a
materia ⁊ ſm hoc duo genera ſeparatoꝝ
poſuit. ſ. genera ⁊ ſpecies ſenſibiliū ⁊ for-
mas mathematicas. Septima eſt q̄
cōcernit modū cōſiderandi pprietates
ſubiectoꝝ. vtrū vni⁹ ſcie ſit ſolū ſpecifica
ri ſubſtantias aut etiā eaꝝ accidētia p ſe.
Octaua vtrū hec ſcientia cōſideret ea que
vident̄ accidentia per ſe entis inquātum
ēns vt ſunt idem diuerſuꝫ ſimile contra-
rium pri⁹ ⁊ poſterius ⁊ ſimilia. Nona
vtrum hec ſcia circa vnūquodq; iſtoruꝫ
accidentiuꝫ trāſcendentiū ſoluꝫ cōſideret
q̄d ſit vel etiā cōſideret alia accidentia q̄
cuilibet iſtoꝝ per ſe accidere poſſunt. Et
iſte ſunt dubitationes occurrentes circa
modū cōſiderādi hui⁹ ſcie. conſequenter
ponit ariſtotiles dubitationes cōcernen-
tes cōſiderata in hac ſcia. ⁊ qꝛ hec ſcien-
tia verſat̄ circa pricipia ⁊ cauſas vles en
tium. ideo iſte dubitationes ſunt de pri-
mis cauſis entiuꝫ. ⁊ qꝛ plō ponebat du-
plicia pricipia entiū. ſ. vlia hoc eſt gene-
ra ⁊ ſpecies reꝝ ⁊ mathematica. ideo ariſ
totil'. primo mouet dubitationes de ip-
ſis vlibus ⁊ ſecundo de mathematicis.

Eſt igit̄ prima queſtio. vtrū
genera ⁊ ſpēs ſint principia ⁊ elemēta re
rum ⁊ ſingulariuꝫ ſenſibiliū aut illa in q̄
diuidit̄ exiſtentiū ſinglr̄. i. ſingulare ſen
ſibile. Reſpōſio queſtionis eſt qꝛ elemen
tuꝫ dicit̄ ex quo res primo cōponit̄ ⁊ in

qđ vltimū reſoluit. Sȝ duplex eſt mod⁹
compōis ⁊ reſolutiōis rerū. ſ. ſm rationē
vt ſpecies ex genere ⁊ dr̃a cōponit ⁊ in-
eadē reſoluit. Alius eſt ſm rē vt mixtuȝ
ex quattuor elemētis cōponitur. Querit
ergo queſtio vtrū vlia ſint elemēta reruȝ
ſicut poſuit plō vel illa in q̄ reſoluitur ſin
gulare vt poſuerūt naturales. Secun
da q̄ſtio ſi vlia ſint p̄ncipia ⁊ elemēta re
rum. vtrū vlia ſint magis p̄ncipia ꝙ mi
nus vlia aut equaliter oīa. Tertia vtrū
p̄ter materiā ponenda ſit alia cauſa rerū:
vt poſuerūt plō ⁊ ariſtotil'. aut nō vt po-
ſuerūt antiqui materiaȝ eſſe totā rerū ſub-
ſtantiaȝ. Quarta ſuppoſito ꝙ preter ma-
teriam ſit alia cauſa rerū vt forma. vtrum
illa ſit a materia ſeꝑabilis vt poſuit plō
vel non vt poſuit ariſtotil'. ⁊ pictagoras.
Quinta ſi illud qđ eſt forma ſit ſeꝑabi-
le a materia. vtrū ſit vnū tm̄ vt poſuit a-
naxagoras intellectū ſeparatū vt impari
do ſeparet quodlibet a quolibet aut ſint
plīa numero vt plō ponebat pluralitatē
ydearū. ⁊ p̄ter eas poſuit formas mathe
maticas ſeꝑatas. Sexta vtrū ſit aliq̄d p̄
ter ſinolo. i. p̄ter ſimul totū qđ eſt ſingu
lare aut nō. Scđo querendū eſt qꝛ plō
poſuit hoīem qui de ſingularib⁹ predica
tur eſſe preter ſingularia ⁊ ſic de alijs vli-
bus. cōſequēter mouit ariſtotil'. alias du
bitatiōnes circa modū exiſtendi rerum:
Prima eſt vtrū p̄ncipia entiū ſint de-
terminata ſm numerū. aut ſm ſpeciem:
Scđa dubitatio eſt vtrū corruptibili
um incorruptibiliū eadem ſint principia
aut diuerſa. ⁊ ſi diuerſa. vtrū oīa p̄ncipia
ſint corruptibilia vel incorruptibilia vel
p̄ncipia corruptibiliū corruptibilia ⁊ in-
corruptibiliuȝ incorruptibilia. Tertia
vtrum ens ⁊ vnū ſint oīm entiuȝ tota ſub
ſtantia vel in reb⁹ ponat aliq̄d ſubiectuȝ
entitati ⁊ vnitati. Quarta vtrū princi-
pia rerū ſint vlia aut ſingularia. Quinta
vtrum p̄ncipia rerū ſint entia in actu vl' in
potētia. Vltimo ponit queſtiones cir
ca mathematica. Prima eſt vtrū nume-
ri longitudines figure ⁊ pūncta ſint quē
dam ſubſtātie ⁊ p̄ncipia rerū vt pictagori-
ci poſuerūt vel non. vt dixerunt natura

les. Scđa queſtio eſt. ſi ſint ſubſtantie
⁊ principia rerū. vtrū ſint a ſenſibilib⁹ ſeꝑa
rate vt plato poſuit vel non vt poſuerunt
naturales. iſtas aūt queſtiones enume-
ratas diſputatione ꝓſequit in hoc tertio
ariſtotil'. ponēdo rōes cuiuſlibet ad vtrā
ꝙ partem. Deinde in ſequētibus libris
ſm exigentiā materiarū q̄ ibi tractant ip-
ſas ſoluit. Et cauſaȝ qualiter eas primo
diſputatione proſequit antequā veritatē
determinet aſſignet rōem ariſtotil'. qꝛ de
oībus hijs nō ſolū eſt difficile veritatem
ipam inquirē. ſꝫ nec dubitare rationeȝ be
ne facile eſt.

Tunc ad rationes. due pri-
me probāt ꝙ nō eſt neceſſe ſimpliciter in
quirenti veritatem dubitationes aliorū
inquirere ſiue cognoſcere quāuis ſit op-
portunū. Ad tertiam dicit ꝙ licet du
bitans ſit ligatus tm̄ qꝛ dubitat cuȝ iā eſt
in via ad ſolutionē ſui vinculi qꝛ cognoſ
cit aliquid de re ⁊ aliq̄d ignorat. ſꝫ ſimp̄l'
citer ignorās magis ligatus eſt ⁊ diſtās
a cognitione veritatis quam dubitans:
ſequitur textus. Primum ergo de.

Queritur ſecundo. vtrū vni
us ſcientie aut diuerſarū ſit omīa genera
cauſarū ſpeculari. Arguit ꝙ diuerſarū ra-
tionib⁹ text⁹. qꝛ quecūꝙ diuerſa ad vnaȝ
ſciām pertinent ſi nō ſint vnius ratiōis:
oportet illa eſſe cōtraria qm̄ vnū cōtrari
um bene eſt principiū cognoſcendi reli-
quī. Sȝ quattuor genera cauſarū nec ſūt
vnius rōis. nec cōtraria igit. Secun-
do quandocūꝙ aliqua diuerſa in vna
ſcientia cōſiderant q̄cunꝙ vna ſcientia
vnū illorū cōſiderat habet oīa cōſiderare
ſꝫ mathematica ſpeculat formā ⁊ non ali
as cauſas. ergo ſpeculatio oīm. cauſaruȝ
ſcientie vni cōpetere nō poteſt. Tertio
ſi ſic vel talis ſcīa eſſet naturalis ſꝫ hoc nō
qꝛ de p̄ncipio ſm ſpēm. i. de forma non
habet intendere phiſic⁹ vt dicit in fine pri
mi phiſicorū. aut mathema. vel diuina ſꝫ
hoc nō qꝛ vtraꝙ abſtrahit a motu. cui⁹
materia eſt ſubiectū ⁊ efficiens eſt p̄ncipi
um ⁊ finis termin⁹. ergo videt ꝙ ſolam
formā cōſiderent. Ad oppoſitū. qꝛ cui⁹

eſt perfecte ſcire aliquid eius eſt oẽs cau//
ſas per ſe cognoſcere. ſ multa ſunt entia
que habent quattuor cauſas per ſe. ergo
eoꝝ nõ poteſt haberi pfecta ſcia ſine cog
nitione quattuor cauſaꝝ.

Pro reſpõſione ad queſituȝ
ponit̃ hec cõcluſio. ad eandẽ ſcientiaȝ be
ne ſpectat oĩa genera cauſaꝝ ſpeculari nõ
tñ ad quãlibet ſcientiaȝ. Patet primũ
de phiſica qꝛ ſubiectuȝ eius formaliter ac
ceptum ex quattuor cauſis dependȝ. er//
go oẽs cauſas vt cauſantes ſunt per mo
tum habet cõſiderare. patet etiã de me//
thaphiſica. Nã methaphiſicus de oĩ ente
ſm ꝙ ens cõſiderat. ſ ens inquantũ ens
eſt forma vel habens formã. ergo metha
phiſic⁹ habet formã cõſiderare. ⁊ cum in
habente formã materia ſit propter formã
⁊ forma ppter finem ⁊ efficiens ſit cauſa
eſſendi forme. ſequit̃ ꝙ habens formam
ſub ratione entis cõſideratũ dependet a//
quattuor cauſis. ergo metha. oẽs cauſas
vt ſunt cauſe eſſendi cõſiderat. Itẽ ea//
dem eſt ratio boni ⁊ finis. ſ methaphiſici
eſt cõſiderare primũ bonũ. ergo eius eſt
cõſiderare vltimum fineȝ. ſ oẽs cauſe ha
bent attributionẽ ad finem. ergo metha
phiſic⁹ habet oẽs cauſas cognoſcere.
Item cauſe prius ſunt pncipiuȝ eſſendi
quã mouendi. ergo methaphiſic⁹ conſi//
derans ens inquantũ ens cõſiderat oẽs
cauſas ⁊ adhuc magis ꝙ phiſicus q̃ tñ
eas cõſiderat ſub ratione nature ⁊ prin//
cipij mouendi. Scđa pars cõcluſiõis
patet qꝛ aliqua ſcia de aliquo ente ꝑticu
lari ſub aliqua ratione ſpãli accepto ſm
quã nõ dependȝ aq̃libȝ cauſa cõſiderat
quẽadmoduȝ mathema cõſiderat quã
titatem ſm ꝙ eſt ſimplex forma abſtra//
hendo eaȝ a motu ⁊ materia ſenſibili. er//
go talis ſcientia nõ habet oẽs cauſas cõ
ſiderare. ſed illã ſolum a qua dependet ra
tio formalis ſui ſubiecti.

Sed dubiatur. ſi diuerſe ſciẽ
tie diuerſas cauſas cõſiderent que illaruȝ
magis habȝ nomẽ ſapientie. Et argu
it primo textus. ꝙ cõſiderãs finẽ qꝛ finis
eſt principalior qꝛ oẽs alie ſunt propter fi
nem ⁊ nõ ecõtra. ergo ⁊c. Scđo argu
it de forma. qꝛ ſapientia dr̃ certiſſima ſcië
tia. ſ certius eſt cognoſcere de aliquo q̃d
eſt. quã cognoſcere quantuȝ vel quale eſt
vel quomõ agere poteſt. ſ forma eſt ra//
tio eius qđ quid erat eſſe. ergo ſcia habi
ta per formã eſt certiſſima. ergo eſt nomi
ne ſapientie digna. Tertio arguit de ef
ficiente qꝛ illum cõ[ſ]uevim⁹ dicere ſapien
tem qui vniuſcuiuſq; mot⁹ generationis
aut motus ſcit aſſignare principiũ. vñ
motus q̃d eſt alterũ ⁊ oppoſitũ fini vt di
cit textus. ergo ſcia habita de re per effici
entem debet dici ſapiẽtia. De materia nõ
arguit phus qꝛ ſm ſe nõ eſt cognoſcibi//
lis neq; principiũ cognoſcendi. hanc q̃ſti
onem nõ terminat text⁹. ſ ex hijs rationi
bus cõcludit ꝙ cognitio cuiuſlibet cau//
ſe per ſe requirit̃ ad pfectaȝ cognitionem
effectus habentis oẽs cauſas per ſe. Ex//
quo cõcludit̃ ꝙ methaphiſic⁹ qui dicit̃
ſapiens ⁊ cognitionem habet perfectiſſi//
maȝ. habet oẽs cauſas cõſiderare. Dicit̃
tñ ad dubium ꝙ licet ſm quadruplicem
cõſiderationẽ cauſaꝝ quelibet poſſit dici
prima tñ ſimpliciter loquendo finis eſt
prima cauſaꝝ. ⁊ ſi pfecte cognoſcatur fi//
nis alicuius reꝝ neceſſe eſt oẽs alias cau
ſas cognoſcere. Aliud dubiũ vtrũ in im
mobilibus vt in mathematicis ſit finis
ſeu bonũ. videt̃ ꝙ ſic qꝛ ens ⁊ bonũ con
uertuntur ſ immobilia ſunt entia igitur.
Item oĩs ſcientia eſt de bono ⁊ de diffi//
cili ſcđo ethicoꝝ igit̃ ⁊c. Item in quanti
tate eſt per ſe mot⁹. ergo mathematicus
cõſiderans quantitatem. conſiderat fineȝ
motus ⁊ cetera.

Pro dubio ſciendum eſt. ꝙ
triplicia ſunt entia immobilia. quedam
ſunt q̃licet nõ moueant̃. tñ mouent vt in
telligentia mouens celũ ⁊ aĩa que mouȝ
corpus. ⁊ in iſtis eſt motus effectiue. ideo
ſcia cõſiderans iſta vt mouentia habȝ cõ
ſiderare finem vt eſt termin⁹ mot⁹. Alia
ſunt immobilia que nec mouent̃ nec ꝓ//
prie mouẽt ipis tñ cõpetit operari ſm in
tellectuȝ ⁊ volũtatem vt ſunt intelligentie
nõ mouentes orbes ⁊ ſcia iſta cõſiderãs
nõ habet cõſiderare efficiens vel finẽ ſub
ratione principij vel finis mot⁹. bene tñ

cōſiderat effitiens ⁊ finē ſub ratione prin cipij ⁊ termini operationis. tñ ſine motu qꝛ nō eſt de ratione operationis eſſe cū motu ſꝫ ſolū de ratione operationis imp fecte. nā hec entia inquantū habent intel lectū ⁊ voluntatē que ſunt in eis princi pia operationis ſine motu oportet ꝙ in eis ponat̄ finis. ⁊ bonū qđ eſt obiectum voluntatis. Alia ſunt immobilia q̄ nec mouent̄ nec mouent nec habent intellec tum ⁊ voluntatē. ideo eis nō competit aliqua operatio nec cū motu nec ſine mo tu. ideo i eis nō cōſiderat̄ bonū ſub ratio ne boni nec finis ſub rōe finis. cōſiderat̄ tñ in eis aliquid qđ eſt bonū. ſ. eſſe. ⁊ qđ quid eſt. licet nō ſub ratione boni vel finiſ ⁊ hoc nō eſt de mathematicis. ¶ Ideo reſpondet̄ ad dubiū ꝙ in mathematicis non eſt bonū neqꝫ finis quantū ad conſi deratione mathematici. patet qꝛ mathe maticus abſtrahit a motu cui⁹ materia eſt ſubiectū. ⁊ effitiens pricipium ⁊ finis termin⁹. ergo mathematicus nō habet cōſiderare efficientē materiā ⁊ finem. Et due prime rationes dubij ſolū probant ꝙ entia mathematica ſunt bona. ſꝫ nō ꝓ bant ꝙ in ea cōſiderent̄ ſub rōe boni vel finis. Tertia arguit de quātitate phiſice conſiderata.

Ad rationes ante oppoſitū

Ad primā dicit̄ ꝙ oēs cauſe poſſunt ad hanc ſcientiā pertinere licꝫ nō ſint contra rie. qꝛ reducunt̄ ad aliquid vnū. ſ. ad ēs cōe ſic de phiſica ad ens mobile. Ad ſcdam nature maior qꝛ oēs cauſe in vna ſciētia cōſiderant̄ hoc eſt ꝑ attributionē ad vnū ſubiectū. ⁊ in alia ſcientia tantū vnū poteſt cōſiderari per attributionem ad ſubiectū eius. ideo non oportet ꝙ in alia cōſiderent̄ oēs. Ad tertiā dicit̄ ꝙ in primo phiſicoꝝ ariſtotil. loquit̄ cōtra plonem qui ponebat formas ſepatas a materia quas ſm ꝙ huiuſmodi non ha beret phiſicus cōſiderare. Scdo dicit̄ de methaphiſica ꝙ nō ſic abſtrahit a mate ria qđ ſolū cōſideret ea que nō ſunt. nec poſſunt eſſe in materia. ſꝫ qꝛ cōſiderat ea de quoꝝ rōe nō eſt motus neqꝫ materia. Sequitur textus. At vero ⁊ de principijs.

Queritur tertio. vtrum vni⁹

ſcientie vel diuerſaꝝ ſit cōſiderare princi pia demōſtrationū prima ſimplr̄. ⁊ ſi vni us vtrū eiuſdē ſit cōſiderare ſubſtātiam. Arguitur quo ad primā partē queſiti ꝙ nō ſit vni⁹. qꝛ oēs ſcientie vtunt̄ illis prin cipijs primis. ergo qua rōe vna conſide rabit ipa eadē ratione cōſiderabit ⁊ alte ra. Scdo ſi aliqua ſcientia cōſideraret ip ſa vel cōſideret diffinitiōe vel demōſtra tione. nō primū qꝛ complexa ſunt. nec ſe cūdū qꝛ ad demonſtrationē tria requi runt̄. ſ. paſſio ſubiectū. ⁊ dignitas. mo do primis principijs nō ſunt alia priora ꝑ que poſſint demōſtrari. Tertio argu it quo ad ſcdam partē queſiti qꝛ ſubſtan tia ⁊ huiuſmodi dignitates nō videntur in aliquo cōuenire. ergo neqꝫ cadere ſub vna ſcientia. Oppoſitū arguit̄ quo ad primā partē qꝛ ſi in diuerſis ſcientijs con ſiderarent̄ ſequeret̄ ꝙ idem eſſet in diuer ſis ſcientijs demōſtratū ⁊ ſic eſſet ſuper fluitas. Et quo ad ſcdā ptem qꝛ huiuſ modi dignitates ſunt maxie vles ⁊ pri mi ſimiliter ſubſtātia eſt primū. ⁊ princi pale ens. ergo ſi diuerſaꝝ ſciētiaꝝ eſſꝫ ſpe culari huiuſmodi dignitates ⁊ ſubſtātiā ſequeret̄. ꝙ eſſent due prime philoſophie.

Pro reſponſione ad queſi-

tum ſciendū eſt ꝙ ſm duplicē operatio nem intellectus. duplicia ſunt pricipia d mōſtratiōis. quedā incōplexa vt ens qđ claudit̄ in intellectu cuiuſlibet ſimplicis intelligibilis. ⁊ alij trāſcendentes termini Alia ſunt principia cōplexa q̄ ex cōplexi one huiuſmodi terminoꝝ trāſcendentiū cōponunt̄ ⁊ hec vocant̄ prime dignita tes vel cōes animi cōceptiōes de quib⁹ eſt ad propoſitū. Alia ſunt principia cō plexa que ex terminis ſpālibus cōſtituū tur ⁊ dn̄r poſitiones qꝛ in demōſtratiōi bus factis in ſpecialib⁹ ſcientijs tanqꝫ ꝓ miſſe ſpecialiter ponuntur.

Tunc ſit prima concluſio. ali

cuius ſcie eſt prima pricipia demōſtra tionis cōſiderare. patet. qꝛ circa tales cō tingit errare ⁊ recte ſe habere. ergo alicui⁹ ſcientie eſt huiuſmodi pricipia cōſiderare

Item per illa principia cetera capiunt eui/
dentiam. ergo nõ debent eſſe ignota qua
re alicuius ſcientie eſt ipa conſiderare.

Secunda concluſio nullius
particularis ſcientie eſt huiuſmodi prin/
cipia conſiderare neqꝫ negantibus ea cõ/
tradicere quia conſtituuntur ex terminis
tranſcendentibus ſubiectum ſcientie par
ticularis cuiuſlibet igitur.

Tertia concluſio vnius ſciẽ
tie ſcilicet vniuerſaliſſime ꝛ nõ diuerſarũ
eſt illa principia conſiderare patet ſatis ex
concluſionibus precedentibus ꝛ per ra/
tionem poſt oppoſitũ. Ex quo inferri po/
teſt ꝙ illa principia ſunt de cõſideratione
huius ſcientie quia eſt maxime vniuerſa
lis ꝛ de tranſcendẽtibus vt ſonat nomẽ
eius. Ultima cõcluſio eiuſdem ſcientie ẽ
conſiderare ſubſtantiam ꝛ prima princi/
pia demonſtrationuꝫ patet quia cuꝫ ſub
ſtantia ſit primuꝫ ꝛ principale ens ſequiẛ
ꝙ vliſſime ſcientie ꝛ prime eſt ſubſtantiã
cõſiderare. ꝛ cuꝫ vliſſima ſcientia cõſide
raret prima principia vt dictuꝫ eſt cõcluſi
o ſequitur vera. Et iſtas queſtiones reſo
lutiõe ſoluit ariſtotiẛ. quarto huius.

Sed dubitatur vtrum eiuſ/
dem ſcientie ſit conſiderare omnes ſub/
ſtãtias quod ſic arguit philoſophus q̃a
omẽs ſuſtantie cõueniunt in cõmuni ra
tione ſubſtãtie. ergo cuiꝰ ẽ cõſiderare ſub
ſtãtiã in cõi cuiꝰ ẽ cõſiderare oẽs ſubſtã/
tias. Itẽ nõ videẛ ratio ꝙ metha. ſeu pri
ma phia plus cõſideret vnã ſubſtãtiã ꝙ̃
aliam igitur. Contrariũ arguit quia ei
uſdem ſcientie eſt conſiderare ſubiectum
ꝛ per ſe accidentia eius. ergo ſi vna ſcien/
tia conſideret omnes ſubſtantias etiã cõ
ſiderabit omnia per ſe accidentia iſtaruꝫ
et ſic nõ erit niſi vna ſcientia. reſpondetur
ꝙ vnius ſcientie ſcilicet illius que conſide
rat ſubſtantiaꝫ in cõmuni ꝛ cõmunes ꝓ
prietates eius eſt cõſiderare omnes ſub
ſtantias inquantũ conueniũt in cõmuni
ratione ſubſtantie ꝛ per ſe accidentia om
niuꝫ ſubſtantiaꝝ que cõueniunt ipis in/
quãtum ſubſtantie ſunt vt bene probaue
runt prime rationes dubij. Sed diuerſa
rum ſcientiaꝝ eſt diuerſas ſubſtantias cõ
ſiderare ſub ꝓprijs rationibus ipaꝝ. ꝛ ac
cidentia propria cuiuſlibet. verumptamẽ
cõſideratio ſubſtantiaꝝ ſeparataꝝ q̃ im/
mobiles ſunt etiaꝫ ſub proprijs rationi/
bus eaꝝ ad hanc ſcientiã pertinent ꝛ non
ad phiſicaꝫ niſi pro quãto accipiuntur vt
cauſe effectiue motus neqꝫ ad mathema
ticam quia nõ ſunt quãte. In ipis etiam
nõ reperitur numerus qui eſt de genere
quantitatis. vnde ſi nõ eſſent alie ſubſtã/
tie quam mobiles ꝛ ſenſibiles naturalis
philoſophia eſſet prima ſcientia nec opor
teret ponere aliam priorem ipa.

Aliud dubium vtrũ eiuſdẽ
ſcientie ſit cõſiderare ſubſtãtias ꝛ accidẽ/
tia ꝙ nõ arguit textus. quia ſubſtantie ꝛ
accidentis nõ eſt ideꝫ modus ſciendi q̃a
accident ũ eſt demonſtratiua ſcientia ſub/
ſtantie vero nõ. ſꝫ diffinitio. ergo non ca/
dũt ſub vna ſcientia. Contrariũ argu/
it quia accidens ſcitur per hoc ꝙ de ſub/
iecto demonſtratur ergo impoſſibile ẽ
accidens in aliqua ſcientia ſpeculari quĩ
in eadeꝫ ſpeculaẛ ſubiectuꝫ eiꝰ. Hanc que
ſtionem ſoluit philoſophus in quarto diñs
ꝙ ad eandem ſcientiaꝫ pertinet conſide/
rare ens inquantuꝫ ens. ꝛ accidentia en
tis inquantũ ens. Et ſimiliter de ſubſtan
tia in cõmuni ꝛ accidentibus eiꝰ inquã/
tum huiuſmodi ꝛ ſcientie ad quã perti/
net conſiderare aliquaꝫ ſubſtantiã deter
minatam ſub determinata ratione eſt cõ
ſiderare proprietates que tali ſubſtantie
inſunt inquãtũ huiuſmodi nõ eſt tñ idẽ
modꝰ ſciẽdi ſubſtãtie ꝛ accidẽtis qꝛ ſub/
ſtãtia diffiniẛ ꝛ nõ demõſtraẛ. ſꝫ de ipa a/
liquid demõſtraẛ. accidens vero de ſub
ſtantia demonſtratur ꝛ nõ diffinitur niſi
per additamentum.

Ad ante oppoſitum rationes
Ad primã dicitur ꝙ licet ſcientie particu
lares vtantur primis principijs tamꝙ̃ q̃
buſdam ſuppoſibus nõ tñ ſequitur ꝙ de
ipis determinent ſicut nõ determinant d
ente in cõmuni. ſꝫ de aliquo determinato
genere entis. Ad ſcdam dẛ ꝙ nec diſ/
finitione nec demõſtratione tractatur de
illis pricipijs apriori. ſꝫ. ſoluꝫ a poſteriori
ꝛ elenthice vt patebit in quarto huius.

In hoc etiam ponūtur ſignificationes
terminoꝝ cōmuniū q̄ pertinent ad hanc
ſcientiā quibus ſignificationib⁹ cognitis
faciliter cognoſcūtur dignitates conſtitu
te ex illis terminis quia principia cognoſ
cim⁹ inquantū terminos cognoſcimus
etiam per illas ſignificatiōes terminorū
apitur via faciliter ſoluendi dubitatiōes
motas ⁊ diſputatas in hoc tertio. Ad
tertiā dicitur ꝙ quia principia prima. cō
pleta reducuntur ad incōpleta exquibuſ
cōſtituunt̄. ⁊ per que habent intelligi. q̄a
cōpoſitto cognoſcitur per extrema. ideo
huiuſmodi principia ratione ſuoꝝ termi
noꝝ ⁊ ſubſtantia cōuenientiā habēt in en
te in cōmuni accepto. ſequit̄ textus. Am
plius autem vtrum.

Queritur quarto· vtrum pre
ter ſubſtātias ſenſibiles ⁊ ſingulares ſint
ponende alie ſubſtantie ab eis ſeparate
ſm eſſe vniuerſales ⁊ predicabiles de ſin
gularibus vt platonici poſuerunt. Ar
guitur ꝙ ſic intellect⁹ noſter intelligit vni
uerſale preter ſingularia. ergo vniuerſale
eſt preter ſingularia. alias intellectus eſ/
ſet falſus. Secundo omne quod eſt ta
le per participationē reducitur ad aliq̄d
quod eſt tale per eſſentiam. ergo preter ꝑ
ticulares homines qui ſunt homines ꝑ
participationem neceſſe eſt ponere per eſ
ſentiam ⁊ per ſe hominē. vt plato poſuit
Tertio generationes ſingularium ſunt
perpetue ⁊ cōtinue. ergo preter ipa ſingu
laria que ſunt corruptibilia ⁊ mutabilia
oportet ponere aliquod perpetuū ⁊ vni
formiter ſe habens. ad oppoſitū eſt ariſ/
totiles in textu.

Pro reſponſione ſciendum
eſt primo. ꝙ ſm duplicem abſtractionē
noſtri intellectus ſcilicet vniuerſalis a ſin
gulari. vt hominis ab hoc homine. ⁊ for
me matemathice a materia ſenſibili. vt
circuli ab ere. poſuit plato triplex genus
entium ſm eſſe ſeparatoꝝ a ſenſibilibus
ſingularibus. propter primā abſtractio
nem poſuit genera ⁊ ſpecies per ſe exiſte
re extra ſingularia que appellantur ydee
propter ſecundā poſuit entia mathema
tica de quibus ſunt ſcientie mathemati/
ce ſm eſſe ſeparata a ſenſibilibus ſingula
ribus ⁊ eſſe media inter ydeas ꝑdictas
⁊ ſingularia.

Secundo ſciendū eſt ꝙ an
tiqui naturales ſolas ſubſtantias ſenſibi
les poſuerunt. ⁊ aliqui eoꝝ dixerunt eas
eſſe in cōtinuo motu ⁊ cōſequenter nihil
poſſe ſciri certitudinaliter de rebus.
Sed cōtra hoc plato volens ſaluare cer
titudinē ſcientie preter ſubſtantias ſenſi
biles que ſunt generabiles ⁊ corruptibi/
lis poſuit ydeas ſeparatas ab ipſis que
ſunt genera ⁊ species eoꝝ de quib⁹ eſt ſci
entia ⁊ cum hoc poſuit eas ad ſaluandū
perpetuitatē ⁊ cōtinuitatem generatiōis
ſubſtantiaꝝ ſenſibilium.

Contra quā ſit prima cōclu·
ſio. nō ſunt ponende species ſenſibiliū in
ſingulariū ab eis ſeparate ſm eſſe ſubſiſ
tentes extra omnē intellectum. probatur
quod eſt ſeparatū ab aliquo ſm eſſe nō
eſt eius eſſe cū forma ſit principiū intrin
ſecū rei. ergo ſpecies ſic ſeparate nō poſ
ſunt dici forme ſeu quidditates ipoꝝ ſin
gularium ſicut poſuit plato. Secūdo
nihil predicatur predicatiōne eſſentiali di
cente hoc eſt hoc niſi ſit in illo. ergo hu/
iuſmodi ydee dici nō poſſunt vniuerſa/
les ⁊ predicabiles de ſingularibus vt po
ſuit plato. Tertio corruptibile ⁊ incor
ruptibile plus quā genere differūt. ergo iſte
ydee que ſecundū ſe ſunt incorruptibileſ
vt dicebat plato ⁊ ſingularia que ſecun/
dum ſuā naturā ſunt corruptibilia vt eti
am dicebat ipſe plato nō poſſunt dici eiuſ
dē ſpeciei. cuius oppoſitum dicebat.
Deinde probatur ꝙ nō ſint ponende ad
ſaluandum generationem quia genera/
tio nō eſt ſine corruptione ⁊ cum corrup
tio ⁊ generatio contrariant̄ ⁊ contrarioꝝ
ſint contrarie cauſe. cum ille ydee vnifor
miter ſemper ſe habeāt nō ſufficiunt ſem
per ad generatiōnem ⁊ corruptionem.

Item ſi eſſet principium effectiuum ⁊ totale generatiōis cū vniformiter ſemper ſe habeant ſequeretur ꝙ ſemper ⁊ cōtinue generationes fierent ⁊ ſic cōtinue generarentur. ⁊ ſic ſemper ⁊ cōtinue gene//raretur homo. vt amplius deducit phi//loſophus ſecūdo de generatione. Item huiuſmodi ydee cū ſint ſeparate ⁊ inſen//ſibiles nobis eſſent ignote. ergo plato ſic ponēs eas nō ſaluat ſcientiaꝫ ymmo deſtruit. et cū non ponerentur niſi ad ſaluāduꝫ hec duo ſcilicet ſcientiā ⁊ generationē ſequitur ꝙ non ſunt ponende.

Secunda concluſio· nō ſunt ponenda mathematica ſ'm eſſe a ſenſibi//libus ſeparata. patet quia ſicut eſt quedā mathematica circa lineas ⁊ magnitudi//nes. ſic ſunt quedā alie ſcientie circa alia ſubiecta vt aſtrologia circa celū. ⁊ ꝑſpectiua circa lineam viſualeꝫ. ⁊ muſica cir//ca numeros ſonoroſos. ergo. ſi ſint linee quedā preter lineas de quib⁹ eſt geometria. ⁊ ſimiliter quidā numeri ꝑter numeros de quibus tractat ariſmetrica pari ratione etiā celū preter hoc celum ſenſibile. ſ; hoc ponere eſt abſurduꝫ. quia ſi eſſet celum preter hoc celum ſenſibile vel eſſet mobile vel nō. non primū quia impoſſibile eſt aliquid a materia ſeparatum eſſe mobile nec ſecundū quia omne celuꝫ naturaliter eſt mobile. Similiter repugnat dicere ꝙ ſit linea viſualis vel numerus ſonoroſus preter lineā viſualeꝫ vel numerū ſonoroſum ſenſibilem ergo ⁊ cetera.

Tertia concluſio in mente ꝑmi opoficis ſunt ponende ydee reruꝫ. patet nam ſicut agens naturale agit ꝑ for//mam naturalē que eſt ſibi principiū quo agendi per quāꝫ actionē intendit aſſimilante ſibi effectum ita propriuꝫ eſt agenti per intellectum agere ad extra ꝑ formaꝫ intelligibilem que eſt ſibi ratio intelligē//di rem producibileꝫ ⁊ exemplar operis. Ad cuius ſimilitudineꝫ intendit produ//cere effectum. ſed hec forma intelligibilis ſecundū ꝙ eſt ratio ⁊ exemplar conuenienter ydeo dicitur ergo ⁊ cetera.

Quarta concluſio· preter ſubſtantias ſenſibiles ponende ſunt ſubſtantie immateriales in ſenſibiles per ſe ſubſiſtentes ſed alterius ſpeciei ab iſtis ſenſibilibus ⁊ nō predicabiles de ipſis. hec concluſio probatur in octauo phiſicoruꝫ ⁊ in duodecīo huius ⁊ pronūc ſic. arguitur Omne imperfectuꝫ in potētia exiſtēs eſt neceſſario reducibile ad aliquid perfectū per ſe exiſtens. Sed omis ſubſtantia materialis potentialis eſt ⁊ imperfecta. ergo in vniūerſalitate rerum ſunt ponende alique ſubſtantie immateriales ⁊ in ſenſibi//les. ⁊ ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad rationes· ad primam dicitur ꝙ intellectus bene intelligit vniuerſale preter ſingularia. ſed nō intelligit vniuerſale eſſe preter ſingularia. poteſt enim intellectus noſter ſimplici intellectione ſeparatim intelligere que ſecundū eſſe ſunt cōiuncta. ex ignorantia huius plato videtur fuiſſe deceptus. Ad ſecundā cōce//ditur ꝙ omne ens per participationeꝫ reducit' ad aliquid quod eſt per eſſentiam vt ad principiuꝫ effectiuum finale ⁊ exē//plare. Et ad primū quod eſt ens per eſſentiam. ſ; non oportet ꝙ omne quod eſt tale vel tale formaliter per participationeꝫ alicuius forme. reducatur in formam talem per eſſentiam ab eo ſeparataꝫ ſecun//dum eſſe. ymmo repugnat ꝙ aliquid ſit tale formaliter ⁊ forma per quā eſt ſit forma per eſſentiaꝫ. ⁊ per ſe exiſtens extra ip//ſum. Ad tertiam dicitur ꝙ motus ſolis ſub obliquo circulo qꝛ eſt cōtinuus ē cauſa cōtinuitatis ⁊ indifficiētie generationis reruꝫ. Sed quia diuerſitatem habet in ſuis partibus per acceſſum ⁊ receſſuꝫ a nobis ē cauſa ꝙ generatiōi ſuccedat corruptio. ſequit' textus. Et de principijs

Queritur quinto· vtrum genera ſint principia ⁊ elementa reruꝫ aut ea ex quibus in exiſtentibus ⁊ primis cōponitur vnum quodq;.

Arguitur primo rationib⁹ textus ꝙ ea ex quibus res componūtur. quia principium eſt ab eo cuius eſt principium. ſ; genus nō eſt aliud ab eo cuius eſt gen⁹ ergo ⁊c. Secundo ſic principiū vocis litterate non eſt vox in cōmuni. ſ; magis littere ⁊ ſillibe ex quib⁹ componūt ⁊ in figuris anguli ⁊ linee dicunt principia et non figure in cōmuni. ergo ea ex quibus res componūt ſunt principia ⁊ nō ipſa genera. Tertio arguit auctoritate empedoclis. qui ponit elementa exquibus res componūtur ⁊ nō genera eſſe principia igitur Quarto principia artificialium ſunt materia ⁊ forma ⁊ nō genera ipſoꝝ ⁊ ita de alijs igitur. Oppoſitū arguit textus. Primo ſic eadē ſunt pricipia eſſendi ⁊ cognoſcēdi. ſ; genera ſunt pricipia cognoſcēdi res cū ponant indiffinitione rerū igitur. Secūdo per hoc accipimus ſcientiam de qualibet re per hoc ꝙ ſcimus ſpeciē eius ſecundū quam res eſt ſicut cognoſcimus ſortem per hoc ꝙ cognoſcim⁹ ꝙ eſt homo. Et ſpecies cognoſcimus per principia eaꝝ que ſunt genera. ergo genera ſunt principia rerum. Tertio arguit per dictū platonicorū ponentiū vnum ⁊ ens eſſe principia rerū Et ſimiliter magnū ⁊ paruum quibus vtuntur tanquā generibus. Si vero dicantur vtraq; eſſe principia rerū ſcilicet genera ⁊ illa ex quibus res componunt

Contra arguitur quia vnius reꝝ eſt vnica diffinitio indicās ſubſtantiā eius que componit ex principijs ⁊ cauſis rei ſed nō eſt eadem diffinitio que datur per genera ⁊ per ea exquibus intriſice res cōponuntur. ergo impoſſibile eſt ꝙ vtraq; ſint principia ⁊ elementa rerum.

Pro reſponſione eſt ſciēdū ꝙ principia rerum ſunt duplicia. quedā ſunt extrinſica vt efficiens ⁊ finis de quibus hic non eſt difficultas quia neq; genera neq; ea exquibus res componūtur ſunt principia extrinſica. Alia ſunt intrinſica vt materia ⁊ forma. ⁊ iſta ſunt in duplici differentia. quedā ſunt principia ſecundū rationem que ſcilicet dicūt eandem eſſentiam cū pricipiatis ⁊ etiam ad inuicem ⁊ ſolum ratione differunt ad inuicem ⁊ a pricipiatis hoc modo genus ⁊ differentia bene dicūt principia rerum. Alia ſunt principia ſm rem quoꝝ ſcilicet nullum dicit totā eſſentiam reꝝ. ſ; ſolum aliquā partem. ⁊ realiter inter ſe ſunt diſtincta ⁊ a principiato. ⁊ hec iterū ſunt duplicia. quedā ſunt partes eſſentiales rei que ſunt materia ⁊ forma. alia ſunt partes integrales que partes materie dicūtur. vt carnes ⁊ oſſa. ⁊ partes organice. vt manus ⁊ pes ⁊ elementa in cōſtitutione mixti. Sed illa ex quibus in exiſtentib⁹ primis realiter cōponūtur res ſunt pricipia realia vt materia ⁊ forma que ſunt principia ſimpliciū corporū. ⁊ elementa cū forma mixtoꝝ ideo ex iſtis conſideratur diffinitio phiſica data per materiam realem ⁊ formā realiter diſtinctā a materia. ſ; diffinitio loyca cōſideratur ex genere ⁊ differentia.

Tunc ſit hec concluſio. genera et alia vniuerſalia ſunt pricipia ſingularium ſecundū rationē. Sed illa exquib⁹ primis in exiſtentibus cōpōitur res ſunt principia ſingulariū ſm rem. Et dicit in exiſtentibus propter priuationē vel contrariū exquibus dicim⁹ interdum aliqd fieri ſed nō manet in re facta. Et dicit primis propter principia proxima ſicut corpus animalis componit ex carnibus et oſſibus tanquā ex principijs materialib⁹ quibus tamen nō cōpetit ratio elementi quia nō ſunt prima principia ſed adhuc reſolubilia ſunt in elementa ⁊ adhuc elementa in materiam ⁊ formam reſoluuntur. concluſio ſatis patet ex prius dictis.

Sed dubitatur. vtrum magis vltima ſint magis principia quā minus vniuerſalia puta quā ſpēs ſpecialiſſime ꝙ nō arguit textus. primo ꝙ nō dicant principia quia ſi ſic. cum ens ⁊ vnū ſint maxime communia ſequeretur ꝙ eſſent maxime principia. Et tamē ſecundū platonem principia rerum ſint genera:

Sequitur ꝙ ens ⁊ vnum maxime eſſent
genera cõſequens eſt falſum. nam ſi ens
eſſet genus. cuȝ genus nõ predicetur de
differẽtia nec ecõuerſo ſequit̃ ꝙ ens nõ
haberet diffinitionem ⁊ ſic nõ eſſet genus
vel ſi haberet differentia eius eſſet nihil vł
nõ ens ꝙ eſt impoſſibile. Secundo ſi ge
nera dicant̃ principia quia ſunt commu
nia cũ omnia que ſunt inter generaliſſi//
mũ ⁊ ſingularia ſint cõmunia. ſequitur
ꝙ omnia iſta erunt principia ⁊ per conſe
quens genera. quia ſm platonem om̃ia
principia ſunt genera. Tertio ſi gene//
ra ſunt principia eſſendi quia ſunt prnci
pia cognoſcendi. vt plato dicebat multo
magis dr̃e eſſent principia. quia dr̃e ſunt
principia formalia. ſ; inconueniens erat a
pud platonẽ dicere dr̃as eſſe principia re
rum. quia rerũ infinite ſunt dr̃e. Contra
rium arguit textus quia neceſſe eſt princi
pium ⁊ cauſaȝ eſſe pter res quaꝝ ſunt pri
cipia ⁊ cauſe ⁊ eſſe a rebus ſeparata. Qđ
aũt eſt ſeparatũ eſt vniuerſale vt plato di
cebat. ⁊ magis vniuerſale eſt magis ſepa
ratũ. ergo prima genera cum ſint magis
vniuerſalia, ⁊ magis ſepata ſunt magis
principia. reſpondet̃ ꝙ vniuerſalia non
ſunt principia reꝝ niſi ſm rationẽ. princi//
pia vero ſm rem ſunt materia ⁊ forma. ⁊
cũ genus ſumat̃ a materia ⁊ dr̃a ⁊ ſpeci//
es a forma ⁊ forma ſit magis principiuȝ
ſubſtantie ⁊ eſſe reꝝ quã materia. ideo ſe
quitur ꝙ ſpecies eſt magis principiũ reꝝ
quã genus ⁊ quãto genus eſt generali⁹
tanto min⁹ eſt principiũ, licet ſit principi//
um plurium.

Aliud dubium. vtrũ vniuer

ſalia ſint ſeparata ſm rem a ſuis ſingula
ribus ꝙ ſic arguit̃ q2 niſi ſit de nullo poſ
ſet haberi ſcientia. Tuȝ primo q2 ſingula
ria ſunt infinita. tũ ſcđo quia ſunt corrup
tibilia. tũ tertio quia ſenſibilia ſunt ⁊ non
intelligibilia. Scđo materia a pħis poni
tur ſempiterna ⁊ perpetua. ergo a fortio
ri forma erit ꝑpetua. ſ; forma exiſtens in
materia corruptibilis eſt ergo pter com//
poſituȝ ex materia ⁊ forma ponenda eſt
forma ſeparata. Contrariuȝ quia vni//
uerſalia de ſingularib⁹ predicantur pre//
dicatione dicẽte hoc eſt hoc. ergo vniuer//
ſalia ſunt in ſingularib⁹. Reſpondetur ꝙ
vniuerſalia nõ ſunt ſeparata ſm eſſe a ſin
gularibus. ſ; ſm rationem tantuȝ. ⁊ hoc
ſatis patuit in precedentibus. Et ad pri//
mã rationem dicitur. ꝙ non oportet res
habere ſimilem modũ in eſſendo aperte
reꝝ ⁊ in cognitione noſtra. Ad aliam di
citur ꝙ forma in mã exiſtens eſt per ſe in
generabilis ⁊ incorruptibilis quãuis ſit
ꝑ accidẽs generabilis ⁊ corruptibilis.

Ad rationes ante oppoſituȝ

Ad primã dicitur ꝙ ſicut genus eſt prin
cipium ſm rationeȝ ita eſt aliud ſecundũ
rationem ab eo cuius eſt principiũ. Alie
rationes bene probant ꝙ ea ex quib⁹ in//
trinſice res primo cõponunt̃ ſint princi//
pia ipaꝝ reꝝ ſm reȝ. Rationes vero poſt
oppoſitũ bene probãt ꝙ genera ſunt pri
cipia ſm rationem. ⁊ ꝙ cõpoſitõ ex gene
re ⁊ dr̃a eſt cõpoſitõ rationis ⁊ nõ realis
ſequitur textus. Adhuc aũt vtrum:

Queritur ſexto. vtrum oĩm

rerum ſint eadem principia ſm numerũ
Arguit̃ ꝙ ſic quia in cauſis eſt ſtatus
ergo eſt deueniendum ad vnũ effitiens ad
vnum fineȝ ad vnã formam ⁊ ad vnam
materiam. Oppoſitũ arguitur quia ſi
cut ſe habent principia ſenſibiliũ ad ſen//
ſibilia ſic principia entiũ ad entia. ſed nõ
ſunt eedem littere oĩno in omnibus ſil//
libis. ergo nõ ſunt eadem principia in oĩ
b⁹s entibus.

Pro reſpõſione ad queſitũ

eſt ſciendũ primo. ꝙ duplicia ſunt prin
cipia ſcilicet extrinſica ⁊ intrinſica. intrin//
ſica ſunt materia ⁊ forma. in cõpoſitis et
forma tantuȝ in ſimplicibus. Extrinſica
ſunt finis ⁊ effitiens. principia intrinſica
ſunt vnigenea principalitatis. ideo eius
quod eſt vnũ numero. principia ſunt ea
dẽ numero. vt ſortis materia eſt vna nu
mero ⁊ ſimiliter forma. ⁊ corũdẽ in ſpecie
dr̃ntiuȝ numero. pricipia ſunt eadẽ in ſpẽ
numero dr̃a vt ſortis ⁊ platonis. princi//
pia intrinſica ſunt materia ⁊ forma nu//

mero dr̃a ⁊ ſpecie cõuenientia. ⁊ eorundem genere principia ſunt eadem genere eorundem vero analogia ⁊ proportione principia intrinſica ſunt eadem ſecundũ analogiam.

Secundo ſciendũ eſt ꝙ pricipia extrinſica ſunt duplicia. ſcilicet proxima ⁊ adequata ⁊ remota ſeu excedentia Proxima ſunt vnigenea pricipalitatis quia omne qđ fit ab agẽte determinato fit. etiã ꝓpter determiatũ finẽ ob hoc iſta nõ ſunt eadem omniũ principia ſed diuerſa. Sed principiũ efficiens remotum ⁊ primũ ſimpliciter eſt vnũ numero a quo dependet tota natura. ſimiliter vltimus finis ſimiliter eſt vnus omniũ ad quem omnia ordinant̃. ſimiliter quelibꝫ intelligentia ꝫ mouentiũ orbes que ſunt principia inferiorꝫ per motuꝫ celi eſt vna numero.

Tunc ſit hec concluſio. omnium entiuꝫ eſt vnũ primuꝫ efficiens ſimpliciter ⁊ vnus vltimꝰ finis ſimpliciter nõ tamẽ eſt vna materia nec vna forma niſi eſſet ſermo de forma exemplari omniũ que eſt eſſentia primi efficientis ſꝫ nõ eſt vnum primũ efficiens proximum nec vnus finis propinquus omniũ. concluſio ſatis patet ex dictis.

Sed dubitat̃ vtruꝫ corruptibiliũ ⁊ incorruptibiliũ ſint eadẽ principia. Arguitur ꝙ nõ quia ex eiſdeꝫ principijs ſequitur idẽ effectꝰ. ergo ſi corruptibiliũ ⁊ incorruptibiliũ ſint eadeꝫ principia oĩa eſſent corruptibilia vel incorruptibilia. Oppoſituꝫ ar̃ qꝛ taꝫ corruptibiliũ quã incorruptibiliũ oportꝫ principia eſſe incorruptibilia. ergo ſunt eadeꝫ principia oĩm. antecedens patet quia omne quod corrumpitur in aliquid prius eo reſoluitur. ergo ſi principia corruptibiliuꝫ eſſent corruptibilia corrũperent̃ in alia priora ⁊ illa in alia. ⁊ ſic in infinituꝫ vel oporteret dicere ꝙ deueniendũ ſit ad principia incorruptibilia que etiaꝫ ſint principia corruptibiliũ. Ad dubium reſpondetur ſicut ad queſtionem precedentẽ. ꝙ quedã ſunt principia intrinſica ſcilicet materia ⁊ forma. ⁊ quedaꝫ extrinſica vt finis ⁊ efficiens. principia intrinſica non ſunt eadem corruptibiliũ ⁊ corruptibilium. nã principia intrinſica incorruptibiliũ nec per ſe. nec per accidens ſunt corruptibilia. Sed principia intrinſica corruptibiliũ licet nõ per ſe ſint corruptibilia tamẽ per accidẽs ſunt corruptibilia. principia vero extrinſica propinqua ⁊ vnigenea principalitatis nõ ſunt eadem corruptibiliũ ⁊ incorruptibiliũ. quia corruptibiliũ ſunt corruptibilia cuꝫ ſint eiuſdeꝫ generis ⁊ ſpeciei cũ ipſis. ſicut homo generans cuꝫ homine genito. Sed principia propinqua incorruptibiliũ ſunt incorruptibilia. principia autẽ extrinſica ⁊ remota corruptibilium ſunt incorruptibilia vt deus intelligẽtie ⁊ celũ. ſꝫ tamen inter iſta eſt ordo qꝛ principium ſimpliciter primũ ſcilicet deꝰ eſt omnimode immutabile. intelligentie vero immobiles ⁊ incorruptibiles ſunt motu phiſico poſſunt tñ mutari ſm affectiones ex natura ſua. ⁊ ſm determinationeꝫ ad diuerſa loca. corpora vero celeſtia incorruptibilia ſunt. tamẽ ſunt mobilia localiter. Ad rationeꝫ in cõtrarium dicitur ꝙ ex eiſdẽ principijs intrinſicis ⁊ extrinſicis vniuocis ſequit̃ ideꝫ effectus ſꝫ nõ oportet ex eiſdem pricipijs extrinſicis ⁊ equiuocis omnes effectus ſequentes eſſe eiuſdem cõditionis. Qualiter aũt agẽs per intellectuꝫ ⁊ voluntateꝫ vnuꝫ ⁊ idem manens ſe habeat ad producendũ diuerſa tractatum eſt in ſcđo de generatione. ⁊ ſic patet reſponſio ad queſitum.

Tunc ad rationes ante oppoſitum. ad primã iaꝫ cõceſſuꝫ eſt ꝙ primum efficiens ſimpliciter eſt vnũ omnium. ſimiliter vltimus finis ſimpliciter eſt vnꝰ. ⁊ prima forma exemplaris eſt vna ſm rem. ⁊ ſic primũ ens in triplici genere cauſe ſcꝫ efficientis finalis ⁊ formalis. exẽplaris eſt cauſa omniũ in ipa vero non eſt materia. ⁊ quãuis ariſtot. ꝓbat ſtatum eſſe in cauſis materialibus non per hoc cõcluditur ꝙ oĩm entium ſit materia. ſed concluditur ꝙ in qualibet re que fit ex materia per reſolutionẽ deueniẽdũ eſt ad materiã primã qua aliqđ dicit̃ ſic

Feri ꝙ ipſa amplius nō fit ex alio. cū hoc tamen ſtat ꝙ in materialibus diuerſorū in numero eſt al.a mater.a ſm numeruȝ Sequitur textus. Omniuȝ autem ad cō ſiderandum tradita ꝛ cetera.

Queritur ſeptimo · vtrū ens ꝛ vnuȝ ſint principia ſubſtātialia rerum. Arguit̄ ꝙ ſic qꝛ primū principium eſt ens ꝛ vnū a quo deriuat̄ omis entitas ꝛ vnitas in rebus ergo ꝛc. Scd̄o ens et vnū p̄dicant ſubſtantiam cuiuſ libet reꝝ ergo ſunt principia ſubſtātialia reꝝ. Op//poſitū arguit̄ qꝛ accidētia nō ſunt princi pia ſubſtātialia reꝝ. ſ ens ꝛ vnū p̄dicant̄ de accidentib⁹ ſicut de ſubſtantijs. ergo nō ſunt principia ſubſtātialia rerum.

Pro reſponſione eſt primo ſciendū ꝙ antiqui naturales ponentes vnuȝ aut plura elementoꝝ eſſe principia ſubſtantialia rerum poſuerūt illud vnuȝ vel plura elementa ſubici ſiue ſuſterni en titati ꝛ vnitati tanꝙ per ſe accidentib⁹. et ita nō poſuerūt ꝙ ēns ꝛ vnū in vli. ſiue vnitas ꝛ entitas eſſent ſeparatā per ſe ſub ſiſtentia ꝛ oīm reꝝ vlia principia. Plato vero poſuit ens ꝛ vnū p ſē ſeparata ꝛ per ſe exiſtentia ꝛ vlia p̄dicata de omnib⁹ et ē ſe principia ſubſtātialia ꝛ quidditatiua oīm reꝝ. ſ vtraqꝫ oppinio ſm aliquid fal ſa eſt. ꝛ quantū ad aliquid vera. Prima enim inquātuȝ ponit ens ꝛ vnū nō eſſe ſe parata a rebus ſm eſſe tanꝙ vlia per ſe ſubſiſtentia p̄dicata de ipis verum poīt Sȝ inquantū ponit vnuȝ elementuȝ aut plura eſſe totā ſubſtantiā reꝝ falſa eſt coꝝ oppinio. Et in primo ethicoꝝ ꝛ in de ge//neratione reprobat̄. oppinio vero plato//nis ponētis ens ꝛ vnū ſeparata eſſe prin cipia. ſi hoc intelligeret de primo princi//pio effectiuo finali ꝛ exemplari oīm reruȝ quod eſt ſuum eſſe ꝛ ſua vnitas ꝛ nō eſt vlē per p̄dicationeȝ. ſ per cauſalitatē ꝛ p fectionis immēſitatem bene diceret. tale enim eſt ens. ꝛ vnum per eſſentiā ꝛ per ſe ſubſiſtens. Sed inquantū ponit tale ens eſſe vnum per ſe ſubſiſtens ꝛ ſeparatum eſſe vniuerſale per p̄dicationem de omni bus. ꝛ eſſe principium ſubſtātiale forma le ꝛ quidditatiuuȝ omniū rerum falſum dicit. ꝛ in hoc ſenſu reprobat ariſtot. po ſitionem platonis de ydeis ſeparatis.

Tunc ſit hec concluſio · illud ens quod eſt ſuuȝ eſſe ſua vnitas ſua en//titas ſeparata a rebus eſt primū principi um omnium reꝝ in triplici genere cauſe Ipſum tamē ens nō eſt vniuerſale per p̄ dicationem neqꝫ principiuȝ formale ꝛ qd ditatiuum ipaꝝ rerum. ſ ab eo diriua//tur ratio entitatis ꝛ vnitatis i omnibus rebus. iſta cōcluſio ſatis patet ex precedē tibus.

Sexta concluſio · ens ꝛ vnuȝ que predicantur de omnib⁹ rebus non ſeparant̄ ſm eſſe a rebus nec ſunt princi//pia rerum ſm rem. ſ ſoluȝ ſm rationem vt in precedentib⁹ probatū eſt. principia enim intrinſica rerum cōpoſitaꝝ ſunt ma teria ꝛ forma. ꝛ principia rerum ſimpli//cium ſunt forma ꝛ eſſe. Et ſimiliter dicen dum eſt de quolibet cōmuni qd̄ de mul tis p̄dicatur ꝙ nō eſt ponendum ſepara tum ſm eſſe ab illis de quibus predicat̄ neqꝫ eſt principiū reale ipſoꝝ. ſ ſm ratio//nem tantū. qualiter aūt ens ꝛ vnū ſub//ſtantiam cuiuſ libet reꝝ predicent videbi tur in quarto.

Sed dubitatur · vtrum mag nitudines ꝛ numeri ſint ſubſtantie rerum Arguitur ꝙ ſic. quia nihil eſt in intel//lectu quin prius fuerit in ſenſu. ſed nihil fuit in ſenſu niſi ſenſibile propriuȝ vel cō//mune. ergo nec in intellectu igitur opor tet ꝙ quid eſt reꝝ quod eſt ſubiectum in tellectus ſiue obiectū eſſe ſenſibile propri um vel cōe. ſ nō eſt ſenſibile ꝓpriū quia tale eſt accidēs ſenſibilis cōis ergo ē ſen ſibile cōe qd̄ eſt numerus ꝛ magnitudo igitur numerus ꝛ magnitudo ſunt ſub//ſtantie reruȝ. Contrariū arguitur ſub//ſtantia nō habet eſſe poſt nō eſſe nec eco uerſo ſiue generari vel corrumpi. ſ mag//nitudines ꝛ numeri ſunt ꝛ non ſunt ſine generatione ꝛ corruptione reꝝ igitur.

Reſpõdetur ꝙ numeri ⁊ magnitudines
nõ ſunt ſubſtantie reꝝ. patet qꝛ operatio
facit ſcire formã ſubſtãtialeꝫ rey. ſ; quan/
tũcunqꝫ aliquid alteri aſſimilet̃ in dimen
ſionibꝰ nõ ꝑpter hoc. oportet ꝙ attingat
ꝓpriaꝫ eiꝰ operationẽ. ſicut quantumcũqꝫ
ſtatua homi aſſimilet̃ nunq̃ attingit ac
tũ rõcinandi. ergo dimenſiones nõ ſunt
forme ſubſtãtiales reꝝ. nec ſunt materia
rei qꝛ ip̃a materia ſemꝑ manet. ſ; dimen
ſiones tranſmutant̃ manente ſubſtantia
rei. Ex quo ſequit̃ ꝙ nõ ſunt cõpoſitũ ⁊ ꝑ
cõſequens nõ ſunt ſubſtãtie reꝝ. Item
ſi ſupficies eſſet ſubſtãtia alicuiꝰ rey aut
eſſet ſupficies interior aut exterioꝛ. nõ ex
terioꝛ qꝛ ip̃a poteſt eſſe alia. ⁊ alia ſm̃ ſpe
ciem ⁊ numeꝝ remanente eadẽ ſubſtãtia
rey. nec ſupficies interioꝛ qꝛ in cribo ſunt
medietates in potentia ſolũ. ergo ⁊ ſuper
ficies terminãtes illas medietates in cri/
bo ſunt etiã ſolũ in potentia qꝛ ſubſtan/
tia rey eſt actu in re ⁊ nõ in potentia. ergo
ſupficies interioꝛ nõ eſt ſubſtantia rey.

Ubi eſt aduertenduꝫ· ꝙ ſicut
ex ignorantia differentie inter vnũ qõ cõ/
uertitur cũ ẽte ⁊ vnũ qõ eſt numeri ꝑin
cipiũ plato poſuit numeros eſſe princi/
pia ſubſtantialia reꝝ qꝛ vnũ qõ conuerti
tur cũ ente a quo ſm̃ ip̃m nõ dr̃t vnum
qõ eſt principiũ numeri non addit aliq̃d
ſm̃ rem ſupra ens neqꝫ deciat ip̃m. ſic ex
ignorantia dr̃e inter corpꝰ de genere ſub/
ſtantie ⁊ corpꝰ de genere q̃ntitatis plato
poſuit lineas ⁊ ſupficies eſſe pricipia ſub
ſtantialia reꝝ qꝛ ſunt pricipia corporis de
genere quãtitatis ꝙ ſm̃ ip̃ꝫ nõ dr̃t a coꝛ
poꝛe de genere ſubſtãtie. Tunc ad ratio/
neꝫ dicit̃ ꝙ nihil eſt in intellectu quin pri
us fuerit in ſenſu vel ꝑ ſpẽꝫ propriã vel
per ſpẽm alicuiꝰ habentis attributioneꝫ
ad ip̃m aut ad aliquid ad qõ habet attri
butionem. modo licet ſubſtantia nõ ſit
per ſe ſenſibilis. eſt tñ ſenſibilis ꝑ accidẽs

Dubium aliud· vtrũ princi/
pia ſint actus vel potentia. Arguitur ꝙ
ſint actus qꝛ actꝰ prioꝛ eſt potẽtia ⁊ prin
cipia pricipiatis ergo ⁊c. Cõtrariũ argui
tur qꝛ vnũq̃dqꝫ prius eſt in potẽtia ꝙ in
actu. ergo principia ſunt potentia tantũ
⁊ non actus.

Pro dubio eſt ſciendum· ꝙ
antiqui nõ ꝑcipientes dr̃am inter nõ ens
actu ⁊ pure nihil poſuerũt primũ materi
ale principiũ de ſe eſſe actu ens. ariſtotiles
vero inter ens actu ⁊ pure nihil̃ poſuit
mediũ. ſ. ens in potẽtia. ideo poſuit prin
cipiũ materiale de ſe eſſe ens in potentia
tm̃. Et qꝛ prima potentia nõ poteſt ſe ip/
ſam ducere ad actũ. ideo poſuit principi
um efficiens ens actu qõ materiaꝫ ducit
ad actũ. ſ; qꝛ huiuſmodi pricipium effici
ens eſt extrinſica cauſa. ⁊ cum materia vt
dictũ eſt de ſe nõ ſit ens actu. ideo poſu/
it phũs aliud pricipium intrinſicũ qõ eſt
actus materie ⁊ a quo materia habet eſ/
ſe ⁊ hoc eſt forma ⁊c. Ad dubiũ reſpõ
detur ꝙ in rebus cõpoſitis vnũ pricipio
rum intrinſicoꝝ de ſua natura eſt poten
tia tm̃. ſ. materia. ⁊ alterũ eſt actus. ſ. for
ma. In ſimplicibꝰ vero pricipium intrin
ſicum eſt ip̃a forma que eſt actus ⁊ tota
ſubſtantia reꝝ ſimpliciũ. Sed quo ad ex
trinſica pricipia. pricipiuꝫ efficiens eſt ac
tus ⁊ finis etiã vltiꝰ. ſ; finis ꝓpinquus
quantũ ad eſſe reale eſt in potentia tãtuꝫ
Tunc ad rationẽ in oppoſitũ dicit̃ ꝙ ac
tus ſimpliciter loquẽdo prioꝛ eſt poten/
tia qꝛ nihil poteſt duci de potentia in ac/
tuꝫ niſi per aliquid iã actu exiſtens tamen
in vno ⁊ eodeꝫ qõ procedit de potẽtia in
actũ potẽtia precedit actum.

Aliud eſt dubiũꝫ· vtrum pri
cipia per ſe exiſtentiũ ſint vl̃ia aut ſingula
ria. Arguit̃ ꝙ vl̃ia qꝛ ſi eſſent ſingularia
coꝝ nõ eſſet ſciã. ergo nec principiatorum
⁊ per cõſequẽs nihil ſciret̃. Cõtrariuꝫ ar/
guit̃ qꝛ ex non ſubſtantia nõ ſit ſubſtan
tia ſ; vl̃ia nõ ſunt ſubſtãtie. qꝛ ſubſtantia
eſt hoc aliquid. vl̃e vero nõ. ergo princi/
pia non ſunt vl̃ia.

Pro dubio ſciendum eſt· ꝙ
ſi vl̃ia haberent eſſe ſm̃ moduꝫ platonis
⁊ ponerent̃ pricipia entiũ ſicut plato po
ſuit adhuc nõ poſſet ſaluari ꝙ pricipia eſ
ſent vl̃ia ꝙuis hoc plato dixerit qꝛ omne
per ſe ſubſiſtens eſt hoc aliquid. vl̃e autẽ
nõ eſt hoc aliquid. ergo nõ poteſt dici ꝙ
principia ſi per ſe ſubſiſtant vt plato dice

bat ſint v̄lia. Item ſi dicat̄ huiuſmodi principia eſſe ſeparata. ⁊ eſſe hoc aliquid ⁊ cū hoc v̄lia p̄dicata de ſingularib⁹ p̄dicatione ſubſtātiali ⁊ q̄ddiratiua ſequitur ꝙ vna res eſſet plā hoc aliquid verbi gratia ſortes primo eſſet ip̄m quod eſt. Secūdo eſſet homo q̄ͦ eſſet aliud hoc aliquid. Tertio animal eſſet q̄ͦ eſſet aliud hoc aliq̄d ⁊ ſic de alijs v̄libus. hoc aūt ē eſt inconueniens. ergo poſitio plōnis eſt impoſſibilis ſic expoſita. vt eam exponit ariſtotil'. Ad dubiū ergo reſpōdetur ꝙ principia reꝝ exiſtentiū ſm ꝙ ſubſiſtūt in re extra animaꝫ ſunt ſingularia. patet q2 ſortes ſm ꝙ ſortes exiſtit extra aīam nō cōponit̄ ex carnib⁹ ⁊ oſſib⁹ in cōi nec ex aīa in cōi. ſ ex hijs carnib⁹ hijs oſſib⁹ ⁊ hac aīa. Etiā nō generat̄ ab homine in cōi. ſ ab aliquo particulari hoīe huiuſmodi tñ principia apud intellectū vniuerſaliter accipi poſſunt nō vt ſunt principia huius hoīs in communi. Sꝫ q2 hic querit̄ur de principijs eſſendi q̄ quāuis ſint realiter eadē cū principijs cognoſcendi. differūt tñ ſm ratione. ideo magis dicendū eſt ad p̄ns principia ſingulariū eſſe ſingularia quā v̄lia. Et tūc ad ratione dicit̄ ꝙ idem in diuerſis poteſt habere diuerſuꝫ modū eſſendi. q2 receptū eſt in recipiente per moduꝫ recipientis. ⁊ ita licet principia entium. vt ſunt principia eſſendi ſm queꝫ modū ſunt extra intellectū ſint ſingularia ip̄a tñ ſm ꝙ ſunt principia cognoſcendi ſm quē moduꝫ oportet ip̄a eſſe in intellectu. ſunt immaterialia ⁊ v̄lia ſicut ē ideꝫ re q̄ͦ eſt v̄le ⁊ ſingulare diuerſum tñ ſm ratione. Ex p̄dictis ſummarie ⁊ breuiter patet ſolutō queſtionū poſitaꝝ in principio huius tertij.

Ad ante oppoſitū rationes

Ad primā cōcedit̄ ꝙ deus q̄ eſt ſuū eſſe ſua vnitas ⁊ ſua bonitas eſt principium oīm in triplici genere cauſe. ſ de illo ente nō loquit̄ plato in poſitione quā reꝓbat ariſtotil'. ſ loquebat̄ de ente in cōi acceptō q̄ͦ de oībus p̄dicatur. Ad ſcd̄am dictū eſt. ꝙ ens in cōi nō eſt principium entis ꝑticularis niſi ſm rationeꝫ. nec eſt ponendū ens in cōi q̄ͦ de ente particulari p̄dicatur eſſe ſeparatū ſm rem ab ente particulari. Et hec de toto tertio libro methaphiſice.

Explicit terti⁹ liber metha. ariſtotilis.

Circa quartum librum methaphiſice. q̄ritur primo. vtruꝫ ens dicat̄ vniuoce de deo ⁊ de creaturis. Arguitur ꝙ ſic. q2 entis ē cōcept⁹ vn⁹ de deo ⁊ creaturis cōis ſubſtantie ⁊ accidēn. ⁊ alius a proprijs conceptib⁹ eoꝝ. ergo vnitate dr̄ de ip̄is. añs ſic deducit ſcotus. quādocunq3 intellect⁹ noſter eſt cert⁹ de vno. ⁊ dubius de duobus neceſſario cōceptus ſm quē certus eſt ali⁹ eſt a cōceptibus ſm quos dubi⁹ eſt. Sed intellect⁹ noſter eſt certus. ꝙ prima cauſa eſt ens. ſimiliter ꝙ ſubſtantia ē ens ꝙ quātitas eſt ens. ⁊ ſimiliter ꝙ generatio eſt ens. ⁊ tñ multi dubitauerunt an prima cauſa ſit ſimplex eſſe ⁊ ꝑ ſe ſubſiſtens. aut ſit ens ꝑ participatione. Similiter multi dubitauerūt an quantitas ſit ſubſtātia. ⁊ ſimiliter de generatione an ſit ſubſtantia vel accidēs. igit̄ oportet ꝙ cōceptus entis ſit vnus ⁊ alius a cōceptibus ꝓprius iſtoꝝ entiū. Scd̄o ſapientia que cōuenit primo enti ⁊ hoībus nō habet dr̄am. niſi per finitū ⁊ infinitū. Sꝫ finitū ⁊ infinitū nō variāt rationeꝫ vniuocam. alias linea finita ⁊ infinita non vniuocarent̄ in rōne linee. ergo ſapientia vniuoce cōuenit primo ⁊ nobis. ergo a fortiori ratio entis que prior eſt ⁊ ſimplicior quaꝫ ratio ſapiētie. ⁊ ne ſit difficultas in acceptione termini qui dicit̄ cōcept⁹ vn⁹ cuius vnitas ſufficit ad cōtradictionem ⁊ etiam ad mediū ſillogiſticū vt extrema in ip̄o vnita ad inuicē vniant̄ ſine fallacia equiuocationis. Tertio nulluꝫ obiectum natū eſt in intellectu noſtro cauſare cōceptū alterius niſi cōtineat ip̄m eſſentialiter aut virtualiter vel habeat vniuocationem cū ip̄o. ſ nullum obiectū relucēs in fantaſmate cōtinet primū eſſentialiter aut virtualiter. ergo ad hoc ꝙ poſſit cau

tiare conceptum primi entis in intellectu nostro oportet quod habeat vniuocationem cum primo ente. Et similiter arguitur de substantia et accidente. quia substantia non cognoscitur a nobis nisi per motiuitatem accidentis. ergo oportet conceptum substantie habere vniuocationem cum concepta accidentis cum accidens neque substantialiter neque virtualiter contineat substantiam. quod autem substantia non cognoscatur a nobis nisi per motiuitatem accidentis. patet quia si per ipsam propriam et motiuitatem cognosceretur a nobis substantia sequeretur quod nos possimus iudicare de presentia et absentia substantie panis in sacramento altaris quod falsum est. Ad oppositum est aristotiles in principio huius quarte.

Pro responsione est sciendum quod scotus posuit vniuocationem entis ad primam causam et creaturis ad substantiam et accidens. et diuidebat ens in ens limitatum et illimitatum non quod limitatio et illimitatio sint differentie entis sed modi intrinsici et diuersi. qui si tollantur per intellectum manet conceptus entis vnus et communis et non diuersificatus. Ultra diuidebat ens limitatum in decem predicamenta per modos intrinsicos qui sunt per se esse et in alio esse. qui etiam modi si remoueantur per intellectum remanet conceptus entis limitati vnus et communis substantie et accidenti in se non diuersificatus. Unde sic arguit substantia in suo intellectu includit ens et addit per se. similiter accidens includit ens et addit in alio. tolle igitur per intellectum ista superaddita. scilicet per se et in alio. tunc remanebit pura ratio entis in qua nullam habent diuersitatem substantia et accidens ergo ratio entis in se est vniuoca. Et quando arguitur contra hanc positionem. quia aristotiles in hoc quarto determinat oppositum. respondet quod aristotiles in decimo huius ponit essentialem ordinem inter species eiusdem generis. Dicens quod in omni genere est vnum primum quod est mensura illius generis mensurata autem ad mensuram necesse est habere essentialem ordinem. Similiter in septimo phisicorum dicitur quod in genere latent equiuocationes impedientes comparationem proprie dictam fieri secundum genus. que tamen equiuocationes non sunt in genere quantum ad equiuocationem loycam. sed solum quantum ad phisicam. que requirit vnitatem rei non solum in se sed etiam in suscipiente. et tamen istis non obstantibus adhuc aristotiles ponit in genere vniuocationem loycam. ergo similiter dicit scotus etiam de ente. scilicet ordo accidentium ad substantiam et omnium entium ad primum non tollet vniuocationem loycam entis. et ad porphirium respondet quod porphirius loquitur recitatiue ponendo dicta aristotilis. qui vt dicitur intelligenda sunt modo exposito. Et cum iterum arguitur quod aristotiles in hoc quarto adducet exemplum in textu de sano in quo est vera analogia etiam loyca. respondet quod non est omnino simile de sano et ente quia si esset omnino simile iam non esset exemplum vel simile sed esset idem. vnde est aliqua similitudo non totalis. vltra dicit quod conceptus entis non est sic vniuocus quod predicetur in quid de omnibus quia ens non dicitur quidditatiue de vltimis differentijs et primis passionibus. Cum iterum arguitur si ens esset vniocum primo enti et alijs sequeretur quod aliquid esset prius primo. ad minus secundum rationem. respondet quod aliquid est prius id est vlius. et cum replicatur capiatur ratio entis in primo ipsa est prior limitato et illimitato que prioritas est secundum rationem. ergo aliquid est prius primo. ad minus secundum rationem. Respondet quod si ens capiatur ante limitatum et illimitatum non est prius neque posterius. sed est tantummodo ens neque recipit predicationem cuiuscunque. Ultra dicit quod si capiatur ens secundum completam eius rationem includit suum primum et intrinsicum modum qui est illimitatio seu infinitas aut diuinitas et sic non sequitur quod aliquid sit prius primo secundum rem ymmo nec secundum rationem. Cum vltra arguitur quod ens esset genus si esset vniuocum. negat consequentiam. Tum primo quia genus dicit naturam determinatam finitam et limitatam. ens vero non Tum secundo quia genus diuiditur et contrahitur per differentias formales extra ipsum existentes ens vero non et sic patet qualiter scotus fundat vniuocationem entis.

Sed contra ipsum sit prima conclusio. ens non dicitur vniuoce de primo ente. simpliciter et de alijs neque de substantia et accidente. patet quia primum est ens per

eſſentiā. alia vero p participationē. ergo in nullo vniuocari poſſunt tʒ cōſequentia qꝛ ſi vniuocarent in aliquo tūc ens p eſſentiā aliquid in ſe haberet qḋ per cā ſ dē rōem reperiret in ente per pticipationeʒ ꝫ quitqd eſt in ente per eſſentiā eſt ens p eſſentiā. ergo in ente per pticipationē aliquid reperietur ꝙ eſſet ens per eſſentiā qḋ abſurdū eſt. ſimiliter in ente per eſſentiaʒ eſſet aliquid qḋ eſſet ens per pticipationē. Similiter arguit de ſubſtātia ⁊ de accidente qꝛ ſubſtantia eſt ens per ſe ⁊ in ſe accidens vero eſt ens in alio ⁊ per aliud ꝫ ens per ſe ⁊ ens per accidēs vna ratione cōcipi nō pñt qꝛ queciqꝫ rō ſumatur de ente per accidēs illa paꝝ ſeu cauſum habet ad ens per ſe. ergo non poteſt eſſe ratio entis per ſe. vnde hāc cōcluſionem. ſ. ꝙ ens dicat multipliciter relinquit ariſtotiles per ſe notam.

Secunda cōcluſio. ens non dr̄ pure equiuoce. ꝫ analogice de omib⁹. pbat pbūs p exempla aliqua. primū eſt in analogia pluriū ad vnū finē. ſanū eni dr̄ de multis per habitudinē ad vnuʒ finē q̄ eſt ſanitas aīalis. ſicut dicit aliquid ſanū qḋ eſt cōſuatiuū ſanitatis. ſicut dieta. ⁊ aliquid qḋ eſt factiuū ſaītatis vt potio amara. Tertio dr̄ aliquid ſanuʒ qḋ eſt ſignū ſanitatis vt vrina. Quarto mō dr̄ aliquid ſanū qḋ eſt ſuſceptiuuʒ vt animal. ⁊ iſtud primo ⁊ principaliter ſanū dr̄ ⁊ alia in tantū ſana dicuntur inquantū habēt habitudinē ad ſanitatem vnā in numero que eſt in ſuſceptiuo. Aliud exemplū eſt in analogia plurium ad vnū primū efficiēs. ſicut medicatiuuʒ qḋ primo ⁊ pri cipaliter dr̄ illud qḋ in ſe habet habitū regulantē medicinalē actionem. ſ. artē medicine. Et alia medicatia dr̄ ꝫm ꝙ accedit aliquomō ad taleʒ artem. ſicut aliquid dr̄ medicatiuū qꝛ quandā habet naturalē induſtriā ad actū medicine. vt homo ſine arte medicans. Etiam dr̄ aliquid medicatiuū qꝛ eſt inſtrumentū medicinalis actionis. vt cliſtere ⁊ cetera inſtrumēta. Similiter in propoſito ens dicit de omibus entibus non tñ eque. ꝫ de vno primo ⁊ principaliter ⁊ de alijs ꝫm ꝙ hn̄t habitudinē ⁊ ꝓportionē ad ꝓm verum. ergo ibi nō eſt pura equiuocatio. ꝫ vnitas anologie.

Ubi primo eſt ſciendum. ꝙ oīa que quoquomō ꝑdicationē entis recipiunt. ad quattuor gradus reduci poſſunt. Primus eſt illoꝝ q̄ ſoluʒ ſunt in ratione. vt negationes ⁊ ꝑuationes de q̄bus ratio negotiat intelligēdo eas ꝑ habitudines ad affirmationes ſibi oppoſitas faciens cōpoſitioneʒ verā de ipis. vt iſta cōceditur nō ens eſt nō ens. Secūdus gradus eſt eoꝝ que in ſui ratione et in intellectu habēt aliquid ꝑuatiōis ſeu potentie ad mixtū licet ſint entia extra rationem vt ſunt motus ⁊ mutationes. Tertius eſt illoꝝ q̄ licet nō includant priuationē admixtā. habent tñ eſſe debile ⁊ ad aliud cadens vt qualitatis ⁊ cetera accidentia. Quart⁹ gradus eſt perfectiſſim⁹ eoꝝ que habēt eſſe ſolidū ⁊ fixuʒ in ſe vt ſunt ſubſtātie. ⁊ ſic ens de omib⁹ iſtis modis dr̄ ꝫm ꝙ habent ordineʒ ad tale ens fixum. nā act⁹ eſſendi a quo ſumunt nomē entis. alijs a ſubſtātia nō cōuenit niſi in ipſa ⁊ per ipſam.

Secundo ſciendūʒ eſt. ꝙ vt dicit thomas illḋ ad qḋ iſte diuerſe habitudines ordinant. in analogiatis oportet eſſe vnū numerō ⁊ nō ſolū vnū ratione ſicut eſt vnū qḋ per nomē vniuocum ſignificatur. nō eni dr̄ entia alia a ſubſtātia per habitudineʒ ad ſubſtātiam in cōi ꝫ ad ſubſtantiā determinataʒ vt patet p exempla pbi. Eſt. n. eadeʒ ſanitas in numero que eſt in aīali quā repñtat vrina ⁊ cōſuat dieta. ſic etiā eſt vna ⁊ eadē ſubſtantia in numero. que eſt quāta ⁊ qualis ⁊ aliquomō ad aliud ſe hñs. agēs vl' patiens. ⁊ generaliter in eodē ſubiecto ſecūduʒ numerū reperiunt accidētia eadem ꝫm numerū. ⁊ ſimili modo nō eſſet poſſibile oporteret in ordine entium ponere duo prima. ⁊ duas analogias. nec ex hoc ſequit ꝙ in diffinitione accidentis ponat vna ſubſtātia ꝫm numerū determinata. quia non diffinit accidens ſingulare. vt hoc vel illud. ꝫ accidēs in cōi. ideo in ei⁹ diffinitione ponit aliqua ſubſtantia cōis

Et ad denotandū ꝙ in analogia requiri
tur talis vnitas dicit textꝰ. ꝙ ens dicitur
de multis ſ hoc eſt ad vnū ⁊ ſup addit:
⁊ ad aliquā vnam naturam

Tertio eſt ſciendū. ꝙ apud
ponentes analogiā entis aliq̄ ſic ponūt
cā ꝙ cōceptꝰ entis eſt idem. ⁊ aliquomō
diuerſus. idē. ſ. qꝛ eſt attributō alioꝝ ad
ipm̄ ens ꝙ claudit in cōceptibꝰ alioꝝ
Tamē eſt aliquomō diuerſus qꝛ de pri/
mo ente dr̄ ens ſm ſe. de alijs vero ſecū
dū ordinē ad ipm̄. ⁊ ſic ponūt ipi ꝙ en
tis nō eſt vnꝰ ſimplex cōceptꝰ alius a cō
ceptibus decē generū. ſ tot ſunt cōceptꝰ
entis quot ſunt genera. ex illis fit cōcep/
tus vnus ſolū vnitate analogie. ad pri/
mū qd̄ claudit in cōceptibꝰ alioꝝ. Alij
ponūt ſic analogiā entis ꝙ p̄ter conceptꝰ
decē generū eſt vnꝰ alius cōceptus entis
ſimplex ⁊ cōis qꝛ tn̄ ille cōceptꝰ nō eſt eq̄
liter p̄ticipatꝰ vel participabilis. ideo nō di
citur vnus vnitate vniuocatiōis. ⁊ iſte ſe
cundꝰ modus eſt multū p̄babilis. Sed
primus videt verioꝛ ſiue veriſimilioꝛ. idō
ſepe dicit phūs ꝙ ens multa ſignificat ⁊
nō ſm vnū. hoc eſt ſm vnā rationē ſim/
plicē ⁊ ipis cōem. Ex iſta analogia en
tis infert phūs ſolutionē ad tres queſtio
nes diſputatas in tertio huiꝰ. Prima
eſt ꝙ vnius ſcientie eſt cōſiderare ſubſtā
tiā ⁊ accidēs. patet qꝛ vniꝰ ſcientie eſt cō
ſiderare oīa que recepiūt p̄dicationē vni
us ſiue vniuoce ſiue analogice. ſ ens qd̄
eſt ſubiectū huius ſcie licet nō dicat de
ſubſtātia ⁊ accidēte vniuoce dr̄ tn̄ de acci
dentibꝰ per analogiā ad ſubſtātiam.
Scđo infert ꝙ talis ſcientia principalius
eſt ſubſtātie ꝙ accidētis. patet qꝛ ſubſtan
tia eſt primū ⁊ principale ens a quo alia
dependēt ⁊ p̄pter ꝙ entia dicunt. Ter/
tio infert ꝙ huius ſcientie eſt conſiderare
oēs ſubſtantias ⁊ accidentia vt cōueni/
unt in cōi ratione ſubſtātie ⁊ accidentis.
patet qꝛ eoꝝ q̄ ſunt vniꝰ generis eſt vnus
ſenſus ⁊ vna ſciētia. ſicut grāmatica eſt
vna que oēs voces ſpeculat. ſ ſubſtātie
cōſiderate ſpeculatio ſub ſpecialibꝰ rōni
bꝰ diuerſoꝝ generū ſcibiliū p̄tinet ad ſciē
tias ſpāles. iſte ſunt tres reſpōſiones ad
tres queſtiones prius poſitas. Et anteꝙ
ſoluat phūs. primo ſtabilit ſubiectū hu/
ius ſcie circa qd̄ ponit in principio textus
tres concluſiones.

Prima cōcluſio eſt. alicuiꝰ
ſcientie eſt ſpeculari ens inquātū eſt ens
⁊ que huic inſunt ſm ſe. patet qꝛ ex cogni/
tione entis inquantū ens dependet cog
nitio particulariū entiū. ergo ens inquā
tum ens nō debet manere incognitum.

Secunda cōcluſio. nulli ſciē
tiaꝝ p̄ticulariū cōpetit hec cōſideratio.
patet nā quelibꝫ particularis ſcīa ſpecula
tur aliq̄ꝫ partē entis ſolū cuius per ſe acci
dentia inquirit ergo et cetera.

Tertia cōcluſio. hec ſcientia
que ſapiētia vocatur habet ſpeculari ens
inquātū ens ⁊ ea que ſibi inſunt ſm ſe. pa
tet primo. qꝛ ex quo nulli ſcie particulari
hoc cōgruit. ſequit ꝙ hoc cōuenit iſti ſci
entie que eſt vl̄aliſſima alias nō haberet
nomē ſapientie. Scđo cuiꝰ eſt cōſide
rare principia ⁊ cauſas eiꝰ eſt cōſiderare
naturā cuius ſunt ille cauſe: ſ iſtius ſapi
entie eſt conſiderare principia ⁊ primas
cauſas que neceſſario ſunt p̄ncipia per ſe
alicuiꝰ nature ⁊ nō ſunt per ſe primo cau
ſe alicuiꝰ entis particularis qꝛ nō eſſent
principia alteriꝰ entis. Et ſic opoꝛteret po
nere plura p̄ncipia ſimpliciter prima. cu
ius oppoſitū probatū eſt in ſcđo huius
ergo ſunt principia ⁊ cauſe entis inquan
tū ens. ergo ſciētie huiꝰ eſt ſpeculari ēs
inquantū ens. Ex hoc verbo textus
in quo dr̄ ꝙ in hac ſcīa entis inquantum
ens cauſe prime ſunt accipiēde poteſt cō
cludi ꝙ ſolū ſubiectū in hac ſcīa eſt ens
cauſatū ⁊ nō ens cōe ad primā cauſam
⁊ creaturas.

Ad ante oppoſitū rationes
Ad primā que dr̄ achiles ſcoti. dr̄ ꝙ cō/
ceptus decē generū poſſunt dupliciter
capi. Vnomō ſm cōdiſtinctionē quam
habēt inter ſe. ⁊ hoc modo nō ſignificā
tur noīe ētis. hoc modo etiā poteſt quis
dubitare an quātitas ſit ſubſtātia vel nō
Aliomō poſſunt capi ſm vnitatē analo
gie vel dependētie quam habēt inter ſe ⁊

ad vnū primū. ⁊ hoc modo nomīe entis
ſignificāt. ⁊ ſic ens qđ ſignificat oīa gene
ra ſub tali vnitate bene dr̄ p certitudinē
de aliquo de quo tñ dubie dicerent con//
ceptus entis diſtincti per intellectū. Et ſi
quis velit ſequi ſm modū ponētis ana//
logiā. diceret φ ratio ſcoti bñ concludit
φ eſt vnus cōcept⁹ entis alius a cō cep//
tibus decē generū nō tñ vn⁹ vnitate vni
uocationis. ſ analogie tm̄ q2 nō eſt eq̄li//
ter pticipalis a diuerſis entib⁹. Ad ſe//
cundā dr̄ φ ſapientia primi ⁊ vr̄a nō ſo//
lum drn̄t perfinitū ⁊ infinitū. ſ etiā quia
ſapientia primi eſt per eſſentiā ⁊ nr̄a per p
ticipationē. Ultra dicit φ nō eſt ſimile d
infinitate linee. ⁊ primi entis q2 primum
ens eſt entitatiue infinitū. linea vero ſi eſ
ſet infinita. ſolū eſſet infinita quātitatiue ſ
ſi linea eſſet infinita quidditatiue ipa eſſ;
ens per eſſentiā vt prima cauſa ⁊ nō poſ
ſet vniuocari cū linea finita nec eſſet in p̄//
dicamēto. Ad tertiam dr̄ φ aliqđ ob
iectū in intellectu nr̄o poteſt cauſare ſpeci
em alteri⁹. eſto φ nō cōtineat ipm actua
liter neq; eminēter neq; vniuocet cū ip//
ſo. ſ ſufficit φ ſit effectus ei⁹ aut participa
ta ſimilitudo vel φ habeat aliq̄ ſimilitu
dinē ad ipm. ⁊ ſic ſufficit vnitas analogie
nā cū accidēs ſit ens in ſubſtātia. ⁊ p ſub
ſtantiā poteſt nos ducere in cognitionē
ſubſtantie ppter relucentiā cauſe in effec//
tu. ſequitur textus. Si igitur ens.

Queritur ſecundo · vtrū ens
⁊ vnū dicāt eandē naturā. Arguit φ
nō q2 vnū p̄dicatur denoīatiue de ente. ſ
denoīatiuū dicit aliā naturā ab eo qđ d
nominat igitur. Scđo vnū addit ſu//
pra ens indiuiſionē. ſ in diuiſio dicit ali
am naturā ab ente igitur. Tertio
vnū eſt principiū numeri ⁊ tm̄ reponitur
in genere quātitatis. ſ ens ſm ſe nō dicit
naturā vni⁹ p̄dicamēti igitur. Quarto
ſi ſic ſequeret φ iſta eſſet vera tm̄ vnū eſt
ſicut iſta tm̄ ens eſt qđ eſt cōtra philoſo//
phū primo phiſicoꝝ. Quinto ſic ſeque
ret φ iſta eſſ; nugatio. ens eſt vnū. Ulti
mo ſi hoc eſſet verum ſequeret φ oppo//
ſitum vni⁹. ſ. multitudo diceret oppoſitū
entis cōſequens eſt falſū cū ens diuida

tur in vnū ⁊ multa igitur ⁊ cetera. Ad
oppoſitū eſt phus in lr̄a.

Pro reſponſione eſt primo
ſciendū. φ poſtq̄ ariſtotil' oñdit. φ huic
ſcīa que eſt vliſſima propriū eſt ſpeculari
ens inquantū ens ⁊ eius accidētia per ſe
Et probat φ hec ſcīa cōſiderat tā ſubſtā
tiam q̄ accidens ſ pricipali⁹ ſubſtantiā
⁊ φ hec ſcīa cōſiderat oēs ſubſtātias tā
materiales q̄ immateriales cōſequē ter
oñdit φ ad hāc ſciam pertinet cōſidera//
re huiuſmodi paſſiones entis. ſ. vnū et
multa idē ⁊ diuerſū ⁊ oēs modos vni
us ⁊ diuerſi dat etiā modū cōſiderandi
de ipis ⁊ in hoc terminātur plures queſ
tiones mote ⁊ diſputate in tertio. Et ad
probandū primū. ſ. φ hec ſcīa habet cō
ſiderare de vno aſſumit φ ens ⁊ vnū eā//
dē naturā important de quo pñs q̄ſtio
mota eſt.

Secundo ſciendū eſt · φ aui
cēna poſuit ēs ⁊ vnū nō ſignificare ſub
ſtantiā rey ſ aliquid additū ſubſtātie rey
Et ad hoc dicēdū de ente mouebat q̄a
in qualibet re que habet eſſe ab alio aliđ
eſt eſſe rei ab eſſentia. Et q2 hoc nomen
ens imponit ab eſſe cōcludit φ hoc no//
men ens ſignificat aliquid ſup additum
eſſentie ſiue ſubſtātie rey. Sꝫ de vno illud
dicebat q2 credidit φ vnū qđ cōuertitur
cū ente ſit idem cū vno qđ eſt principiū
numeri. vnū aūt qđ eſt pricipiū numeri
neceſſe eſt ſignificare q̄dam naturā ſuper
additā ſubſtātie rey. Alioquin numerus
qui cōſiſtit ex vnitatib⁹ nō eſſet ſpēs quā
titatis que naturā ſup additā ſubſtātie
ſignāt. dicebat tñ φ hoc nō obſtāte vnū
cōuertitur cū ente nō q2 ſignificet ipā rey
ſubſtantiā ſ ſignificat accidēs qđ inherē
enti. ſicut riſibile qđ cōuertit cū homine
ſignificat accidens hoī inherēs. Sꝫ quo
ad primū vr̄ difficere auicēna q̄uis enī
eſſe rei ſit aliud ab eſſentia ei⁹ nō tñ eſt in//
telligendū φ ſit aliquid ſuperadditum
eſſentie ad modū accidētis q2 cōſtituit p
principia eſſentie. ⁊ ideo hoc nomen ens
qđ imponitur ab ipſo eſſe idē ſignificat
cū noīe quod imponit ab ipa eſſentia.
Simuliter quātū ad ſm deficit. ſ. φ vnū

qđ ꝯuertit̃ cū ente ſit idem cū vno qđ ē principiū numeri de genere quātitatis nihil eni qđ eſt in vno determīato genere ꝯſequit̃ vlr̃ omne ens. ergo vnuꝫ quod determinat̃ ad genus ꝗtitatis diſtincte non videt̃ ꝯuerti cū ente vlr̃. Itē ſi vnuꝫ ꝯuertat̃ cū ente tanꝗ eius paſſio neceſſario oportet ꝙ cauſetur ex pricipijs entis inquantū ens. ſicut omne accidēs ꝓprium ex ꝓprijs principijs ſui ſubiecti. ſꝫ ex principijs cōībus entis inquantū ens nō poteſt ſufficienter cauſari aliqđ ens particulare. ergo nō poteſt ſtare ꝙ aliquid determinati generis ⁊ determinate ſpeciei ſit accidens ꝓpriū ⁊ ꝯuertibile cū ente inquantū ens. igitur vnū qđ eſt principiū numeri aliud eſt ab vno qđ cuꝫ ente conuertitur.

Ubi ſciendum eſt· ꝙ vnum qđ cū ente ꝯuertitur ſuper ens nō addit niſi indiuiſionē entis que quidē indiuiſio cū ſit negatio vel priuatio nō poīt aliquā naturā enti ſuperadditā. ⁊ ſic nō differt ab ente ſm̄ rē ſꝫ ſolū ſm̄ rōem. nā negatio ſiue ꝑuatio nō eſt ens nature. ſꝫ rationis tantū. vnū vero qđ eſt numeri principiū addit ſuper ſubſtantiā rationē menſure que eſt propria quātitati. Et primo inicitur in vnitate ⁊ dicit negationē ſiue ꝑuationē illius diuiſionis nō quideꝫ entis ad ens que fit per formā qua aliquid eſt ens. ſꝫ dicit negationē diuiſionis que eſt ſm̄ quātitatē cōtinuaꝫ. nā numer⁹ de genere quātitatis cauſat̃ ex diuiſione cōtinui. ideo talis numer⁹ ad mathematicaꝫ ſciam pertinet cui⁹ ſubſtantiā extra materiaꝫ eſſe nō poſſunt quāuis ſine materia ſenſibili cōſiderent̃. hoc aūt nō eēꝫ ſi vnū qđ eſt pricipiū numeri ſm̄ eſſe a materia ſepararet̃ in rebus immaterialib⁹ exiſtēs quaſi cum ente conuerteretur.

Alterius ſciendū eſt· ꝙ hoc nomē ens imponit̃ ab actu eſſendi qui ē a forma perficiēte. ⁊ qꝛ ens quādo eſt actu per ſuā formā ꝑficientē per eandē etiā eſt terminatū in ſe ⁊ ita vnitū ⁊ indiuiſuꝫ ideo ab eodē habet aliquid qđ eſt ens et vnū. qꝛ vnū nil aliud dicit ſupra ens quā ipſam indiuiſionē ipſius entis.

Tunc ſit hec cōcluſio· ens et vnū eandē naturā ſm̄ rem importāt. probat ph̄us dupliciter. Queciꝗ duo addita vni. ideo ꝗ nullā diuerſitatē ſibi afferūt illa ſunt eadē ſm̄ reꝫ. per illā maximā. quecunꝗ vni ⁊ eidē ⁊c̄. ſꝫ vnuꝫ ⁊ ens hoī vel alicui rei addita nullam afferunt diuerſitatē realē ergo ⁊c̄. minor patet ꝗa idem realiter dicitur cū dr̃ homo ſine addito ⁊ cuꝫ dicit̃ ens homo. ⁊ ſimiliter cuꝫ dr̃ homo ſine pluri ⁊ cū dr̃ vnus homo. qđ ꝓbat ariſtotil. qꝛ homo ⁊ ens eadem generatione generant̃ ⁊ eadē corruptione corrumpūtur. ⁊ ſimiliter homo ⁊ vn⁹ homo. ergo ens ⁊ vnū addita homi nō ſuper addit aliquid ſm̄ rem diſtinctum. Scđa ratio que cōtinet duo ꝑdicant̃ de ſubſtantia alicui⁹ rei per ſe ⁊ nō per accidens illa ſunt ideꝫ ſm̄ rem. ſꝫ ſic eſt de ente et vno. qđ patet qꝛ vnuꝫ qđꝗ eſt ens ⁊ vnū per ſuā ſubſtantiā vel per aliꝗ naturaꝫ ſibi ſuper additā Si primū habetur. intentū. Si ſm̄ illa natura ſupaddita eſt ens ⁊ vna vel ergo eſt per ſe ens ⁊ vna. vl' per aliā naturā ſuperadditā. ſi primū ita poterat prius dici. Si ſm̄ ita poſſet fieri ſicut queſitū eſt. ⁊ ſic procederet̃ in infinitū qđ eſt impoſſibile. oportet ergo dicere ꝙ vnūqđꝗ ſit ens ⁊ vnū per ſe. ⁊ nō ꝑ accidens ſeu aliud ſibi ſuper additū. Et hoc eſt qđ ſolet dici ꝙ ens ⁊ vnū predicāt ſubſtantiā cuiuſlibet. patet igitur ꝙ vnū ſuper ens nō addit aliquid diſtinctū ſm̄ rē. ſꝫ ſignificat ideꝫ ſm̄ rē ⁊ etiā ꝯuertibiliter in quo differūt vnū ab alijs' ꝗ nō addūt ſup ens aliqd ſm̄ rem qꝛ nihil eſt qđ ſm̄ rē enti aliqd ſupaddere poſſit. tn̄ multa ſunt ꝗ nō ꝯuertūtur cū ente vt ſubſtātia, quantitas ⁊ alia huiuſmodi.

Secunda concluſio· vnū ſuper ens addit aliquid ſm̄ rationē. patet per philoſophū dicēteꝫ ꝙ ens ⁊ vnū ſunt idem ⁊ vna natura ſed nō vna rōe oſtenſa. Et ratione ꝓbatur qꝛ vnū ſignificat indiuiſionē ētis in ſe ꝗ quidē indiuiſio nomine entis nō ſignificat̃ ergo ⁊c̄. Iteꝫ cū vnū nō addat aliquid ſm̄ rem ſuper ens ⁊ ꝯuertat̃ cū ente. tūc ſi nō differrent rōe eſſent penit⁹ ſinonima. ⁊ ſic eſſet nuga

tio ens vnū dicendo verū eſt tñ ꝙ illud
ſuperadditū enti qđ eſt negatio diuiſio//
nis entis in ſe. que quidē negatio ē ens
ſm rationē tm̄. fundamentū tñ habꝫ in
re. qꝛ vt dictū eſt talis negatio diuiſiōis
fundať in ipa forma pfinite ⁊ terminate
potentiaꝫ in ſe. ⁊ per cōſequens vniēte ip
ſam. ex hijs cōcluſionib⁹ infert ariſtotil.
ſolutionem iſtaꝝ cōcluſionū diſputaꝝ in
tertio. Infert primo ꝙ hec ſcientia ha//
bet cōſiderare de vno. patet qꝛ idem ſig
nificat cū ente. Infert ſcđo ꝙ tot ſunt ſpe
cies vnius quod ⁊ entis. que quidē ſpe//
cies vni⁹ ſumūtur ſm ſpecies entis que
ſunt decē predicamēta. Nā primū in ſub
ſtantia facit idēꝫ. vnū in quātitate equale
vnū in qualitate ſimile. ⁊ ſm alias parteſ
entis poſſent ſumi alie ſpecies vni⁹ ſi eſ//
ſent noīa impoſita. Tertio infert ꝙ ſic
ad iſtā ſcientiā ptinet cōſiderare de omni
bus ptib⁹ entis ita de oībus ptib⁹ vni⁹
⁊ de eodēꝫ ſimili equali ⁊ alijs moīs vni
us. Infert quarto ꝙ ad vnum reduci
poſſunt quecūqꝫ habēt inter ſe oppoſitio
nem cōtriā qꝛ in oībus cotrarijs claudi
tur oppoſitio priuationis ⁊ habit⁹. ſed
prima ꝑuatiua ſunt vnū ⁊ mlta. vnū eniꝫ
dicit priuationē diuiſionis que eſt de in//
tellectu multitudinis. vnde ſequiť cū hec
ſcientia conſideret de vno ⁊ oīa cōtraria
reducātur ad vnū ꝙ hec ſcientia habꝫ cō
ſiderare de natura contrarioꝝ. Infert
quinto ꝙ ſm partes entis ⁊ vni⁹ diuidē
de ſunt ptes huius ſcientie ⁊ nō ſolū par
tes hui⁹ ſcientie ymmo generaliter ptes
tocius phie. ⁊ qꝛ inter partes vnius ⁊ en//
tis prima ⁊ pricipalis pars eſt ſubſtātia.
Et iterū inter ptes ſubſtantie. ſubſtantia
immaterialis prioꝛ eſt ſenſibili ideo inter
partes philo. illa que eſt de ſubſtātia im
materiali prioꝛ eſt illa que eſt de ſenſibili
bus. ⁊ hoc ſimpliciter loquēdo. qꝛ ordi//
ne doctrine nr̄e fit ecōtra. ideo in hac ſciē
tia que tractat de oībus ptibus ſubſtan//
tie ſm ordinē doctrine ꝓponitur pars q̄
eſt de ſubſtātia materiali. et deinde pars
que eſt de ſubſtātia immateriali. Infert
ſexto ꝙ ad hāc ſcientiā nō ſolū pertinet cō
ſideratio de vno ⁊ ſpeciēb⁹ eius ymmo ⁊
de oppoſitis iſtoꝝ qꝛ oppoſitoꝝ eadē eſt
ſcientia. Ex quo ſequiť ꝙ hec ſcientia ha//
bet cōſiderare de multitudine que oppo
niť vnitati ⁊ de modis mltitudinis qui
modis vni⁹ opponūtur. ⁊ ſic iſta ſciētia
nō ſolū habet cōſiderare vnū idēꝫ equa//
le ⁊ ſimile ſꝫ etiā habēs oppoſita vt mul//
tuꝫ diuerſum ⁊ diſſimile ⁊ quecūqꝫ redu
cunť ad iſta. ſ. modos diuerſitatis vt ſūt
cōtrarietas ⁊ ſimila ⁊ modos diuiſionis
⁊ multitudinis. ex quo ſequiť ꝙ hec ſcien
tia habet cōſiderare priuatione oppoſita
qꝛ vnū ⁊ multitudo priuatiue opponūtur

Septimo infert ꝙ ꝙ hec ſcia nō ſoluꝫ
habet cōſiderare iſtas paſſiones cōes en
tis. ſ. vnū ⁊ multa. ⁊ modos vni⁹ ⁊ mul
titudinis ymmo etiā accidētia iſtaꝝ paſ
ſionū. nā dubitationes que poſſunt mo
ueri de ipis ſoluēde ſunt in aliqua ſciētia
ſꝫ de ꝓdictis paſſionibus mouenť alique
q̄ſtiones. Utrū tm̄ vnū vni ſit cōtra//
riū ⁊ quot modis dr̄ cōtrariū. ⁊ vtrū idē
ſit ſortes. ⁊ ſortes ſedēs. ergo oportet ꝙ i
aliqua ſcia iſte q̄ſtiones ꝙ ſoluenť. ⁊ non
poſſunt in alia quā in iſta qꝛ ad aliā ſcien
tiā nō ptinet cōſiderare illa de quib⁹ for//
mantur ergo ⁊c. Et ſic patent ſolutiones
multoꝝ queſtionū cōcernentiū modum
cōſiderādi hui⁹ ſcie. ſꝫ pter iſtas rōnes ꝓ
prias ponit ariſtotil. duas rōes cōes ad
ꝓbandū ꝙ de oībus ꝓdictis methaphi
ſicus habeat cōſiderare. Prima ratio
eſt qꝛ dialetic⁹ ⁊ ſophiſta eandē ſubīduūt
figurā a phō primo. ⁊ tñ diſputāt đ ꝓdic
tis intentionib⁹ cōibus. ergo phus pri//
m⁹ habet eas cōſiderare. Scđa ratio
quecūqꝫ reducūtur in vnū ⁊ ens debent
cōſiderari in iſta ſcia. ſꝫ oīa ꝓdicta. ſ. ſpeci
es vni⁹ ⁊ multitudis reducūtur in vnū
⁊ ens. quā reductionē declarat textus p//
exempla ergo ⁊c. Ex quib⁹ infert ꝙ nul//
la ſcientia pter iſtā huiuſmodi intētiones
habet cōſiderare. ſꝫ alie ſcie particulares
vtunť iſtis tanqꝫ ſuppoſitionib⁹. vltra in
fertur ꝙ hec ſcientia nō ſolū cōſiderat de
intentionib⁹ ꝓnoīatis. ſꝫ etiā habet conſi
derare quaſcūqꝫ intētiones cōes vt đ pri
ori poſteriori de toto ⁊ pte. qꝛ tales dūt
accidētia cōmunia entis inquātum ens

Sed circa dicta primo dubitatur. vtrū vnū priuatiue opponat multitudini. Arguit q nō qz sequeret q vnuz esset posteri⁹ multitudine. sequeret etiā q multitudo poneret in diffinitione vnius sicut habit⁹ in diffinitione priuationis. cui⁹ tn̄ oppositū est verū. nā multitudo diffinit per vnū. Est enī multitudo vnitatū aggregatio. respondet q vnū vt couertitur cū ente dicit priuationē diuisionis nō quidē diuisionis quātitatiue qz hoc dicit vnum qđ est principiū numeri. sed dicit priuationē diuisionis formalis que fit per opposita. cui⁹ prima radix est oppositō affirmationis ⁊ negationis. nā illa adinuicē formaliter diuidūtur q̄ ita se habent q vnū nō est aliud. Ex isto patet q talis est ordo in istis sm intellectuz Nā primo intelligit ens. scđo oppositū eius. s. nō ens ⁊ sic iā intelligitur diuisio. qz iā intelligit q ens nō est nō ens ⁊ postea intelligit vnū qđ talez diuisionē priuat ⁊ postea multitudo in cuius ratione cadit dio sicut in rōe vni⁹ cadit indiuisio. ⁊ sic patet qz vnū nō dicit priuationē multitudinis. sed priuationē diuisionis que tn̄ claudit in ratione multitudinis ⁊ sic non sequitur. q vnū sit posteri⁹ multitudine sed bene est posteri⁹ diuisione. et tn̄ aliqua diuisa rationē multitudinis habere non possunt nisi prius cuilibz illoꝝ ratio vnius attribuat. ⁊ sic patet q vnū sm intellectū sequit diuisionē cui priuatiue opponitur. sed pcedit multitudinē tanq principiuz multitudinis neqz multitudini opponit nisi proquāto in sua ratione clauditur diuisio.

Aliud dubiuz in quo habēt similitudinē dialetic⁹ ⁊ sophista cum primo pho. respondet q sicut methaphisi. cōsiderat de omni ente nature p pricipia realia ⁊ intrinsica ⁊ per sentis inquantū ens. ita dyaletic⁹ pro obiecto habet ens rationis qđ addit enti nature qz circa oē ens nature negotiari potest ratio ⁊ i hoc habent similitudinē. sed habēt dissimilitudinē in hoc q methaphisic⁹ procedit ex principijs realib⁹ entis inquantū ens ad demonstrandū ea que sunt cōmunia enti inquantū ens. dealeticus vero pcedit ex cōibus intentionib⁹ rōis que sunt extranee a natura reꝝ ideo methaphisicus est vere sciens ⁊ dialetic⁹ oppinās terminū. etiā sophista couenit cū methaphisi. qz circa omne ens laborat. sed ab eo differt primo in vite pheresi. hoc est in electione seu desiderio vite qz phus querit scire veritatem. sophista vero q̄rit apparere esse sapientē. ⁊ hec intelligenda sunt de dialetica ⁊ sophista inquantū sunt vtētes. ⁊ nō inquantum sunt docentes.

Dubiuz aliud per quez modū cōsiderande sunt in hac scia hi⁹usmodi cōes intentiones. s. vnū multitudo et illa que significāt modos vni⁹ ⁊ multitudinis. Respōdet phus q cū quelibz istaruz multipliciter dicat sicut ⁊ ens. nō tn̄ dicūr pure equiuoce sed qlibz significat plura ad vnū hoc est sm analogiā ⁊ pportionem ad vnuz. ideo cadere possunt sub vna scia. sed sic cōsideranda sunt qz vnumquodqz eoꝝ. Primo distinguēduz est et videnduz est inter significata cuiuslibet qđ est primū vt videat pportio ⁊ reductio cuiuslibet illoꝝ significatoꝝ ad vnum qđ est prima passio entis ⁊ consequenter ad ens quare aristotil. fecit librū sequentem in quo aperit multiplicitatē omnium istoꝝ nominū ptinentiū ad hanc scientiā ⁊ aperta multiplicitate cuiuslibz ostēdit qđ est primū ⁊ pricipale significatū cuiuslibet. ⁊ cōsequenter ostendit ordinē alioruz significatoꝝ ad primū ideo ille liber d' quociens appellat. Et valent ille distinctiones ad soluendū questiones pertinentes ad hanc sciam. qz qui bene sciunt terminoꝝ significatiōnes sunt prope videre verum.

Ad rationes ad primā dicit q vnū sm rem nō est de noiatiuuz. sed sm rōem soluz. Ad scđam dicit q negatō diuisionis quā significat vnū nō est ens nature sed rationis tm̄. Ad tertiā patuit dr̄a inter vnū qđ cōuertitur cuz ente et vnū qđ est principiū numeri. Ad quartam dr̄ q permeides ⁊ melissus intelligebant suā positionem de vno qđ est principium numeri. Ad quintā dicitur q

diſtinctio ratiōis que eſt inter ens ⁊ vnū tollit negationem. Ad vltimam patuit ſolutio licet enim vnum opponat̃ multitudini ratione diuiſionis quam includit cuius priuationem dicit vnum quā priuationem nō dicit ens in ſuo nomine nō ſequitur propter hoc ꝙ multitudo ſit nō ens. ſequit̃ textꝰ dicēdū aūt eſt vtrū.

Queritur tertio. vtrum primum principium ſit iſta propoſitio impoſſibile eſt idem ſimul ineſſe ⁊ nō ineē idem. Arguitur ꝙ nō primum principium debet eſſe notiſſimū. ſ; hec propoſitio nō eſt notiſſima cū ſit negatiua quia affirmatiua notior eſt ergo ⁊c̃. Secundo illa propoſitio eſt notiſſima in q̄ idē de ſe ipō predicatur vt dicit boetius. ſed hoc nō fit in iſta igit̃. Tertio circa iſtā propoſitionem contingit errare. ergo nō eſt naturaliter homini nota. ergo nō eſt primum principiū. antecedens patet tū primo quia illi propoſitioni contradicebant aliqui ipām negantes, tū ſecūdo qꝛ ipām aliqui demonſtrare voluerunt. tū tertio quia idem ſimul ⁊ ſemel poteſt oppinari iſtas duas. omnis mula eſt ſterilis ⁊ hec mula habens magnum ventrem nō eſt ſterilis. ergo oppinātur duo contradictoria. Ad oppoſitum eſt philoſophus in littera.

Pro reſponſione ſciendum eſt ꝙ poſtquā ariſtotil' ſoluit queſtiones diſputatas in tertio d̃ conſiderandis in hac ſcientia quantū ad ſubſtantiam ⁊ accidens ⁊ quantū ad paſſiones entis inquantū ens. conſequenter ſoluit queſtionem qua querebatur. Utrum ſcientie q̄ conſiderāt de ſubſtantia ſit cōſiderare de primis principijs demonſtrationū que dignitates vel cōmunes animi cōceptiones appellant̃. ⁊ iſtam queſtionē terminat ariſtotil' affirmatiue. Deinde oñdit ꝙ inter illas dignitates eſt vna ſimpliciter prima ad quā cetere reducunt̃ de qua maxime habet cōſiderare hec ſcia. ⁊ oſtēdit phus ꝙ talis dignitas. prima eſt illa de qua eſt q̄ſtio. ⁊ cōſequenter remouet errores antiquoꝝ circa huiuſmodi dignitatē circa quā quidē errauerunt cā negādo. alij vero volēdo ipā; demōſtrare.

Tunc ſit cōcluſio prima. ad hanc ſolā ſciā; ptinet cōſiderare primas dignitates. pbat phus primo. rōne ſic q̄ cūctꝫ inſunt oībus entibꝰ inquantū entia ſunt ⁊ nō alicui enti prout eſt diſtinctū ab alijs ptinēt ad cōſiderationē huiꝰ ſciētie que eſt de trāſcendentibꝰ. ſ; iſte dignitates ſunt huiuſmodi cū ſint cōſtitute ex termis trāſcendentibꝰ ergo ⁊c̃. Scḋo pbat̃ a philoſopho a ſigno qꝛ nullꝰ particularis artifex necꝫ geometer necꝫ ariſmetricus nitit̃ determinare veritatē circa tales dignitates. ſ; oēs vtūtur ipis inquantum cōgruit ſuo generi ſcibili eas ſupponentes. Dixit tñ phus ꝙ merito aliq̄ naturales de huiuſmodi dignitatibus ſe intermiſerūt. qꝛ vno incōuenienti dato multa cōtingūt. ſ; iſti p̄ter ſubſtātias materiales nullā aliā poſuerūt. ideo ſm eos philoſophia naturalis eſſet prima phia ⁊ intendētes de ente naturali credebāt conſiderare de oī ente. ⁊ ſic determinabāt de iſtis dignitatibꝰ. ſ; hec poſitio falſa eſt. nā vt patet octauo phiſicoꝝ p̄ter ſubſtātias materiales neceſſe eſt ponere ſubſtātias immateriales ⁊ immobiles q̄ ſunt ſupra materiales. ⁊ finaliter eſt deueniēdū ad ſubſtātiā q̄ eſt ens per ſuā eſſentiā. ⁊ de iſtis ſubſtantijs ⁊ primo ente ſimpliciter huic ſcie que prima phia dr̃ eſt cōſideratio. Alij fuerūt q̄ huiuſmodi dignitates demōſtrare volebāt. ſ; iſti ſic errauerūt ex ignorātia logice. cuiꝰ eſt docere quoꝝ ē demōſtratio ⁊ quoꝝ nō. vnde prime dignitates cum ſint ex terminis ſimpliciter primis nō poſſunt habere ꝓpoſitiones priores per quas a priori oſtēdi poſſint neqꝫ demonſtrari.

Secunda concluſio licet hec ſcia habeat cōſiderare oēs dignitates cōmunes. pricipaliter tñ hab; cōſiderare p̄mā dignitatē ſimpliciter. pbat phus q̄a in vno quoqꝫ genere ille q̄ eſt maxie cognoſcitiuꝰ certiſſima cognoſcit principia ⁊ firmiſſima qꝛ certitudo cognitiōis ex certitudine cognoſcētes dependet. ſ; philoſophus primus inter omnes eſt maxime cognoſcitiuus alias non diceretur.

ſapiens ergo habet cõſiderare certiſſima 7 firmiſſima principia. ſ3 primum principium ſimpliciter eſt inter omnia certiſſimum 7 firmiſſimum alias non eſſet primum. ergo principaliter 7 maxime philoſophus primus habet illud notificare notificando ipm eo modo quo eſt notificabile ſcilicet tradendo rationes terminorum 7 conſignificationes. nam vt habet textus. ratio quam ſignificat nomen eſt diffinitio 7 pricipia cognoſcimus inquantum terminos cognoſcimus etiam multum habet conſiderare clenthice arguendo contra negantes prima principia ex rationibus 7 ſignificationibus terminorum.

Ubi ſecundo ſciendum eſt. ꝙ principij quod eſt certiſſimum 7 firmiſſimum ſunt tres conditiones. Prima eſt ꝙ circa ipm nõ contingat errare ſeu mentiri. ratio eſt quia cum homines nõ decipiantur niſi circa ea que ignorant et principium dicatur firmiſſimum quia eſt primum cognitum. ſequitur ꝙ debet eſſe tale ꝙ circa ipm non contingat errare vel mentiri. Secunda conditio ꝙ non ſit conditionale id eſt ꝙ veritas eius non ſupponat veritatem alicuius ex qua dependeat. ratio eſt quia impoſſibile eſt illud eſſe conditionale ꝙ neceſſe eſt habere quelibet intelligente quodcunqꝫ ens quia oportet illud precedere intellectum cuiuſlibet entis. Tertia conditio eſt ꝙ tale principium cognoſcenti adueniat quaſi per naturam 7 nõ acquiratur per demonſtrationem. ratio eſt quia ꝙ accipitur per demõſtrationem ab alio capit ſuam certitudinem. ergo principium ꝙ eſt firmiſſimum nõ cognoſcitur per ratiocinationem. ſed ſolum ꝑ hoc ꝙ ſui termini cognoſcuntur quorum noticia acquiritur ꝑ ſenſum memoriã experimentum 7 ſimiliter mediãte lumine intellectus agentis.

Tunc ſit tertia concluſio. primum principium eſt iſta propoſitio impoſſibile eſt idem ſimul ineſſe 7 nõ ineſſe eidem appoſitis alijs conditionibus que ad veram contradictionem requiruntur. probat philoſophus illud eſt primum principium quod eſt certiſſimum 7 firmiſſimum. ſed ſic eſt de illa propoſitione quia tres conditiones principij firmiſſimi ſibi conueniunt. quod probat primo de prima quia impoſſibile eſt contraria ſimul eſſe in eodem ſubiecto. ſed oppiniones contradictoriorum ſunt cõtrarie vt patet ſecundo peryermenias 7 in hoc paſſu. ergo nõ poſſunt ſimul eſſe in eodẽ intellectu. ergo nõ cõtingit mentiri ſeu mente errare circa illã ꝓpoſitionẽ que eſt nõ cõtingit idẽ ſimul ineſſe 7 nõ ineſſe eidem. de ſecunda ꝓbatur quia iſta ꝓpoſitio cõſtituta eſt ex terminis entis 7 oppoſito eius que ſunt primi termini ſimpliciter. ideo ens clauditur in intellectu cuiuſlibet termini 7 nõ econtra. ergo illa ꝓpoſitio nõ eſt conditionalis ſicut neqꝫ termini eius ſunt reſolubiles in priores terminos. de tertia ꝓbatur quia ex quo illa ꝓpoſitio cõponitur ex primis terminis ſimpliciter 7 cõiſſimis ſequitur ꝙ eius noticia naturaliter homini aduenit. vnde intellectus noſter in ſua cognitione procedit a cõibus ad ſpecialia primo phiſicorum. quare oportet ꝙ termini cõiſſimi ſibi ſint naturaliter noti. ideo dicit Auicenna ꝙ ens 7 res prima impreſſione imprimuntur in anima noſtra.

Ubi eſt aduertendum. ꝙ cum ſit duplex operatio intellectus. ſ. ſimplicium intelligentia 7 cõpoſitio 7 diuiſio. oportet ꝙ qualis eſt ordo inter ſimplicia que per primam operationẽ intellectus cognoſcuntur ꝙ talis ſit ordo in cõpoſitionibus 7 ita ſicut ens clauditur in intellectu totius 7 partis 7 generaliter cuiuſlibet ſimplicis intelligibilis nec ſupponit ens in ſuo intellectu intellectum alicuius prioris intelligibilis ſimplicis ita oportet ꝙ illud primum complexum ex ente 7 oppoſito eius in ſecunda operatione intellectus ſit principium 7 claudatur in omni alia cõpoſitione nec veritas eius ſupponat veritatẽ alicuius prioris cõpoſitionis ex qua depẽdeat. 7 ideo ſicut totum 7 pars 7 quodlibet ſimplex nõ intelligitur ſimpliciter cognitione niſi intellecto ente ita hec ꝓpoſitio omne totum eſt maius ſua parte 7 quelibet alia vera. nõ intelligitur per ſecundam operationẽ intellectus nõ intellecto primo principio complexo.

Ad ante oppoſituʒ ratiões.

Ad primam dicitur ꝙ illa negatiua eq̄/
ualet iſti affirmatiue neceſſe eſt ideʒ non
ſimul in eſſe ⁊ non in eſſe idem. Ad ſe
cundā dicitur ꝙ veritas propoſitiōis in
qua affirmatur idem de ſe ipſo etiā ſumi
tur ex veritate iſtius primi principij. Nec
voluit dicere boetius ꝙ ſit notior primo
principio ſ; dicitur notiſſima propter ꝓ/
pinquitatem quaʒ habet cum primo pri
cipio. Ad primam probationeʒ auer
tens tertie rationis. reſpondet tex⁹ ꝙ nō
eſt neceſſe ꝙ quicq̄d aliquis ore dicit hoc
mente capiat. ideo quamuis eraclitus
ore contra diceret primo principio. men
te tamen non capiebat. nec poterat cape/
re oppoſitum illius principij. alias intel
lectus ſimul ⁊ ſemel eſſet informatus cō
trarijs oppinionibus. Ad aliam pro/
bationem dicitur ꝙ illi antiqui volebāt
demonſtrare propter in eruditionem. eſt
enim ineruditio nō cognoſcere quorum
eſt demonſtratio ⁊ quorꝫ non. De alia ꝓ
batione dicitur ꝙ ſi aliquis ſciat actu iſ/
tam. omnis mula eſt ſterilis. ⁊ cum hoc
actu oppinetur ꝙ hec mula non eſt ſteri
lis hoc contingit quia nō conſiderat ac/
tu ꝙ hec mula habens magnum vētreʒ
ſit mula ⁊ ſic ignorat actu hanc particu/
larem eſſe ſub illa propoſitione vniuerſa
li. ⁊ hoc modo vt habetur ſecundo poꝝ
poſſibile eſt ſimul oppinari contraria. et
ſimul idem ſcire ⁊ ignorare. ſequitur tex/
tus. Sunt autem quidem.

Queritur quarto. vtrum in/

tellectus noſter poſſit multa ſimul intel/
ligere. Arguit̄ ꝙ ſic quia contingit mul
ta ſcire. ergo ⁊ intelligere conſequētia te
net quia ſcire ⁊ intelligere idem ſunt.
Secundo ſic viſus ſimul videt figuram
⁊ colorem rei. ſimiliter ſenſus cōmunis
ſimul cognoſcit plura ſenſibilia diuerſoꝝ
ſenſuum cum inter ea ponat diſtinctio/
nem igitur a fortiori ſimul plura intellec/
tus intelligit. Tertio ſpecies intelligi/
biles rerum nō contrariātur eſto ꝙ ſint
de rebus contrarijs. ergo ſimul poſſunt
plures intellectus informare. ⁊ per conſe
quens intellectus poterit per eas multa
ſimul intelligere. Quarto intellectus
noſter cognoſcit totum vt totuʒ eſt. ergo
⁊ etiam cognoſcit idem intellectus ptes
totius. ergo cognoſcit plura. Quinto
intellect⁹ noſter ponit cōuenientiā ⁊ dif/
ferentiam inter aliqua. ergo ſimul plura
cognoſcit. ſimiliter intellectus noſter cō
ponit ⁊ ſillogiʒat cognoſcit relationem ⁊
ſimul cognoſcit relatiua. ergo poteſt ſi/
mul plura intelligere. Oppoſitum argui
tur per philoſophū dicentem nihil eni cō
tingit intelligere nō intelligentē vnuʒ. ⁊ ꝑ
hoc probat ꝙ omne nomē vnū ſignificat

Pro reſponſione varijs op

pinionibus dimiſſis ſit iſta concluſio in
tellectus noſter nō poteſt ſimul intellige/
re plura vt plura ſunt. patet quia intellec
tus noſter ſe habet tanq̄ tabula nuda in
qua nihil deſcriptuʒ ē. ſ; tabula nuda nō
poteſt ſimul ⁊ ſemel diuerſis figuris figu
rari. ergo etiā intellectus nr̄ non poteſt ſi
mul ⁊ ſemel ⁊ ſm actū diuerſis formis i
telligibilib⁹ informari. ergo nō poteſt ſi/
mul intelligere plura vt plura ſunt. Itē
intellect⁹ nr̄ eſt vna potētia finita ⁊ limi/
tata. ergo ei⁹ actio erit vna finita ⁊ limita
tā circa vnū obiectū finitū ⁊ limitatū ⁊ ꝑ
cōſequēs nō poteſt ſimul intelligere plu
ra vt plura ſunt. Et ſi arguit̄ ꝙ ſpēs intel
ligibiles manēt in ipſo intellectu poſt ac
tuale intelligere. ergo intellect⁹ ſimul in/
format⁹ plurib⁹ ⁊ diuerſis formis intelli
gibilib⁹ poterit ſimul diuerſa intelligere.
reſpondet̄ ꝙ ſpēs intelligibiles poſt actu
ale intelligere bene manēt in ipſo intellec
tu habitualiter tm̄ ſiue in actu imꝑfecto
ſimul vt in ſompno ⁊ hoc nō eſt incōue/
niens. nec inde ſequit̄ ꝙ actu ſimul plu/
ra intelligat q̄diuʒ actu ꝑ ſpēm vnaʒ in/
telligit talis ſpēs eſt forma intellect⁹ non
ſolum per modum habit⁹ aut act⁹ imꝑ
fecti ſ; per moduʒ actus perfecti ⁊ exerci/
ti. Et ſi obiciatur iterum de illo qui ſcit
ſimul plura vt diuitias ⁊ honores. ⁊ de il
lo qui ſimul diligit prēm ⁊ mr̄em ⁊ cum
nihil velim⁹ niſi pri⁹ illud intelligam⁹ ſe
quit̄ ꝙ talis intellect⁹ plura ſil̄ intelligit.

Reſpondenduz eſt de voluntate confor/
miter ſicut de intellectu quia ſcilicet non
poteſt ſimul velle plura vt plura ſunt. cū
enim obiectū voluntatis ſit finis. quicqd
volumus vel eſt finis vel ordinatum in/
finem. ⁊ ſi ſint plura ordinata in vnuz fi/
nem poſſumus ea ſimul velle ſub ordi/
ne quem habent ad illum finem. ⁊ ſic vo
lumus ea per moduz vnius. ſi vero ſint
plura ordiata indiuerſos fines ⁊ que nō
ſint vna ratione appetibilia tunc volun/
tas vnoactu ea velle non poteſt. Si ite/
rum arguatur de cōpoſitione ⁊ diuiſio/
ne vt arguitꝰ ante oppoſitum. reſpondetꝰ
ꝙ intellectus dum cōponit aut diuidit
tunc cognoſcit extrema ſimul ſm ꝙ con
ueniunt inquadā vnitate cōpoīs. ſi/
militer dum ſillogizat cognoſcit plura ſi
mul vt cōueniunt in quandaz vnitatem
ſcilicz ordinis minoris propoſitionis ad
maiorem ⁊ ambaꝝ ad concluſionē. ⁊ ex
tremitates cognoſcit proquāto ſimul in
medio vniūtur. Similiter quia relatio ſe
cundū ſuam naturaz habet eſſe quodaz
modo in vtroqꝫ relatiuoꝝ ideo cognoſ/
cendo relationem cognoſcit extrema ſm
ꝙ habent vnitatem in forma relationis
Similiter quando intellectus ponit con
uenientiam aut diſconuenientiā inter ali
qua tunc cognoſcit ea ſm ꝙ cōueniūt in
quandaz vnitatem eius. ſ. in quod cōue
niūt. ⁊ ſimiliter oīa inquantū conueniūt
in quādaz vnitatem ſcilicet rationis diſe
⁊ ſimiliter poteſt ſimul plura diligere in/
quantum conueniūt inquādaz vnam ra
tionem dilectionis. ⁊ ſic patet ꝙ intellec
tus noſter nunꝙ intelligit plura. niſi ꝑ/
quanto veniunt inquandā rationez vni/
tatis ⁊ ſic nō intelligit plra vt plura ſunt

Ad rationes ad primaz di
citur. ꝙ ſcientia proprie loquendo dicit
habituz. intelligere vero actum. ideo cō
tingit multa ſcire ſimul ſcilicet habitudo
vnum vero intelligere ſcilicet ſecundum
actum. Ad ſcđam dicitur ꝙ viſus nō
videt figuram non niſi ſub ratione colo/
ris ⁊ ſic non videt plura vt plura ſunt ⁊ ſi
militer dicendum eſt de ſenſu communi
nam quando cognoſcit ſenſibilia diuer/
ſorum ſenſuū cognoſcit ea ſub quadaz
vnitate. Ad tertiam ⁊ quintam pa
tet ſolutio ex dictis. Ad quartam dici
tur ꝙ quando intellectus nr̄ cognoſcit
totū cognoſcit partes confuſe ⁊ indiſtic
te ſecundum ꝙ conueniunt in toto.

Queritur quinto. vtruz om
ne nomen ſignificet vnum tantū. Ar/
guitur ꝙ nō qꝛ omne nomen eſt vel vni
uocuz vel equiuocuz vel analogum. Sz
de equiuoco et analogo notuz eſt ꝙ plu
ra ſignificat ⁊ de vniuoco patet quia no/
men vniuocuz nō dicitur vnius ad vnū
tantum. igitur oportet ipm plura ſignifi
care. Secundo ſic ſequeretur ꝙ omis
propoſitio eſſet ſingularis patet cōſeque
tia quia exquo ſubiectuz cuiuſlibet ꝓpo
ſitionis ſignificaret vnuz tantū pro vno
ſolo ſupponetur ergo ⁊ cetera. Tertio
concretū de genere accidentis ſignificat
ſubiectum ⁊ accidens. ergo nō omne no
men tantū vnum ſignificat. In oppoſi
tum arguitꝰ per philoſophū ſic dicentem
non vnum ſignificare nihil ſignificare eſt
⁊ ſubiungit cauſaz quia nihil cōtingit in
telligere non intelligentem vnum.

Pro reſponſione primo ſci
enduz eſt ꝙ nomē dicitur quaſi nota mē
tis ſiue notamē. i. nota conceptus men/
tis. ideo oportet ꝙ ſicut mens cognoſcit
ita ⁊ vox habeat exprimere ⁊ ſingnificare
q̄re ſi mēs vno actu nō poſſit intelligere
niſi vnū ſequitur ꝙ nomē quod eſt vere
vnum non poteſt exprimere ſeu ſingnifi/
care niſi vnū. ⁊ ſi ſit aliquod nomē quod
diuerſis hominibus poſſit diuerſa repre
ſentare aut abeiſdem proferri vt diuerſa
exprimat vt eſt equiuocū non debebit ꝓ
prie dici vnum nomen. ſ plura noīa non
poteſt etiam tale nomen equiuocum vni
homini ſimul ⁊ ſemel diuerſa repreſenta/
re nec ab eodem homine proferri vt ſig/
num expreſſiuū diuerſoꝝ conceptuum. ⁊
hoc eſt quod ſolet dici ꝙ noīe ſemel poſi
to non cōtingit equiuoce vti.

Secundo ſciendum eſt ꝙ in noie vocali de quo eſt queſtio duo reperiuntur ſcilicet materia ⁊ forma. materia eſt ipa vox. forma eſt litteratio ſiue de articulatio ⁊ formatio litterarum ⁊ ordinatio in ſillaba ⁊ ſillabarum in dictiōe. ⁊ hec dicitur forma ſubſtantialis nominis que variari nō poteſt niſi variato nomine. ſed alia eſt forma accidentalis nomini ſic formato q̃ eſt rei ſignificatio. ⁊ poteſt hec forma variari ⁊ multiplicari nomine manēte vno quo ad duo predicata vt in noie equiuoco. ſed quia ab hac forma ſignificationis capit completā rationem nominis ideo proprie loquende vbi eſt pluralitas ſignificationis. ibi nō eſt vnitas nois ſimpliciter

Tertio ſciendum eſt ꝙ in ſignificatione duo ſunt ſcilicet illud cui nomē imponitur ⁊ id a quo qualitas eſt id a quo nomen imponitur. ⁊ ſubſtātia ſignificata per nomen eſt id cui nomen imponitur. ideo nō dicit grāmaticus ꝙ nomen ſignificet ipam qualitatem ſed ſubſtātiam cum qualitate.

Ultimo eſt ſciendum ꝙ aliqui ſic exponunt auctoritatem ariſtotilis allegatam poſt oppoſitū quia omne nomen vel eſt ſingulare vel cōmune. Si ſingulare clarum eſt ꝙ vnum ſignificat. ſi cōmune dicunt ꝙ ſignificat vnum quia qđ ſignificat plura ſignificat vnū ⁊ ita nolūt ꝙ in illa auctoritate intelligatur tantum dicendo ꝙ vnū nomen ſignificat vnū tātum. ſed hec expoſitio nō eſt ſecundū intentionem textus. Alij exponunt dicentes ꝙ vnum accipitur prout conuertitur cum ente ⁊ ita dicūt ꝙ omne nomē ſignificat vnū quia ſignificat ens. ſed iterum hec expoſitio corrumpit textū. ideo ipa dimiſſa ponitur hec.

Concluſio. vnum nomē vnū tantū ſignificat. probat philoſophus q̃a nihil contingit intelligere nō intelligentē vnum. ergo nō nomen ſit nota conceptus mentis ⁊ ab hoc accipiat vim ⁊ rationem nominis ſequitur ꝙ vnum nomē ſignificat tm̄ vnum tam ipi proferenti quam ipi audienti nec eſt inſtantia de nomine equiuoco propter cauſam dictā quia nō equiuocum non eſt vere vnum nomen ſed ſolum ibi eſt vnitas materie ſcilicet vocis ⁊ diſpoſitiōis ſiue aptitudinis ad ſignificationem que aptitudo fit per vocis articulationem ⁊ litterationem. ſed non eſt vnitas ſignificationis a qua capit cōpletam rationem nominis. Nomē vero analogum ⁊ proferenti ⁊ audienti exprimit ⁊ repreſentat plura. nō vt plura ſunt ⁊ diſtincta. ſed ſm ꝙ faciunt vnum vnitate analogie ⁊ ſic nomen analogū iam habet vnitatem nominis maiorem quā habeat nomen pure equiuocum. Nomē vero vniuocum habet vnum ſignificatum. ſcilicet ipam naturam cōmunem multis cōmunicabilem. ſed bene habet plura ſuppoſita. ſ. ea quib⁹ cōmunicari poteſt reſpectu quorum dicitur vniuocum. ſed hec ſuppoſita nō ſignificātur per nomen vniuocū niſi extenderemus ſignificare ad ſupponere. Et adhuc ꝙuis nō cōmune vniuocū ſupponat pro ſuppoſitis nature ſignificate per ipm tamen nō ſignificat ipa diſtincte ſed ſiu confuſe ſcilicet prout habent vnitatem in tali natura ⁊ ſic dato ꝙ diceretur ea ſignificare hoc modo nihilominus ſignificaret vnū quia ſignificarum illa ſub vna ratione quia ad vnitatem nominis ſufficit ꝙ ratio a qua imponitur nomē ſit vna

Et hic eſt aduertendū ꝙ natura cōmunis pluribus cōmunicabilis poteſt ſumi dupliciter. Uno modo ſecūdum ſe et abſolute ⁊ ſic ſignificatur nomine cōmuni ſuppoſite ſimpliciter. Alio modo vt in ſuppoſitis ē diſtributa ⁊ hoc modo ſignificatur nomine cōmuni diſtributo quod quidem nomē cōmune diſtributum adhuc nō dicitur ſignificare ſuppoſita. ſed bene ſuppoſitione. nā diſtributio eſt quedam ſpecies ſuppōnis. ⁊ ideo propoſitio in qua ſubicitur nomē cōmune diſtributum adhuc eſt vna. ⁊ adhuc ſi diceretur nomen commune ſignificare

Sua ſuppoſita nihilominus ſignificaret vnum quia ſignificaret ea vt conuenien//tia in vna natura cōmuni in ipis exiſten//te per vnam rationem ⁊ ſic non ſignificaret plura vt plura ſunt. ſ aliquibus videtur inconueniens ꝙ propoſitio cuiꝰ ſubiectū eſt nomen cōmune ſupponens ſimpliciter ſit ſingularis. ſ diſtinguenduȝ eſt de ſingularitate quia quedā eſt ſuppoſiti ⁊ hec ſolū reperitur in ſubiecto ſignificāte hoc aliquid. Alia ē ſingularitas nature ſiue eſſentie q̄ ſumit̄ ab vno qd̄ cōuertit̄ cū ente eo. ſ. ꝙ talis natura in ſe eſt indi//uiſa ⁊ diuiſa eſſentialiter aqualibet alia ⁊ iſta ſingularitate propoſitō cuius ſubiectum eſt nomē cōmune ſupponens ſim//pliciter poteſt dici ſingularis. et ſic patet reſponſio ad queſitum.

Ad ante oppoſitū rationes due prime ſolute ſunt. Ad tertiā dicitur ꝙ concretuȝ ſolū ſignificat accidens. ſed ex modo ſignificandi dat intelligere ſubiectum ⁊ quandoqȝ pro illo ſupponit.

Queritur ſexto. vtruȝ primū principium ſit a methaphiſico per demō ſtrationē notificabile. Arguitur ꝙ ſic qꝛ methaphiſicꝰ cōſiderat principiuȝ pri//mū nō ſoluȝ vtendo ipō vt quadaȝ ſuppoſitione. quia ſi ſic nō differēter cōſideraret ipm a pticularibus artificibus. ergo conſiderat ipm notificādo ſ nō diffinitiue nec diuiſiue. cum illud ſit quodā cōplexuȝ. ergo cōſiderat ipm demonſtrando nec poteſt dici ꝙ dialetice probando quia non eſt oppinabile. eo ꝙ nō contingit mente formidare de eius oppoſito. Ad oppoſitum eſt philoſophus.

Pro reſponſione ſciendū eſt. ꝙ poſtquā ariſtotil. oñdit ꝙ eiuſdem ſcientie. ſ. iſtius eſt cōſiderare primā ſub//ſtantiaȝ ⁊ primas dignitates ⁊ maxime primam illaꝝ. ⁊ oſtendit que dignitas ſit prima ſimpliciter cōſequēter venit ad notificandū huiuſmodi primaȝ dignitateȝ que dicitur primū principiū cōplexoꝝ eomō quo notificabilis. eſt methaphiſicus cui nō ſolū cōſiderat primū pricipium vtendo ipſo ſ etiā notificando ⁊ hoc eſt ſibi proprium.

Secundo ſciendū eſt. ꝙ circa primum principiū fuit duplex error ā//tiquoꝝ. aliqui enim errauerunt negātes primum principium dicētes ꝙ contingit idem ſimul eſſe ⁊ nō eſſe. ⁊ ſic contradic//toria ſimul verificantur de eodem. Alij vero errauerunt circa ipm nō negantes ſ volentes ipm notificare per demōſtra//tionem. ⁊ talis error contingit iſtis propter in eruditionem artis loyce. quia neſciuerunt quoꝝ eſſet demonſtratio ⁊ quoꝝ nō. ſ credebant ꝙ omniuȝ poſſet eſſe de//monſtratio ⁊ huic errori occurrit ariſtotiles ſupponendo ea que in libro poſteriorum determinata ſunt ſcilicet ꝙ non omniuȝ eſt ſcientia per demonſtrationeȝ ymmo principioꝝ ⁊ maxime primi principij eſt ſcientia indemonſtrabilis.

Sed contra primuȝ errorem ſit hec cōcluſio. impoſſibile eſt ideȝ ſimul in eſſe ⁊ nō in eſſe eidem ⁊ contradictoria ſimul eſſe vera de eodem. probat ariſtotiles diſputando in cōmuni contra negā//tes primum principium ſeptem rationibus. Pro prima ratione premittit duas ſuppoſitiones. prima eſt ꝙ nō ſignificat aliquid ⁊ ipi proferenti ⁊ etiam audienti quod ſi non concedat aduerſarius non erit cuȝ eo diſputandū. non ſignificanti//bus enim nominibus auffertur ab eo inuicem diſputare. nam talis erit ſimilis plāte ⁊ deterior bruto. nam ⁊ bruta per vo//ces ſuas ymaginationes ſignificant. iterum negans voceȝ ſit ſingnifiare negan//do ponit eam ſic ſignificare. quia hoc ne//gare nō poteſt niſi loquēdo vel aliquid ſignificādo. Secunda ſuppoſitō eſt. ꝙ omne nomen tantū vnum ſignificat. p//bat textus quia nihil contingit intellige//re non intelligentem vnum ergo ⁊ cetera. qd̄ nō ſignificat vnū nihil ſignificat. cōſe//quētia tȝ qꝛ noia ſignificāt cōceptꝰ intel//lectꝰ. Itē vel qd̄libet nomē ſignificat vnū vel plura. ſi primuȝ habetur intentum. ſi

plura vel ſignificat finita vel infinita. ſi ve
ro ſignificat finita ꝛ ſm rōes finitas tunc
cuilibet rōi poteſt adaptari vnū nomē ꝛ
ſic iā vnum nomen vnū ſignificabit.
Si aūt dicat aduerſarius ꝙ vnū nomen
ſignificat infinitas rationes hoc eſt im/
poſſibile q2 vt iam dictum eſt nihil con/
tingit intelligere non intelligētem vnum
Et ſic intellect⁹ ſimul intelligeret rōes in
finitas qḋ eſt impoſſibile. ex hijs ſuppoſi
tionib⁹ infert text⁹ capiēdo vnū ꝑticula/
re nomē. ſ. ꝙ hoc nomē ſignificat eſſe ho
minis. i. ꝙ qḋ eſt eſſe hoīs puta aīal bi/
pes. ꝛ nō ſignificat oppoſitū. ſ. nō eſſe ho
minē ſeu nō aīal bipes. ꝓbatio ꝙ ho/
mo ſignificet vnū. ſ. vnū ſimpliciter ꝛ nō
vnū q2 de vno. q2 ſi diceremꝰ ꝙ nō ſigni
ficat vnū q2 ſignificat que verificantur de
vno ſequeret̄ ꝙ iſta albū muſicū vnum
ſignificarēt q2 hec verificant̄ de vno. ꝛ ex/
hoc ſequeret̄ ꝙ oīa eſſent vnū. ſic igit̄ ho
mo ſignificat vnū ſimpliciter. ſ. ſm rōem
ſed eſſe hoīem ꝛ nō eſſe hoīem magis di
ſtinguūtur ſm rōnem ꝙ homo ꝛ albū
ergo ſi homo nō ſignificaret eſſe hoīem
ꝛ albū ꝓpter rationis diſtinctionē ſequi
tur ꝙ nō ſignificat eſſe hoīē ꝛ nō eſſe ho
minē niſi diceret̄ ꝙ ſignificaret illa ſm eq
uocationem. puta id qḋ vocamꝰ hoīem
in vna lingua aliqui vocāt nō hominem
in alia lingua. Sed nr̄a diſputatio in p̄n
ti nō eſt ſi idem ſm nomē cōtingat eſſe.
ꝛ nō eſſe. ſꝫ ſi idē ſm rem cōtingat eſſe et
nō eſſe. Itē ſi homo ſignificaret eſſe ho
minē. i. aīal bipes ꝛ ſimul ſignificaret nō
eſſe hoīē. i. nō aīal bipes. cum maior ſit
diſtinctio inter eſſe hoīē ꝛ oppoſitū eiꝰ ꝙ
ſit inter eſſe hoīē ꝛ lapidē ꝛ equū ꝛ gene
raliter oīa alia ꝛ negationes etiā omniū
alioꝝ. ſequeret̄ ꝙ homo ſignificaret eſſe
hominē ꝛ oppoſitū eiꝰ ꝛ oīa alia ꝛ ne/
gationes omniū alioꝝ. ꝛ cū nomē vt ꝓ/
batū eſt debeat vnū ſignificare ſm ratio
nē ſequeret̄ ꝙ oīa eſſent vnū ſimpliciter
. ſ. ſm rationē qḋ tn̄ habebāt aduerſarij
pro incōuenienti. Habetur igit̄ primo ꝙ
nomina ſignificāt aliquid. ſcḋo ꝙ omne
nomen ſimpliciter vnū ſignificat. ꝛ tertio
ꝙ hoc nomē homo ſignificat quiddita/
tē vel ꝙ quid eſt hoīs. i. aīal bipes ꝛ non
ſignificat nō eſſe hoīem. ſꝫ hoc ſignificat̄
per nō homo. Tūc ſic formatur prima
ratio. neceſſe eſt ꝙ homo ſit aīal bipes q2
hec eſt ratio quā ſignificat hoc nomē ho
mo ſm qḋ neceſſe eſt eſſe. ſꝫ qḋ necē ē eſſe
nō cōtingit nō eſſe. hoc enī ſignificat ne/
ceſſariū. ſ. nō cōtingere nō eſſe. ergo im/
poſſibile eſt hoīem nō eſſe aīal bipes ꝛ ꝑ
cōſequēs nō cōtingit vtrūqꝫ eſſe verū ſcꝫ
hominem eſſe aīal bipes ꝛ hominē non
eſſe aīal bipes ſiue idem eſſe ꝛ nō eſſe. Sꝫ
forſan aduerſariꝰ interrogatꝰ an ſit neceſ
ſe hominē eſſe aīal bipes poterit nō reſ/
pondere affirmationē tm̄ vel negationē
tm̄ ſꝫ vtrumqꝫ ſimul. dicendo ꝙ neceſſe ē
hominē eſſe animal bipes ꝛ nō eſſe aīal
bipes. hanc cauillationē excludit philoſo
phus quia ſic reſpōdendo nō reſpōderet
ad interrogatū ſimpliciter. nā ſm aduer
ſariū de homine nō duꝫ verificat̄ eſſe ho/
minem ꝛ oppoſitū eiꝰ. ymmo etiā veri
cantur affirmationes ꝛ negationes om/
nium aliaꝝ rerū. ergo cū interrogatur ad
uerſarius ſolū de quidditate hoīs vel
ipē habebit reſpondere ſimul oīa que ſe/
cundū ipm̄ de homine vere affirmantur
vel habebit ſimpliciter ꝛ ſolū reſpondere
ad interrogatū. Nō poteſt dici primū, q2
illa ſunt infinita. nā infinita eidem acci/
dunt. ergo talis reſponſio nulla eſt. Se
cunda ratio ducit ad iſtud incōueniens
ſi affirmatio ꝛ negatio verificent̄ ſimul de
eodem ſequitur ꝙ nihil predicabitur in
quid ſiue ſubſtātialiter. ſꝫ ſolum per acci/
dens. Ex quo ſequitur ꝙ in predicationi
bus erit procedere in infinitū quia ſi om
ne quod predicatur ḋ aliquo predicet ur
per accidens iterum illud predicabitur ḋ
alio per accidens ꝛ ſic in infinitum. Ul
tra ſequitur ꝙ nullum erit predicatū vni
uerſale quia illud dicitur predicatū vni/
uerſale de aliquo quod predicatur de ip
ſo per ſe ꝛ ſecundū ꝙ ipm̄ ꝛ nō per aliud
Primam cōſequentiam probat philoſo
phus quia vnius rei ſunt plura acciden/
tia tamen vniꝰ rei eſt vna ſubſtantia. qḋ
tamen nō cōtingeret ſi de qualibet re veri
ficaretur ſuum eſſe ꝛ oppoſitum eius.

Tertia rõ ducit ad iſtud incõueniens
q² oĩa eſſent vnũ q² de vno quoqꝫ magiſ
videꝛ p̃dicari negatio alteri⁹ rei quã ne/
gatio ꝓpria. modo ſm ipos de quocun
qꝫ p̃dicatur negatio / ꝛ affirmatio. ergo af
firmationes ꝛ negationes omniũ de eo/
dem p̃dicabũtur igiꝛ oĩa erunt vnum.

Quarta ratio vꝛ ſolũ eſſe declaratiua
p̃cedentis rõis que ſic formaꝛ. ſi affirma
tio ꝛ negatio de eodẽ v̾ificenꝛ. aut ita ẽ in
oĩbus aut in aliq̃bus tm̃. Si dicaꝛ ſm iã
babeꝛ ꝙ nõ eſt v̾liter veꝝ cõtradictoria ſi
mul eſſe vera. ſi dicaꝛ primũ hoc contigit
dupl̾r. vno mõ vt de quocũqꝫ ſunt vere
affirmationes etiã vere ſunt negationes
ꝛ ecõtra. ꝛ tũc ſequiꝛ incõueniẽs illatũ in
p̃cedenti rõe. alio mõ vt de quibuſcunqꝫ
verificenꝛ affirmationes ꝛ etiã negatiões
ſꝫ nõ ecõtra. ꝛ ſi hoc dicat aduerſari⁹ ſeq̃/
tur ꝙ negatiua ꝓpoſitiõ etiã certior affir/
matiã eo ꝙ quãdocũqꝫ affirmatiua etiã
vera negatiua etiã vera ſꝫ nõ ecõtra ꝛ hoc
eſt qd̃ iſta rõ ſuperaddit p̃cedẽti. Qui
ta rõ que ducit ad hoc incõueniens ꝙ ſi
mul aliquis verũ dicet ꝛ mentietur. ym/
mo dicẽdo verũ ſe ipm̃ mẽtiri cõfitebiꝛ.

Sexta rõ ſi idẽ eſſet ire domũ / ꝛ nõ ire
ſequereꝛ ꝙ exiſtens extra domũ nõ debe
ret ire domũ ſꝫ quieſcere. q² hoc ipm̃ qui/
eſcere eſſet ire domũ. Septima ratio i
natura entiũ oportet ꝙ aliquid ſit magiſ
ꝛ minus verũ. ſicut nõ ſimiliter ſe habet
ad veritatem dicere ꝙ duo ſunt paria ꝛ
tria paria. ſimiliter nõ oĩa ſunt equaliter
falſa. ſꝫ ſm magis ꝛ min⁹ vt min⁹ falſuꝫ
eſt dicere quattuor eſſe quinqꝫ ꝙ̃ q̃ttuor
eſſe mille. ſꝫ vbicunqꝫ eſt aliquid magis ꝛ
minus tale. ibi eſt reꝑire ſimpliciter tale.
ergo eſt dare aliquid veruꝫ ſimpliciter ꝛ
etiã aliquid falſuꝫ ſimpliciter ꝛ ſic nõ oĩa
ſunt vera. nec oĩa falſa. nec omnia vera et
falſa ſimul.

Alia concluſio · primũ princi
pium nõ eſt a methaphiſico ꝑ demõſtra/
tionem ſimpliciter notificabile. ſꝫ eſt noti
ficabile ꝑ argumẽtationẽ elenthicã con/
tra negantes ipm̃. primũ patet q² multũ
eſt notius ſimpliciter neqꝫ nobis primo
principio. ſm̃ ꝓbatur per rationes phi/
loſophi prius adductas.

Ad ante oppoſitũ rationes
dꝛ ꝙ ariſtot̾. notificat primũ principiuꝫ
nõ directe demõſtrando ſꝫ remouẽdo er
rores circa ipm̃ ꝛ arguẽdo ex minus no
tis ſimpliciter. tñ ex cõceſſis ab aduerſa/
rio. etiã poteſt notificari per ſignificationẽ
terminoꝝ ex quib⁹ cõſtituiꝛ apponendo
terminos. quã expoſitionẽ tradit ariſto.
in quinto hui⁹. ſequiꝛ text⁹. Eſt aũt ab ea
oppinione ſiue ymaginatione ꝛc.

Queritur ſeptimo · vtruꝫ oẽ
qd̃ apparet ſit verũ. Arguiꝛ ꝙ ſic quia
omne qd̃ appaꝝ vel appaꝝ ſenſui vel in
tellectui. ſed ſenſus ꝛ intellect⁹ nõ decipi
untur circa propria obiecta igitur. Se
cũdo ſic ens ꝛ veꝝ cõuertunꝛ. ſꝫ omẽ qd̃
appaꝝ eſt ens q² nõ ens nõ eſt natũ mo
uere aliquã potentiã apprehenſiuã. ergo oẽ
qd̃ apparet eſt verũ. Tertio ſic falſum
multũ eſt. ergo nõ poteſt apparere. ergo
omne qd̃ apparet eſt verũ. Ad oppoſitũ
eſt philoſophus in littera.

Pro reſponſione eſt primo
ſciendũ. ꝙ poſtꝙ̃ phus poſuit rões cõ/
munes ad arguendũ cõtra negãtes pri/
mũ principiũ cõſequẽter oñdit quomo/
do diuerſimode ſit ꝓcedẽduꝫ cõtra diuer
ſos qui ex diuerſis vijs in talẽ errorẽ de/
uenerũt. Quidẽ enim dixerũt ꝙ cõtingit
idẽ ſimul eſſe ꝛ nõ eſſe coacti aliqua ratio
ne ſophiſtica quã ſoluere nequiuerunt ꝛ
tales ſunt facile curabiles q² ꝑ ſolutio/
nem rationũ quib⁹ decipiũtur ab errore
ſuo curabunꝛ. ideo cũ iſtis ꝓcedit phus
ponẽdo ꝛ ſoluendo apparentias eorum
Alij vero dixerũt cõtradictoria ſimul ve
rificari de eodẽ nõ moti aliqua ratione
ſꝫ ſola proteruia voluntatis. Et iſtis hoc
cõtingit ex ineruditione in arte loyca q̃a
ignorauerũt quoꝝ ẽ demõſtratio ꝛ quo
rum nõ. quare omnẽ ꝓpoſitionẽ aſſere/
re voluerunt cui⁹ oppoſita certiſſima de/
monſtratione demõſtrari nõ poteſt ꝛ ſic
cõceſſerũt oppoſituꝫ primi principij. q²
primũ principiũ demõſtrari nõ poteſt. ꝛ
iſti ſunt peiores alijs ꝛ incurabiles nec ẽ
alius mod⁹ procedẽdi cõtra ipos niſi ꝑ
viã facti. ꝛ per rationes ſumptas ex ſigni

ficationib⁹ terminoꝝ ſicut in rationibus pmiſſis ꝓceſſuꝫ eſt. ſ circa apparentiam ſuaſoꝝ aliqua ratione.

Secundo ſciẽdum eſt·ꝙ illi ſic arguebãt ex nihilo multũ fit. ergo omne qd̃ fit preexiſtit in illo ex quo fit. ſ videmus cõtraria fieri ex eodẽ vt ex aqua fit aer calidus ⁊ terra frigida. ergo cõtraria ſimul ſunt in eodẽ ⁊ per cõſequẽs contradictoria. ⁊ hac ratione ponebat anaxagoras ꝙ licet in quolibꝫ exiſtere. Ad hoc reſpondet ariſtotil'. ꝙ in parte verum dñt ⁊ falſum in parte. vnde in hoc ꝙ dñt ex nihilo nihil fieri. ⁊ omne qd̃ fit aliquomodo preexiſtit in illo ex quo fit verũ dicunt Sꝫ alſiꝫ ⁊ male cõcludũt ꝙ cõtraria et cõtradictoria ſimul ſint actu in eodem. et iſti decepti fuerũt ignorãtes naturam entis in potentia.

Tertio eſt ſciendũꝫ· ꝙ alius fuit error quoꝝdãꝫ dñtium oẽ qd̃ apparet eſſe verũ ita ꝙ rei veritas nõ eſt ſumẽda ſm aliquid qd̃ reperiatur fixum ⁊ determinatũ in re. ſ ſolũ eſt ſumẽda ſm ꝙ nobis apparet. Ex quo ſequit̃ primus error. ſ. duo contradictoria ſunt ſimul vera ⁊ iſte reducibilis eſt ad ipm qꝛ ſimul diuerſis hoĩbus vel ſucceſſiue eidẽꝫ homĩ vel in eodeꝫ tẽpoꝛe ſm diuerſos ſenſus poſſũt apparere cõtraria ⁊ cõtradictoria Et ſimiliter in diuerſitate aĩalium qd̃ vni apparet dulce ⁊ cõueniens. alteri apparꝫ amarũ ⁊ diſcõueniẽs. ⁊ ſic volunt iſti ꝙ cuilibet credat̃ ⁊ per cõſequẽs ꝙ quicqd apparet ſit verũ. cui⁹ſecte e fuit eracliptus democritus etiã propter dictas apparentias poſuit ꝙ multuꝫ eſt determinate verũ in rebus vel ſi ſic eſt nobis immanifeſtum qꝛ cognitioneꝫ reꝝ accipim⁹ per ſenſum. ſ iuditũ ſenſus nõ eſt certũ. cũ non ſemp eodem modo iudicet ideo conclu dit ꝙ nulla certitudo vř nobis ď veritate

Sciendũꝫ eſt vlterius·ꝙ decepti ratione ſophiſtica ex dicti radice decipiũt̃. Prima fuit qꝛ nõ ponebãt differẽtiam inter ſenſum ⁊ intellectũ. ⁊ qꝛ cognitio ſenſus fit per quãdaꝫ alteratiõnẽ ſenſus a ſenſibili. ideo dicebant ꝙ cognitio ſenſus. reſpondet nature rei ſenſibilis. ergo qd̃ videt̃ per ſenſuꝫ de neceſſitate ẽ verum. ⁊ qꝛ oĩs cognitio eſt ſenſitiua ſcd̃m eos. ſequiturꝙ oẽ qd̃ alicui apparet ẽ verũ. ſ hec rõ nõ ſolũ deficit ponẽdo intellectũ ⁊ ſenſum eſſe ideꝫ. ſ etiã ponẽdo ſenſum nunꝙ falli de ſenſibus. fallit̃ eniꝫ de ſenſibus cõibus de ſenſibilibus per accidẽs. ⁊ quãdoqꝫ de ꝓprijs. nec iterũ opoꝛter ꝙ ſi cognitio ſenſus fiat per impreſſionem factã a ſenſibili in ſenſuꝫ ꝙ ſemper iudiciũ ſenſus coꝛreſpõdeat nature rei ſẽſibilis. nõ eniꝫ opoꝛtet ꝙ actio agẽtis recipiatur in patiente ſm moduꝫ agentis ſ recipitur ſm modũ recipiẽtis ⁊ qꝛ ſenſus nõ eſt ſemp eodeꝫ modo diſpoſitus ad recipiendũ formã ſenſibilis. ideo non ſemp iudicat de ſenſibili conformiter ad naturã ſenſibilis. Ex hac radice poſuerũt empedocles ⁊ democretus prudentiaꝫ permutari in hoĩbus ſm mutationẽ habitus coꝛpoꝛalis ſeu cõplexionis qꝛ credebant intellectũ nõ differre a ſenſu ⁊ dñt homerũ fuiſſe de tali oppinione qꝛ videt̃ dixiſſe hectoꝛẽ de quodã vulnere per curſum alia ⁊ alia ſapere ꝙ prius ꝓpter varietatem habit⁹ coꝛpoꝛalis. Cõtra iſtos ponit phus vnã inuectiuã dicens ꝙ grauiſſimũ accidẽs eſt in iſtis ꝙ erãt maxime querentes verũ inter ceteros ⁊ tamẽ tales ſniãs de veritate proferebãt dicẽtes multũ eſſe in rebus determinate verum ſ veritatẽ ſolum cõſiſtere in apparere qd̃ ſi ita eſſet vanũ eſſet ſtudio veritatis vacare. nã idem eſſet volatilia proſequi ⁊ querere veritatem.

Sciendũꝫ eſt vlteri⁹·ꝙ alia radix erroꝛis iſtoꝝ fuit qꝛ credebãt omne ens eſſe materiale ⁊ ſenſibile. ⁊ qꝛ in materialibus multũ eſt de natura infiniti ꝓpter naturã materie que eſt in eis ⁊ de ſe nõ eſt determinata ad vnũ. ideo dixerũt ꝙ in rebus nihil eſt determinatũ. Ultra dixerũt oẽs res eſſe in cõtinuo motu. ſ ď eo qd̃ mouet̃ quãdiu mouet̃ multũ poteſt determinate verũ dici. inde concludebant veritateꝫ propoſitiõis nõ ſequi mõdũ determinatũ eſſendi in reb⁹ ſ modũ illius quod apparet cognoſcenti. ita vt idem ſit eſſe verum ꝙ alicui apparere. Et

Ex hijs radicib⁹ venit illa eracliti extranea
oppinio ꝙ nō cōtingit eundē hominem
bis intrare eundē fluuiū propter pmuta
tionē tā hoīs quā fluuij. vnde quidā de
uenerūt in tantā fatuitatē ꝙ nō audebāt
verbo exprimere. Sed ad aliquid expri
mendū ſolum mouebāt digitū ⁊ hoc q̄a
credebāt veritatē rei prius tranſire quā
formaretur oro. ſ breui ſpacio mouebant
digitū. Sed ad primā hui⁹ radicis iā in
octauo phiſicoꝝ ōnſum eſt ꝙ nō oē ens
eſt ſenſibile ⁊ materiale. etiā ꝙ nō oē cor
pus eſt generabile ⁊ corruptibile. ⁊ vltra
ꝙ nō omne generabile ⁊ corruptibile in
cōtinua trāſmutatione pſeuerat. Ōnſuz
eſt etiā in phicis ꝙ licet materia quantuz
eſt de ſe ſit indeterminata tñ determinatur
p formā ad vnū modū eſſendi. ⁊ cuz res
cognoſcatur per ſuā formā magis ꝙ̄ p ma
teriā nō eſt dicendū ꝙ nō poſſit haberi d
rebus determinata cognitio. vnde cōtra
hanc radicē de natura ⁊ mutabilitate ſen
ſibiliū ponit text⁹ ſex rōes. Cōtra aliā ra//
dicem de apparētia ſenſuū ⁊ diuerſitate
ſenſus ⁊ intellect⁹ ponit ſeptē alias ratio//
nes. ⁊ cōtra illos qui ex ſola proteruia vo
luntatis ſine ratione ſic enūciauerūt po//
nit duas rōes ad hoīem ⁊ alias duas ſe
cundū ⁊ veritatē q̄ clare ſunt ī textu bre
uitatis cauſa dimittūtur. ex quib⁹ ratiōi
bus cōcludit phus ꝙ inter omēs ſniās
iſta eſt firmiſſima ꝙ contradictoria non
poſſunt ſimul eſſe vera.

Ulterius ſciendū eſt ꝓpoſ
ſito ꝙ ens ⁊ verū eādē naturā impoꝛtāt
ſ diuerſimode. vnde ſicut res per propri
am formā per quā ponitur in actu hab3 ꝙ
ſit ens ita per eandē formā nata eſt ſe ip
ſam intellectui repñtare. ⁊ de ſe ipa facere
verā exiſtimationē. ⁊ ex hoc res denomi//
natur vera ⁊ hoc loquēdo de re naturali
per cōparationē ad intellectū nr̄m ſpecu
latiuū. ⁊ de veritate qua dicitur vera p cō//
parationē ad talē intellectū. nā res natu
ralis per cōparationē ad intellectū diui//
nū ſortitur denoīationē veri q̄ per ſuā for//
mā adequatur precōceptioni intellect⁹ di//
uini quā hab3 de ipa re. ſicut hoc modo
dr̄ res artificialis vera per cōparationē
ad intellectū nr̄m practicuz q̄. ſ. confor
matur p̄cōceptioni practici noſtri itellec
tus de ipa re. ex quib⁹ patet ꝙ ab eodez
res habet ꝙ dicatur ens ⁊ vera ſ nō habet
denoīationem veri niſi per habitudinem
ad intellectū quā habitudinez addit no//
men veri ſupra habitudinez entis. Ideo
in ſcōo dicebatur ꝙ ſicut ſe habet res ad eſ
ſe ita ad veritatē. ideo cōſequenter diffini
tur veritas. ꝙ eſt adequatio rei intellec//
te ad intellectū. Ex iſto ſequitur ꝙ falſuz ſe
habet ad ens ⁊ verū ſicut malū ad ens ⁊
bonū ⁊ ita ſicut omne malū neceſſario ē
in aliquo bono vt in ſubiecto q̄ non eſt
dabile malum per eſſentiā. ſimiliter om//
ne falſum eſt in aliquo vero tanꝙ in ſub
iecto q̄ falſum ſe ipm̄ ſuſſerre nō poteſt.

Ultimo ſciendū eſt ꝙ neq̄
ſenſus neq̄ intellect⁹ per ſe decipitur circa
ꝓprium obiectū ſ bene per accidēs ſicut
ſenſus decipitur vel propter indiſpoſitionē
obiecti vel q̄ eſt nimis debile vel nimis
excellens. aut propter indiſpoſitionē me
dij vel organi. ſ ſuppoſita debita diſpo//
ſitione medij ⁊ organi ⁊ debita applicati
one ſenſibilis ad ſenſuz ſenſus nō decipitur
circa propriū obiectū. ſimiliter q̄ intellec
tus nihil intelligit niſi per cōuerſionē ad
fantaſmata. ⁊ in ſua cognitione ꝓcedit d
potentia in actū. ideo per accidēs decipi
poteſt circa proprium obiectū formādo
diffinitionē ſignificātez qd̄ quid eſt alicu//
ius rei vt patebit in quinto nunꝙ tamē
per ſe decipitur circa proprium obiectum.

Quibus notatis ſit hec con
cluſio. nō omīa apparētia ſunt vera. pa
tet q̄ tā ſenſus ꝙ̄ intellect⁹ decipi poteſt
per accidens circa obiectū propriū. pōt
etiā vterq̄ decipi circa obiectū cōe ⁊ circa
obiectū per accidēs. ergo nō oportet oē
apparēs eſſe verū. Itē eadez ſunt princi//
pia eſſe rei ⁊ veritatis. ergo ab eo qd̄ res
eſt vel nō eſt dicitur oro vera vel falſa. ergo
nō dr̄ vera aut falſa ex eo ꝙ nobis appa
ret vel nō apparet. Itē ſi omne qd̄ ap
paret eſſet verū ſequeretur ꝙ duo cōtradic
toria eſſent ſimul vera. patet q̄ vnū con//
tradictoꝛiū apparet vni ⁊ alterū alteri. ſi
militer aliquid nūc apparet vno modo.

deinde alicui nō ymmo etiā ſimul vnum ſm vnū ſenſuȝ poteſt apparere vnū ⁊ ſm aliū ſenſum aliud ⁊ etiā ſm ſenſuȝ ⁊ ſm intellectū poſſunt ſimul eidem apparere duo cōtradictoria. Itē ſol nobis ap//paret minor terra ⁊ tn̄ demōſtratione certiſſima ⁊ inevitabili poteſt oñdi q̄ ē maior tota terra. ergo non oē qḋ apparet eſt verum.

Tunc ad ante oppoſitū rationes. Ad primā dictū eſt q̄ ſenſus et intellect⁹ circa propriū obiectū bene per accidens decipiūtur. Ad ſcd̄am dicit q̄ omne qḋ apparet eſt ens. ſ nō eſt illō ens qḋ apparet ideo nō ſequit q̄ omne apparens ſit verū q2 verū vltra ens imptat cōformitatē intellect⁹ ad rem. Ad tertiā dicit q̄ licet falſuȝ formaliter ſit nō ens tn̄ quantuȝ ad materiale in aliquo fundat ⁊ eſt quodammō ens q2 vt dic//tum eſt oē falſuȝ eſt in aliquo vero. ideo poteſt mouere potentiā apprehenſiuā. ſeq//tur textus. Ad vero neq̄ cōtradictionis.

Queritur octauo · vtrum cōtradictoria poſſint ſimul eſſe falſa ita q̄ inter ipa poſſit dare mediuȝ. Arguit q̄ ſic q2 res ſunt in cōtinuo moueri. ſ de illo qḋ ſemp mouet nihil poteſt vere affirmari neq̄ vere negari. ergo ambo cōtradictoria poſſunt ſimul eſſe falſa. Scd̄o cōtradictoria includūtur i duob⁹ cōtrarijs ſ inter duo cōtraria eſt dare mediū igitur Tertio illa plus diſtāt inter que ē mediuȝ q̄ inter que nō eſt mediū. ergo ſi in// cōtradictorijs nō eſſet mediū cū reperiatur in cōtrarijs cōtraria plus diſtarent q̄ cōtradictoria. Ad oppoſitum eſt phus.

Pro reſpōſione eſt ſciendū q̄ poſtq̄ phus diſputauit cōtra ponen//tes cōtradictoria ſimul eſſe vera. ⁊ oſtendit quomō driūtur ſit pcedendū contra diuerſos qui diuerſis vijs in taleȝ errorē deuenerūt. hic cōſequenter reprbat erro//rem ponentiū mediū inter cōtradictoria ⁊ cōtradictoria ſimul eſſe falſa. Contra quos primo adducit ſeptē rationes repbando ſuā poſitionē. Scd̄o oñdit qliter diuerſimode diuerſi hāc poſitionē tenentes in eā inciderūt. Tertio oñdit aliq̄s opiniones antiquoꝝ de principijs na//ture huic opinioni ⁊ alteri de veritate cōtradictorioꝝ cōſequenter ſe habere.

Sit igitur hec concluſio · impoſſibile eſt inter cōtradictoria dare me//dium ⁊ ipa ſimul eſſe falſa. pbatur ſeptē rationib⁹. Prima ſumit ex diffinitiōe veri ⁊ falſi. nā verū nihil aliud eſt q̄ dicere eſſe qḋ eſt. aut nō eſſe qḋ nō eſt. ſ falſum eſt dicere eſſe qḋ nō eſt. aut nō eſſe qḋ eſt. ſ quicūq̄ dicit aliquid. aut dicit eſſe qḋ eſt. aut nō eſſe qḋ nō eſt. ⁊ ſic dicit verum vel dicit nō eſſe qḋ eſt vel eſſe qḋ nō eſt ⁊ ſic dicit falſuȝ. ⁊ p cōſequens quicūq̄ dicit aliquid dicit verū vel falſuȝ. ⁊ ſic non eſt dare mediū inter verū ⁊ falſuȝ. Se//cunda rō ſi ſit mediū inter cōtradictoria vel eſt per p participationē extremoꝝ qḋ eſt mediū eiuſdē generis cū extremis vl' eſt mediū p abnegationē qḋ eſt diuerſū genere ab extremis. Si dicat primum ſequit q̄ erit aliqua generatō terminata ad eſſe que nō erit nō eſſe. ſ erit ex tali medio. ⁊ ſimiliter erit aliqua corruptio ter//minata ad nō eſſe que nō erit ex eſſe qḋ ē cōtra diffinitiones generatiōis ⁊ corruptionis. Si dicat ſcd̄m ſequit q̄ oīno tolletur mot⁹ ⁊ mutatio q2 oīs mot⁹ eſt de extremo in extremum aut de extremo in mediū. aut de medio in extremuȝ ſic q̄ oportet mediū illud eſſe eiuſdeȝ generis cū extremis. Tertia rō intellect⁹ noſter in omni ſua conceptione qua ſententiat. aut affirmat aliquid. aut negat ſicut ē in re ⁊ tūc verū dicit per diffinitionē veri. vl' ſicut nō eſt in re. ⁊ tūc mētitur ⁊ dicit fal//ſum p diffinitioneȝ falſi. Quarta ratio ſi in cōtradictione ſit mediū oportet hoc eſſe verū in oī cōtradictione q2 videt eſ//ſe ſimile de oībus. ſ hoc nō eſt poſſibile nā inter ens ⁊ nō ens nō poteſt dari me//dium alias inter generationē ⁊ corruptionem eſſet alia trāſmutatio. Quinta rō ſi inter contradictoria ſit mediū ſimiliter inter cōtraria erit mediū ⁊ per cōſequens erit aliquis numerus qui nō erit par vel impar qḋ eſt impoſſibile ⁊ cōtra dicta illoꝝ antiquoꝝ. Sexta rō eſt. omne qḋ

cõtingit affirmare cõtingit ⁊ negare. ſ cõ
tingit affirmare hec tria. ſ. affirmationeȝ
⁊ negationem ⁊ mediũ illud poſitũ ꝑ ad
uerſariũ inter affirmationẽ ⁊ negationeȝ
ergo cõtingit iſta tria negare. ⁊ ſicut nega
tio eſt aliud ab affirmatiõe ita iſta nega
tio qua negabũtur iſta tria. erit quoddam
quartũ preter illa tria predicta. ⁊ iterũ cõ/
tinget iſta quattuor negare ⁊ ſic in infinit/
tum erũt plura vera ꝙ illud mediũ poſi
tum per aduerſariũ inter affirmationem
⁊ negationẽ. Ultima rõ ſi aliquis iterro
get vtrũ homo ſit albus. oportet ꝙ reſ/
pondens aſſentiat vl' nõ. ſi aſſentiat dicit
affirmationẽ eſſe verã. ſi non clarũ eſt ꝙ
dicit negationẽ eſſe falſaȝ. ⁊ per cõſequẽs
oportet ꝙ reſpondens cõcedat affirma/
tionẽ vel negationem. ergo inter hec duo
contradictoria non eſt medium.

Ubi ſciendũ eſt vt dicit phi
loſophus. ꝙ quibuſdã venit ꝑdicta op/
pinio qr nõ poterãt ſoluere rationes fac/
tas ab eis aut ab alijs. ideo ſic cõceſſerũt
cõcluſiones alioꝝ. Alijs vero venit hec
oppinio qr voluerũt querere demõſtrati
onem in oĩbus. ⁊ noluerũt cõcedere ea q
demõſtrari nõ poſſunt ſ negãt ea. ⁊ quia
prima principia nõ poſſunt demõſtrari:
ideo ea negauerunt. vnde dicit phus ꝙ
cõtra tales poſitiones in oppinabiles ꝓ
cedenduȝ eſt ex diffinitionib⁹ veri ⁊ falſi ⁊
alioꝝ terminoꝝ coĩm ſicut ſuperius pro/
ceſſit ariſtotil'. Sȝ diceret ꝙ iſti proterui
negabãt diffinitiones terminoꝝ. reſpon/
det ariſtotil'. ꝙ ſi ponãt noĩa aliquid ſig
nificare neceſſe eſt ꝙ cõcedãt diffinitiões
nominũ qr diffinitio nil aliud eſt ꝙ ratio
ſignificata per nomẽ. ſi vero nõ cõcedãt
noĩa aliquid ſignificare tũc nõ dr̃ri a plã
tis. ⁊ cũ talib⁹ nullaten⁹ eſt diſputandũ
Ulterius dicit phus. ꝙ ad poſitionẽ era
cliti dñtis oĩa ſꝑ moueri ſeq̃r cõtradicto
ria ſimul eſſe vera qr qd mouer̃ habet eſ/
ſe mixtũ cũ eſſe. Ad poſitionẽ vero anax
agore ſequir̃ ꝙ ſit aliquid medium inter
cõtradictoria. poſuit enim qdlibet cum
quolibet miſceri. ſ de mixto neutrũ extre
moꝝ poteſt verificari. ſicut color medius
nec eſt albedo nec nigredo ⁊ ſi illo mix/
tum nec eſt bonũ nec nõ bonũ ⁊ ſic ẽ me
dium inter cõtradictoria ⁊ per cõſequẽs
ſm hanc oppinionem omnia ſunt falſa.

Ulterius ſciendũ eſt. ꝙ poſt
quã ariſtotil'. diſputauit cõtra iſtas oppi
niones cõſequenter diſputat cõtra quoſ/
dam deſtruẽtes principia loyce. quoꝝ q
dam dixerũt oĩa eſſe falſa. alij oĩa eſſe ve
ra. ſi eni aliqua haꝝ oppinionũ eſſet vera
loyca nõ eſſet neceſſaria cuȝ eius finis ſit
diſtruere verũ a falſo. cõſequenter diſpu
tat cõtra quoſdã deſtruẽtes pricipia phi
ſice. quoꝝ quidaȝ dixerũt, omnia ſemper
moueri. alij oĩa ſemꝑ quieſcere ⁊ alij oĩa
qñq3 moueri ⁊ qñq3 quieſcere. Cõtra de
ſtruentes principia loyce ponit quatuor
rões. Prima eſt inter verũ ⁊ nõ veruȝ
ens ⁊ nõ ens nõ eſt dare mediũ. ergo ne/
ceſſe eſt alteraȝ ꝑtem cõtradictionis eſſe
verã. ⁊ alterã falſaȝ quare nõ oĩa ſunt fal
ſa vel vera. Scd̃a ratio verũ nõ eſt ali/
ud ꝙ affirmare ⁊ id qd eſt falſuȝ negare
⁊ ecõuerſo. ſimiliter falſuȝ eſt affirmare id
qd negare verũ eſt ⁊ ecõuerſo per diffini/
tiões veri ⁊ falſi. ergo impoſſibile eſt oĩa
eſſe falſa ⁊ ſimiliter omĩa eſſe vera. Ter
tia ratio neceſſe eſt d quolibȝ aut affirma
re aut negare. cũ nihil ſit mediũ inter cõ
tradictoria vt ꝓbatũ eſt. ergo impoſſibi
le eſt omĩa eſſe falſa ⁊ ſimiliter omĩa eſſe
vera. Quarta rõ predicte oppiniones
ſe ipſas deſtruũt qr dicẽs oĩa eſſe vera di
cit cõtrariam ſue oppinionis eſſe verã. ſ
cõtraria ſue oppinioĩs eſt ꝙ oppinio nõ
ſit vera. ergo dicens oĩa eſſe vera dicit ſu
am oppinionẽ eſſe falſaȝ ⁊ ſic deſtruit eaȝ
⁊ dicẽs omnia eſſe falſa dicit ſeipm̃ dice
re falſuȝ. Sed diceret aduerſari⁹ ꝙ dicẽs
omnia vera excipit cõtrariã iſti⁹ oĩa ſunt
vera. ſimiliter dicẽs omĩa falſa excipit ſu
am oppinionẽ. ſ. oĩa ſunt falſa. Cõtra ar
guit phus qr ſi detur ꝙ vna oppinio eſ/
ſet vera ſequerer̃ infinitas eſſe veras. qr ſi
vna ſit falſa erũt infinite falſe. patet quia
ſi hec propoſitio eſt vera ſortes ſedet hec
erit vera ſortem ſedere eſt verũ. ⁊ ſi hec eſt
vera iterũ iſta erit vera. verũ eſt ꝙ ſortem
ſedere eſt verũ ⁊ ſic in infinituȝ. ⁊ ſic patet
proceſſus cõtra negãtes principia loyce.

Conſequ͞eter diſputat ariſtotil. contra il/
los qui dn̄t omia quieſcere adducendo
vnā rōem. q᷑ ſi oia quieſcūt tūc nihil re/
mouetur a diſpoſitiōe in qua aliquādo
eſt. ⁊ ita quicq̇d eſt verum ſemꝑ eſt ⁊ erit
verū. qd̄ eſt falſum ⁊ etiaꝫ falſuꝫ ſemꝑ eſt
⁊ erit falſum qd̄ eſt incōueniēs. Sꝫ cōtra
oppinionē ponentē oia ſꝑ moueri phus
adducit duas rōes. Prima eſt ſi om/
nia ſemꝑ mouētur nihil eſt quieſcens. er
go nihil erit verū in rebus qꝛ qd̄ eſt verū
iam eſt ⁊ qd̄ mouet̄ nōdum eſt. ⁊ ſic oia
eſſent falſa qd̄ imꝓbatuꝫ eſt. Scd̄a rō
omne qd̄ permutat̄ ex aliquo in aliquid
ꝑmutatur. ſꝫ id ex quo permutat̄ in eſt et
qd̄ permutat̄ quādiu ꝑmutat̄ alias nō
permutaret̄. ſꝫ iā mutatū eſſet. ergo in re/
bus oportet ꝙ ſit aliquid manēs quare
nō omnia mouētur. Contra aliā oppini
onem que ponit oia qn̄qꝫ moueri ⁊ qn̄qꝫ
quieſcere dicit text᷑ ꝙ quedā ſunt mobi/
lia que ſemꝑ mouētur ⁊ nunꝙ quieſcūt
vt celeſtia corpora. ⁊ eſt quodā mouens
ſemꝑ immobile vt demōſtratū eſt octa/
uo phiſicoꝝ. Sed quereret aliq̄s q̄lr̄ hic
phus diſputat cōtra negantes principia
loyce ⁊ phiſice. cauſa eſt qꝛ oia principia
firmātur in primo principio. ſ. qd̄ nō con
tingit idem ſimul eſſe ⁊ nō eſſe. ideo phi/
loſophus habet ſtabilire principia omni
um ſcientiaꝝ. vnde ad erroreꝫ circa eſſe ⁊
nō eſſe ponentē ꝙ cōtingit idē ſimul eſſe
⁊ nō eſſe. ſequit̄ error circa verū ⁊ falſum
qꝛ per eſſe ⁊ nō eſſe verū ⁊ falſuꝫ diffiniū
tur vt ſuperius patuit. tn̄ ſi formaliter ca
piantur verū ⁊ falſuꝫ pertinēt ad loycuꝫ
qꝛ cōſequūtur ens rōis de quo loyc᷑ cō
ſiderat. nā verū ⁊ falſuꝫ ſunt in mente vt
dicitur in ſexto. Similiter ex illo errore cir
ca eſſe ⁊ nō eſſe ſequitur error qui eſt circa
moueri ⁊ quieſcere. nā qd̄ mouet̄ inquā
tum huiuſmodi nondum eſt qd̄ vero q̇/
eſcit eſt. ideo deſtructis erroribus circa eſ
ſe ⁊ nō eſſe cōſequenter deſtruūtur erro/
res circa verū ⁊ falſuꝫ quietē ⁊ motum. ⁊
generaliter ſicut oia principia fundantur
⁊ firmātur in primo principio ⁊ ipm vir
tualiter includūt. ſic error circa oia princi
pia oim ſcientiaꝝ reducibilis eſt in errorē
circa primū principiū. ex dictis in iſto q̄r/
to habet̄. ꝙ alicui᷑ ſcientie. ſ. iſtius ⁊ nō
alterius eſt cōſiderare ens inquantū ens
⁊ que huic inſunt ſm̄ ſe. ſimiliter ſubſtan
tiam ⁊ accidens principalı᷑ tn̄ ſubſtanti
am qd̄ nō ſolū habet cōſiderare ſubſtan/
tias ſimplices ſed generaliter oēs ſubſtā
tias in ratione cōmuni ſubſtātie ⁊ entis.
patet etiā ꝙ hec ſcientia principaliter cō
ſiderās ſubſtantiā cōſiderat prima prin/
cipia demōſtrationis ⁊ maxime primuꝫ
principiū. patet etiā qd̄ eſt illud primum
principiū per cōditiones ad hoc requiſi
tas. vltra patuit diſputatio ⁊ mod᷑ diſ/
putandi cōtra errores circa illud primuꝫ
principiū cōtingentes. Quidā enim erra/
uerūt volendo ipm demonſtrare contra
quos oſtendit phus qualiter notificabi
le eſt. Alij errauerūt negātes ipm ponen
do omia cōtradictoria ſimul eſſe vera. ⁊
alij ponēdo oia apparentia eſſe vera. et
alij ponendo mediū inter cōtradictoria
⁊ per cōſequens cōtradictoria ſimul eſſe
falſa. quos errores impugnat phus ⁊ ge
neraliter oñdit ꝙ errores omniū philoſo
phoꝝ circa pricipia rerū reducibiles ſunt
in aliqueꝫ predictoꝝ. ⁊ finaliter diſputat
cōtra negantes principia loyce phiſice.

Tunc ad rationes. ad primā
patuit ſolutio. Ad ſcd̄am dr̄ licet in cō
trarijs implicet̄ cōtradictoria tn̄ cōtra
dictoriū negatiuū cōmuni᷑ eſt illo cōtra
rio in quo includit̄ quare nō oportet ſi in
ter cōtraria ſit mediū ꝙ etiā inter contra/
dictoria. Ad tertiā dr̄ ꝙ licet in diſtan/
tia locali illa que habent mediū plus diſ
tent quā nō habentia tamē nō oportet in
diſtantia formali vel in diſtantia oppini
onis de qua eſt ad propoſitum. ⁊ hec de
toto quarto methaphiſice.

Explicit quart᷑ liber methaphiſice v̄ſoꝛ

Circa quintum libru methaphiſice queritur primo. vtrū ad methaphiſicū ptineat diſtinctio nominū. Arguitur ꝙ nō q2 illa pertinet ad ſophiſticū vt patet in ſcđo elencoꝝ ergo ꝛc. Scđo ſic ſciencie ſpāles nomia multiplicia diſtinguūt vt ſcđo de aīa philoſophus diſtiguit illud nomē paſſio. ergo nō ptinet iſti ſciencie. Tertio in alijs ſcientijs phus nō facit ſpālez mentionez de diſtinctionib⁹ nominū multiplicium ptinentiuz ad illas ſcientias. ergo nec methaphiſica debet hoc facere. Ad oppoſitum eſt phūs qui hunc librum cōpoſuit de diſtinctione nominū multiplicium. ideo liber de quociens appellatur.

Pro reſponſione eſt primo ſciendū. ꝙ poſtꝙ in quarto libro phus oñdit que ptinent ad cōſideratonē hui⁹ ſcientie ꝛ ꝙ huic ſcīe ptinētia ſunt omnibus entib⁹ cōia. ꝛ multipliciter dñr ſm tñ prius ꝛ poſteri⁹. docuit etiā ꝙ mod⁹ cōſiderādi illa. eſt premittere coꝝ diſtictiones cōſequēter reducēdo oīa ſignificata cuiuſlibet ad vnū cōmune ꝛ primū analogie illoꝝ ſignificatoꝝ cōſequēter inſequēdo illā doctrinaz in hoc diſtinguit noīa pertinētia ad hāc ſcientiā. ꝛ oſtēdit ordinez ſignificatoꝝ cuiuſlibet ad aliqđ primū ſignificatū. deinde inſequēti libro incipit determinare de rebus q̄ ad hanc ſcientiā ptinent ꝛ q2 cuiuſlibet ſcientie eſt tria cōſiderare. ſ. principia ꝛ cauſas ꝛ ſubiectū ꝛ paſſiones eius. ideo in hoc libro ariſtotiſ. primo diſtinguit noīa que rationem cauſalitatis importāt. Scđo illa que ſignificāt ſubiectū ſcīe hui⁹ ꝛ partes ſubiectiuas eī⁹. Tertio diſtinguit nomina que ſignificāt paſſiones entis principij vel cauſe. ꝛ q2 cōius eſt principiū ꝙ cauſa ꝛ cauſa ꝙ elemētuz. ideo pri⁹ diſtiguit nomē principij. ſcđo nomen cauſe. tertio nomē elemēti. ꝛ q2 hoc nomē natura quandā ſpālem rationē cauſalitatiſ ſignificat. ideo quarto diſtinguit nomen nature. ꝛ q2 neceſſariū ponit in diffinitiōe nature cōſequenter diſtiguit illud nomē neceſſariū. ꝛ ſic patet diſtinctio hui⁹ libri ꝛ ordo cōſiderandorum. ſ ad videndū diffinitionez huius nominis principium

Secundo ſciendū eſt ꝙ licet principiū ꝛ cauſa ſint idē ſubiecto ratione tñ dñt q2 principiū cū negatione anterioꝝ ſolū dicit quādaz ordinē ad poſterius. ſ cauſa ſupaddit quendā influxuz ad eſſe cāti. ꝛ ſic oīs cauſa eſt principium ſ nō ecōtra. ꝛ q2 ordo prioꝝ ad poſterius manifeſtior eſt ſenſui in motu locali ꝙ in alijs. ideo ordo ad poſteri⁹ q̄ noīe principij deſignaf. primo a nobis in motu locali cōſideraf inquo quidē motu reperiunf tres ordines cōſequētes ſe. nā a priori ꝛ poſteriori magnitudis cauſaf prius ꝛ poſteri⁹ in motu a quib⁹ iterū cauſaf prius ꝛ poſteri⁹ in tēpore. quare ordo prioꝝ ꝛ poſterioꝝ in magnitudine notōr eſt nobis priori ꝛ poſteriori in motu ꝛ in motu ꝙ in tēpore. Ex quo ſequif ꝙ hoc nomē principiū ſm ſuā primā impoſitionem ſignificat id qđ eſt primū in magnitudine ſupra quam fit mot⁹ ꝛ cōſequēter ſignificat primā partē mot⁹ ꝛ primaz ptem tēporis. ꝛ huic modo principij opponif vltimum magnitudinis inquo ē finis motus. ſ q2 mot⁹ nō ſemp incipit a principio magnitudis ſimpliciter. ſ interdū ab illa pte aqua facilius ꝛ magis in pmptu eſt magis mobilis vt moueatur. Ideo ſcđo modō dr̄ principiū illud vnde res facili⁹ ꝛ magis oportune incipit moueri. exemplū dat phus in diſciplinis in quib⁹ nō ſemp incipit mot⁹ diſcipline a primis ſimpliciter. ſ iterdū a notōrib⁹ nobis. ꝛ ſic iſte mod⁹ dr̄ a p̄mo ꝛ q2 in primo ex pricipio magnitudis deſignaf principiū mot⁹. ſ in iſto ex pricipio mot⁹ deſignaf principiū in magnitudine. iō in motibus qui ſunt ſup magnitudīes circulares nō habentes principiū accipitur principiū ex parte mot⁹. ſ. in illa parte aq̄ opportune mouef mobile ſm ſuā naturā ſicut in motu primi mobilis principium eſt ab oriente.

Tertio ſciendū eſt ꝙ ex ordine prioꝝ ad poſteri⁹ in motu locali manifeſtaf nobis ordo in alijs motibus tē

poſt duas primas ſignificationes princi
pij ſumunt̃ alie que dñt principiũ gene/
rationis aut finis rei qđ quidẽ principiũ
poteſt eſſe vel extrinſicũ vel intrinſicũ.ideo
dr̃ principiũ. Tertiomõ vnde res pri/
mo generat̃ ipõ in exiſtente ſicut in naui
ſedile.⁊ in domo fundamẽtum.⁊ in ani
mali cor ſm quoſdã,⁊ ſm alios cerebruz
aut aliqđ ꝓportionabile membrum.
Quartomõ dr̃ principiũ illud vnde inci
pit generatio rei ipõ tñ nõ in exiſtente.et
iſte mod⁹ ſubdiuidit̃ ſm ꝙ poteſt acci/
pi in naturalibꝫ vt puer dr̃ eſſe ex patre et
matre.vel in agibilibus vt princeps vel
imꝑator vel tyrãnus.ſm cuius volũta/
tez mouent̃ ea que mouent̃ in ciuitate di
cere͂t pricipiũ vel in artib⁹.ſicut ars archi
tectonica inter artes maxĩe rationẽ princi
pij habere dicit̃.⁊ ſic iſti tres modi in hoc
cõueniunt ꝙ ſm quẽlibet illud dr̃ princi
piũ qđ eſt principiũ vnde incipit motus
ipõ nõ i exiſtẽte.aliomõ dr̃ principiuz in
diſciplinis illud vnde res eſt cognoſcibi
lis primũ hocmõ dignitates ⁊ ſuppoſiti
ones dñr principia demõſtrationũ. Ex
quo patet ꝙ poſſunt colligi ſex modi pri
cipij. Nã primomõ dr̃ principiuz prima
pars magnitudinis ſupra quã fit mot⁹.
Scđomõ dr̃ principiũ illud vnde vnuz
quodqꝫ facil⁹ incipit moueri. Tertio
modo dr̃ principiũ vnde res primo gña
tur ipõ in exiſtente. Quartomõ dr̃ pri
cipium vnde res incipit primo generari
moueri ipõ nõ in exiſtẽte. Quintomõ
dr̃ principiũ illud ſm cui⁹ volũtatez mo
uent̃ que mouent̃ ⁊ mutãtur que mutã/
tur. Sextomõ dr̃ principiũ illud vnde
res ẽ cognoſcibilis primũ ⁊ poſt enume
rationez iſtoꝝ modoꝝ dicit text⁹ ꝙquot
modis dr̃ principiũ tot mõis dr̃ ⁊ cauſa
qꝛ oĩs cauſa eſt principiũ ⁊ oẽs illi modi
in hoc cõueniũt ꝙ dñt principiũ aut in eſ
ſe rei.aut in fieri aut in cognitione.ſꝫ diſti/
guũtur per eſſe intra vel extra.ideo ipoꝝ
poteſt ſic haberi ſufficientia.qꝛ omne pri
cipiuz vel eſt intra vel extra ſi intra ſic eſt
principium vnde res eſt ⁊ hoc dupliciter
vel ſm ſitũ.⁊ ſic eſt prim⁹ mod⁹.vel ſm
tempus.⁊ hoc dupliciter vel quantũ ad
bene eſſe ⁊ ſic eſt ſcđus mod⁹ vel quantũ
ad eſſe ſimpliciter ⁊ ſic eſt terti⁹ modus.
ſi ſit extra rẽ hoc eſt dupliciter vel cauſat
eſſe rei vel ei⁹ cognitionẽ.ſi ſm eſt ſextus
mod⁹.Si primũ hoc eſt dupliciter vel ẽ
vt efficiens ⁊ ſic eſt quart⁹ mod⁹. vl'vt fi
nis ⁊ ſic eſt quint⁹. Ex p̃dictis cõcludit
phus ꝙ natura habet rationez principij
⁊ ſimiliter elemẽtuz que ſunt intriſica pri
cipia.ſꝫ dñt qꝛ natura dr̃ principiũ ſicut
id a quo incipit generatio vel motus.ele
mentũ vero ſicut prima pars in genera/
tione rei.ſimiliter mens.i.intellect⁹ dñr
principia.ſimiliter ſubſtantia rei.i.forma
dr̃ principiũ eſſe rei.finis etiã cui⁹ cauſa
aliquid fit dicit̃ eſſe principiũ bonũ.i.ꝙ
habet rõem finis in ꝓſequẽdo ⁊ maluz
inuitãdo ſunt pricipia cognitionis ⁊ mo
tus in multis.i.in oĩbus que agũtur ꝓp
ter finem vt in naturalib⁹ in moralib⁹. ⁊
in artificialibus vbi potiſſime demõſtra
tiones ex fine ſumunt̃.

Tunc ſit cõcluſio hec ad me/
thaphiſicã ꝑtinet diſtinctio nominũ mł/
tiplicũ que cadũt ſub vna cõſideratione
patet qꝛ taliũ noĩm diſtinctio nulli alteri
ſcientie cõgruit cũ in nulla cõſideretur
ſꝫ multiplex indiſtinctũ cõſumationẽ pa
rit.ergo methaphiſic⁹ habet diſtĩguere
illa noĩa multiplicia. Itẽ hec ſcientia
habet notificare prima principia demon
ſtrationũ.ſꝫ prima principia nõ cognoſci
m⁹ niſi inquantũ terminos cognoſcim⁹
ergo ad cognoſcendũ huiuſmodi princi
pia neceſſe eſt coꝝ terminos cognoſcere.
⁊ qꝛ huiuſmodi termini multiplices ſũt
ideo neceſſe eſt coꝝ multiplicitatẽ ꝺiſtĩc
tionem apire ꝙuis enim multiplicitas
indiſtincta cognitionẽ veritatis impedi
at diſtincta tamen ſepe iuuat.

Tunc ad ante oppoſitũ rati
ones. Ad primã dr̃ ꝙ quantũ ad artẽ
diſtinguendi modus multiplices ad ſo
phiſticũ pertinet aliquoꝝ nominũ diſtin
ctio ad videndũ modũ paralogizãdi p/
alios peccantes.ſm aliqđ multiplex.ſed
methaphiſico cõuenit vſus diſtinguẽdi
ſuos terminos vt lucide ſoluãtur queſti/

nes formate de rebus quas conſiderat
Ad ſcdã ꝯcedit̃ ꝙ q̃libet ſcia ſpãlr̃ po/
teſt diſtiguere ſuos terminos ſi ſint mul
tiplices vt ex illoꝝ diſtinctione depẽdeat
ſolutio alicui⁹ q̃ſtionis ad talẽ ſciã ꝑti
nentes ideo nõ dr̃ ꝙ hec ſcia habeat om
nes terminos diſtinguere ſ; ſolũ ſuos ter
minos. Ad tertiã reſpondet̃ ſicut dici
tur in tertio libro .ſ. ꝙ hec ſcia ratõne ſue
cõitatis in vno libro diſtinguit nomina
multiplicia quib⁹ poſtea vtitur. ſequitur
textus. Cauſa vero vtitur.

Queritur ſecundo · vtrũ diſ/
finitio elemẽti ſit ſufficiens in qua dr̃ ele
mentũ eſt ex quo cõponit̃ aliquid primo
in exiſtente indiuiſibili ſpecie in aliã ſpẽ;.
Arguit̃ ꝙ nõ q2 celũ dr̃ elementũ ⁊ tamẽ
nõ in exiſtit nec ex eo aliquid cõponitur.
ergo ꝛc. Scdõ ſic materia prima dicit̃
elementũ ⁊ tñ nõ eſt ſpẽs indiuiſibilis in
alias ſpẽs cũ ſpẽm nõ habeat igitur.
Tertio ſimplicia corpora dñr elemẽta ⁊
tñ ex ipſis nõ cõponitur res prio q2 reſo/
lubilia ſunt in materiã primã ex qua cũ
forma cõponũtur. Ad oppoſitũ eſt phĩlo
ſophus in littera.

Pro reſponſione ſciendum
eſt ꝙ cauſa ĩpl⁹ ſe h; ꝙ̃ elemẽtũ. q2 cau
ſa dr̃ tã de intrinſicis ꝙ̃ de extrinſicis ele/
mentũ vero de intrinſicis tantũ. ⁊ adhuc
ꝓprie accipiẽdo elemẽtũ non dr̃ niſi de
materia vel de illo qd̾ in principiãdo hã/
bet modum materie. ⁊ q2 cõiora priora
ſunt via doctrine ideo ariſtotil. pri⁹ po/
ſuit mõs cauſe ꝙ̃ elemẽti. ſ; q2 modi cau
ſe eodẽ modo peni⁹ hic ponunt̃ ⁊ in ſe
cundo phiſicoꝝ. ideo ꝑnũc relinquũtur.

Secũdo ſciendũ eſt · ꝙ de ra
tione elementi ſunt quattuor que tãgun
tur in ſua diffinitiõe ꝑ quattuor ꝑticulas
ipſius. primũ eſt ꝙ ſit cauſa ſicut ex quo.
⁊ ſic elementũ ponit̃ in genere cauſe mate
rialis. Scdm eſt ꝙ ſit primũ veniens
in cõpoſitionẽ rei. ideo ſanguis vel caro
nõ dr̃ elementũ reſpectu hoĩs q2 quodli
bet eoꝝ reſolubile eſt in quattuor corpo/
ra ſimplicia. Tertiũ eſt ꝙ ſit inexiſtẽs
ſiue intrinſicũ ꝑ qd̾ dr̃t elementũ ab om
ni eo ex quo ſit aliquid ſicut ex tranſeunte
vt eſt ꝓuatio vel cõtrariũ ex quib⁹ aliqd
dr̃ fieri. ſ; nõ manent in re facta. Quar
tũ eſt ꝙ habeat ſpeciẽ indiuiſibilẽ in ali
as ſpecies.

Ubi eſt aduertendũ · ꝙ aliq̃
volũt hanc diffinitionem elementi primo
cõpetere quattuor primis corporib⁹ ſim
plicib⁹ ⁊ nõ materie prime. quia materia
prima nõ habet ſpẽm. ⁊ qd̾libet illorum
corpoꝝ ſpẽm habet ⁊ nõ eſt diuiſibile ꝑ ſ;
alterationẽ in ꝑtes diuerſaꝝ ſpecieꝝ. ſicut
quodlibet mixtũ reſolubile eſt in quat/
tuor corpora ſimplitia. alij vero tenẽt op
poſitũ ſic arguẽtes q2 nullũ ſimplitium
corporis ẽ illud ex quo cõponit̃ aliquid
primo. cũ qd̾libet ſit reſolubile in mate/
riam primã. ⁊ reſponderũt iſti apparẽtie
alioꝝ ꝙ in diffinitione elemẽti non capit̃
ſpẽs pro ente cõpleto ⁊ ꝑfecto in natura
qd̾ ponit̃ ſub aſſignato genere q2 hoc mõ
materia nõ eſt ſpẽs ſ; accipit̃ ſpẽs pro ra
tione rei. ⁊ ſic materia ſpeciẽ habet. id eſt
rõem indiuiſibilẽ in diuerſas ſpẽs. id eſt
in partes diuerſaꝝ rationũ quãuis enim
in rõe materie ponat̃ forma tñ nõ ponit̃
vt aliquid intrinſicũ de eſſentia materie:
ſ; tũs rõ eſt quaſi per additamentũ. ſ; rõ
cuiuſlibet corporis ſimplicis eſt diuiſibi
lis in ꝑtes diuerſaꝝ rationũ quaꝝ queli/
bet eſt intrinſice de eſſentia corporis .ſ. in
materiã ⁊ formã. ⁊ ſic dñt ꝙ diffinitio ele
menti primo cõuenit materie prime. Ad
cui⁹ cõformationẽ dñt ariſtotilẽ non vo
care corpora ſimplicia elemẽta. ſ; vocat
elementata ſignificãs qd̾ nomẽ elementi
nõ cõuenit ipſis primo. ⁊ iſta pars ẽ ma
gis probabilis ſuſtinẽdo tñ aliã partẽ
dicent̃ ꝙ licet corpora ſimplicia nõ habe
ant rationẽ primi ſimpliciter tñ in gene/
re corpoꝝ habent rationẽ primi.

Quarto ſciendũ eſt · ꝙ ariſto
til. ponit quoſdã mõs elementi ꝓprios
⁊ aliquos tranſſumptiuos. Primo mõ
dr̃ elemẽtũ illud qd̾ ſm quendã ordinẽ
aliquid cõponit ⁊ ſic lrẽ ſunt elemẽta di
ctionis ⁊ nõ ſillabe quãuis enĩ diuida/
tur lrã ſm tẽpora platonis. prout litte/

ra longa habet duo tēpora. breuis vero vnū tn̄ ptes hui⁹ diuiſionis ſunt eiuſdeꝫ ſpēi ſicut pticule aq̄ ſunt aqua 7 non ſūt diuerſe ſm ſpēm vocis ſicut ptes ſillabe vnde cū in diffinitione elementi poniᷣ ꝙ nō diuidiᷣ indiuerſa ſm ſpēm non eſt intelligendū de ptibus quātitatiuis. ſic. n. ligni eſſet elementū qꝛ quelibet pars ligni eſt lignū. ſ intelligendo de diuiſione q̄ fit ſm alteratione ſicut corpora mixta reſoluitur in ſimplicia 7 ſic debet intelligi de diuiſione que fit in ptes diuerſaꝝ rationum. Scd̄omodo dr̄ elementuꝫ id qd̄ cum altero primo rem cōponit p naturalem generationē ſicut qd̄libet corp⁹ ſimplex rectem otū reſpectu mixti dr̄ elementū.. Tertiomō diciᷣ elementum id qd̄ eſt ſm ſitum primo 7 cū alio rem cōſtituit vt in deſcriptionibus geometricis linee cōſtituentes figurā elemēta dicitur

Quartomō dr̄ elementū illud qd̄ ſm virtutē ſolū 7 nō ſm ſubſtantiā rem conſtituendo ingrediᷣ. 7 iſtomō celuꝫ bene diciᷣ elementū reſpectu iſtoꝝ inferioꝝ q̄ p virtutem eius generanᷣ. etiā prima principia dicerētur elemēta demonſtrationū 7 demonſtrationes que fiūt inſuperioribus ſcientijs dicerenᷣ elemēta demōſtrationū que fiūt in ſcientijs ſubalternatis 7 hijs quattuor modis ꝓprie dr̄ elementum. ſ tranſumptiue dr̄ elementū omne illud qd̄ eſt vnū. i. indiuiſibile 7 puꝝ id eſt ſimplex 7 ad multa vtile. nā ex hoc ꝙ elementū eſt indiuiſibilis in alias ſpēs oportet ꝙ ſit vnū qꝛ qd̄ eſt principiū in cōpoſitione oportet ꝙ ſit puꝝ. i. ſimplex. ſ qꝛ ex ipo alia cōponuntur accipiᷣ qd̄ eſt ad multa vtile 7 hec ſuffitiūt ad hoc qd̄ aliquid dicaᷣ elementū trāſſumptiue et hoc modo habet textus. vľe reſpectu ſuoꝝ ſingulariū elementū dr̄ 7 magis vniuerſale magis eſt elementū qꝛ ſimplitius eſt ſm rationē 7 ad plura vtile. 7 ſic gen⁹ magis elementū quā dr̄a diuiſiua eius qꝛ ſimplici⁹ eſt 7 ad plura vtile. hoc etiaꝫ mō punctus 7 vnitas elementa dici poſſent. ſ iſta deſitiunt a ratione cōpleta elementi. quia vniuerſalia ſm rem nō ſunt materia ex q̄ cōponantur particularia. Sicut pūctus non eſt realiter materia linee qꝛ linea nō cōponitur ex pūctis. Ex quib⁹ patet diuiſio modoꝝ elementi. quoꝝ habetur ſic ſuffitientia. nā omne elementuꝫ debet eſſe indiuiſibile vel ergo eſt indiuiſibile ſm ſpēm vel ſm quātitatem vel ſecundū diffinitionē. Si primuꝫ eſt dupliciter vel ingreditur rei cōſtitutionem ſm virtutem ſolū 7 ſic eſt quart⁹ modus vľ ſm ſubſtantiā 7 hoc tripliciter vel qꝛ diſponitur cū alio ad rei cōſtitutionem ſm ordinem tantū 7 ſic eſt primus modus vel ſm alterationem phiſicam 7 ſic eſt ſecundus vel ſm ſitū 7 ſic eſt tertius. ſi ſit ſ diuiſibile ſm quātitatem ſic eſt ille mod⁹ tranſſumptiuus quo punctus 7 vnitas elementa dr̄. ſi ſm diffinitioneꝫ ſic eſt alius modus quo prima genera elementa dicuntur.

Ubi eſt ſciendum. ꝙ omnia iſta nomina ſunt multiplicia multiplicitate analogie 7 non pure equiuocationis ideo in ſequendo ariſtotiľ. doctrinaꝫ datam in quarto ſemper enumeratis modis cuiuſlibet multiplicis oſtendenduꝫ. eſt illud cōmune inquo cōmunicant qd̄ tamen ſecunduꝫ prius 7 poſterius in illis modis inuenitur quod ſemper facit ariſtotiľ. ideo in fine huius capituli dicit ꝙ in omnibus modis elementi cōmune eſt primo in eſſe rei hoc eſt primo venire in compoſitionem rei.

Tunc ſit hec cōcluſio. predicta diffinitio eſt bene aſſignata. patet quia quattuor requirūtur 7 ſuffitiunt ad hoc ꝙ aliquid ꝓprie dicaᷣ elementū reſpectu alicuius. ſ illa quattuor in p̄dicta diffinitiōe ſuffitienter explicanᷣ vt prius patuit ergo diffinitio elementi eſt ſuffitiens.

Tunc ante oppoſitū ad rationes. ſatis patꝫ ſolutio ex dictis. ſequitur tertus. Natura vero dicitur.

Queriᷣ tertio. vtrū cōſideratio huius nōis natura ad methaphiſicū pertineat. Arguiᷣ ꝙ nō qꝛ ad phiſicū pertinet. nā in ſcdō phiſicoꝝ phus diffinit 7 diſtinguit naturam. ergo non pertinet ad methaphiſicum.

Philoſophus eſt ad oppo
ſitum in littera. primo videbit de modis
nature. ⁊ ſcdo de modo neceſſarij. quan
tum ad primū ſuppoitis quattuor mo//
dis nature poitis a boetio in libro de du
abus naturis q2 in ſcdo phiſicoꝝ recita//
ti fuerūt vidēdū eſt d illis que ab ariſto
tel. in pñti paſſu ponuntur qui ſunt octo
Primomodo dr natura generatio paſ//
ſiua naſcentiū que vocatur natiuitas. Se//
cundomō dr natura principiū. vnde res
fit ab extrinſico ſicut virtus formatiua ī
ſemie natura dr. ⁊ ſic iſte modus ſolum
reperitur in naſcentibus ſeu in viuentibꝰ
que ex ſemine per virtutē formatiuaꝫ ge
nerātur. Tertiomō dr natura princi//
pium mouendi ⁊ quieſcendi; vt dr in ſe//
cundo phiſicoꝝ. Quartomō dr illud
ex quo in exiſtente ⁊ in ordinato ⁊ immu
tabili a ſua poteſtate res ē vel fit hocmō
materia reꝝ naturalium dicitur natura.
Quintomō dr natura ipa rei ſubſtantia
lis forma. Sextomodo dr natura ip//
ſa materia prima ⁊ dr iſte modus a qr//
to. quia quartus intelligit de materia ſe
cunda. ſm quem modum materia artifi
cialium dicentur natura illoꝝ ⁊ dr a ma//
teria naturaliū quia materia naturalium
ſaluatur ꝑ ſe ſm eſſentiam ⁊ variatur ſe
cundū eſſe. ſ materia artificiuꝫ ſaluatur
ſm eſſentiam ⁊ eſſe. ideo in artifitialibus
natura principaliter dicitur de materia q̄
eſt tota ſubſtantia coꝝ. in naturalibꝰ ue//
ro principalīꝰ dicitur de forma. aliomo//
do dicitur natura forma que eſt terminꝰ
generationis ⁊ dr iſte modus a quin//
to quia in iſto eſt ſermo de forma totius
que magis proprie eſt terminus genera//
tionis quam forma partis eo ꝙ totum
cōpoſitum eſt quod per ſe generatur. ſed
in quinto eſt ſermo de forma partis. Oc
tauomodo large dicitur natura omnis
ſubſtantia que poteſt agere vel pati. ⁊ iſte
modus eſt mathaphoricus quia nomē
nature venit anaſtor ceris. ſ in ſubſtātijs
ſeparatis cum materiam nō habeant na
ſci. nō cōuenit niſi methaphorice ſcilicꝫ ꝑ
creationem corporibus etiā celeſtibꝰ ꝓ//
prie nō cōuenit naſci q2 per generationeꝫ
in eſſe nō exiuerunt. ſimiliter rebꝰ in aīa//
tis proprie loquēdo naſci nō cōuenit ſed
ſolū viuentibꝰ q2 ab intrinſica habēt prin
cipiū ſue generationis. ⁊ iſtoꝝ modoruꝫ
ſic habet ſuffitientia. q2 natura dr de ali//
quo vel ergo methaphorice vel proprie
Si primū eſt octauꝰ modus. ſi ſm cum
nomen nature aliqualiter perfectionē di
cat ⁊ perfectio cuiuſ libet in tribꝰ cōſiſtat
.ſ. in ſubſtantia virtute ⁊ operatione. idō
quodlibet hoꝝ natura dicitur. ſi ergo di
catur natura d operatione eſt primꝰ mo
dus. ſi de virtute que eſt proximū princi
pium operationis ſic eſt ſcdus. ſi de ſub
ſtantia eſt dupliciter. vel dr tam de mate
ria quā de forma ſimul ⁊ ſic eſt tertiꝰ mo
dus vel de altero tantū ⁊ hoc dupliciter
vel dr de materia vel de forma. ſi de ma
teria vel de materia ſimpliciter prima ⁊
ſic ſextus modus vel d ſcda ⁊ ſic eſt quar
tus. ſi de forma vel de forma partis ⁊ ſic
eſt quintꝰ vel de forma totius ⁊ ſic ē ſep
timus. ſ vt videatur reductio omnium
iſtoꝝ modoꝝ ad vnum.

Sciendū eſt ꝙ reductio ali
cuius nois ad vnū primū poteſt fieri du
pliciter. vnomodo ſm ordinem reꝝ ſig//
nificataꝝ inter ſe. aliomodo ſm ordineꝫ
noſtre cognitionis que interduꝫ ex poſte
rioribus ad priora procedit. ⁊ quia no//
mina imponuntur a nobis ſecunduꝫ ꝙ
res cognoſcimus. ideo interdum aliqd
apud nos prius ſortitur nomē cui tamē
res nominis poſterius conuenit. ⁊ ſic eſt
in propoſito. nam quia forme ſubſtanti//
ales rerum nobis immote ſunt ex earum
virtutibus. ⁊ virtutes ex operationibus.
ideo per prius iparum naſcentium gene//
ratio; que dicitur natiuitas nomen natu
re accepit ⁊ conſequenter virtus que eſt
principium proximum generationis. et
vltima forma ſubſtantialis. ſ ſecunduꝫ
ordinem reruꝫ forme prius competit ra
tio nature quia vt habet textus nihil di//
citur habere naturam niſi ſecundum ꝙ
habet formā. ⁊ ſic forma ſm ordinē reꝝ.

Primo natura dr̄. ⁊ materia dr̄ natura q̄a eſt forme ſuſceptibilis. generationes vero nomē nature habēt qꝛ ſunt motus procedētes a forma ⁊ ad formā terminātur.

Tunc ſit hec cōcluſio ad metaphiſicū pertinet cōſideratio huius nominis natura patet qꝛ natura ſm̄ vnam acceptionē dr̄ de omni ſubſtantia ſʒ metaphiſici eſt cōſiderare ſubſtantiaʒ in cōmuni ⁊ ea que de ſubſtātia dicūtur. ergo ipſius eſt cōſiderare naturā. ⁊ hec de primo articulo.

Quantuʒ ad ſecunduʒ eſt ſciendum. ꝙ neceſſariū in ratiōe cauſe ponitur. ideo de modis ei⁹ determinat hic ariſtotil. ponēs quattuor modos neceſſarij. Primo mō dr̄ neceſſariū illud ſine quo res in eſſe ſaluari nō poteſt ſicut reſpirari neceſſariū eſt animali reſpiranti. et ſimiliter cibus neceſſarius eſt animali. et neceſſariū hoc mō dictum licet nō ſit cauſa principaliter rei eſt tñ quodammodo cū cauſa. reſpiratio enim licet nō ſit cauſa vite animalis reſpirantis eſt tñ cū cauſa inquantū operatur ad tēperamentuʒ. caloris naturalis ſine quo nō eſt vita. et ſimiliter dicēdum eſt de cibo ſine quo animal viuere nō poteſt. ⁊ ſic iſta dicūtur neceſſaria qꝛ ſine eis impoſſibile eſt rē ſaluari in eſſe. Scd̄o mō dr̄ neceſſariū illud ſine quo bene ⁊ comode res eſſe vel fieri nō poteſt aut etiam ſine quo faciliter nō poteſt malū vitari. vt veſtimenta neceſſaria ſunt hominib⁹. ⁊ infirmo neceſſaria ē purgatio. ⁊ iſtis duobus modis dicitur neceſſariū ex ſuppoſitione ⁊ nō abſolute. ſʒ primus modus ſumit̄ ex ſuppoſitione finis qui eſt eſſe rei. ſcd̄us ex ſuppoſitione finis qui dicit̄ bene eſſe rei. Tertio modo dr̄ neceſſariū illud qd̄ alicui infert violentiā ⁊ etiaʒ ip̄a violentia nomen neceſſarij accipit. ⁊ ſic ea que ſunt violenta ⁊ coacta aliquid facere contra eoꝝ naturalem inclinationem vt graue aſcendere ſurſum aut contra eoꝝ voluntateʒ id eſt propoſitum neceſſitari dicuntur. ⁊ iſtius modi ponit ariſtotil. duas conditiones:

Prima eſt ꝙ tale neceſſariū eſt triſte et lamentabile qꝛ eſt cōtra naturalem inclinationem aut voluntatē ⁊ appetitum. Scd̄a eſt ꝙ tale neceſſariū nō eſt increpabile ymmo veniā meretur qꝛ nō increpamur niſi de hijs que voluntarie facimus de quibus rationabiliter increpamus ſi inordinata ſint. Quarto modo dicitur neceſſariū illud quod nō cōtingit aliter ſe habere ⁊ hoc modo tā principia quam cōcluſiones demonſtrationū ſimpliciter neceſſaria ſunt. ⁊ iſto modo dicitur neceſſariuʒ abſolute ⁊ ſimpliciter. ideo ad iſtū modū alij modi neceſſarij qui nō dicuntur neceſſarij niſi ſm̄ ꝙ reducuntur tantum habentes de ratione neceſſarij quātum appropinquat iſtū quartum modū. Ex p̄miſſis infert ariſtotil. tria correſponſoria ſe inuicem cōſequentia. primum eſt ꝙ in demonſtrationibus ſimpliciter taʒ premiſſe quā cōcluſiones neceſſarie ſunt ⁊ cum premiſſe ſint cauſe concluſionum. ſequitur ꝙ aliqua ſint neceſſaria dupliciter. quedā quoꝝ neceſſitatis eſt altera cā. quedā vero quoꝝ neceſſitatis nulla ē cā. ⁊ alia ſunt neceſſaria propter ſeip̄a. ⁊ hoc eſt cōtra democretū qui dicebat ꝙ neceſſarioꝝ nō ſunt inquirende cauſe. vt recipitur octauo phiſicoꝝ. Scd̄m correlarium eſt ꝙ oportet eſſe vnum primuʒ neceſſarium a quo cetera habeant neceſſitatem quia in cauſis nō eſt procedere in infinitum vt iſtud primum neceſſarium eſt maxime propter neceſſariū quia ꝙ alijs eſt cauſa vt talia ſint illud eſt maxime tale. vnde ſequitur ꝙ neceſſe eſt ipſum eſſe ſimplex quia neceſſe eſt omne compoſitum ſe habere ſcd̄m exigentiam ſuarum partium componentum. que quideʒ partes cum diuerſe ſint tribuunt toti compoſito diuerſas proprietates. ideo res cōpoſita ex diuerſis poteſt differenter ſe habere. quod aūt pluribus mōis poteſt ſe hr̄e pōt aliter ⁊ aliter ſe habere qd̄ diminuit de ratione neceſſarij. Tertiuʒ correlarium eſt ꝙ ſi aliqua ſint entia ſempiterna ⁊ ſimpliciter neceſſaria oportet ea eſſe immobilia qꝛ oē mobile aliter ⁊ aliter ſe habʒ. vnd̄ ſequit̄ vlteri⁹ ꝙ in ſempiterna

⁊ immobilibꝰ nihil poteſt eſſe violentuz
aut contra naturā q꞉ violentia fit a princi
pio extrinſeco mouente nō cōferente vim
paſſo. ⁊ ſic implicat contradictionem ali
quid eſſe immobile ⁊ poſſe violentiari. et
hoc dicit ariſtotil'. ne deceptio aduenıat ī
nomine neceſſitatis. cū dicitur de ſubſtā
tijs immaterialibus ꝙ neceſſarie ſunt ne
per hoc aliquis intelligat in eis eſſe aliꝗ
violentiam. vnde predictoꝝ modorū ſic
habetur ſufficientia. quia omnis neceſſi//
tas vel eſt a cauſa intrinſica vel extrinſica
Si primum eſt quartus modus ·ſi ſecū
dum eſt dupliciter aut dependet ex fine.
vel ex efficiente. ſi primum aut ille finis eſt
eſſe ⁊ ſic neceſſitas ſumpta ab illo fine ꝑ//
tinet ad primum modum vel talis finis
eſt bene eſſe ⁊ ſic ſumitur neceſſitas ſecun
di. ſi ſumatur ab efficiēte ſic eſt tertiꝰ mo//
dus. nā violentia eſt quādo aliquid mo
uetur ab exteriori agente ad illud ad qō
ex propria natura aptitudinem nō habet
Si enim aliquid ſm ſuā naturaz ordinet
ad hoc quod recipiat motum ab exterio
ri agente tunc motus nō erit ei violentꝰ.
ſed naturalis ſicut eſt de motu orbium ce//
leſtium a ſubſtantijs ſeparatis ⁊ de mo//
tu inferioꝝ corpoꝝ a ſuperioribꝰ. ⁊ ſic pa
tet diuiſio modoꝝ neceſſarij.

Tunc ad ante oppoſitum ra
tiones dicitur ꝙ phiſicus nō conſiderat
naturam ſm omnē eius acceptionem. ſꝫ
ſolum ſm illam qua dicitur principium
mouendi ⁊c. methaphiſicus vero qui eſt
vniuerſalis artifex naturam habet conſi//
derare ſm ꝙ de omni ſubſtantia ſiue ſit
materia ſiue forma. ſiue forma partis ſiue
forma totius. ſiue ſit materia prima ſiue
ſecunda. ſiue etiam ſit forma ſpiritualis.
ſiue naturalis aliquomodo dici poteſt.
ſequitur textus. Vnum dicitur aliud ⁊c.

Queritur quarto · vtrum illa
que dicuntur vnum quintomodo quo//
rum ſcilicet intelligentia eſt indiuiſibilis
loco tempore ⁊ ratione ſint maxime vnū

Arguitur ꝙ nō quia nihil eſt illomo//
do vnum eo ꝙ vel eſſet prima cauſa vel
aliud tantum. ſi ſit prima cauſa pluribus
⁊ varijs cōceptionibus concipitur ſicut
varijs noibus nominatᷣ. ſi ſit cāuſatum vel
eſt genus vel in genere ⁊ omne tale com
poſitum eſt ex actu ⁊ potētia. ergo nihil
eſt cuius intelligentia ſit indiuiſibilis.
Scḋa illa quoꝝ ratio cōpleta eſt eadem
nullā penitus inter ſe habent diſtinctio//
nem vt ſunt tunica ⁊ indumentum. ergo
habēt maximā vnitatem ⁊ per cōſequēs
que ſunt vnū quintomō nō ſunt magis
vnum ꝙ que ſunt vnuz quartomō. Ad//
oppoſitum eſt ariſtotil'. in littera.

Pro reſponſione eſt primo
ſciendum. quā ariſtotil'. poſtꝙ in primo
tractatu diſtinguit nomina impꝛtantia ra
tionem principij, vel cauſe. cōſequenter in
ſcḋo diſtinguit noia que aliquomō ſig//
nificant ſubiectū huiꝰ ſcientie vt ſunt iſta
tria vnum ens ⁊ ſubſtantia. vnū aūt ⁊ ēs
in hac ſcientia habent rationē ſubiecti cō
munis. ſubſtantia vero habet rōem ſub//
iecti principaliter. nā vt habetᷣ in quarto.
ꝗuis hec ſcīa de oī ente cōſideret princi//
paliter tñ de ſubſtāīa. ⁊ q꞉ cōia ſunt prio
ra via doctrine. ideo priꝰ diſtinguit vnuz
⁊ ens ꝙ ſubſtantiā. ⁊ q꞉ vnū habet quo//
dāmodo rōem principij. vt dicit textus
ideo priꝰ diſtinguit nomē vniꝰ ꝙ nomē
entis.

Vbi eſt ſecundo ſciendū · ꝙ
vnū prima ſui diuiſione diuiditᷣ in vnuz
ſm ſe ⁊ in vnū ſm accidēs. ⁊ vnuz ſm ſe
diuiditᷣ in vnū realiter ſumptū quādo. ſ.
vnitas ſumitᷣ a conditione exiſtente apte
rei. ⁊ vnū logicaliter ſumptū qñdo. ſ. ta//
lis vnitas attenditᷣ ſm aliꝗ intentionem
logicaz. vnde ariſtotil'. primo ponit mo//
dus vniꝰ ſm accidēs. Scḋo modꝰ vniꝰ
ſm ſe ⁊ realiter ſumptū. ⁊ tertio modos
vniꝰ ſm ſe ⁊ logicaliter ſumpti. vnde ſic
vniꝰ ſm accidēs ponit ariſtotil'. tres mo
dus. Primꝰ eſt quo ſubiectū ⁊ accidens
dr̄ vnū vt choriſtꝰ muſicus eſt vnū ens
Scḋus modꝰ eſt quo duo accidentia ei
dē ſubiecto inherentia dr̄ vnū vt albū
⁊ muſicū vnū ſunt q꞉ vni ſubiecto inſunt
Tertius modus eſt quo accidēs ⁊ genꝰ
vel ſpecies ſui ſubiecti dicuntur vnum vt
hominem muſicum dicimus eſſe vnuz
⁊ differunt hic modus a primo modo.

Quia in primo ex duobus ſit vnū ſolū
qȝ vnuȝ in eſt alteri nec ambo inſunt vni
tertio. ſȝ in hoc mō vnum ineſt alteri ſcili//
cet muſicū homini. ⁊ homo adhuc in a//
lio. vt in choriſto vel alio ſingulari ꝑ qḋ
accidit homini eſſe muſicuȝ. dr̄ tamē
muſicū ineſt homini ⁊ homo choriſto q̇a
muſicuȝ ineſt homini vt accidēs homo
aut choriſto vt eius ſubſtātia que in hoc
modo muſicuȝ non dr̄ homini accidere
ſicut in ſcd̄o modo. modo albū ⁊ muſi//
cum ſibi inuicē accidūt. ſ. qȝ vtraqȝ cho//
riſto inſunt vt accidēs ſubiecto. inter aūt
iſtos modos p̄mꝰ eſt numerꝰ per acci
dens. deinde tertius. ſcd̄us vero eſt ma//
gis per accidens.

Ulterius eſt ſciendū ꝙ vnū
ſm ſe ⁊ realiter acceptuȝ dr̄ quinqȝ mo//
dis proprie ⁊ alijs modis metaphorice.
Primo mō dr̄ proprie aliquid vnū con//
tinuitate ⁊ hic modus ſubdiuid̄r quia
vel talis cōtinuitas eſt ab arte vt duo li//
gna viſco vel alio vinculo vnita dicerētur
vnuȝ vel talis cōtinuitas eſt a natura qḋ
fit dupliciter. qȝ vel tale cōtinuū eſt rectū
vt tibia vel eſt reflexum vt cōiunctuȝ ex
crure ⁊ tibia ⁊ iſtoꝝ cōtinuū natura ē ma
gis cōtinuum quā cōtinuum arte. ⁊ ad
huc cōtinuum natura qḋ eſt rectuȝ ē ma
gis vnum quaȝ qḋ eſt reflexum. quod
probat textus per diffinitionem veri cō//
tinui quia dicit̄ ꝙ vere cōtinuoꝝ eſt vnꝰ
motus ſm ſe modo in reflexis cōtingit
vnam partem moueri alia quieſcente qḋ
non contingit in rectis ⁊ ſic continuȝ rec
tum eſt magis vnum quam cōtinuum
reflexum. ꝙ aūt continuū natura ſit ma
gis vnum quam cōtinuum arte. quod
ſolum eſt vnum ſm contactum. probat̄
quia que ſic ſe tāgunt vt ligna viſco vni
ta nō dicuntur vnum lignum nec vnuȝ
corpus aliquod aliud vnum quod per
tineat ad genus continui quia iſta non
habent vnitatem continuitatis per ſeip//
ſa. ſȝ per aliquod vinculum quod ea con
iungit. ſȝ illa que dicuntur vnum natura
quāuis habeant reflexionem per ſe ipſa
tamen habent vnitatem cōtinuitatis ſi//
cut due linee reflexe continuātur ad vnū
terminum cōmunem qui eſt pūctus in
loco vbi conſtituit̄ angulus. ſȝ tamen vt
dictum eſt magis ſunt vnuȝ illa que ſunt
per ſe continua ſine reflexione.

Et circa diffinitionem con//
tinui ſciendū eſt. ꝙ diffinit philoſophus
continuum per motum ⁊ non per vnita//
tem termini ad quem partes compleren
tur vt dicitur in predicamentis neqȝ per
diuerſitatem in infinitum vt in phiſicis
quia ex iſta diffinitione data per motum
magis poteſt ſumi diuerſus gradꝰ vni//
tatis in diuerſis continuis ſicut dictum
eſt. Secundo mōdo dicuntur aliqua
vnum ſm ſe ⁊ realiter quoꝝ eſt vnū ſub
iectuȝ. i. vna materia prima aut vltima
ſeu propria. ſi que cōueniant in materia
proxima. ⁊ illa que ſic conueniūt in ma//
teria prima ⁊ remota. hoc modo liquefa
ctibilia dicuntur vnum quia omniū eo
rum materia eſt aqua vel aer. aer ſcilicet
in pinguibus viſcoſis ⁊ inflammabili//
bus. aqua vero in non viſcoſis ⁊ conge//
labilibus. Tertio modo dicuntur ali
qua vnum quoꝝ eſt vnum genus: vt di
cimus hominem bouē ⁊ canē eſſe vnū
quia hec om̄ia animalia ſunt ⁊ hec vni//
tas vt dicit textus aſſimilantur vnitati p̄
cedentium propter proportionem gene//
ris ad materiam. quedam tamen bene
dicuntur vnuȝ ſm predicationem gene//
ris remoti quod ad ip̄a non deſcēdit ꝑ
dr̄as diuerſas que nō dicerentur vnū ſe//
cundum predicationem generis proxi//
mi quod in ip̄a deſcendit per dr̄as diuer
ſas. vt yſopleurus ⁊ yſocheles vnum di//
cuntur id eſt vna figura. ſed non vnꝰ tri
angulus. Quarto modo dicuntur eſ//
ſe vnum que habent eandeȝ diffinitioneȝ
cōpoſitā. ut tunica ⁊ indumētum uel in
cōpoſitā uel augmentū ⁊ diminutio que
in hoc conueniūt ꝙ ſunt motus ad quā
titatem ⁊ hoc modo magis ſunt unum
quorum eſt una diffinitio compoſita ꝙ
quorum eſt una diffinitio incompoſita.

Quintomō dr̄r vnū illa quoꝝ intelli/
gētia eſt indiuiſiblis ⁊ nō poſſunt ſepara
ri neq̧ tēpore neq̧ loco neq̧ ratiōe. ⁊ iſte
modus reperit̄ tā in ſubſtantia ꝗ̄ in ac/
cidentibus. in ſubſtātia ſicut dicimꝰ ꝙ̄
ſubſtātia eſt ſuppꝛemū genus. ꝗuis enī
genera generaliſſima ſint quodāmodo
cōpoſita ex potentia ⁊ actu. nō tn̄ ex diffe
rentia ⁊ genere. ideo habent ſimplicem
conceptū indiuiſibilem. in accidentibus
aūt vt in pūcto ⁊ vnitate in quoꝝ diffini
tionibꝰ nō ponūtur plra cōpoſitionē de
nōtia in exiſtentijs eoꝝ. ⁊ hoc magis re
peritur in vnitate quā in pūcto. verꝰ etiā
reperitur in ſubſtantia ꝙ̄ in accidentibꝰ
qꝛ intellectꝰ accidentis nō eſt niſi per ſub
iectum quare iſte intellectꝰ vnitatis ſolū
ſimplicibus cōuenit in quibꝰ non eſt cō/
poſitio ex pꝛincipijs materialibꝰ ⁊ forma
libus neq̧ ex genere. ⁊ dr̄a ideo intellectꝰ
accipiens quidditatem eoꝝ nō appꝛehē/
dit ea quaſi cōponens diffinitionē eſſen
tie ex diuerſis pꝛincipijs. ſꝫ magis conci/
pit diffiniendo per modū negationis. ſi/
cut punctus dicitur cuius pars nō eſt. vl'
per modū habitudis ad cōpoſita. vt dici
tur ꝙ̄ vnitas eſt pꝛincipiū numeri. etiam
vt habetur tertio de anima ſimplicia in/
telligimꝰ per cōpoſita. Ex quo patet ꝙ̄ q̄
hoc modo dr̄r vnū ſunt maxime vnū
ideo ceteri modi vnius ad iſtū modum
reducitur quia vl'r verum eſt ꝙ̄ quecūq̧
nō habent diuiſionem dr̄r vnum ſecun
dum aliquid inquantū diuiſionem non
habent. ⁊ ſꝫm illud ſicut que nō diuidun
tur in rationealis dr̄r vnum in anima/
li. ⁊ que nō diuidūtur in magnitudine vl'
menſura dr̄r vnum ſꝫm magnitudinem
ſicut cōtinua. Ex predictis patet ſufficien/
tia modoꝝ vnius ſꝫm ſe ⁊ realiter capti.
quia vnum aut eſt indiuiſibile ſimplici/
ter ⁊ ſic eſt quintus modus. aut indiuiſi/
bilis ſꝫm aliquid ⁊ hoc dupl'r. aut ſecun/
dū quātitatem tantū ⁊ ſic eſt pꝛimꝰ mo/
dus. aut ſꝫm naturā. ⁊ hoc dupliciter aut
ſꝫm naturam que eſt ſubiectum ſiue ma
teria. aut ſꝫm naturam que eſt forma. ſi
pꝛimum hoc eſt dupliciter vel tale ſubie
ctum eſt reale ſubiectum ⁊ ſic eſt ſecun/
dus modus. vel eſt ſubiectum rationis
⁊ ſic eſt tertius modus. ſi ſꝫm naturā q̄
eſt eſt forma a qua ſumit̄ ratio rei ſic eſt
quartus modus. ⁊ ſic patet de mōis q̄
bus dicitur vnū pꝛopꝛie ⁊ ſecundū ſe.
⁊ realiter dictum.

Ulterius ſciendū eſt ꝙ̄ ex p̄
dictis iſtis modis per quandā ſimilitu
dinem aliqui alij modi deriuātur ſicut
vno modo aliqua dicuntur vnum quia
faciunt aliq̄ vnū ⁊ multi homines trā/
ſcendētes nauem. Alio modo aliqua
dr̄r vnum quia vnum patiūtur. vt plu
res homines ſint vnus populus eo ꝙ̄
ab vno rege reguntur. Tertio aliqua di
cuntur vnū eo ꝙ̄ aliquid habent vnū
ſicut foſſores poſſeſſores vnius agri di
cuntur vnum in dominio. Quarto mo
do dr̄r vnū ꝓ hoc ꝙ̄ quodā modo ſunt
vnum ſicut multi homines albi di/
cuntur vnum. ſꝫ in iſtis modis non eſt
vnitas pꝛopꝛie dicta ſicut in modis pre
cedentibꝰ. vlterius addit ariſtotil'. vnū
aliū modū quo aliquid dicitur vnum
eo ꝙ̄ eſt totum vel perfectum ⁊ iſte mo/
dus reperitur in illis que nō habent ali
quam ſpeciē vnam ſicut ſunt homo ge
nea ſꝫ in ipſis ſpecies in quadam totalita
te conſiſtit requirens debitum modum
partium. ⁊ ita calceus cui de eſt ſolea nō
dicitur vnꝰ calceus. ⁊ ex hoc modo vni
tatis infert ariſtotil'. ꝙ̄ linea circularis eſt
magis vna quā recta quia nō ſolū vni
tatem continuitatis ſicut recta ſꝫ etiā to/
talitatem ⁊ perfectionē quantū habet li/
nea recta quia non poteſt fieri additio
circularis ſicut rectis.

Ulterius ſciendū eſt ꝙ̄ poſt
iſtos modos vnius ariſtotil'. ponit quā
dam pꝛopꝛietatem vnius dīs ꝙ̄ rō vni/
us in hoc conſiſtit ꝙ̄ ſit pꝛincipium ali/
cuius numeri ꝙ̄ ſic pꝛobat quia vnū eſt
pꝛima menſura numeri. quia omnis nu
merus numerat̄. menſura aūt habet rati
onem pꝛincipij quia per menſuram res
mēſurata cognoſcit̄. res aūt cognoſcit̄ ꝑ
ſua pꝛincipia pꝛopꝛia. igitur vnum habꝫ
rationem pꝛincipij circa quodlibet genꝰ.

Notat tñ textus ꝙ vnū ꝙ eſt principium cognoſcēdi ⁊ eſſendi nō eſt idem in oibus generibus. ymmo in diuerſis ē diuerſum vt exēplificat textus ꝙ dr̄ quarto huius ꝙ in quolibet genere eſt vnū primū ꝙ oportet eſſe numerū ⁊ indiuiſibile ad hoc ꝙ ſit metrū ⁊ menſura omnium illoꝝ que ſunt illi⁹ generis ⁊ circa iſtaʒ proprietatem generis.

Sciendū eſt ꝙ circa propriam menſurā eſt propria rō vni⁹ ſm ꝙ ē principiū numeri ⁊ nō eſt ideʒ cū vno ꝙ cōuertitur cū ente vt in quarto dictū eſt rō enim vni⁹ ꝙ conuertit̄ cū ente in ſola indiuiſione cōſiſtit. rō aūt vni⁹ ꝙ eſt principiū numeri in menſuratione ſʒ tñ hec rō menſure licet primo conueniat vni ꝙ eſt principiū numeri tñ per quādā ſimilitudinem deriuat̄ ad vnū in alijs generib⁹ vt decio hui⁹ patet. ⁊ iſta rō mēſure vni ꝙ cōuertitur cū ente etiā conuenit.

Alterius eſt ſciēduʒ ꝙ vnū ſm ſe dictū ⁊ large acceptum diuidit̄ in vnū numero ⁊ in vnū ſpē ⁊ vnū genere ⁊ vnū analogia. numero dicitur vnū quorū mā ē vna. ſpecie quoꝝ rō eſt vna. genere quoꝝ eadem eſt forma ꝑdicationis analogia ſeu ꝓportione quecūqʒ ſe habēt ad aliquid aliud ⁊ facile eſt hui⁹ diuiſionis aſſignare ſufficientiā vt habet textus in iſtis modis poſteriores includūt ꝑcedentes. nā quecūqʒ ſunt vnū numero ſunt vnū ſpē genere ⁊ analogia ſʒ non ecōtra ⁊ que ſunt vnū genere ſunt vnum analogia ſʒ nō ecōtra. ⁊ ſic patet de modis vnius ⁊ finaliter vt habet text⁹ per oppoſitum ad modos vnius debēt ſumi modi multoꝝ quia tot modis dicitur vnuʒ oppoſitoꝝ ꝙ modis ⁊ reliquum.

Sit hec cōcluſio reſponſalis illa que ſunt vnū quinto modo maxie ſunt vnū patet qꝛ in ipis eſt maxime indiuiſibilitas igit̄ ⁊ maxie vnitas. qꝛ vt habʒ textus pūctus ſe habet ad vnū ſicut ad eſſe indiuiſibile vnde in primo modo ꝙuis cōtinuū ſit indiuiſuʒ actu poteſt tñ diuidi ⁊ ſic eſt multa in potentia q̄ ſunt vnū ſecundū materiā diuidūtur ſm formas. ⁊ que ſunt vnū genere dr̄nt ſpē. ⁊ que ſunt vnū q̄rto modo. ſ. rōe adhuc qđlibet eorū in ſuo intellectu diuiſionē habet pro quāto diffinitio eius cōſtituit̄ ex diuerſis principijs vt ex genere ⁊ dr̄a vel mā ⁊ forma quorū neutruʒ eſt de intellectu alteri⁹. ſʒ in quinto modo eſt omnimoda indiuiſibilitas q̄a neqʒ ſm temp⁹. neqʒ ſm locū. neqʒ ſm rationem ibi reperitur ſeparatio ⁊ ꝑ hoc patet ſolutio ad ſecundam rationem.

Ad illā rationem dicit̄ ꝙ ad hoc ꝙ arguit̄ de prima cauſa dr̄ ꝙ tales cōceptus nō ponūt cōpoſitioneʒ in re ipſa. ſʒ ſolū in modo cōcipiendi de generaliſſimis dictū eſt ꝙ proprie nō habēt diffinitionē. ſcḋa ſoluta eſt. ſequitur textus. Ens dicitur hoc idem.

Queritur quinto vtrum diuiſiones entis ⁊ ſubſtātie cōpoſite in textu ſint ſufficientes. Arguit̄ primo ꝙ nō de diuiſionib⁹ entis qꝛ due coīcidunt. ſ. illa q̄ dr̄ ens in ens ſm ſe ⁊ in ens ſm accidens ⁊ illa qua dr̄ ens in ſubſtantiam ⁊ accidens qꝛ vt videt̄ illud eſt ens ſm ſe ꝙ ſubſtātia ⁊ ens ſm accidēs ꝙ accidēs igitur. Scḋo arguit̄ cōtra diuiſionem qua dr̄ ens i ens in aīa ⁊ in ens extra animā qꝛ ens in aīa ſe extendit ad nō entia igit̄ illa diuiſio nō eſt ſufficiens. ſimiliter ens in potētia ⁊ nō ēs vt potētia albū ē albū igit̄ diuiſio entis in actū ⁊ potentia eſt inſufficiens qꝛ diuiſuʒ dʒ verificari de quolibet diuidentiū. Deinde arguit̄ contra diuiſionē ſubſtātie qꝛ quart⁹ modus coīcidit cū ſcḋo eo ꝙ rei q̄dditas eſt cauſa eſſendi rei. Itē materia eſt ſubſtātia et tñ nō cōprehendit̄ in aliquo modoꝝ ſubſtantie. Ad oppoſitū eſt ph̄us in textu ꝑmo videbit̄ de modis entis. ſcḋo de modis ſubſtantie.

Pro primo ſciendum eſt ꝙ in textu ens diuidit̄ in ens ſm ſe. ⁊ in ens ſm accidēs. vnde eſt aduertendū ꝙ hec diuiſio entis nō eſt eadem q̄ diuidit̄ ens in ſubſtantiā ⁊ accidens ꝙ ex hoc patʒ qꝛ ariſtotil' primo modo ens ſecundum ſe diuidit in decē predicamenta. quorū nouem ſunt de genere accidentis.

Pro ſolutione igit̃ prime rõis ante op/ poſitũ eſt aduertendũ q2 ens dr̃ ſubſtan tia ⁊ accidens ſm abſolutã entiũ cõſide rationẽ. ſicut albedo in ſe cõſiderata dici tur accñs. ſ3 prout ſumit̃ accidẽs per cõ/ parationẽ accidẽtis ad ſubſtantiã q̃ qui dem cõparatio explicat̃ p cõpoſitionem cuius eſt nota hoc verbũ eſt vt cũ dr̃ ho/ mo eſt albus hoc totũ homo eſt alb⁹ eſt ens ſm accidens ⁊ ſic ens ſm accidẽs ac cipit̃ ſm ꝙ aliqd̃ p̃dicat̃ p ſe vel per ac/ cidẽs d̃ aliquo. diuiſio vero entis in ſub ſtantiã ⁊ accñs attendit̃ ſm ꝙ aliquid in natura ſua abſolute cõſiderata eſt ſubſtã tia vel accidens.

Secundo ſciendum eſt ꝙ in textu ſubdiuidit̃ ẽs ſm accñs i tres mo dos. Primus eſt qñ accidens d̃ accidẽ te p̃dicatur vt iuſtũ eſt muſicũ. Scd̃s eſt qñdo accidẽs ponit̃ d̃ ſubiecto vt ho mo eſt iuſt⁹. Terti⁹ eſt qñ ſubiectũ pre dicatur de accidente. vt muſicum eſt ho/ mo. ⁊ circa iſtos modos eſſendi ⁊ predi candi per accidẽs dicit phus ꝙ dicẽdo homo eſt homo nihil aliud deſignat̃ q̃ homo accidit hõi ſ3 in primo mõ non de bet intelligi ꝙ accidẽs accidẽti accidat ſ3 ꝙ ambo eidẽ ſubiecto accidũt ſiue acci/ dens poſitũ apte p̃dicati accidit ſubiec/ to accidentis poſiti in ſubiecto. ſed in ſe/ cundo mõ p̃dicatũ accidit ſubiecto. ſ3 in tertio mõ p̃dicatũ eſt cui accidit ſubiectũ

Sciendu3 tertio ꝙ ens ſecũ dũ ſe ꝙ ẽ ens pfectũ ⁊ extra aĩam exiſtẽs diuidit̃ in decẽ p̃dicamẽta. ideo dicit tex t⁹ tot mõis dr̃ ens ſm ſe quot modis cõ tigit figurã p̃dicationis variari. ideo q2 modus p̃dicandi ſumit̃ a modo eſſendi ideo in omni p̃dicatione ſignificat̃ aliqd̃ ẽ aut ſimpliciter aut ſm quid n̄c eſt inſtã/ tia vt dicit text⁹ de enũtiationib⁹ in quib⁹ nõ ponit̃ hoc verbũ eſt vt cu3 dr̃ homo currit q2 in omni alio verbo clauditur hoc verbũ eſt ⁊ ita in omni enũtiatione ſigni ficat̃ aliquid eſſe vel ſimpliciter vel ſecun dũ qd̃. nihil eñi dr̃t dr̃e homo eſt currens ⁊ homo currit. ideo quociẽs aliqd̃ dicit̃ id eſt p̃dicatur tociẽs eſt ſignificat. ſuffiti/ entia aũt p̃dicamentoꝝ ſatis habetur in

loica ⁊ phiſica et eã3 reſumit ſanctus tho mas in hoc paſſu.

Et eſt aduertendu m ꝙ enu merando p̃dicamẽta ꝑtermittit ſitum ⁊ habitũ. ⁊ hoc facit vel ꝑpter breuitatẽ vel forſan propter entitatis puritatẽ illoꝝ du oꝝ quã nos latet. ideo ſolũ ea enumera/ uit ſub hoc cõi ꝙ eſt ens ſm ſe nõ noiã do ea ſp̃aliter. ſ3 q2 liber p̃dicamẽtoꝝ ſp̃ã liter ordinat̃ ad tractandũ de p̃dicamen/ tis. ideo ibide3 ſigillati3 ⁊ ſpecialiter enu/ meratur vnumquodq3.

Ulterius ſciendũ eſt quarto ꝙ preter modos entium iã dctõs phus aliũ modũ ponit qd̃ dr̃ ens in aĩa. ⁊ per ens ſignificat veritatẽ cõpoſitiõis quã fa cit intellect⁹ intelligendo vnũ in habitu dine ad reliqũ vt diuiſu3 ab eo aut idem ſibi ⁊ per oppoſitũ nõ ens ſignificat ide3 qd̃ falſum ⁊ iſte mod⁹ entiũ reperit̃ tam in affirmationib⁹ q̃ in negationib⁹ quaꝝ rũ aliq̃ quãdoq3 ſunt vere ⁊ qñq3 falſe et cõperatur iſte modus entis ad primu3 qui eſt ens extra aĩam ſicut elect⁹ ad cau ſam. Ex hoc eñi ꝙ aliquid eſt in rerũ na tura aut nõ eſt ſequit̃ veritas vel falſitas in cõpoſitione vel diuiſione ſignificata p hoc verbũ eſt prout eſt verbalis copula. Et ideo eſt aduertẽdu3 ꝙ ens hoc modo dictũ nõ cauſat̃ a re extra animã exiſten/ te nã aliquid ꝙ eſt in ſe nõ ens vt ſunt ne gationes priuationes ⁊ figmẽta. intellec/ tus cõſiderat vt qd̃ ens du3 format aliq̃ ꝓpoſitionẽ cõpoſitã ex tali nõ ente. ⁊ ita hoc mõ aliquid dr̃ eſſe ens ꝙ tñ non ha/ bet aliqd̃ eſſe in rebus extra aĩam exiſten tibus. ⁊ hec diõ entium in ens in anima ⁊ in ens extra aĩam magis larga eſt qua ſi diuiſio ent̃s in ens ſm ſe ⁊ in ens ſecũ dum accidens.

Ulterius ſciendũ eſt ꝙ ens etiã diuidit̃ p actũ ⁊ potentiã ⁊ hec diui/ ſio entis in quolibet p̃dicamẽto reperit̃ q2 in quolib3 dr̃ aliquid ſm actũ ⁊ aliqd̃ ſm potentiã. reperit̃ etiam iſta diuiſio in entibus rõis vt in priuationib⁹ vt aliqd̃ dicitur quieſcere ſm actũ ⁊ aliquid ſcd̃m potentia3. ⁊ ſic iſta diuiſio ambit oẽ ens ⁊ omne gen⁹ entis. ſ3 determinare de en

te in potentia ⁊ in actu ad nonū librum
ptinet in quo tractat̃ de diuiſione entiū ꝑ
actum ⁊ potentiam.

Tunc ſit cōcluſio· diuiſiōes
entis in textu poſite ſunt ſufficientes pa//
tet· qꝛ cōpꝛhendūt oēm modū entium
nec vna coincidit cum alia igit̃. quaꝝ di
uiſionū vna eſt in ens ſm ſe. ⁊ in ens ſm
accidēs. ſcda eſt entis ſm accidēs in tres
modos. tertia eſt entis ſm qꝫ eſt ꝑfectuꝫ
⁊ extra animaꝫ exiſtens in decem ꝑdica//
mēta. Quarta eſt ens in aīa ⁊ i ens extra
aīam. Quinta eſt in ens in actu ⁊ ens in
potentia ⁊ hec de pꝛimo articulo.

Quantū ad ſecunduꝫ ſcien/
dum eſt pꝛimo. qꝫ q̄uis ſit pꝛius determina
tum tā de vno q̄ de ente propter cauſam
dictā. ⁊ pꝛius intēdit phus ꝓpter eandē
cauſam determinare de ꝑtibus vnius q̄
entis nichilominꝰ pꝛius tractat d̄ ſubſtā
tia ⁊ modis eius. licet ſit pars entis quā
tractat de partibus vniꝰ. Cuiꝰ rō eſt du//
plex vna ē iaꝫ dicta qꝛ ſubſtātia ⁊ ſi non
habeat rationē ſubiecti cōis habꝫ tñ ratō
nem pꝛincipalis. ideo ſtatiꝫ poſt modos
vnius ⁊ entis ponit modos ſubſtātie. a
lia cauſa poteſt dici qꝛ vnicū eſt ꝑdicamē
tum ſubſtātie. ⁊ ſic nō eſt de accidēte ⁊ iō
qꝛ facilius eſt enumerare modos ſubſtā
tie q̄ accidentis pꝛius ſe expedit de ſub//
ſtātia ⁊ modis eiꝰ q̄ tractat de ꝑtibꝰ vniꝰ

Sciendū ſecūdo· qꝫ ſubſtā/
tia ī textu diuidit̃ ī q̄ttuoꝛ modos. quoꝝ
tñ tertiꝰ veritatē nō habet. ſꝫ ſolum illum
ponit ariſtotil̄. ſm oppinionē phoꝝ quaꝫ
nondū repꝛobat. Pꝛimo ergo ſubſtātia
⁊ pꝛincipaliter dr̃ illud qꝫ nō eſt in ſubiec
to nec de ſubiecto dr̃. vt ſunt pꝛime ſub//
ſtantie ⁊ ꝑtes integrales ipaꝝ de quibus
oībus textꝰ exēplificat. ⁊ inter exemplar po
nit demonia. et hoc ſm oppinionē ponē
tiū deos eſſe aīalia rationabilia quos ſic
diffiniebant qꝫ ſunt aīalia coꝛpoꝛa aerea
aīa paſſiua mēte rationabilia tēpoꝛe eter
na. Scdo modo dr̃ ſubſtātia illud qꝫ
eſt cauſa eſſendi pꝛime ſubſtātie ⁊ ſibi in
exiſtens ⁊ hoc mō foꝛma partis ſubſtan
tia dicit̃. ⁊ dicit̃ in exiſtens ad remouendū
illud qꝫ eſt eſſendi cauſa vt efficiens.
Tertio mō dr̃ ſubſtātia q̄cūqꝫ ꝑticula ex
iſtēs in ſubſtātia pꝛimo mō capta termi
nās ipaꝫ. ⁊ hoc aliqd ſignificās ſine quo
eſſe nō poteſt ſubſtantia pꝛimo mō dicta
⁊ iſto mō ſm platonicos ⁊ pitagoꝛicos
numeri puncta. ſuperficies ⁊ linee di//
cūtur ſubſtātia reꝝ ⁊ ꝓceſſit erroꝛ iſte quā
tū ad numeros qꝛ nō diſtinguebāt inter
vnū qꝫ cōuertit̃ cū ente. ⁊ vnū qꝫ eſt pꝛin//
cipiū numeri. ſꝫ quātuꝫ ad dimēſiones er
roꝛ ꝓceſſit qꝛ nō diſtinguebant inter coꝛ//
pus de genere ſubſtātie ⁊ coꝛpꝰ de gene//
ra quātitatis. Quarto mō dr̃ ſubſtan
tia ipa rei q̄dditas. q̄ ſignificat diffinitio
reꝝ ⁊ dr̃ iſte modꝰ a ſecūdo qꝛ in iſto dr̃
ſubſtātia foꝛma totiꝰ que includit omnia
pꝛīcipia eſſentialia rei que cōperant̃ ad ip
ſum cōpoſitū qđ ſignificat̃ vt habens ta
lem foꝛmā tanq̄ foꝛma ⁊ eius ſubſtātia.
ſꝫ ſcdo mō dr̃ foꝛma ꝑtis ſubſtātia q̄ ad
materiā cōparat̃ vt faciens ens in actu.

Alterius eſt ſciendū· qꝫ vt
habet textus oēs modi ſubſtātie ad du//
os poſſunt reduci. ſ. ad pꝛimū in quo di//
cit̃ ſubſtātia eſt illud quod vltimo ſubi//
citur in ꝓpoſitionibꝰ ita qꝫ de alio āpliꝰ
nō pꝛobat̃ ⁊ hoc eſt aliquid per ſe ſubſi//
ſtens qꝫ eſt ſeꝑabile ⁊ ab oībus diſtinctū
⁊ nō cōicabile. ⁊ quantum ad hec tria dif
fert ſubſtantia vlis a ꝑticulari· pꝛimo qꝛ
ſubſtātia particularis nō pꝛedicatur de a
liquo inferioꝛi ſicut vlis. Scdo qꝫ ſubſtā
tia vlis nō ſubſiſtit. niſi in rōe ſingularis
q̄ ꝑ ſe et pꝛimo ſubſiſtit. Tertio qꝛ ſubſtā
tia vlis ē in mltis nō aūt ſingularis. ſꝫ ē
ab oībus ſeperabilis ⁊ diſticta. pōt etiaꝫ
dari ſcdus modus ſubſtātie in quo con//
ueniunt quartꝰ ⁊ ſcdus vt dr̃ ſubſtātia il
lud qꝫ eſt eſſe rei cauſa ⁊ intrīſicū pꝛincipi
uꝫ. ⁊ hoc mō cōuenit eſſentie ſeu q̄dditati
rei ⁊ etiā foꝛme ꝑtis que dicunt̃ ſubſtan//
tie ſꝫ drñt· vt viſum eſt. ⁊ in hac reductiōe
ꝑtermittit ariſtotil̄. 3m modū qꝛ veritatē
nō cōtinet qꝛ nō eſt ſubſtātia actu. pōt ta
men intelligi in pꝛimo mō. qꝛ ſubſtātia
particularis in rebus materialibꝰ nō ha
bet qꝫ ſit ſubiectū ⁊ qꝫ ſit indiuiduuꝫ niſi
ex materia ſignificata q̄titate. ſit igit̃ alia

cõclusio pro secõo pũcto. diuisio substãtie est sufficiens patet p ea que dicta sunt ra tiones soluũtur ex dictis. sequitur textus Eadem vero dicunt⁊c.

Queritur sexto. vtrũ diuisio nes vnius eiusdẽ ⁊ diuersi differentis et similis ⁊ dissimilis oppositi contrarij di uersoꝝ spẽ ⁊ eorundez spẽ sint sufficienter posite. Arguit̃ ꝙ nõ qꝛ vnũ ⁊ idẽ sunt idẽ inter se igit̃ positis mois vni⁹ supflue repetũtur modi eiusdẽ. Secõo sic diuer sum ⁊ drñs idem sunt igit̃ sufficit alteruz distinguere. Tertio sic nihil est qõ in p ma causaꝝ nõ existat ⁊ sic q̃dditas sortis est in prima causa ⁊ per cõsequens si mo di similes essent bene assignati prima cau sa esset similis sorti. Quarto sic de mo dis oppositiois cõtrarietatis ⁊ deuerso ruz spẽ est habitus in loyca igit̃ non sunt hic repetẽdi. Ad oppositũ est auctoritas philosophi.

Pro responsione sciendum est primo. ꝙ postꝙ pbus distinguit no mina significãtia ptes substãtie cõseque ter distinguit noĩa que significãt ptes vni us. ⁊ entis. ⁊ primo illa que significãt p tes vni⁹ propter causaz prius dictã ꝭ du plices sint ptes vni⁹ q̃daz sunt primarie alie secũdarie. Primarie sunt vnũ in sub stantia ꝙ dr̃ idez. vnũ in qualitate ꝙ dr̃ simile. ⁊ vnũ in quãtitate ꝙ dr̃ equale vn de primo distinguit istas primarias par tes tñ nõ facit mentionẽ de equali nec de suo opposito. s. ĩ equali qꝛ eoꝝ multiplici tas satis est manifesta. ⁊ qꝛ hec sciã non dum habet cõsiderare vnũ ⁊ partes ⁊ p prietates vnius vt habet̃ in quarto. ꝭ eti am habet cõsiderare mltitudinẽ que vni oppõit̃ ⁊ ptes siue modos multitudis ⁊ proprietates eius. ideo aristotil. distig uit ista noĩa diuersum ꝙ opponit̃ eidem drñs qõ est spẽs diuersi sic etiã oppositũ ⁊ cõtrariũ que sunt secũdarie ptes multi tudinis ⁊ pluritatis cõtente sub diuerso ⁊ differenti q̃ sunt contrarie ptes. ⁊ qꝛ cõ traria drñt spẽ. ideo oñdit quot modis aliq̃ dr̃ specie diuersa. ⁊ ex aduerso quot modis dr̃ eadez spẽ. ⁊ qꝛ pri⁹ ⁊ posteri⁹ quodam modo cõsecunt̃ rõez vni⁹ eo ꝙ vnũ eẽ est pricipiũ esse. pricipiũ aũt imp tat ordinẽ. ideo etiã agit de modis prio rum ⁊ posterioꝝ de quib⁹ patebit in q̃sti one sequẽti ⁊ sic patet ordo et causa cõsi derationis ⁊ numer⁹ illoꝝ noim que sig nificãt ptes vni⁹ aut multitudinis de q̃ bus nominib⁹ videdũ est ꝺ quolibꝫ sub breuibus in pñti questione ⁊ primo de modis eiusdem.

Pro quo sciendũ est. ꝙ idẽ dr̃ dupliciter quẽadmodũ ⁊ vnũ nã idẽ sup vnum nõ addit n̄ si relationẽ. dicit̃ igitur idem ꝭm accidẽs ⁊ idez ꝭm se. idẽ ꝭm accidẽns dr̃ tribus modis sicut vnũ ꝭm accidens. s. cũ accidẽs de accidẽte p dicatur. secũs est cũ accidẽs de subiecto p dicatur. Terti⁹ est cũ subiectũ de acci dente p̃dicatur qõ enim de aliquo p̃di catur significatur idẽ esse ipi. ꝭ cũ p̃dica tum nõ potest dici de subiecto vlr tũc est sibi idem ꝭm accidẽs vt dicit textus. naz accñs p̃mo ⁊ simpliciter in ẽ singularib⁹ que nõ recipiũt additionẽ signi vlis ĩdo accidens nõ p̃dicatur vlr. idem vero ꝭm se tot mois dr̃ quot mois dr̃ vnũ ꝭm se. q̃ modi ad duo possunt reduci. prim⁹ ẽ ꝭm quem vnũ dr̃ quoꝝ natura est vna aut ꝭm spẽm aut ꝭm numeruz ad quem modũ reducũtur. secũs ⁊ terti⁹ modi. se cũdus est ꝭm quẽ vnum dicitur quoꝝ̃ substãtia est vna vel ratione cõtinuitatis ꝙ pertinet ad primũ modũ vel ꝓpter ra tionis vnitatẽ ꝙ ptinet ad quartum vel ad quintum.

Sciendũ est cum textu. ꝙ cũ ydemptitas sit quedam vnitas vel talis vnitas est pluriũ ꝭm esse cõuenientiuz in aliquo vno. ⁊ tũc talis vnitas vel ydẽp titas posset esse relatio realis ⁊ haberet ex trema realiter diuersa vel talis vnitas es set vni⁹ ꝭm esse quo intellect⁹ nr̃ vtitur ve lut duob⁹ cuz dicit idem sibi ipi esse idez ⁊ hec ydẽptitas nõ est relatio realis ꝭ ra tionis tñ. si enĩ hec ydemptitas esset res a causa ꝓpter illud ꝙ dr̃ esse idem etiam illa relatio cũ esset eadẽ sibi pari rõe habe ret aliã relationez que idẽ sibi esset ⁊ sic in infinitũ. ꝭ nõ ẽ possibile in reb⁹ ꝓcedere in infinitũ. ꝭ in hijs que sunt ꝭm intellec

tuꝫ nihil prohibet. nā intellectus reflex⁹
ſupra ſuū actum intelligit ſe intelligere ⁊
hunc actū quo intelligit ſe intelligere po
teſt iterū intelligere ⁊ ſic in infinitum.

Tertio ſciēduꝫ eſt· ꝙ diuer
ſum tripliciter dr̄. Primomō aliqua
dn̄r diuerſa quoꝝ ſpēs ſunt plures ſicut
aſinus ⁊ bos. Scdomō dn̄r aliqua
aliqua diuerſa que dicuntur ſcdm̄ mate
riam, vt duo indiuidua eiuſdem ſpeciei.
Tertiomō aliqua dn̄r diuerſa quecū//
ꝗ habent rōem ſubſtantie .i. diffinitionē
diuerſaꝫ. quedā enim poſſunt eſſe idē nu
mero que ratione diuerſa ſunt. vt ſortes
⁊ albedo eius. ⁊ qꝛ plures modi diuerſi//
tatis accipi poſſunt vt qḋ dicatur diuer//
ſum genere aut diuerſuꝫ ꝓpter continui
diuiſionē. ideo ſubiūgit textus ꝙ cū di//
uerſuꝫ eidem opponaꝛ ideo cuilibet mō
eiuſdem opponiꝛ aliquis modus diuer
ſi ⁊ ſic eſt facile magis ꝑticulariter enu//
merare modos diuerſi per oppoſitū ad
modos eiuſdem. poſſunt tn̄ omēs redu
ci ad tres modos predictos.

Sciēduꝫ eſt quarto ·ꝙ tri·
bus modis dr̄ drn̄s. Prim⁹ modus eſt
quo quecūꝗ diuerſa, eadem tn̄ entia vel
numero vel ſpē vel genere vel ꝓportione
differre dn̄r ⁊ iſte eſt propri⁹ modus diffe
rentis. vnde patet ꝙ oē differēs eſt diuer
ſum ſ; nō ecōtra. nā illa que in nullo con
ueniūt nō ꝓprie dicūtur drā qꝛ non drn̄t
aliquo, alio a ſe ipſis que tn̄ ſunt diuerſa.
Scdus modus eſt quo drn̄s cōmu//
niter ſumiꝛ pro diuerſo ⁊ ſic drā dn̄r etiā
illa que habēt diuerſuꝫ genus ⁊ in nullo
cōicant. ⁊ circa modū differētis dicit tex
tus ꝙ qꝛ cōuenientia in ſpē ſolū differunt
per accidentales drās. que vero genere
cōueniunt drn̄ter formalibus drījs ideo
iſta ꝓpriiſſime dn̄r drā que ſunt eadeꝫ ge
nere ⁊ diuerſa ſpē ⁊ iſta oīa vel ſunt con//
traria vel in ſua ratione habēt cōtrarieta
tem. nā omne gen⁹ diuidiꝛ in cōtrarias
drās licet nō ſemꝑ in contrarias ſpēs vt
ſpēs alis nō ſunt contrarie ſ; bene inclu//
dunt in ſua ratione cōtrarietatem drarū
contrariaꝝ. ſ; tamē ſpecies coloris ꝗ dre
ſūet contrarie.

Sciēduꝫ eſt quinto·ꝙ ſimi
le dr̄ tribus modis ⁊ magis ſimile duo//
bus modis. vnde qꝛ vnū in qualitate fa
cit ſimile ⁊ paſſio eſt affinis qualitati q̇a
maxīe attendiꝛ paſſio immutatione q̄li
tatis que eſt alteratio ideo ſimilitudo nō
ſolū accipiꝛ ſm̄ cōuenientiā in qualitate
ſ; etiā ſm̄ ꝙ eſt cōuenientia in paſſione.
Primomō ergo dicūtur ſimilia quecun
ꝗ eadem paſſione ſm̄ ſpēm paciūtur vt
duo febricitantes. Scdomō dn̄r ſimi
lia quecūꝗ patiūtur etiā ſi paſſiones eoꝝ
ſpē differant. ⁊ hec ſimilitudo fundaꝛ ſu//
per vnitate paſſionis ſm̄ genus vt ſortes
verberatus ⁊ plō incarceratus dicerētur
ſimiles. Tertiomō dn̄r ſimilia quorū
eſt qualitas vna ⁊ hoc mō diffinit boeti⁹
ſimilitudinē. ꝙ eſt reꝝ differentiū eadem
qualitatis. vt duo alba ſimilia dn̄r. Sed
magis ſimile. vnomō dr̄ ꝙ ſm̄ plures q̄
litates alteri aſſimilaꝛ. vt duo habētia ca
ritatem ⁊ claritatem magis ſimilia dice//
rentur ꝗ ſi vna qualitate ſolū cōuenirent
Alio mō dr̄ aliquid magis ſimile quan
do cōuenit in alio in qualitate magis ſi//
bi naturali. vt aer cōueniens cū igne in ca
liditate ē magis ſibi ſimilis quaꝫ terra q̄
cōuenit cū igne in ſiccitate. qꝛ calor ē ma
gis naturalis qualitas igni ꝗ ſiccitas. et
per oppoſitū ad iſtos modos ſimilitu//
dinis faciliter acciperentur modi diſſimi
litudinis.

Sciēduꝫ eſt ſexto· ꝙ oppo·
ſita q̄ttuor modis dn̄r. ſ. contradictoria.
cōtraria priuatiā ⁊ relatiā. ⁊ de hoc ſatis
habitū eſt in poſt ꝑdicamētis. hic tn̄ no
tat text⁹ ꝙ duob⁹ modis cognoſci po//
teſt quādo aliqua ſunt oppoſita. Pri
mus eſt per cōparationē ad motuꝫ. nā
in quolibet motu ⁊ mutatiōe terminus
a quo opponiꝛ termino ad quē. Secū
dus mod⁹ eſt per cōparationē ad ſubiec
tum. nā illa que nō poſſunt in eſſe eidem
ſuſceptibili ſimul oportet adinuicē eē op
poſita vel ſm̄ ſe ipſa vt albuꝫ ⁊ nigrū vel
ſm̄ ea ex quib⁹ ſunt. vt aſinus ⁊ homo q̄
in ſuis rōibus includūt drās oppoſitas
ſicut etiā pallidū qḋ includit nigrū op//

ponitur albo. ⁊ dictū eſt notanter eidem ſuſceptibili q2 quedā non poſſunt alicui eidē ſubiecto in eſſe ſimul nō ꝓpter oppoſitionē quā habeāt. ſ. q2 ſubiectū nō eſt ſuſceptibile vtriuſq3 ſicut albedo. ⁊ muſica nō poſſunt eidem ſubiecto in eſſe vid3 licet boui aut aſino.

Sciendū eſt ſeptimo ꝙ aliqua dñr cōtraria dupliciter. ſ. ꝓprie ⁊ primo. ⁊ īproprie vel ſcđario. Primo aliqua dicuntur contraria que nō poſſunt ſimul ad eſſe eidem. licet etiā differant ſecundū genus ſicut grauitas ⁊ mot⁹ circularis nō ſunt in eodē ſubiecto. Alio modo dicūtur aliqua cōtraria que in aliquo cōueniunt nō tñ poſſunt eidē ſuſceptibili in eſſe ſimul. cōueniūt enim contraria in aliquo. ſ. in genere ſubiecto ⁊ in eadem poteſtate. ideo ſcđm hec tria notificat ariſtot. illa que ſunt vere cōtraria dicens ꝙ illa que plurimū dñt eoꝝ q̄ ſunt in eodem genere cōtraria dicūtur ſicut album ⁊ nigrū. ſimiliter illa que plurimū dñt in eodem ſuſceptibili ſicut ſanum ⁊ egrū in animali cōtraria dñr. Iterū que plurimū in eodē ſuſceptibili dñt ſub eadem tñ poteſtate cōtenta dñr cōtraria vt cōgruū ⁊ incōgruum ſub poteſtate gramatice cōtinent. Ex hijs ſubiūgit tertius vlem rōem cōtrarioꝝ. ſ. q2 eoꝝ eſt diſtantia maxima vel ſimpliciter vel in eodem genere vel in eadem ſpē ſimpliciter. vt in motu locali extrema ſunt maxime diſtātia ſicut pūctus oriētis ⁊ occidētis q̄ ſūt extrema dyametri totius orbis in eodē genere ſicut ſpecifice dñe que diuidunt genus in eadem ſpē ſicut accidentales dñe quibus dñt indiuidua vnius ſpeciei. Et ſic patet que dñr prima cōtraria. Sʒ ſecūdario cōtraria dñr aliqua per hoc ꝙ habent habitudinē ad ea que primo ⁊ principaliter ſunt cōtria. ſ. vel qui habēt hui⁹ modi cōtraria in actu vel q2 ſunt ſuſceptibilia cōtrarioꝝ vel q2 ſunt actiua cōtrarioꝝ vel paſſiua a cōtrarijs vel q2 ſunt expulſiones vel acceptiones cōtrarioꝝ vel etiā habitus ⁊ priuationes eoꝝ. nā priuatio albi oppoſita ē priuationi nigri ſicut habitus habitui.

Octauo ſciendū eſt ꝙ quinꝗ modis poſſunt dici aliqua diuerſa ſpē. Prim⁹ eſt quādo aliqua ſunt in eodē genere ⁊ nō ſunt inuicē ſubaltērna. vt ſcientia ⁊ albedo ſub qualitate. Scđus modus eſt quādo aliqua ſunt in eodem genere ⁊ diuidunt̄ cōtra ſe inuicē per aliquā dfām ſiue ſint cōtraria ſiue nō ſicut bipes ⁊ quadrupes. Terti⁹ modus ē quādo aliqua in ſubſtātia ſua habēt cōtrarietatē ſiue ſint contraria. vt albū ⁊ nigrum ſiue nō vt homo ⁊ aſin⁹ contraria enim oportet eſſe diuerſa ſpē vel omnia vel que principaliter dicūtur eſſe cōtraria ē. Quart⁹ modus eſt quādo aliqua ſūt diuerſe ſpēs vl'ie. ⁊ ſpāliſſime in aliquo genere. vt homo ⁊ equus. magis enim ſpē differre dñr q̄ ſolū ſpē dñt ꝙ q̄ genere ⁊ ſpē dñt. Quit⁹ mod⁹ eſt qn̄do aliq̄ accñtia ſunt in eodē ſubiecto ſic quātitas ⁊ albedo ⁊ tñ dñt abinuicē eo ꝙ impoſſibile eſt plura accidētia vni⁹ ſpeciei eſſe in eodē ſubiecto. Et per oppoſitū ad iſtos modos tot modis aliqua dñr eadē ſpē Et ſic patet diffinitio modoꝝ eiuſdē in ſecundo notabili ⁊ modoꝝ diuerſi in tertio ⁊ modoꝝ dñtis in quarto. ⁊ modorum ſimil. ⁊ diſſimilis in quinto ⁊ modoꝝ oppoſiti in ſexto ⁊ modoꝝ contrarij in ſeptimo ⁊ modoꝝ diuerſoꝝ in ſpē ⁊ eorundē ſpē in vltimo. ⁊ ſic habetur diſtinctio omniū nominū que ſignificāt partes vnius aut multitudinis.

Tunc ſit hec cōcluſio diuiſiones p̄dictoꝝ nominū ſunt ſufficientes patet per ea que dicta ſunt. Rationes ante oppoſitum ſunt ſolute ex dictis. ſequitur priora ⁊ poſteriora.

Queritur ſeptimo vtrū modi prioris ⁊ poſterioris ſint ſufficienter in littera poſiti. Arguit̄ ꝙ nō in poſtpredicamētis nō ponitur niſi quīqꝫ modi prioris. hic aūt. 10. ergo hʼ ariſtotil. eſt ſuperfluus vel ibi diminut⁹. Scđo ſic dicit ariſtotil. in vnomō ꝙ ſm generationem totū eſt prius partib⁹ ⁊ ſm corruptionē partes ſunt priores toto ⁊ tñ oppoſitum vr̄ verum q2 cū ordo generationis ſit de

imperfecto ad ꝑfectū ⁊ oꝛdo coꝛruptio//
nis ecōtrario vt ꝙ ſm oꝛdinē generatio
nis . ꝑtes ſunt prioꝛes toto ⁊ oꝛdine coꝛ
ruptionis totū eſt prius ꝑtibus. Ad op
poſituꝫ eſt ariſtotil. in littera.

Pro reſponſione eſt primo
ſciendū. ꝙ qꝛ de rōe vnius eſt eſſe princi//
pium capitulo de vno ⁊ ſignificatō prio
ris deſcēdit a ſignificatione principij ⁊ ꝙ
ſignificatio prioris habet cōueniētiaꝫ cuꝫ
vno ideo hic ariſtotil. diſtinguit modoſ
prioris ⁊ poſterioris. vnde cōis rō prio//
ris eſt hec. Priꝰ eſt qd̄ alicui determina//
te principio alicuiꝰ oꝛdinis eſt ꝓpinquiꝰ
ſ determinatio talis prioris ⁊ cōſequen//
ter .i. qd̄ eſt ꝓpinquiꝰ pōt actendi multi
pliciter qꝛ pro principio determinari pōt
id qd̄ eſt principiū ſimpliciter ⁊ ſm natu
rā ſicut pater eſt principiū filij. aut qd̄ eſt
principiū ad aliquid puta quantum ad
cognitionē aut quantū ad locū aut quā
tū ad perfectionē ⁊ dignitatē. aut aliquo
aliomō ſic etiā interdū cōtingit ꝙ aliqd
in aliquo oꝛdine habeat rōem primi a//
caſu ⁊ a foꝛtuna ⁊ nō a natura ſicut in ali
qua aggregatione hominum aut in ali//
quo aceruo lapidū. generaliter tñ veruꝫ
eſt ꝙ ratio prioris ſꝑ attendit ſm ꝓpinq
tatem ad principiū determinatū in oꝛdi
ne aliquo ſiue illud principiū ſit primuꝫ
ſimpliciter aut aliquo aliomodo.

Secundo eſt ſciendū. ꝙ om
nis oꝛdo prioris ⁊ poſterioris poteſt at//
tendi ſm tria. ſ. vel ſm quātitatē vel ſm
cognitionē vel ſm naturā. ſi attendat ſm
quātitatem ſic ſm hoc poſſunt capi quat
tuoꝛ modi prioris. Primus modus
eſt prout prius dr̄ illud qd̄ eſt ꝓpinquiꝰ
alicui principio determiato in loco. ⁊ ſic
ſi centrū mundi accipiat pro primo prin
cipio oꝛdinis localis ſic terra ſm locū erit
prioꝛ aliqua. Si vero concauū celi accipi
atur pro pricipio erit euerſus oꝛdo. ⁊ iſte
modus ſubdiuidi poteſt qꝛ ꝓpinquitaſ
ad principiū in loco ꝗcquid ſit illud po//
teſt eſſe dupliciter. Vnomō ſm oꝛdineꝫ
naturalē ſicut aliqua propinquioꝛ eſt na
turaliter medio mūdi ꝙ aer. ſ aer eſt pro
pinquioꝛ naturaliter extremo. ſ. celo. alio
modo talis ꝓpinquitas poteſt eſſe a ca//
ſu vel foꝛtuna. aut etiā ab alia cā ꝙ a na
tura vt a voluntate alicuiꝰ oꝛdinātis ali
qua in aliquo loco ſicut i lapidibꝰ ſuppo
ſitis ſibi inuicē in aceruo ꝙ vnꝰ ſit ſupra
aliū hoc pōt eſſe vl a caſu vel a voluntate
alicuiꝰ ſit oꝛdinātis. ⁊ ſi primꝰ vno oꝛdi
ne dicatur prioꝛ alio oꝛdine infimꝰ dicer
prioꝛ ſm principium in tali ſuppoſitione
diuerſimode poteſt variari ⁊ iſte modus
ſumitur ſm quātitatē permanentem.
Scd̄us modus eſt quo aliquid dr̄ priꝰ
ſm tempꝰ. ⁊ iſte modꝰ ſic diuidit qꝛ hoc
poteſt attendi vel in ꝑterito vel in futuro
Si in ꝑterito illud dr̄ prius qd̄ eſt remo
tius a p̄ñti nūc. ſi in futuro illud eſt prius
qd̄ eſt propinquiꝰ p̄ñti nūc qd̄ quidē pre
ſens nūc accipit vt primū principiū in tē
poꝛe. Tertius modꝰ eſt quo aliquid
dr̄ prius altero in motu ⁊ hoc modo dr̄
prius ꝙ eſt primo mouēti ꝓpinquius.
⁊ iſte modus ſubdiuidit ſm ꝙ talis mo
tus poteſt eſſe naturalis. hocmō puer di
ceretur prioꝛ viro qꝛ propinquioꝛ eſt ge//
nerāti. vel talis motus eſt volūtarius ⁊
in tali motu ꝑuoluntas. i. propoſitū pri
cipis diceret principiū. nā ſm volūtateꝫ
principis ſubditi mouētur ⁊ ſic habꝫ ra
tionē principij ⁊ hijs duobꝰ modis acci
piūtur modi prioris ſm quātitatem ſuc
ceſſiuā. Quartomō dr̄ aliquid priꝰ al//
tero ſm oꝛdinē qui reꝑitur in aliquibus
diſcretis ⁊ hocmō ille qui eſſet ꝓpinqui//
oꝛ principij, in poteſtate vel oꝛdine ſituati
onis. vt puta paraſtata diceret prioꝛ illo
qui eſſet in tertio oꝛdine qui dr̄ tripoſta//
ta. vnde in coꝛdis citare illa que eſt in me
dio propinquioꝛ diceret prioꝛ. in coꝛdis
enim citare nō debꝫ determinari pro pri//
cipio extrema coꝛda. ſ. grauiſſima vl acu
ta. ſ media qꝛ eſt menſura cōſonationis
aliaꝝ. ⁊ ſic quattuoꝛ modis ſumitur priꝰ
ſecundum quantitatem.

Tertio eſt ſciendū. ꝙ tribus
modis ſumit priꝰ ſm oꝛdinē cognitiōis
Primꝰ eſt quo illud dr̄ prius altero qd̄ ē
primo a nobis cognitū vt in cognitione
intellectiua vl ē priꝰ eſt ſingulari. in ſenſitiua
vero euerſus eſt oꝛdo qꝛ ſenſus eſt per ſe

ſingulariū ⁊ intellectus eſt per ſe vniuerſaliū qͦ aūt eſt per ſe prius eſt illo quod eſt per accidēs. Scđo modo aliquid dicitur prius altero vt partes diffinitionis toto diffinito ⁊ generaliter ſimplicia cōpoſito ⁊ hoc ſm ordinē rationis in quo ſimplicia priora ſunt cōpoſitis. in ſenſu autē eſt ecōuerſo. qꝛ ſenſui primo cōpoſita offerūtur. Tertiꝰ modus eſt quo paſſio prioris ſubiecti diceref prior paſſione poſteriorꝫ vt puta linea ſuperficiei. vt rectitudo leuitati. ⁊ iſti tres modi cōueniunt in hoc ꝙ in quolibet eorꝫ attendit ordo prioris ⁊ poſterioris ſm ordinē cognitiōis.

Quarto eſt ſciendū ꝙ tres ſunt modi prioris ⁊ poſteriorꝫ ſm naturam. Primus eſt quo illud dr̄ priꝰ altero ordine nature qͦ poteſt eſſe ſine aliis ⁊ alia nō poſſunt eſſe ſine ipſo ⁊ iſtud dicitur prius a quo nō cōuertitur ſubſiſtendi cōſequētia. hoc modo prioris vſus ē plato ponēdo ydeas priores ſingularibus: hoc mō etiā ſubſtātia pcedit accidens. Scđus modus eſt quo potentia dr̄ prior actu vt medietas toto. ⁊ quelibꝫ pars prior eſt toto ⁊ materia forma. Tertio modo dr̄ aliquid prius ſm ordinē actualitatis ⁊ perfectionis ſicut totū prius ē partibus ⁊ forma materia. ⁊ ſic tribꝰ modis dr̄ prius vel poſteriꝰ ordine nature. vnde oim iſtorꝫ modorꝫ poteſt dari ſufficientia. qꝛ oē qͦ eſt prius alio. vel eſt prius ſm quātitatem. vel ſm cognitionē. vel ſm naturā. ſi ſm quātitatem vel eſt ſecundū cōtinentiā vel diſcretā. ſi ſm continentiā vel pmanentē ⁊ ſic eſt primus modus. vel ſucceſſiuā ⁊ hoc dupliciter vel talis quātitas eſt tēpus. ⁊ ſic eſt ſcđus modus. vel motꝰ qui dr̄ quātus ⁊ cōtinuus ꝑ accidens ⁊ ſic eſt tertiꝰ modus. ſi ſcđm quātitatem diſcretā ſic eſt quartꝰ. ſi ſcđꝫ cognitionem hoc eſt dupliciter vel attenditur ille ordo cōpando cognitionē vniuerſalis ad ſingulare ⁊ ſic eſt quintꝰ modus vel partes diffinitionis ad diffinitū ⁊ ſimplex ad cōpoſitū ⁊ ſic eſt ſextus modus vel cōpando accidens ad accidens ⁊ ſic eſt ſeptimꝰ. ſi ſm naturā vel eſt depēdentia prioris ad poſteriꝰ ⁊ ſic eſt octauꝰ modus vel attendif ſm cōpationē pōe ad actū vel ecōtra. ⁊ ſic ſunt duo vltimi modi. ⁊ ſic ſunt. 10. modi prioris qui cōueniunt in generali rōe prioris qua dicif prius qͦ eſt alicui determinato pricipio propinquius.

Tunc ſit hec concluſio modi priorꝫ ⁊ poſteriorꝫ ſunt ſufficienter poſiti: patet per ſufficientiam poſitam prius.

Ad rationes. ad primā dicitur. ꝙ in poſtpdicamentis agif de priori ⁊ poſteriori prout modi eorꝫ valent ad cognitionē pdicamētorꝫ. ideo ariſtotil' ibi nō ponit niſi illos quinꝗ modos qꝛ ſue intentioni ſufficiūt hic aūt generaliꝰ accipiūtur priꝰ ⁊ poſteriꝰ prout ſequif vnū qͦ cōuertitur cū ente ideo oēs modi eorum hic aſſignātur. Ad ſcđam dr̄ qͦ generatio ⁊ corruptio poſſunt vno mō capi vt dn̄t mutationes. alio mō vt dn̄t terminos mutationū. ſi vt dn̄t mutationes ſic bene procedit obiectio qꝛ quādo totū adhuc eſt in fieri vel in generari totū nō eſt niſi in potētia ⁊ ptes ſunt in actu. ſed quādo totū eſt in corrūpi totū eſt in actu ⁊ ptes ſolū in potentia. ⁊ p diſſolutionē totius fiunt in actu. ſi vero dicant terminos mutationū euerſus eſt ordo. nā quādo totū eſt in eſſe genito totū eſt in actu: ⁊ ptes in potentia. quādo vero totū eſt corruptū ptes bene ſunt actu ⁊ totū ſolū in potentia ⁊ hoc mō capit ariſtotil'. generationē ⁊ corruptionē vt dn̄t genitū eſſe ⁊ corruptū eſſe ſeu terminos mutatiōis ſequitur in textu. Poteſtas dicitur.

Queritur octauo. vtrū diuiſiones poteſtatis ⁊ quāti ſint ſufficienter poſite. Arguif ꝙ nō qꝛ ariſtotil' nō diuidit hoc nomē actus. ergo nō debet diuidere hoc nomē potētia. Scđo ariſtotil'. nō ponit orōnem inter ſpēs quātitatis diſcrete neꝗ locū inter ſpēs quantitatis cōtinue ⁊ tn̄ illa enumeranf inter ſpecies quātitatis in pdicamētis. ſimiliter in pdicamentis ponif tēpus inter ſpēs quātitatis cōtinue ⁊ ibi ponif quātitas per ſe qꝛ genus per ſe pdicatur de ſuis ſpeciebus hic aūt ponit tempus inter modos

quãti per accidẽs. ſimiliter hic ponit᷑ mo
dus quãti per accidẽs ⁊ nõ in p̄dicamẽ/
tis ſimiliter in p̄dicamẽtis nõ ponũ mo
tꝰ hic aũt ponit᷑. hic etiã ponit multa eſſe
q̄nta que nõ ponit in p̄dicamẽtis vt mľ
tum paucũ breue longũ latũ ſtrictũ ⁊ ꝓ
fundũ. ergo diuiſio modoꝝ quanti eſt in
ſuffitiens aut ariſtotiľ. in p̄dicamẽtis eſt
diminutus. Ad oppoſitũ eſt phus in lit
tera. primo videbit᷑ de modo potẽtie ſeu
poteſtatis. ⁊ ſecundo de modis quanti.

Quãtum ad primũ ſciendũ
eſt primo. ꝙ poſtq̄ phus diſtinguit no/
mina ſignificãtia ptes entꝰ. hic cõſequẽ/
ter incipit diſtinguere noĩa ſignificãtia p/
tes entis. ⁊ primo ſm ꝙ ens diuidit᷑ per
actũ ⁊ potentiã. Scd̃o prout diuiditur
ens in decẽ p̄dicamenta. ⁊ q2 ſignificatio
huiꝰ noĩs actꝰ ſuffitiẽter explicari nõ po/
terat niſi prius natura formaꝝ notificare
tur qd̃ fit in ſeptimo ⁊ octauo huiꝰ ⁊ etiã
in nono determinãtur ſimul de potẽtia
⁊ actu ideo phus diſtinguit hoc nomen
potẽtia vel poteſtas ꝓnũc p̄termittendo
nomẽ actus. ⁊ per hoc ſoluitur prima ra
tio ante oppoſitum.

Sciendum eſt ſecũdo. ꝙ ab
ariſtotile ponũtur quattuoꝛ modi pote/
ſtatis. Primomõ dr̃ poteſtas princi/
piũ trãſmutandi alterũ. aut inquantũ al
terũ ⁊ ſic dr̃ potẽtia actiua. ⁊ dr̃ inquan/
tum alterũ q2 ſi aliquid ſe ipm̃ tranſmu/
tat tñ ſm aliud ⁊ aliud principiũ ſibi cõ
uenit trãſmutare ⁊ trãſmutari. ideo om/
ne mouẽs ſe ipm̃ diuidit᷑ in partez per ſe
motã ⁊ partẽ per ſe mouentẽ. Secun
domõ dr̃ potẽtia principiũ tranſmutãdi
ab altero. aut inquantũ ab altero ⁊ hoc
dicitur potentia paſſiua.

Ubi eſt aduertendũ. ꝙ poſ
ſe pati ab alio dr̃ dupliciter. Unomodo
aliquid dr̃ pati ab alio quitq̄d ſit illud
ſiue ſit bonũ ſiue malũ ⁊ qd̃ poteſt ſic ab
alio pati dicimꝰ poſſibile ad id faciendũ
Aliomõ dr̃ aliquid ab alio pati q2 poteſt
pati malũ ab alio ⁊ illud magis debet
attribui impotẽtie q̄ potẽtie. ſ. poſſe pa
ti ab alio aliquez defectũ. ſimiliter paſſio
cõuenit ⁊ ꝓprie dr̃. cõiter pati dr̃ quod
recipit ab alio aliq̄ perfectionẽ. ꝓprie au
tem pati dr̃ qd̃ recipit aliquid trãſmutãſ
ipm̃ a ſua naturali diſpoſitione vt aqua
cũ calefit ꝓprie dr̃ pati. Tertiomodo
dr̃ potentia ſeu poteſtas principiũ patiẽ/
di nõ quocũq3 modo. ſ; bene vt qui am
bulat vel loquit᷑. ſ; non bene aut vt vult
dicit ſe non poſſe ambulare aut loqui. ſi
militer dicerẽtur ligna cõbuſtibilia quia
faciliter cõburũtur ⁊ aliqua incõbuſtibi/
lia q2 nõ bene poſſunt cõburi. Quarto
modo dr̃ potẽtia habitꝰ forma vel diſpo
ſitio per quã habẽs ipm̃ eſt omnino im/
paſſibile aut ſaltez nõ poteſt faciliter pati
aut corrũpi. ⁊ ſm iſtos quattuoꝛ modoſ
potẽtie ponũtur quattuoꝛ modi potẽtis
in textu. ⁊ p̄dictoꝝ modoꝝ ſic habet᷑ ſuffi
tientia. Q2 oĩs potẽtia vel eſt actiua ⁊ ſic
eſt primꝰ modus. vel paſſiua. ⁊ ſic ẽ ſecũ
dus vel eſt potentia ad bene agendũ ſeu
bene patiendũ ⁊ ſic eſt tertiꝰ modus vel
ad bene reſiſtendũ nociuis ⁊ cõtrarijs et
ſic eſt quartꝰ. ⁊ tot modis ex oppoſito di
citur impotentia.

Ubi eſt tertio ſciendũ. ꝙ im
potentia eſt priuatio potẽtie. ⁊ ad ratio/
nem priuationis duo requirũtur. Pri
mũ eſt remotio habitꝰ oppoſiti id autez
qd̃ opponit᷑ potẽtie eſt impotẽtia. idõ cũ
potẽtia ſm quelibet modũ ſit quodam
principium impotẽtia erit ſublatio talis
principij qd̃ eſt potentia. ⁊ ſic poſſunt ca
pi modi impotentie ſm remotionez mo
doꝝ principij ſm quos principiũ dr̃ po/
tentia. Scd̃m eſt ꝙ priuatio requirit d̃
terminatũ ſubiectũ. aut determinatũ tẽ/
pus ſi ſit proprie dicta. imꝓprie vero di/
citur priuatio ſine determinatione ſubiec
ti ⁊ tẽporis. vnde impotẽtia dr̃ vnomõ
imꝓprie. vt oĩs remotio potentie impo/
tentia dr̃ ſiue ſubiectũ ſit natũ habere il/
lam potentiã pro illo tẽpoꝛe ſiue nõ. alio
modo ⁊ ꝓprio dr̃ impotẽtia remotio hu
iuſmodi principij a determinato ſubiec
to cũ alijs circũſtantijs requiſitis ad ra/
tionem priuationis proprie dicte. nõ eni
diceret᷑ impotẽs generare puer. ⁊ muluſ
aut vir eunuchus. ⁊ hiis modis potẽtie

⁊ impotentie facile eſt diſtinguere ſm il
los modos acceptionis poſſibilis ⁊ im
poſſibilis. ⁊ inter oīa iſta primū ſignifica
tū poteſtatis ⁊ principale eſt cū potentia
dicit potentiā actiuā. q᷑ oīs potētia paſ//
ſiua ordinē habet ad aliquā actiuam.

Ubi eſt quarto ſciendū ſecū
duꝫ tertiū. ꝙ aliquid bene dr̄ poſſibile vel
impoſſibile. nō ꝓpter potentiā vel impo
tentiā rei proprie loquēdo. que quidem
potētia rei dicaᷣ actiua aut paſſiua. ſ; ꝓ/
pter veritatē ⁊ falſitatē. cōpoīs ⁊ diuiſio
nis in ꝓpoſitionib⁹. nā cū ens dicaᷣ non
ſolū qđ eſt in reꝝ natura. ſ; etiā ſm cōpo//
ſitionē propoīs prout eſt in ea verum vl'
falſum ita poſſibile ⁊ impoſſibile non ſo
lum reperitur in rebus. ſ; etiā reperiun//
tur in propoſitionib⁹ ⁊ ſm hoc. vnomō
dr̄ poſſibile qđ eſt falſum ſ; nō ex neceſſi//
tate. aliomō dr̄ poſſibile qđ eſt verum ſ;
nō de neceſſitate. Tertiomō dr̄ poſſibi
le qđ licet nondū ſit verū tn̄ cōtingit ipꝫ
ſm proportionē eſſe veruꝫ. ſ; impoſſibile
dr̄ cui⁹ contrariū ex neceſſitate eſt verum
vt dyametricum eſſe dymetricū. ⁊ iteruꝫ
in mathematicis nomē potentie vel poſ
ſibile methaphiſice reperitur ſicut linea
in geometria diceref eſſe in potentia qua
dratū linee. nā ſicut in naturalib⁹ ex eo ꝙ
eſt in potētia fit illud ꝙ eſt in actu ita ex//
ductu alicuius linee in ſe ipām reſultat q̄
dratū. hoc modo etiā trinarius dr̄ in po
tentia ad nouenariū q᷑ cōſurgit ex ductu
trinarij in ſe ipm. ⁊ qa de poſſibili ⁊ im//
poſſibili. ſatis dictum eſt in primo celi ⁊
mūdi ⁊ in libro pyarmīnias. ideo de ipis
nō apl⁹ determinat phus. ⁊ hec de pmo.

Quantū ad ſecundū eſt ſciē
dum. ꝙ inter noīa ſignifitātia ptes entis
ariſtotil'. primo diſtinguit hoc nomē q̄n
tum q᷑ inter accidentia quātitas eſt pri//
mū genus. modi aūt ſubſtantie pri⁹ enu
merati ſunt. poſtea diſtīguit quale ad ali
quid ⁊c. ꝑtermittit tn̄ aliqua p̄dicamen//
ta q᷑ determinata ſunt ad aliud gen⁹ na
turaliū reꝝ vt patet de agere ⁊ pati ⁊ qn̄.

Secundo eſt ſciendū· ꝙ quā
tum ſic diffiniᷣ in textu quātum eſt qđ eſt
diuiſibile in ea que inſunt quoꝝ vtrunq̄
aut ſingulariū hoꝝ natuꝫ eſt eſſe aliquid
vnū ⁊ hoc aliquid. prima pars poniᷣ ad
drām diuiſionuꝫ mixtionis in quattuor
elementa que ſunt in mixto nō actu ſ; v//
tute tm̄ nō eſt etiā ibi tm̄ diuiſio quanti//
tatis. ſ; oportet ꝙ ſit aliqua alteratio per
quā mixtū reſoluaᷣ in elementa. Scđa
pars diffinitionis poniᷣ ad remouendū
diuiſionē cōpoſiti in ptes eſſentiales que
ſunt materia ⁊ forma q᷑ nulla illaꝝ nata
eſt per ſe eſſe aliquid vnū ſine hoc aliqđ.
⁊ ita ipſi quāto per ſe primo cōuenit eſſe
diuiſibile in ptes eiuſdē rōis. inde venit
ꝙ quātitas poniᷣ principiū indiuiduati
onis. inde venit etiā ꝙ eſt aliqua ſcientia
ſpālis de quātitate vt de ſubiecto qđ non
eſt de alijs generibus accidentiū. ideo in
hoc capitulo dicit phus ꝙ eſt aliqua q̄n
titas que eſt vt ſubiectū vt linea ſuꝑficies
⁊ ſic d̄ alijs. ⁊ alia que eſt vt paſſio vt bre
ue longū ⁊ ſic de alijs. ſ; qualitas ſicut al
bedo non eſt per ſe diuiſibilis in ptes ei//
uſdem rōis. ideo nō poteſt eſſe principi//
um indiuiduationis. nec poteſt indiui//
duari niſi per ſubiectū ſolū. ⁊ ideo nō po
teſt a ſubiecto ſeparari ſicut quantitas.

Tertio eſt ſciendū· ꝙ in textu
primo diuidiᷣ quantū ſiue quantitas in
mltitudinē numerabilē ⁊ magnitudinē
menſurabilē. multitudo numerabilis di
citur multitudo finita que eſt diuiſibilis
in ptes nō cōtinuas que dr̄ numerus. ſ;
magnitudo mēſurablis dr̄ magnitudo
finita que diuiſibilis eſt in ptes cōtinuas
⁊ hoc ſm vnā dimenſionē ſolū ⁊ ſic eſt li
nea vel ſm duas dimenſiones ⁊ ſic ē ſu//
perfities vel ſm tres ⁊ ſic eſt corp⁹. ⁊ dic//
tū eſt notanter multitudo numerabilis
⁊ magnitudo mēſurabilis. q᷑ ſi eſſet nu
merus infinit⁹ nō eſſet numerabilis neq̄
quātitas ⁊ ſi eſſet infinita magnitudo nō
eſſe mēſurabilis. Scđomō diuiditur
quantū per quantū ſm ſe. ⁊ quantū ſm
accidens. ⁊ quantū ſm ſe ſubdiuidiᷣ. qa
quodam eſt quantū ſm ſe. quodā eſt ſe//
cundū ſubſtantiā quantificata ꝙ in ratio
ne eſſentiali eius poniᷣ quantitas. ⁊ eſt vt
ſubiectū vt linea ſuꝑfities ⁊ alie ptes ſub

ıectıue quantıtatıs.alıud eſt quantum
ſecundum ſe non ın prımomodo per ſe
ſic ꝙ ın eſſentıa eıus ıncludat quantıta
tem ſed eſt quantum ın ſecundomodo
per ſe vt ſunt habıtus 7 paſſıones quā//
tı ſecundum ſubſtantıam. vt multum
7 paucum ſunt paſſıones numerı. bre//
ue 7 longum lınee. latum 7 ſtrıctum ſu//
perfıcıeı. profunduꝫ 7 humıle corporıs.
Etıam paſſıones prıorum dıcūtur ſem
per paſſıones poſterıorum vt paſſıoēs
lınee reſpectu ſuperfıcıeı 7 corporıs. etiā
graue 7 leue dıcerētur paſſıones corpo
rıs ſm oppınıonē recıtatā quarto celı.
7 ſm hoc ın preſentı textu ponuntur.

Ulterius eſt ſciendum· ꝙ
quantum ſecundum accıdens ſubdıuı
dıṫ ſm ꝙ per accıdēs duplıcıter capı po
teſt. vnomodo capıtur accıdens ſecun
dum ſe. vt ıdē eſt ꝙ extrınſıcuꝫ. alıomo//
do capıtur vt ıdem eſt ꝙ p alteruꝫ ſeu ꝑ
poſterıus. vt ſortes dıceretur rıſıbılıs ꝑ
accıdens ſeu per alterum. ſımılıter quā//
tum per accıdens ſubdıuıdıtur. ꝑ quā//
tum pure per accıdens vt album 7 mu
ſıcum dıcerentur quanta per accıdens
7 adhuc muſıcum magıs quam albuꝫ
quıa ımmedıatū ſubıectum. albı eſt q̄n
tum. ſed nō ımmedıatuꝫ ſubıectuꝫ mu//
ſıcı quod eſt anıma. 7 quantum per ac//
cıdens ıd eſt per alteruꝫ. vt motus 7 tē//
pus. dıcuntur quanta per accıdens ıd
eſt per poſterıus. motus enım quātıta
tem habꝫ a ſpatıo ſupra quod ſıt motꝰ
7 tempus habet quantıtatem a motu 7
ıta dıcendum eſt de contınuıtate coꝛuꝫ
nam motus habet contınuıtatē a ſpatō
7 tempus a motu cuıus eſt menſura.

Ulterius eſt ſciendum· ꝙ a
lıter hıc conſıderatur quantum 7 ın pre
dıcamentıs. nam ın predıcamentıs cō//
ſıderatur quantum ſub ratıone menſure
7 vt denomınat prımam ſubſtantıam.
7 ıdeo quamuıs locus nō habeat alıud
eſſe realıter a ſuperfıtıe corporıs contınē
tıs quıa tamen habet alıam ratıonem
menſure ın ordıne ad locatum ab ıpſa
ſuperfıcıe. ıdeo ponıtur ſpetıes a ſuperfı
tıe dıſtıncta. ſımılıter q̄uıs oratıo non
habeat alıum modum dıuerſıtatıs a nu
mero habet tamen alıam ratıoneꝫ men
ſure quıa eſt menſura cōtınuoꝝ ſucceſſı
uoꝝ. quıa numerus eſt menſura ꝑma//
nentıum. ıdeo ponıtur oratıo. ſpetıes a//
numero dıſtıncta. ſımılıter temporı ſm
naturam proprıam 7 per ſe conuenıt ra//
tıo mēſure. 7 a prıorı ſımplıcıter. motuı
vero nō conuenıt nıſı ın ordıne ad nos
ıdeo tempus ponıṫ ſpetıes 7 nō motꝰ.
attamen quıa ratıo menſure quodāmo
do extrınſıce conuenıt tēporı 7 etıam lo
co. ıdō arıſtotıl. eas enumerando ın p̄//
dıcamentıs quadā dıſıunctıone vtıṫ dı//
cendo p̄ter has aūt locus 7 tēpus. etiā
ın p̄dıcamentıs cōſıderatur quantıtas
ſm quātıtatıs naturā 7 ſm coordına
tıonē eſſentıalem p̄dıcabılıs 7 ſubıcıbıl.
ıdeo ıbı p̄termıttıtur quātıtates per ac
cıdens 7 etiā paſſıones quantıtatıs nıſı
forte ponātur alıque ꝓprıetates logyce.
7 ın p̄ntı paſſu arıſtotıl. conſıderat quā
tıtatem ſm ſuum eſſe 7 potıſſıme quan//
tum ad ıllam paſſıonem que eſt eſſe dı//
uıſıbıle. 7 quıa loco nō conuenıt alıa ra
tıo dıuıſıbılıs a ſuperfıtıe. ıdeo hıc con//
tra ſuperfıtıem nō dıſtınguıtur. 7 ſımılı//
ter eſt de oratıone reſpectu numerı. 7 ſı//
mılıter quıa motuı conuenıt contınuı//
tas 7 conſequenter dıuıſıbılıtas per ſpa
tıum ın quo fıt motus 7 temporı ꝑ mo//
tum. ıdeo motus 7 tempus dıuıſıbılıa
ſunt per alterum 7 per poſterıus quare
enumerantur ınter ſpetıes quantıtatıs
per accıdens.

Ultimo eſt ſciendu̅ꝫ· ꝙ mo
doꝝ quantı ſıc habetur ſuffıtıentıa. quıa
omne quantum vel eſt quantum ſm ſe
vel ſm accıdens. ſı prımū eſt duplıcıter
vel eſt quantū eſſentıalıter vel vt paſſıo
cōſequens quantıtateꝫ. ſı quantū eſſen//
tıalıter hoc eſt duplıcıter vel eſt dıuıſıbı//
le ın partes nō cōtınuas 7 ſıc eſt nume//
rus vel ın cōtınuas 7 hoc vel ſecunduꝫ
vnam dımenſıonem tantum 7 ſıc eſt lıt
tera vel ſecundum duas 7 ſıc eſt ſuper//
fıcıes vel ſecundū tres 7 ſıc eſt corpus.

Si ſit quantum ſm ſe vt paſſio ſequẽs quantitatem tunc ſimiliter multipliciter ſicut quantum ſecundum ſubſtantiam quia vel eſt paſſio numeri vt multum ⁊ paucum vel linee vt longũ et breue ⁊ ſic de alijs. ſi ſit quantum ſecundũ accidens hoc eſt dupliciter vel accidẽs idem eſt ꝙ extrinſicum ⁊ ſic albũ ⁊ muſicum dicerentur quanta ſecundum accidens vel idem ꝙ per alteruꝫ ⁊ ſic ſunt tempus ⁊ motus.

Tunc ſit hec concluſio diuiſionis predicte poteſtatis ⁊ quanti ſunt ſuffitientes. cõcluſio patet ex dictis ⁊ etiam ſolutio rationis ante oppoſitum. ſequitur textus. Quale dicitur vno modo.

Queritur nono · vtruꝫ modi qualis ſiue qualitatis ſint ſuffitienter aſſignati. Arguitur ꝙ non quia ſecundum primuꝫ modum in littera poſitum differentia de predicamento ſubſtantie diceretur qualitas ⁊ tamen non ponitur in predicamento qualitatis igitur ⁊ cetera. ſecundo ſic inter modos q̄litatis nõ ponitur hic naturalis potentia vel impotentia que tamen ponitur ĩ predicamentis. ergo illi modi nõ ſuffitienter ponuntur. Ad oppoſitum eſt philoſophus in littera.

Pro reſponſione eſt primo ſciendũ ꝙ poſtq̄ egit philoſophus de diuiſione ⁊ modum quanti conſequenter agit de modis qualitatis ponens quattuor modus qualis in textu. Primus modus eſt ſecundum quem dicitur qualitas differentia. ſubſtantias id eſt differentia per quam aliquid differt ab alio ſubſtantialiter que intrat diffinitionem ſubſtantie rei. ob hoc talis differentia predicatur in quale quid. hunc aũt modum pretermiſit philoſophus in p̄dicamentis quia nõ continentur ſub p̄dicamento qualitatis vt diſtinguũtur ab alijs p̄dicamentis. nam vt dictum eſt talis dr̃a p̄dicatur in quale quid ⁊ nõ in quale accidentaliter. hic aũt agit de ſignificationib⁹ huius nois quale. ideo hic dicit omne illud eſſe qualitateꝫ qð ſignificat per modũ forme informãtis alterũ ⁊ diſtinguentis ipm ab alio ſiue eſſentialiter ſiue accidentaliter ſiue ſit q̄litas ſm rem ⁊ modũ. ſiue ſm modũ tãtum. ⁊ per hoc ſoluitur prima ratio ad ente oppoſitũ. Scdus modus qualitatis eſt quo qualitatis dñr ea per que entia immobilia. ſ. mathema. drñt ab inuicem. ita vt quicquid in eis eſt poteſt eoꝝ ſubſtantiã que quãtitatis eſt dicatur qualitas. ſicut dicim⁹ quaſdã magnitudines eſſe triãgulares. ⁊ dicimus ꝙ numeroꝝ quidẽ ſunt primi qui ſola vnitate adequate menſurantur quidẽ ſunt cõpoſiti q̄ aliquo numero menſurari poſſunt. dicimus etiaꝫ ꝙ quidem numeri ſunt lineares quia ad moduꝫ linee vnã habent dimentionem. quidem ſunt etiam ſuperficiales vt numerus cauſatus ex ductu vni⁹ numeri in ſe ipm bis. aut in alio ſemel. ⁊ hij numeri vocantur in textu quotiens quãti. vt dicendo ter tria aut bis tria. Alij dicuntur ſolidi qui ſcilicet cauſantur ex ductu vnius numeri in ſe ipm vel in alterũ bis. vt dicendo bis duo. bis. bis tria. bis vel bis tria. quater ⁊ hij numeri in textu vocantur quotiens quanti.

Ubi eſt aduertenduꝫ · ꝙ in hac coordinatiõe numeroꝝ. aliq̄d cõſideratur per modum ſubſtantie. aliq̄d vero p moduꝫ qualitatis. vnde id qð exiſtit in ſubſtantia numeri preter ipam quantitateꝫ que eſt numeri ſubſtantia dicitur qualitas eius. vt cum dicitur aduerbialiter bis vl'ter hoc dicitur ad moduꝫ qualitatis. ⁊ id cui additur ad modum ſubſtãtie. vt dicendo ter duo duo ſe habet ad modum ſubſtantie. ⁊ ter ad modum qualitatis.

Unde in iſtis numeris vt dicit textus / id quod dicitur ſemel ſe habet vt ſubſtantia. ſed ductus numeri ſe habet per modum qualitatis eius. quia per huiꝰ modi ductum accipit denominationē alicuius figure. ideo dicit textus ꝙ bis tria aut ter duo non ſunt ſex. ſed ſemel ſex ſunt ſex. hic autem modus qualitatis eſt q̃rta ſpecies poſita in predicamētis que ꝓprie ⁊ primo reperitur in magnitudibus per quandam methaphoram in numeris. Tertius modus qualitatis eſt ſecundꝫ quem qualitates dicuntur paſſiones ſubſtantiaꝝ mobiliꝫ ſcilicet ſecundum quas corpora alterātur. vt caliditas frigiditas ⁊ ſimilia. Et hic modus pertinet ad tertiamꝫ ſpecieꝫ qualitatis. Quartus modus eſt ſecundum queꝫ dicitur qualitas virtus aut vitiuꝫ ⁊ generaliter omnis habitus aut diſpoſitio ad bene vel male agendum ⁊ hec eſt prima ſpecies qualitatis poſita in predicamentis.

Alterius ſciendum eſt ꝙ iſtos modos qualitatis reducit ariſtotil'. ad duos ſcilicet ſecunduꝫ ad primū eo ꝙ per formas ⁊ figuras ad ſe inuicē differūt entia mathematica que ſepe vocat ariſtotil'. ſubſtantias vel propter opinionem mathematicam. que mathematica poſuit eſſe principia ſubſtātialia rerum ⁊ poſuit ea ſeparata ſecundū eſſe a ſingularibꝰ ſenſibilibꝰ ⁊ ſic habere rationem ſubſtantie que eſt per ſe eſſe vel ſecundum veritatem. quia quantitas inter cetera accñia magis accedit ad rationem ſubſtantie vt ſepe dictum eſt. Quartum modum reducit ad tertium Nam quemadmodū alterationes corporis ſenſibilium diſtinguuntur ſecundum paſſiones ⁊ paſſibilis qualitates vt calefieriꝫ ⁊ infrigidari ſecundum calidum ⁊ frigidum. ita ſecundum virtutē ⁊ vitium diſtinguūtur motus ⁊ actus humani ſecundum bene ⁊ male. Nam virtus eſt ſecundum quam aliquis bene agit ⁊ patitur. vitium vero ſecundū quod male agit ⁊ adhuc ſecundum diuerſas ſpecies virtutum diſtinguuntur ſpecies actus virtuoſi. ⁊ adhuc omnes iſti tres modi poſſunt reduci ad primū quia generaliter loquendo nihil accipit nomen qualitatis quin habeat rationem differentie vt forme ⁊ figure ſunt differentie mathematicorum. paſſiones ⁊ paſſibiles qualitates ſunt differētie alterationuꝫ. virtutis autem ⁊ vicia ſunt differentie actionum ⁊ paſſionum humanarum. nam vt habet textus bonū et malum maxime attribuuntur actionibus ⁊ paſſionibus animatoruꝫ ⁊ adhuc per maxime actionibus humanis ſiue vt habet textus in habentibus electionem quia bonum habet rationem finis. modo tendentia in fineꝫ que eſt cū cognitione finis perfectior eſt illa que ē ſine cognitione finis. ⁊ adhuc inter cognoſcentia finem illa que habent libertatem in ſtatuendo ſibi finem ⁊ ordinando de medijs ad fineꝫ ⁊ qui cognoſcūt finem vniuerſalem maxime dicuntur tēdere in finem vt ſunt homines. Sꝫ bruta licet habeant aliquam cognitionem de fine ⁊ medijs magis tamen habent finem determinatum ⁊ etiam media ex inſtinctu naturali quam ſibi ipſis fineꝫ ſtatuant propter quod magis dicūtur mota ⁊ acta ſeu ducta in finem quam ſe ipſa dicantur agere ⁊ ſe ducere in finem. ⁊ ſic ratio bonitatis ⁊ malitie magis proprie reperitur in actionibus humanis quam in alijs. Ex quibus patet ꝙ principaliſſimus modus qualitatis eſt primus modus.

Sit igitur hec cōcluſio modi qualitatis ſunt in textu ſufficienter poſiti. patet concluſio ex dictis. ⁊ faciliter ꝓbaretur per ſuffitientiam predictorum modorum.

Ad rationes. ad primā patuit ſolutio. Ad ſecundam dicitur ꝙ in hoc paſſu ariſtotil'. pretermittit ſecūdaꝫ ſpēm qualitatis poſitā in predicamētis

quia ſecundum moduʒ eſſendi magis continetur ⁊ comprehenditur ſub tertiõ modo poteſtatis ſeu potentie ſed propter ſpetialem moduʒ denominandi ſubiectum ponitur in predicamentis inter ſpeties qualitatis. ſequitur textus. Ad aliquid dicuntur.

Queritur decimo. vtrū modi ad aliquid ſint ſuffitienter ab ariſtotile poſiti. Arguitur ꝙ non quia ipſe non enumerat relatiua fundata in ſubſtantia ſicut eſt ydemptitas neqʒ inqualitate nec in quattuoꝛ veteris predicamentis ergo ⁊ cetera. Secundo ſic intelligibile refertur ad intellectum ſecundum tertium modum. vt habet philoſophus ⁊ tamen cū intelligibile ſit motiuum intellectus videtur ꝙ relatio intellectus ad intellectum ⁊ econtra poſſit comprehendi ſub ſecundo modo et ſic nõ differret ſecundus modus a tertio. Ad oppoſitum eſt phus in littera.

Pro reſponſione ſciendum eſt primo. ꝙ ad aliquid primo diuiditur in ad aliquid ſecundū ſe. ⁊ in ad aliquid ſm aliud ſiue ſecundum accidēs Primum modum ſubdiuidit philoſophus in tres modos. Primus modꝰ eſt relatiuoꝝ fundatoꝝ in numero vel vnitate vt duplum dimidiū. idem. equale ⁊ cetera. Secundus modus eſt relatiuoꝝ fundatoꝝ ſuper actione ⁊ paſſione vt calefactiuū ⁊ calefactibile. Tertiꝰ modus eſt relatiuoꝝ fundatoꝝ in habitudine menſurati ad menſuram vt relatio ſcientie ad ſcibile.

Circa primuʒ moduʒ ⁊ ſubdiuiſionem eius eſt ſciendū ſecundo. ꝙ omnis menſuratio que eſt in quantitatibus cõtinuis deriuatur a numero. iõ relationes que ſunt ſm quantitates cõtinuas etiam numero attribuuntur quare omnis relatio ſm quantitatem põt dici relatio ſm numeruʒ aut vnitatem Si eſt ſm vnitatē vł ſm vnitatē ſubſtātie ⁊ ſic dnr ydēptitas vel ſm vnitateʒ q̄titatis. ⁊ ſic dicit equalitatis vł ſecundum vnitatem qualitatis ⁊ ſic dicitur ſimilitudo. ſi vero ſit relatio ſm numerum tunc diuiditur quia vel eſt relatio equalitatis vel īequalitatis. Si primuʒ ibi non cadit ſubdiuiſio qꝛ equale vno modo dicitur. ſi ſecundum tunc oportet ibi habere duos modos relatiuoꝝ vnum quod dicitur excedens cōtinēs aut maiusꝰ ⁊ aliud exceſſum contentuʒ vel minus. ⁊ tunc talis relatio. vel conſiſtit in habitudine que eſt numeri ad vnum vt diceretur triplum aut duplum

Triplum enī dicit habitudinem ad tertiam partem eius que eſt vnitas. Et duplum dicit habitudinem ad dimidium eius quod eſt vnitas vel conſiſtit ī habitudine que eſt numeri ad numerū vt diceretur de proportione emiolia. et hoc contingit multipliciter ſecunduʒ ꝙ maius continet minus ⁊ cum hoc continet aliquid quod eſt minus medio totius vel continet minus ⁊ dimidiuʒ totius vel continet minus ⁊ aliquid vltra medium totius. ſic tamen ꝙ nõ cõtineat plures totum vel ꝙ maius contineat plures totum ⁊ tunc diuiditur ſm ꝙ bis poteſt continere totuʒ vel. ter. vel quater. ⁊ ſic aſcendendo ⁊ ſecunduʒ hoc variantur habitudines maioris ad minus. ⁊ iterum ſi talis relatio inequalitatis conſiſtat in habitudine numeri ad vnum aut numeri ad numeruʒ adhuc contingit dupliciter quia vel per tale relatiuum importatur habitudo numeri ad vnitatem vel numerum vt diceretur triplum duplum ⁊ cetera. vel habitudo numeri indeterminati. vt cum dicitur multiplex ſubmultiplex ⁊ ſic de alijs et ſecundum diuerſas ſpeties proportionum maioris ad minus ⁊ econtra huiuſmodi relatīa ſecundum ſpetiem diuerſificantur ⁊ de iſtis vlterioꝛ proſecutio habetur in libello õ proportionibꝰ ⁊ etiaʒ in commento ſancti thome ſuper hoc paſſu.

Tertio eſt ſciendum· ꝙ circa ſecundum modum relatiuorum ponit philoſophus ꝙ quedā ſunt relatiua fundata in poſſe agere vel pati. vt calafactiuum ⁊ calefactibile. Quedam in agere ⁊ pati vt calefaciens et quod tale fit. quedam vero ſuper egiſſe ⁊ paſſum fuiſſe. vt pater ⁊ filius. ⁊ ſic vt habꝫ textus hec ſunt relatiua ſecundum diuerſas temporis. dr̃as q̄ prima imptat habitudinem futuri. alia p̄ntis. ⁊ alia preteriti.

Circa tertiūꝫ modū relatiuorum eſt ſciendū. ꝙ in eo nō debet attendi menſuratio ſm quātitatem quia tunc nō differret a primomodo. ſ; debet attendi quantum ad eſſe ⁊ rei veritatem ſic ꝙ illud aquo aliud dependet ſm eſſe dicitur eius menſura vt ſcibile dicitur menſura ſcientie. ob hoc in iſto tertiomodo vt dicit textus non eſt mutua relatio. nam de menſura nō reflectitur ad menſuratum niſi q̄ menſuratum ab ip̄a menſura dependet ſm eſſe ⁊ veritatem. ſ; menſuratū ad menſuram realiter ⁊ ſm eſſe dependꝫ ⁊ ſic mēſura vt hic capitur nō refertur ad menſuratum niſi pro quanto menſuratū ad ip̄am refertur ſm veritatem ⁊ eſſe. ſed duobus primis modis relatiuorum eſt mutua relatio. vnde circa exempla huius tertij modi notat textus ꝙ ſcientia nō refertur ad ſcientem nec intellectus ad intelligentem aut viſus ad videntem. ſed refertur ſcientia ad ſcibile ⁊ intellectus ad intelligibile ⁊ viſus ad viſibile q̄ ſic idē bis relatiue diceretur. ⁊ cum relatiui eſſe ſit ad aliud ſe habere ſequeretur ꝙ idem haberet duplex eſſe. ſ; bene verum eſt ꝙ ſcientia ad ſcientem bene habet habitudinem que eſt accidentis ad ſubiectum ⁊ nō habitudinem relatiui ad correlatiuum. relatio enim dicit habitudineꝫ ſubiecti in quo eſt ad aliquid intrinſicum et nō dicit habitudinem ad ſubiectum niſi inquantuꝫ eſt accidens ⁊ ſic patet de modis relatiuorum ſm ſe. cōſequenter ponit ariſtotiles tres modos relatiuorum ſcōm accidens. Primus eſt cū aliquid refertur ad aliud nō ſcōm ſe ſed ſcōm ſuum genus. vt medicina non dicitur ſani ⁊ egri medicina ſed ſani ⁊ egri ſciētia ⁊ hoc cōtingit in hijs inquibus genus eſt relatiuuꝫ ſcōm dici. Scōus modus eſt cum dicimus abſtracta eſſe ad aliquid. eo ꝙ concreta eorum ad aliquid dicuntur vt ſimilitudo quia ſimile. Tertius modus ē cum dicimus ſubiectum relationis ac etiam fundamēti immediati eius eſſe ad aliquid. vt diceremus hominem ad aliquid qđ eſt ſubiectum paternitatis.

Tunc ſit hec concluſio tres modi ad aliquid ſcōm ſe dicti ſunt ſufficienter poſiti. probatur quia omis relatō que eſt in rebus conſiſtit inquodam ordine vnius ad alterum. ſed vna res ordinatur ad aliam. vel ſcōm eſſe prout in eſſe dependet ab alia. ⁊ ſic eſt tertius modus vel ſcōm virtutem actiuam ⁊ paſſiuam. ſcōm ꝙ vna res ab alia recipit vel infert alteri aliquid. ⁊ ſic eſt ſcōus. vel ſcōm ꝙ quantitas vnius rei poteſt menſurari per aliam ⁊ ſic eſt primus modus. qualitas aūt inquantum huiuſmodi non reſpicit niſi ſubiectum inquo eſt. ideo per ip̄ſam vna res nō ordinatur ad aliā niſi ꝙ vna qualitas accipit rationem potentie actiue vel paſſiue prout eſt principium actionis vel paſſiōis vel rōeꝫ q̄titatis aut alicuius ad quantitatem pertinentis ſicut dicitur aliquid albius alio. ⁊ ſic dicitur ſimile quod habet vnam qualitatem cuꝫ alio. Alia vero quattuor vltima genera magis conſequuntur ralationem quam poſſint cauſare ip̄am vt quando cōſiſtit in quadaꝫ relatione rei ad tempus. vbi vero ad locum. poſitio aūt ordinem partium importat. ⁊ habitus relationem habentis ad habitum. ſimiliter in ſubſtantia non poteſt immediate fundari relatō eo ꝙ ſubſtantia cum ſit ens per ſe eſt ens abſolutum quare obiectio de ydemptitate non valet quia ydemptitas non eſt relatio realis ſed rationis tantuꝫ. ⁊ adhuc non eſt fundata in ſubſtātia niſi pro quanto ibi accipitur aliquis modus quātitatis

ſcʒ vnitatis que eſt principium numeri. Nã ydemptitas in vnitate ſubſtantie ſundatur ⁊ per hoc ſoluitur prima rõ ante oppoſitum. Ad ſcd̃m dr̃ ꝙ ſi cõſideretur intelligibile prout eſt motiuum intellectiue potentie aliquomõ poteſt cõprehendi ſub ſcd̃omodo. ſ; ſi conſideretur ſcd̃ʒ ꝙ ab ip̃o dependet intellectus. ita p̃a cõparatio vel habit⁹ potentie intellectiue ſcd̃m ſuum eſſe ⁊ veritatẽ ſic pertinet ad tertiuʒ modũ. ſequitur text⁹. Perfectũ vero dr̃ ⁊c.

Queritur vndecimo. vtrum

modi perfecti ſufficienter ponãtur in textu. Arguit̃ ꝙ nõ quia ſcd̃us modus ibi ampliat̃ ad malitias. ſ; nihil debet dici perfectũ in malitia ſ; magis imperfectum ⁊ deficiens. ergo ſcd̃us modus male ponitur. Scd̃o ſic ariſtot. nullã facit mentionem de defectione rei ſm̃ ſubſtantiã. ⁊ tñ in ſubſtantialib⁹ magis conſiſtit perfectio rei vt videtur ergo ⁊c. Ad oppoſitum eſt philoſophus in littera.

Pro reſponſione ſciendum

eſt primo. ꝙ poſtꝙ determinauit ariſtotil. nomia ſignificãtia cauſalitatem. ⁊ cõſequenter diſtinxit nomina ſignificantia ſubiecta ⁊ p̃tes ſubiectoꝝ huius ſcientie. poſtremo diſtinguit nomina ſignificantia paſſiones ſubiectoꝝ inter que primo diſtinguit noĩa ſignificãtia illi⁹ que pertinent ad entis perfectionẽ. ⁊ primo diſtinguit illa nomina que explicite perfectiones ⁊ cõditiones perfecti deſignãt cuiuſmodi ſunt iſta. perfectũ. terminus. ſm̃ qd̃. ſm̃ ſe. diſpoſitio. habit⁹. paſſio. ⁊ habere. ⁊ quia priuatio opponitur habitui etiam inter hec nomina diſtinguit nomẽ priuationis. deinde diſtinguit nomĩa importantia totalitatem eo ꝙ totum ⁊ perfectũ aut idem ſunt aut ſibi inuiceʒ p̃xia.

Secundo eſt ſciendũ. circa

modos perfecti. ꝙ tribus modis dicit̃ aliquid perfectũ ſm̃ ſe ⁊ quilibet illoꝝ ſubdiuidi poteſt quia quolibet illoꝝ modoꝝ poteſt aliquid dici perfectũ ſimpliciter ſeu vniuerſaliter aut in aliquo genere ſeu particulariter. Primomodo igitur aliquid dicitur pfectum in quãtitate dimenſiua ſcilicet extra quod nihil eſt accipere aliquam particulã ſue quantitatis. ⁊ hoc cõtingit dupliciter quia vel eſt perfectum inquantitate ſimpliciter ſic ꝙ nihil excedit ipſuʒ in quantitate ⁊ ſic ſolus mundus diceretur perfectum. vel eſt perfectum ſm̃ quantitateʒ in genere ſuo ſic ꝙ habet quantitatem cõuenientem ⁊ debitam ſue nature ⁊ virtuti. ſicut homo diceretur perfectus inquantitate qui habʒ quantitatem nature humane ⁊ virtute eius debitam. hoc modo in primo celi dicitur ꝙ omne corp⁹ particulare eſt magnitudo perfecta ſm̃ ſuuʒ genus quia habet tres dimenſiones quib⁹ non ſunt plures. ſ; mundus dicitur perfectus ſimpliciter quia omnino nihil eſt extra ip̃m. Scd̃omodo aliquid dicitur perfectum inquantitate virtutis quod cõtingit dupliciter vel ſimpliciter ⁊ ſic ſol⁹ de⁹ eſt perfectus. vl' in genere ſuo. ⁊ ſic diceretur homo perfectus qui attingit vltimum ſue virtutis. ⁊ perfect⁹ medicus cui nihil deeſt de arte medicandi. vnde ſicut omniũ natura cõſtantium poitus eſt certus terminus augmenti ⁊ decrementi ſm̃ naturam. ſic omne ens naturale habet determinatos terminos ſue virtutis naturalis ſcilicet vnum a quo nõ contingit deficere ⁊ alterum quod nõ cõtingit tranſcẽdere. ⁊ tunc vnumquodꝙ ens naturale perfectum eſt cum attingit vltimum ſue virtutis ⁊ vt habet textus interdum iſte modus trãſfertur ad malitias vt dicim⁹ aliquem eſſe perfectuʒ latronem ſicut dicimus eſſe bonum latronem ⁊ hoc eſt p similitudinem eo. ſ. quia aliquis malus ſe habet in malis ſicut bon⁹ in bonis qñ nihil deeſt alicui malo puta latroni ĩ arte furandi. vnde licet proprie nõ ſit perfectio in malitia ſ; magis defectus. tamẽ qr ſm̃ actiones iudicamus de cõſummatione habituuʒ. ⁊ actiones ſunt perfectiones habituuʒ. ideo homo agens prõpte faciliter ⁊ expedite. ſiue actione virtuoſa ſiue vitioſa perfecte dicitur agere.

Tertio mō dicitur perfectū id quod habet finem bonū ⁊ ſtudioſum. ⁊ hoc iterū dupliciter qꝛ vl' ſimpliciter vt dicim⁹ hominem beatū eſſe perfectū ſimpliciter vl' ſm quid. vt hoīem ſanū diceremus eſſe perfectū ſm quid ⁊ ſimiliter transfert̄ iſte modus ad id quod eſt in malo cōſummatū ſicut dicimus aliquē eſſe perfectuꝫ perditum aut corruptū. nam qđ ſit conſummatū in vltimo eſt ⁊ quia finis habet rationem vltimi ideo dicim⁹ ſic conſummatū eſſe perfectum. quia tamen finis nō ſolum habet rationem vltimi ſed etiam optimi. ideo talis cōſummatio in malo nō dicitur proprie perfectio ſꝫ ſolū ſimilitudinarie. ⁊ ꝓprie debꝫ dici miſeria vnde patet de tribus modis quibus aliquid dicitur perfectum ſm ſe quorum duo primi ſumuntur ſm intrinſicam perfectionē. Prim⁹ ſm quātitatem dimenſiuam. ⁊ ſcđus ſm quātitatem virtutis. tertius vero dicitur per reſpectū ad vlterius perfectum quod eſt finis cuius cauſa fit vel eſt aliquid.

Ulterius eſt ſciendum ꝙ preſpectum ad modos perfecti ſm ſe aliq̄ dicuntur perfecta vel ex eo ꝙ faciunt aliquid perfectum aliquo illoꝝ trium modoꝝ. ſicut medicina perfecta dicitur que ſanitatem facit perfectam aut ex eo ꝙ habent in ſe aliquid perfectuꝫ vt homo habens ſcientiam perfectam dicitur perfectus. aut ex eo ꝙ congruunt alicui perfecto ſiue ſimilitudinem habent ſicut illa q̄ habent ſimilitudineꝫ ad perfecta. vt ymago dicitur perfecta que repreſentat hominem perfectum ⁊ generaliter qualitercūꝗ̄ ea referantur ad ea que dicuntur trib⁹ primis modis aut altero eoꝝ ſm ſe perfecta ſm hoc ſimilitudinarie ⁊ reſpectiue dicerentur perfecta.

Ultimo eſt ſciendum ꝙ in ſubſtantia nihil proprie dicitur perfectuꝫ ſꝫ attēditur perfectio rei in habitudine ad virtutem ⁊ operationem. ⁊ quia rei quātitas ordinem habet ad rei virtutem ⁊ operationem ideo bene attenditur perfectio rei ſm quantitatē. vnde a forma ſubſtantiali habet aliquid quod eſt ens ſimpliciter ⁊ bonum ſm quid ſꝫ a forma accidentali ⁊ a virtute ⁊ operatione eſt aliquid quod eſt ens ſm quid ⁊ bonuꝫ ſimpliciter. quia bonitas rei eſt ex integra cā ideo habet philoſophus primo celi ꝙ ꝑfectio rei in tribus conſiſtit ſcilicet in principio medio ⁊ fine hoc eſt in ſubſtantia v̄tute ⁊ operatione.

Tunc ſit hec concluſio modi perfecti ſunt ſufficienter aſſignati patet ꝑ ea que dicta ſunt. ſed dubitatur de ſignificatis huius nomīs terminus. quia qđ perfectum eſt terminatū eſt ⁊ abſolutuꝫ ⁊ nō dependens. eſt etiā nō priuatū ſꝫ habēs ea que ſm ſuuꝫ genus ei competunt ideo poſt ſignificatis perfecti ponit ſignificata nominū ſignificātiuꝫ iſtas cōditiones enumeratas in explicatione perfecti que nomina ſunt terminus ſm ꝙ. ſm ſe ⁊ habit⁹. Circa ſignificata termini ponit philoſophus primo ꝙ eſt vltimū cuiuſlibet rei ⁊ cuius extra nihil eſt accipere primi ⁊ infra quem omnia ſunt. Conſequēter ponit quattuor modos termini Prim⁹ eſt ſm quē finis alicuius magnitudinis aut magnitudineꝫ habentis dicitur terminus vt punctus linee ⁊ ſuperficies corporis. Scđus modus eſt ſm quem vltimum ad quod eſt motus dicitur terminus motus vel mutationis quamuis enim interdū principium motus ⁊ finis dicantur termini vt dicimus. ꝙ omnis motus eſt inter duos termīos ſcilicet a quo ⁊ ad quē magis tñ proprie terminus ad quem dicitur terminus ſiue finis motus. Tertio modo dicitur terminus cuius cauſa fit aliquid quod. ſ. eſt primū in intentione ⁊ vltimum in executione. Quarto modo dicit̄ terminus ratio ipſius quod quid erat eſſe rei finaliter in iſto capitulo de termino dicit ariſtotil'. ꝙ termin⁹ dicitur totiens quotiens dicitur principiū ⁊ adhuc ampli⁹ qꝛ omne principiū eſt termin⁹. ſꝫ nō omnis termin⁹ eſt principiū id enīꝫ ad qđ ē motus eſt termin⁹ mot⁹ ⁊ non principiū. id vero a quo eſt mot⁹ eſt principiū mot⁹. ⁊ etiā vt dictū ē quodāmō vocat̄ terminus

Aliud dubiū eſt de ſignifica
tis ſm ꝙ reſpondet cū textu. ꝙ ſunt q̄t/
tuor. Primū eſt prout ſpēs vel forma
eſt ſubſtantia rei. id eſt eſſentia eſt id ſecū
dum q̄ aliquid eſſe dr̄ ſicut ſm platoni
cos ydea boni eſt id ſm q̄ aliquid dici
tur bonū ⁊ humanitas eſt id ſm q̄ ſor
tes dr̄ homo. Scōm eſt prout ſubiec
tū in quo primo aliquid natū eſt eſſe aut
fieri dr̄. ſm q̄ vt aliud corpꝰ dr̄ coloratū
ſm q̄ eiꝰ ſuperficies diceretur colorata. ⁊
dr̄t iſte modus a primo q2 in primo illa
reduplicatio dicit adequatā rei formam
in iſto vero dicat adequatā rei materiam
ſiue ſubiectū. Tertiū eſt prout vr̄ que
libet cauſa per ſe dici poteſt ſm q̄ ō qua
libet enim cauſa per ſe attingit dicere ſe/
cundū q̄ vt homo ſm ꝙ rōalis eſt riſi
bilis. ⁊ ſm ꝙ cōpoſitꝰ ex cōtrarijs ē cor/
ruptibilis. Quartū eſt ꝓut ſm q̄ ſig/
nificat poſitionē ſicut dr̄ iſte ſedebat ſecū
dum hūc iuxta hūc ⁊ iſte vadit ſm hunc
id eſt iuxta hunc vt dicimus ſcōm ꝙ ſe/
dent aut venīūt ita vocētur. ⁊ ſic patet de
ſignificatis ſm ꝙ. quibus poītis poīt a/
riſtotil. quattuor ſignificata huius q̄ eſt
per ſe ſiue ſm ſe. qui modi vel ſignificata
in libro poſteriorꝝ ſatis explicātur. ideo ꝓ
nūc nō oportet repetere. ſ3 quia ſm q̄ in
vna eiꝰ ſignificatione poſitionē ſignificat
ideo poīt ariſtotil. modos diſpoſitiōis
ꝑmittendo cōem rōem diſpoſitiōis que
eſt. diſpoſitio eſt rei habentis ptis ordo.
Et q2 iſte ordo ex pte termini attendi po/
teſt ſm hoc ſumūtur tres modi diſpoſiti
onis. poteſt enim ordo ptiū attendi ſm
locū ⁊ talis ordo dr̄ ſitus ⁊ eſt ꝑdicamē
tum. poteſt etiā attendi iſte ordo ptium
ſm potentiā ſiue virtutē. ⁊ ſic diſpoſitio
ponit in prima ſpē qualitatis. dr̄ eni3 ali
quid hoc modo diſpoſitū. puta ſm ſani
tatem vel egritudinē. eo ꝙ partes eiꝰ ha
bent ordinē in virtute actiua vel paſſiua.
Tertio poteſt iſte ordo partiū attendi ſe/
cundū ſpēm totius. ⁊ ſic diſpoſitio ponit
dr̄a in genere quātitatis cū diuidit quā/
titas ꝙ alia eſt habens poſitionē in ſuis
ptibus vt linea ſuperficies corpus. ⁊ locus
alia vero nō habet vt tēpus numerus. ⁊
orō nō habēt poſitionē i ſuis partibꝰ vn
de ꝙ hoc nomē diſpoſitō ſignificet ordi
nē ꝓbat phus q2 hoc nomen diſpoſitio
poſitionē includit ſic ipa nōis diſpoſitio
denotat. ſ3 de ratiōe poſitiōis eſt ordo. er
go illō nomē diſpoſitio ordinē ſignificat
Rationes ante oppoſitum ſolute ſunt ex
dictis. ſequit textꝰ. Habitus vero dicitur

Queritur duodecimo. vtru3
inter priuatiue oppoſita. ſit dare mediu3
Arguit ꝙ nō q2 priuatio ⁊ habitus ſe
habent ſicut ens ⁊ non ens. ſ3 inter ens ⁊
nō ens non eſt mediū. ergo nec inter pri
uatiue oppoſita. Ad oppoſitū eſt phūs
dicens. ꝓbatur q̄ nō oīs bonꝰ aut ma/
lus iuſtꝰ aut iniuſtus. ſ3 eſt mediū. Pri
mo videbit de cōditione hoꝝ nominu3
habitus paſſio priuatio ⁊ habere. Scđo
reſpondebitur ad queſitum.

Quantū ad primū ſciendu3
eſt primo. ꝙ habitꝰ quandā cōditionem
ꝑfecti importat. q2 q̄ eſt ꝑfectū nō deb3
eſſe priuatū. ſ3 debet habere ea que ſm ſtā
um genꝰ ſibi cōpetunt. ſimiliter q2 diſpo/
ſitio vt dicit ordinē ſm potentiā aut vir/
tutem ad actionē ptinet ⁊ habitꝰ ſignifi/
cat per modū principij actionis. ꝓbatur
hoc poītis modis ꝑfecti ⁊ diſpoſitionis.
ariſtotil. ſubiūgit modos habitꝰ q̄ ſunt
duo. Primꝰ eſt prout hitus ſignificat ali
quid mediū inter habens ⁊ id q̄ habet
⁊ inter agens ⁊ patiēs. ſicut motus qui
eſt actus motus ⁊ mobilis dicētur actus
vtriuſq3. ⁊ ita dr̄ habitꝰ vtriuſq3. ſimiliter
inter veſtem ⁊ habentē ipam mediat ha/
bitus qui quāuis intelligat mediū inter
habens ⁊ id q̄ habet. tamē nō oportet
ꝙ ipe habitus haberi dicat. alias vt dicit
textus in hītibus eſſet ꝓceſſus in infinitū
Scđo mō dr̄ habitus diſpoſitio ſecū/
dum quā aliq̄d bene vel male diſponit
ad agendū vel patiendū vel ſm ſe. vt ſa
nū eſt bene diſpoſitū vel per reſpectu3 ad
aliquid vt robuſtꝰ ē bene diſpoſitꝰ ad a
liquid agendum ⁊ hoc modo habitꝰ eſt
de prima ſpētie qualitatis.

Secundo ſciendū eſt. ꝙ ha
bitus in primo eius ſignificato poteſt ea

pi actiue aut paſſiue. nā id qđ mediat in
ter agens ⁊ patiēs ſm diuerſos reſpectuſ
eſt actio ⁊ paſſio. ⁊ ita paſſio cōſequit̄ ad
habitū ideo ſubiūgit text⁹ modos paſſi
onis qui ſunt quattuor. Primomodo
dr̄ paſſio qualitatis ſm quā fit alteratio
⁊ ſic ponit̄ in p̄dicamētis in tertia ſpecie
qualitatis. Scđomō dr̄ paſſio ipa al
teratio facta ſm huiuſmodi qualitatē et
ſic paſſio eſt p̄dicamentū. Tertiomo//
do dr̄ paſſio alteratio nō quelibet. ſ noci
ua ⁊ corruptiua ⁊ hoc modo nō diceret̄
pati qui ſanat̄. ſ qui infirmat̄. ſ q₂ q̄ mo
dica ſunt pro nihilo reputantur ideo.
Quartomō dr̄ paſſio nō quecunqȝ noci//
ua alteratio ſ que ſm magnitudinē ha//
bet nocumēti ſicut magne calāmitates et
triſtitie. ⁊ q₂ interdū excellēs leticia ſit no
ciua hijs qui neſciūt bene uti delectabilia
idō hoc modo paſſio dici poteſt de exceſ
ſu leticie. nā ꝓbatur exceſſum leticie aliq̄
quandoqȝ mortui ſunt.

Tertio eſt ſciendū· ꝙ habi-
tui opponit̄ priuatio ideo poſt modos
bitus ſubiūgit textus modos priuatio//
nis. ⁊ q₂ priuatio in ſe includit duo. ſ. ne//
gationem bitus ⁊ aptitudinē ad ipſum.
ideo p̄mo diſtinguit modos priuatio
nis ex pte aptitudinis. Deinde ex pte ne//
gationis ex parte aptitudinis ponit quat
tuor modos. Prim⁹ attendit̄ accipiē
do aptitudine nō ex parte obiecti. ſed ma
gis ex parte rei que nō habet̄ ⁊ hocmo//
do dr̄ priuatio quādo nō habet̄ aliquid
qđ eſt natū haberi licet nō ab illo qđ ipo
caret. hoc modo plāta dr̄ priuari oculis.
Scđomō aliquid dr̄ priuari quando
nō habet illud qđ natū eſt haberi vel ſm
ſe. vt homo diceret̄ cecus vel ſm genus
proximū ⁊ ſic talpa diceret̄ ceca. Ter//
tiomō dr̄ aliquid priuari aliquo quādo
nō habet illud tēpore loco pte. ⁊ ſm qđ
natū eſt habere illud ⁊ hec eſt vera ratio
priuationis. Quartomō dr̄ priuatio
cuiuſlibet rei ꝑ violentiā ablatio iſti ſunt
modi priuationis. ſumpti ex pte aptitu//
dinis. cōſequenter ponit ariſtotil̄. alios
modos ſe tenētes ex pte negationis. ⁊ di
cit ꝙ tot modis dr̄ priuatio quot modiſ

poteſt capi negatio vel priuatio cōmunī
ter deſignata in hac ꝑpoſitione in addita
ꝑ cōpoſitionem alicui nouum ſignificati
habitū. Primomō dr̄ talis negatio ꝑ
hoc ꝙ eſt oīo nō habere cū aptitudine ta
mē habēdi vt inuiſibile dr̄ qđ nullomō
habet colorē et ſine pede qui pedē non
habet. Scđomō dr̄ talis negatio nō
per hoc ꝙ eſt oīo nō habere. ſ per hoc ꝙ
eſt praue vel turpiter habere vt dicit̄ inter
duȝ inuiſibile qđ turpem habet colorē et
ingreſſibile qđ in eptos habet pedes.
Tertiomō dr̄ talis negatio ex hoc qđ eſt
parū habere. vt nō ignitū dr̄ qđ modicū
habet de igne. Quartomō interdū dr̄
huiuſmodi negatio propter hoc qđ ē nō
bene aut faciliter habere. vt viſecabile q̄a
faciliter ſecari nō poteſt. Quintomo//
do dr̄ talis negatio ex eo qđ eſt oīo non
habere ⁊ ſic monoculus nō diceret̄ cecus
ſ qui in ambob⁹ oculis viſū nō habet ⁊
ſic patet de modis priuationis diſtinctis
ex parte negationis.

Quarto eſt ſciendū· ꝙ habe
re ſe habet ad habitū vt denominatiuū
eius. ⁊ per modū effect⁹. ideo ſubiungit
textus modos hui⁹ qđ eſt habere. Pri
momō dr̄ aliquid habere alterū quādo
habens ducit id qđ habet̄ ad naturā ha
bentis ⁊ extra naturā habiti vt in natura
libus febris dr̄ habere hoiem. ⁊ in ciuili//
bus tirānus dr̄ habere ciuitatē ⁊ adhūc
modū reducit̄ habere veſtimentū q₂ ve//
ſtimentū trahit̄ ad naturā veſtiti. Se//
cundomō dr̄ ſubiectū habere omne acci
dens qđ in eo eſt vt es habet ſpēȝ ſtatue
⁊ corp⁹ infirmitatem. Tertiomō dicit̄
habere aliquid aliud quādo ipm conti//
net. vt lagena habet vinū ⁊ ciuitas homi
nes. Quartomō dr̄ aliquid habere al//
terū q₂ ꝓhibet ipȝ operari aut moueri ſe
cundū ſuū impetū ⁊ ſic colūna dr̄ habe//
re pōdus graue ſup ipam poſitū. vt poe
te dixerūt athlātē habere celū ⁊ ꝓhibere
ne deorſū cadat. ⁊ hec de diſtictione no
minū que ad ꝑfectionem entis pertinēt
⁊ hec de primo.

Quantū ad ſecundū eſt ad-
uertendū. ꝙ oppoſitio que eſt inter pri//

uationem ⁊ habitū eſt inter ens ⁊ nō ēs
nō tñ ſimpliciter ſ; ſm quid. ⁊ ſm qd eſt
ens. ideo negatio priuationis nō eſt ne//
gatio extra genus. ſ; in genere ponēs ſcili
cet determinatū ſubiectū cū debitis circū
ſtantijs ⁊ potentia ad habitū. ideo inter
priuationem ⁊ habitū per abnegationē
poteſt eſſe mediū circa extraneū ſubiectū
vt lapis nec eſt videns nec cecus. ſ; circa
determinatū ſubiectū ſuppoſitis omibuſ
circumſtātijs requiſitis ad aptitudinem
ſubiecti vt habitū pticipet nō eſt mediū
inter priuationem ⁊ habitū. ymmo circa
tale ſubiectum priuatio ⁊ habitus cōtra
dictionem includūt ⁊ hoc debet intelligi
de oppoſitione cōpleta inter priuationē
⁊ habitū. q2 ſm aliquos modos priuati
onis adhuc circa determinatū ſubiectū
poſſet dari mediū. vt parū aut praue vi//
dens neq3 cecus neq3 videns diceret. et
hoc loquēdo d̄ incōpleta oppoſitiōe pri
uationis ⁊ habitus. vnde propter hoc di
uerſi ad queſtionē reſpōdēt diuerſimodē
quidē enim dicūt ꝙ ſicut habet philoſo
phus in ethicis. nō ois receſſus a medio
eſt vitiū q2 qui parū recedit a medio nō
dr̄ vitioſus. ⁊ ſic inter mediū ⁊ extremū
bene eſt mediū cū tñ priuatiue opponā//
tur. Alij dicūt ꝙ priuatio eſt duplex. que
dam eſt que cōſiſtit in priuato eſſe que. ſ.
ex toto abicit habitū ſicut cecitas viſum
⁊ inter ſic priuatiue oppoſita nō eſt medi
um. alia eſt priuatio que cōſiſtit in priua
ri que. ſ. nō ex toto abicit habitum. ſicut
infirmitas nō ex toto abicit ſanitatem. et
talis eſt oppoſitio inter bonū ⁊ malum
vt dicit ſimplicius. ⁊ inter talem priuati//
onem ⁊ habitū eius eſt dare mediū. ⁊ ꝙ
tum ad id qd̄ tangit̄ in auctoritate poſt
oppoſitum de bono ⁊ malo ⁊c. dicit al//
bertus ꝙ bonū vel dr̄ ab actu virtutis ⁊
malū per oppoſitū ⁊ ſic inter bonum et
malū non eſt mediū vel dr̄ bonū ab offi
tio ciuili ⁊ ſic inter bonū ⁊ malum cadit
mediū. nā vt dicit tulli⁹ ruſticus aut he//
remita nō eſt bon⁹ neq3 malus. ciuiliter
quia nō verſatur in offitijs ciuilib⁹. ſ; cō//
mentator reſpondet ad queſitū cōformi
ter ad reſponſionem primo datam.

Ideo ſecundum ipm fit hec
cōcluſio priuatio ⁊ habit⁹ circa propriū
ſubiectū ⁊ ſuppoſitis circumſtātijs requi
ſitis nō habent mediū quāuis bene ha//
beant p abnegationē ſubiecti loquēdo
de extraneo ſubiecto ⁊ ſic in iſta reſponſi
one magis videt̄ eſſe ſtandū poſita tamē
illa cōditione ꝙ ſit ſermo de priuatione
ſimpliciter dicta ita vt ſit oppoſitio com
pleta priuatiōis ⁊ habitus. ergo ſatis pa
tet per rationem talis oppoſitionis.

Ad ante oppoſitū rationes
dr̄ ꝙ inter ens ⁊ nō ens qd̄ nullomodo
eſt ens nō eſt mediū neq3 per abnegatio
nem neq3 per pticipatione. ſ; priuatio nō
eſt vlr̄ nō ens. ſ; eſt ens ſm quid. ſequit̄
textus. Ex aliquo eſſe ſequitur.

Queritur tredecimo. vtrum
totum vle ⁊ totū integrale drāt. ⁊ Ar//
guit̄ ꝙ nō q2 totū ⁊ pars relatiue dn̄r. ſ;
quelibet pars integrat ſuū totū. ergo oē
totū eſt totū integrale. minor patet quia
nullū totū ex vnica parte conſtituit̄. aliter
pars eſſet equalis toti. ergo nulla pars
claudit in ſe totā ſubſtantiā ſui totius ⁊ p
cōſequens quelibet pars cū alia vel plu
ribus dicatur integrare totum. Ad oppo
ſitum eſt philoſophus in textu.

Pro reſponſione ſciendum
eſt primo. ꝙ poſtꝙ ariſtotil. diſtinxit no
mina ſignificantia aliqua que pertinent
ad perfectionē entis. cōſequēter q2 totū
⁊ perfectū aut ſunt penit⁹ idē. aut ſibi in//
uicem proxima diſtinguit qd̄ noīa que p
tinent ad rationē totius ⁊ ad rationē par
tis ⁊ q2 totū ex partib⁹ cōſtituit̄. ideo cir
ca diſtinctionē hoꝝ noīm primo diſting
uit quot modis dr̄ aliquid eſſe aut fieri
ex aliquo. Scd̄o quot modis dicit̄ pars
Tertio quot modis dicit̄ totū. Quarto
quot modis dr̄ colobō qd̄ toti opponit̄
Quito quot moīs dr̄ gen⁹ q2 gen⁹ ē quo
dam totū. Sexto quot modis dn̄r aliq̄
diuerſa genere. ⁊ de diſtinctione triū pri//
cipioꝝ in pn̄ti queſtione videbitur.

Secundo eſt ſciendū. ꝙ ali//
quid dr̄ eſſentialiter ex alio fieri dupliciter

Unomō ꝓprie ⁊ primo. aliomō imꝓ
prie ſiue nō primo. ſ magis ſm partem
⁊ Primomō cōtingit quattuor modis
Primus eſt prout aliquid dr̄ eſſe ex ali//
quo. vt ex materia ſiue remota ⁊ cōmu//
ni ſiue propinqua ⁊ propria. vt materia
remota ⁊ cōmunis ſtatue diceretur aliq̄
ꝓpinqua vero es. Scd̄omodo dr̄ ali
quid fieri ex aliquo. vt ex principio mouē
te vt bellum ex cōuitio ⁊ domus ex edifi
catore. Tertiomō dr̄ aliquid fieri ex ali//
quo per viā reſolutionis vt ex cōpoſito fi
unt materia ⁊ forma ⁊ generaliter parteſ
ſiue eſſentiales ſiue integrales ex ſuo to//
to ⁊ ſic iſte modus accipitur ſm viā reſo
lutionis. ⁊ prim⁹ ſm viā cōpoſitionis.
Quartomō dicit̄ aliquid fieri ex aliquo
vt ſpēs fit ex p̄te ſpeciei ſiue talis pars ſit
pars ſm rōem vt homo fit ex animali et
bipede. ſiue ſcd̄m rem vt ſillaba fit ex lr̄is
⁊ ſic patet quot modis dr̄ aliquid fieri
ex aliquo proprie ⁊ primo. ſed improprie
dicitur aliquid fieri ex aliquo dupliciter.
Unomō dr̄ fieri ex aliquo ſm p̄te. vt pu
er ex ſubſtātia patris ⁊ plāta ex terra.
Scd̄omodo dr̄ aliquid fieri ex aliquo ꝑ
ut li ex demōſtrat ordinē ⁊ nō cauſam. et
ſic idem eſt hoc fieri ex hoc. ⁊ hoc fieri p⁹
hoc. ⁊ iſte modus poteſt ſubdiuidi. q̄a
quādoq̄ eſt ordo tēporis, tm̄ ⁊ nō eſt ibi
tranſmutatio vt cū dicim⁹ ꝙ ex comedi//
is fiunt tragedie poſt comedias. quan//
doq̄ vero cū ordine tēporis eſt etiam ibi
tranſmutatio. vt cū dr̄ albū ex nigro fieri
⁊ hec de modis ex aliquo eſſe.

Sciendum eſt tertio ꝙ pars
quinq̄ modis dr̄. Primomō dr̄ pars
queuis quātitatis in quā diuidit̄ totuz
ſiue per illā poſſit adequate mēſurari to//
tū ſiue nō. Scd̄omō dr̄ pars illa quā
titas ſolū que adequate mēſurat totum
⁊ ſic duo nō ſunt pars trium ſ bene ſunt
pars quattuor. Tertiomō dr̄ pars il//
lud in qd̄ diuiditur totū ſine quātitate ⁊
hoc modo ſpēs p̄tes generis dn̄r. Quar
tomō dn̄r partes illa ex quib⁹ realiter cō
ponitur aliqd̄ totū ⁊ in que p reſolutionē
diuidit̄ vt materia ⁊ forma ſunt p̄tes cō
poſiti. Quintomō dn̄r p̄tes quecunq̄

ponūtur in ratione oſtēdente qd̄ quid ē
alicui⁹ vt genus dr̄ pars ſpeciei ⁊ hec de
modis partis.

Sciendum eſt quarto ſecun//
dum textū. ꝙ cōmunis ratio totius eſt.
totū eſt cuius nulla partiū deeſt ex quib⁹
dicitur totū natura ⁊ cōtinens cōtenta.
vt vnū aliquid ſint illa. in hac ratione cō
prehendūtur duo in quib⁹ cōſiſtit ratio
totius. Primū eſt ꝙ perfectio totius in
tegratur ex partib⁹ ei⁹ qd̄ explicat prima
pars cū dicit totū eſt cui⁹ nulla pars ab
eſt ex quib⁹ dr̄ totū natura id eſt ex quib⁹
totū ſm ſuā naturā cōſtituitur. Secū
dū eſt ꝙ p̄tes vniūtur in toto. nā totali//
tas vni⁹ quedā ē qd̄ ſignificat ſcd̄a pars
dicēs ⁊ cōtinēs cōtenta vt vnū aliqd̄ ſint
illa. ⁊ ſm ꝙ p̄tes diuerſimode vniūtur
in toto ⁊ in ipo cōtinētur accipiūtur duo
modi totius q2 vt dicit text⁹ vel vnū qd̄//
q̄ cōtentoꝝ eſt ipm̄ vnū. ſ. totū cōtinēs.
⁊ tūc eſt totū vle qd̄ de qualibet ſuaꝝ par
tium ſubſtātialiter p̄dicatur vel ex ipis ꝑ
tibus cōſtituit̄ ipm̄ vnum. ſ. totuz abſq̄
hoc ꝙ quelibet pars ſeorſuz ab alia ſit ip
ſum vnū. ſ. totū. ⁊ ſic eſt totū integrale ꝙ
de natura ſuaꝝ partiū ſubſtantialiter nō
p̄dicatur. ⁊ in hoc patet dr̄a totius vni//
uerſalis ⁊ totius integralis.

Scienduz eſt quinto ꝙ ari//
ſtotil. ſic diffinit totū integrale. Totuz in//
tegrale eſt ꝙ eſt finitū. i. perfectū ex pluri//
bus que inſunt. in quo dr̄t a toto vniuer//
ſali cui⁹ partes nō ſunt actu in toto. ⁊ ſe//
cundū diuerſuz modū in exiſtendi parti//
um in toto integrali ſumit ariſtotil. duos
modos totius integralis q2 vel quelibet
p̄tium eius eſt in toto ſub actu ꝓprio. vt
lapides ſunt i aceruo ⁊ generaliter p̄tes i
in totis quoꝝ forma nō eſt ſpēs ſ cōpo//
ſitio vel ordo retinēt ꝓprios act⁹ vel par
tes in toto ſolū ſunt in potentia ſic ꝙ nō
ſunt ſub actibus ꝓprijs. ſ ſub actu totiuſ
vt in toto vere cōtinuo ⁊ id qd̄ eſt totum
Primomō eſt minus vnū quā totū. Se
cūdomodo ⁊ per cōſequens min⁹ totuz
q2 totalitas eſt quedaz vnio vt patuit ex
cōmuni ratione totius. ex quo infert̄ ꝙ

totum continuū eſt magis vnū quaȝ totum non continuum.

Ulterius ſciendū eſt· ꝙ duo ſunt modi totius cōtinui qꝛ quodaȝ eſt totū continuū per naturā. aliud eſt totū continuū per artē. totū continuū per naturam eſt magis vnū vt dicebatur in capitulo de vno ⁊ per conſequens magis habet rōem totius. ⁊ per hoc patent due diuiſiones totius integralis. Prima eſt qꝛ quodā eſt cōtinuū aliud vero nō. Scđa eſt qꝛ quodā eſt totū ītegrale cōtinuū ꝑ artē aliud vero ꝑ naturā. ſ; iterū cōtinuoꝝ ꝑ naturā eſt quedā diuerſitas. qꝛ in omni tali eſt ordo partiū nā ibi eſt principiū mediū. ⁊ vltimū in quo rō pōis, cōſiſtit vel igiť talis poſitio ptium nō facit dr̄āȝ in forma ſeu in figura neq; in natura vel ſubſtātia rei. vt cōtingit in aqua. ⁊ alijs corporib⁹ materiale terminatis proprio termino. ⁊ facile terminabilib⁹ termino alieno vel facit dr̄am in forma ⁊ figura. ⁊ cū hoc in virtute naturali ſicut in hoīe ⁊ quolibet animali. ⁊ generaliter in illis in quib⁹ ſunt alique dr̄e poſitionū et natura rei diſtincte inquib⁹ eſt diuerſitas figure que atteſtať diuerſitatē virtutis naturalis. ⁊ etiā in artifitialib⁹ pro quanto imitātur naturalia ⁊ organizātur ad modū naturaliū ⁊ animaliū. vel facit dr̄am in figura. ſ; nō in ſubſtantia neq; in virtute vt ſunt ea inquib⁹ facta tranſſumptione partiū manet eadem natura ſ; non figura. vt patet in cera. cui⁹ quelibet pars eſt cera qualitercūq; tranſponantur ptes licet nō maneat eadeȝ figura. vnde in primis qȝ ſūt tota homogenea vtimur hoc nomine omnis vt dicēdo oīs aqua. omne lignū ⁊ nō vtimur nomine totius niſi per methaforaȝ. ⁊ in ſecūdis vtimur hoc nomine tot⁹. vt de vno ſolo aīali loquentes dicim⁹ totū animal ⁊ nō omne animal. in alijs aūt vtimur nomine omnis ⁊ totius. cui⁹ diuerſitatis ratio eſt qꝛ oē eſt diſtributiuū partiū ſubiectiuaruȝ que nomen totius ⁊ rationem retinent ideo requirit multitudinem in actu vel impotentia propinqua ad actum totius. ⁊ qꝛ homogenea diuidūtur ī partes eiuſdem rationis cū toto vtimur in eis hoc nomine omnis. totuȝ vero ſignificat collectionem partiū in aliquo vno. ideo in illis ꝓprie dr̄ totū in quibus ex oībus partib⁹ ſimul acceptis fit vnū perfectū. cuius perfectio nulli partiū cōpetit. ideo etiam in fine capituli Dicit philoſophus ꝙ in totis in quibus vtimur hoc ſigno omne poſſumus vti eo ⁊ in ſingulari numero ⁊ in plurali vt de vno loquentes referēdo ad totū. ⁊ poſſumus dicere omnia in plurali referendo ad partes. vt dr̄ omnis aq̄ ⁊ omnes aque. Ex hijs patet alia differētia inter totū vniuerſale ⁊ integrale quia reſpectu toti⁹ vniuerſalis vtimur hoc ſigno omnis ⁊ reſpectu totius integralis vtimur hoc ſigno totum. Alie plures dr̄e tradūtur A boetio in libro de diuiſionibus ſ; iſte in preſenti textu ponuntur.

Igitur ſit hec concluſio totū vniuerſale ⁊ totuȝ integrale drn̄t patet ꝑ dr̄as ꝑius aſſignatas.

Ad rationem ante oppoſitū dicitur ꝙ pars ſubiectiua totius vniuerſalis nō integrat ipm totum ſm actum aut eius ſubſtantiā. ſ; ex huiuſmodi partibus cōſtituitur poteſtas eius. ideo dicit textus. ꝙ in huiuſmodi partes diuiditur totū ſine quantitate. ſequitur text⁹. Colobon vero dicitur.

Queritur quartodecimo· vtruȝ cōditiones colobon ſint ſuffitienter aſſignate. Arguiť ꝙ nō qꝛ vna conditio dicit ꝙ nō auferať pars pīcipalis totius. alia vero dicit ꝙ auferatur pars habens determinatū ſituȝ in toto modo vt videť talis pars eſt principalis. ergo hec cōditio alteri cōtradicere videť. Ad oppoſitum eſt auctoritas philoſophi. Primo videbitur de queſito. Scđo videbiť quot modis dicitur genus. ⁊ quot modis dicuntur aliqua diuerſa genere.

Pro quo eſt ſciendū primo ꝙ colobon toti opponiť. quia totum eſt

cuius nulla pars deeſt. colobon vero eſt cuius aliqua pars deeſt ⁊ ita colobō idem eſt ꝙ truncatum. ſeu defectiuum. ⁊ in antiqua tráſlatione ponitur membrum diminutiuū. ſ tñ nō quecunqꝫ diminutio facit colobon.

Ubi eſt ſecundo ſciendum ꝙ nō propter defectum cuiuſcūqꝫ partis alicuius toti⁹ totum dr̄ colobō neqꝫ etiam omne totū per ablationem alicuius ſue partis natū eſt dici colobon. vnde antequā aliquid ſit colobō ponit textus ſeptem cōditiones ex parte toti⁹ ⁊ tres ex parte partis per cuius ablationem poteſt fieri aliquod totū colobon. Prima conditio eſt ꝙ illud totū ſit aliquod quantū habens. ſ. aliquas partes inquas diuidaꝛ ſm quantitatem. ⁊ per hoc remoueꝛ totum vl'e quod ꝑ ablationem vnius ſpeciei nō diceretur colobon. Scd̄a cōditio eſt ꝙ illud totum ſit partibile in partes diuerſas hoc eſt diuerſaꝝ rationū ⁊ per hoc remouētur vltime partes inquas aliqd̄ totum ethero geneum reſoluiꝛ. vt ſunt caro vl' ſanguis licet eni caro habeat quantitatē. nō tñ eſt diuiſibilis in partes diuerſas qꝛ quelibet pars carnis eſt caro. Tertia eſt ꝙ ſit partibile in plura duobus qꝛ pars que auferꝛ ſemꝑ debꝫ eſſe minor reſiduo. ⁊ ſic binarius numer⁹ nō poteſt eſſe colobon. Quarta eſt ꝙ ablata parte totū maneat idem in ſubſtantia ⁊ eſſe ⁊ ſic nullus numerus poteſt eſſe colobon qꝛ quelibet vnitas addita vel ſubſtracta variat ſpeciē numeri. Quinta eſt ꝙ ſit diſſimiliū partiū qꝛ in hīs que ſunt ſimiliū partium ratio totius ſaluatur in qualibet parte. vnde ſi a linea auferaꝛ aliqua pars non dicitur colobon. Sexta eſt ꝙ poſitio ꝑtium in toto faciat dr̄am ⁊ propter. hoc aqua vel ignis quāuis habeant poſitionem in ſuis partibus quia tamen huiuſmodi poſitio non facit dr̄am nō poſſunt dici colobon ſeu colobata. Septima eſt ꝙ illud totum ſit cōtinuum et per hoc excludūtur armonie muſicales Et hec ſunt cōditiones que ex parte totius requirūtur ſ illaꝝ que requiruntur ex parte partis ablate. Prima eſt ꝙ talis pars non ſit talis per cui⁹ ablationē corrumpatur ſubſtantia totius ⁊ ſic homo capite deciſo nō diceretur colobus Scd̄a eſt ꝙ talis pars nō ſit vbiqꝫ. ſed habeat determinatum ſitū in extremitate totius ⁊ ſic ſi ab homine auferreꝛ ſplen aut pulmo nō diceretur colob⁹ qꝛ ſunt partes ad intra. ſimiliter ſi ab homine auferretur aliquid de carne nō diceretꝛ colobus qꝛ caro eſt vbiqꝫ. ſicut neqꝫ calix diceretur colob⁹ ſi ꝑforaretur in medio. ſ ſi auferreꝛ ab homine auricula vel aliquid ſimile diceretur colobus. Tertia conditio eſt ꝙ huiuſmodi particula nō renaſcaꝛ aut nata ſit renaſci. ⁊ ſic homo raſus aut caluus nō diceretur colobon. ⁊ ita illud totū dūtaxat cui conueniūt ſeptem. prime cōditiones natū eſt fieri colobon ſi ab eo auferatur aliq̄ eius pars cui conueniāt tres vltime cōditiones. ⁊ hec dē conditionib⁹ colobō

Circa modos generis ſciendum eſt. ꝙ ab ariſtotile ponuntur quatuor modi quoꝝ duo primi. ⁊ quartus ponuntur a porſirio. ⁊ Petro hyſpano ideo nō oporꝫ hic repetere. ſed tertiuꝫ modum ponit ariſtotil' quo genus accipitur ꝑo genere phiſico quod eſt materia ſiue ſubiectum aliquaꝝ formarum ſpē differentium ſiue talis materia aut ſubiectum ſit proximum aut immediatū ſubiectum aut remotum ⁊ diſtans vt ſuperficies dicitur genus omniuꝫ figuraꝝ ſuperficialiū. ⁊ corpus corporeorum hoc modo etiam ſubiectum alicuius ſcientie diceretur genus reſpectu ſuaꝝ propriaꝝ paſſionum ⁊ conformiter adhunc modum ⁊ ad tertium poſituꝫ a porphirio que eſt quartus. in hoc paſſu ponit ariſtotil' duos modus quibus aliqua dicunꝛ diuerſa genere. duo enim primi modi generis non multuꝫ pertinent ad phiſicaꝫ conſiderationem Primomodo igitur dicuntur aliqua diuerſa genere quoꝛuꝫ materia non eſt vna aut ſubiectum non eſt vnum. et ſi

aliquoꝝ ſint materie proxime diuerſe il
la dicuntur diuerſa genere proximo. ſ
ſi ille materie proxime ſint reſolubiles ī
vnam materiam primam illa dicuntur
vnū genere remoto. ſ illa dicūtur hoc
modo ſimpliciter diuerſa genere quoꝝ
ſubiecta talia ſunt quod vnum non re/
ſoluitur in alterum nec ambo in aliqͦd
idē ſicut diuerſa genere ſunt color ꝛ ſa
por qꝛ primum ſubiectum coloris ē ſu
perficies ꝛ primum ſubiectum ſaporis
eſt humor. ſimiliter corpora celeſtia ꝛ in/
feriora ſunt diuerſa genere qꝛ nō eſt vna
materia ipoꝝ. ſimiliter materia ꝛ for
ma ſꝫm ſuas eſſentias conſiderent̄ ſūt
diuerſa genere quia nihil eſt cōmune ip
ſis. Sc̄domodo dicuntur aliqua di/
uerſa genere quecunqꝫ dicuntur ſꝫm di/
uerſam figuram cathegorie idest q̄ ſub
diuerſis predicamentis cōtinentur.
Quintomodo aliqua non ſunt diuerſa
genere que primomodo bene ſunt di/
uerſa genere ſicut corpora celeſtia ꝛ infe
riora ſunt diuerſa genere primomodo
ꝛ nō ſc̄domodo. vnde primus modꝰ
diuerſitatis generis cōſideratur a phi
ſico. Sc̄dus aūt a logico quia in primo
modo capitur genus pro genere phiſi/
co quod nō dicit totam eſſentiam eius
cuius eſt genus. ideo nō predicatur de
ipo eſſentialiter. ꝛ in ſc̄domodo capit̄
genus pro genere logico quod ſubſtanti
aliter predicatur de eo cuius eſt genus
vt dicens totam eſſentiam ipius. ꝛ ſecū
domodo aliqua dr̄ diuerſa genere ꝓ/
pinquo que tn̄ ſunt vnū genere remo/
to ſicut in primomō dicebatur. ꝛ ſic pa
tet de diſtinctione nominū ſignificanti/
um ea que ſe habent per modū paſſio
num entis. ꝛ que ad perfectionem en/
tis pertinent.

Sit igitur hec concluſio cō
ditiones colobon ſunt ſuffitienter aſſig
nate patet per prius dicta.

Ad rationem ante oppoſi/
tum dicitur ꝙ in illa cōditione de par/
te principali eſt ſermo de parte principa
li ſimpliciter ſine qua ſubſtantia totius
manere nō poteſt. pars eniꝫ habens d̄
terminatum ſitum in toto bene diceret̄
pars pricipalis reſpectu partis que nō
habet determinatum ſitum. ſ nō queli
bꝫ talis eſt principalis ſimpliciter quia
nō omnis talis ablata corrumpit totū
vt patet de manu de aure ꝛ de alijs. ſeq
tur textus. Falſum dicitur vnomodo.

Queritur quintodecimo.
vtrum falſum ſit in rebus. Arguitur
ꝙ nō quia falſum eſt nō ens. ergo nō
eſt in rebus. aīs patet quia veruꝫ ꝛ fal/
ſum opponūtur. ſ verum ꝛ ens cōuer/
tuntur. ergo etiam falſum ꝛ nō ens cō
uertuntur. ꝛ ſic falſum eſt nō ens. Ad
oppoſitum eſt philoſophus dicens ꝙ
falſum dicitur ſicut res falſa.

Pro reſponſione ſciendū
eſt. ꝙ poſtꝙ ariſtotil. diſtinxit nomina
que ſignificant entis perfectionem ꝛ cō/
ditiones requiſitas ad perfectioneꝫ rei
ꝛ entis. cōſequenter diſtinguit hoc no
men falſum quod ſignificat entis defec
tuꝫ. ꝛ hoc nomen accidens quod ſigni
ficat ens in completum.

Secundo ſciendum eſt ꝙ
ſꝫm textuꝫ falſum dicitur eſſe. in rebꝰ in
diffinitionibus. ꝛ in hominibus ſeu in
moribus humanis. in rebus diuiditur
vnomodo. qꝛ res que falſe dicūtur om
nino nō ſunt. aliomodo qꝛ res que fal/
ſe dicuntur quāuis in ſe ſint aliquid fa/
ciunt tn̄ apparentiā eius quod nō eſt ſi
cut vmbra rei quandoqꝫ credit̄ eſſe res
cuius eſt vmbra. ſimiliter ſompniuꝫ in
ſompno creditur eſſe res nature quod
tn̄ nō eſt niſi rei fantaſmata vel ſimilitu
do. etiam dicitur falſum mel. ꝛ falſum
aurum dicitur quod habet ſimilitudi/
nem auri. ꝛ falſum primomodo dictuꝫ
.ſ. in rebus adhuc in eis dupliciter repe
ritur. vnomō quando res que falſa di/
citur nō eſt ꝛ tn̄ poteſt eſſe ꝛ hoc eſt fal/
ſum cōtingens. aliomodo qꝛ res ſic dr̄
falſa ꝛ nō ens quod impoſſibile eſt eaꝫ
eſſe ꝛ hoc eſt falſum impoſſibile. ꝛ hoc ē
quod dicit textus. ꝙ iſtomodo falſum

dicitur in rebus per hoc ꝙ omnino ſig
nificat rem nō congrue id eſt ꝙ impoſ/
ſibile eſt vnam cū alia veraciter compo
ni. Aliomodo per hoc ꝙ impoſſibile ē
componi. ⁊ ſic propoſitiones falſe ſunt
in duplici differentia vt iam dictum eſt
quedā ſunt contingentes ⁊ quedem im
poſſibiles.

Sciendum eſt tertio ꝙ fal/
ſum in diffinitionibus dupliciter cōtin/
git. vnomodo ſimpliciter quando vna
pars diffinitionis nō poteſt cū alia ſta
re. vt dicere animal inanimatum ⁊ diffi
nitiones ſic falſe nō entium ſunt. Alio
modo ſm quid diffinitio falſa dicitur.
quando attribuitur alteri rei quam illi
cuius eſt diffinitio. vt ſi diffinitio trigo/
ni circulo attribueretur. ⁊ ſic diffinitio
que eſt vnius rei falſa diffinitio eſt alteri
us rei vera diffinitio. ⁊ ſic ibi eſt falſitas
in ordine ad aliquid ⁊ nō ſimpliciter. ex
hoc infert phus falſitatem oppinionis
antiſtenis dicentis ꝙ q2 voces ſunt ſig
na rerū ſicut res nō habent aliam eſſenti
am niſi propriam ita in propoſitione ni
hil poteſt enuntiari niſi propria eius dif
finitio vel aliquid ad diffinitionē eius
pertinens vnde ſm hanc oppinionē im
poſſibile eſſet cōtradicere nullo nullus.
mentiri poſſet

Quarto eſt ſciendū ꝙ duo
bus modis poteſt dici homo falſus.
Unomodo quia prumptus eſt ⁊ gau/
dens in rationibus falſis. ⁊ talium electi
uus nō pbatur aliud. ſi enim aliquis
eligeret dicere rationem falſam pbatur
aliud cū in moralibus denominatio fi
at a fine nō diceretur falſus. ſꝫ nominare
tur nomine illius finis propter quē eli
git dicere rationem falſam. ſicut ſi aliqs
fornicaretur nō propter delectationem
actus ſꝫ propter aliud puta vt furaretur
magis diceretur fur quam luxurioſus
ſimiliter ille q̄ elegit dicere falſum ppter
lucrum magis debet dici auarus quā
falſus. hec enim falſitas oppoſita eſt ve
ritati que ponitur virtus moralis. Se/
cundomō poteſt dici homo falſus qui
alijs de ſe gignit extimationem falſā.
ſicut vnomodo dicitur res falſa que fa/
cit falſam ſui extimationem. ſicut ypo
crita diceretur falſus heremita. Ex hijs
excludit ariſtotil. duas falſas opiniones
vna eſt platonis dicentis hominem eē
falſum qui mentiri poteſt. nā cum idē
homo poſſit mentiri ⁊ dicere verū idē
homo eſſet verꝰ ⁊ falſus. ſimiliter eadē
oratio eſſet vera ⁊ falſa. alia oppinio fu
it ꝙ homo qui dicit vel facit turpia vo/
lens melior eſt illo que talia dicit vel fa
cit nolēs. ⁊ hec oppinio ſit oppinantibꝰ
prouenit ex ſimili. dicebāt enim ꝙ clau
dicans voluntarie melior eſt illo qui i
voluntarie claudicat. ſed ad iſtud dicit
philoſophus ꝙ claudicās voluntarie
deterior eſt moraliter licet ſit melior na
turaliter. ⁊ ſic oportet diſtinguere de bo
nitate nature ⁊ de bonitate moꝝ. Si
militer qui dicit falſum aut agit turpia
voluntarie peior eſt moraliter tamen eſt
melior naturaliter qa ſcilicet eſt magis
intelligens eo qui credit ſe verum dice
re cum falſum dicit ⁊ bene agere cū tur
pia agit ⁊ ſic patet qualiter reperit falſi
tas in rebus indiffinitoibus ⁊ in ho/
minibus ſeu in rebus humanis.

Sed circa modos acciden/
tis eſt aduertendum. ꝙ in textu ponun
tur duo modi accidentis ⁊ ſunt illi duo
modi quos ponit porphirius cum di/
uidit accidens in accidens commune
quod in eſt alicui ⁊ vere contingit affir
mare de eo nō tamen ex neceſſitate nec
vt in pluribus. vt ſi quis fodiēs vt plā
tet plantam theſaurum inueniat vel qō
homo ſit albꝰ vel muſicus. ⁊ in accidēs
proprium quod in eſt alicui ſm ſe non
tamen eſt de ſubſtantia ſubiecti ſui. Et
accidens hoc modo dictum eſt ſimpli/
ternum. aliud vero nō. etiam accidentis
proprium eſt cauſa determinata. alteriꝰ
vero nō. ⁊ accidens proprium opponit
ad ſubſtantialiter. accidens vero com/
mune opponitur ad ſm ſe ⁊ multe dr̄e
iſtoꝝ modorū accidentis poſite a por/

phiſo. conditio etiam ⁊ natura ſ accidē tis cōmunis ſatis aperta eſt in ſecundo phiſicoꝝ ⁊ in ſexto huius.

Tunc ſit hec concluſio falſum reperitur in rebus patet ſatis ex dictis. Ad rationem ante oppoſitū reſponder Auicenna ꝙ aliquid poteſt dici vnomodo nō ens vniuerſaliter vt illud quod nullomodo eſt ens nec in ſe nec in alio nec in re nec in ratione ⁊ falſum iſtomodo nō dicitur nō ens. aliomodo aliquid dicitur nō ens quod tamen eſt ens ſm quid. ſ. ſm rationē aut aliter. vnde quia homo eſt aliqua res in rerum natura exiſtens. ⁊ ſimiliter aſinꝰ ideo hec compoſitio homo eſt aſinꝰ ꝙuis nō ſit aliqua res in ſe tamen ratiōe extremoꝝ ⁊ ratione componentis vnū cum alio diceretur ꝙ hec compoſitio q̄ falſa eſt. eſt ens ſm quid. ſ. in ratiōe. vnde quia nō eſt dabile malum per eſſentiam nec ſimiliter falſum. ideo nec falſū ex toto excludit verum neqȝ malum ex toto excludit bonū. Tertio omne malum eſt in aliquo bono. ⁊ omne falſum in aliquo vero. ideo cōmuniter dicitur ꝙ neqȝ malum neqȝ falſum ſe ipm fulcire poteſt. Et ſic eſt finis huius quinti methaphiſice.

Deo gratias.

Circa ſextum methaphiſice q̄ritur primo. vtrum diuiſio phie in factiuam que eſt mechanica ⁊ actiuā que eſt moralis et theoricam id eſt ſpeculatiuam ſit ſufficiens. Arguitur ꝙ nō quia ſciētia moralis ad perfectionem intellectus finaliter ordinatur quia ordinatur ad felicitatē que eſt operatio intellectus. ergo ſcientia moralis ſeu actiua videtur eſſe theorica. Secundo ſic tam moralis quā mechanica ſunt ſcientie practice igitur. Ad oppoſitum eſt philoſophus dicēs ꝙ omnis ſcientia eſt actiua factiua aut theorica.

Pro preſenti reſponſione ad queſitum eſt ſciendum. ꝙ poſtquā philoſophus in quarto libro oſtēdit ꝙ hec ſcientia habet cōſiderare ens inquātum ens vnum ⁊c. Et ꝙ omnia iſta multipliciter dicuntur ⁊ in quinto multiplicitates coꝝ diſtinguit. Conſequenter venit ad determinandum de ente inquantum ens ⁊ de eis que ſibi inſunt ſm ſe. ſ. quia prius oportet querere modū ſciendi quam ſcientiam. ideo ariſtotil. in hoc ſexto principaliter ⁊ in genere duo facit. Primo enim docet modum conſiderādi de entibus ⁊ de principijs ⁊ cāis entium. qui competit huic ſcientie per differentiā ad alias ſcientias ponendo diuiſionem phie realis ⁊ diſtinctionē partium eius ſm cōdiſtinctionem reꝝ q̄s conſiderant ⁊ modoꝝ cōſiderandi qui diuerſificantur conformiter ſm diſtinctionem reꝝ. quia ſequantur ſcientie quēadmodum ⁊ res de quibus ſunt. Et ex diſtinctione declarata concludit euidentiam huius ſcientie vltra alias ſcientias theoricas ⁊ practicas. ⁊ ſecundo principaliter remouet a cōſideratione huiuſmodi ſcientie ens per accidens ⁊ ens ī anima. quia aliquis eo ꝙ hec ſciētia habet pro obiecto ens inquantum ens credere poſſet ꝙ ipa haberet de omni ente id eſt de omni modo entis conſiderare his aūt determinatis in iſto ſexto aggreditur ariſtotil. conſiderationē de entibus in ſeptimo ⁊ in alijs libris.

Sit primo concluſio hec ſcientia habet ſpeculari principia ⁊ cauſas

omniuꝫ entium inquantum entia ſunt ꝓbatur quia omnis ſcientia intellectualis .i. participans aliquid intellectꝰ eſt circa principia ⁊ cauſas ſui generis ſcibilis. quia ſcire eſt reꝫ per cauſas cognoſcere. hoc etiaꝫ inductiue manifeſtat philoſophus in alijs ſcientijs. ergo hec ſcientia cum ſit maxime intellectualis habet ſpeculari principia ⁊ cauſas ſui ſubiecti. ſed ſubiectum eius eſt ens inquantum ens. ergo habꝫ ſpeculari principia ⁊ cauſas entis inquantum ens ⁊ illa que ſunt principia omnium entiū Ex hac concluſione infert philoſophus

Primo ꝙ hec ſcientia communicat cum alijs ſcientijs intellectualibus in hoc ꝙ eſt ſpeculatiua principiorum et cauſarum ſui ſubiecti quemadmoduꝫ ⁊ alie ſcientie. Sed differūt in hoc ꝙ q̄libet aliarum ſcientiarum ſpeculatꝰ principia ⁊ cauſas determinatas alicuius determinati generis ſicut etiam quilibet conſiderat aliquod ens determinatum. Sed hec ſcientia ſpeculatur principia ⁊ cauſas omnium entium inquātum entia ſunt eo ꝙ habet pro obiecto ens ſimpliciter dictum. Secundo īfert ꝙ iſtius ſcientie ⁊ non alterius eſt rationem facere id eſt determinationē de quidditatibus entium ⁊ de diffinitionibus que ſunt ſigna earum quia iſtius ſcientie eſt determinare de principijs ⁊ cauſis entis inquantum ens. ſꝫ vnumquodqꝫ eſt ens per ſuam quidditatem ergo ⁊ cetera. Scientie vero particulares huiuſmodi quidditates ⁊ earum diffinitiones habēt ab hac ſcientia ſupponere aut ſolum ſenſu id eſt inductione illas manifeſtare. vt bene cōtingit in naturalibus ſcientijs ⁊ per huiuſmodi quidditates habent de ſuis ſubiectis demōſtrare ea que ſibi inſunt ſecundum ſe. Ex hoc infert philoſophꝰ ꝙ ipſius ſubſtantie ſeu quidditatis et per conſequens diffinitionis ipſam ſignificantis non demonſtratio quia de principijs demonſtrationis non eſt demonſtratio ſed diffinitio ſignificans. quod quid eſt principium demonſtrationis. ſed eſt alius modus oſtenſioīs ipſius quod quid eſt ⁊ diffinitionis ipſum ſignificantis que declaratur ſecūdo poſterioꝝ. Ulteriꝰ infert ꝙ huius ſcientie ⁊ non alicuius particularis eſt determinare de aliquo genere ſubiecto queſtionem ſi eſt aut non eſt quia eiuſdem ſcientie eſt manifeſtare ipm quod quid eſt ⁊ ipm ſi eſt vt patuit ſecundo poſterioꝝ. ideo dicitur primo poſteriorum ꝙ de ſubiecto cuiuſlibet ſcientie oportet preſupponere quid eſt ⁊ quia ē Ideo etiaꝫ ariſtotel. in iſto ſexto dat triplicem modum diffiniendi ſecunduꝫ quem diſtīguit partes philoſophie realis ⁊ theorice. vt poſtea videbitur Deinde in ſeptimo ⁊ octauo libris particularius tractat de quidditatibus entium ⁊ diffinitionibus eorum.

Secunda concluſio phiſica

non eſt factiua neqꝫ actiua pro cuiꝰ intellectu eſt ſciendum. ꝙ philoſophia realis diuiſione bimembri diuiditur ī practicam ⁊ theoricam. practica eſt cuius finis eſt opus. theorica vero cuius finis eſt ſcire. Et practica diuiditur in actiuam ⁊ factiuam. factiua eſt principium operationis tranſeūtis extra patientem vt ſunt artes mechanice. actiua vero eſt principiuꝫ operationis manentis in agente vt ſunt ſcientie morales. Sic ergo tam ſcientia factiua quā actiua eſt principium operationis que eſt cum motu. ⁊ ſic phiſica cuꝫ ipſis cōuenit in hoc ꝙ ipſa eſt de rebus mobilibus in quarum ratione cadit motꝰ. Differunt tamen ab ipſis quia res naturalis habet in ſe ⁊ per ſe principium ſui motus ⁊ ſtatus ideo res naturales non ſunt a nobis operabiles ideo finis ſcientie noſtre de ipſis non poteſt eſſe opus. ſed eſt ſcire tantum.

Sed factibilia ⁊ agibilia non habent
in ſe principium ſui mot⁹. ymmo prin
cipium eorum eſt in faciente. principi
um enim factibilium eſt in nobis ſcili
cet intellectus ⁊ ars ⁊ potentia exſecu
tiua. ſed principium actionis imma
nentis. eſt ꝓhereſis id eſt electio. quia
idem eſt agibile ⁊ eligibile. ⁊ ſic ex quo
principium factibilium eſt in nobis ⁊
etiam agibilium ⁊ non in ipſis agibili
bus ⁊ factibilibus ſciētia noſtra de ip
ſis eſt operatiua. ⁊ finis eius eſt opus
⁊ ſic patet in quo conuenit phiſica ⁊ in
quo dr̄a ſcientijs factiuis ⁊ actiuis.
Ex quo patet ſatis probatio concluſio
nis ex q̄ habetur ꝙ phiſica eſt theorica
quia non eſt actiua nec factiua. Ex hac
concluſione infert textus ꝙ neq; ma
thematica neq; hec ſcientia actiua eſt
aut factiua quia omnis talis ſcientia
eſt principiū operationis que eſt cum
motu ⁊ huius operationis principiū
eſt in nobis. modo mathematica et
hec ſcientia ſunt de immobilib⁹ ⁊ nō
de hijs que ſunt in poteſtate noſtra. vl
tius infert ꝙ tres ſunt ſcientie theorice
ſcilicet phiſica mathema. ⁊ theologia q̄
rū diſtinctionē ſumit textus ſecundū
diuerſum modum. diffiniendi ſecun
dūm quem maxime accipienda eſt di
ſtinctio in ſcientijs. cum diffinitio ſit d̄
monſtrationis medium que facit ſcire
⁊ iſte triplex modus diffiniendi in loy
cis ⁊ phiſicis ſepe dictus eſt. Ex hijs
patet diuiſio phie realis. diuiditur enī
prima diuiſione in practicam ⁊ theori
cam. ⁊ practica in actiuam ⁊ factiuam
Theorica in phiſicam mathematicā
⁊ theologiam. Cur autem hec ſcientia
dicitur theologia honorabiliſſima ⁊ p̄
ma nunc ⁊ in primo huius reddit phi
loſophus cauſam. Ex quo patet cōclu
ſio ꝙ diuiſio philoſophie predicta eſt
ſuffitiens probaretur faciliter per ſuffiti
entiam.

Sed dubitatur in textu. v
trum hec ſcientia ſit vniuerſalis, aut ſit
alicuius generis determinati conſide
ratiua reſpondet textus. ꝙ ſi nulla eſſē
ſubſtantia preter naturalem ⁊ mobilē
phiſica eſſet prima philoſophia ⁊ habe
ret conſiderare de ente ſub ratione vni
uerſali entis ⁊ ſic diceretur vniuerſalis.
Et ſic eſt vt infra oſtēdit philoſophus
ꝙ ē aliqua ſubſtātia immaterialis im
mobilis prior omni ſubſtantia ma
teriali. ⁊ cauſa eius. ⁊ hanc debet ſpecu
lari iſta ſcientia. quia igitur illa ſubſtā
tia eſt prima ſubſtantia que eſt princi
piū ⁊ per conſequens cauſa omnium
entium. ergo cuius eſt illam ſubſtanti
am cognoſcere eius eſt. omnia entia ī
quantum entia ſunt cognoſcere ⁊ ſpe
culari. ergo illa ſcientia debet dici vni
uerſalis ⁊ eius eſt ſpeculari ens inquā
tum ens. Et hoc eſt quod dicebatur in
quarto ꝙ ſcientie cuius eſt conſiderare
primum alicuius analogie eius eſt cō
ſiderare ipm̄ analogum ⁊ omnes par
tes ſue analogie ſecundum ꝙ rationē
participant per primum ſue analogie.
Sic ergo quamuis hec ſcientia habe
at appropriate cōſiderare ſubſtantiā
immaterialem nihil ſequitur propter
hoc ꝙ dicatur ſcientia particularis.

Ad ante oppoſitum ratio
nes. Ad primam dicitur ꝙ licet mo
ralis ſcientia ſit propter perfectionem
intellectus tanquam propter finem re
motum. finis tamen propinquus ⁊ ex
trinſicus non eſt ſcire. ſed vt boni efficia
mur. iſta tamen bonitas affectus req
ritur tanquam diſpoſitio neceſſaria ad
puritatem contemplationis iuxta qd̄
dicit phus ſeptimo phiſicoꝝ ꝙ ſedan
do ⁊ quieſcēdo fit aīa prudēs ⁊ ſciens

Et ſcientie morales ſubſeruiunt intel//
lectualibus. Ad ſecundam partꝫ ſo
lutio ex dictis. ſequitur textus. Sꝫ quo
niam ens ſimpliciter dicitur.]

Queritur ſecundo. vtrum
de ente ſecundum accidens ſit ſcientia
Arguitur ꝙ ſic per commentatorē
dicentem ſic ꝙ maxima pars conſide
rationis huius ſexti eſt de ente ſecundū
accidens. Secundo ſic in iſto libro
demonſtrat philoſophus ꝙ entis ſecū
dum accidens non eſt cauſa per ſe. ſed
ſolum per accidens ⁊ ꝙ ens ſecunduꝫ
accidens euenit extra ſemper ⁊ frequen
ter. ⁊ ꝙ eius non eſt generatio nec cor//
ruptio ⁊ etiam ꝙ eius non eſt ſcientia
ergo de ente ſecunduꝫ accidens in hoc
libro multa demonſtrantur vt de quo
dam ſubiecto. ergo de ipa hu⁹ ſciētia
Ad oppoſitum eſt philoſophus in tex
tu.

Pro reſpōſione ſciendum
eſt primo ꝙ poſtꝙ ariſtot. numerauit
⁊ diſtixit ptes philoſophie realis vt ac
cipiatur ſuper eminens dignitas hu⁹
partis ⁊ habeatur modus eius conſi
derandi principia ⁊ cauſas entium di//
uerſus ⁊ ſuper excellēs omnibus alijs
Conſequenter quia hec ſcientia pro ob
iecto habet ens ſimpliciter ſeu vniuer//
ſaliter dictum quod multipliciter dici//
tur vt patuit in quito. ideo incipit ari//
ſtotil. determinare de modis entis vni
uerſaliter dicti. ⁊ quia inter modos en
tis duo ſunt modi ipius parum vel q̄
ſi nihil de nomine ⁊ ratione entis acci//
pientis ſcilicet ens ſecundum accidens
⁊ ens quod eſt verum propoſitionis.
⁊ non ens ei oppoſitum dicitur falſuꝫ
Ideo ariſtotiles primo in hoc ſexto de
iſtis duobus modis ſe expedit conſi//
derando circa iſtos modos ea que cō
ſiderari poſſunt ⁊ quantum hos mo//
dos entis conſiderare contingit.

Vbi eſt ſciendum ſecundo
ꝙ ens ſecundum accidens dupliciter
accipi poteſt. ⁊ poteſt fieri ſimilis diſti
ctio de vero. Vnomodo poteſt accipi
pro re ſubiecta huic intentioni que eſt
ens ſecundum accidens. ⁊ iſtomodo
entis ſecundum accidens nulla eſt ſci//
entia conſideratiua necꝫ iſta necꝫ alia
quecunꝗ. ⁊ hoc modo accipiēdo ens
ſecundum accidens ipm reicit ariſtoti
les a conſideratiōe huius ſcientie ⁊ eti
am cuiuſlibet alterius. Aliomodo ca
pi poteſt ens ſecundum accidens quā
tum ad communem rationem huius
ꝙ eſt eſſe ſecundum accidens ⁊ quan
tum ad hoc de ente ſecunduꝫ accidēs
bene eſt ſcientia ⁊ conſideratio. ideo in
textu dicit philoſophus ꝙ de ente ſecū
dum accidens dicendum eſt inquan//
tum contingit. id eſt inquantum conſi
derabile eſt. vnde circa ens ſecundum
accidens tria manifeſtat philoſophus
in quinto libro. primo que ſit eius cau
ſa ſeu quomō habeat cauſam ⁊ quo//
modo non. Secundo que ſit eius na//
tura. Et tertio ꝙ eius non eſt ſcientia.

Tunc ſit prima cōcluſio de
ente ſecundum accidens quantum ad
communem huius quod eſt eſſe ſecū//
dum accidens eſt ſcientia. iſtam cōclu
ſionem ſatis probant rationes facte ā
te oppoſitum.

Secunda concluſio de en-
te ſecundum accidens accepto pro re
ſubiecta huic intentioni que eſt ens ſe//
cundum accidens vna eſt ſcientia. p//
bat ariſtotil. ſigno ⁊ ratione. Signo ſic
quia nulla ſcientia quantumcunꝗ ſit
diligenter inqueſitiua eorum que ad
ipſam pertinent nec actiua necꝫ fac//

tiua neq; theorica reperitur aliquid di
cere de ente ſecunduꝫ accidens. quod
declarat philoſophus primo de factu//
uis. nam edificator domus ſecunduꝫ
ſuam artem non facit omnia que acci
dere poſſunt domui facte quia huiuſ
modi ſunt infinita. ſ; ſolū facit ⁊ facere
intendit ea q̄ per ſe inſunt domui facte
ſimiliter in theoricis declarat. geome
ter enī nō conſiderat vtrū circulus ſit
ligne⁹ aut terreus q2 iſta circulo acci//
dūt Non conſiderat etiā vtrū triangu
lus ſit ligneus vel argenteus iſta enī
ſibi accidunt. ⁊ ſic inducendo per ſin//
gulas ſcientias nulla reperitur facere
mentionē de ente per accidens. Nōne
ſic arguit omnis ſcientia eſt conſidera
tiua eius. quedam eſt ens ſecundū rē
⁊ non ſolum ſecundum nomen ſ; ens
ſecundum accidens non eſt ens ſecū
dum rem. ſed magis ſecundum nomē
tantum ergo ⁊ cetera. minor patet q̄a
vnumquodq; ſic ſe habet ad eſſe ens ſecū
dum rem ſicut ad hoc ꝙ dicatur vnū
Sed ex duobus quorum vnum acci
dit alteri non fit res vna. vt ex albe//
dine ⁊ gramatica nō fit res vna. ſ; ma
gis fit vnum ſecundum nomen pro ꝙ
to vnum predicatur de alio nomine.
⁊ non ratione. ergo ens ſecundum ac
cidens eſt non ens. vnde ꝙ ex duob⁹
quorum vnum alteri accidit non fiat
vnum ſecundum rem manifeſtat ari//
ſtotil. quia vnius rei eſt vna generatio
⁊ vna corruptio vt homo ⁊ animal. et
ſimiliter homo ⁊ riſibile eadem gene//
ratione generantur ⁊ eadem corrupti
one corrumpuntur. Sed entis ſecun//
dū accidens non eſt generatio nec cor
ruptio vna ſed plures. Non enim eſt
eadem generatio hominis ⁊ albi quia
poteſt eſſe homo ⁊ ꝙ non ſit albus.
Sic igitur homo ⁊ album non ſunt a
liquid vnum ſimpliciter. ⁊ inde comē/
dat ariſtotil. platonem dicens ꝙ quo
dammodo non male ille dicebat di//
cendo ars ſophiſtica verſatur circa nō
ens eo ꝙ maxime verſatur circa para//
logiſmos que ſunt ſecunduꝫ accidēs

Item ſic arguit textus. Omnis ſci//
entia eſt conſideratiua eius quod eſt
ſemper aut frequenter. ſed ens ſecun//
dum accidens nec eſt ſemper nec vt in
pluribus ſed raro ſiue vt in paucior//
bus ergo ⁊ cetera. Maiorem probat
quia non eſt poſſibile docere neq; doce
ri id quod non eſt ſemper nec vt in plu
ribus quia oportet id de quo aliquis
docetur aut quod docet eſſe diffinituꝫ
id eſt determinatum aut per ſemper.
aut per magis. ſicut quod melliciatū
ſit vtile febricitanti determinatum eſt
per magis. Item omne quod ſcitur
habet cauſam per ſe. ſ; entis ſecunduꝫ
accidens non eſt cauſa per ſe. quia cau
ſa ⁊ effectus proportionaliter dicun//
tur ergo ⁊ cetera.

Sed dubitatur que ſit cau
ſa entis ſecundum accidens. Reſpon
det textus. ꝙ eorum que ſunt quedaꝫ
ſunt ſemper ⁊ ex neceſſitate. Quedam
vero vt in pluribus. quedam in maio
ri parte que vocatur entia ſecundum
accidēs. ⁊ cum in hijs que ſunt ſemp
⁊ ex neceſſitate nō poſſit euenire id q̄d
eſt ſecundum accidens quia iam non
eſſent ſemper. oportet ergo id quod ē
vt in pluribus eſſe cauſam huius q̄d
eſt ſecundum accidens. non quidem
ꝙ ſit cauſa per ſe. ſed cauſa per accidēſ
⁊ ita ens ſecundum accidens eſt defec
tus eius quod eſt vt in pluribus. vn//
de ſi nihil eueniret ſecundum accidēs
ſiue vt in paucioribus nullum eſſet cō
tingens vt in pluribus. ymmo oīa ſp
⁊ ex neceſſitate vno ⁊ eodē mō eueniret

de cōtingenti autem ad vtrumlibꝫ qđ
non poteſt eſſe cauſa entis ſecundum
accidens patet quia quod ad vtrumli/
bet ſe habet quam diu ſic ſe habet nulli
us eſt cauſa nec poteſt eſſe. ſi vero que/
ratur in quo genere cauſe cōtingens vt
in pluribus debeat dici cauſa entis ſecū
dū accñs ſatis determinatū eſt in ſcđo
phiſicoꝝ. Ex ſolutione huiꝰ dubij patet
reſpōſio ad aliud dubiuꝫ ſcilicet que ſit
natura entis ſecundū accidens. natura
enim ipſius eſt ꝙ neqꝫ eſt ſemper nec vt
magis. ſed vt in maiori parte. ⁊ ipſius
entis ſecundum accidens ponit textus
multa exempla que diſtinguuntur ſecū
dum ꝙ aliqua duo poſſunt diuerſ mo
dis ſibi inuicem accidere. poſſunt enim
accidere ſibi inuicem per hoc ꝙ concur
runt in eodem tempore vt in eodem tē/
pore contingit ꝙ ſol ſit ſub cane ⁊ ꝙ tē
pus ſit frigidum ⁊ pluuioſum. Si enīꝫ
ſole exiſtente ſub cane eſſet calor ſeu eſtꝰ
hoc eſſet per ſe vl' ſibi inuicem occurrūt
in eodem ſubiecto. vt album ⁊ dulce in
lacte. vel vnum ſubiectum de per acci/
dens vt hominem eſſe album vel. con
currunt in eadem cauſa agente vt con/
tingit edificatorem ſanare quia idem a
gens eſt edificator ⁊ medicus. vel con/
currunt in eodem effectu. vt ſi coquus
faciat pulmentum delectabile alicui ⁊ a
licui ſalubile. ex iſtis patet que ſit cauſa
entis per accidens. ⁊ que ſit eius natu/
ra ⁊ ꝙ de ipō non eſt ſcientia. ⁊ quod
modis aliqua ſibi inuicem concurrere
poſſunt per accidens. Sed quia aliqui
oppoſiti ſunt ſic ꝙ oppoſitum eſt cauſa
per ſe ⁊ cum hoc ꝙ poſita cauſa neceſſe
eſt effectuꝫ ſequi. Ex quibus ſequeretur
ꝙ oīa de neceſſitate euenirent ⁊ ſic tol/
lerēt cōtinges vt in plurībꝰ cōtingēs ⁊
raro quare nullū eſſet ens ſecunduꝫ ac/
cidens hos errores reprobat philoſop.

Ideo circa hoc dubitatur ſe
cundo. vtrum omnia que fiunt reducā
tur ad aliquam cauſam per ſe ex qua đ
neceſſitate ſequantur. Arguitur ꝙ ſic
Nam omnia que ſunt ſubſunt fato vel
diuine prouidentie. ſed vtrumqꝫ eſt cau
ſa per ſe eorum que ſibi ſubdunt ⁊ ex ne
ceſſitate producunt ſuos effectus eo ꝙ
prouidentia diuina eſt immutabilis ⁊
eterna. Similiter motus celi per
quem fatum adminiſtratur inuariabi/
lis eſt ⁊ vniformis ⁊ per conſequēs om
nia que fiunt habēt aliquam cauſam ꝑ
ſe ex qua de neceſſitate ſequuntur. Con/
trariū arguitur quia ſequeretur ꝙ in re
bus nihil eueniret per accidens nec a ca
ſu aut a fortūa. ſequeretur etiam ꝙ om
nia ex neceſſitate euenirent.

Pro dubio ſciendum eſt ꝙ
quanto aliqua cauſa eſt altior tanto ei/
us cauſalitas ad plura ſe extendit habꝫ
enim cauſa altior proprium cauſatum
altius quod eſt communius ⁊ in pluri
bus inuentum. ſed ordinatio que eſt in
effectibus ex aliqua cauſa tantum ſe ex/
tendit quantum ſe extendit cauſalitas
illius cauſe. omnis enim cauſa per ſe ha
bet determinatos effectus quos ſecun/
dum aliquem ordinem producit. Ind'
magnū eſt ꝙ aliqui effectus relati ad a
liquam inferiorem cauſam nullum or/
dinem habere videntur ſed per acci/
dens ſibi inuicem coincidunt qui ſi refe
rantur ad ſuperiorem cauſam ordinati
inueniunť ⁊ non ſunt ꝑ accñs cōiuncti
Sed ab vna per ſe cauſa ſimul produc
te ſicut floritio huius herbe vel illius ſi
referantur ad particularem virtuteꝫ hu
ius plante ⁊ illius nulluꝫ ordinem ha/
bere videntur. ſed per accidens eſt qđ
hac herba florente illa floreat quia vir/
tus huius plante ſolum ſe extendit ad
floritionem huius plante ⁊ non alteriꝰ

Si autē ad virtutem corporis celeſtis que eſt cauſa communis referātur hoc non eſt per accidens ꝙ hec herba floreat illa floreat. ſed ordinatum eſt ab aliqua cauſa prima hoc ordinante que ſimul mouent hanc herbam ⁊ illam ad floritionem.

Ubi ſciendum eſt ſecundo

ꝙ in rebus inuenitur triplex gradus cauſarum ſcilicet prima cauſa incorporalis ⁊ immutabilis ſcilicet diuina ſub qua ſecundo eſt cauſa incorruptibilis ſʒ mobilis vt corpus celeſte. ſub qua tertio ſunt cauſe corruptibiles ⁊ mutabiles. iſte de tertio gradu ſunt particulares ⁊ ad proprios effect⁹ ſm ipſas determinate. vt ignis generat ignem ⁊ homo hominem.

Sed cauſa ſecundi gradus eſt quodammodo particularis quia ſolum ſe extendit ad quodam genus entium determinatum ſcilicet ad ea que per motum producuntur. ⁊ quodammodo ē vniuerſalis. quia non ſolum ad vnam ſpeciem mobilium ſe extendit ſua cauſalitas ſed ad omnia que generantur alterantur ⁊ corrumpuntur. quia id quod eſt primo motum oportet eſſe cauſam omnium conſequenter mobilium. ſed cauſa primi gradus ſimpliciter eſt vniuerſalis quia eius effectus proprius eſt eſſe. vnde quicquid quocunqꝫ modo ē ſub cauſalitate ⁊ ordine illius cauſe continetur. Ex dictis primo elicitur ꝙ ſi illa q̄ hic ſunt cōtingentia reducant̄ in cauſas proximas ⁊ particulares tantū tūc inueniūtur multa fieri per accidens. tuʒ propter concurſum duarum cauſaruʒ. quaꝝ vna ſub altera nō continetur. tuʒ propter defectum virtutis agentis cui accidit debilitas vt non poſſit peruenire ad finem intentum. tum propter indiſpoſitionem materie que non reſpicit formam intentam ab agente ſed formā alterius. Secūdo elicitur ꝙ ſi huiuſmodi contigentia vlterius in cauſam celeſtem reducantur multa horuʒ inuenientur non eſſe per accidens quia licet cauſe particulares ſub ſe inuicem non contineantur. tum continentur ſub vna cauſa communi celeſti vt exemplificatum eſt de floritione duarum herbarum.

Ubi eſt tertio ſciendum ꝙ

licet virtus corporis celeſtis ſit incorruptibilis ⁊ impaſſibilis ⁊ ita nullus effectus poteſt exire ordinem cauſalitatis eius propter debilitationem illius virtutis. quia tamen agit mouendo. ⁊ omne tale agens requirit materiam determinatam ⁊ diſpoſitam. contingere poteſt ꝙ in rebus naturalibus virtus celeſtis aliquando non conſequatur ſuū effectuʒ propter materie indiſpoſitioneʒ ⁊ hoc erit per accidens. Ex iſto notabili cum precedentibus elicitur ꝙ licet multa que vident̄ eſſe per accidēs reducendo ad cauſas particulares inueniantur non eſſe per accidens reducendo in cauſam celeſtem. tamē adhuc in hac reductione inueniuntur aliqua eſſe per accidens. ratio eſt quia quādocunqꝫ agēs inducit effectum ſuum vt in pluribus ⁊ nō ſemper ſequitur ꝙ deficit vt in paucioribus hoc eſt per accidens ſed corpora celeſtia ſuos effectus inducunt in inferiora corpora vt in pluribus ⁊ nō ſemper propter materie indiſpoſitionem. ergo per accidens eſt ꝙ virtus celeſtis ſuum effectum non conſequatur. quare reſpectu cauſe celeſtis inueniuntur aliq̄ eſſe per accidens propter materie indiſpoſitionem. Item hoc idem oſtenditur in aliis a rebus naturalibus quia ī iſtis inferioribus ſunt alique cauſe agētes que poſſunt per ſe agere abſqꝫ impreſſione corporis celeſtis ſcilicet anime rationales quas non attingit virtus celeſtis niſi forte per accidens ꝑ immu

tationem corporis ⁊ conſequenter viri/
um ſenſitiuaꝝ anime. tamen anima ſē/
per habet liberum arbitrium ſupra paſ
ſiones ſenſus. illa igitur que ꝑ accidēs
fiunt ab anima rationali prout non in/
ſequit̄ inclinationem ſenſus nō poſſunt
dici perſe fieri per reductionem ad virtu
tem celeſtem. ⁊ ſic patꝫ ꝙ in naturalibꝰ
⁊ voluntarijs aliqua ſunt ꝑ accidens ꝑ
comparationem ad cauſas proximas:
que etiam ſunt per accidens reſpectu v̄/
tutis celeſtis. ex hoc quarto elicitur ꝙ
poſitio fati: quod eſt quedam diſpoſitō
inherens inferioribus ex actione corpo
ris celeſtis nō remouet omnino eā que
ſunt per accidens.

Quarto eſt ſciendum ꝙ ſi
iſta contingentia reducantur in cauſaꝫ
altiſſimam ſcilicet diuinam nihil inueni
ri poterit quod exeat ordinem eius cuꝫ
eius cauſalitas ſe extendat ad omnia in
quantum entia ſunt. Non enim poteſt
ſua cauſalitas impediri per indiſpoſitio
nem materie quia ipa materia ⁊ eiꝰ diſ
poſitiones non exeunt ab ordine illius
agentis quod eſt agens per modum
dantis eſſe ⁊ non ſolum per modū mo
uentis ⁊ alterantis. quia non poteſt dici
ꝙ materia preſupponatur ad eſſe ſicut
ad motum preſupponitur vt eius ſub/
iectum. ymmo eſt pars eſſe rei ſicut igi/
tur virtꝰ alterantis et mouētis non im/
peditur ex eſſentia motus aut extermi/
no eius. ſed ex ſubiecto quod preſuppo
nitur. ita virtus dans eſſe non impedi/
tur a materia vel a quocunqꝫ quod ad
ueniat qualitercumqꝫ ad eſſe rei. Ex quo
poteſt elici ꝙ nulla cauſa agens poteſt
eſſe in iſtis inferioribꝰ que ordinationeꝫ
prime cauſe non ſubdatur: elicitur ſecū
do ꝙ omnia que hic fiūt prout ad cau
ſam diuinam referuntur inueniūtur or
dinata ⁊ non per accidens exiſtere. licet
per comparationem ad alias cauſas ꝑ
accidens inueniantur eſſe.

Sit igitur reſponſuꝫ ad du
bium. ꝙ in mundo nihil euenit temere
vel fortuite reſpectu prime cauſe. cū om
nia ſua prouidentie ſubdantur ſed mlꝰ/
ta caſualiter fiunt in ordine ad cās ꝓxi
mas ⁊ particulares ⁊ hoc modo debet
intelligi dictum phi ꝙ non omnia que
fiunt habent cauſam perſe. loquitur enī
de cauſa proxima reſpectu cuius effectꝰ
ſortitur iſtas denominationes ſcilicet ꝑ
ſe vel per accidens contingēter vel neceſ
ſario.

Aliud dubium cuꝫ omnia
que fiunt reducantur in prouidentiā di
uinam vel in fatum vt in cauſam per ſe
quomodo ſaluari poterit ꝙ non etiam
ex neceſſitate eueniant. ⁊ ꝙ a rebus nō
tollatur contingentia. Ad dubium iā
reſponſum eſt de fato per ea que dicta
ſunt. oſtenſum eſt enim ꝙ licet corpora
celeſtia ⁊ eorum motus ⁊ actiones inꝙ
tum in ipis eſt neceſſitatem habeant ta
men effectus eoꝝ in iſtis inferioribꝰ po
teſt deficere propter indiſpoſitionē ma
terie vel propter libertatem anime ratio
nalis que habet liberam electionem in
ſequendi vel non inſequendi inclinatio
nes ſenſus que proueniunt ex impreſſi/
one celeſti in corpus humanum. ⁊ ita
tales effectus non neceſſario ſed contin
gēter proueniunt quia poſitio cauſe ce/
leſtis non eſt poſitio talis cauſe ad quā
de neceſſitate ſequatur effectus. ſed de ꝓ
uidentia diuina eſt maior difficultas
Et ratio eſt quia prouidentia diuina fal
li non poteſt. ergo hec duo ſunt impoſſi
bilia ꝙ ſit aliquid prouiſum a deo ⁊ nō
fiat. ſed omnia que in mundo eueniūt
ſunt prouiſa vt dictum eſt. ergo omnia
vident̄ neceſſario prouenire.

Pro ſolutione huius ſci-

ndum eſt ꝙ eadem cauſa dependet a/
liquis effectus ⁊ omnia per ſe acciden/
tia eius. ſicut enim homo eſt a natura
ita a natura habet ꝙ ſit riſibilis ⁊ diſci/
pline ſuſceptibilis. ſed ſi ſit aliqua cau/
ſa que non faciat hominem ſimpliciter
ſed ſolum faciat hominem talem ſicut
politicus non facit hominem ſimplici/
ter. ſed ſolum facit homine ciuilem hu
iuſmodi cauſa non facit per ſe accidētia
hominis vt puta non faciet hominem
ſuſceptibilem diſcipline. ſed ſolum vtet̃
iſtis per ſe accidentibus vt politicus ad
hoc ꝙ hominem faciat ciuilem preſup/
ponit a natura illam hominis proprie/
tatem ⁊ ea vtitur. conſtat autem ꝙ ens
inquantum ens habet cauſam ſcilicet
ipm deum. ideo etiam omnia acciden/
tia entis inquantum ens de quoꝝ me/
dio ſunt neceſſarium ⁊ contingens ad
diuinam prouidentiam vt ad cauſam
pertinent. ſic igitur diuina prouidentia
non ſolum facit ꝙ aliquid ſit ens. Sed
dat contingentiam vel neceſſitatem. et
ſecundū ꝙ vnicuiq; rei dare voluit cō/
tingentiam vel neceſſitatem prouidet ḋ
medijs. ſcilicet cauſis proximis. Ex qui
bus de neceſſitate vel contingēter ſequa
tur concluſio. ſic igitur patet ꝙ cum ḋ
diuina prouidentia loquimur. non eſt
dicendum ſolum aliquid eſſe a deo pro
uiſum vt ſit. ſed etiam vt contingenter
ſit vel neceſſario. quare non ſequit̃ ſi di/
uina prouidentia ſit cauſa per ſe eorum
que ſibi ſubduntur ⁊ ſit cauſa poſita ꝙ
omnes effectus ſint neceſſario ſed neceſ
ſarium eſt effectus prouiſus eſſe contin/
genter vel de neceſſitate ꝙ ſingulare id ē
ſpeciale eſt in hac cauſa diuina prouidē
tia quia relique cauſe nō conſtituunt le
gem neceſſitatis ⁊ contingentie Sed cō
ſtituta a ſuperiori cauſa vtuntur. ⁊ ſic cā
litati cuiuſlibet alterius cauſe ſubditur
ſolum ꝙ eius effectus ſit. ꝙ ſic au/

tem contingit vel neceſſario depēdet ex
cauſa altiori que eſt cauſa entis inquan
tum ens. ideo ab ipa ordo neceſſitatis
⁊ contingentie in rebus prouenit. ⁊ per
hoc facile eſt ſoluere rationem factam.
Nam vnus quiſq; effectus ſecundum
ꝙ eſt ſub ordine diuine prouidentie in/
uenitur neceſſitatem quandam habere
ex quo contingit ꝙ hec conditionalis ē
vera ſi a deo eſt aliquid prouiſum hoc
erit. Sed ſecundum ꝙ aliquis effectus
accipit̃ ſub ordine cauſe proxime ſic non
omnis effectus eſt neceſſarius quedā
contingens ſecundum analogiam ſue
cauſe. ⁊ quia effectus in ſuis proprijs na
turis aſſimulantur cauſis proximis nō
autē remotis. ad quarum conditionē
pertingere nō poſſunt. ideo ſimpliciter
loquendo illi effectus debent dici neceſ
ſarij qui cauſam proximam habent ne/
ceſſarij ⁊ contingentis qui contingentē
Ex dictis in hoc dubio ⁊ precedenti pa/
tet primo. ꝙ non omnia que hic inferi/
us ſunt habent cauſam proximam per
ſe. ſed quedam fiunt per accidens a ca/
ſu ⁊ a forma. patet vlterius ꝙ omnia q̄
hic inferius fiunt reducuntur in aliquā
cauſam vniuerſalem per ſe. Quedam
in cauſam celeſtem ⁊ omnia alia in di/
uinam prouidentiam. patet vlterius ꝙ
quamq; diuina prouidentia ⁊ etiam
fatum ſeu cauſa celeſtis ſint cauſe per ſe
eorum que ſibi ſubdūtur. Non ꝓbatur
hoc tamen tollitur contingentia a reb9
contingentibus. ⁊ ſic non eſt verum ꝙ
quidem dicebāt ſcilicet ꝙ poſita qua/
cunq; cauſa per ſe neceſſe eſt effectum ſe
qui. Patet vlterius ꝙ multa que hic
inueniuntur eſſe ſecundum accidens ꝑ
ordinem ad cauſas proximas ſi redu/
cantur in aliquam cauſam celeſtem in/
ueniuntur eſſe per ſe. ⁊ ſimiliter aliqua q̄
hic inferius inueniūtur eſſe per accidēs
tam in ordine ad cauſam proximam ꝙ

etiam celeſtem ſi reducãtur in cauſaȝ
diuinam inueniũtur eſſe per ſe. ymmo
in ordine ad diuinam prouidentiam
nihil inueniẽt̃ eſſe per accidens ⁊ hec d̃
ſecundo articulo. rationes ante oppo
ſitum ſoluuntur ex dictis.

Queritur tertio. vtruȝ ens
quod dicitur verum ſit de conſiderati
one huius ſcientie. Arguitur ꝙ ſic
auctoritate philoſophi in ſecundo hu//
ius dicentis ꝙ hec ſciẽtia inter ceteras
maxime debȝ vocari ſcientia veritatis
⁊ confirmantur quia habetur in eodẽ
libro ꝙ eadem ſunt principia eſſe rei ⁊
veritatis. Sed methaphiſicus inqui
rit principia ⁊ cauſas eſſe rei ergo ⁊ ve
ritatis. Ad oppoſitum eſt philoſophꝰ
in vltimo capitulo huius ſexti.

Pro reſponſione eſt pri-
mo ſciendum. ꝙ poſtquam ariſtotil'
determinauit de illo modo entis que
dicitur ens ſecundum accidens reicã
do ipm a principali conſideratione hu
ius ſcientie. conſequenter hoc idem fa//
cit de illo modo entis qui dicitur verũ
⁊ non ens ſibi oppoſitum dicit̃ falſum

Sciendum eſt ſecundo. ꝙ
cum quelibet cognitio perficiatur per
hoc ꝙ ſimilitudo rei cognite eſt in cog
noſcente ſicut perfectio rei cognite con
ſiſtit in hoc ꝙ habet formam per quã
eſt talis ita perfectio cognitionis con//
ſiſtit in hoc ꝙ intellectus cognoſcens
habet ſimilitudinem forme predicte.
Ex hoc autem ꝙ res cognita habȝ for
mam ſibi debitam dicitur eſſe bona ⁊
ex hoc ꝙ aliquem defectum habet dici
tur mala. ⁊ eodemmodo ex hoc ꝙ cog
noſcens habȝ ſimilitudinem forme rei
cognite dicitur habere veram cogniti
onem. Ex hoc enim ꝙ deficit a tali ſim
litudine dicitur falſam cognitioneȝ ha
bere. ſicut ergo bonum dicit perfectio//
nem que eſt in re ⁊ malum imperfectio
nem ita nomen veri deſignat perfectio
nem que eſt in cognitione ⁊ falſum im
perfectionem.

Ubi eſt tertio ſciendum. ꝙ
licet in cognitione poſſit eſſe ſimilitudo
ſenſitiua rei cognite. tamen ad ſenſum
non pertinet rationeȝ huiuſmodi ſimi//
litudinis cognoſcere. ſed ſolum ad in//
tellectum. ⁊ ideo licet ſenſus de ſenſibi
li poſſit eſſe verus. veritatem tamẽ nõ
cognoſcit ſenſus ſed ſolus intellectus
⁊ ꝓbatur hoc in textu dicitur ꝙ verum
⁊ falſum ſunt in mente.

Ubi quarto eſt ſciendum.
licet intellectus habeat apud ſe ſimili//
tudinem rei cognite cum rationes in
complexoruȝ concipit. non tamen pro
pter hoc ipſam ſimilitudinem diiudi//
cat. ſed ſolum hoc facit dum compoĩt
vel diuidit. Cum enim intellectus cõ//
cipit hoc quod eſt animal rationabile
mortale habet apud ſe ſimilitudinem
hominis. ſed tamẽ cognoſcit ſe huiuſ
modi ſimilitudinem habere cum iudi
cat cõponendo hominem eſſe animal
rationabile. ⁊ ideo in hac ſola operatiõ
ne intellectus eſt veritas vel falſitas ſe
cundum quam ſcilicet non ſolum in//
tellectus habet ſimilitudinem rei intel
lecte. ſed etiam ſuper ſimilitudineȝ re//
flectitur cognoſcendo ⁊ diiudicãdo de
ipſa re cuius eſt ſimilitudo. Ex dictis
patet ꝙ veritas formaliter non eſt in re

bus. ſed ſolum in mente. patet etiam ꝙ non eſt complectiue in ſola ſimplici apprehẽſione intellectus. ſed in ſola cõpoſitione ⁊ diuiſione.

Quinto eſt ſciendum· ꝙ ſi res aliqua dicatur falſa aut etiam diffinitio hoc tamen eſt in ordine ad affirmationem vel negationem. Dicitur enim res quandoqꝫ falſa vt in fine quinti habitum eſt aut quia non eſt omnino ſicut diameter commenſurabilis coſte ⁊ cetera. aut quia eſt ens quodam ſed nata eſt videri aliud quaꝫ ſit vt fantaſma in ſompnio. Similiter diffinitio quandoqꝫ falſa quia nullius eſt. vt animal inanimatum. vel quia aſſignatur alteri quam eius cuius eſt vt ſi attribuatur animal rationabile bruto. Sed i omnibus hijs modis manifeſte patet ꝙ falſum in rebus vel in diffinitionibꝰ non dicitur niſi ratione falſe enuntiationis de ipſis ⁊ ſimiliter patet de vero. Nam res dicitur vera que habet propriam formam que ei debetur in eſſe. Et diffinitio vera dicitur que vere competit ei cui aſſignatur ⁊ ſic patet qualiter verum ⁊ falſum non dicantur de rebus aut de diffinitionibus niſi in ordine ad affirmationem ⁊ negationeꝫ quia verũ ⁊ falſum formaliter ⁊ primo ſunt in compoſitione ⁊ diuiſione intellectꝰ. ⁊ ſecundario ⁊ tanquam in ſigno in cõpoſitione ⁊ diuiſione vocis.

Sexto ſciendum eſt· ꝙ nihil prohibet verum dici quodam bonum ſecundum ꝙ intellectus cognoſcens poteſt accipi vt res quedaꝫ. ideo ſicut quelibet alia res dicitur bona ſua perfectione ita intellectus cognoſcens dicitur bonus ſua perfectione que veritas eſt. patet igitur ex dictis ꝙ cuꝫ verum ⁊ falſum que ſunt obiecta cognitionis ſint in mente ⁊ bonum ⁊ maluꝫ. que ſunt obiecta appetitus ſint in rebꝰ ꝙ ſicut cognitio ꝑficitur per hoc ꝙ res cognite ſunt in cognoſcente. ita appetitus perficitur per ordinem appetentis ad res appetibiles.

Sit igitur concluſio reſpõſiua ad queſitum ens quod dicitur verum eſt excludendum a principali conſideratione huius ſciẽtie. probat ariſtotil' quia compoſitio ⁊ diuiſio in quibꝰ eſt veritas ⁊ falſitas ſunt in mente ⁊ nõ in rebus. ergo illud qđ eſt ita ens ſicut verum in tali compoſitione aut diuiſione conſiſtens eſt alteruꝫ ab hijs que ſunt propria entia que ſcilicet ſunt res extra animaꝫ exiſtentes que proprie cadunt ſub conſideratione huius ſcientie ⁊ per conſequens tale ens ſcilicet veruꝫ in compoſitione ⁊ diuiſione intellectus conſiſtens nõ eſt de conſideratione huius ſcientie.

Et in hac ratione aduertẽdum eſt. ꝙ licet in rebus inueniatur aliqua compoſitio ipſa tamen efficit illã rem quam intellectus accipit vt vnum ſimplici conceptione. ſed illa cõpoſitio vel diuiſio qua intellectus concludit ſua concepta eſt tantum in intellectu ⁊ non in rebus quia conſiſtit in comparatione duorum conceptorum ſiue illa a ꝑte rei ſint duo vel diuerſa ſiue ſint vnum ⁊ idem ſecundum rem. Nam intellectus formãdo compoſitionẽ quãdoqꝫ vtitur vno vel duobus. vt homo eſt homo. ſic ergo talis compoſitio vel diuiſio in qua eſt veritas vel falſitas eſt ſolum in intellectu ⁊ non in rebus.

Aliam rationem addit ariſtoteles
communiter ſcilicet de ente ſecundum
accidens. ⁊ de ente quod eſt verum qꝛ
vtrumqꝫ eſt circa reliquum genus entis
ſcilicet circa ens per ſe ⁊ neutrum corū
oſtendit aliquam aliam entis naturaꝫ
quod patet de ente per accidens quia
cauſatur ex concurſu accidentali duaꝝ
aut plurium rerum extra animam ex//
iſtentium. quarum quelibet eſt ens ꝑ
ſe. ſicut album muſicum licet ſit ens ꝑ
accidens ⁊ non habeat cauſam deter//
minatam. tamen vtrumqꝫ per ſe accep
tum eſt ens per ſe ⁊ habet cauſam de//
terminatam. ſimiliter intellectus com
ponit ⁊ diuidit res que ſub predicamē
tis continentur. Et talis cōpoſitio aut
diuiſio non habet aliquam naturam ē
tis realem. ergo ſi determinentur ſuffi//
cienter modi entis ſecundū ſe que ſunt
decem predicamenta. ⁊ etiam illi duo
modi qui ſunt actus ⁊ potentia ſatis
erit determinatum de ente ſecundum
accidens. ⁊ de ente quod eſt verum. qꝛ
re iſta ſunt pretermittenda a principali
conſideratione hui⁹ ſcientie ſcilicet ens
ſecundum accidens quia cauſa eius ē
indeterminata ⁊ ens quod eſt verum
quia cauſa eius eſt aliqua paſſio men
tis ſcilicet operatio intellectus compo
nentis et diuidentis. Cuius operatio
nis quo ad ſubſtantiam eius conſide//
ratio pertinet ad ſcientiam de intellec//
tu. Ad logicam vero quantum ad
modum recte componendi vl' diuidē
di. Sed mouet philoſophus dubium
in textu. vtrum intellectus componen//
do ⁊ diuidendo ſimul aut ſeparatim
intelligat que componit aut diuidit.
Reſpondet philoſophus ꝙ termina//
tio huius dubij ad aliam ſermonem ꝑ
tinet. Dicendum eſt tamen breuiter ꝙ
ea ſimul intelligit ⁊ non ſoluꝫ eo modo
ſimilitatis quo dicuntur ſimul que cō
ſequenter ſe habent. ymmo intelligit
ea ſimul eo modo ſimultatis quo di//
cuntur ſimul illa ex quibus fit vnum
Et ſic patet reſponſio ad queſitum.
Rationes ante oppoſitum faciliter ſol//
uuntur ex dictis. Et hec de toto ſexto li
bro methaphiſice.

DEO. GRACIAS.

Diui iohānis verſoris pa
riſiorum philoſophorum ſua etate op
timi in ſex methaphiſice ariſtotelis pri
marios libros gloſule exactiſſime feli//
citer finiunt. Uerum quia parriſiorum
mos eſt qui collectis indicis preficiun
tur ſcolaſticis in reſtantes eiuſdem me
thaphiſice libros ſuū haudquaꝙ glo
ſando extendere calamum. eam ergo
ob rem. ⁊ ne tam diuino. tam preclaro.
tamqꝫ multis iam ſeculis deſiderato
operi veluti incōſulte cancellato detrū
cato ymmo quod abſit preciſo ⁊ lace
rato quecꝙ expoſitionis ⁊ interpretati
onis deeſſe videatur. Nunc ſuper reſtā
tes libros gloſulas verſorijs equidem
nequaꝙ inferiores accipe. quas etiam
verſorie menti ita germanas eſſe intel
ligas. veluti verſoris illas gloſulas in
terpretationi ac elucitationi doctoris
ſancti conſanguineas fore noſcis.

Circa ſeptimum
librū methaphiſice
queritur primo. Utrū
ſubſtantia ſit prior ac
cidēte. tempore. diffi
nitione ⁊ cognitione
Arguitur ꝙ non ſit
prior tempore quia ſecundum ariſtotelē
aliqua accidētia ſunt ꝑpetua ſicut mot⁹
celi. ſed ꝑpetuo nichil eſt prius tempore
Secundo ſic ꝙ non diffinitione. quia
accidentia magnā partem conferunt ad
cognoſcendum quodquid eſt primo de
aīa. ſed quodquid eſt explicatur per diffi
nitionem. ergo ſubſtantia non eſt prior
accidente diffinitione. Tertio. ꝙ non
cognitione quia cognitio noſtra ortum
habet a ſenſu ſed accidētia ſunt ſenſibilia
⁊ non ſubſtantia. ergo ⁊c. In oppoſi
tum eſt .p. qui poſtquam in ſexto huius
a principali conſideratione huius ſcien
tie excluſit ens per accidens ⁊ ens quod
idē eſt quod verum. conſequēter in hoc
ſeptimo incipit determinare de ente per
ſe quod eſt extra animā de quo eſt prin/
cipalis cōſideratio methaphiſice q̄a iſta
ſciētia habet cōſiderare ens inquātū ens.
⁊ ea que cōmuniter inſunt enti. habꝫ etiā
cōſiderare de primis principijs entis ⁊
hoc facit in .xii. hui⁹ ⁊ iterum quia ens ⁊
vnū ſe cōſequūtur ⁊ cadūt ſub vna cōſi/
deratōe. ideo ad huc priō determinabit
de ente. ſcdō de vno. ſ. in .x. li. Et q̄a ens
per ſe diuidit vt dictū eſt quīto mō per
decē p̄dicamēta. alio mō per actū ⁊ po
tētiam. ⁊ de ente ꝓut diuiditur per actū
⁊ potētiā determinat in .ix. li. Et qꝛ inter
decē p̄dicamēta ſubſtātia eſt primū ens
ideo cognita ſubſtātia quodam modo
cognoſcūtur omnia alia predicamenta ⁊
propter hoc in .vii. li. ⁊ .viii. determinat
de ſubſtantia vt poſtea magis patebit
Ubi primo ſciendum eſt ꝙ
vt ad ꝓpoſitum ſufficit. vnū dicit prius
altero trib⁹ mōis. Uno modo tp̄re ⁊ ſic
illō dicit prius quod poteſt eſſe ſine alio
⁊ non ecōuerſo. Scdō mō aliquid dicit
prius altero diffinitōe ⁊ ſic illud dicitur
prius quod ponitur in diffinitione eius
⁊ nō ecōuerſo ſicut aīal eſt prius homine
Tertio mō aliq̄d dicit prius cognitōe ſi/
cut illud dicit prius qđ īducit ad cogni/
tōnē alteri⁹. Et circa hoc dicit albertus ꝙ
licꝫ accidētia ducāt in cognitōnē ſubſtātie
a poſteriori. ſubſtātia tn̄ ducit ad cogni
tōnē accidētis a priori ⁊ ꝓpter quid.
Tūc ſit prīa cōcluſio. ſubſtā
tia eſt ens ſimpliciter ⁊ primū. accidens
aūt ſm̄ q̄d ptꝫ qꝛ ſubſtantia ſignificat q̄d
abſolute. accidēs aūt nō ſignificat quid
aut ens abſolute. vn̄ accidentia non ſunt
entia niſi qꝛ dicūtur ētis vt dicit in textu
qꝛ ſunt diſpoſitōes ētis. i. ſubſtātie que ē
ens verum. ⁊ q̄litas non dicit ens niſi qꝛ
diſpoītur ſubſtātie. ⁊ quātitatis nō dicit
ens niſi qꝛ mēſura ſubſtātie. ⁊ qꝛ accidēs
non eſt ens abſolute ſꝫ eſſe ſuū eſt in alio
ideo hinc oritur dubiū. Utrū accidētia
abſoluta ſignificēt eſſentiam. Ratio enī
dubitādi eſt qꝛ cū accidēs non habeat
eſſe per ſe ⁊ ſepatum a ſubſtātia ⁊ ita non
abſolute ſignificet ens per ſe ⁊ ſeorſū exiſ
tens a ſubiecto Ideo dubium eſt vtrum
abſtracta accidētiū ſignificēt entia. Sed
ad hoc dicēdū ē ꝙ abſtracta accidētiū
ſignificāt entia. Dicit vltra ꝙ hmōi abſ/
tracta ſignificāt accidētia que per ſe ſunt
in ſubiecto vel ſubſtātia qꝛ cum itellect⁹
poſſit ſepatī itelligere ea q̄ in ſe ſunt cō/
iūcta ⁊ ſic ſignant per nomina abſtracta
ideo hec abſtracta poſſunt ſignare acci/
dens non per modū inherētis ſubſtātie
ſꝫ per ſe. tūc hic dicit ariſtoti. ꝙ cōcreta ac
cidētiū videntur magis ſignificare ētia vt
bonū vl' ſedꝫ q̄ſi boitas vel ſeſſio eo ꝙ in
ſignificatōe cōcretoꝝ videtur icludi ſub/
iectū ꝙ non eſt ſic itelligendū ꝙ ſubiec
tū ſit pars ſignificatōis cōcreti. cōcretū
enī ſolū accidēs ſignificat vt albū ſolā
q̄litatē ſignificat qꝛ cōcretū ſignificat ac
cidēs ꝑ modū inherētis ſubiecto. ideo
dat itelligere ſubiectū vt dictū ē in quīto
Secūda cōcluſio. ſubſtātia
prior ē accidēte. tp̄re. diffinitōe ⁊ cogni/
tōe. ꝙ tp̄re ptꝫ q̄a illud eſt prius tp̄re qđ
poteſt eſſe ſine alio. ſꝫ ſubſtātia poteſt eſſe
ſine accidēte ⁊ non ecōuerſo. ergo ⁊c. ꝙ
ſubſtātia ſit prior accidēte diffinitōe. ptꝫ
qꝛ illud eſt prior diffinitiōe aliquo quod
poītur in eius diffinitōe ſꝫ ſubſtātia ponit
in diffinitōe accidētis ⁊ non ecōuerſo vt
naſ⁹ poītur in diffinitōe ſimi ⁊ ſic de alijs

accidentibꝰ. ergo ſubſtantia eſt prior accidente diffinitōe. ſꝫ ꝙ ſit prior cognitōne pꝫ qꝛ illud ē prius cognitōe qđ magis facit cognitōez de re ſꝫ ſubſtātia eſt hmōi Nam tunc putamus vnūqđq; ſcire cum cognoſcimꝰ qd eſt. ſꝫ non cum cognoſcimꝰ quale eſt vel q̄ntum ⁊ ſic de alijs accidētibꝰ. ⁊ ſic accidētia nō cognoſcimꝰ niſi cognoſcēdo ꝙquid eſt. ergo ⁊c̄.

Ad ratōes ante oppoſitum

ad primam dicitur ꝙ ariſto. itelligit ꝙ ſubſtātia eſt prior accidētibꝰ non ꝑpetuis. Aliter dicit̄ ꝙ licet ſubſtātia que eſt ſubiectū accidētium ꝑpetuorum non ſit prior tp̄re illis. tñ aliq̄ eſt ſubſtantia omnino ſepata ab accidētibꝰ ⁊ illa eſt prior

Ad ſcđam dicit̄ ꝙ accidētia ex natura rei ſeu a priori non cōferunt ad cognoſcēdum ꝙquid eſt ſꝫ a poſteriori ⁊ quo ad nos. Ad tertiā dicit̄ cum dño Alberto ꝙ accidētia ducūt in cognitōem ſubſtātie a poſteriori ⁊ quo ad cognitōez q̄ ē ſꝫ ſubſtātia ducit in cognitōez ipſius ꝙ quid eſt cognitōe a priori ⁊ ꝓpter quid

Queritur ſecundo. Utrum

forā ſit prior. ⁊ magis ſubſtātia quā materia ⁊ cōpoſituz. Arguit̄ prīo ꝙ non de materia. qꝛ ſubſtātia dicit̄ a ſubſtādo. ſꝫ mā ſubſtat forme ⁊ non ecōtra cum mā ſit ſubiectuz vnicuiq; prim primo phiſi. ergo mā eſt magis ſubſtantia q̄ forma

Scđo arguit̄ de cōpoſito qꝛ de ratōe ſubſtātie ſūt duo vt dicit̄ in. t. ſ. ꝙ poſſit per ſe ſepatū ſubſiſtere ⁊ ꝙ ſit hoc aliqđ ⁊ hec duo couenīunt cōpoſito ⁊ non forē ergo cōpoſituz eſt magis ſubſtantia quā forā. Tertio arguit̄. compoſitū ē ens completuz in gñe ⁊ ſpē. forma vero non qꝛ ſolum ē pars entis cōpleti. ergo compoſitum eſt magis ſubſtātia quā forma

In oppo. videtur eſſe ariſto. Primo ꝓmittit̄ ꝙ ſubſtātia dicit̄ quatuor mōis Uno mō dicit̄ ſubſtātia ꝙquid erat eſſe natura. vel eſſentia rei. Scđo mō dicitur ſubſtantia. vniuerſale ⁊ hoc ſm platonicos ponētes ydeas ſepatas eſſe vniuerſalia. Tertio mō ſubſtātia dicitur ſuppremū genus quod dicit̄ de omnibꝰ ⁊ ſm hūc moduz qdam ponebāt ens ⁊ vnū que ſunt cōiſſima eſſe ſubſtātiaz omniū rerum. Quarto mō dicit̄ ſubſtantia ſubiectum primū quod per ſe de nullo ꝑdicatur. vñ ſubſtātia hoc mō eſt ſubſtātia prīā ſinglaris aut īdiuiduum de gñe ſubſtātie ⁊ ſubſtātia dicit̄ hoc mō maxīē ſubſtātia. Scđo ꝑmittit̄ ꝙ ſubſtātia quarto mō. ſ. ſinglaris iterum diuiditur in māz ⁊ formā ⁊ compoſitū ⁊ hec diuiſio non eſt generis in ſuas ſpēs ſꝫ magis analogi in ſua analogata. ſ. per prius et poſterius. ⁊ ꝓpter hoc hic prius videndū eſt de quo dicit̄ prius ſubſtātia vtrū de materia. vel de forma vel compoſito

Prima cōcluſio. forma eſt

prior ⁊ magis ens ſiue ſubſtātia quaz ſit mā qđ ſic pꝫ. qꝛ materia ſe hꝫ ſicut potētia ⁊ forā vt eius actꝰ. ſꝫ actus eſt prior potētia. ergo forā eſt prior mā minor declaratur. quia maīfeſtuz eſt ꝙ actus ē prior potētia licet aūt in eodē quod quādoq; eſt in potētia ⁊ quādoq; in actu potētia ſit prior actu tp̄re. tñ ſimpliciter actus ē prior potētia; eo ꝙ ens in potētia non reducitur ad actū niſi per aliqđ quod eſt in actu. Uñ pꝫ ꝙ actus eſt prior potētia ꝑfectione ⁊ tp̄re. Sed ꝙ forma ſit magis ens ſiue ſubſtātia q̄ mā. ꝓbatur qꝛ ꝓpꝫ vnūqđq; tale ⁊ illō magis primo poſte. ſꝫ materia non eſt ens actu ſiue ſubſtātia niſi ꝑ formā. ergo forā eſt magis ens ſiue ſubſtātia quam materia.

Secūda cōcluſio. forma eſt

prior cōpoſito ⁊ hoc cōſiderando compoſitū ꝓut in eo eſt materia. ꝓbatur qꝛ per cōcluſionē ꝑcedentez forā eſſet prior materia ⁊ ꝓpter hoc dicit ariſto. ꝙ forā prior eſt quaz materia. Et poſt ſubdit ꝙ forā eſt prior cōpoſito. ꝓbatur eandē ratōez. i. cōſiderando compoſitū ſm ꝙ in eo eſt materia. Uñ eſt ſciendum ꝙ compoſitū ſimpliciter prius eſt ſm ꝑfectōnē quā forma qꝛ ē ens completū. forma vero non. vñ cum compoſitū ſit magis ēs quā forma. tñ forma aliquo mō ē prior cōpoſito. ſ. cōſiderando compoſitū ſm ꝙ in eo eſt materia. Forma etiā eſt prior cōpoſito ⁊ ꝑtes priores ſunt toto.

Tertia cōcluſio. compoſituz

ē magis ſubſtātia quā materia. ꝓbatur qꝛ de ratōe cōpoſiti duo ſunt. Prīm eſt ꝙ ſit ſeperabile ⁊ ſeperatum per ſe poſſit ſubſiſtere. Secūduz ꝙ ſit hoc aliquid

demōſtratum ſed hec duo conueniunt compoſito ⁊ non materie. ergo ⁊c. licȝ tñ forma non ſit hoc aliquid ⁊ per ſe ſubſiſtēs tñ ꝑ formā cōpoſituȝ ē actu ens ꝑ ſe ſubſiſtens in ſe ⁊ hoc aliqd. Ex iſtis ptȝ falſitas oppinoīs āṫquoꝝ dicētium ꝙ materia ē ſubſtātia vltima ⁊ ꝙ ſola materia eſt ſubſtantia ⁊ motiuū eorum fuit quia remotis omnibus accidētibus puta qualitatibus ⁊ quantitatibus non videtur manere niſi materia ſola ſed illud quod remāet eſt ſubſtātia. ergo ſola materia eſt ſubſtantia. Sed iſti decepti ſunt quia ignorauerunt formam ſubſtantialē ⁊ ideo nullum compoſitum ex materia ⁊ forma dixerūt eſſe. in quo defecerūt. qꝛ materia ſecundum ſe non eſt quid nec quale nec q̄ntum actu. ſed ē potētia tantum. quod patet. quia ſubiectum motus vel mutatōis ē aliud a terminis mot⁹ vel mutationis. materia eſt ſubiectum non ſolum motuū accidētaliuȝ ſed etiā ſubſtātialiuȝ ideo eſt alia a forma ſubſtātiali ⁊ accidētali. vñ ſeqtur ꝙ non eſt q̄d nec quale nec quantum ſed potentia tantum. Eſt tamen ſciēduȝ ꝙ licet ſit triplex ſubſtantia. ſ. materia. forma. ⁊ compoſitum tamen in hoc .vii. libro nō determinatur de materia quia pertinet ad phiſicaluȝ cōſideratōem nec etiaȝ de ſubſtātia compoſita eo ꝙ illa eſt manifeſta ſed ſolum determiātur de forma.

Ad rationes· ad primaȝ dicitur ꝙ licet materia ſubſit forme quia tamen materie eſſe ſuum habet a forma ideo magis eſt ſubſtantia quam materia ⁊c. Alie ratōnes ſunt ſolute ex dictis ⁊c. ſequitur textus.

Queritur tertio · Utrum

accidentium ſit ꝙquid eſt ſiue diffinitio Arguitur ꝙ ſic eſſentia eſt qua res eſt. ſ accidentia cadunt ſub diuiſione entis extra animam vt patuit quīto huius. ergo accidentiuȝ eſt ꝙquid eſt. Scđo arguit̄ ſicut ſunt ratiōes nominū ſignificantiuȝ ſubſtantiam ita ſunt rationes nominuȝ ſignificantiuȝ accidentia ſed ratio idem eſt ꝙ diffinitio. ergo accidentiuȝ eſt diffinitio. Tertio ſic arguit̄ ꝙquid eſt hēt locum in accidentibus nos enim querimus quid ē color. ſed quo quid eſt q̄rit quidditatem vel rei eſſentiam. ergo accidentiuȝ eſt ꝙquid ē vel eſſentia rei. Forte diceretur ꝙ accidētia diffiniūtur ſed hoc eſt per additamētuȝ. Cōtra. diffinitio indicat eſſentiaȝ rei. ergo nichil quod extra eſſentiam rei eſt ponitur in diffinitōe ptȝ quia nulla diffinitio eſt per additamētuȝ. In oppo. eſt ariſto. pro quo

Eſt primo ſciendum ꝙ ꝙquid eſt. natura. ⁊ eſſentia rei. ideȝ ſunt vtrūqꝫ enim horum eſt quod per diffinitionem explicatur. Unde ptȝ ꝙ quodquid eſt. ⁊ diffinitio differūt ſicut explicans. ⁊ explicatum. vñ diffinitio eſt explicans ꝙquid erat eſſe. ꝙquid eſt vero eſt quod explicatur per diffinitionem.

Secundo ſciendum eſt ꝙ illud quod predicatur de aliquo per accidens non pertinet ad ꝙquid erat eſſe eius de quo predicatur. vt muſicum per accidens predicatur de homine ideo non ptinet ad ꝙquid eſt hominis. Sed alia eſt quidditas hominis ⁊ alia muſici Similiter illud quod eſt in altero per ſe ita tñ ꝙ ſubiectum ponitur in eius diffinitione ⁊ non econuerſo non pertinet ad quid eſt ꝙ ptȝ de illo quod per ſe ineſt in ſecundo modo dicendi per ſe. Paſſio enim pertinet ſubiecto ⁊ non pertinet ad ꝙquid eſt ſubiecti quod ptȝ quia eiuſdē ſubiecti ſunt plures paſſioēs vt ſuꝑficiei paſſioēs ſunt aſpꝛuȝ ⁊ leue. Si ergo aſperum ⁊ leue pertinent ad ꝙquid eſt ſuperficiei cum illa que vni ⁊ eidē ſunt eadem inter ſe ſint eadē. Sequitur ꝙ eſſet eadeȝ quidditas aſperi ⁊ leuis quod falſum ē Ex quibus ptȝ ꝙ illud quod ineſt alicui per ſe ita tñ ꝙ ponitur in diffinitione ſubiecti illud pertinet ad ꝙquid eſt eius de quo p̄dicatur ſicut ſunt ea que p̄dicātur in primo modo dicendi per ſe ſicut animal eſt de eſſentia hominis.

Tertio ſciendum eſt ꝙ compoſiti ex ſubſtantia ⁊ accidente non eſt ꝙquid ē ſiue diffinitio vt hominis albi nō eſt ꝙquid eſt ſiue diffinitio. Cuius ratio eſt qꝛ ex ſubiecto ⁊ accidente non reſultat vna eſſentia vel natura vna que explicari

habeat per diffinitionẽ. ſubſtãtie autem compoſite ex materia ⁊ forã ſubſtantiali eſt ꝙquid eſt ſiue diffinitio eo ꝙ ex materia ⁊ forma fit vnum per ſe. vnde ex conſequenti reſultat vna natura vel eſſentia .ſ. compoſiti.

Quarto ſciẽdum eſt ꝙ ſicut ens ꝓ prius dicitur de ſubſtantia quam de accidẽte. ſubſtãtia enim eſt ẽns ſimpliciter. accidẽs aũt ſecundum quid. vnde nõ dicitur ens niſi quia entis ita ꝙquid eſt ſiue diffinitio prius inuenitur in ſubſtã tijs ⁊ poſterius in accidẽtibꝰ ⁊ ſm quid.

Prima concluſio. ſubſtantiarum eſt ꝙquid eſt ſiue diffinitio ſimpliciter que non datur per additamẽtuꝫ probatur quia eſſentia ſubſtãtie non eſt cõpoſita neqꝫ dependet ab alio ſicut nec eſt in alio. ergo ſola ſubſtãtia hẽt diffinitionem completaꝫ. nec oportet ꝙ aliud quod eſt extra eſſentiam eius ponãtur in diffinitiõe eius ⁊ ſic diffinitio ſubſtãtie nõ eſt per additamẽtuꝫ. vnde diffinitio ſubſtãtie completa datur per ꝓpriuꝫ genus et ꝓpriaꝫ differẽtiam diffiniti vt animal ratõale eſt diffinitio hominis.

Secũda cõcluſio. accidẽtiuꝫ non eſt ꝙquid eſt niſi ſm q̃d ⁊ diffinitio eoꝝ eſt per additamẽtuꝫ. probatur quia eſſentia accidẽtis non eſt abſoluta ſꝫ dependet ad ſubiectuꝫ ſicut ⁊ eſſe accidẽtis eſt in ſubiecto. ergo diffinitio accidentis nõ eſt completa niſi ĩ ea ponãtur ſubiectũ

Eſt tñ ſciendũ ꝙ in diffinitiõe accidentis deſignati in cõcreto ſubiectũ poĩtur in primo loco per modũ gñis ſicut cum dicitꝰ ſimꝰ eſt naſus curuus ſꝫ in diffinitione accidẽtis abſtracti ſubiectũ poĩtur in ſcđo loco per modũ differẽtie vt ſimitas eſt naſi curuitas. diffinitio autẽ que datur per ſubiectũ dicitur eſſe per additamẽtuꝫ eo ꝙ ſubiectũ nõ ponitꝰ tãquaꝫ ptinẽs ad eſſentiã accidẽtis ſꝫ tanquam additamẽtuꝫ eſſentie. Eſt tñ ſciẽdum ſicut dicitur in textu ꝙ duplicia ſunt accidẽtia. q̃dam ſunt q̃ non habẽt determinatuꝫ ſubiectuꝫ ſicut rectum ⁊ curuum ⁊ alia mathematicalia. alia ſunt q̃ habẽt determinãtuꝫ ſituꝫ in ſubiecto vt ſimitas ſibi determinãt naſuꝫ ⁊ de hmõi accidẽtibꝰ videtꝰ ꝙ habeãt diffiniri quãuis etiã habeãt veritatẽ de q̃buſcũqꝫ. vñ in diffinitiõe accidẽtiuꝫ mathematicoꝝ ponitur ꝓ ſubiecto cõmunis corpus. Eſt tamẽ ſciendũ ſm Auicẽnam ⁊ Albertum ꝙ accidẽs poteſt dupliciter cõſiderari. vno modo vt eſt ſpẽs q̃dam ꝓprij gñis ⁊ eſſentialis q̃ ſolũ dependet ex pricipijs gñis ꝓprij. Vñ ſic in eius diffinitiõe nõ poĩtur ſubiectũ ſꝫ diffinitio eius datur per pricipia eſſentialia ſui gñis. Alio mõ cõſideratur ſm eſſe ⁊ prout eſt paſſio ⁊ ſic in eius diffinitiõe poĩtur ſubiectũ qꝛ ſic dependet a ſubiecto. Tamen cũ ariſtotile ⁊ ſm veritatẽ dicẽdũ ẽ ꝙ accidẽs nullo mõ poteſt diffiniri cõplete ſine ſubiecto

Et tũc ad ratõẽs. ad primã dicitꝰ ꝙ ſicut ẽ ens ſm quid ita eius diffinitio ⁊ ꝙquid ẽ. Sed diffinitio eius datur per additamẽtuꝫ. alie ſunt ſolute per ea que dicta ſunt. Ad ſcđam dicitꝰ ꝙ non q̃libet diffinitio eſt q̃dditatiua. ſꝫ ſoluꝫ illa in qua ponũtur eſſentialia ꝑdicata diffiniti ut pote diffinitio ſpẽi q̃ datur per genus et differentiam. accidẽtis aũt non eſt diffinitio q̃dditatiua ſꝫ per additamẽtuꝫ. Ad tertiã dicitꝰ ꝙ ꝙquid eſt ſoluꝫ hẽt locuꝫ in ſubſtãtijs ⁊ in accidentibꝰ ſm q̃d ſeq̃tur textus.

Queritur quarto. Utrum ꝙquid eſt ſit idem cuꝫ eo cuiꝰ eſt ꝙquid eſt. Arguitꝰ ꝙ non qꝛ ꝙquid ẽ. ẽ ingenerabile ⁊ incorruptibile ⁊ etiam intelligibile ſꝫ illud cuiꝰ eſt ꝙquid eſt eſt ſinglare ⁊ corruptibile qꝛ per illud cuiꝰ ẽ ꝙquid eſt intelligiturꝰ ſuppoſitũ. ergo ꝙquid ẽ nõ eſt idem cum eo cuius eſt ꝙquid eſt. Scđo arguitꝰ ꝙquid eſt non ꝑdicatꝰ de eo cuiꝰ eſt ꝙquid eſt. ergo ⁊c. añs ptꝫ qꝛ iſta eſt falſa ſortes eſt humanitas tamen hũanitas eſt q̃dditatio hominis ſeu ſortes. In oppo. ẽ ariſto. pro reſpõſione

Sciẽduꝫ eſt primo ꝙ ꝙquid ẽ poteſt habere duplicẽ ſenſuꝫ. vnus eſt ꝙ per ꝙquid eſt intelligatur illud q̃d per diffinitiõem explicatur ⁊ per illud cuiꝰ eſt ĩtelligatur quod per diffinituꝫ importatur. Alius eſt ĩtellectus vt per id cuiꝰ eſt ꝙquid eſt ĩtelligitur ſuppoſitũ vt ſenſus ſit vtrum eſſentia ⁊ compoſitũ ſint idẽ

primo igit̃ reſpõdetur ad queſitũ iuxta
primũ intẽtũ. ſecundo iuxta ſecũdum in
tẽtum

Secũdo ſciẽdum eſt ꝙ ꝙꝗd eſt
. eſt ꝙ dicit̃ ꝑ diffinitionem explicatur ⁊
illud cuiꝰ eſt ẽ illud qð̃ ſignificatur noĩe
diffiniti. ex quo patet primo ꝙ cũ diffinitõ
ꝑdicet̃ de diffinito opportet ꝙ ꝙꝗd ẽ
ꝑdicetur de eo cuiꝰ eſt ꝙquid eſt. Ex quo
patet ꝙ humanitas nõ ẽ ꝙ q̇d ẽ homis
nã humanitas nõ predicatur de homine
ſed ꝙꝗd ẽ hominis eſt animal rationa/
le ⁊ humaĩtas eſt pricipiũ formale ipſius
ꝙ q̇d eſt hominis ſicut aĩalitas nõ eſt
genꝰ ſed pricipium generis Ratio au
tem q̃re humaĩtas non ꝑdicat̃ de homĩe
ẽ q̃ ſignificat naturaz hominis cũ ꝑciſiõe
accñtiũ ⁊ materie ſigate eo ꝙ huãnitas ẽ
q̃ hõ eſt homo. nullum autem accidens
ẽ quo homo eſt homo. ſed homo nõ ſig
nificat cuz ꝑciſione materie ſignate ⁊ acci
dẽcium. licet autem materia ſignata ⁊ ac
cidẽtia non claudantur in ſignificatione
hominis tamẽ homo ſignificat illð̃ qð̃
nõ eſt ſeparatum ab accidentibus. ideo hõ
dicitur ſigificare ꝑ modum tociꝰ. huma/
nitas autem ꝑ moduz ꝑtis. ideo homo
ꝑdicatur de ſingularibus. humaĩtas vero
nõ. vnde hec eſt vera ſortes eſt homo et
falſa eſt hec ſortes eſt humaĩtas. Notãdũ
ꝙ quedam dicũtur ſecundum ſe alia di
cũtur ſecunduz accidẽs. ſecũ duz ſe ſicut
hõ p̃ ſe vl' albũ p ſe ꝑ accidẽs vt hõ albꝰ

Prima cõcluſio in dictis ſecun
dum ſe idẽ ẽ ꝙ quid eſt. Et illð̃ cuiꝰ ẽ ꝙ
quid eſt vt idem ẽ homo et hominis eſſẽ
tia ꝓbatur q̃ nihil eſt alið̃ ab eo qð̃ ẽ ſua
ſubſtãcia ſed ꝙquid ẽ. eſt ſubſtancia eiꝰ
cuius ẽ ꝙquid eſt. ergo ⁊c̃. Item i ſub
ſtãcijs ſeparatis idem eſt ꝙquid ẽ et illud
cuius ẽ ꝙquid eſt ergo eadem ratione i
omnibus ſubſtancijs. añs patet quia ſi ꝙ
quid eſt ſubſtãciarũ ſeparatarũ eſſet aliud
ab eo cuiꝰ ẽ ꝙquid eſt. cum ꝙquid ẽ ſit
prius eo cuius ẽ ſequit̃ ꝙ eſſent ſubſtan
tie eque priores ſicut ſubſtãcie ſeꝑate.
Tercio ſi ꝙquid eſt eẽt aliud ab eo cuiꝰ ẽ
ꝙquid eſt cũ ipſum ꝙquid ẽ ſit res que
dam. vel ꝙquid ẽ eſſet alið̃ ab eo vel nõ
ſi ſit alið̃ ꝓcederet̃ in infinitum. ſi idem eo
dem modo eſſet dicẽduz de ipſo ꝙquid
eſt quod erat idem cum eo cuiꝰ eſt ꝙꝗd
eſt.

Secunda cõcluſio in dictis
ſecũdum accidens nõ eſt idem ꝙquid ẽ
et cuiꝰ ẽ vt nõ eſt idẽ homo albꝰ ⁊ homĩ
albo eſſe. quidditas homis albi ꝓbat̃
q̃ i dictis ſecundum accidens ſignificãt̃
duo. ſ. ſubiectum ⁊ accñs vt cum dicitur
homo albꝰ ſignificatur duo. ſ. homo et
albꝰ. Quidditas autez hominis albi nõ
ẽ eadem homini quãuis ſit eadem albo
. Et ideo ne videt̃ ꝙ ſit eadẽ homini nõ
cõceditur ꝙ quidditas hominis albi ſit
eadẽ homini albo licet cõcedatur ꝙ ſit
eadem albo quo ad ſecũduz ꝑũctum

Sciẽdum eſt vlterius ꝙ dupli
cia ſũt encia. q̃dam ſũt que habẽt formã
ĩ materia ſicut encia naturalia vel mathe
matica vt lõgũ rectũ et curuũ. alia ſunt
que nõ habent formaz in materia ſed ſũt
forme ſeꝑate a materia vt ſũt intelligẽtie

Sit igitur hec cõcluſio in nõ
habẽtibus materiam idez eſt ꝙquid ẽ
et illð̃ cuius eſt ꝙquid eſt. idem eſt ſup
poſitum et eſſẽtia. ꝓbatur ſic q̃ i ſeꝑatis
eſſẽtia eſt forma tantũ. et ipſa eſt ſuppo/
ſituz Nam forma illa ex ſe ipſa in diuiduat̃
et nõ ꝑ aliud. aliud quia eſt forma per ſe
ſubſiſtẽs ergo in ſeꝑatis a materia idem
eſt ſuppoſitũ ⁊ eſſẽtia

Secunda concluſio ĩ habẽtibꝰ
formã in materia nõ ẽ idem ꝙquid ẽ. et
illud cuius ẽ ꝙquid eſt. q̃ ſuppoſitum
ſupra ꝙquid ẽ. addit materiã ſignatam
materia autem ſignata nõ claudit̃ in in
tellectu ipſius ꝙquid ẽ. tamẽ eſt de intel/
lectu ipſius ſuppoſiti. eo ꝙ indiuiduatio
eſt ꝑ materiã. ergo in habẽtibꝰ formã in
in materia differũt ꝙquid ẽ. et illð̃ cuius
eſt ꝙquid ẽ. Sed cõtra hoc arguitur q̃
in habẽtibus formaz in materia ipſum ꝙ
quid eſt nõ ẽ forma tantum ſed cõplectit̃
formã. ⁊ materiã ſpeciei. materia autẽ
ſignata nõ differt a materia ſpeciei reali/
ter ergo ꝑ hoc ꝙ ſuppoſitũ ĩcludit materi
am ſignatã non poteſt cõcludi ꝙ realiter
differt ab eſſẽcia Secũdo arguit̃ ꝑ ꝙꝗd
eſt itelligitur natura ſpeciei ſed eadem nõ

ſignificatur ꝑ ſpeciem ꝟt indiuiduū alioquin ſpecies de indiuiduo nō ꝑ̄dicaret ergo eſſentia ⁊ ſuppoſitū nō differūt realiter Ad iſtas raciones videtur dicēdum ꝙ ꝙquid eſt videtur dupliciter cōſiderari. vno modo ꝑmodū ꝑtis ſicut humāītas. et iſto modo natura ſpeciei ſiue ꝙq̄d eſt realiter dr̄t ab eo cui⁹ ē vt humāitas a ſorte ꝑ̄ſcindit materiā ſignatā et accñā. ſortes autem et ſi in ſua ſignificatione nō includat accidētia ſignificat tñ aliud cōiunctū cū accñtib⁹ et ita quo ad hoc eſt differentia realis. Unde patet ꝙ ſi ſit aliqua ſb̄a in qua nō ſint accñā ſicut dicim⁹ de deo in eo nō dr̄t ꝙ q̄d eſt ab eo cui⁹ eſt ꝙquid eſt. Alio modo poteſt cōſiderari ꝙquid eſt ſiue natura ſpeciei ꝑmodū toci⁹ vt cū dicit̄ hō̄. Et hoc dupliciter. vno mō quantū ad id ad qd̄ ſignificādū nomen ſpeciei vel indiuidui imponitur. Et ſic non differt realiter q̄ homo ⁊ ſortes ſignificant eſſentiā. Alio modo quātū ad id a quo ſit nominis impoſitio. et quo ad hoc eſt differentia realis. Nam ꝙquid eſt. eſt a forma et nomē ſpeciei ab ea imponit̄. indiuiduū eſt ꝑ materiā. Uñ patet ꝙ ꝙquid eſt et ſuppoſitū ſumūtur a diuerſis ꝑtib⁹ ſcilicet ꝙq̄d eſt a forma et ſuppoſitū a materia. Ex ꝑ̄dictis patet ꝙ in habentib⁹ formā in mā̄ reꝑitur triplex cōpoſitio. Una ex mā̄ ⁊ a forma. Alia ex eſſentia et eſſe. Alia ex eſſentia ⁊ ſuppoito. In ſeperatis vero a mā̄ nō reꝑitur cōpoſitio ex materia et forma. nec ex eſſentia ⁊ ſuppoito ſed ſolum ex eſſentia et eſſe. ⁊ hoc intelligendo in creatis quia in deo nulla reꝑitur compoſitio. Ad racones añ oppoſitū ad primam dicitur ꝙ ꝙquid eſt et illud cuius eſt. ſolū differūt ratione. Ad ſecundā patet ſolūm ꝯ ex dictis ſequitur text⁹

Queritur quinto vtrum illud quod ꝑ ſe ſit. ſit materia forma vel compoſitum Arguitur ꝙ materia ꝑ commētatorē̄ dicētē ꝙ materia eſt que in rei veritate generatur. Arguitur ſecūdo ꝙ forma q̄ illō generat̄ quo habito ceſſat generatio. Tertio generatio eſt mutatio ad formā ergo forma generatur. q̄ eſt finis generationis Arguitur quarto id eſt quo agens agit ⁊ finis generationis. ſed agens agit ꝑ ſolā formā ⁊ non per materiā. ergo ſola forma eſt terminus generationis Arguitur quinto compoſitum non dicit niſi materiā et formā. ſed compoſitū non generatur ſecundū materiā eo ꝙ ꝑ̄exiſtit ante generationē. ergo relinquitur ꝙ ſola forma generatur In oppoſitū eſt philoſophus in textu. ꝑ reſpōſione ꝑ̄termittē de ſunt tres diuiſiones q̄rū prima ſumitur penes modū generationis et generatorū. Nā eorū que fiunt quedā fiunt a natura ⁊ quedā ab arte. Alia a caſu vel a fortuna. Ratio diuiſionis eſt q̄ omnis cauſa. aut eſt cauſa ꝑ ſe. aut ꝑ accidēs. Si ꝑ ſe. hoc eſt dupliciter. aut extrinſeca aut intrinſeca. Si intrinſeca natura. Si extrinſeca ſic eſt ars. Si ꝑ accidens ſic eſt caſus vel fortuna Secūda diuiſio ſumitur penes ea que requiruntur in generatione. eo ꝙ in generatione eſt aliq̄d ex quo ſit generatio tāquā ab inexiſtēte Et ſecundo id a quo eſt generatio. Et tertio aliq̄d qd̄ generat̄ id eſt termin⁹ generationis Ratio huius diuiſionis eſt. q̄ omne qd̄ generatur reducitur de potentia in actū nihil eīn reducit ſe de potentia in actū ſ; reducitur ꝑ aliq̄d qd̄ eſt in actu. Ex ꝑte materie ſumitur id ex quo ſit aliquid. p; q̄ omne qd̄ ſit ſiue ſecundū naturā ſiue ſecundum artem poteſt eſſe. et nō eſſe. generatio eīn eſt de nō eſſe ad eſſe ſed nihil eſt poſſibile ad eſſe. et non eſſe niſi ꝑ materiā qd̄ pa; q̄ materia eſt in potentia ad formā ꝑ quā res habent eſſe et in potentia ad priuationē ꝑ quam res habet nō eſſe. ergo in omni generatione requiritur materia ex qua ſit generatio Sed ꝙ requirat̄ efficiens patet q̄ nihil reducit̄ de potētia ad actum niſi ꝑ aliud qd̄ eſt in actu et tale eſt efficiens ⁊c̄

Sciendum eſt primo ꝙ omne qd̄ ſit a ſibi ſimili. effectiue ſit. patet primo in animalib⁹. q̄ equ⁹ generat equū. et oliua oliuā ergo ⁊c̄. patet etiā in artibus q̄ ſanitas que eſt in corpore ſit a ſanitate que eſt in anima id eſt a formā ſpeciei ſanitatis in anima exiſtentis ſcilicet in mēte artificis Ex quib⁹ patet duo. primū

ꝙ omne qđ fit ex materia fit Secũduȝ ꝙ omne qđ fit .fit a ſibi ſimili ⁊ ita patent duo reqſita ad generationem . Sȝ re//ſtat videre terciuȝ ſcilicet qđ eſt illđ qđ ꝑ ſe fit ſcilicet qđ eſt termin⁹ generationis

Secundo ſciendū eſt ꝙ materia ꝑſupponiť generationi ideo nulli dubium eſt ꝙ materia non eſt termin⁹ ge//neratois modo reſtat videre vtrū forma vel cōpoſitū ſit termin⁹ generatonis

Prima concluſio forma nō eſt ꝑ ſe terminus generatois ꝓbať ſic qꝛ generatio eſt de non eſſe ad eſſe ſ; eſſe nō eſt forme ſ; toci⁹ cōpoſiti nā forā nō ē qđ eſt. ſ; ſuppoſituȝ. ergo forma nō eſt ꝑ ſe ter min⁹ generatiois Secūdo ſic omē qđ fit fit ex materia que eſt pars ei⁹ qđ fit ſed materia nō eſt ꝑs forme ergo forā nō fit ꝑ ſe ſ; cōpoſituȝ cui⁹ pars eſt materia Et cōfirmatur qꝛ ſicut habetur i textu omne qđ fit eſt diuiſibile ita qđ vna pars ei⁹ ſit materia et alia forma Sȝ forma nō eſt diuiſibilis ergo ⁊c Tertio ſic forma ſecunduȝ ſe nō fit ſ; forma fit in materia. ſed formaȝ in materia fieri eſt cōpoſituȝ. fieri ergo forma nō eſt qđ fit ſed illud qđ fit eſt per formam

Ex quo ſequitur concluſio reſponſalis ꝙ illud qđ generatur ꝑ ſe eſt cōpoſituȝ ⁊ nō forma. ⁊ ſic forma nō ꝑ ſe generatur nec ipſum ꝙquid eſt licet ſit ideȝ cū eo cui⁹ eſt Et hui⁹ cauſa eſt qꝛ ꝙquid eſt ꝑtinet ad naturaȝ ſpeciei ⁊ abſtrahit a cōdictionib⁹ indiuiduantib⁹ ⁊ ideo ꝙquid eſt nō generať niſi ꝑ accñs ſuis ſingularib⁹ generatis

Ad rationes ad primaȝ dicitur ſecunduȝ aliquos ꝙ materia ſubiectiue generať . diciť eciaȝ ꝙ materia dicitur generari ꝓ quāto ꝑ generationeȝ habet eſſe actu ꝑ aliquā formā quā pri⁹ nō habuit Ad ſecundā diciť ꝙ forma eſt termi//n⁹ generationis ꝑ accñs ⁊ nō ꝑ ſe qꝛ for//ma nō eſt id qđ terminat generationem

Eodeȝ modo diciť ad terciā ꝙ generatio eſt ꝑ ſe ad cōpoſitum ⁊ ꝑ accidens ad formā Ad quartā diciť ꝙ licet illđ qđ agit eſt nō forma ſ; cōpoſitū . ſed quo agit eſt forma termin⁹ generationis etiā eſt cōpoſituȝ ⁊ forma eſt termin⁹ quo Eodem modo diceret ad aliā ꝙ cōpoſituȝ terminat generationē ꝑ forma Ulteri⁹ diciť ꝙ cōpoſitū ſunt in potētia ⁊ te tum cōpoſituȝ educiť de potētia in actuȝ ꝑ ge//nerationē ideo nō obſtat quin totū compoſitum generetur ⁊c

Queritur ſexto vtruȝ forme que ſunt in materia fiant a formis a mā ſepatis Arguiť ꝙ ſic qꝛ agentia corpo//ralia nō agūt niſi mediantib⁹ qlitatib⁹ .ſ. frigido humido ⁊c. ſed virtute iſtaruȝ qualitatū cuȝ ſint accñā nō poſſunt ꝓduci forme ſubſtātiales ergo fiunt ab agentib⁹ in corporeis ⁊ ꝑ cōſequēs a formis a materia ſepatis Secundo arḡ in generatione viuētiuȝ ſperma eſt agens . cū ergo ſperma nō ſit animatū virtute ei⁹ nō po//teſt ꝓduci aīa ergo aīa ꝓduciť ab aliqb⁹ formis a materia ſepatis Tertio arḡ in generatione aīaliū ꝑ putrefactioneȝ non videtur a quo moueať forma niſi a for//mis ſepatis ergo ⁊c In oppoſituȝ eſt ariſtotiles. ꝓ reſpōſione eſt primo

Sciendū ꝙ ſupponendo primo ꝙ aliqđ fit ex materia que eſt pars ei⁹ qđ fit Secundo ſupponiť ꝙ omne qđ fit fit ab agente ſibi ſimili vt ignis ab igne Tertio ſupponitur ꝙ illud qđ fit eſt ꝑprie ſuppoſitū ⁊ nō materia vel forā

Unde eſt ſciēduȝ ꝙ aliq oppināntes ꝙ forme fiunt ⁊ nō cōpoſituȝ inciderūt in duos errores cōtrarios. cū aūt forma nō poſſit fieri ex materia cum ipſa non ſit pars ei⁹ ideo qdeȝ dixerūt formas ꝑ eſſe in materia in actu ⁊ ſic fieri ei⁹ nō eſſet ni//ſi quoddam alterari vt dicit anaxagoras

Ex eodeȝ ꝓceſſit oppinio de incohatione forme. cū eniȝ ſecundū ipſos forma fiat ⁊ nō materia neq; ex nihilo relinqtur ꝙ fit ex aliquo ſui quod ē forma incohata

Alij aūt ex cōtrario poſuerūt omnes formas fieri ex nihilo ⁊ ita creari ex aliq⁹ ſubſtācijs ſepatis. ⁊ hui⁹ oppinionis ſuit auicēna ponens agentia corporalia ſolū diſponere materiaȝ ⁊ formā induci a for//mis ſepatis. hui⁹ eciā opinionis fuerunt platonici

Pro quo eſt ſciēduȝ ꝙ platonici poſuerūt formas ſepatas quas dixerūt ydeas ſepatas ꝓpter duo. Primo

vt haberet ſcientia de iſtis ſenſibilib⁹ cū
ei iſta ſenſibilia ſint variabilia ⁊ corrupti
bilia de ipis pſe nō poteſt haberi ſciētia ſ3
ꝑ ydeas q̄ ſunt iuariabiles. Scḋo poſu
erūt ydeas ad ſaluādū generationē iſto
rū inferiorum Dicebant enim ꝙ ydee
ſunt cauſe iſtoꝝ īferioꝝ ⁊ hoc dupliciter.
Uno mō per modū generātis. alio mo-
do ꝑ modū exēplaris. Sed cōtra iſtam
opinionem ſit.

Prima cōcluſio. ad haben
dā ſciētiā de iſtis ſenſibilib⁹ corruptibili
b⁹ nō eſt neceſſe ponere ydeas ꝓbat̄ q2
vnū ꝙ ē ſcitur per ſuū ꝙ q̇d eſt. ſi ergo
ydee q̄ ſm platonicos ſunt ꝙ q̇d ē iſto
ruꝫ ſenſibiliuꝫ eſſent ab eis ſepate ſeq̄ret̄
q̇ ḋ ſenſibilib⁹ nō eēt ſcientia. vnde ſeq̄
tur oppoſituꝫ ei⁹ q̇ dicebāt ṗm. Aduer
tendum tn̄ ꝙ ſenſibilia poſſunt duplici
ter conſiderari. Uno mō in ꝑticulari ⁊ ſic
de ipis nō ē ſciētia qui hoc modo ſub-
iacēt mutationi. alio mō ſm eē ſpecificū
⁊ hoc modo habēt q̄daꝫ immutationē
⁊ ſic de ipis eſt ſcientia.

Secunda cōcluſio ad ſaluā
duꝫ generationē iſtoꝝ inferioꝝ ſenſibiliuꝫ
nō oportet ponere ydeas. nec ꝑmodum
generantis nec ꝑmodū exemplaris. Pri
ma pars per hoc patꝫ quia q̇ generatur
nō eſt forma tm̄ ſed ē totuꝫ cōpoſituꝫ er-
go etiam q̇ generat nō ē forma tantū ſi
ue ydea ſed ē cōpoſituꝫ ex materia ⁊ for
ma. Scḋa pars ꝓbat̄ q2 q̇ generatur
fit ad ſimilitudinē forme generātis ergo
nō oportet ponere ydeas q̄ ſe habeant ꝑ
modū exēplaris. Aduertēdū tn̄ ꝙ tripli
ter poteſt intelligi ꝙ ponerēt̄ forme ſepa
te a materia. Uno mō ꝙ iſte forme ſint
quidditates ⁊ eſſentie iſtorū ſenſibilium
ſicut poſuerūt ploici ydeas ſepatas ⁊ ſic
de iſtis formis intelligendū ē ꝙ nō ſunt
ponēde nec ꝓpter ſcientias iſtoꝝ ſenſibi-
liū. nec ꝓpter generationē vt deductum
ē ī cōcluſioib⁹. Alio mō poteſt intelligi
ꝙ ponerētur forme ſepate q̄ nō ſunt q̇d-
ditatis ⁊ nature iſtoꝝ ſenſibiliuꝫ ſ3 ſunt al
terius nature. ⁊ ſic iſto mō bene ſunt po-
nēde ſubſtātie ſepate vt prima cauſa ⁊ i
telligētie create. vnde ſi q̄ratur vtrū faci-
ant aliq̇d ad generationē iſtoꝝ ſenſibiliū
Dicit̄ primo ꝙ prima cauſa facit ad pro-
ductionē rerū ⁊ aliquādo ꝓducit res im
mediate ꝑ creationē vt patꝫ de ꝓductiōe
aīe rationalis. aliqñ vo producit me
diātib⁹ corporib⁹ vt patet. in ꝓductiōe
equi ⁊ aſini. dicit̄ ſcḋo ꝙ intelligētie crea
te nihil ꝓducūt niſi mediantib⁹ actioni-
b⁹ corpoꝝ celeſtiū. Dubitatur de illo q̇
dictuꝫ eſt. Utrū oē q̇ fit fiat a ſibi ſimili
hoc ad reſpōdet̄ ꝙ duplex ē cauſa q̄daꝫ
ē ꝑ accidēs. alia vo ꝑ ſe. vnde illō q̇ fit
a cauſa per accidēs ſcḋm ꝙ huiuſmodi
non fit a ſibi ſimili ſed illud q̇ fit a cauſa
pſe fit a ſibi ſimili. ⁊ hoc cōtingit quadru
pliciter. Uno mō qñ forma generati ē in
generāte ſcḋm eūdē modū eſſendi vt cū
ignis generat igneꝫ. equus equū ⁊ talis
generatio penit⁹ ē vniuoca. Scḋus mo
dus ē quādo forma generati ē in generā
te nō tn̄ ſm eūdeꝫ modū eſſendi nec ē in
ſubiecto eiuſdeꝫ ratōis vt forma domus
ē in domo facta ⁊ in mēte edificatoris ſ3
nō ſcḋm idē eſſe. ⁊ hec generatio ē parti
vniuoca ⁊ ꝑtim equiuoca. Uniuoca pro
quāto ē eadē forma. equiuoca ꝓ q̄to ſ nō
ē idem eſſe. Terti⁹ modus ē qñ nō tota
forma generati ꝓcedit a generante ſ3 ſcḋꝫ
ꝑtem vt cū medicina calefactiua inducit
ſanitatē ꝓcedit eni ſm calorē que ē pars
ſanitatis. Quart⁹ mod⁹ ē qñ tota forma
generati ē in generāte nō tn̄ formaliter ſ3
virtualiter. vt calor a ſole genit⁹ v̇tualiter
⁊ in iſtis duob⁹ modis eſt generatio eq̄
uoca ⁊ adhuc magis in quarto.

Ad rationes ad primā dici
tur ꝙ huiuſmoi qualitates. ſ. frigus ⁊ ca
lor agūt v̇tute formaꝝ ſubſtātialiū quaꝝ
ſunt inſtrumēta ideo per actionē eaꝝ po
teſt induci forma ſubſtātialis. Ad ſcḋam
dicit̄ ꝙ licet ſperma nō habeat aīaꝫ tn̄ de
ciſum ē ab aīali habēte aīaꝫ ⁊ ideo v̇tute
eius poteſt aīam ꝓducere. Ad tertiaꝫ ne
gat̄ aīs ⁊ dicit̄ ꝙ in aīalib⁹ generatis ꝑ
putrefactionē v̇tus ſolis ⁊ corporū cele-
ſtiū ſuplent vices ꝑticulariū agentiū. Et
ideo v̇tute corporuꝫ celeſtiuꝫ educuntur
forme eeſi virtute continent̄ in corpori-
bus celeſtibus. Sequitur tert⁹.

Queritur ſeptimo vtrum ꝑ
tes debeāt poni in diffinitionib⁹ toti⁹. Ar

guit ꝙ nō. qꝛ ſeīcirculi ſunt partes circu
li ⁊ tamen nō ponūtur indiffinitione eiuſ
ſed ecōuerſo circulus ponitur in diffiniti
one ſemicirculoꝝ ergo non vliter ponun
tur partes idiffinitione toti⁹. ſcdo ſic ma
teria ⁊ forma ſunt partes cōpoſiti ⁊ tamē
nō ponūtur indiffinitōne eius minoꝛ pa
ter per cōmētatoꝛez nā ſcdz ipm eſſentia
eſt forma tantū ⁊ ſic materia ad eſſentiā
ei⁹ nō ptinet ⁊ per cōſequēs non debet
poni in diffinitione. Et cōfirmantur rati
one quia ſcdm ariſtotilez ſcdo phiſicoꝝ
partes diffinitionis reducuntur ad gen⁹
cauſe formalis per quod vꝛ innuere ꝙ
materia nō ponitur indiffinitione eius ſꝫ
pncipia formalia. Itē arguitur eſ-
ſentia ē qua res eſt ſed hoc non conuenit
materie ſed forme tm̄ ergo forma eſt tm̄
eſſentia rerum ⁊ ſic materia nō debet po-
ni indiffinitione ſed tm̄ principia forma-
lia. Inoppoſitū vꝛ eſſe ariſtot. pro ſoluti
one pmi premittiꝛ ꝙ diffinitio nō ē vnū
nomē ſimplex ſed eſt vna oꝛatio cōpoſi-
ta expluribus nominibus tanꝙ expartib⁹
Cuius ratio ē quia diffinitio debet ſuf
ficienter explicare eſſentiaꝫ diffiniti quod
nō eſt niſi explicite pncipia eſſentialia rei
manifeſtentur. hoc autez fieri nō poteſt ꝑ
vnuz nomē ideo diffinitio nō eſt vnum
nomen ſed eſt oꝛatio cōpoſita explurib⁹
nominibus. vnde oꝛitur difficultas Utrū
ſicut ſe habet diffinitio ad diffinitum ita
partes diffinitionis ad partes diffiniti.
Et circa hec mota eſt pñs qſtio ad videñ-
dum. vtrū partes debeant poni indiffini
tione totius.

Secundo eſt ſciendum ꝙ ſe-
cundū auerroym ⁊ ſuos ſequaces. quid
ditas vel eſſentia rei cōpoſite eſt forma
tm̄. Exquo patet ꝙ ſcdm iſtaꝫ opinionez
forma partis ⁊ forma toti⁹ nō differūt re
aliter ſed ſcdm rationē tm̄ vt anima ⁊ hu
manitas differunt ratione quia diciꝛ foꝛ
ma partis ſecūdum ꝙ eſt actus materie
Et diciꝛ forma toti⁹ pro quāto com
poſitum per eā i ſpē collocatur. Patet ſe
cundo ꝙ ſcdm iſtam opinionē materia
non ponitur indiffinitione rei cōpoſite ſed
tantū ponūtur pncipia eſſentialia foꝛ-
malia ſpei. Sed hec opinio ē cōtra inten
tionez ariſtotil. Eſt eni oſtenſuz in ſex-
to hui⁹ ꝙ materia ponitur indiffinitione
ſubſtantiaꝝ cōpoſitaꝝ ſiue materialiū. di
citur etiā pmo de aīa ꝙ diffinitioēs da
te per formaꝫ tm̄ ſunt logice ⁊ vane. vnde
opoꝛꝫ ꝙ indiffinitione naturaliu ponaꝛ
materia ⁊ nō poteſt dici ꝙ ſolū ponatur
tanꝙ additamētū qꝛ dictuꝫ ē ꝙ diffinitio
nes ſubſtātie ⁊ accidētiū ꝑ hoc differunt
qꝛ diffinitioēs accidētiū daꝛ ꝑ additamē
tū. diffinitiones vo ſubſtātie nō ſic. ergo
ſm intentionē ariſtotil ⁊ thome. ⁊ auicē
ne. cōtra opinionē cōmētatoris diciꝛ pri
mo. ꝙ eſſentia ſubſtantie nō eſt forma tā
tū ſed nihilomin⁹ nō ē materia tm̄ ꝫ cō
plectitur materiā ⁊ formā vt humanitas
dicit cōpoſitum ex aīa ⁊ coꝛpoꝛe. Se-
cundo dicitur ꝙ forma partis ⁊ totius
differunt realiter ſicut totū ⁊ pars qꝛ foꝛ
mā toti⁹ cōtinet formā partis ⁊ materiā
vt humanitas ⁊ aīa realiter differunt.

Tertio ſciendum ē ꝙ duplex
eſt materia. quedā materia ſpei ſicut car
nes ⁊ oſſa ſunt materia hoīs. Alia ē ma
teria indiuidui vt hec carnes ⁊ hec oſſa.
et hec dicitur materia ſignata. ſub aliis
verbis poteſt dici ꝙ duplices ſunt par-
tes. quedam ſpeciei. alie indiuidui. par-
tis ſpeciei ſunt que cōueniūt vnicuiꝗ ha
benti ſpēm inquātuꝫ habent rationem
ſpeciei ſiue tales parteſ ſint materiales ſi
ue formales. vt lr̄e ſunt hocmō partes
ſillabe. qꝛ vnaqꝗ ſillaba cōſtituta eſt ex
litteris ſed partes indiuidui ſunt que nō
conueniūt vnicuiꝗ habenti ſpeciem in-
quantū habet ſpeciem ſicut duo ſemicir
culi ſunt partes materie circuli. Diui-
dui enim in duos ſemicirculos nō con-
uenit circulo ſm ſe ſed huic vel illi.

Prima cōcluſio materia ſpe
ciei ponitur indiffinitione foꝛme nō tan
quā ptinens ad eius eſſentiā ſꝫ tanꝙ ad-
ditamētuꝫ ſicꝫ ē de coꝛpoꝛe oꝛganico qd ꝑo
nitur indiffinitione aīe. pbaꝛ cōcluſio qꝛ
ſicut accidētia diffiniri habent pſubiectū
eo ꝙ eſſe ſuū eſt in ſubiecto ita cū eſſe foꝛ
me que eſt pars ſpeciei ſit in materia.

ſeq̄tur ꝙ materia habet poni in diffinitio
ne forme nõ aũt ponit̃ tãquaȝ ptinẽs ad
eſſentiaȝ forme vt manifeſtũ eſt ꝑ modũ
additamẽti

Cõcluſio reſpõſalis ptes ſpe
ciei ſiue mãles ſiue formales ponũtur in
diffinitione ſb̃e mãlis cõpoſite ꝓbat̃ qꝛ
diffinitio indicat eſſentiã rei ꝫ eſſentia rei
cõpoſite cõplectit̃ mãȝ ⁊ formã nec poteſt
eſſe ſine mã ⁊ forma ergo in diffinitione
ſb̃e cõpoſite ponit̃ mã Aliter tñ ponit̃
in diffinitione forme ⁊ ſb̃e cõpoite. qꝛ po
nit̃ in diffinitione forme tãquaȝ addita=
mẽtuȝ ꝫ in diffinitione ſb̃e cõpoite ponit̃
tãquã ptinẽs ad eſſentiã. Notãter dictũ
eſt in cõcluſioibꝰ mã ſpeciei qꝛ mã ſigna=
ta ſiue indiuidui nõ ponit̃ in diffinitione
ſb̃e cõpoite nã ſb̃a cõpoita nõ diffinit̃ ſe=
cũduȝ ꝙ ſignificat̃ ſingulariter ꝑ moduȝ
indiuidui ꝫ ſecũduȝ ꝙ ſignificat̃ vliter ꝑ
modũ ſpẽi. Si tamẽ indiuiduũ diffiniti
onẽ haberet mã ſignata poneret̃ in diffi=
nitione eiꝰ Ex p̃dictis pȝ p̃io ſolutio
tertiꝰ deȝ dubij in quo querit̃ vtrum ptes
ſint priores toto. Dicit̃ ꝙ ptes que ponũ
tur in diffinitione totiꝰ ſunt priores toto
ꝫ ptes que nõ ponũtur in diffinitione to=
tiꝰ ſcȝ ptes materie ſunt poſteriores toto
de ſignato nomĩe ſpeciei

Ad rationes ad primaȝ patz
ſolutio Ad ſecundã dr̃ ꝙ in hoc non
tenet̃ auerois Ad rationem dr̃ ꝙ mã
ſpeciei cõpata ad mãȝ indiuidui habet ra
tionẽ forme vt caro cõpata ad hãc carnẽ
ſe hȝ ſicut formã. Et ideo dr̃ ſecũdo phiſicoꝝ
ꝙ partes diffinitiois ſe hñt ad diffinituȝ
in gñe cauſe formalis. Ad aliã cõcedit̃ ꝙ
eſſentia eſt qua res eſt aliter tñ quã forma
quia eſſentia eſt qua ſuppoſituȝ hȝ eſſe vt
humanitas eſt qua ſortes eſt hõ. Sed
forma eſt qua mã eſt vt aĩa eſt qua corpꝰ
eſt vnde pȝ ꝙ eſſentia nõ eſt tm̃ forma. ſe
quitur tertius

Queritur octauo vtrũ ex pti
bꝰ fiat vnũ vel vtrũ diffinitio ſit vna Ar̃
ꝙ nõ qꝛ ex duobꝰ nõ fit vnũ niſi vnũ in ſit
alteri ꝫ genꝰ nõ in eſt differẽcijs neq̃ ecõ=
uerſo ergo. minoꝛ pȝ qꝛ genꝰ nõ pticipat
differentiã. qua ratione genꝰ nõ pticipa=
ret vnã dr̃aȝ ea ratione pticiparet aliã ⁊ cũ
ille dr̃e ſint cõtrarie ſequtur ꝙ idẽ pticipa
ret cõtraria ꝙ falſũ eſt Secũdo ſic quã
do in diffinitione ponũtur plures dr̃e nõ
ſunt vnũ niſi ꝙ inſunt vni. ſ. ſpeciei pari
ratione omnia accñia que inſunt vni ſub
iecto eſſent vnũ ⁊ etiã ſunt rationes textꝰ
Tercio ſic genꝰ ⁊ dr̃a ſummũtur a di
uerſis ptibꝰ rei vt genꝰ a mã dr̃a vero a
forma. ꝫ mã ⁊ forma nõ ſunt vnuȝ ergo
nec genꝰ ⁊ dr̃a ſunt vnũ In oppoſituȝ
eſt ariſtotiles. Et ar̃ ratione nã diffinitio
indicat eſſentiã ſiue ſb̃aȝ rei ꝫ eſſentia ſiue
ſb̃a rei eſt vna ergo diffinicio eſt vna

Pro quo primo ſciendũ eſt
ꝙ hic nõ loquimur de diffinitione data
ꝑ accidẽtalia vel ꝑ aliquas ꝓprietates vl̃
aliquas cauſas extrinſecas qꝛ ipſa ſunt
extra eſſentiã rei. hic aũt in quirimꝰ de dif
finitione indicãte eſſentiã rei ⁊ hec eſt diff=
finitio data ꝑ genꝰ ⁊ dr̃aȝ Unde nõ re=
fert vtruȝ in diffinitione ponatur tantuȝ
vnũ genꝰ ⁊ vna dr̃a ſiue plures ponãtur
cũ genere ita tñ ꝙ vltima ſit cõuertibilis
cũ diffinito

Tercio ſciendũ eſt ꝙ genus
ſpẽs ⁊ dr̃a ſignificãt eãdeȝ eſſentiã ab alio
tñ ĩpoit̃ genꝰ ⁊ dr̃a nã genꝰ ſignificat ean
dẽ nãȝ quã ſignificat ſpẽs ꝫ impoitur ab
eo ꝙ eſt mãle in re Sȝ dr̃a exprimit eã=
dẽ nãȝ ab eo qd̃ eſt formãle in re Spẽs aũt
ſignificat eãdẽ nãȝ ꝫ nomẽ ſpẽi a mã ⁊ a for
ma imponitur. Diffinitio enim ſignificat
explicite quod ſpecies implicite. exem=
pla horum vt animal ſignificat hominẽ
et equum ſed impoſitio animalis ſum=
mitur a ſenſitiuo quod materialiter ſe ha
bet in homine. Unde animal ſignifi=
cat habens animam ſenſitiuam ſiue illd̃
ſit homo ſiue equus ſiue aliud Et rati
onale ſignificat naturam hominis ſed eã
exprimit ab eo quod eſt formale in ho
mine ſcilicet a rationali anima. q̃ for ma
liter ſe habet reſpectu ſenſitiui . Unde
rationale ſignificat habens animam ra=
tionalem. homo enim ſignificat ideȝ ſed
impoſitio eſt a materia a qua imponitur
genus. et a forma a qua imponitur dr̃a

Unde homo ſignificat hñs animaʒ rationalē in natura ſenſitiua. Ex p̄dictis patet ꝙ licet genus ſumatur a materia non tamen eſt idem cum materia ſed ſignificat totuʒ. Similiter licet differentia ſumatur a forma non tamē eſt idem ꝙ forma ſ; totuʒ. ſecundo patet ꝙ ſpecies non cōponitur ex genere ⁊ differentia tanquaʒ res tercia ex duabus reb⁹. Sed cōcept⁹ ſpeciei cōponitur ex cōceptu generis et differentie. Tercio patet ꝙ nō eſt intelligenduʒ ꝙ gen⁹ ſignificet aliquaʒ naturaʒ cui ſuperueniat alia natura ſignata ꝑ differentiā. ſed differentia additur generi tanquaʒ ſignificans determinate illud quod genus ſignificat indeterminate. Quarto patet ꝙ illud qd̄ dicitur in textu eſt verū .ſ. ꝙ gen⁹ nō eſt p̄ter ſpecies illi⁹ generis et vox nō eſt p̄ter ꝑticulares voces. nec aīal p̄ter ſpecies eius. Eſt tamen ſciendū ꝙ vox poteſt cōſiderari dupliciter. vno modo vt eſt formata ſignificatione in communi ⁊ ſic eſt genus ad ꝑticulares voces. ⁊ non eſt p̄ter eas et ſic p̄dicatur vox de ꝑticularib⁹ vocib⁹ vt cū dicitur homo eſt vox. Alio modo cōſideratur vox vt caret ſignificatione. ⁊ vt nō eſt formata. ⁊ ſic eſt materia ⁊ eſt p̄ter ꝑticulares voces ⁊ ſic nō p̄dicatur de eis. vn̄ ſic nō dicitur ꝙ hō eſt vox vel equ⁹ eſt vox. Sʒ ꝙ eſt ex voce ⁊ ſignificatione ꝓporcionaliter diſtinctio ſolʒ fieri de corpore

Tunc ponitur cōcluſio reſponſalis ex ꝑtib⁹ diffinitionis fit vnū. ꝓbat primo qꝛ ex genere ⁊ differentia fit vnū qꝛ genus nō eſt aliq̄d p̄ter ſpecies eius et p̄ter differentias ſ; eādeʒ naturaʒ ſignificat cuʒ ſpeciēb⁹ ⁊ differēcijs. ergo ꝑ ſe fit vnū ex genere ⁊ differentia. Secūdo ꝓbatur ꝙ ex plurib⁹ differencijs fiat vnuʒ qꝛ plures differētie nō ſignificāt diuerſas naturas. ſ; ſignificant vnaʒ ⁊ eādē naturā inter quas differētia vltima ſumitur ab vltima forma. Unde ex vnitate vltime forme tota diffinitio eſt vna. Ex p̄dictis patʒ falſitas opinionis dicētuʒ plures formas eſſentiales eſſe in eodē cōpoſito ſecūduʒ pluralitateʒ p̄dicatoruʒ ſubſtantialiuʒ. Dicūt enim ꝙ in ſorte eſt vna forma ſecūdū quā hoc p̄dicatū ſubſtātia dr̄ de ſorte ⁊ alia ſm̄ ꝙ hoc p̄dicatū corp⁹ dr̄ de ſorte ⁊ ſic de alijs. Hec opinio falſa ē. Primo q̄deʒ qꝛ dr̄ in textu ꝙ gen⁹ nō eſt p̄ter ſpecies illi⁹ generis. Jmmo ꝙ gen⁹ nō ſignificat aliaʒ naturā a natura ſignata ꝑ ſpecieʒ. hoc ecīā nō poteſt ſaluari ponēdo plures formas ſubſtāntiales in eodē ſecūduʒ generalitatē p̄dicatoꝝ. Secundo. qꝛ in eodem ſecūduʒ iſtā opinioneʒ ꝑtes diffinitionis nō eſſent vnū. nam illa nō ſunt vnū. ſ; vere mlta que ſignificāt diuerſas formas. Tercio qꝛ differentia eſt inter p̄dicationē vniuocā ſeu q̄dditatiuaʒ ⁊ denominatiuā in hoc. qꝛ in p̄dicatione vniuoca p̄dicatū eſt idē cuʒ ſubiecto. nō autē in denominatiua ſ; ſecundum aliq̄d qd̄ eſt in ſubiecto. ⁊ ideo nō p̄dicat̄ de ſubiecto niſi ſignificet de noīatione ei⁹. Unde patet ꝙ licet ponātur plures forme accidētales in eodē ſubiecto ſecūduʒ pluralitatem p̄dicatoruʒ accidentaliuʒ. tamen cōtra naturaʒ p̄dicationis ſubſtātialis eſt. ꝙ ponātur plures forme ſubſtātiales in eodē ſubiecto ſecūduʒ pluralitateʒ p̄dicatorum ſubſtantialium. Quarto ponere plures formas ſubſtantiales in eodeʒ eſt impoſſibile vt in pluribus locis oſtenſum eſt. ⁊ ſic patet ꝙ plura p̄dicata ſubſtantialia eandem naturam ſignificāt quātūuis alio et alio nomine nominētur et ecīā ab alio mō ſumant̄ vt pri⁹ dictū ē

Ad rationes ad primaʒ dicitur ꝙ non eſt inconueniens genus indiſtincte ⁊ q̄ſi potentialiter continere duas cōtrarias differētias. dr̄ ſecūdo ꝙ ex genere ⁊ differētia nō fit vnū qꝛ vnū inſit alteri ꝑ illū moꝫ ꝑ quē accn̄s ē in ſubiecto ſ; fit vnū ꝑ q̄nto ſignificāt eādeʒ naturaʒ. Ad ſecūdaʒ dr̄ ꝙ ex differēcijs nō fit vnū qꝛ inſunt vni ſ; qꝛ ſignificāt vnā nāʒ loquēdo de differēcijs ꝑ ſe. Ad terciā iā dictuʒ eſt ꝙ gen⁹ non eſt ideʒ ꝙ mā nec drīa ꝙ forma. ſ; ſignificāt totū. dr̄ ecīā ꝙ ex mā et forma fit ꝑ ſe vnū ſicut ex actu ⁊ potētia ex mā ⁊ forma reſultat eſſentia vna ſcilicet cōpoſitum

Queritur nono vtrū vniuerſale ſit ſubſtātia. Ar̄ ꝙ ſic qꝛ aīal eſt vle. ⁊ eſt ſb̄a hoīs. ergo vle eſt ſb̄a. Jn oppoſitum eſt ph̄s cōtra platonē ponēte vlia

eſſe ſubſtantias rerum. ꝓreſponſione

Primo ſciēdum eſt ꝙ poſt
ꝙ viſum eſt de ſubſtātia vt ſubſtantia eſt
ꝙ quid eſt. conſequenter videndū eſt de
ſubſtātia ſecūdū ꝙ eſt vniuerſale quia in
principio huius ſeptimi dictum ē ꝙ ſub
ſtācia vno modo dicitur ꝙ quid eſt. alio
modo dicitur vniuerſale

Secundo ſciendum eſt ꝙ
vniuerſale dicitur dupliciter. vno modo
dicitur natura cui attribui poteſt intētio
vniuerſalitatis ſicut eſt vniuerſale in potē
tia ⁊ hoc modo vniuerſalia ſignificāt ſub
ſtantias rerū ⁊ p̄dicantur in quid vt ani
mal eſt ſubſtātia eius de quo p̄dicaꝛ. Et
ſimiliter homo. alio modo dicitur viuer
ſale nā intētioni vniuerſalitatis ſubiecta
ꝓ ut ſcilicet conſideratur vt vnū in multis
⁊ ſic capiꝛ vniuerſale ſecūdū actū vniuer
ſalitatis. et hoc modo ponebāt platonici
vniuerſalia eſſe ſubſtantias rerum cōtra
quos ariſtoteles ꝓbat ꝙ vniuerſalia non
ſūt ſubſtātie. vniuerſalia cuī ſecūduz actū
nō ſūt in rerū nā ſ; in intellectu ꝓut ſcilicet
intellectus accipit naturaz vt cōmunem
multis indiuiduis inquantū eam abſtra
hit ab indiuiduis ⁊ ſic de tali vniuerſali
ſecūduz actum eſt ad ꝓpoſitū

Tunc ponitur cōcluſio reſpō
ſalis. vniuerſale nō eſt ſubſtantia ꝓbatur
duplici via Pria ſuiꝛ ſecūduz ꝙ vniuerſa
le cōſideraꝛ vt vnū i multis. Secūda via
ſumiꝛ ſecūduz ꝙ vniuerſale ſuitur ſiue cō
ſideratur ut pars diffinitiois ſpeciei. ſed
nō ſecundū ꝙ ſpecies componitur ex ge
nere ⁊ differētia. tūc ꝓbaꝛ concluſio dua
bꝰ ratioibꝰ Prima qꝛ ſubſtātia vniꝰ cu/
iuſqꝫ eſt ſibi ꝓpria ⁊ nō i ē alteri ſed vni/
uerſale ē cōe ⁊ natum eſſe in pluribꝰ ergo
nō ē ſubſtātia alicuiꝰ. Et confirmatur ſic
quia vel vniuerſale ē cōmune multis et
ſubſtātia vniꝰ uel plurium. nō vniꝰ tātū qꝛ
qua ratiōe eſſet ſubſtātia vnius eſſet ſub
ſtātia alterius. nec plurium qꝛ plurium nō
eſt ſubſtācia vna. illa enī quorum ſubſtā
cia eſt vna et ꝙ quid eſt. vnum talia ſunt
vnuz ſimpliciter. relinquiꝛ ergo ꝙ vniuer
ſale nō eſt ſubſtancia alicuius. Secunda
ratio: ſubſtātia nō dicitur de aliquo ſub
iecto ergo vniuerſale nō eſt ſubſtancia

Si obiciatur ꝙ licet eſſe in ſubiecto non
cōueniat ſubſtantie. tamē dici de ſubiecto
ei conuenit ut dicitur in p̄dicamentis. Di
citur ꝙ in p̄dicamētis cōſideraꝛ de ſubſtan
tia ſecundum conſiderationem logicalem
.ſ. ſecundum ꝙ ſubſtantia conſideratur
ſecunduz actum rationis ſecundū quē
ſibi conuenit p̄dicari. Et ideo apud logicū
aliud ē dici de ſubiecto ⁊ aliud ē eſſe in ſub
iecto. Sed methaphiſicꝰ cōſiderat ſubſtā
tiam ſecundū ꝙ eſt quoddaz ens et ideo
apud eū idē ē eſſe i ſubiecto ⁊ dici de ſubi
ecto Vn̄ ſi vniuerſalia eſſēt ſeꝑata a ſinglari
bꝰ tūc nō eſſent i ſubiecto. Secunda via ꝓ
baꝛ quatuor ratioibꝰ Prima ē illō qd ē ſub
ſtācia ⁊ hoc aliud nō cōponiꝛ ex illo ꝙ nō
eſt ſubſtātia nec hoc aliō ſed ſimpliciter eſt
hoc aliō ⁊ ſubſtātia. ſ; vniuerſale non eſt
hoc aliud. ſ; q̄le qd. ergo ſingulare nō cō
ſtituiꝛ ex vniuerſali tāquā ex ſubſtātia. ſed
ſi dicaꝛ ꝙ vniuerſale nō ſignificat q̄litatē
accidentalem ſed qualitatem ſubſtantia
lem. dicitur ꝙ ſi ponatur vniuerſale eſſe
idem cuz ſingulari ſicut poſuit ariſtoteles
tūc ſignificat qualitatem ſubſtantialem
Si autem ponatur vniuerſale eſſe ſepera
tum realiter a ſingularibus nō ſolum ſig
nificat qualitatem ſubſtantialem ſed eti
az accidentalem. quia omnis qualitas
que eſt alia ab eo cuiꝰ eſt. eſt ſibi accidēta
lis. Secūda ratio eſt ſi vniuerſale eſt ſub
ſtantia ſequeretur ꝙ eſſent eiuſdem plu/
res ſubſtancie cōſequēs ē falſum ⁊ patet
conſequentia qꝛ ſortis ſubſtantia eſt ho/
mo et ſortis ſubſtātia eſt animal. Ter
tia ratio eſt quia ſequeretur ꝙ eſſet ponē
dus tercius homo vt preter duos ſcilicet
platonez et ſortez poneretur homo commu/
nis ſeꝑatus ab ipſis hoc mō dixerūt pla
tonici ꝙ ponendus eſt tercius homo
ſed hoc eſt impoſſibile ergo ⁊c. Quar
ta ratio eſt ex pluribꝰ actu exiſtētibꝰ non
poteſt fieri vnū ſ; bene ex pluribꝰ potentia
ſecūdū platonicos vniuerſalia ſūt in actu p̄
ter ſingularia ergo ex vniuerſalibꝰ eſſet ſin
gularia tāquā ex eorū ſubſtātia. et ſi q̄raꝛ q̄re
ex duobꝰ actu exiſtētibꝰ nō poteſt fieri vn
uz tercium. cā ē qꝛ de ratiōe actꝰ ē ſeparare ⁊
diſtinguere vnū ab alio ideo ex pluribꝰ ac
tu exiſtētibꝰ nō poteſt fieri vnuz nec aliq̄
ſunt niſi habeāt actū vnū vel for mā vnā

potētia vero eſt nata coniungi actui ideo
ex pluralibus potentia exiſtentibus bene
ſit vnum actu. Rationes ſunt ſolute
per diſtinctionem factam in ſecundo no
tabili. ipſe enī pbauit bene ꝙ vniuerſalia
bene ſunt ſubſtantia eorum de quibus
predicantur ꝛc.

Queritur decimo. Utrum
ponenda ſint vniuerſalia ſeperata a ſin//
gularib⁹. Et arḡ ꝙ ſic q2 ſciētia eſt neceſſari//
modo ſingularia. etiā quecūqꝫ in eis ſūt
ſunt corruptibilia. ergo non poteſt hēri
ſcientia de ipſis niſi ponātur vniuerſalia
ſepata a ſinglarib⁹ q vniuerſalia ſūt ppe
tua ꝛ neceſſaria. In oppo. eſt philo.

Pro reſponſione ſciendum eſt
primo ꝙ platonici poſuerūt vniuerſalia
ſiue ydeas que erāt ſubſtātie ſinglarium
ſepata a ſinglarib⁹ quoꝝ oppinio ē tac//
ta ante in iſto li. poſuerunt enī ydeas ſe//
paratas vt earum eſſet ſcientia ꝛ diffinitio

Sed cōtra eos poitur cōcluſio
non ſunt ponēde ydee ſepate a ſinglari//
bus vt puta non eſt ponēda ydea homi
nis ſepata a ſinglarib⁹ hominib⁹. pbaẗ
q2 ſm platoicos ydee ſunt ſubſtātie ſen
ſibiliū ſ illud qḋ eſt de ſubſtātia alicuius
non eſt ſepatū ab eo cuius eſt ſubſtātia
ergo ꝛc.

Secunda concluſio. ſi ydee
eſſent ſepate a ſingularib⁹ ipaꝝ non eſſet
diffinitio. pbatur q2 eſſent ſinglares. mō
ſingulariū non eſt diffinitio. minor pꝫ
q2 diffinitio eſt neceſſarioꝝ ꝛ ppetuoꝝ
ſicut demōſtratio ꝛ ſciētia. cui⁹ demōſtra
tiōis diffinitio eſt pricipiū. ſed ſinglaria
ſunt corruptibilia q2 hñt materiā cuius
natura talis eſt vt ſit potētia ad eſſe ꝛ nō
eſſe. ergo ſinglariū nō ē diffinitio. For
te diceretur ꝙ ſinglariū q̄ ſūt corrupti
bilia nō eſſet diffinitio mō ſm platoni//
cos ydee nec ſūt corruptibiles nec hñt
materiā ideo non videtur valere ratio. et
pꝑter hoc in textu ſubditur talis ratio ꝛ
eſt ſenſus. ſi ſinglariū ē diffinitio illa da//
tur per ꝓpria noīa. vel per cōmunia nō
per cōmunia q2 tunc diffinitio non eſſet
ꝓpria. nec per propria q2 talia eſſent ſin//
glaria ſicut marcus tulius mō diffinitio
nō debet dari per ſinglaria noīa. For
te diceretur ꝙ illa ratio arguit bene vbi
ſunt plura ſinglaria eiuſdē ſpēi ꝛ ꝙ illoꝝ
non eſt diffinitio mō platonici nō pone
bāt plures ydeas eiuſdē ſpēi. ꝛ q2 ibi nō
eſt niſi vnū indiuiduū. Unū ſpēi illius
potuit eſſe diffinitio. Sed cōtra hoc ite//
rum arguiẗ q2 ſi hominis ſinglaris eſſet
diffinitio talis daretur per accidētia que
poſſunt nō in eſſe manēte ſubſtātia diffi//
niti. vt ſi ſol diffiniretur ꝙ eſt circuēs ter
ram abſcōſus de nocte. ſi enī poneretur
ſolē qeſcere aut non agere ſed huc maēt
ſubſtātia ſolis ꝛ tñ diffinitio data ei non
cōpeteret. Itē ſi ille ſol diffiniretur ꝑ
illa q̄ poſſunt cōpetere alteri vt ſi fieret
alius ſol tūc diffinitio data de hoc ſole
alteri cōpeteret. vñ relinqtur ꝙ ſinglari
uꝫ nullo mō ē diffinitio. Sed pro reſ//
pōſione ratōis poſt oppoſitum diciẗ ꝙ
licet vniuerſalia non ſint ſm rem ſepata
a ſinglaribus. tamē bene ſcdm ratiōem
q2 multa ſunt de ratōe ſinglariū que nō
ſunt de ratōe vniuerſaliū vt carnes hui⁹
vel illius hominis ſunt deratione vnius
hominis. tñ non ſunt de ratōe hominis
in cōmuni hec aūt vniuerſalia ſic cōſide
rata per abſtractōē a conditōib⁹ indiui
duātib⁹ ſunt neceſſaria ꝛ eoꝝ eſt ſcientia
ꝛ ſic pꝫ ſolutio ratōnis ante oppoſitum
ſequitur textus.

Queritur vndeciō. Utrum
ꝙ quid eſt ſit pricipiū ꝛ cauſa. Arguitur
ꝙ non q2 ſi eſſet cauſa eſſꝫ intriſeca. ſ. ma
teria vel forā ſ ſupra dictū ē ꝙ quid qḋ ē
nō eſt materia vel forā. ergo non eſt pri//
cipiū vel cā. In oppo. eſt ariſto. pro
ſolutione ſuppoitur ſicut alias dictū eſt
ꝙ ꝙ quid eſt eſt natura vel eſſentia rei q̄
explicatur per diffinitōē. hoc ſuppoſito

Ponitur prima concluſio
ꝙ quid ē. ē pricipiū ꝛ cauſa. pbatur illō
eſt pricipiū vel cauſa de quo non qrītur
pꝑter qḋ eſt ſ oīa alia qſita reducūtur
in ipm. ſ ꝙ quid ē hmōi. ergo ꝛc. maioꝛ
pꝫ ex hoc ꝙ pꝑter qḋ ſemꝑ qrīt cauſā
minoꝛ pꝫ q2 in qōne pꝑter qḋ ſemꝑ
non qrītur pꝑter quid homo eſt homo
ſed qrītur propter quid ſortes eſt homo

quando querit aliquid de aliquo. respondetur quia quod quid est est hominis sibi inest Ratio aut quare non queritur idem de se ut propter quid homo est homo quia in omni questione oportet aliquid esse cognitum et aliquid dubitatum. modo cognito quod homo est homo. simul cognoscitur causa propter quam homo est homo. sed quia unumquodque est idem sibi ipsi. ideo ubicumque predicatur idem de seipso non potest idem de seipso neque in hoc est principium commune omnibus notum. Probatur etiam conclusio ex impositione nominis. dicitur enim quod quid erat ad esse. et non quod quid est ad denotandum prioritatem quidditatis vel essentie. ad esse Nam quidditas vel essentia est causa esse quod est suppositi. Est tamen sciendum quod quando queritur de aliquo propter quid est. aliquando respondetur causa formalis ut si queratur propter quid sit tonitruum Si respondeatur quia fit sonus in nubibus respondetur causa formalis. aliquando efficiens ut si queratur. propter quid est forma in materia ut propter quid est formam domus in materia. scilicet in lapidibus et lignis Respondetur quod propter artem edificativam. Aliquando respondetur causa finalis. ut si queratur propter quid est forma domus in lapidibus et lignis. respondetur ut inhabitans domum protegatur a pluuijs et ventis. unde causa finalis et efficiens sunt causa propter quam forma est in materia. In hoc tamen differunt quia efficiens est causa fieri. et finis non est solum causa in fieri sed etiam in esse. Cuius ratio est quia efficiens est causa quare forma est in materia eo quod transmutat materiam ad formam suscipiendam. hoc autem est in fieri. sed finis inquantum mouet agens. est tamen in fieri. sed inquantum unaqueque res per suam formam ordinatur ad finem. finis est causa esse rei sed illud quod est dictum de causa efficiente intelligendum est de causa efficiente per motum quia deus est causa efficiens omnium rerum non tamen per motum. ex predictis patet quod quod quid est est causa et principium. Sed ad videndum qualis causa sit et quale principium. est bene notandum quod duplex est totum siue compositum. quoddam est totum siue compositum. quod simpliciter est unum ut homo. Aliud compositum est quod non est simpliciter unum ut cumulus lapidum dicitur unus propter unitatem loci in quo sunt lapides. Ratio huius diuersitatis est quia quandoque totum capit speciem ab aliquo uno quod est forma vel compositio vel ordo. exemplum primi ut lapis vel lignum est unum per formam. Exemplum secundi scilicet ut domus est una compositione. Exemplum tertij sicut exercitus numerus. vel sillaba. sillaba enim speciem capit ab ordine unitatum literarum. quandoque vero totum capit speciem non ab aliquo uno sed a pluralitate partium collectarum. et tale unum non est unum nisi secundum quid et multa simpliciter ut populus.

Secundo sciendum est quod totum quod est unum non est solum ea ex quibus componitur sed aliquid aliud ut homo non est ignis vel terra ex quibus componitur sed aliquid aliud quod est forma hominis Similiter sillaba non est id quod b et a sed est aliud ut puta ordo literarum et hoc patet quia dissolutis partibus ex quibus totum componitur adhuc remanent partes ille et non remanet totum. Et hoc est signum quod totum non est elementa siue principia materialia ex quibus componitur sed cum hoc est aliquid aliud. scilicet formam et hec substantia est causa unius cuiusque et causa prima essendi ut dicitur in textu. Aduertendum est tamen quod cum dicitur quod quid est. est principium formale non est intelligendum quod sit forma partis tantum sicut dicit Auerroys sed est formam totius que se habet tanquam principium formale et causa materie sicut humanitas est causa sortis et dat ei esse sicut anima est causa corporis Et per hoc patet solutio rationum ante oppositum. sequitur textus.

Queritur duodecimo. Utrum in substantijs materialibus materia sit principium indiuiduationis. Arguitur quod non quia materia est pars speciei. ergo non esset secundum se principium indiuiduationis. Secundo sic si materia secundum se esset principium indiuiduationis

materia eſſꝫ hec de ſe. ſꝫ quicq̄d conuenit
alicui ſm̄ ſe cōuenit ſibi in quocūqꝫ repia
tur. ergo conueniret materie ſpēi qđ eſſet
falſuꝫ. Tertio ſic. īdiuiduū ē q̄d īdiui
ſuꝫ in ſe ⁊ diuiſum a quocunqꝫ alio. cum
ergo mā̄ ex ſe nō hēat diuiſioēꝫ ſeq̄tur ꝙ
nō ē pͥcipium īdiuiduatōis. Quarto
arguit ꝙ forā ſit pͥcipium īdiuiduatōis
qꝛ de ratōe īdiuidui eſſet ꝙ ſit aliq̄d in ſe
ſubſiſtens ſꝫ hec cōueniunt īdiuiduo per
formā vt habet ſanctꝰ Tho. in cōmēto
huiꝰ ſeptimi. ergo ſubſtātia eſt principiū
īdiuiduatōis. Quīto arguit ab eodē
res hēt eſſe. vnitatē. ⁊ diuiſionē a quoli/
bet alio. ſꝫ eſſe eſt a forma. ergo per formā
aliq̄d eſt in ſe vnuꝫ ⁊ diuiſum a quolibet
alio. ⁊ indiuiſio eſt a forā· Sexto ſic. ꝙ
q̄ntitas. qꝛ qđ hoc īdiuiduū non ſit aliud
hoc hēt ex eo ꝙ in alio īdiuiduo eſt alia
pars materie q̄ꝫ in alio. ſꝫ mā̄ in ſe nō hēt
ptes ſꝫ ipās habet per q̄ntitateꝫ. ergo q̄nti
tas eſt principiū īdiuiduatōis. Cōfirma
tur qꝛ cōmuniter dicit ꝙ materia ſigna/
ta eſt pͥcipium īdiuiduatiōis ſꝫ materia
dicit ſignata quando eſt accepta ſub de/
termīata q̄ntitate. ergo materia ſignata ē
pͥcipiuꝫ īdiuiduatōis. Septimo ar/
guit. ſi materia ſecluſa obiecti q̄ntitate eſſꝫ
pͥcipium īdiuiduatōis cum ſm̄ ariſto.
in ſcđo de generatōe maneat eadem mā̄
in gn̄ato ⁊ corrupto ſeq̄retur ꝙ corrup/
tum ⁊ gn̄atuꝫ eſſent idē nūero. In op
poſitū videtur eſſe in hoc ſeptimo ariſto.
q̄ntuꝫ ad hoc ꝙ materia ſit pͥcipiuꝫ indi
uiduatōis. dicit enīꝫ q̄nto huiꝰ ꝙ illa ſūt
eadem nūero quoꝝ materia eſt vna. ⁊ in
hoc. li. hētur ꝙ in habētibꝰ formā in mā̄
differūt ꝙ quid eſt. ⁊ ſuppoſitū qꝛ dicit ꝙ
natura ſpēi eſt tm̄ forma. materia aūt nō
ptinet ad ſpēꝫ ideo non eſſet difficile ſal
uare ꝙ materia eſſet pͥcipiuꝫ īdiuidua/
tōis. ſm̄ enīꝫ iſtā oppinionē natura ſpēi
que eſt tm̄ forā determīaretur ad ſuppo/
ſituꝫ ꝑ māꝫ. Sed tenēdo ꝙ eſſentia ſpēi
cōplectitur māꝫ ⁊ foraꝫ cum eſſentia ſpēi
ſit de ſe cōmunicabilis vere difficile eſſet
ſaluare ꝙ materia eſt principium indi/
uiduationis. Ad cuius euidentiam

Sciēduꝫ eſt priō· ꝙ īdiuiduuꝫ

vel ſuppoſituꝫ ſm̄ ariſto. eſt pͥmā ſubſtan
tia. pͥmā aūt ſubſtātia ē que neqꝫ ē in ſub/
iecto neqꝫ de ſubiecto dicitur. Vn̄ ptꝫ ꝙ
īdiuiduū ē prim ſubiectū de gn̄e ſubſtā/
tie quod in ſe eſt ſubſiſtēs nō receptibile
in alio. Ptꝫ ſcđo ꝙ īdiuiduuꝫ priuat di/
uiſionem non quācunqꝫ ſed diuiſionem
in partes ſubiectiuas. Sit ergo hec

Prima cōcluſio· in ſubſtātijs

materialibꝰ forā non eſt pͥcipiuꝫ īdiui/
duatōis. ptꝫ qꝛ īdiuiduuꝫ eſt in ſe ſubſiſ/
tēs non cōmunicabile mltis ſꝫ forma eſt
cōmunicabil' mltis nam illa cōmunica
tur omībꝰ īdiuiduis euſdē ſpēi inq̄ntuꝫ
eſt manēs eadem in omībꝰ ſm̄ ratōem
ergo forā in mālibꝰ non eſt principiū īdi
uiduatōis. Ex iſto fundamēto oſtēdetur
ꝙ forme a materia ſeperate ſe ipīs indi/
uiduantur.

Secūda cōcluſio· in omībꝰ

ſubſtātijs mālibꝰ materia eſt pͥcipium
īdiuiduatōis. ꝓbatur ſic qꝛ īdiuiduum
de gn̄e ſubſtātie ſolū cōtinet materiam ⁊
formaꝫ ⁊ in cōſtitutōe ſui non clauditur
aliqđ accidēs. ſꝫ per p̄cedēteꝫ cōcluſionē
forā non eſt pͥcipiuꝫ īdiuiduatōis cum
ſit cōmunicabil' multis. ergo materia eſt
pͥcipium īdiuiduatōis. Vn̄ per hoc ꝙ
forā recipitur in materia ipā efficitur hec
⁊ incōmunicabil'. Eſt tn̄ ſciendum ꝙ
materia non quocūqꝫ mō cōſiderata eſt
pͥcipium īdiuiduatōis cum ptineat ad
naturaꝫ ſpēi ſꝫ ipſa cōſiderata vt eſt ſubiec
tū prim non receptibile in alio eſt pͥci/
piuꝫ īdiuiduatōis qꝛ per ipāꝫ īdiuiduuꝫ
hēt ꝙ ſit oīm alioꝝ ſuſceptibile ⁊ in nullo
alio ſuſceptibile ⁊ ꝑ cōſequens incōmu/
nicabile ideo per materiā vt eſt prim ſub
iectū in nullo alio receptibile dicit eſſe īdi
uiduuꝫ. Nec materia ſic cōſiderata. ſ. vt ē
prim ſubiectū non receptibile in alio per
tinet ad ſpēi naturaꝫ. ſꝫ ſm̄ ꝙ in cōmuni
accipitur per itellectꝰ cōſideratōem cuiꝰ
eſt itentōem pficere. Ex q̄bus ptꝫ ꝙ na/
tura ſpēi puta lapidis vel hominis inq̄n
tuꝫ homo non eſt de ſe hec. ſed ꝑ materiā
ꝓut cōſideratur vt vltimum ſubiectum
non receptibile in alio.

Tertia cōcluſio· neqꝫ q̄ntitas

neqꝫ aliqđ accidēs ē pͥcipiuꝫ īdiuidui
de gn̄e ſubſtātie. ptꝫ ex mltis. Tuꝫ priō
qꝛ ſubſtātia a toto gn̄e prior eſt accidēte

vꝫ ptꝫ in hoc ſeptimo ſꝫ īdiuiduuꝫ ꝑtinet
ad genꝰ ſubſtãtie. ergo circũſcripto quo//
cũqꝫ accidẽte ad huc remanet īdiuiduuꝫ
de gñe ſubſtãtie. Tum ſcḋo q̄ꝛ īdiuiduũ
de gñe ſubſtãtie non ſoluꝫ claudẽt mate
riaꝫ ⁊ formã ſꝫ etiam ꝙ̄titateꝫ vel aliquod
accidẽs ⁊ tũc īdiuiduuꝫ eſſet ens per ac//
cidens ⁊ ſic per ſe non recipet ꝑdicatõem
ſpẽi quod falſuꝫ eſt. Tum tertio q̄ꝛ ꝙ̄ti//
tas ⁊ quodlibꝫ eſt cõmunicabile ſubiec//
to. ſed eſſe incõmunicabile eſt propria ra
tio indiuidui. ergo non eſt indiuiduum
per quãtitateꝫ vel per aliquod accidens
Quarto q̄ꝛ accidẽs indiuiduatur ad in//
diuiduatõeꝫ ſubiecti ⁊ ab eo capit vnita
teꝫ nũãleꝫ. ex quo ptꝫ ꝙ aliquod accidẽs
nõ eſt cã īdiuiduatõis ſꝫ īdiuiduatio ac//
cidẽtis ſeq̄tur īdiuiduatõeꝫ ſubiecti. Un
de prius eſt īdiuiduatio ſubiecti quã ac//
cidẽtis. Unde ptꝫ quid eſt īdiuiduuꝫ de
gñe ſubſtãtie q̄ꝛ ſecluſa q̄cunqꝫ quãtitate
⁊ omni alio accidẽte eſt īdiuiduũ. Ex quo
ptꝫ q̄liter intelligẽduꝫ eſt ꝙ materia ſig//
nata .i. mã conſiderata ſub certis dimẽ
ſioibus eſt pñcipiuꝫ īdiuiduatõis. non ẽ
ſic ītelligenduꝫ ꝙ dimẽſiones terminate
non faciãt ad hoc quin īdiuiduuꝫ ſit ſen//
ſibile ⁊ determinãtuꝫ ad hic vel ibi ⁊ tunc
nõ ẽ niſi per quãtitateꝫ. Et ſic dimenſioẽs
terminãte nõ ſunt cauſa īdiuidui. ſꝫ ſignũ

Quarta cõcluſio · quãtitas
ẽ cauſa m̃ltitudinis īdiuiduoꝝ ſub vna
ſpẽ ptꝫ q̄ꝛ ꝙ hoc īdiuiduum non ſit hoc
hoc eſt q̄ꝛ alia pars materie eſt in hoc ꝙ̄
in alio. ſꝫ materia nõ habet de ſe ꝑtes niſi
per quãtitateꝫ. ergo quantitas eſt cauſa
multitudinis indiuiduorum.

Ad ratõẽs · ad primaꝫ dicit̃
ꝙ ſub vna ratione materia eſt pars ſpẽi
⁊ ſub alia eſt pñcipiuꝫ īdiuiduatõis q̄a
materia ꝓut accipitur in cõmuni per in//
tentõeꝫ eſt pars ſpẽi. ſed ipſa conſiderata
ꝓut eſt vltimuꝫ ſubiectuꝫ non receptibile
in alio eſt pñcipiuꝫ indiuiduatõis ⁊ non
ꝑtinet ad ratõeꝫ ſpẽi. Ad ſcḋaꝫ dicitur
ꝙ materia hẽt ꝙ ſit hec. ⁊ nõ cõmunica
bilis ſm̄ ꝙ eſt vltimuꝫ ſubiectuꝫ non re//
ceptibile in alio ⁊ ideo ſm̄ iſtaꝫ ratõeꝫ ipſa
eſt incõmunicabil' ⁊ hoc non pertinet ad
ſpẽi naturaꝫ. Dicit̃ ſcḋo ꝙ ſpẽs habet ꝙ
ſit cõmunicabil' a formã. ⁊ a formã ſm̄ ſuam
naturã. cõmunicabil' eſt huic materie vel
illi. hoc ẽ ſm̄ ratõeꝫ ꝓut .ſ. ipſa accipitur
vt cõmune quodaꝫ. Dicit̃ tertio ꝙ in quo
cunqꝫ eſt materia illud eſt in re ſingulari
Unde ſpecies non eſt niſi in ſingulari ſed
verum eſt ꝙ materia conſiderata in cõ//
muni ꝑtinet ad ſpẽꝫ ⁊ hoc modo nõ eſt
ſingl'ariuꝫ. Ad tertiã dicit̃ ꝙ bene pro
bat ꝙ materia in ſe conſiderata non eſt
pñcipiuꝫ īdiuiduatõis ſiue m̃ltitudinis
īdiuiduoꝝ. ſed per quãtitatem ⁊ hoc eſt
pro quarta cõcluſiõe. Dicit̃ vlterius ꝙ
ꝓpria ratio īdiuidui eſt ꝙ ſit īdiuiſuꝫ in
ſe ⁊ diuiſuꝫ a quocũqꝫ alio hec autẽ ẽ ratio
vnꝰ īdiuidui ab alio. Sed ratio indiui//
dui eſt ꝙ ſit incõmunicabile. ⁊ iteruꝫ cuꝫ
eſt vnũ īdiuiduuꝫ in vna ſpẽ non eſt diſ//
tinctio vnꝰ īdiuidui ab alio. Unde īdi//
uiduuꝫ dicit īdiuiſionem que eſt in ꝑtes
ſubiectiuas ⁊ hoc ſibi cõuenit per mate//
riaꝫ. Ad quartam cõceditur ꝙ īdiui//
duuꝫ habꝫ eſſe formãle per formãꝫ ſꝫ hoc ipſum
ꝙ īdiuiduũ ſit ꝑ ſe ſubſiſtẽs cõuenit ſibi
per materiã. Ad q̄ntaꝫ dicit̃ ꝙ duplex
ẽ diſtinctio. q̄daꝫ eſt diſtinctio formãlis qua
īdiuiduuꝫ vnꝰ ſpẽi formãliter diſtiguitur
ab indiuiduo alterꝰ ſpẽi ⁊ hec diſtinctio
ſpecifica ẽ per formãꝫ. Alia ẽ diuiſio mate//
rialis q̄lis ẽ in īdiuiduis vnꝰ ſpẽi ⁊ hec
eſt per materiaꝫ ſignatãꝫ. Ad ſextaꝫ illa
ratio ẽ pro quarta cõcluſione. Ad aucto
ritates philoſophi dicẽduꝫ ẽ ꝙ materia
ſignata pñcipiuꝫ eſt indiuiduatõis. Uel
dicẽdum ad ſextam quando dicit̃ ꝙ mã
habet ꝑtes per quãtitateꝫ. dicit̃ ꝙ habet
ꝑtes per diuiſioẽꝫ factaꝫ ab agẽte medi//
ãte ꝙ̄titate que ꝓcedit q̄tuꝫ ad fieri ipſum
īdiuiduuꝫ ⁊ illa non eſt pñcipiuꝫ indiui//
duatiõis cuꝫ ipſum precedat ⁊ non habet
ꝑtes neqꝫ diuiditur materia per ꝙ̄titateꝫ
que ſeq̄tur īdiuiduuꝫ ⁊ introductõeꝫ for
me ſubſtãtialis in materia ymo ãte ad//
uẽtuꝫ formẽ ſubſtãtialis materia eſt diuiſa
⁊ iam habet partes. Ad ſeptimã dicit̃
ꝙ non eſt eadẽ materia ſm̄ eſſe in gñato
⁊ corrupto. eſſe enim materie certificatur
per ꝙ̄titateꝫ mõ impoſſibile eſt vnã ma//
teriaꝫ eſſe ſub pluribꝰ formis ⁊ ſm̄ eaſdẽ
dimenſiones. vel ſub eadem quantitate
et ſic eſt finis ſeptimi methaphiſice.

Circa octauũ librũ methaphiſice ariſtotelis queritur primo. Utrum mat̃ia ⁊ forma ſint principia omniuꝫ ſubſtantiarum ſenſibiliũ. Et arguitur primo ꝙ non de materia quia celuꝫ eſt ſenſibile ⁊ tamen in eo non eſt mat̃ia ergo ⁊c. minor probatur tribus. Primo quia omne habens mat̃iaꝫ eſt corruptibile quia natura mat̃ie eſt vt per ipſam cõtingat aliquid eſſe ⁊ non eſſe vt patꝫ. ſeptimo huius Sed celũ eſt incorruptibile ergo non habet materiam. Secũdo arguitur ſic tranſmutatio ſubſtantialis ducit nos in cognitionem mat̃ie ſeptimo huius ⁊ primo phiſicorum patꝫ. Sed in celo ſolum eſt mutatio localis cuius ſubiectuꝫ eſt actu q̃tum non autem in celo eſt trãſmutatio ſubſtantialis cuius ſubiectum eſt mat̃ia. Arguitur ſic tertio. de forma quia quecũqꝫ ſunt diſtincta deus poteſt ſeperare ⁊ ſeparata conſeruare ſed materia ⁊ forma ſunt diſtincta ſecũdum eſſentiam ergo poteſt eſſe mat̃ia que eſt altera pars compoſiti ſine forma In oppoſitũ eſt philoſophus pro reſpõſiõe

Est primo ſciẽdũ ꝙ poſtquã ariſtoteles in ſeptimo determinauit de ſubſtantia ſecundum conſiderationem logicalem. ſ. determinãdo de diffinitione per quaꝫ explicatur ipſiuꝫ quod quid eſt et de partibus diffinitionis. nũc in iſto octauo determinat de ſubſtantia per propria principia eſſentialia oſtendendo ꝙ mat̃ia ⁊ forma ſũt principia ſubſtantiarum ſenſibilium. Secũdo ẽ ſciendũ ꝙ ſubſtantia aliter dicitur de mat̃ia aliter de forma ⁊ de compoſito. materia enim dicitur ſubſtantia non ꝙ ſit ens actu vel hoc aliquid ſecũdum ſe. ſed quia eſt potentia hoc aliquid ⁊ non eſt ens actu Forma autẽ dicit̃ ſubſtãtia q2 eſt qua aliq̃d dicit̃ ens actu ⁊ hoc aliq̃d. Cõpoſitũ autez dicit̃ ſubſtãtia quia illius ſolius eſt eſſe ⁊ actio generatio ⁊ corruptio. Et iterum differunt materia. forma. ⁊ compoſitum: quia compoſitum eſt ſeparabile. i. poteſt ſeperatim per ſe exiſtere. formã vero eſt ſeparabilis a materia. non ſm rem ſ3 ſm rationem quia forma poteſt intelligi ſine mat̃ia loquẽdo de forma que eſt altera pars compoſiti. Sed mã non eſt ſeparabilis a forma nec ſm rem nec ſm rationez. nõ ſm rem q2 eſſe mat̃ie eſt a forma. Unde repugnat materiaꝫ eſſe ſine forma. nec ſm rationem quia mat̃ia ſolum intelligibilis eſt per analogiam ad formã. primo phiſicorũ. vnde mat̃ia nõ poteſt intelligi niſi in habitudine ad formã nam mã nõ eſt ſeparabilis ſm ratiõeꝫ a forma

Concluſio prima. in omnibus ſubſtantijs ſenſibilibus eſt materia. probatur. quia omnes ſubſtantie ſenſibiles ſunt mobiles. ſed in omni eo quod mouetur ſubiectum neceſſario eſt mat̃ia. probatur minor quia in omni trãſmutatiõe oportꝫ eſſe ſubiectum comune quod ſubſtatur vtriqꝫ termino generationis ſiue mutationis vt patꝫ inductiue in loci mutatione eſt ſubiectum quod nunc eſt hic nunc alibi In augmentatione eſt ſubiectum quod nũc eſt ſub parua quãtitate nũc ſub magna. Similiter in generatione eſt ſubiectuꝫ quod nũc ſubicitur forme nunc priuatiõi

Aduertendũ ꝙ vbicũqꝫ ſunt gñatio ⁊ corruptio ibi ſunt alie mutatiões ſed non opportꝫ ꝙ vbi ſunt alie mutatiões ibi ſit corruptio ⁊ gñatio vt patꝫ in celeſtibus vbi eſt loci mutatio ⁊ alteratio ſecũdũ illuiãtionez ⁊ tñ in ipſis nõ eſt gñatio nec corruptio

Secũda concluſio. in ſubſtãcijs ſenſibilibus eſt forma. probatur ſic quia eſſe eſt actus entis vnde impoſſibile eſt eſſe ens niſi habeat eſſe ſed eſſe eſt a forma. ergo omne quod eſt vel eſt forma vel eſt habens formam ſed ſubſtantie ſenſibiles non ſunt forme tãtum cum in ipſis ſit mat̃ia per concluſionem p̄cedẽtem. ergo habent formaꝫ Ex dictis patꝫ falſitas opinionis cõmentatoris ponẽtis in celo non eſſe materiam quia celum eſt mobile. ergo habꝫ mat̃iam. Secundo omne quod eſt ſubſtantia ẽ forma vel mat̃ia vel compoſitum. Sed celũ non eſt forma tãtũ. tum q2 forma ſimplex non eſt ſubiectũ motus cuꝫ ſit indiuiſibilis. Tum quia ſi celũ eſſet forma ſimplex eſſet actu intelligibile ⁊ non ſenſibile nec eſt mã tãtuꝫ q2 mã non eſt ſeparabilis a formã. ergo eſt cõpoſitũ ex mat̃ia ⁊ formã

Tertio ſic q̃titas cõſequit̃ formã corporeitatis forma aũt corporeitatis eſt prius ⁊ p̄prius actus mat̃ie ſ3 celũ hẽt quãtitatem

ergo hēt mām. Ad idē pro iſta pte ſūt thomas ⁊ egidi⁹ de roma qui tn̄ differūt inf ſe qꝛ licet ambo ponāt māz in celo tamē differūt nāz egidi⁹ poīt mafiā celeſte eiuſdē rationis cuz mā gn̄abiliū ⁊ corruptibiliū. ſʒ ſcͥs thomas ponit eaz eſſe alteri⁹ rationis Primo quia corruptibile ⁊ incorruptibile differūt genere phiſico. gen⁹ autē phiſicuz ſumitur a mafia. ſʒ celū eſt incorruptibile ⁊ hec inferiora ſūt corruptibilia. ergo alia eſt mafia inferiorū ⁊ celi. Secūdo qꝛ quorūcūqꝫ materia eſt eadem illa ſunt adinuicē tranſmutabilia primo de gn̄atione. ſʒ celū ⁊ iſta inferiora non ſūt tranſmutabilia adinuicem. ergo illoꝝ non eſt eadem mafia propter iſtas rationes cuz oppinioē ſancti thome ſtandū eſt Ad rationes Ad primā dicitur ꝙ om̄e habens mafiam priuationi admixtā ad formaz ſubſtantialē eſt corruptibile ⁊ de tali intelligitur dictuz ariſtotilis. celū autē ſolū habʒ mafiā admixtam priuationi ad vbi. et non ad formam ſubſtātialeʒ. Probatur qꝛ forma celi ꝑ ꝑfectius ꝑfectionē terminat poteſtatē mafie celi

Ad ſecūdā dicif ꝙ in habentib⁹ mafiā gn̄alem ⁊ ſubiectaz gn̄ationi ⁊ tranſmutationi ꝑ tranſmutationē veni|m⁹ ad cognitionē mafie. ſed celū non habet talē materiam. Dicitur ſecundo ꝙ ex motu locali celi oſtenditur celum eſſe corpus quia eſſe q̄ntum ꝑſupponit materiā et ex cōſequenti oſtēditur ꝙ in celo eſt materia. Ad tertiam dicif ꝙ auctoritas tenet in abſolutis ⁊ non in hijs quoꝝ vnū habet depēdētiā ad alteruʒ. vlterius dicif ꝙ impoſſibile eſt mafiam eſſe ſine aliqua forma. ptʒ primo ex illo quod ante dictū eſt. quia mafia nō eſt ſepabil' a forma nec ſm̄ rem nec ſm̄ rationē. Secūdo quia eſſe eſt actus entis vnde impoſſibile eſt aliq̄d eſſe ens niſi per eſſe. ſʒ eſſe materie eſt a forma ergo impoſſibile eſt eſſe materiā ſine forma. vñ materia ſolū dicif ens qꝛ eſt in potentia ad eſſe actu vnde ſecluſo eſſe impoſſibile eſt mafiaʒ eſſe. Ex quo poteſt inferri per nullā potētiā fieri. ꝙ materia ſit ſiē forma. quia hoc includit cōtradictionem Et ſi obiciatur per dei potentiā accidens poteſt eſſe ſine ſubiecto ergo per potētiaz dei materia poteſt eſſe ſiē forma. negatur cōſequētia. qꝛ materia ſolum eſt potētia ⁊ ideo non eſt ſecluſo actu Accidēs aut̄ eſt actus quidā ⁊ ideo deus ſupplendo viceʒ ſubiecti poteſt facere accidens ſine ſubiecto. ꝙ aut̄ per potentiā dei mafia non ſit ſine forma. hoc nō eſt ex ipſa impotentia dei. ſed quia hoc non eſt poſſibile fieri cum includat cōtradictionem

Queritur ſecundo. Utrum ſpecies vel forme reruz ſe habeat ſicut nūeri Arguitur ꝙ non quia in nūēris ꝓceditur in infinitū. ſʒ ſpecies rerū ſunt finite ⁊ determinate ergo ⁊c̄. Secūdo ſic vnaq̄qꝫ ſpēs rerū eſt vna per aliquā formā vna. ſʒ nūerus non eſt vnus ſimpliciter. ſed ſolū eſt vnus collectione vnitatum. ergo ſpecies rerum non ſe habēt ſicut nūeri. Tertio ſic alique ſpecies reruʒ ſiue forme ſuſcipiūt magis ⁊ min⁹ vt qualitas. Et tamē nūeri non ſuſcipiunt magis ⁊ minus ergo in oppoſitum eſt ariſtotiles in hoc libro pro ſolutione.

Sciendum primo ꝙ poſtq̄ ariſtotiles oſtendit ꝙ ſubſtātie ſenſibiles ſunt cōpoſite ex mafia. et forma. cōſequēter inquirit de principio formali. et q̇a plato precipue determinat de principio formali ideo ariſtotil' ꝓcipue determināt de principio formali quātitatis iuxta ea que plato attribuebat ipſi forme. plato enī cōparat formas ad ſpecies. et ſpecies ad nūeros. primo ergo videbitur de cōparatione formarum ad ſpecies. Secundo de cōparatione formarum ad numeros Circa primum

Secundo ſciendum ꝙ plato quatuor attribuit forē per cōparatioēʒ ad ſpēs. primū eſt ꝙ res ſpēi ſignificat formā tantū. et non cōpoſitū ex materia ⁊ forma Secūdum eſt ꝙ forma eſt aliq̇d ꝓter ptes mafie. Tertiū eſt ꝙ forme ſūt ingn̄abiles ⁊ incorruptibiles. Quartū eſt ꝙ forme ſūt ſeparate ſm̄ eſſe a ſenſibilib⁹. Quo ad primū dicitur ꝙ nomē ſpeciei in ſenſibilibus non ſignificat formaz tantuʒ ſʒ cōpoſitum ex materia ⁊ formā. vt animal non idem eſt ꝙ anima ſʒ eſt anima in corpore ⁊ eſt cōpoſitū ex anima ⁊ corpore vnde ptʒ ꝙ diffinitiones ſubſtantiaꝝ ſenſibiliū non ſolū debent dari per formā. ſʒ per formā ⁊ mafiaʒ

Tertio eſt ſciendum ꝙ ſi ſpēs in ſenſibilib⁹ eēt forma tātū. tūc idem eēt

enima ⁊ anime eſſe. ſed ſi ſpecies in ſenſibi//
libus non ſit forma tantum. ſed compoſi//
tum ex materia ⁊ forma tunc nō erit idem
quod q̄d eſt cū eo cuiꝰ eſt. vt non eſt idē
homo ⁊ hominis eſſe. ratio huiꝰ fuit tac//
ta in ſeptimo Quo ad ſecundum arguit̃
quia ſortes eſt aliquid preter partes mate
rie ſicut ſillaba non ſolum eſt litera ex qui//
bus componitur ſed aliquid aliud quod
eſt forma. ſ. compoſitio. ⁊ ordo literarum
⁊ iſta forma eſt aliquid preter partes mate
rie quod non eſt ſic intelligendum ꝙ for//
ma ſit ſeparata ſecundum eſſe apartibus
materie Quo ad tertium dicitur ꝙ ſi po
nerētur forme ſeparate a materia ille ſecū//
dum naturam ſuam ſunt ingenerabiles ⁊
incorruptibiles per ſe ⁊ per accidens p̄t
quia ad formam ſequit̃ eſſe ⁊ ideo forma
ſemper eſt in ſe ⁊ non corrumpitur niſi ta//
lis indigeat deſſerente ſicut eſſe formarū
n̄alium q̄ indiget materia tāquā deſſerē//
te quia non in ſe ſubſiſtūt cū ergo ad for//
mas ſeparatas ſequit̃ eſſe ⁊ illud eſſe non
indigeat deſſerente cum ſint ſubſiſtentes
ſequitur ꝙ ſecūdum ſuam naturā perpe//
tue ſunt. Sed forme que ſunt in materia
per ſe generabiles ⁊ corruptibiles de ſe nō
ſunt. ſed generatio ⁊ corruptio eis cōtin//
git per accidens quia gn̄atio ⁊ corruptio
ſupposito cōueniunt per materiam vt oſ//
tenſum eſt in ſeptimo huius ſed compoſi
tum quod dicit formam ſolum non cor//
rumpitur ſicut nec forma Sed cōpoſitū
ſingulare gn̄atur ⁊ corrumpitur. Quo
ad quartum oſtēſum eſt in ſeptimo huiꝰ
ꝙ impoſſibile eſt ponere ydeas ſepatas q̄
ſint quidditates vel eſſentie ſenſibiliū vt
impoſſibile eſt ponere ydeam hoīs a ſen//
ſibilibꝰ particularibꝰ hominibus ſepara//
tam ⁊ hec de iſto articulo

Quo ad ſecūdum ſit hec cō//
cluſio ſpecies vel forme rerum aſſimulant̃
numeris in quatuor. Primū eſt quia ſicut
numerus diuiſibilis eſt. ⁊ tamen reſoluit̃
ad aliqua indiuiſibilia. ſ. ad vnitatem que
eſt indiuiſibilis in ſpēs ita diffinitioēs di//
uiſibiles non ſunt in infinitū ſꝫ reſoluunt̃
ad aliqua indiuiſibilia. ſ. ad vnitatē que
eſt indiſiſibilis verbi gratia diffinitio homi
nis diuiſibilis eſt in genus ⁊ differētiam
⁊ in animal ⁊ racionale. Ulterius diffinitio
animalis reſolubilis in animatum ⁊ ſen//
ſibile ſed non proſequitur in infinitū ſed
eſt ſtatus in aliquo quod nō eſt diuiſibile
in genus ⁊ differentias. ſed eſt ſimplex ſi//
cut ſubſtantia. Secūdum in quo aſſimi//
latur numeri eſt quia ſicut in nūeris ad//
dita vel ſubſtracta vnitate variatur nume//
ri ſpecies. ita addita vel ſubſtracta vna
differentia variatur diffinitio ⁊ quod q̄d
erat eſſe ſpeciei vt ſubſtantia animata ſenſi
bilis eſt diffinitio animalis. ⁊ ſi addat̃ ra//
tionale non erit diffinitio aīalis ſed homi
nis ⁊ ſi ab ea auferatur ſenſibile erit diffini
tio corporis quia vltima differentia dat ſpe
ciem diffinitioni. ⁊ vnitas dat ſpeciē nu//
mero. Tertium in quo aſſimulatur eſt q̄a
ſicut numerus eſt vnus per vltimā vnita
tem que dat ſpeciem numero ita et diffi//
nitio que componit̃ ex gn̄e ⁊ differētia eſt
vna per differentiam que eſt finis ⁊ cōple
mentū diffinitionis. ⁊ ſimiliter ſubſtantia
compoſita ex materia ⁊ forma eſt vna per
formā que dat ſpeciem rei. Ex quo p̄t ꝙ
numerus nō eſt vnus ſicut indiuiſibile eſt
vnū cum componatur ex multis vnita//
tibus nec etiam eſt vnus per collectionē
ſicut acuus lapidum ⁊ ſic non eſſet vnus
nature nec vnꝰ ſpeciei ſed eſt vnꝰ per for//
mam vnam. ſ. per vltimam differentiam
ſeu vnitatem que eſt forma numeri ⁊ que
dat numero ſpeciem. Et ſimiliter ſubſtan
tia compoſita ex materia ⁊ forma non eſt
vna ſicut indiuiſibile ſimiliter non eſt vna
ſicut per collectionē materie ⁊ forme. ſed
eſt vna per formam que facit per ſe vnū
cum materia ⁊ dat ſpeciem rei. Quartum
in quo aſſimulatur eſt quia ſicut numerus
non ſuſcipit nec magis nec minꝰ eo ꝙ nu
merꝰ conſiſtit in aliquo vno determinato cui
ſi aliquid addatur vel ſubſtrahatur va//
riatur ſpecies numeri. ita ſpecies vel for//
ma ſecūdū ſe non ſuſcipit magis ⁊ minꝰ
ymo aliquo addito vel ſubſtracto variat̃
ſpecies. ſed ſi forma ſuſcipiat magis ⁊ mi
nus hoc eſt ex parte materie in qua ſuſci//
pit̃ vt albedo non ſuſcipit nec magis nec
minus.

Ad rationes ad primam di//
citur ꝙ in nūero non proſequitur in infi//

nitum ſecundum potentiam ad alias ptʒ ſolutio.

Queritur tertio. Utrum accidentium ſit materia. Arguitur ꝙ ſic. illorum eſt materia que ſunt ad inuicē tranſmutabilia ſed vnuʒ accidens tranſmutatᷣ in aliud ſibi contrariuʒ vt calidū ⁊ frigidum ergo accidentium eſt materia. In oppoſitum eſt ariſtoteles. pro reſponſione

Eſt primo ſciendum ꝙ quantū ad vnū cōformiᷣ ad textū ponunᷣ aliq ꝓpoſitōes. Prima eſt ꝙ omniuʒ tranſmutabilium ad inuicē eadem eſt materia prima licʒ tamen materie proprie ſint diuerſe. eſt tamen materia vna non per aliquaʒ formaʒ vnā ſed per carentiaʒ dictionis ſicut alia eſt materia fleumatis alia colere Nam propria materia fleumatis eſt dulce ⁊ colere amaruʒ ſed tamē materia prīa eſt eadē. iſta ꝓpoſitio fuit declarata in libro phiſicoruʒ ⁊ de generatione. Secūda ꝓpoſitio licʒ omniū gn̄abiliuʒ ⁊ corruptibilium ſit eadem materia prima tamen ſunt diuerſa entia. Tum ꝓpter diuerſitatem efficientiū. tum propter diuerſitatem proprie materie nam alia eſt propria materia vnius alia alterius. Et licʒ eadem ſit materia equi ⁊ aſini tamē qꝛ agentia ſunt diuerſa ipſa ſunt diuerſa. Tertia ꝓpoſitio. cum euſdē ſint plures cauſe querendo eſſentiaʒ alicui⁹ non debet reſponderi vna cauſa tātum ſed omēs vt ſi queratur q̄ eſt cauſa hōis nō bene reſpondeᷣ ignis vel t̄ra ſed debet reſpōderi cauſa materialis que eſt mēſtruū. ⁊ cauſa efficiēs eſt ſperma quod mouet generationem in quantum eſt in eo virtus agentis. cauſa forālis eſt quodquid erat hominis cauſa formalis poteſt dici forma hominis q̄ eſt finis generationis vel opō que eſt felicitas. eſt finis rei generate.

Sciendum ſecundo ꝙ no ſoluʒ debet reſponderi per cauſas remotas quia per eas nō habetur cognitio niſi in vniuerſali. ſed etiaʒ opportʒ dicere per cauſas proprias per quas habetur cognitio perfecta ⁊ completa vt ſi queratur que eſt materia hominis non bene reſpondeᷣ ignis vel terra ſed oportʒ reſpondere mēſtruū. Quarta ꝓpoſitio in corruptibilib⁹ ſupra celeſtib⁹ que ſunt perpetua non eſt materia vel eſt alterius rationis a materia iſtorum inferiorum loquēdo de materia que eſt ſubiectuʒ generationis. ⁊ in potētia ad priuationeʒ. ideo materia celi dicitᷣ alteri⁹ rationis a materia generabilium ⁊ corruptibiliū quia in celo non eſt materia generabilis ſed materia mobilis ad locū. ⁊ hec ꝓpoſitio ſuperius eſt declarata. Quinta ꝓpoſitio ⁊ reſpōſalis cōcluſio accidentiū nō eſt materia exqua. ſed bene materia inqua que dicitᷣ ſubiectū. Probatur prima pars quia accidētia ſunt forme ſimplices vt albedo nigredo ergo nō habent materiam exqua Probatur ſecūda pars quia eſſe accidētis eſt in ſubiecto ideo ſequitur ꝙ habent materiam inqua que proprio nomine dicitur ſubiectuʒ.

Aduertendum eſt tamen ꝙ materia ⁊ ſubiectum in aliquo cōueniunt ⁊ in aliquo differūt. Cōueniunt in hoc ꝙ vtrūqꝫ habet modum recipiētis ſicut eniʒ materia recipit formam ita ſubiectū accidens. Differunt in hoc quia materia habʒ eſſe actu per formam quam ſuſcipit vnde a forma ſuſcipit eſſe ſimpliciter. ſubiectuʒ autem non habet eſſe ab accidente quod ſuſcipit ſed accidēti dat eſſe. Secūdo probatur ꝓpoſitio a poſteriori quia que ſunt compoſita ex materia per ſe poſſunt fieri ⁊ corrumpi ſ; forme ſiue eſſentiales ſiue accidentales non poſſunt per ſe fieri aut corrumpi ergo non habent materiam exqua. Probatur minor ſicut forma equi non fit compoſituʒ ex materia ⁊ forma. ita albuʒ qd̄ ſignificat formaʒ non fit albus homo vel lignum album. Sexta ꝓpoſitio materia nō eſt equaliter in potētia ad ambo cōtraria ſ; prius ſe habet potentia ad contrarium quod ſe habet per modū habit⁹ ⁊ forme ⁊ per poſterius ad cōtrariū quod ſe habʒ per modū priuationis ⁊ corrumpētis ſicut cor⁹ animalis prius eſt in potentia ad ſanitatem que ſe habet per modum habitus quam ad egritudineʒ que ſe habet vt priuatio ſanitatis. Ad ratōeʒ ante oppoſitum dicitur ꝙ accidentia non ſunt ſimplitia ſed compoſita ex ſubiecto ⁊ accidente vt viſuʒ eſt. Dicitᷣ etiam ꝙ bene

pꝛobat accidentia habere materiaꝫ in qua
ſed non ex qua.

Queritur quarto. Utrum
ex materia ⁊ forma fiat vnū per ſe. Argui/
tur pꝛimo ꝙ non quia ex pluribus diuer/
ſis non fit vnum totuꝫ niſi tale ſit vnum
per aggregatōeꝫ. ſicut cumulus lapiduꝫ
aut niſi ea ex quibus fit vniatio per aliqd
mediuꝫ. ſed materia ⁊ forma ſunt diuerſa
ſecundum rem. ergo compoſituꝫ ex ma/
teria ⁊ forma erit ſolum vnum per aggre/
gationē aut opoꝛtet aliquod dare mediū
inter materiam ⁊ formā vniens. Et quod
cunqꝫ dicatur ex materia ⁊ forma non fit
vnum per ſe. Secundo ſic ſi ex materia ⁊
forma fieret vnū per ſe hoc eſſet. quia ma/
teria ſe habet vt potētia. ⁊ forma vt actus
⁊ ex actu ⁊ potentia fit vnum per ſe. Sed
contra quia ſubiectū ſe habet vt potentia
reſpectu accidētis. accidēs ſicut actus. Et
tn̄ ex ſubiecto ⁊ accidēte non fit vnū per ſe
ſed per accidens ergo. Tertio ſic actus ⁊
potentia ſunt pꝛime differētie entis. ⁊ ens
ſecūduꝫ quodlibet predicamētuꝫ diuidit᷑
in actuꝫ ⁊ potentiaꝫ vt patebit nono hui⁹
ſed differētie diuidētes aliquid per ſe nō
conueniunt ad cōſtitutioneꝫ ergo ex actu
⁊ potentia non fit vnum per ſe. In oppo/
ſitum eſt ariſtotiles.

Pꝛo reſponſione eſt pꝛimo
ſciendum ꝙ ſicut recitat Albertus circa
preſentē materiā fuit triplex opinio. Qui/
daꝫ enī volētes ſeruare ꝙ cōpoſitū ē vnū
dixerūt ꝙ forma ⁊ materia non differunt
ſecūdum eſſentiaꝫ ſed ſunt idem eſſentia/
liter. Secundus erroꝛ eſt dicētium com/
poſituꝫ non eſſe per ſe vnū ſed per aggre/
gationē ſicut cumulus lapiduꝫ. Tertius
erroꝛ eſt dicentium materiam ⁊ formam
vnuꝫ non eſſe ſe ipſis. ſed per aliquod me/
dium ſicut lignum cōiungitur ligno per
cauillam vel per aliqd aliud ⁊ iſti erroꝛes
proueniunt ex eo ꝙ credebant materiam
⁊ formam eſſe entia in actu. Cum ergo ex
duob⁹ in actu non poſſit aliqd per ſe fieri
niſi per aliqd vniens eos. opoꝛtet dicere
ꝙ aut materia ⁊ forma non eſſent plura
ſed vnuꝫ ſicut de pꝛima opinione. aut ꝙ
ex materia ⁊ forma non fit vnū per ſe. ſed
per aggregatōeꝫ ſicut de ſecūda opinione
aut ꝙ ſit aliquod vniens materiaꝫ ⁊ foꝛ/
mam ſicut de tertia opinione. Pꝛima opi/
nio eſt falſa. tum quia materia manente
eadem in coꝛruptione ⁊ generatione. vna
forma abicitur ⁊ alia generatur. vnde ptꝫ
ꝙ materia ⁊ foꝛā nō ſunt ideꝫ eſſentialiter
Tum ſecūdo qꝛ ſi materia ⁊ forma eſſent
ideꝫ eſſentialiter nulla eſſet ſubſtātia com/
poſita ſed omēs ſubſtantie formate tātuꝫ
Tum tertio quia materia eſt aliqd quod
eſt in potentia ⁊ forma actus. vñ relinqtur
ꝙ materia ⁊ forma non ſint idem eſſentia/
liter. falſitas ſecūde ⁊ tertie patebit ex de/
ductione concluſionis. ſit hec pꝛima

Concluſio. ex materia ⁊ foꝛā
fit per ſe vnum. pꝛobatur. quia materia eſt
vt potētia. forma vero vt actus ſed ex ac/
tu ⁊ potentia fit per ſe vnū. nec hui⁹ que/
renda eſt cauſa aliqua. ſicut enī potentia
habet eſſe per actum ita per vnitatem. vñ
actus ſe ipſo vnibilis eſt cuꝫ potentia. Et
confirmatur qꝛ ſi actus ⁊ potētia ſe ipſis
non vnirētur ſed eſſet aliquod medium
vniens. tunc quereretur de illo medio an
per ſe vnirentur cum actu ⁊ potentia aut
per aliquod mediū. ſi per ſe idem erat qd
pꝛim⁹. ſ. ꝙ actus ⁊ potentia per ſe vnunt᷑
ſi non per ſe ſed per aliquod tūc queretur
iterum de illo ⁊ ſic procceditur in infinituꝫ
Aduertendum tn̄ ꝙ licꝫ non ſit q̄ren/
da cauſa intrinſeca quare ex actu ⁊ poten/
tia fit per ſe vnuꝫ tamen querēda eſt cau/
ſa extrinſeca. ſ. quia ipſuꝫ agens ducit po/
tentiam ad actum.

Sciendum ꝙ predicta con/
cluſio. ſ. ꝙ ex actu ⁊ potentia fit per ſe vnū
habet veritateꝫ in naturalib⁹ ⁊ in mathe/
maticis qꝛ vtriſqꝫ materia ſe habet ſicut
potētia ⁊ forma ſicut actus. alia tamē ma/
teria in naturalib⁹ eſt quā in mathemati/
cis qa naturalia cōcipiunt materiaꝫ ſenſi/
bilem ⁊ determinataꝫ qualitatibus ſen/
ſibilib⁹ q ſūt calidū frigiduꝫ ⁊ ſic de alijs
Sed mathematicalia concipiunt mate/
riam ymaginabilem que eſt continuum
vel quantitas. ex quo ptꝫ ꝙ in naturalib⁹
⁊ in mathematicis ex ptibus diffinitionis
fit per ſe vnum. ſed vna pars diffinitionis
ſumitur a potentia alia a forma ſiue actu
ergo ex partibus diffinitōis fit per ſe vnū

Secunda concluſio. illa que non habent materiā ſenſibilem nec intelligibilem ſicut ſunt ſubſtātie ſeperate que ſūt forme tantū. ſtatim ſunt aliquod vnū ptʒ quia in eis non eſt aliquid in potentia quod explicet vnitatem recipientē aliq̄d a forma. ſed ſunt forme tantum ad quam ſequitur quidditas ⁊ vnitas. Ea vero que habēt materiā vt naturalia ⁊ mathematicalia. non ſunt ſtatim vnum quia in eis eſt aliquid prius ordine nature quod explicet vnitatem ⁊ entitatem a forma. ideo non ſunt ſtatim vnuʒ. Ex predictis ptʒ ꝙ aliter ſubſtantie ſeperate ſunt vnum ſicut indiuiſibile eſt vnū ⁊ ſunt ſubſtantie ſimplices non reſolubiles in plures partes eſſentie ſed ſunt forme tātum. Subſtātie vero compoſite non ſunt vnū ſicut indiuiſibile qꝛ ſunt reſolubiles in plures ptes eſſentie. ſ. in materiam ⁊ formam. ſed ſm ſpeciem ſunt vnum ⁊ hoc propter vnitatē forme a qua ſumitur ſpēs. ſunt etiaʒ vnuʒ ⁊ plura in potētia que quedā potētia reducitur ad actum per reſolutioneʒ continui in materiam ⁊ in formam. Et tunc ad rationes.

Ad primam dicitur ꝙ maioꝛ ſolum habet veritateʒ de pluribꝰ quoruʒ quodlibet eſt ens actu cuiꝰ ratio eſt dicta ſupra. quia actus eſt qui diuidit ⁊ ſeparat ideo ex pluribus exiſtentibus actu non fit vnum per ſe niſi ſit aliquid viniens. ſed ex pluribus quorum vnum eſt in potētia ⁊ alterū in actu bene fit per ſe vnuʒ. Ad ſecundam dicitur ꝙ ſubiectuʒ accidentis non eſt potētia tantuʒ ſed ens completū in actu ideo ex compoſitione accidentis cum ſubiecto non reſultat aliqua natura vna ſicut ex materia que eſt potētia tātuʒ

Ad tertiam dicitur ꝙ actus ⁊ potētia dupliciter poſſunt cōſiderari. vno modo ſecundum ſuas rationes formales ⁊ ſic ſūt per ſe differētie entis. Alio modo poſſūt cōſiderari vt ſūt ptes entis cōpleti ⁊ ſic naturalr̄ vniūtur ſe ipſis ad cōſtitutōeʒ cōtinui. ⁊ ſic eſt finis octaui methaſiſice.

Circa nonuʒ librū queritur primo. Vtruʒ differētia poſita ab ariſtotile inter potētias rationales ⁊ irratōales q̄ ē ꝙ potētie ratōales ſūt eedeʒ oppoſitorū. Potētie vero irrationales non ſūt eedem oppoſitorū ſit ſufficiēs

Arguit̄ priō ꝙ non. ⁊ primo ꝙ potētie irrationales ſunt eedem oppoſitorū quia potētia materie eſt potētia irrationalis ⁊ tamē eſt eadem oppoſitorum. quod ptʒ quia materia eſt in potentia ad cōtrarias formas ſuſcipiendas. Secūdo ſic calidū poteſt calefacere ⁊ frigefacere per antiperiſtaſim ⁊ tamen eſt potentia irrationalr̄

Arguitur tertio ſol per ſuum calorem mollefacit ceram ⁊ durefacit lutū. Arguitur primo ꝙ potentia rationalis non ſit eadem oppoſitorum quia ſic ſequeret̄ ꝙ illa potētia non ageret vel ſi ageret ſimr̄ ambo oppoſita agerēt quorum vtrumqꝫ eſt incōueniens. Arguit̄ ſecūdo principium agendi potētie rationalis ⁊ ſimilitudo rei apprehēſe. ⁊ tamen illa eſt vniꝰ rei que eſt principiū agendi ⁊ non oppoſitorum.

In oppoſituʒ eſt ariſtotiles in nono methaphiſice pro reſpōſione eſt primo ſciēdum ꝙ poſtquā philoſophus in ſeptimo ⁊ octauo huiꝰ determināuit de ente ſecūdum ꝙ diuidit̄ in. x. p̄dicamenta ibi etiam determinat̄ de ſubſtātia. que eſt prima pars entis. ⁊ primuʒ genus ad quod cetera genera habent attributionē nūc determinat in iſto nono libro de ente ſecūdum quod diuiditur in actum ⁊ potentiam. Secundo eſt ſupponēda dictio potētie habita. in quinto huius. eſt enim dictuʒ ꝙ potētia dicitur duobus modis . ſ. de potētia actiā. ⁊ paſſiua ⁊ vtraqꝫ diffinitate eſt. dictū eſt etiaʒ ꝙ nomen potētie per prius dicitur de potentia actiua.

Secundo ſciendum ꝙ potētia actiā ⁊ paſſiua quodā modo ſunt ideʒ ⁊ quodā modo non. Si eniʒ cōſiderent̄ per cōparatōem vnius ad alteruʒ ſic ſūt idem quia potētia actiua dicitur per cōparationem ad paſſiuam. ⁊ econuerſo

ex eo enī ꝙ aliquid habꝫ potentiā actiā
habet potentiaꝫ vt aliq̄d patiatur ab ipſo
Sed ſi conſiderenť ſm̄ illa in quib⁹ ſunt
ſic eſt potētia actiā. alia paſſiua. in alio eni
eſt potentia actiua ⁊ in alio paſſiua vnde
ptꝫ ꝙ nichil poteſt pati a ſe ipſo per ſe ⁊ ſe
cundum idem.

Tertio ſciendum ꝙ potētia irrationalis dicif cuius natura eſt prin//
cipiū agendi vt calefactiuuꝫ frigefactiuuꝫ
ſed potentia rationalis ꝓprie dicitur de
potentijs intentōalibus. ſ. de intellectu ⁊
voluntate. tn̄ in ꝓpoſito potētie rationa//
les poſſunt dici ille in quib⁹ non eſt forā
naturalꝭ ſꝫ forā apꝑhenſa pricipiuꝫ agēdi
ſicut potentie intellectiue ⁊ potētie appre//
henſiue ſenſitiue.

Quarto eſt ſciendum ꝙ po//
tētie irrationales ſunt duplices qꝛ qdam
ſunt actiue quedam paſſiue ⁊ in propoſi//
to loquitur de potētijs actiuis. Nam po//
tētie paſſiue irratōales poſſunt eſſe eedeꝫ
oppoſitoruꝫ vt eadeꝫ eſt materia ſuſcep//
tiua forārum cōtrariarū. verum eſt tamē
ꝙ materia non ſuſcipit formas cōtrarias
niſi ſit diſpoſita diuerſis diſpoſitionibus
ex quo patere poteſt ſi potentia materie re
mota ſit eadem oppoſitoruꝫ. tamen po//
tētia meterie ꝓxima iam diſpoſita ad for
maꝫ non eſt eadem oppoſitorum.

Sciendum quīto ꝙ titulus queſtionis poteſt intelligi de contrarijs ⁊
priuatōis vt ſit ſenſus vtrū eadeꝫ potētia
poſſit eſſe in duo oppoſita contraria aut
priuatiā. nam eadeꝫ eſt ratio de cōtrarijs
oppoſitis ⁊ de priuatiuis q̄a oppoſitio
priuatiā eſt radix cōtrarietatis. vt ibideꝫ
innuitur. Alius ſenſus vtruꝫ potentia ſit
eadem oppoſitoruꝫ. intelligif de contra//
dictorie oppoſitis tunc eſt ſenſus vtrum
eadeꝫ potētia poſſit agere ⁊ non agere.

Prima concluſio de priua//
tiue oppoſitis. potentie irrationales nō
ſunt eedem oppoſitorū. ſed potētie ratio
nales bene ſunt eedem oppoſitorū. pro//
batur quia in potētijs irrationalib⁹ forā
naturalis eſt principium agendi. ſed forā
eſt tantū vna cuꝫ vni ⁊ eideꝫ non poſſint
ineſſe forme cōtrarie ergo concluſio vera
ergo potētie irrationales non ſunt eedeꝫ
oppoſitorū. ſed ſunt determinate ad vnū
tantum. ſicut calefactiuū facit caliditateꝫ
tantum. frigefactiuuꝫ frigiditatem. Sed
probatur ſecunda pars. ſ. ꝙ potentie ra//
tionales ſunt eedem oppoſitorum quia
in talibus principium agendi eſt forma
apprehenſa. ſed ratio vni⁹ oppoſiti eſt ra//
tio cognoſcēdi priuatōem ⁊ per rationē
nem vni⁹ contrariorum cognoſcif aliud
ergo potētia rationalis eſt eadem oppo//
ſitorum vt medicina ſani ⁊ egri. viſus albi
⁊ nigri lucis ⁊ tenebre.

Secunda concluſio que eſt de contradictorie oppoſitis ꝙ proprijs
paſſiuis ſufficienter applicatis ⁊ alijs re//
quiſitis potētie irrationales non poſſūt
agere ⁊ nō agere. Sed de neceſſitate agūt
ſꝫ actiē ratiōales poſſūt agere ⁊ non agere
poſitis om̄ibus alijs de neceſſitate req̄ſi//
tis. ptꝫ cōcluſio in exemplo poſito qꝛ cale//
factibili apꝓꝑiāto calefactiuo de neceſſi//
tate calefit. ſed poſito obiecto intellectus
poteſt non intelligere. poſito obiecto vo//
luntatis poteſt non velle. Et hoc cōtingit
propter libertatem rationis que habet
dominiū ſui actus. alie vero nō. Hec ſecū
da cōcluſio intelligenda eſt de potentijs
rationalibus proprie dictis. ſ. de intellectu
⁊ voluntate. Tunc reſpondetur.

Ad rationes ad primaꝫ ⁊ ſe//
cundam dicitur. ꝙ bene probant poten//
tias actiuas irrationales agere vnuꝫ op//
poſitorū per ſe aliud per accidēs. Ad ter//
tiam dicitur ꝙ iſti effectus contrarij reſol
uuntur ad diuerſitatem ſuſcipientiū. alia
enim eſt ratio luti ⁊ cere. dicitur etiam ꝙ
durefacere ⁊ mollefacere non ſunt princi//
pales effectus calidi ymo calefacere. Ad
quartam dicif ꝙ licꝫ potentie rationales
quātuꝫ eſt de ſe ſint eedeꝫ oppoſitoruꝫ tn̄
ad huc ꝙ agāt oportꝫ ꝙ determinenť ad
vnū oppoſitoruꝫ. Ad quintā dicif ꝙ ra//
tio apꝑhenſiā de re eſt prius ſimilitudo
vni⁹ vt pote habit⁹ ⁊ per poſterius ducit
in cognitioneꝫ alterius. ſ. priuatōis. nam
ratio habitus per quādaꝫ negatōem dat
intelligere ſuuꝫ oppoſituꝫ ⁊ ſic de alijs cō
trarijs ⁊ alijs oppoſitis.

Queritur secundo. Utrum nichil sit poſſibile niſi quando eſt actu vt quidaz dixerūt. Arguitur q non. prīo de potētia actiua q non ſit ſine actu. Nam illa potētia actiua eſt cauſa ſui actus. ſed cauſa et effectus ſimul ſūt. ergo non eſt poſſibile eſſe potētiaz ſine actu ſuo. Arguitur ſecūdo. ſi eſſet potētia actiua āte actū illa non reduceret ad actū niſi per motū q eſſet ab alio mouēte et illō mouēs nō reducitur ad actū niſi per aliud et ſic procedit in infinitū ergo et c. Tertio ſic potētia actiua cōſequitur formam formā aut non poteſt deſtitui a ſua propria operatione ergo non eſt poſſibile potētiaz actiuā eſſe ſine actu. Quarto de potētia paſſiua. potētia paſſiua non hēt eſſe ſine actu ſi ergo eſſz potētia paſſiua ſine actu illa eſſz in rerū natura. In oppoſitū eſt ariſtoteles

Pro reſpōſione ad queſitū prīo ē ſciēduz q circa hāc mām due fuerūt oppiōes. vna fuit dicētiuz nichil eſſe poſſibile niſi quādo eſt actu. quorū motiuū videtur eſſe qz crediderūt omnia euenire de neceſſitate. ideo dixerūt ea q non eueniūt nō poſſe euenire. ſed illa oppiō falſa eſt. Primo qz ſequeretur q nullus eſſet edificator niſi quando actu edificat. ſequitur ſcdō q cuz calidū aut frigidū ſint pricipia agēdi et ita ſint potētie q nichil eſſz calidū aut frigidū niſi quādo calefacit aut frigefacit. et videtur q nichil eſſz ſēſibile niſi quādo actu ſentitur. Sequitur tertio q cū ſenſus ſit potētia q nullus hēret ſenſuz niſi quādo actu ſētit. et ille ſit cecus q nō videt actu et poſt videre et ſic ſequitur q idē in die erit cecus et vidēs Item illud vere non poſt operari qd eſt priuatū potētia ſed ille q actu operatur caret potētia operandi. ſm illos. ergo q nō operatur actu nō poſt operari in futuro qd falſū ē. Alia fuit oppiō cōtraria dicētiū q omnia ſūt poſſiblia et nichil ē impoſſibile ſed illa nō poſſūt ſtare qz poſſibili poſito in eſſe nullū ſequitur impoſſibile. ſed multa ſunt quibus poſitis in eſſe ſequitur impoſſibile. ideo ponitur hec

Concluſio q non omnia ſūt poſſibilia vt dicit ſcda oppiō nec ſolū aliquid eſt poſſibile dū eſt actu. patz cōcluſio in probatione dictarū oppiōnuz. Ad maiorē tñ euidētiam pro ſolutōe rationū eſt Notādū q duplex eſt potētia quedaz eſt actiua et alia paſſiua. et iterū actiua eſt duplex quedaz eſt rationalis alia eſt irrationalis. potētia actiua irrationalis reducitur ad actū per approximationez paſſiui in tali diſpoſitōe q poſſit ſuſcipere actōez agētis vñ approxiato paſſo potētia irrationalis nō poteſt nō agere vt calefactiuo ſufficiēter approxiato calefactibili de neceſſitate agit. ſed potētia ratōalis et actiua nō reducitur ad actū per approximatōez paſſiui ymo preſente paſſo poteſt agere et non agere. in hoc differt a potētia irratōali. cuius dicti ratio eſt qz potētia irratōalis actu ſolū eſt actiua vnius et pñte illo de neceſſitate agit. ſed potētia ratōalis eſt actiua oppoſitorū ſi ergo per approximatōez paſſiui reducatur ad actū agēdi tūc ſimul agit cōtraria ergo illa potētia ratōalis ducitur ad actū per appetitū appellatū vñ illa agit illud qd deſiderat. ſed potētia paſſiua reducitur ad actuz per agens extrinſecū qd trāſmutat ipſam ad formā

Ad rationes dicitur q veruz eſt q cauſa in actu. eſt ſimul cuz ſuo effectu ſed non oportz de cauſa in habitu vel in potētia. Ad ſecūdaz dicitur q potētia irratōalis reducitur ad actū per approximatōez paſſiui et ſic nō reducitur ad actū per motū qui ſit in alia potētia ſed per motū q eſt in paſſo. ſed potētia ratōalis reducitur ad actū per appellatuz. Ad tertiā dicitur q formā nō deſtituitur a ſua propria operatōe vñ q potētia actiua nō ſemper agit. hoc ē per accidēs .ſ. per abſentiā paſſiui vel propter aliquid exterius prohibēs. Ad quartā dicitur q licz potētia paſſiua nō ſit eius per actū propriū ad quē ē in potētia habet tamen eſſe per aliuz actum.

Queritur tertio. Utruz omne illud ex quo aliquid fit ſit in potētia ad illō quod fit. Arguitur q ſic qz omne illud qd fit fit ex ente in potētia ergo omne illō ex quo aliquid fit eſt in potētia ad illud quod fit Arguitur ſcdō ſi non omne ex quo aliquid fit eſſz in potētia ad illud qd fit maxīe videtur verū de illo de quo aliquid fit tātum ex materia prima. ſed materia prima q dicitur eſſe in potētia remota illa dicitur eſſe in potētia ad oēs formās et ad omne illud quod fit. In oppoſituz eſt ariſtot. pro reſponſione eſt primo

Sciendum q quia potentia eſt ad actū et ex cōſequēti habet cognoſci per actū. ideo prius vidēdum eſt de actu

coguito enī actu ſimul cognoſcit potētia
vñ actus non ſolū inuenit in reb⁹ mobi//
lib⁹ ſ etiā in immobilib⁹ ⁊ q̄ po. eſt ad
actū ideo non ſolū inuenit in reb⁹ mobili
b⁹.ſ.put potētia ē pricipiū actē ⁊ paſſiē
ſ potentia etiam inuenit in immobilib⁹

Secundo ſciendum ꝙ actus
eſt quādo res eſt ſ non tñ quādo res eſt
aliqd ſimul eſt in potētia. vbi gratia qn̄do
aliqd fit propt ſpeculari ⁊ quādo nō ſpe
culat. dicit eſſe in potētia ⁊ quādo ſpecu//
latur dic. eſſe in actu. ſi q̄ratur qd eſt act⁹
diffinitōe. dicēdū ꝙ nō omniū eſt diffi//
tio. prīa enī pricipia nō poſſūt diffiniri cū
non procedat in infinitu in diffinitionib⁹
⁊ ideo cū actus ſit de nuēro priorū prin//
cipiorū non poteſt diffiniri. ſ maniſeſtari
in ſingularib⁹ per inductōē vt dicēdo ſic
ꝙ ſicut ſe habet edificans ad edificabile
ita ſe habet vigilans ad dormiētē ⁊ ſegre
gatū a mā ad materiā. in omīb⁹ enī iſtis
vnū ſe habz ſicut actus. ⁊ aliud ſicut potē
tia. vt edificans ſe habz ſicut actus. edifi
cabile ſicut potentia.

Tertio ſciendum ꝙ actus
dicit dupliciter. vno mō dicit forma rei ⁊
ille mō⁹ tāgit in textu cū dicit ſicut hoc in
hoc ideſt ſicut hoc eſt in hoc. nā formā ē in
mā. alio mō dicit opatio cōſequēs formā
⁊ iſte mō⁹ tangit in textu cū dicit ſicut ſe
hēt hec ad hec. ita hoc ad hoc. ſic ſe hēt
viſus ad vidēdū. ita audit⁹ ad audiēdū
ibi eſt potentia q̄ ſe habet ad oppinionē

Quarto eſt ſciendū ꝙ aliter
inuenitur potētia in infinito ⁊ in vacuo. ⁊
alit in alijs. nā aliqua dicunt in potētia
quādo ſūt in potētia tātū. ⁊ quādoq3 in
actu tātū vt cū viſibile videt dicit eſſe in
actu. ⁊ quādo nō videt dicit eſſe in potē
tia. q̄ poteſt videri. ſ infinitū ⁊ vacuū nō
ſūt aliquādo in actu tātū ſ in actu pmix
to potētie. vñ in eis actus ⁊ potētia diffe//
rūt ratōe ſolū. quādo enī infinitū diui//
dit ad hec. eſt in potētia ad vlteri⁹ diuidi
⁊ ſimilit eſt de vacuo quādo locus eſt va
cu⁹ per carētiā vni⁹ corporis eſt replet⁹
alio corpore. ⁊ ſic ē de infinito ⁊ vacuo. ita
ē de motu. ⁊ tpe. ⁊ d alijs ētib⁹ impfectis

Concluſio illud dicitur eſſe
in potētia ad aliud ex quo ab vno agēte
artis vel nature. per vnica actōem poteſt
duci ad actū. ideo terra non dicit in potē
tia ad ſtatuā. q̄ ab vno agēte ⁊ per vnam
actōem non poteſt ex terra fieri ſtatua ſed
per multas actiones. nā per actionē na//
ture in es ⁊ cuprū. ⁊ per actōē artificis fit
formā ſtatue. ſ es dr in poā q̄ ab vnico agē
te ⁊ per vnā actōē ex ere poſt fieri ſtatua.

Eſt tamē ſciēdum ꝙ duplex
eſt materia q̄dam eſt remota ⁊ talis pro//
prie non dicitur in potētia ad illud qd fit
Alia eſt materia proxīa q̄.ſ. eſt in diſpoſi//
tiōe ad formā ſuſcipiendā. ⁊ talis proprie
dicit in potētia ad illud qd fit. vñ mā pro
pinqua p̄dicatur nō in abſtracto ſ in cō//
creto de eo cui⁹ eſt mā ⁊ denoiatio nō aut
mā remota. ſicut dixi⁹ ꝙ ſtatua ē erea nō
aut dixi⁹ ꝙ eſt terrea. Ratōes ante oppo
ſitū bene probant ꝙ mā remota bene eſt
in potētia ad illud qd fit extenſo nomine
potentie ⁊ non ꝓprietatis.

Queritur quarto. Utrum ac//
tus prior ſit potētia diffinitōe. tpe. ⁊ ſubſ
tātia ſiue perfectōe. Arguit ꝙ nō diffinitōe
nā corū quorū vnū hēt diffinitōē per al//
terū neutrum ē pri⁹ altero diffinitōe. ſ po
tētia diffinit per actū. ⁊ actus per potētiā
ergo act⁹ nō eſt prior poā diffinitiōe. mior
pz q̄ potētia ⁊ act⁹ ſūt relatiā. modo vnū
relatiōrū diffinit per aliud vt dicit in pre//
dicamētis ⁊ cōfirmat. q̄ anima cōparat
ad corp⁹ organicū ſicut formā ad mā ⁊ ac
tus ad potētiā. Et tñ aīa diffinit per cor//
pus orgaicū. Arguit ſcdo. act⁹ cōparat
ad mobile ſicut act⁹ ad poā ⁊ tñ diffinit
per mobile. iii. phi. dicēdo. mot⁹ ē actus
mobil' ergo act⁹ diffinit per potētiā. Ar//
guit tertio ꝙ act⁹ nō ſit prior potētia tpe
q̄ prīa potētia actiā ē agēs primū. ⁊ potē
tia paſſiā ē mā ⁊ ſm ariſto. primū agēs
⁊ mā prīa ſūt etna. cū ergo etno nichil ſit
pri⁹ tpe ſequit ꝙ act⁹ nō eſt prior potētia
tpe. Arguit q̄rto omīs potētia actiā eſt
prior tpe actu ſuo q̄ ē opatio vt prius ali
qd hēt potētiā edificatiā ꝙ actu edifi//
cet ergo poā tpe p̄cedit actū. Arguit q̄n
to ꝙ nō ſit prior pfectiōe ſiue ſm ſbſtātiā
⁊ ſpealit arguit de poā actiā q̄ cā actius

ꝑfectioꝛ eſt ſuo effectu. ſ potẽtia actiua eſt cauſa ſui actus qui eſt opatio illius. ergo potẽtia actiuã ꝑfectioꝛ eſt ſuo actu ꝑfectiõe

In oppoſitũ eſt ariſtotiles pro reſpõſione eſt p̃mõ ſciẽduz. ꝙ licȝ pri⁹ dicaꝛ mltipliciter tñ ꝓut ſufficit ad ꝓpoſituȝ prius dicitur trib⁹ mõis. ſ. prius ratiõe ſiue diffinitiõe. prius tpꝛe. ⁊ prius ꝑfectione ſiue ſubſtantia.

Secundo ſciendum ꝙ potẽtia in ꝓpoſito non ſolũ dicitur pricipiuȝ actiuuȝ aut paſſiuuȝ mot⁹. ſ quãdoqȝ dicitur pricipiuȝ mot⁹ ⁊ operatõis ſiue in ſeipſo ſiue in alio per quem modũ potẽtia non ſolũ inuenitur in hijs que mouentur ſed etiaȝ in immobilibus.

Tunc ſit hec prima concluſio actus eſt prioꝛ potentia diffinitõe. probatur ſic. qꝛ illud eſt prius altero diffinitõe quod ponitur in diffinitione ei⁹ ſicut animal eſt prius hoiẽ ⁊ ſubiectũ accidẽte ſ potentia habȝ diffiniri per actuȝ nam ratio potẽtie edificãdi eſt in hoc qḋ eſt poſſe edificare ⁊ ratio viſibil' eſt in hoc qḋ eſt poſſe videri actu. ergo actus prioꝛ eſt potẽtia diffinitõe ptȝ etiaȝ ꝙ qꝛ actus prioꝛ ẽ potẽtia diffinitõe. modo diffinitio eſt principium cognitõis ergo ptȝ ꝙ actus eſt prioꝛ potentia cognitõe. Sed ad vidẽduȝ vtrum actus ſit prioꝛ potẽtia tempoꝛe.

Tertio ſciendum ꝙ actus ⁊ potẽtia poſſunt dupliciter cõſiderari. ſ. ꝓut ſũt in eodeȝ numero vel in diuerſis.

Secunda concluſio licȝ in vno qḋ quãdoqȝ eſt in potẽtia ⁊ quãdoqȝ in actu potẽtia ſit prioꝛ actu tempoꝛe. tñ ſimpliciter ⁊ in diuerſis act⁹ eſt prioꝛ potẽtia tempoꝛe. Prima pars ptȝ qꝛ illud qḋ reducitur ad actũ prius fuit in potentia ad illud qḋ fit ſicut ſortes pri⁹ fuit homo in potẽtia ãtequaȝ in actu. in ſpermate enim fuit homo in potẽtia ⁊ non in actu. Secũda pars ptȝ qꝛ nichil educit ſe de potẽtia in actũ ſ reducitur ab aliquo qḋ eſt in actu ergo act⁹ ſimpliciter ⁊ in diuerſis prioꝛ eſt potentia ſicut licȝ hic equus fuit prius in potẽtia quã in actu. tñ hic equus non fuit reduct⁹ de potẽtia in actu niſi per equuȝ q erat in actu ⁊ ſic de alijs. Tandẽ autẽ deueniẽdũ ẽ ad actũ q̃ eſt primi mouẽtis q̃ eſt prioꝛ omni potẽtia ⁊ quo nichil prius eſt ⁊ hic eſt actus prius q̃ eſt deus glorioſus ⁊ ſic ptȝ concluſio quo ad vtrãqȝ ſui partẽ per hanc ꝓpoſitõeȝ poſitaȝ in textu ſemper eniȝ ex potẽtia ente fit actu ens ab actu ente. Et iterũ omne qḋ fit fit ab aliquo ⁊ ex aliquo. ex aliquo tãquaȝ ex principio e materiali ⁊ potẽtiali ⁊ ab aliquo tanquã ꝑ agẽte ente actu.

Tertia concluſio actus prioꝛ eſt potẽtia ſubſtãtia ſiue perfectõe. probatur cõcluſio duplici via. prima ſumitur ex cõſideratõe ſubſtãtiaruȝ corporaliuȝ q̃ quãdoqȝ ſũt ⁊ quãdoqȝ non ſũt. Secũda via ſumitur ex cõparatõe ſempiternorũ ad corruptibilia. Primã via probatur duab⁹ rationib⁹ qꝛ eniȝ ꝑfectio rei ſumitur ex duab⁹ cauſis. ſ. foꝛmã. ⁊ fine. ideo primã ratio ſumitur ex parte foꝛmẽ ⁊ ſecũda ex parte finis. prima ratio que ſũt poſterioꝛa via gñationis ſũt prioꝛa via perfectõis ſ in eodeȝ ſm nuẽruȝ actus tempoꝛe gñatione poſterioꝛ eſt potẽtia vt ptȝ per ſecũdã cõcluſiõeȝ. ergo actus ſubſtãtia ſiue ꝑfectioẽ prioꝛ eſt potẽtia. Ratio maioꝛis q̃a gñatio procedit in potẽtia in actũ ⁊ de impfectio ad ꝑfectũ. ideo poſterioꝛa via gñatõis ſũt prioꝛa via perfectõis ſicut ſperma via gñationis eſt prioꝛ homine. ⁊ puer via gñationis ſimiliter eſt prioꝛ viro. ⁊ tñ vir via ꝑfectionis eſt prioꝛ puero ⁊ homo ſpermate. Secũda ratio ſumitur ex parte finis ⁊ ẽ talis finis eſt quodã modo pricipiuȝ ⁊ prius ꝑfectione eo qḋ eſt ad fineȝ. finis eniȝ eſt pricipiuȝ ⁊ ꝑfectio ei⁹ cui⁹ eſt. ſ actus eſt finis potẽtie. probatur p̃mõ in potẽtijs actiuis naturalib⁹ naȝ aliã nõ videãt vt habeãt potẽtiaȝ viſiuaȝ ſ habẽt potẽtiaȝ viſiuã vt videantur. Secũdo ptȝ in potẽtijs actiuis rationalib⁹ aliq̃s eniȝ habȝ ſciẽtiaȝ edificãdi vt edificet ſ non ecõuerſo. Tertio ptȝ in potẽtijs paſſiuis naȝ mã non hẽt ſpẽȝ ⁊ eſſe cõpletuȝ niſi quãdo eſt ſub actu vñ actus eſt finis omis mot⁹ ⁊ gñationis in naturalib⁹. Eſt tñ aduertẽdũ ꝙ duplices ſunt potentie actiue. quedaȝ eniȝ ſunt in quibus preter opus eſt aliquid extenus

operatum vt in arte domificatoria preter
domificatorē eſt domus facta. ⁊ in iſtis
qḋ eſt exteriꝰ operatū eſt finis potētie ſed
tamē per hoc non tollitur quin opus ſit
finis potētie quia in iſtis opus non eſt in
operāte quaſi perfectio eius. ſed eſt exteriꝰ
in re operata ⁊ perfectio eius ⁊ tales ope/
rationes dicuntur tranſeuntes in materiā
extrinſecam. Alie ſunt potentie actiue
quarū preter operationē non eſt aliquod
operatū ⁊ tales operatiōes in ipſis agen/
tibus dicūtur immanentes vt viſio intel/
lectio ⁊ in iſtis manifeſtū eſt ꝙ actio eſt fi/
nis potētie. Secūda via ad ꝓbanduꝫ
cōcluſioneꝫ ſumitur ex cōparatione ſem
piternorū ad corruptibilia ⁊ eſt talis. ſem
piterna ſūt priora corruptibilibꝰ ſ; corrup
tibilia ſūt in potētia. ſempiterna vero nō
ſunt in potētia ptꝫ quia omnis potentia
eſt cōtradictionis ita ꝙ illud quod eſt in
potētia poſſibile eſt eſſe ⁊ poſſibile ē non
eſſe. ſed ſempiterna non ſunt huius quia
ſunt ſemper actu. Eſt etiam notanduꝫ
ꝙ eo modo quo aliqua ſunt ſempiterna
ſunt in actu ⁊ non in potētia vt ſi ſint ſem
piterna ſecundum ſubſtantiam non ſunt
poſſibilia ad ens ſimpliciter quod eſt de
genere ſubſtantie. ⁊ tamen nichil prohibꝫ
quin ſint in potētia ſecūduꝫ quid vt pu/
ta in potētia ad quale vel vbi que non eſt
potentia ſecūdum ſubſtantiam. eſt tamē
potentia ad recipiendum illuſtrationem
a ſole ⁊ ita eſt in potētia ad quale ⁊ ſimi/
liter ſol dum eſt in oriente eſt in potentia
ad eſſe in occidēte ⁊ ita eſt in potentia ad
vbi ⁊ ita que ſunt ſempiterna non ſunt in
potētia contradictionis eſſe ⁊ non eſſe in
quo differūt a corruptibilibus q̄ ſunt in
potētia cōtradictionis. Sed tñ hoc diuer
ſimode reperit̄ in potētijs rationalibus ⁊
irrationalibꝰ qꝛ potētie irrationales ſunt
determinate ad vnum. ſed tamen ſunt in
potentia ad agere ⁊ non agere. ſed poten
tie rationales non ſūt determiāte ad vnū
quia poſſunt agere hoc vel ſuum contra/
riuꝫ. Eſt tamen aduertenduꝫ ꝙ neceſſa
ria ſemper ſunt in actu ⁊ nūquam ſunt in
potentia ſicut omne totum eſt maius ſua
parte omnis homo eſt animal continua

here non ſ; ſunt in potētia cōtradictionis
vt hominem currere ⁊ qꝛ neceſſaria priora
ſunt cōtingentibꝰ eo ꝙ ablatis ꝑdicatis
eſſentialibꝰ que ſemper inſunt auferunt̄
predicata accidentalia ideo ptꝫ ꝙ actus
prior eſt potentia ⁊ hec ſunt que tangunt̄
in textu. Aliter poteſt tamen exponi tertia
cōcluſio nam duplices ſunt potētie. nam
quedā ſunt actiue alie paſſiue actus etiā
potentiaruꝫ paſſiuarū ſe habent ſicut forē
⁊ perfectiones earum. actus autē potē/
tiarum actiuārum ſe habent ſicut fines ſed
a forā ⁊ fine ſumitur perfectio ergo omīs
actus ſiue potētie actiue ſiue paſſiue prior
eſt potentia.

Ad ante oppoſituꝫ rationes

Solutio communis eſt ꝙ actus ⁊ potētia
poſſunt dupliciter cōſiderari. vno modo
pro iſtis nominibus actus ⁊ potentia ⁊
ſic per ſe inuicem diffiniuntur ⁊ ſunt cor
relatiua. Alio modo accipiūtur pro illo
quod eſt actus ⁊ pro illo qḋ eſt potentia
⁊ ſic non ſunt correlatiā cum actus et po
tētia reperiant̄ in eodē ꝑdicamēto. Ad
alias duas ſimul dicit̄ ꝙ actus ſecūduꝫ
ꝙ actus nō habꝫ diffiniri per potentiā ꝙ
ergo aliq̇s actus diffiniatur per potētiā
hoc non eſt in quātuꝫ actus ſed inquātuꝫ
talis actus non in ſe ſubſiſtens aut habēs
eſſe incompletum. ſed eſſe ſuū eſt in po/
tētia vt ptꝫ de anima ⁊ motu. ſed potētia
inquātum potētia habet diffiniri per ac/
tum ſicut conformiter ſolet dici de forma
⁊ materia. materia enim inquātum huiꝰ
habet diffiniri ⁊ cognoſci per formā. forā
vero non inquātum forā eſt habet diffi/
niri per materiam ſed inquātum non eſt
in ſe ſubſiſtēs ſ; recepta in materia. Ad
quartam dicit̄ ꝙ cum dictū ſit in conclu
ſione ꝙ ſimpliciter ⁊ in diuerſis actus ſit
prior potētia hoc eſt intelligēduꝫ de potē
tia paſſiā vt patuit in extremis ideo quo
ad hoc argumētuꝫ aſſumitur de potētia
actiua non eſt contradicta. Et quādo ar/
guitur de potētia materie dicitur primo
ſecūdum veritatem ⁊ fidem catholicam
ꝙ materia nō eſt eterna ſed producta eſt
de nouo per creatiōeꝫ. Dicit̄ ſecūdo ꝙ
ſuppoſito cuꝫ philoſopho ꝙ eſſꝫ ab eterno

potentiam. Ad quintum dicitur ꝙ ipſa arguit de potentia actiua arguit etiam ꝙ in eodem potentia eſt prior actu tempore. Ad vltimam dicitur ꝙ actus poteſt dupliciter conſiderari vno modo per effectū potẽtie actiue. ⁊ ſic actus eſt imperfectior potentia actiua ſed hoc modo principium actꝰ non habet rationẽ potẽtie. Alio modo conſideratur actus vt eſt finis potentie actiue ⁊ ſic eſt perfectior potẽtia actiua ſequitur textus.

Queritur quinto. Utrum actus ſit melior potẽtia ⁊ intelligẽtia prior. Arguit̃ ꝙ non quia melius eſt poſſe infirmari potẽtia quã infirmari actu. ergo potentia melior ẽ actu. Arguitur ſecūdo ꝙ actus non ſit prior potentia intelligentia quia intellectꝰ non in cognitione ſua procedit de potẽtia in actum. ergo potentialiora ſunt nobis nota ſecūdum intelligẽtiam quã actualiora. Propter hoc dicit̃ primo phiſicorum ꝙ vniuerſalia ſūt prius nota nobis eo ꝙ ſunt potẽtialiora ⁊ confuſiora. Arguitur tertio ea que maxiẽ ſūt in actu difficilia ſunt ad cognoſcẽdū ſicut ſubſtantie ſeperate. ergo actus ſecundum intelligentiam prior eſt potentia. In oppoſitum arguit̃ per philoſophū. Unde primo videndū eſt de prima parte queſiti videndum vtrum actus melior ſit potẽtia. Secundo videbitur de ſecunda. ſ. vtrum actus ſecundum intelligentiam ſit prior potentia.

Circa quod fit iſta concluſio prima. in bonis melior ẽ actus quã potẽtia vt meliꝰ eſt eſſe ſanū actu quã poſſe ſanari. probatur quia quod eſt ſimpliciter bonum ⁊ non indifferẽter ſe habet ad bonū ⁊ malum melius eſt eo quod eſt bonū ſecūdū quid ⁊ quod ſe habet ad bonum ⁊ ad malum ſed illud quod actu eſt bonum eſt bonum ſimpliciter ⁊ non ſe habet equaliter ad bonum ⁊ ad malū illud aut̃ quod eſt bonū in potentia eſt bonum ſecūdum quid ⁊ eſt in potentia ad eſſe bonū vel malum ſicut eſſe ſanum actu eſt bonum ſimpliciter non enim ſanum ⁊ egrum ſecūdum actum inſūt eidem. ſed poſſe eſſe ſanum ⁊ eſſe egrum eidem poſſunt ineſſe quia eadem eſt potentia contrariorum ergo concluſio vera.

Secunda concluſio. in malis actꝰ eſt peior potentia ſicut eſt peius infirmari actu quam poſſe infirmari. probat̃ concluſio proportionabiliter ſicut precedẽs quia quod eſt malum actu eſt malum ſimplicit̃ ⁊ non ſe habet indifferenter ad bonum ⁊ malum ergo in malis actus peior eſt potentia. Ex predictis aliquo modo patet ꝙ malum non eſt aliquid preter res nature patet quia malum poſterius eſt natura quam potentia. ⁊ tamen potẽtia nichil eſt preter res non enim potẽtia poteſt ſeorſum exiſtere ſicut actu ⁊ ita etiam malum fundatur in aliquo bono. Secūdo patet ꝙ in ſempiternis non eſt malū neq; corruptio. Eſt tamen aduertendum ꝙ licet in ſempiternis non ſit corruptio ſimpliciter neq; ſecundum ſubſtantiam. in eis tamen eſt corruptio ſecūdum quid puta ſecūdum vbi vel ſm qualitatem vel aliquid huius vt patet in corporibus celeſtibꝰ. Quo ad ſecūdum punctum videbitur de prioritate actus ad potentiam quãtum ad ipſum intelligere Secundo de prioritate ad potentiam quãtum ad verum ⁊ falſum.

Eſt ergo hec concluſio. actus eſt prior potentia ſecūdum intelligẽtiam probatur quia vnum quodq; intelligitur ſecūdum quod eſt in actu. ⁊ ideo hoc eſt quia ipſe intellectus eſt actus vnde entia in potẽtia tunc intelliguntur quãdo ſunt reducta ad actum ymo potentia non cognoſcit̃ niſi in analogia ad actum ſicut habet diffiniri per actū ergo actus prior eſt potentia ſecūdum intelligentiam. Probatur vlterius quia ſicut res ſe habet ad eſſe ita ad cognoſci vñ ſunt eadẽ principia eſſendi ⁊ cognoſcendi ſecūdo methaphiſice. ſed eſſe ſimpliciter cõuenit actui. ⁊ potẽtie solū conuenit ſecundum quid. ergo ſecūdum intelligentiã actus eſt prior potẽtia. Sed ad videndum prioritatem actus ad potẽtiam ſecundum verum ⁊ falſum.

Eſt ſciendum ꝙ verum ⁊ fal- ſum aliter inueniuntur in rebus compoſitis ⁊ ſimplicibꝰ que ſunt intelligere. vñ verum ⁊ falſum in enuntiatione idem eſt ꝙ cõpoſitio vl' diuiſio in rebus cõpoſitis

quādo enim intellectus cōponit ea q̄ ſūt componēda in rebus. diuidit ea que ſūt diuidenda tūc eſt verus intellectus ſicut cum enunciat homo eſt animal ⁊ homo eſt nō aſinus. quādo vero ecōtrario facit tunc eſt falſus. vnde ſic eſſe vel non eſſe in rebꝰ eſt cauſa veritatis vel falſitatis in oppoſitione vel in enunciatione.

Eſt tamen notandum ꝙ cū intellectus componit enūciando vnū alteri tunc predicatū ſe habet ſicut formale vnū ſignat̄ eſſe in alio vt in ſubiecto. Subiectū vero ſignatur vt materiale ⁊ hec cōpoſitio quā facit intellectus fundatur ſuper aliquā comparatōem que eſt in rebꝰ cōpoſitis ſiue ſit cōpoſitio forme cū materia ſiue compoſitio eſſe cum eſſentia qḋ quidem eſſe ſe habet ad eſſentiā ſicut formale ſiue compoſitio accidētis cū ſubiecto vt veritas huiꝰ enūciationis homo eſt animal fundatur ſupra vnionē nature rationalis ad animā rationalem ⁊ veritas huiꝰ ſortes eſt homo fūdat̄ ſup cōpoſitione humanitatis ad materiā indiuidualem per quā ſortes eſt hic homo ⁊ veritas huiꝰ ſortes eſt albus fundatur ſup compoſitione accidentis cum ſubiecto

Unde notandum ꝙ quedā ſunt que ſemper componūtur in rebus ⁊ ſūt impoſſibilia diuidi ideo affirmatiua formata de ipſis ē neceſſa. alia ſūt q̄ ſūt diuiſa in rebꝰ ⁊ ſunt impoſſibilia cōponi ⁊ enūciatio formata de ipſis ē impoſſibilis vt homo eſt aſinus. alia ſunt que poſſunt cōponi ⁊ non componi ⁊ enunciatio formata de ipſis quādoq̄ʒ eſt vera quandoq̄ʒ falſa. Notandū ꝙ in rebus ſimplicibus cuiꝰ ſunt ſubſtātie ſeparate non eſt verum nec falſum ſecūdum cōpoſitionē ⁊ diuiſionē ſicut eſt verum ⁊ falſum in rebus compoſitis ſed in illis eſt verum ⁊ falſū per hoc qḋ eſt intellectum attingere ad quodq̇d eſt ſimplicium vel non attingere ⁊ cauſa eſt quia in eis non fit cōpoſitio quē ad modū in rebꝰ compoſitis quando aut̄ intellectus attingit ad intelligēdum quodq̇d eſt ſimplicium tūc verus eſt intellectꝰ. quādo vero intellectꝰ non attingit ad quodquid eſt ſimpliciū non propter hoc dicit̄ eſſe falſus ſed ignorans. Cuius ratio eſt quia ſimplicia non poſſunt partim cognoſci ⁊ partim nō cognoſci. ſ totū cognoſcitur quodq̇d eſt ipſorū vel totū ignorat̄ ſi nō cognoſcat̄. Alia ratio eſt qꝛ in ſimplicibꝰ idem eſt quodq̇d eſt ⁊ illud cuius eſt qḋ quid eſt vt patuit ſeptimo huius modo circa quodquid eſt nō poteſt eſſe falſitas aut deceptio vt dicitur .iii. de anima licʒ circa ipſū poſſit eſſe ignorātia ydeo ⁊ circa ſubſtātias compoſitas nō poteſt eſſe deceptio niſi per accidens circa aliquā compoſitionem aut diuiſionē. Ubi eſt aduertendum ꝙ in ſubſtātijs compoſitis per accidens eſt deceptio circa ipſum quodquid eſt duobus modis. Uno modo quādo diffinitio attribuitur non ꝓprio diffinito ſed alteri aut ſi diuidatur a ſuo proprio diffinito vt ſi dicatur homo non eſt animal rationale aſinus eſt animal rationale. Alio modo quādo partes diffinitionis nō ſibi coadherent vt ſi dicatur animal inſenſibile eſt homo. Primo modo in ſubſtantijs ſimplicibus poteſt eſſe deceptio circa ipſū quodquid eſt. ſed nō ſecundo modo. quia quodquid eſt eorū eſt ſimplex. ideo diffinitio eorum non cōplectit̄ plures partes ideo ſecūdus moꝰ non habet locum in ſimplicibus.

Concluſio ad queſitum verū ⁊ falſum precipue conſiderātur ſecūdum actum ptʒ primo in ſubſtātijs compoſitis quia verum ⁊ falſum in ſubſtantijs cōpoſitis inſunt per hoc quod eſt componi vel non componi. componi autē vel nō componi dicunt actum. Secundo ptʒ in ſubſtantijs ſimplicibus quia in ipſis eſt verum vt dictū eſt. ſed ſubſtantie ſimplices ſunt tantum actu. Si enim eſſent potētia tūc eſſent generabiles ⁊ corruptibiles ⁊ hoc eſt intelligendum de potentia contradictionis q̄ recipit eſſe ⁊ non eſſe ergo verum ⁊ falſum precipue conſiderantur ſecundum actum.

Ad rationes ante oppoſitū ad primam dicitur quod ipſa arguit ꝙ in malis actus eſt peior potentia. Secunde rationes probant ꝙ quo ad nos potentialiora prius intelliguntur quam

actualiora. & tamē ex natura rei & ſimpli/ citer actus prior eſt potētia ſecūduʒ intel/ ligentiā ʒ quāuis etiam quo ad nos po/ tētia pura non cognoſcatur niſi per ana/ logiam ad formam.

Circa decimum li/ brum. Utrum omnia menſurentur vno. Ar/ guitur ꝙ non quia mē ſura notior eſt menſu/ rato quia per menſuraʒ certificatur quātitas menſurati. ſed vnuʒ ignotiꝰ eſt multatudine quia eſt eius pri/ uatio etiaʒ quia indiuiſibilia cognoſcunt̄ per priuationē diuiſibiliū vt dicitur iii de anima. ergo non omnia menſurant̄ vno Arguitur ſecundo menſura & menſuratū ſunt vnius generis. ſed vnuʒ ſolum inue/ nitur in genere quātitatis ſed multa ſunt mēſurabilia alteriꝰ generis quam de ge/ nere quantitatis. Tertio ſic vnuʒ eſt indi/ uiſibile ſed non omnia mēſurantur indi/ uiſibili quia non oīa cōponūtur ex indi uiſibilibꝰ vt probatur de cōtinuijs Sex to phiſicorum. ergo non omnia menſurā tur vno. In oppoſitum eſt philoſophus in hoc decimo methaphiſice.

Pro reſponſione eſt primo ſciēduʒ ꝙ poſtquā oſtenſuʒ eſt in quarto huius ꝙ ſtientia hec habet ens pro obo & vnum quod cōuertitur cuʒ ente & in ſex to determinatum eſt de ente ſm accidēs & de ente quod ſignificat veritatē propo/ ſitionis & in ſeptimo & octauo de ente per ſe & prout diuiditur in decem predicamē ta & in nono determinatum eſt de ente put diuiditur in actū & potentiā. nūc phi loſophus in hoc libro decimo intēdit de terminare de hijs que ſequūtur vnum Et primo determinat de vno ſecūduʒ ſe Se/ cundo de vno per comparationē ad mul titudinem.

Secundo eſt ſciendū ꝙ licʒ vnū dicat̄ multis modis vt patuit quinto huiꝰ tamē principaliter vnuʒ dicit̄ q̄tuor modis. Primo modo dicit̄ vnū cōtinui/ tate. Secūdo modo dicit̄ vnuʒ quod dā toti ʒ habens aliquaʒ formaʒ aut ſpetiem vt animal hoc modo dicit̄ vnuʒ & ſupfi/ ties triangularis dicit̄ vna. & addit ſupra vnitateʒ quātitatis vnitateʒ que eſt a formā Tertio modo dicit̄ vnum ſicut ſingulare dicit̄ vnuʒ. Quarto modo dicit̄ vnū ſicut ſpēs & vniuerſale dicūt̄ vnū & hec omnia di cunt̄ vnū ſm ꝓpriā rationē vniꝰ que eſt eſſe indiuiſibile. vnde duobꝰ primis mo dis dicitur aliquid eſſe vnū quia motus eius eſt vnꝰ & indiuiſibilis loco & tempo/ re. Loco quia verſus quācunqȝ partem loci mouetur vna pars cōtinuij & alia. Tem/ pore quia quādo mouetur vna pars conti/ nui & alia. In alijs duobꝰ modis dicunt̄ aliqua vnuʒ. quia ratio coruʒ eſt vna & in diuiſibilis quia apprehenditur vna ſim/ plici apprehentione intellectus.

Tertio eſt ſciendū ꝙ princi/ paliter & magis deſcendēdo ad ꝓpoſitū aliqua cōueniunt in ratione mēſure & mē ſurati q̄tuʒ ad tria. Primū eſt quia certi/ ficatur quātitas mēſurati. ſicut vlna dicit̄ mēſura pānī. Secūduʒ eſt ꝙ illud quod eſt mēſura debet eſſe vnum & indiuiſibile cuiꝰ ratio eſt quia mēſura debet eſſe certa ideo oportʒ ꝙ aliqd ſibi non poſſit ad/ di vel remoueri & ſic oportʒ ꝙ m̄ſura ſit vnuʒ & indiuiſibile. Tertiuʒ eſt ꝙ mēſura debʒ eſſe eiuſdē gn̄s ſiē hōgenea cuʒ mē/ ſurato ſicut mēſura nūeri eſt vnitas & mē ſura quātitatis cōtinue eſt de genere quā/ titatis cōtinue & ſic de alijs. Ex predic/ tis patʒ primo ꝙ mēſura eſt de genere quā titatis & inde ad alia genera trāſfertur. Se cūdo patʒ ꝙ in genere quātitatis ratio mē ſure primo inuenitur in numeris. patʒ pri/ mo quia de ratione menſure eſt ꝙ ſit vnū & indiuiſibile tale enim vnum eſt vnū qō eſt principium numeri. eo ꝙ tale vnuʒ eſt indiuiſibile ſimpliciter. vnum vero quod eſt in quantitatibꝰ cōtinuis & in alijs ge/ neribꝰ non eſt ſimpliciter indiuiſibile ſed eſt indiuiſibile & vnum ſecūdum aliquaʒ cōparationem vt in quantitatibus con/ tinuis quantitas vnius pedis eſſet men/ ſura aliarum quantitatum & hec non eſt ſimpliciter indiuiſibilis & ſimiliter in pon deribus. Uncia autem aut aliquid huiꝰ eſſet menſura ſecundum ꝙ vnum quod eſt in numeris eſt ipſa met vnitas. vnum vero quod eſt in genere quantitatis

cõtinue ⁊ in alijs gñib⁹ non eſt illa vnitas ſed eſt aliqua cui accidit vnũ vt vna linea vnus pes. Dicitur ſecũdo φ omnis q̃titas noicat ⁊ mẽſuratur nuero aut vno. nue-ro vt cum dicitur quantitas bipedal'. vno vt cum dicitur quantitas vni⁹ pedis. vnde pꝫ quia ratio mẽſure primo inuenitur in nuero ⁊ φ vlterius nuerus per vnitatem mẽſuratur. nam vnitas aliquociẽs ſupta reddit quãtitatẽ nuerĩ. ideo prima mẽſu-ra eſt vnũ quod eſt principiu nuerĩ. Ex p-dictis pꝫ φ licꝫ ratio mẽſure primo inue-niatur in quantitatib⁹. tñ ꝑconſequẽs in-uenitur in alijs gñib⁹. vnde in alijs gñib⁹ mẽſuratur vnũqꝫ φ minimo primo ⁊ ſim-plici illius gñis ſicut voces litterate mẽſu-rant̃ littera vel elemẽto ⁊ oẽs mot⁹ mẽ-ſuratur primo motu ⁊ ſimpliciſſĩo ⁊ velo-ciſſĩo qual' eſt mot⁹ celi ⁊ ſimilit̃ eſt in põ-derib⁹ et in cõſonãtijs armonicis ⁊ alijs

Ponitur prima concluſio vnũqdqꝫ mẽſuratur vno. pꝫ ex p̃dictis qꝛ mẽſura debet eſſe indiuiſibil'. cuius ratio dicta eſt qꝛ mẽſura eſt certa ⁊ ideo oporꝫ φ ſibi non poſſit aliquid addi vel remo-ueri ⁊ per cõſequẽs oporꝫ φ ſit indiuiſi-bilis. ſꝫ vnius eſſe eſt indiuiſibile eſſe. ergo vnũqdqꝫ mẽſuratur vno. tamen differunt in nuerĩs et in alijs ſicut dictũ eſt. quia in nuerĩs eſt vnuꝫ ⁊ indiuiſibile ſimplicit̃. et in alijs non eſt vnũ indiuiſibile ſimplicit̃ ſed ſm qd. Aduertenduꝫ tamen φ de ratiõe mẽſure eſt φ per eam cognoſcatur ⁊ certificetur mẽſuratuꝫ. ideo hac cõſide-ratione dicim⁹ ſciẽtiã ⁊ ſenſum eſſe men-ſuras rerũ. eo φ ſciẽtia ⁊ ſenſibilib⁹ cog-noſcim⁹ res. Aduertẽdũ eſt φ duplex eſt ſciẽtie. q̃dam eſt ſciẽtia que eſt cauſa rerũ ſicut ſciẽtia in mẽte artificis eſt cauſa reruꝫ artificialiũ ⁊ talis ſciẽtia eſt mẽſura reruꝫ vñ res artificiales dicunt̃ vere quãdo aſſe-quũtur formã ꝑconceptã in mẽte artificis vnde quia ſciẽtia dei hoc modo ſe habet ad oẽs res ſicut ſciẽtia artificis ad res artificiales eo φ ſciẽtia dei eſt cauſa oĩum rerũ. ideo ſciẽtia dei eſt mẽſura rerũ. Alia eſt ſciẽtia cauſata a rebus ſicut eſt ſciẽtia noſtra quã habemus a rebus naturalib⁹ ⁊ talis ſciẽtia non eſt cauſa rerũ naturaliũ ſed ecõuerſo. vñ licꝫ tali ſciẽtia cognoſca-mus res non tñ tanꝗ̃ principio reruꝫ. ſed tanꝗ̃ habitu quodam cauſato a rebus

Ad rationes ad primaꝫ. dicit̃ φ vnuꝫ ex natura rei noci⁹ eſt multitudĩe dicitur etiam φ licꝫ vnũ vt dicit̃ quãdã pri-uationeꝫ ignotius ſit quo ad nos tamẽ vt ad vnuꝫ eſt reductio omniuꝫ que ſunt ſui gñis ſic vnũ noci⁹ eſt quo ad nos. Ad ſecũdam ſoluta eſt. nam dictuꝫ eſt φ vnũ non eſt idem vnuꝫ ſimpliciter ⁊ vnuꝫ quo mẽſurãtur omnia. Ad tertiaꝫ dicenduꝫ φ non omnia cõponũtur ex indiuiſibilib⁹ ſimpliciter. ſed ex indiuiſibilib⁹ ſecundum quid ſiue ſecundum aliquam compara-tionem.

Queritur ſecũdo. Utrũ vnũ ſit aliqua ſubſtantia per ſe ſubſiſtens. Ar-guitur φ ſic. quia vnum non eſt accidens alicui⁹ ſubſtantie cum p̃dicetur ſecũdum ſubſtantiã vt dicitur in .x. huius ⁊ habe-tur etiaꝫ in .iii. ergo eſt ſubſtantia. Argui-tur ſecundo omne quod habetur per par-ticipationẽ reducit̃ ad illud quod eſt per eſſentiam ſed vnũ repertum eſt participa-tum in multis. ergo eſt vnum per eſſentiã ⁊ ſic illud erit aliqua ſubſtantia per ſe ſub-ſiſtens. In oppoſitũ eſt philoſophus.

Pro reſponſiõe. eſt primo ſci-ẽduꝫ φ de p̃nti mã fuerũt due oppiniões vna fuit pitagoricoruꝫ ⁊ platonicoruꝫ di-cẽtiũ φ vnũ eſt quedã ſubſtantia in ſe ſub-ſiſtens ⁊ non ineſt alicui alſi nature quẽ-admodũ ponebãt ydeas ſeperatas a ſin-gularib⁹. Alia fuit oppinio philoſopho-ruꝫ naturaliuꝫ dicentium. φ vnuꝫ non eſt aliqua ſubſtantia per ſe ſubſiſtens ſed ipſi vni ſupponitur aliqua vna natura ſicut empedocles primũ principiũ ponẽs ami-citiam dicebat amicitiaꝫ ſubici ipſi vni et diogenes ponens aerem dicebat vnuꝫ in eſſe aeri ⁊ ſic de alijs. Sed contra primam oppinionem ponitur prima concluſio.

Unum non eſt aliqua ſub-ſtantia per ſe ſubſiſtens. probatur ſic quia nullum vniuerſale poteſt ſubſiſtere per ſe preter ſingularia. Cuius ratio eſt quia vni-uerſale eſt comune de multis predicans ſi aut̃ eſſet in ſe ſubſiſtens tunc eſſet ſingu-lare quoddam. preter ſingularia ⁊ ſic non

eſſet comune m̄ltis ſ; ens ⁊ vnū ſunt p̄ma
comunia m̄ltis. ergo vnū non eſt ſubſtā
tia per ſe ſubſiſtens p̄ter ſingularia. Et per
eādem rationē; p̄tʒ ꝙ gn̄a non ſunt q̄daʒ
nature per ſe ſubſiſtentes p̄ter ſpecies nec
ſpēs p̄ter inferiora indiuidua nec per hoc
intelligēduʒ eſt ꝙ vnuʒ ſit genꝰ ſ; comune
analogūʒ predicatuʒ de multis ſicut ens
Secūdo probatur cōcluſio nam in q̄lita//
tibꝰ ⁊ in formis ⁊ ſimilr̄ in om̄ibus alijs
gn̄ibus eſt aliqua natura ſubiecta ipſi vni
ſicut eſt in genere colorum aliquis color
qui eſt mēſura aliorū cui attribuitur vnū
vt puta color albus. nam albū eſt primū
⁊ pfectiſſimuʒ in gn̄e coloruʒ nam ſi om̄ia
entia eſſent colores tūc eſſet numerus color
non ꝙ ipſi colores eſſent ſubſtātialr̄ nu//
merꝰ ⁊ ita etiam color albus eſt vnū non
ꝙ vnum ſit ſubſtantia coloris ⁊ ſimiliter
poſſet declarari in om̄ibus

Et eſt ſciendū ꝙ ſicut dicitur
in textu ens ⁊ vnuʒ ſignificāt aliq̄liter ideʒ
⁊ dicitur aliq̄liter quia vnuʒ ſupra ens di//
cit indiuiſionē vnuʒ enim idem eſt ꝙ ens
indiuiſuʒ. ꝙ enʒ ens ⁊ vnū ſignificēt eādē
naturaʒ. p̄tʒ triplici ratione. Prima eſt q̄
ſicut ens traſcēdit om̄es cathegorias p̄di
camētorū non enʒ eſt in p̄dicamēto ſubſtā
tie tātuʒ nec quātitatis ſimiliter etiaʒ vnuʒ
Secūda ratio quia in eſt vnicuiq; nature
ſm̄ ſuaʒ ſubſtantiaʒ. ⁊ non predicat aliam
naturā quā ſubſtātiā illius rei. cum enim
dicit̄ vnꝰ homo non ponitur alia natura
ab hoīe. p̄tʒ q̄ ſi vnuʒ diceret aliam natu//
ram ab homine illa eſſet vna vel ergo ſm̄
ſubſtantiā vel ſm̄ aliquid aliud. ſi ſecūdū
ſubſtantiā idem erat dicēduʒ de primo. ſi
per aliud procedit̄ in infinituʒ. Tertia eſt
quia idem eſt vnūquodq; eſſe ⁊ eſſe vnuʒ
Per diuiſionē aut̄ corrūpitur res ⁊ manet
quādiu eſt vna vt pulcre deducit boecius
tertio de cōſolatione. Sed aduertendū
quia videtur eſſe cōtrarietas in dictis ariſ
totel' ⁊ etiam in dictis in cōcluſione. dictuʒ
eſt enim ꝙ vnum p̄dicatur ſecūdū ſubſtā
tiam ⁊ non predicat aliquam aliam natu
ram a natura cui ineſt pro ſolutione

Sciēduʒ ꝙ ſubſtantia dicitur
multiplicit̄. vno modo dicitur ſubſtantia
ſuppoſitū. vt q̄dam dicebāt vnum ⁊ alia
ſ; vniuerſalia eſſe ſubſtātiaʒ per ſe ſubſiſtēteʒ
extra ſingularia ⁊ cōtra eſt dictū ꝙ vnum
nō eſt ſubſtātia per ſe ſubſiſtēs p̄ter ea deq̄
bus p̄dicatur. Alio modo dicit̄ ſubſtātia
quodq̄d erat eſſe rei. vt natura vel eſſentia
rei ⁊ hoc modo bene verū eſt ꝙ vnum q̄d
cōuertitur cum ente predicatur ſm̄ ſubſtā
tiā ⁊ non ſm̄ naturaʒ aliquā ſuperadditā
ei de quo p̄dicat̄ quēadmodū accidens
eſt aliqua natura preter ſubiectuʒ ſic enim
eſt de alijs vniūſalibꝰ. alias enim non eſt
ſubſtantia per ſe ſubſiſtens preter ſorteʒ ⁊
platoneʒ ⁊ alia ſingularia ⁊ t̄n eſt ſubſtātia
ſecundo modo dicta quia ſignificat natu
raʒ ⁊ q̄dditatē ſortis ⁊ platonis ⁊ ita p̄di//
catur de ipſis ſecūduʒ ſubſtantiaʒ. Et per
hoc p̄tʒ ſolutio prime rationis. Ad ſecū//
daʒ cōſideratur ꝙ om̄e q̄d eſt per p̄ticipa//
tioneʒ reducitur ad aliq̄d q̄d eſt per eſſen//
tiaʒ ſ; non eſt eiuſdeʒ nature vel gn̄is cum
eo q̄d eſt per p̄ticipationē ſicut credebant
platonici ſ; illud q̄d eſt per eſſentiā eſt tātū
vnū ſicut primū ens q̄d eſt extra om̄e genꝰ

Queritur tertio. Utrum vnū
⁊ m̄lta opponātur cōtrarie. Arguit̄ ꝙ nō
q̄ vnū cōtrariorū non conſtituit reliquū
nec eſt pars eius. ſ; vnū conſtituit multitu
dinem ⁊ eſt eius pars ergo ⁊c̄. Secundo
vnū ⁊ m̄lta opponūtur ſicut diuiſibile ⁊ in
diuiſibile ſ; diuiſibile ⁊ in diuiſibile opponū
tur ſicʒ priuatio ⁊ habitꝰ ergo nō opponū
tur cōtrarie ſ; priuatiue. Tertio ſic vnū cō
trariorū ſemꝑ eſt priꝰ altero. queritur ergo
quod illoꝝ eſt priꝰ vel vnū vel multitudo
videtur ꝙ multitudo q̄ vnū cognoſcitur
per m̄ltitudinē etiaʒ quia vnū eſt priuatio
m̄ltitudinis modo habitꝰ eſt prior priua//
tione. Sed cōtra ꝙ vnū ſit prius m̄ltitudi
ne quia vnuʒ cadit in ratione m̄ltitudinis
In oppoſituʒ eſt ariſtoteles. primo videbit̄
de queſito. ſecundo videbitur de cōſequē
tibus ad multitudinē ⁊ vnū. Quo ad pri
mū ſupponit̄ primo ꝙ oppoſitio eſt q̄dru
plex. ſ. contraria ⁊c̄. ſecūdo ꝙ duplex eſt
vnuʒ ⁊ etiam m̄ltitudo ſibi oppoſita q̄d//
dam eſt vnuʒ cōuertibile cum ente repo//
nibili in quolibet genere quia eſt tranſcē//
dens ſicut ens ⁊ huius vnuʒ priuat diui//
ſionem que eſt per cōtradictionē pro q̄nto
aliqua dicuntur diuerſa quia hoc non eſt

eſt vltimuz rei. Secūduz correlariuz eſt ꝙ
tantum vnum. vni eſt contrarium ptz q̃
vnius differentie tantum ſunt duo extre//
ma eo ꝙ extra vltimuz nichil poteſt ſumi
Sed cōtrarietas ē differēt a cōtrariorū tā//
quā vltimū. ergo tātuz vnū vni opponit

Ad rationes · ad primaz dicit
meduz non contrariatur extremis con//
trarietate perfecta. ſed ſoluz ſecūdum q̇d
.ſ. prout meduz cōparatum alteri extre//
moruz habet ratōem alterius extremi. de
ſcda ratōe viſuz eſt in correlario queſtiōis

Queritur quinto · Utrum
priuatio vel habitus ſint radix cōtrarie//
tatis. Arguitur ꝙ non quia principium
in vnoquoqꝫ genere eſt principiuz ⁊ radix
ſed prima oppoſitionuz eſt contradictio
⁊ non priuatiua oppoſitio. Secūda op//
poſitio que eſt imperfectior non eſt princi
pium perfectioris ſed oppoſitio cōtraria
eſt perfectior oppoſitio quam priuatiua
quia vtrunqꝫ extremoruz cōtrarie oppo//
ſitionis eſt natura quedaz. alterum vero
priuatiue oppoſitōis eſt nō ens. ergo ⁊c̄
Tertio ſic cōtraria maxime diſtant vt ptz
per diffinitionē eorū ſed non omnis pri//
uatio diſtat maxiē ab actu. priuatio eniz
albi que eſt coniuncta caliditati non maxiē
diſtat ab albedo. ergo oppoſitio priuati//
ua nō eſt pricipiū cōtrarietatis vel radix

In oppoſituz eſt ariſtotiles
pro reſpōſione eſt priō ſciendū ꝙ cuz ſint
quatuor ſpecies oppoſitōis .ſ. cōtradic//
tio priuatiua. oppoſitio. contrarietatis ⁊
relatiua oppoſitio. Contradictio eſt priā
illaruz probatur quia cōtradictio clau//
ditur in intellectu aliaruz tanquam ſim//
pliciſſima ⁊ priā. quia cōmune eſt omībꝫ
oppoſitis ꝙ non inſint eidem ſuſceptibili
hoc autez eis cōuenit per naturam con//
tradictionis pro quāto vnūquodqꝫ op//
poſitorum claudit negationem alterius
ſicut cecus eſt non videns. albuz eſt non
nigrum pater eſt non filius ergo prima
oppoſitio non eſt contradictio.

Prima cōcluſio · cōtrarietas
differt a contradictione. ptz quia contra//
dictōis nichil eſt meduz ſed cōtrarioruz
eſt aliquid meduz. ergo oppoſitio cōn//
traria differt a contradictoria. Notandū
tamen ꝙ in quibuſdaz contrarijs eſt me
dium eiuſdem generis ⁊ eſt mediū ſub//
iecti ſicut inter albuz ⁊ nigrum primo eſt
mediū eiuſdem generis .ſ. fuſcum vel aliꝰ
mediꝰ color qui non eſt albus neqꝫ ni//
ger. eſt etiam meduz ſubiecti quia eſt ali//
quid quod non eſt album neqꝫ nigrum
in quibuſdaz autem contrarijs eſt medi//
um eiuſdez ſubiecti ſed non eſt eiuſdem
generis quia nō eſt aliqua media q̇litas
inter ſanitatem ⁊ egritudinez ſed eſt me//
dium ſubiecti. quia eſt aliquod ſubiectū
quod non eſt ſanuz neqꝫ egrum vt lapis
In contradictorijs vero non eſt meduz
eiuſdem ſubiecti neqꝫ eiuſdez generis. q̇a
negatio contradictōis non eſt negatio in
gn̄e neqꝫ in ſubiecto ſed eſt negatio extra
ſubiectum ⁊ extra genus. vnde alterum
extremorum contradictionis verificatur
de ente ⁊ aliud de non ente.

Secunda cōcluſio · priuatio
eſt quodā modo contradictio ⁊ quodaz
modo ab ea differt. probat̄ quia priuatio
eſt negatio in ſubiecto apto nato quātuz
ad hoc ꝙ priuatio eſt negatio conuenit
priuatio cuz cōtradictione · Sed quātuz
ad hoc quod cōtradictio neqꝫ req̇rit ſub//
iectū neqꝫ aptitudiēm in ſubiecto differt
vt non ens non dicit̄ cecuz nec quodcūqꝫ
ens dicitur cecuz. ſed ens quod eſt aptū
natū videre. Item alia eſt differentia que
ſequitur ex prima. quia in contradictiōe
omīno nullum eſt medium ſed in oppo//
ſitione priuatiua. ⁊ ſi non ſit meduz eiuſ//
dem generis tamen eſt medium ſubiecti
eſt enim aliquod ſubiectuz quod non eſt
cecum neqꝫ videns. vnde oppoſitio pri//
uatiua non eſt in metha. ſimplicit̄ ſed eſt
in metha. circa ſubiectum ſuſceptibile q̇d
habet aptitudinē ad ſuſceptōez priuatio
nis ⁊ habitus. Ex predictis ptz ꝙ oppo//
ſitio contraria plus accedit ad priuatōez
quam ad contradictōem. cuius ratio eſt
quia in contradictōe nullum eſt meduz
in contrarietate vero ⁊ in oppoſitiōe pri//
uatiua eſt aliq̇d meduz vt declaratuz eſt
⁊ hoc puenit ex hoc ꝙ negatio cōtradic//
tionis eſt extra ſubiectum ⁊ extra genus
priuatio vero eſt negatio in genere ⁊ in

ſubiecto.

Tertia cõcluſio ⁊ reſpõſalis radix cõtrarietatis eſt priuatõ ⁊ habitus probaſ. quia in omi cõtrarietate claudiſ priuatiua oppoſitio tãquaz prior ⁊ ſimplicior nam ſemꝑ vnũ cõtrarioꝝ ſe habz vt ꝑfectuz ⁊ habitus. ⁊ alteruz ſicut priuatio ſicut ptz de calido ⁊ frigido albo ⁊ nigro Iteruz probaſ a ſigno ⁊ per cõparationẽ ad priuatõez ⁊ habitũ. aliq̃ dicunſ diuerſimõe cõtraria. q̃dam eniz dicunſ cõtraria eo ꝙ habẽt in ſe incluſaz priuatõem ⁊ habitũ. vt albuz nigruz calidũ ⁊ frigiduz Alia per hoc ꝙ faciũt actu priuatõem ⁊ habituz vt caliditas ⁊ frigiditas. Tertio modo q2 ſunt factura ſeu habẽt in ſe ratõnez ỽtutem faciẽdi priuatõez ⁊ habitum vt calefactiuum ⁊ frigefactiuum. Quarto modo quia ſunt acceptões priuatõnis ⁊ habitus ſicut calefieri ⁊ frigefieri. Quinto q2 ſunt abiectões ſeu remotões contrarioꝝ vt non calefieri nõ frigefieri. Item tertio q2 generatões ſunt ex cõtrarijs. ſed gñationes fiũt ex priuatõe aut ex habitu ergo cõtrarietas ẽ q̃dã priuatõ. Eſt tñ aduertẽdũ ꝙ priuatio ẽ duplex. quedã eſt q̃ in mente habet ordinez ad ſubiectum. vt tenebra. ⁊ a tali priuatõne fit mot⁹ in habitum ⁊ ecõtra. Alia eſt priuatio que non habet ordinẽ in mente ad ſubiectuz ſ3 per mediũ forme vel habitus quez priuat eo ꝙ eſt corruptio hui⁹ forme ⁊ a tali priuatione non fit mot⁹ in habitũ vt ptz de cecitate ⁊ de morte. Et nota ꝙ tertia cõcluſio intelligiſ de priuatõe primo mõ dicta ⁊ non ſecũdo mõ. ⁊ per hoc ceſſat differẽtia poſita in ꝑdicamentis. inter cõtraria ⁊ priuatõe oppoſita in hoc. ſ. ꝙ a priuatõne non fit mot⁹ in habitũ. ⁊ tamẽ fit motus ab vtroq3 cõtrarioꝝ in aliud. Ad rationes ante oppoſitũ. ad primã diciſ ꝙ cõtradictio eſt priã oppoſitio ſimpliciter. ſ3 priã oppoſitio in gñe eſt priuatiua. vt ptz ex dictis. Ad aliam diciſ ꝙ priuatio eſt pricipiuz ⁊ radix cõtrarietatis ſ3 non priuatio ꝑfecta que. ſ. cauſatur ſm magnaz differentiã a forma vl habitu quẽ priuat vt eſt priuatio ſecũdo modo dicta.

Queritur ſexto. Utrum eq̃le opponaſ magno ⁊ paruo. Arguiſ ꝙ ſic ratõibus. tex. primo q̃a hac dictõe vtrũ non vtimur niſi in oppoſitis. vt ſi q̃ratur vtruz hoc ſit albũ vel nigruz. non autem queriſ vtrum hoc ſit homo vel albũ. niſi hac ſuppoſitõne q2 idem non ſit homo ⁊ albũ. Et hac dictõe vtimur in eq̃li magno ⁊ paruo. Secũdo ſic ineq̃le eſt contrariũ equali ſ3 ineq̃le eſt cõmune magno ⁊ paruo. ergo equale cõtrariatur magno ⁊ paruo. Tertio inequale attribuiſ dualitati ⁊ nũero pari ſm pictagoraz. ſ3 ineq̃le opponiſ equali ergo idez opponiſ duobus. In oppoſitũ arguiſ ratõibus. textus prima magnũ ⁊ paruũ ſunt cõtraria ſi igiſ equale eſt contrariũ magno ⁊ pũo vnũ erit contrariũ duob⁹ quod ſuperius imꝓbatum eſt q2 tantũ vnuz vni eſt cõtrariũ. Secũda ratio. non eſt cõtrarietas medij ad extrema eo ꝙ cõtrarietas ẽ ꝑfecta diſtãtia que non eſt medij ad extrema ſed extremi ad extremum. ſed equale mediat inter magnuz ⁊ paruuz ergo eis non contrariatur. Pro reſponſione eſt primo

Sciendum ꝙ magnuz ⁊ pũuz dupliciter accipiunſ. Uno mõ abſolute prout magnũ eſt habẽs magnitudinem vel quãtitatez cõtinuaz ⁊ ſic magnũ non opponiſ equali. ſ3 magnũ poteſt eſſe eq̃le Alio modo capitur comparatiue prout magnũ idez eſt ꝙ maius. ⁊ pũũ idem eſt ꝙ minus. ſm ꝙ alteri comparaſ. ⁊ excedẽs in quãtitate diciſ magnũ ⁊ exceſſum diciſ paruũ ⁊ ſic equale habz oppoſitõez ad magnum ⁊ paruum.

Prima concluſio. equale ⁊ inequale inter ſe opponunſ cõtrarie ſed quodlibz illoꝝ opponiſ ralatiue ad ſuũ correlatiuũ vt eq̃le eq̃li. ineq̃le inequali

Secunda concluſio. equale non cõtrariatur magno ⁊ paruo. ptz per rationes poſt oppoſitum.

Tertia concluſio. equale priuatiue opponiſ pũo ⁊ magno. probatur q̃a equale eſt quod non eſt maius neq3 minus ⁊ tñ ipm eſt natũ eſſe maius aut min⁹. ſ3 negatio in ſubiecto apto nato eſt priuatio. ergo equale priuatiue opponiſ

illud. vnum enim dicit quod eſt ſic vnuȝ ꝙ nõ illud. vnũ enīȝ eſt ens in ſe indiuiſũ ⁊ ab omni alio diuiſum ⁊ multitudo ſibi oppoſita eſt tranſcẽdens ⁊ cauſatur ex di// uiſione ſecũdum cõtradictioneȝ. Aliud eſt vnum quod eſt principium numeri ⁊ tale ſoluȝ eſt in genere quãtitatis ⁊ addit ſupra ens rationeȝ menſure ⁊ tale vnum priuat diuiſionem quãtitatis continue ⁊ multitudo ſibi oppoſita eſt ſolum in ge// nere quãtitatis queſtio poteſt intelligi de vno vtroqȝ modo dicto ⁊ de multitudiẽ ſibi oppoſita. ex p̃dictis ptȝ ꝙ vnũ ⁊ mľ// titudo opponũtur ſicut diuiſibile ⁊ indi// uiſibile. nam vnũ eſt indiuiſibile. aut nõ actu diuiſum. ſed ratio multitudinis eſt ꝙ ea que ſunt multa aut ſunt actu diuiſa aut diuiſibilia. Nam ea que ſũt actu diui ſa ſunt actu multa ſed ea que ſunt diuiſi// bilia ſunt multa potentia.

Concluſio vnũ ⁊ multa non opponũtur contradictorie priuatiue vel relatiue. primo non cõtradictorie. ptȝ q̃a vnum cõtradictoriorũ verificatur de ente ⁊ reliquũ de non ente ſed vnum ⁊ multa verificanť de ente ⁊ non de non ente quia non ens non eſt vnum nec multa. Secũ// do non opponũtur priuatiue qȝ licȝ vnuȝ videať importare priuatõem non tamen importat priuatõem puraȝ ſed dicit ali// quam naturam poſitiuam. Nam vnum non ſolum dicit indiuiſionem. ſed etiam dicit ens indiuiſum. Similiter autem eſt de contrarijs nam licȝ vnũ ſe habeat per modũ priuatõis reſpectu alteri⁹ vtruqȝ tamen dicit naturaȝ aliquam poſitiuam aloquin non ponerẽtur ſub genere par// ticipantia naturam ſui generis. Tertio non opponuntur relatiue quia vnum ⁊ multa dicuntur abſoluta. Quo ad ſecũ// dum vbi videnduȝ eſt de cõſequentibus ad vnum ⁊ multitudinem. Eſt ſciendũ ꝙ tria ſunt cõſequẽtia. idem. equale. ⁊ ſi// mile. idem eſt vnuȝ in ſubſtantia. equale vnũ in quãtitate. Simile vnũ in q̃litate ⁊ oppoſita illorũ cõſequũtur mľtitudiẽȝ

Primo ſciendũ. ꝙ idem dicitur tribus mõis. Primo modo aliqua dicũtur eadem ſecũduȝ ſuppoſita tãtuȝ ſiue ſecũdum ſubiectuȝ vt album ⁊ mu// ſicum ſi ſunt in eodem ſubiecto vt in ſorte ⁊ hec dicuntur eadem numero. Secun// do modo aliqua dicũtur eadeȝ ſecũduȝ ſpeciem vel eſſentiaȝ ⁊ non ſecũdum ſup// poſitũ vt ſortes vel plato. Tertio modo aliqua dicuntur eadem vtroqȝ modo. ſ. ſecundum ſpeciem ⁊ ſecundum ſubiectũ ⁊ hoc modo ſortes eſt idem ſibi ipſi.

Secundo ſciendũȝ ꝙ ſimile dicit tribus modis. Primo modo ali// qua dicuntur ſimilia que conueniunt in eodem ſecũduȝ ſpẽm vt trigonus equa// liuȝ angulorũ dicetur ſimilis tetragono quia habet ſimilitudiẽȝ in equalitate an// gulorũ. Alio modo dicũtur ſimilia que cõueniunt in aliqua eadẽ qualitate ſuſci piente magis ⁊ minus ⁊ in eodem gra// du vt duo homines albi dicũtur ſimiles Tertio modo dicũtur ſimilia que parti// cipant aliquam qualitateȝ ſecũduȝ ma// gis ⁊ min⁹ ⁊ conueniunt in illa qualitate ſecũdum ſpecieȝ vt magis album ⁊ mi// nus album dicuntur ſimilia. Quarto dicuntur ſimilia que conueniunt in plu// ribus qualitatibus licȝ differant in alijs vt ſtagnum ⁊ argẽtum dicuntur ſimilia Hic autem non fit mẽtio de equali quia non dicitur mľtipliciter niſi forſan mo// di equales ſumantur ſecũdum ſpeciem quãtitatis. Et quia idem ⁊ diuerſuȝ op// ponuntur ⁊ ſimile ⁊ diſſimile. ideo quot modis dicitur idem ⁊ ſimile tot modis dicitur diuerſum ⁊ diſſimile. Eſt tamen aduertendum ꝙ idem ⁊ diuerſum non opponũtur contradictorie. quia ſemper alterũ cõtradictorioruȝ verificať de ente alterum de non ente. Nam omẽ ens eſt idem enti vel ab eo diuerſum. ſed verum eſt ꝙ ens non eſt ideȝ non enti. vñ idem ⁊ non idem opponuntur contradictorie

Tertio ſciendum ꝙ diuerſum eſt in plus quã indifferẽs quia omẽ ens eſt idem omni enti vel ab eo diuerſũ ſed non omẽ ens eſt idem omni enti vel ab eo differẽs. Nam ea que ſe ipſis diffe// runt ⁊ non cõueniunt in aliquo dicunť diuerſa ⁊ nõ differẽtia ſicut due differẽtie condiuidẽtes aliquod genus ſicut etiaȝ

duo diuerſa predicamēta. ſed differētia dicuntur que per aliquid aliud differunt ⁊ cōueniūt in aliquo quod eſt gen⁹ ſpēs

Sciendum eſt ꝙ differentia genere ſunt quoꝛū non eſt materia eiuſdem generis nec habent ad inuicem generationē ⁊ hoc ideo quia genus ſumitur a materia. Et differentia ſpetie ſunt quoꝛū eſt idem genus ⁊ differunt ſecūdū formā quia ſpecies ſumitur a forma

Ad rationes ante oppoſitum. ad primā dicitur ꝙ cum contraria ſint differētia ſecūdum formam vtrunqꝫ cōtrariorum debet conſiderari dupliciter. primo modo vt totū completū habens ſpēm ⁊ formam ⁊ ſic vnū ⁊ multa opponūtur nam illud quod eſt vnum non eſt multa Alio modo cōſideratur vnū vt eſt pars habentis ſpeciem ⁊ formā ⁊ ſic non opponuntur. ⁊ ſimiliter inuenitur diſtinctō in numeris. binarius enim conſideratur dupliciter. vno modo vt eſt totū habēs ſpeciem ⁊ formam. ⁊ ſic eſt ſpecies diſtincta a trinario. Alio modo cōſideratur vt eſt pars trinarij habētis ſpeciem ⁊ formā ⁊ ſic nō eſt diſtinct⁹ a trinario ſed eſt pars eius. Ad ſecundam dicitur ꝙ vnū non ſolum priuationem ⁊ indiuiſionem dicit ſed etiam dicit aliquid poſitiuum. ſ. ens ⁊ propter hoc opponitur contrarie multitudini. Ad tertiam dicitur ꝙ in multitudine poteſt conſiderari ipſa diuiſio. ⁊ ipſa multitudo. diuiſio autem prioꝛ eſt vno. nam vnum eſt priuatio diuiſionis Nam vnū eſt quod non diuiditur. ſed multitudo eſt poſterioꝛ vno. vt bene arguebat. vnde diuerſa non dicūtur multa niſi vtriqꝫ attribuatur ꝙ ſit vnum vnū ⁊ multitudo eſt ex vnitatibus primo ergo cadit in intellectu ens. ſecundo diuiſio tertio vnum. quarto multitudo.

Queritur quarto. Utrum diffinitio cōtrarioꝛum ſit bene poſita in q̄ dicitur contraria ſunt que plurimū differunt in eodem genere in eodē ſubiecto ⁊ ſub eadem poteſtate. Arguitur ꝙ non q̄a medium cōtrariat extremis. ⁊ tamē non maxime diſtat ab eis. Secundo ſic ea que ſunt diuerſoꝛum generū magis diſtant quam que ſunt eiuſdem ⁊ tamē contraria ſunt ſub eodem genere. In oppoſitum eſt philoſoph⁹. pro ſolutione ſuppoitur; primo ꝙ eſt aliqua maxima differentia. probatur quia in aliquo genere contingit magis ⁊ minus differētie ſed vbi eſt magis ⁊ minus eſt maximū ⁊ non proceditur in infinitū ergo eſt aliqua maxiā differentia. Secūdo ſupponitur ꝙ differentia ſiue diſtantia non eſt inter illa que ſunt diuerſoꝛum generum ſed inter differētia ſpetie que ſunt eiuſdē generis. patꝫ. primo q2 differētia ſiue diſtātia eſt inter ea inter que eſt motus vel tranſmutatio. ſecundo. patꝫ quia cōtingit ea que ſunt diuerſoꝛum generum ſimul in eſſe eidē ſuſceptibili ſicut albedo ⁊ dulcedo in lacte ⁊ ſic differētia ſiue diſtantia non eſt inter ea que differunt genere vnō relinquitur ꝙ differentia ſiue cōtrarietas eſt inter illa que differunt ſpetie. ⁊ conueniunt genere. Quarto ſupponitur ꝙ differētia ſpē ſunt maxiē contraria. patꝫ quia generationes fiunt ex contrarijs tanquā ex vltimis ⁊ vltimoꝛū maxima eſt diſtātia ⁊ non medioꝛum ergo contraria maxime diſtant. Hijs viſis ponit̄ concluſio

Diffinitio contrarioꝛū eſt bene poſita. probat̄ per ſinglās particulās primum ꝙ contraria plurimū differant patꝫ ex dictis quia aliqua maxima differētia eſt reperienda vt dicit primā ſuppoſitio maxiā autem differentia non eſt diuerſiū genere. ſed ꝙ contraria plurimū differāt in eodem ſubiecto. patꝫ quia contrarioꝛū eadem eſt materia cum ſint ad inuicem tranſmutabilia ſed ꝙ ſint ſub eadē poteſtate ⁊ ſub eadem ſcientia. probatur quia ſcientia eſt circa gen⁹ vnum. modo contraria ſunt ſub eodē genere. ergo cōtraria ſunt ſub eadē poteſtate. nā ſciētia eſt potētia ratōalis vt in cōcluſiōe dictū eſt. Ex p̄dictis duo patent coꝛrelaria. primū eſt ꝙ cōtrarietas eſt differētia pfecta. patꝫ quia cōtrarietas eſt maxima differentia. modo maximum in vnoquoqꝫ genere eſt perfectum. patꝫ quia maximū eſt quod nō exceditur ab alio. ſed perfectum eſt extra quod nichil contingit accipere eo quod perfectū attingit finē. modo. extra finem nichil eſt accipere q2 finis

paruo ꝛ magno. Ex quo pꝫ ꝙ eq̄le non
opponit contrarie magno ꝛ paruo. quia
equale nō eſt pura negatio magni ꝛ pui
non enim omne quod eſt magnū aut puū
dicit equale. ſed ſolū illud quod eſt natū
eſſe magnū ꝛ puū. Ex quo pꝫ ꝙ equale
eſt mediū per ab negatōem. Eſt tn̄ aduer
tendum ꝙ opinio aliquorū fuit ꝙ ſicut
inter contrarie oppoſita eſt mediū per ab
negatōez. Ita inter q̄cunq; poteſt eſſe tale
mediū ſicut inter puum ꝛ magnū quod
nec puū nec magnū eſt. ita inter manū
ꝛ calceū dabitur mediū per ab negatōez
quod. ſ. nec erit man⁹ nec calceus. Sed
hec opinio falſa eſt. q2 mediū per ab ne//
gatōem non eſt niſi eorum q̄ ſunt oppo//
ſita. etiam que ſunt vnius differētie quaſi
vni⁹ generis. i. extrema vni⁹ differētie cō//
trarie alteri. que differētie ſūt gn̄s vnius
et ideo poteſt eſſe mediū per ab negatōez
non aūt ſic de omnib⁹ alijs q2 non omia
ſunt vnius generis nec vnius differentie.
Ratōes aūt ante oppoſitū bene ꝓbāt ꝙ
eq̄le bene opponit puo ꝛ magno.

Queritur ſeptimo. Utrum
vnū ꝛ mlta opponant. arguit ꝙ non q2
mlta opponunt paucis ſed tm̄ vnum eſt
vni contrarium ergo vnum ꝛ multa non
opponuntur. In oppoſitum eſt philo//
ſoph⁹ in textu pro reſponſione. Eſt primo

Sciendum ꝙ duplex eſt vnum
ꝛ etiam eſt duplex pluralitatis ſibi oppo//
ſita. quoddā eſt vnū quod couertitur cū
ente ꝛ tale vnū nichil aliud eſt quā ens
indiuiſū. Aliud eſt vnū qd̄ eſt pricipiū
nueri ꝛ determinatū ad genus quātitatis
ꝛ tale vnū addit ſupra vnū quod couer//
titur cum ente ratōem mēſure. vnū enim
quod eſt pricipiū nueri eſt mēſura illius
numeri. Similiter duplex eſt multitudo
q̄dam eſt oppoſita vni. q̄daꝫ couertitur
cū ente ꝛ talis mltitudo trāſcendens eſt
ſicut vnū ſibi oppoſitū vnde ꝛ huiuſmōi
ꝓportionata multitudo dicit pluralitas
entiū. Unde ex hoc ſolo ꝙ aliqua diuiſa
ſunt dicūtur mlta. Alia eſt multitudo de
gn̄e quātitatis ꝛ addit ſupra mltitudinē
trāſcendētē hoc quod eſt eſſe mēſuratū
vno quia talis multitudo eſt numerus
numer⁹ aūt diffinit in hoc decimo quia
eſt multitudo menſurabilis vno. Ex hoc
apparet ꝙ ſicut vnū quod couertitur cū
ente eſt commuē ꝛ quaſi genus ad aliud
vnū quod eſt pricipiū numeri. ita mlti//
tudo tranſcēdens eſt quaſi gen⁹ ad nu//
merū. nuer⁹ enim ſupra huiuſmōi mltitu
dinē addit hoc qd̄ eſt eſſe mēſuratū vno

Secundo ſciendum eſt ꝙ
mltū ſiue mltitudo ſic dicit duplex. vno
modo abſolute. ꝛ ſic multitudo idem eſt
qd̄ pluralitas vel quātitas diſcreta. vn̄
hoc modo mltitudo eſt quaſi genus ad
pluralitatem ꝛ paucitatē. Alio mō dicit
mltitudo relatiue ꝛ ſic mltitudo eſt quā
titas excedēs vel ſimpliciter vel reſpectu
alicui⁹. ſimpliciter. quādo quātitas exce//
dit reſpectu eorū que cōmuniter in reb⁹
ſūt ſui generis vt quādo pluit in magno
exceſſu. vt pter ſolitū curſū nature dicit
mlta pluuia. reſpectu alicui⁹ ſicut decem
homines dicūtur mlti reſpectu triū ꝛ
ſic hoc modo mltitudo eſt quātitas exce
dens ꝛ paucitas multitudo exceſſa.

Ponitur prima concluſio
vnū quod couertitur cum ente opponit
multitudini cōtrarie. hec cōcluſio ꝓbata
eſt ſupra q2 vnū dicit priuatōem multi//
tudinis. ꝛ non dicit priuatōem purā ſed
priuatōem fundatā in natura. illud autē
ꝙ ſic ſe habet opponitur alteri contrarie
ergo vnū opponit mltitudini contrarie

Secunda concluſio. vnum
qd̄ ē pricipiū nueri opponit mltitudini
oppoſitōe relatiua. ſicut mēſura ꝛ men//
ſurabile. pꝫ q2 de ratione nueri eſt ꝙ ſit
mēſurabilis vno. ꝛ de ratione vni⁹ eſt ꝙ
ſit mēſura nueri. ꝛ ſic numer⁹ ſe habet vt
mēſuratum. vnū vt mēſura. relinquitur
ergo ꝙ vnū ꝛ multa ſunt de gn̄e ad ali//
quid. ꝛ relatiua tertij mōi que. ſ. refferū//
tur ſecūdū mēſurā ꝛ mēſurabile ꝛ non
ſunt relatiua ſecūdū eſſe. ſed ſecūdū dici

Nota ꝙ dictum eſt notanter in
cōcluſione ꝙ vnū quod eſt pricipiū nu//
meri. quia vnū quod couertitur cū ente
non opponitur mltitudini relatiue ſicut
mēſura mēſurabili q2 tale vnū abſtrahit
a ratione mēſure ꝫ ſicut dictū eſt oppo//
nitur cōtrarie mltitudini. Utrum aūt

vnũ quod eſt pricipium numeri oppo//
natur multitudini cõtrarie aut priuatiue
Ad hoc dicit̃ ꝙ vnũ ⁊ mlta poſſunt cõ//
ſiderari dupliciter. Uno mõ ſm ratõem
meſure ⁊ meſurabilis. ⁊ ſic opponuntur
relatiue vt dicit ſcda concluſio. Alio mõ
ſm ꝙ vnum priuat diuiſionẽ que eſt ſm
q̃titatẽ ex qua q̃dam diuiſione cauſatur
mltitudo que eſt numer⁹. ⁊ ſic videtur ꝙ
vnũ opponat̃ mltitudini cõtrarie. ⁊ ꝓpt̃
ea dicit ꝙ vnũ cõſideratum ſm formaꝫ
⁊ ſm indiuiſioneꝫ cõtrariatur mltitudini

Tertia concluſio. accipiẽdo
mltuꝫ ⁊ paucuꝫ ralatiue opponunt̃ con//
trarie. vt dicit albert⁹ oppoſitõe cõtraria
que eſt ſm diuerſos reſpectus. probatur
quia mltuꝫ dicitur quãtitas excedens. et
paucũ dicit quãtitatem exceſſam. ⁊ ita ſe
habent ſicut excedens ⁊ exceſſuꝫ. Notãter
dicitur cõſiderando multũ relatiue quia
multuꝫ abſolute cõſideratuꝫ eſt ſuperius
ad paucũ. vnde paucitas eſt multitudo
dicta abſolute. ſicut duo ſunt pauca. ⁊ tñ
ſunt mlta capiendo multum abſolute. ⁊
per hoc pꝫ ſolutio ad ratões.

Queritur octauo. Utrum
media cõtrarioꝛuꝫ componant̃ ex cõtra//
rijs. Arguitur ꝙ non. quia cõtraria ſunt
forme q̃dam ſed forma eſt ſimplex ſcdm
actorem ſex pricipioꝛum ergo media cõ//
trarioꝛuꝫ ſunt ſimplicia ⁊ per cõſequens
non ſunt compoſita ex cõtrarijs. Scdo
ſic. ſecundum porphiriũ in p̃dicabilibus
diuerſe ſpecies non cõcurrunt ad cõſtitu//
tioneꝫ tertie ſpeciei ſed cõtraria ſunt ſpẽs
diuerſe. ſimiliter mediũ eſt ſpecies q̃dam
ergo medium non componit̃ ex extremis
Arguitur tertio. ea que ſunt ſibi inuicem
impoſſibilia non conueniunt ad cõſtitu//
tioneꝫ alicui⁹ ſed cõtraria ſunt huiuſmõi
ergo mediuꝫ non componit̃ ex extremis
Quarto ſic mediũ diſtãtia locali non vi//
detur componi ex extremis ⁊c. In
oppoſitũ eſt ariſtotiles ad dubiuꝫ cõfoꝛ//
miter ad textuꝫ reſpõdetur per ꝓpoſitõ//
nes. Prima propoſitio eſt. media ſunt in
eodem genere cuꝫ extremis. probatur ſic
quia mediuꝫ eſt illud in quod mutatum
prius cõtinue per trãſit quaꝫ in extremuꝫ
⁊ ſic fit tranſitus de medijs in extrema. ⁊
ecõuerſo ſed non fit tranſmutatio niſi in
illis que ſunt eiuſdẽ generis non enim fit
tranſitus de albo in iuſtuꝫ ergo neceſſe
eſt media eſſe in eodeꝫ gñe cum extremis
Secũda ꝓpoſitio. media ſoluꝫ ſunt op//
poſitoꝛũ. probat̃ qꝛ media ſũt coꝝ quoꝝ
fit trãſmutatio ſꝫ trãſmutatio ſoluꝫ fit int̃
oppoſita maioꝛ pꝫ ex diffinitione medij
minoꝛ declarat̃ in. iii. phiſi. Tertia ꝓpo//
ſitio media non ſunt omnium oppoſitoꝛũ
ſed ſolum cõtrarioꝛum pꝫ cõcluſio quia
cõtradictorioꝛuꝫ nõ ẽ mediũ pꝫ per diffi
nitõem qꝛ cõtradictio eſt oppoſitionũ cu
ius ſm ſe non eſt mediũ. vnde ſemꝑ alte
ra pars cõtradictõis ineſt ſiue ſit ens ſiue
non ens. Secundo priuatiue oppoſito//
ruꝫ non eſt medium eiuſdem generis licꝫ
ſit medium ſubiecti vt ante dictum eſt

Sed de hijs que ſũt ad ali//
quid Notãduꝫ ꝙ ea que ſunt ad aliquid
dupliciter dicũtur qꝛ q̃dam ſunt quoꝛuꝫ
vnũ per ſe reffertur ad aliud. alteruꝫ non
non per ſe reffertur ad ipm. ſed ſoluꝫ ſm
rationem q̃a aliud reffertur ad ipm ſicut
ſunt relatiua tertij mõi vt ſciẽtia ⁊ ſcibile
⁊ illoꝛum non eſt mediuꝫ. cuius ratio eſt
quia non ſunt eiuſdem gñis cum vnum
per ſe refferatur ad aliud ⁊ non alterum
Alia vero ſunt que mutuo refferũtur ad
inuicem ⁊ quedam illoruꝫ ſm reſpectus
cõtrarios. ⁊ illoꝛum bene eſt medium vt
magni ⁊ parui quoꝛuꝫ medium eſt equale
Relinquit̃ ꝙ media non ſunt niſi cõtra//
rioꝛũ. Decima ꝓpoſitio ſpẽs cõtrarie
habent cõtraria prioꝛa ex quib⁹ compo//
nũtur. ſ. cõtrarias differẽtias quia cõtra
rie ſpẽs ſunt ſub eodeꝫ gñe ſed gen⁹ vnuꝫ
non contrahitur ad diuerſas ſpecies niſi
per differẽtias cõtrarias. cõtrarietas aũt
cõtrariarum differẽtiarum prioꝛ eſt con//
trarietate ſpecierũ quia cõtrarie differẽtie
faciũt cõtrarias ſpẽs. Quĩta ꝓpoſitio
ſpecies medie habẽt etiam cõtraria me//
dia ex quibus cõſtituũtur. pꝫ quia cum
media ſit eiuſdẽ generis ⁊ omnis ſpẽs ex
gñe ⁊ differentia cõſtituãtur neceſſe eſt ꝙ
media cõſtituant̃ ex gñe ⁊ differentijs vt
pꝫ de medijs coloꝛib⁹. ſꝫ hec differentie

ex quibus cõſtituunť medij colores non
poſſunt eſſe differẽtie cõſtitutiue ſpecierū
extremarū vt albi ⁊ nigri. ergo oportet ꝙ
differẽtie cõſtitutiue mediorū colorū ſint
media inter differẽtias cõſtitutiuas con//
trariarū ſpecierū. ſ. albi ⁊ nigri. qꝛ ſicut ſe
habet ſpecies ad ſpeciē ita ſe habent diffe
rẽtie ad differẽtias. Ideo oportet ꝙ ſicut
medij colores ſũt ſpẽs medie inter ſpẽs
cõtrarias ita differẽtie cõſtitutiue medio
rum colorū ſint medie inter differentias
cõtrarias. que dicuntur prima ꝯtraria ⁊
cõſtituunt ſpẽs cõtrarias. Sexta ꝓpo
ſitio ⁊ reſpõſalis media cõtrariorū cõpo
nunť ex contrarijs. probať quia prius fit
trãſmutatio vni⁹ cõtrariorū in medium
quā in alterū. cuius cauſa eſt qꝛ mediū
plus accedit ad naturã vni⁹ extremi quā
alterum vñ mediū comparatū vni extre
morū videtur eſſe aliud ſicut rubeū cõ//
paratū ad albū videtur nigrū ⁊ compa
ratū ad nigrū videtur albū. ⁊ ſic mediū
quodã mõ videtur eſſe vtrunqꝫ extremo
rum. vñ pꝫ ꝙ mediū componiť ex extre//
mis. contraria aũt ſunt ſimplicia q̇a non
componunť ex ſe inuicẽ ⁊ qꝛ ſunt ſimpli//
cia ſequiť ꝙ ſunt pñcipia illorū mediorū
Ex hoc pꝫ ꝙ media componunť ex ipſis
vt dictū eſt. Aduertẽdū eſt tñ pro ſo//
lutione rationū ꝙ ſicut in mixtiõe elemẽ
ta cõueniunt ad ratõem mixti ⁊ comple
ta mixtõe elemẽta. ſubãſtialiter corrum
pitur ⁊ gñatur mixtū qđ eſt vnius forẽ
tãtū ita ꝓportionabiliť poſſunt in mo//
tu miſceri. cõtraria ad cõſtitutõem medij
Sed gñato medio corrumpiť cõtraria
ſm ſubſtantiã ⁊ gñatur mediū quod eſt
vni⁹ ſpẽi ⁊ vna forã ſimplex diſtincta ab
ipſis cõtrarijs. nec mediū eſt vnū niſi per
ab negatõnem q̇a aliter non eſſet eſſentia
vni⁹ ſpẽi nec forma ſimplex. Et per hoc
pꝫ ſolutio triū primarū ratõnū. Sed
pro ſolutõe vltime ratõis diciť ꝙ mediū
poteſt cõponi ex extremis dupliciť. Uno
modo ſm ſpẽm ⁊ formā ⁊ ſic medium
inter formas cõtrarias componiť ex extre
mis vt medij colores ex albo ⁊ nigro
Alio mõ ſm potentiã ⁊ v̾tutē ⁊ ſic medi
um in diſtãtia locali componiť ex extre//
mis. vel dicẽdū ꝙ illa compoſitio lo//
q̇tur de medijs inter vera contraria que
ſunt ad inuicẽ trãſmutabilia per ſuã ac//
tionẽ cui⁹ non ſunt cõtraria in magnitu
dine locali.

Queritur nono. Utrū cõtrarietas ſit differẽtia ſm ſpẽ. Arguiť ꝙ nõ
qꝛ maſculinū ⁊ femininū ſunt cõtraria. et
tñ non differũt ſm ſpẽ. non enī maſcu//
lus differt a femina ſm ſpẽm. Scđo ſicut
differẽtia ſm ſpẽm reperiť in omi predi//
camento quia in quolibet predicamento
reperitur diuiſio generis in ſpẽs diuer//
ſas ⁊ tñ cõtrarietas non inueniť in quo//
libet p̄dicamẽto. ſubſtãtie enī ⁊ q̄ntitati
nichil eſt cõtrariū. ergo cõtrarietas non
eſt differẽtia ſm ſpẽ. Tertio ſic oppoſitõ
differẽtiarum per quas differunt ſpẽs eſt
priuatõnis ⁊ habit⁹ oppoſitio. qꝛ oppo//
nunť ſm ratõem cõmunē ꝑfecti ⁊ imꝑfecti
ergo cõtrarietas nõ erit differẽtia ſm ſpẽ

In oppoſitū eſt ariſtotiles pro reſpõſiõe. Eſt primo ſciẽdum ꝙ ad
hoc ꝙ aliqua ſint diuerſa ſpecie oportꝫ ꝙ
vnū ſit diuerſū ab altero ⁊ in eis ſit aliqđ
cõmune ꝙ in eis diuerſificatur. illud aũt
cõmune eſt gen⁹ ex quo ſequitur ꝙ neceſſe
eſt diuerſa ſpẽ eſſe in eodẽ gñe. Nā gen⁹
eſt qđ ẽ cõmune differẽtib⁹ ſpẽ ſm ſubſtã
tiā ⁊ in eas diuiſū ſm differẽtiā ſubſtã
tialē. ⁊ non per accidẽs. Aduertẽdū tñ
ꝙ aliter diuidiť gen⁹ per differẽtias. aliť
materia per forãs. Nā mã addiť forẽ ſi//
cut pti. vñ mã non eſt ipm compoſitū ꝫ
aliq̇d eius. ꝫ differẽtia diuidẽs gen⁹ ad//
ditur gñi non tãquā pars vna alteri pti
ꝫ ſicut totū toti. gen⁹ enī ⁊ differẽtia dicũt
totū qđ dicit ſpẽs. alioq̇n non p̄dicareť
de ipa ſpẽ. Uerũtamen gen⁹ ⁊ differẽtia
dupliciť poſſunt cõſiderari. vno mõ ſm
illđ a quo imponiť nomẽ gñis ⁊ differẽ//
tie. ⁊ illo mõ ſe habent ſicut mã ⁊ forã q̇a
nomẽ gñis imponiť a mã. ⁊ nomẽ diffe
rẽtie a forã. Alio mõ poſſunt cõſiderari
quãtū ad id cui nomen imponiť qđ eſt
totū. ⁊ ideo ſic genus ⁊ differentia non ſe
habẽt ſicut mã ⁊ forã. ⁊ ideo notãter dici
tur in textu ꝙ gen⁹ diuidiť ſm ſubſtãtiā
⁊ non ſm accidens. ſiue genus ſit forma
ſiue aliter ſe habeat

Secundo ſciendū ꝙ licꝫ gen⁹ ſit cõmune plurib⁹ ſpẽbus. tñ diuiſio

gñs fit in ſpēs oppoſitas ⁊ contrarias ⁊ hoc ꝑpter diuerſitatē differētiarū cōtrahētiū genus ad cōtrarias ſpēs. ſicut hō ⁊ equus nō ſunt vnū animal. vñ animal in eis ē diuerſū ſm ſpēꝫ. probatur inductiue ⁊ ratōe. inductiue ſic qꝛ omnis diuiſio ē per oppoſita cuiꝰ ratio eſt qꝛ ea que non ſūt oppoſita poſſunt in eſſe eodeꝫ ſimul. vñ nō neceſſario ſunt diuiſa. cū ergo diuiſio ſit vniꝰ in mlta ⁊ diuerſa. ſequitur ꝙ diuiſio eſt per oppoſita. Ex hoc arguitur. diuiſio eſt per oppoſita ⁊ nō per alia quā per cōtraria. ergo diuiſio ē per cōtraria. minoꝛ ptꝫ primo qꝛ diuiſio gñs non eſt per cōtradictoria. qꝛ altera pars cōtradictōis .ſ. negatio non eſt in gñe cū ſit per ſe nō ens. neqꝫ fit per relatiua. qꝛ ea per que fit diuiſio gñs non ad ſe inuicē referuntur ⁊ ſic relinquitur ꝙ diuiſio gñs in ſpēs fit per cōtraria. Scdo probatur ratōne qꝛ diuerſa ſpē ſunt q̄ cōtinentur ſub eodeꝫ gñe ⁊ ab inuiceꝫ differūt. ſꝫ hoc cōuenit contrarijs ergo diuerſa ſpē ſunt cōtraria. Item q̄a diuerſa ſpē eſt eſſe in eodeꝫ gñe ⁊ ex natura habere cōtrarietateꝫ q̄ eſt contrarietas differētiarū. Et per oppoſitū eadē ſpetie ſunt q̄ non habēt cōtrarietateꝫ vt indiuidua eiuſdē ſpēi. Ex p̄dictis ptꝫ aliq̄liter ꝙ genꝰ nec eſt idē ſpē cū ſua ſpē. nec ſpē diuerſū a ſuis ſpecialibꝰ ptꝫ qꝛ differētia ſpē ſunt quoꝝ differētie ſunt diuerſe. Et eadeꝫ ſpē quoꝝ differētia eſt eadē ſꝫ genꝰ non habet eadem differentiā neqꝫ alterā a ſuis ſpēbus. qꝛ genꝰ nullā habet differētiam ꝙ ptꝫ qꝛ ſicut materia cognoſcitur per carentiā ⁊ negatōeꝫ omniū formarum ita genus qđ ſe habet per modū materie nullā habꝫ differētiam actu. ſꝫ cognoſcitur per carentiā earū. Veruꝫ eſt tñ ꝙ habet differētias in poteſtate ſicut materia eſt in potētia ad formās. Ex p̄dictis ptꝫ ꝙ ea q̄ ſūt diuerſorū generū nō ꝓprie dicuntur differētia ſpē. ſꝫ magis differētia gñe. differētia aūt ſpecifica ē eoꝝ q̄ ſūt eiuſdē gñs

Notandum circa predicta pro ſolutōe rationū ꝙ duplicia ſūt cōtraria. q̄daꝫ q̄ conſequūtur formā ſubſtātialeꝫ ⁊ qꝛ ſpēs eſt forma ideo talia cōtraria faciūt diuerſitatē ſm ſpēꝫ vt ratōale ⁊ irratōale. Alia ſunt q̄ inſequūtur materiam q̄ a proprietatibus indiuidui innūtur vt maſculinū ⁊ femininū album nigrū ⁊ qꝛ diuerſitas ſm materiā non facit diuerſitatē ſm ſpēꝫ ſꝫ facit diuerſitatem indiuiduorū in eodē ſpē. ideo talia cōtraria nō faciūt diuerſitatē ſm ſpēꝫ. ⁊ ideo dicitur in textu quecūqꝫ ſunt in ratōe cōtrarietatis ſpē faciūt differētiaꝫ. q̄ vero in inceptu cū mā indiuiduū qđ ſupra ſpēm addit materiā ſignatā. Et per hoc ptꝫ ſolutō prime ratōis ante oppoſitū. Ad ſcdam dicitur ꝙ licꝫ in omī p̄dicamēto ſit cōtrarietas ſpēꝝ. hoc ē tñ ratōe differentiaꝝ ex q̄bus tales ſpēs cōſtituuntur. ⁊ q̄a in omī p̄dicamēto eſt cōtrarietas differentiarū. ideo ex cōſequenti eſt cōtrarietas ſpēꝝ. ea ratōne qua tales ſpēs cōſtituuntur ex diuerſis differētijs. Ad tertiam dicitur ꝙ licꝫ differētie opponātur ſm cōmuneꝫ ratōeꝫ participati ⁊ imꝑfecti tñ qꝛ nulla ſumitur a priuatōe ſꝫ vtraqꝫ a materia ⁊ a formā poſitiua ⁊ ideo ꝓpter hoc dicūtur opponi cōtrarie.

Queritur decimo. Utrum corruptibile ⁊ incorruptibile differant gñe. Arguitur ꝙ non. qꝛ celū ⁊ intelligētie ſunt incorruptibiles ⁊ ſubſtātie inferiores ſūt corruptibiles ⁊ tñ ſunt eiuſdē gñs. ergo nō differūt gñe. Scdo ſic corruptibilia ⁊ incorruptibilia ſunt contraria vt ibidem dictū eſt cū ergo cōtraria ſint in eodem gñe vt ptꝫ per diffinitōes eoꝝ ſequitur ꝙ non gñe differant. Tertio ſic omē bicubitum qđ accipitur in quātitate celi eſſet incorruptibile. ⁊ omē bicubitū quod accipitur in quātitate elemētorū eſſet corruptibile. ergo corruptibile ⁊ incorruptibile non differunt genere.

In oppoſitum eſt philoſo. pro reſpōſione eſt primo ſciēduꝫ ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile ſunt contraria ptꝫ. qꝛ potētia ⁊ impotētia opponuntur priuatiue. priuatio aūt eſt principiū cōtrarietatis. ergo poā ⁊ impoā ſunt cōtraria. Et eſt notāduꝫ ꝙ potētia dupliciter accipitur. vno mō q̄ aliq̄d poteſt agere vel

pati ꝯ̃letteū[illegible] ⁊ ſic corruptibile ſe hēret
vt potētia ⁊ incorruptibile vt impotentia
Alio mō dicitur potētia q̄ aliq̄d non po
teſt pati aliq̄d deteriꝰ ⁊ ſic incorruptibile
ſe haberet vt poā ⁊ corruptibile vt impoā

Secundo ſciendū ꝙ dupli/
cia ſunt cōtraria q̄daꝫ ſunt que ſe tenēt ex
pte forme vel actus ⁊ talia cōtraria diffe/
rūt ſpē ſicut ratōale ⁊ irratōale. Alia ſunt
q̄ ſe tenēt ex pte materie vl' potētie ⁊ talia
cōtraria differunt ſpetie ⁊ gñe vt patebit
in corruptibili ⁊ in incorruptibili. Cuius
ratio eſt quia ſicut ſe habꝫ actus ⁊ forma
ad ſpēꝫ. ita mā ⁊ potētia ad genus. ſpēs
enī ſumitur a forā. ⁊ genꝰ a materia. cuꝫ
ergo corruptibile ⁊ incorruptibile differāt
ſecundum materiaꝫ a qua ſumitur genꝰ
vel magis ꝓprie loquendo que dicit̃ ge/
nus phiſicum. ſequitur ꝙ corruptibile ⁊
incorruptibile gñe differunt.

Tertio eſt ſciendū ꝙ duplex
eſt genus quoddaꝫ eſt logicum aliud ge
nus naturale. genus logicū eſt cōmune
predicabile de multis ſpeticbꝰ ſecundū
rationem vnam vel cōceptum. Ex quo
ptꝫ ꝙ ea que conueniunt in vna cōmuni
ratōne vel cōceptu eadem ſunt in eodeꝫ
genere logico. vt ſi cōſideretur in ratione
ſubſtātie ſunt in genere ſubſtātie. ſed ge/
nus naturale vel phiſicuꝫ ſumit̃ a mate/
ria vel potentia. vnde ea que cōueniunt
in eadem materia ſunt eiuſdem generis
phiſici. ea vero q̄ non conueniunt in ali/
qua materia nec in aliquo pricipio ſunt
diuerſa ⁊ quia hec cōuertuntur. ſ. habere
eandem materiam ⁊ eſſe tranſmutabilia
ad inuicem. ideo ſequit̃ ꝙ omnia tranſ/
mutabilia ad inuiceꝫ ſunt eiuſdem gñis
phiſici. vt omnia generabilia ⁊ corrupti/
bilia. ea vero que nō ſunt trāſmutabilia
ad inuicem non ſunt eiuſdē gñis phiſici
⁊ diffiniuntur per diuerſa in hoc ꝙ ſunt
illa quorū diuerſuꝫ ē pricipiuꝫ ſubiectuꝫ
⁊ non reſoluuntur alterum in alterum nec
ambo in idem.

Ponitur cōcluſio corrupti/
bile ⁊ incorruptibile differūt genere phi/
ſico. probat̃ concluſio qꝛ genus phiſicū
ſumitur a materia ⁊ illa que non conue
niunt in materia non conueniunt in gñe
phiſico. ſed corruptibile ⁊ in corruptibile
non conueniunt in materia alias eſſent
ad inuicem tranſmutabilia. ergo diffe/
runt genere phiſico.

Eſt tamen notandum ꝙ
remōtis omībꝰ formis tam ſubſtātialibꝰ
quam accidentalibus elementoruꝫ ⁊ ele
mentatoruꝫ ⁊ relicta materia ſola eadeꝫ
eſſet materia elementorum generabiliuꝫ
⁊ corruptibiliuꝫ. Sed remota forma celi
per impoſſibile ad huc materia celi non
eſſet eadem materie cuꝫ materia genera/
biliū ⁊ corruptibiliuꝫ. quia ſi eſſet eadem
tunc materia celi eſſet in potentia ad for/
mas elemētorum. ⁊ ita celum non eſſet
per naturam incorruptibile. Secundo
ptꝫ cōcluſio. qꝛ corruptibile ⁊ in corrup/
tibile diuidūt ens per ſe qđ ptꝫ quia cor/
ruptibile eſt quod poteſt eſſe vel non eſſe
ſemꝑ. in corruptibile vero qđ habꝫ potē
tiaꝫ ad ſemꝑ eſſe. cuꝫ ergo corruptibile ⁊
incorruptibile diuidāt ens ⁊ non deter/
minatū genꝰ entis. nō eſt verū ꝙ corrup
tibile ⁊ icorruptibile cōueniant in aliquo
gñe. notāter dictū eſt in cōcluſione in ge
nere phiſico qꝛ corruptibile ⁊ in corrup/
tibile cōueniunt in logico qꝛ cōueniunt
in ratōe cōmuni gñis logici vt ſubſtātie
vel q̄ntitatis ⁊ huiuſmōi vt celū ⁊ gñabi
lia ſunt in gñe ſubſtātie. Ex quo ptꝫ falſi/
tas duarū oppinionū. quaꝝ vna dicit ꝙ
ſicut albuꝫ ⁊ nigrū poſſunt eſſe in eadeꝫ
ſpetie ⁊ etiam idem indiuiduo ſucceſſiue
ratiōe indiuiduorū. ymo poſſunt ineſſe
eidem indiuiduo ſucceſſiue ita corrupti/
bile ⁊ in corruptibile non videntur diffe
rentie gñe. ymo poſſunt eſſe idem quā/
doqꝫ corruptibile ⁊ quandoqꝫ incorrup/
tibile. ſicut enim album ⁊ nigruꝫ ſunt cō
traria ita corruptibile ⁊ incorruptibile.
Sed ad hoc dicendum ꝙ contraria ſunt
duplicia. quedaꝫ ſunt que ſuis ſubiectis
inſunt per accidens vt album ⁊ nigrum
⁊ ſ[illegible] nulla ⁊ vnumquodqꝫ eorum poteſt
ineſſe ſubiecto non neceſſario ⁊ talia non
differūt gñe i. eciā faciūt differētiaꝫ ſpecificā

Alia ſunt cōtraria q̄ non inſunt per accidens ſicut corruptibile ⁊ incorruptibile alterū enī eorū ineſt de neceſſitate. Nam corruptibile ⁊ incorruptibile inſunt per materiā q̄ eſt de ſubſtātia rei. vñ ptꝫ ꝙ aliquid non poteſt eſſe quandoqꝫ corruptibile ⁊ quandoqꝫ incorruptibile ptꝫ etiam falſitas oppinionis platonicoruꝫ ponētium ydeas ſeperatas a ſingularibus ⁊ eas eſſe eiuſdeꝫ ſpēi cuꝫ ſinglarib⁹ qꝛ ſm platonicos ille ydee ſunt incorruptibiles ⁊ ſinglaria ſunt corruptibilia. corruptibile aūt ⁊ incorruptibile non ſolū ſpē ſ etiaꝫ gn̄e differūt vt p̄tactuꝫ eſt. vñ ptꝫ ꝙ impoſſibile ē ponere ydeas ſeꝑatas a ſinglarib⁹ ⁊ eas eſſe eiuſdē ſpēi cuꝫ ſinglaribus

Tūc ad ratōes ad primam ſoluta eſt

Ad ſcđaꝫ dicit̄ ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile opponunt̄ cōtrarie ſm cōmuneꝫ ratōeꝫ cōtrarietatis que eſt habitus ⁊ priuatōis ⁊ non opponunt̄ contrarietate ꝓprie dicta. Et tñ aduertēduꝫ ꝙ corruptibile dupliciter dicit̄. vno mō pro carētia alicui⁹ forē vel habit⁹. ⁊ hoc mō corruptibile ⁊ incorruptibile opponunt̄ priuatiue qꝛ non cōueniūt in mā vl' ſubſtātia. exñte potētia ad vtrūqꝫ. alio mō pro natura q̄ poteſt eſſe vel non eſt ſemꝑ ⁊ ſic oppoitur incorruptibili cōtrarie. Ad tertiā dicit̄ ꝙ cōſiderando bicubitū ſm ꝓpriaꝫ ratōem bicubiti eſt in gn̄e locato ſ conſiderando bicubitū ex p̄te ſubiecti in quo eſt qꝛ. ſ. eſt in ſubiecto corruptibili vel incorruptibili non ſemꝑ eſt in eodeꝫ gn̄e phiſico. ⁊ ſic eſt finis decimi methaphiſice.

Circa vndecimuꝫ queritur primo. Vtruꝫ vni⁹ ſtiētie ſit cōſiderare pͥcipia rerū. Arguit̄ ꝙ non qꝛ mlta nō ſunt de cōſideratōe vni⁹ ſtientie niſi ſint cōtraria. Eadē eſt enī ſtiētia cōtrarioruꝫ ſ pͥcipia non ſunt cōtraria cum conueniant in cōſtitutione pͥcipiati. ergo vnius ſtiētie non eſt cōſiderare pͥcipia rerū. In oppoſitū arguit̄ qꝛ ſi vni⁹ ſtiētie non ſit cōſiderare pͥcipia rerū ſ plures tūc q̄rendum eſt q̄les ſunt ille ſtiētie ⁊ nō videtur facile aſſignare. Pro reſponſione eſt primo

Sciendum ꝙ ſtientie particulares non cōſiderant ens inquātum ens nec ea que cōmuniter inſunt enti. ⁊ etiam non cōſiderant de ſubſtātijs ſeperatis ⁊ ideo oportuit vnā ſubſtātiaꝫ eſſe vniuerſalem q̄ cōſideret ens ⁊ alia communia ⁊ etiam cōſiderat ſubſtātias ſeꝑatas. ⁊ hec dicit̄ metha. Poſtq̄ ergo in p̄cedentib⁹ libris determiātuꝫ eſt de ente ⁊ de illis q̄ cōſequūtur ens inq̄ntuꝫ ens ⁊ de vno ⁊ multitudiē ⁊ huiuſmōi. cōſeq̄nter ariſtotiles in hoc. xi. accedit ad determinā duꝫ de ſubſtātijs ſeperatis. Et primo mouet q̄ſdam dubitatōes valētes ad cōſiderationem ſubſtantiaruꝫ ſeperatarum.

Secundo ſciendū ꝙ methaphiſica ſiue ſapiētia conſiderat principia rerū vt ꝓbatuꝫ eſt in probe. metha. ſ. ꝙ metha. cōſiderat altiſſimas cauſas ⁊ maxime vniuerſales ⁊ prima reruꝫ principia

Prima cōcluſio vnius ſtiētie eſt cōſiderare pͥā reruꝫ pͥcipia ꝓquāto reducit̄ ad aliqđ vnū gen⁹ vñ metha. cōſiderat pͥā pͥcipia ⁊ cauſas vt habēt attributōeꝫ ad ens qđ ē ſubiectū methaphiſice. ⁊ per hoc ptꝫ ſolutio ratōis ante oppoſitū ꝙ cōtraria non ſunt de cōſideratōe vni⁹ ſtiētie niſi inquātum ſunt vni⁹ gn̄is. ⁊ tūc hic poſſunt moueri dubia cōformiter ad textū. Primū vtruꝫ metha. cōſiderat omnia gn̄a cāruꝫ ſ qꝛ hec q̄ſtio mota eſt. etiaꝫ determiāta in. ii. hui⁹ ideo

Scđo q̄ritur vtruꝫ vni⁹ ſtiētie ſit cōſiderare pͥcipia demōſtratōis aut plurium ſtiētiaruꝫ. Arguit̄ ꝙ pluriū qꝛ om̄es ſtiētie vtunt̄ pͥcipijs demōſtrationuꝫ ergo non eſt magis vni⁹ ſtiētie quā alteri⁹ cōſiderare pͥcipia demōſtratōis. Ad dubiū reſpondet̄ ꝙ vni⁹ ſtiētie puta metha. eſt conſiderare principia demōſtrationis vt quodlibꝫ eſt vel non eſt. Om̄e totū eſt maius ſua p̄te. ptꝫ qꝛ huius ſtiētie. ſ. methaphiſice eſt cōſiderare cōmunia q̄ ſunt termini pͥcipioruꝫ demōſtratōis vt hec cōmunia ens. nō ens. totū vt pars. Alie aūt ſtiētie accipiūt hec cōmuia a metha. ⁊ ſic eis vtuntur. ⁊ ſic ptꝫ ſolutio rationis

Tertio dubitat̄. vtruꝫ metha. habeat cōſiderare om̄es ſubſtātias ad hoc dicit̄ primo ꝙ cōſiderat ſubſtātias inquātuꝫ

cõueniunt in ratione ſubſtãtie ⁊ entis. vñ
metha. cõſiderat ſubſtãtias ſenſibiles nõ
inquãtum ſenſibiles. ſic enim conſiderat
ſciẽtia naturalis. ſed de ipſis conſiderat
inquãtum ſubſtãtie ſunt ⁊ partes ẽtis. ⁊
ſic dicit̃ ꝙ metha. cõſiderat de ſubſtãtijs
non ſolum inquãtum ſubſtãtie ⁊ partes
entis. ſed etiam ſecũdum ſuas proprias
naturas. ſunt enim ẜm ſe ſeperate a ma/
teria de illis etiam nulla ſciẽtia particula/
ris cõſiderat huiuſmõi autem ſubſtantie
ſeperate non ſũt ydee quas poſuit plato
ẜ ſunt in materiales ſubſtantie motores
orbiũ de quibus infra determinabitur
Quarto dubitat̃. vtrũ demõſtratio ſit
ſolũ circa ſubſtãtias aut etiam circa acci/
dẽtia. Ad hoc dicit̃ primo ꝙ vni⁹ ſciẽtie
.ſ. methaphiſice eſt cõſiderare ſubſtãtias
⁊ accidẽtia ꝓquãto cõueniunt in ſubſtã/
tia q̃ eſt ſubiectũ eorum. principaliter tñ
cõſiderat ſubſtantiam ꝓut eſt pricipalior
pars entis. ⁊ de illa demõſtrat per ſe acci
dẽtia. Et per hoc reſpõdetur ad dubiũ ꝙ
demõſtratõ ẽ circa ſubſtãtias. ⁊ accidẽtia
q̃ ſubſtãtijs in eſſe demõſtrant̃. Quin
to dubitatur. vtrũ metha. cõſideret prin/
cipia intrĩſeca. ſ. materiã ⁊ formã aut con
ſideret pricipia cõmunia q̃ ſunt ens vnũ
⁊ ſimilia. Ad hoc dicendũ ꝙ metha. pri/
cipaliter cõſiderat pricipia cõmunia. q̃n/
tus etiam cõſideret pricipia intrinſeca. ſ.
materiã ⁊ formã non inquãtuꝫ ſunt prici/
pia intrĩſeca. ẜ ut ſunt ꝑtes ẽtis. Sex/
tum dubiũ. vtruꝫ ens ⁊ vnũ ſint pricipia
⁊ videtur ꝙ ſic q꞉ ens ⁊ vnum videntur
continere oĩa. vñ deſtructis ente ⁊ vno
deſtruũt̃ oĩa alia. ⁊ non ecõuerſo. mo/
do prius eſt a quo non cõuertitur cõſe/
quentia exñdi ergo vnum ⁊ ens ſunt prin
cipia. In oppoſitũ arguit̃ quia ens ⁊
vnũ non ſunt gña. probatur q꞉ differẽtia
non ꝑticipat gen⁹ cum non ſint in intel/
lectu differẽtie. ſed nulla differẽtia poteſt
accipi de cui⁹ intellectu non ſit ens. ergo
ens ⁊ vnũ non ſunt gña. Ad hoc dicit̃ ꝙ
ens ⁊ vnũ ſunt prima gña non cõmuni/
tate generis ſed communitate analogie
Septimo dubitat̃. vtruꝫ gña ſint ma/
gis pricipalia quã ſpẽs. Arguit̃ ꝙ nõ. q꞉
quod ſimplicius eſt habet magis ratõeꝫ
principij ẜ gña ſunt cõpoſitoria ſpẽbus
q꞉ genus eſt diuiſibile in ſpecies plures
ſpẽs aũt eſt indiuiſibilis ẜm formã. In
op. arguit̃ ꝙ gña ſũt de cõpoſitõe ſpẽruꝫ
ergo magis ſunt pricipia quã ſpẽs. Ad
hoc dicẽduꝫ ꝙ gña ⁊ ſpẽs ſunt pricipia
cognoſcẽdi. tñ gña ſunt magis principia
quã ſpẽs vt ꝓbat ratio poſt oppoſitum.
Ad ratõeꝫ ante oppoſitũ dicit̃ ꝙ gña ſũt
cõpoſitiora poteſtate ſpeciebus ꝓquãto
continet plures poteſtate. ẜ ſpecies actu
cõpoſitior eſt gñe q꞉ ꝓpter genus continet
differẽtiaꝫ. vñ ſpẽs in plura eſt diuiſibilis
per reſolutõeꝫ. vñ veruꝫ eſt ꝙ in textu mo
uẽtur q̃dam dubia de ydearũ ⁊ mathe/
maticaliũ ſeꝑatione. ẜ de ydeis viſuꝫ eſt
prius ⁊ de mathematicalib⁹ videbit̃ in
ſequẽtib⁹. Octauo dubitatur cuꝫ ma/
teria ⁊ forma ſint pricipia ſubſtãtiarũ ſen
ſibiliũ ꝙ magis eſt pricipiuꝫ materia vel
forma. videtur ꝙ materia q꞉ ipa eſt ſub/
iectuꝫ primũ in cõpoſitione. ⁊ vltimuꝫ in
reſolutõne hoc aũt cõuenit pricipio ergo
materia eſt magis pricipium quã forma.
Item materia eſt incorruptibilis ⁊ ſemp
manet. forma eſt corruptibilis ergo ⁊c.
In oppoſitũ arguit̃ q꞉ materia eſt potẽ/
tia. forma vero actus ẜ actus ſimpliciter
prior eſt potẽtia. ergo forã magis eſt pri/
cipiũ quaꝫ materia. Reſpõdetur ꝙ forã
eſt magis pricipiuꝫ q̃ materia vt ꝓbat
ratio poſt oppoſitũ. Sed ad ratões dicẽ
dum ꝙ bene probãt ꝙ materia magis
habet ratõem elemẽti quam forma quia
elementũ ꝓprie dicit̃ de pricipio mali ẜ
non ꝓbant ꝙ materia habeat magis ra
tionem cauſe vel pricipij q̃a cauſa eſt ad
quã ſequit̃ eſſe. modo eſſe pricipalius eſt
a forma ⁊ non a materia. Dicitur ſecũdo
licꝫ materia ſit pricipiuꝫ in compoſitione
ipa tñ ante aduẽtum forme ſolum eſt in
potẽtia ⁊ ſic efficit̃ in actu per forãꝫ. ideo
non ſequit̃ ꝙ materia ſit magis pricipiuꝫ
quã forma. dicit̃ etiaꝫ ꝙ forma de ſe non
eſt corruptibilis. ẜ ratiõe cõtrarietatis in
ea exñtis in cuius ſignuꝫ forme ſeperate
a materia non ſunt corruptibil' vt ſubſt
antie ſeperate ⁊ etiam forme que ſunt in
materia abſque permixtione contrarij
ſunt incorruptibiles vt ꝑꝫ de forma cel

Nono dubitatur. vtrum ſit idem princi//
piuꝫ corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū. Ar//
guit ꝙ non. qa non eſſet ratio quare ab
eodem pricipaliter primo ꝓcederent ali//
qua corruptiblia ⁊ aliqua incorruptibilia
Item queritur vtruꝫ primū principiuꝫ ſit
corruptibile vel incorruptibile. Ad prim
reſpōdetur ꝙ idem eſt pricipiuꝫ corrup//
tibiliū ⁊ incorruptibiliū ⁊ illud eſt incor//
ruptibile ⁊ ab eodem pricipio procedunt
aliq̄ corruptibilia ⁊ aliq̄ incorruptibilia
qꝛ ꝓpinqua illi pricipio ſūt incorruptibi//
lia. alia vero ſūt corruptibilia ꝓpter lōge
diſtare ab illo pricipio ⁊ illis ineſt gñatio
⁊ corruptio ꝓpter ſcḋas cauſas q̄ ſubia//
cēt verificatōi. Decimo dubitatur. vtruꝫ
omniū corruptibiliū ⁊ incorruptibilium
ſint eadeꝫ pricipia nuēro. Ad dubiū reſ//
pondetur ꝙ duplicia ſūt pricipia. ſ. extrinſe
ca vt finis ⁊ effinis. Alia intrinſeca vt mā
⁊ forā. Iterū pricipia extriſeca ſūt dupli//
cia. qꝛ q̄dam ſunt priā. alia ꝓxima. Dicit
ergo ꝙ non omniū ſunt principia eadeꝫ
intrinſeca ymo ſunt diuerſa diuerſorum
alias oīa eſſent eadeꝫ nuēro. Sed pri//
cipia intriſeca ſunt eadeꝫ ſm analogiam
ſimilit etiaꝫ principia extrinſeca non ſunt
eadeꝫ omniuꝫ ymo diuerſorū nam diuerſi
ſūt fines diuerſa agētia ꝓxima. Sed pri//
cipia priā extrinſeca ſunt eadē. omniuꝫ eni
eſt vnū primū efficiēs ⁊ vn⁹ finis. ſ. prim
ens. Vndecimo dubitatur. vtruꝫ ens
⁊ vnū ſignificet hoc aliq̇d ⁊ ſubſtantiam
Arguit ꝙ ſic. qꝛ niſi ens ⁊ vnū ſignificet
ſubſtātiaꝫ ⁊ hoc aliq̇d tunc non poterunt
poni ſeparata ⁊ ſic priā pricipia nō eſſent
ꝑpetua. In oppoſituꝫ arguit qꝛ ſi ens
⁊ vnū ſignificaret hoc aliq̇d. ⁊ ſubſtātiaꝫ
cuꝫ ens ⁊ vnū predicent de oīb⁹ ſequit
ꝙ oīa eſſent ſubſtātie quod falſum eſt
Ad dubiuꝫ dicit ꝙ ens ⁊ vnū non ſigni//
ficāt hoc aliq̇d ⁊ ſubſtātiaꝫ. vñ non ſigni
ficāt rem determinati gñis ſ circuūt oē
genus. vñ ſignificāt ſubſtātiaꝫ ⁊ accidens
ſm quādaꝫ analogiaꝫ qꝛ primo ſignificāt
ſubſtantiam ⁊ per conſequens accidens
Duodecimo dubitatur. vtruꝫ ſubſtātie ſint
pricipia. Arguit ꝙ non qꝛ pricipiorū eſt
ſciētia ſed ſubſtātie non eſt ſciētia. probat
qꝛ ſubſtātie ſunt hoc aliq̇d ⁊ per ſe exñtes
⁊ ſic ſunt ſingularia. ſingulariuꝫ aūt non
eſt ſciētia ergo ſubſtātie non ſunt pricipia
Ad hoc dicēduꝫ ꝙ gñā ⁊ ſpēs ſunt pri//
cipia cognoſcendi. vt ſupra viſuꝫ eſt. Ad
ſcḋam dicit ꝙ licꝫ ſubſtātie non ſint ſim//
pliciter vniuerſales. tñ per intellectū abſ//
trahentē id quod eſt cōmune a cōditio//
nib⁹ indiuidualib⁹ format ratio vniuer
ſalis ſm quā ſunt ſubſtātie intelligibiles
Ratio ante oppoſitū ex dictis ptꝫ.

Queritur ſecundo. ſi ens ⁊
vnū equiuoce dicerent. vtrum de oīb⁹
ētib⁹ eſſꝫ vna ſciētia. Arguit ꝙ de oīb⁹
entib⁹ dicat equiuoce qꝛ quod dicit de
plurib⁹ ſm diuerſas ratōes dicit eque//
cuꝫ. ſed ens ſm diuerſas ratōes dicit de
ſubſtātia ⁊ accidente q̄ ſunt per ſe eſſe ⁊ in
alio eſſe. Secūdo ꝙ non ſufficiat vnitas
analogie ad vnitatem ſciētie qꝛ ſcientia
habetur per demōſtratōem cui⁹ mediuꝫ
eſt ratio vel diffinitio. ſed analoguꝫ non
habet diffinitōem vnaꝫ ergo non eſt ſcie//
tia vna de analogicis. Tertio ſic ſi de oī
bus eſſet vna ſcientia hoc eſſet qꝛ reducit
ad aliquod vnū tunc ſic vel illud ad qḋ
reducitur eſt ens vel ſubſtātia. ⁊ videtur
ꝙ ſubſtantia. q̇a ſubſtātia eſt prior pars
entis ad quā cetere partes debent reduci
Videtur tamen ꝙ non quia tunc ſubſtā//
tia deberet poni ſubiectū ſciētie que cōſi//
derat de omnib⁹ entibus. In oppoſi//
tuꝫ eſt ariſtotiles. pro reſpōſione eſt priō
ſciendum ꝙ methaphiſica cōſiderat ens
inquantum ens ſiue ſecunduꝫ rationem
vniuerſaleꝫ entis ⁊ non ſecūdum ratōeꝫ
particularem huius vel illius entis. ens
autem vniuerſaliter vt dictum eſt dicitur
multipliciter. ideo videndum eſt an di//
cat vniuoce. an analogice vt per hoc ſciat
an de omnib⁹ poſſit eſſe ſcientia vna aut
non. Secūdo ſupponitur ex q̄rto huius
differentia inter vniuocuꝫ equiuocū ⁊ mixt
analoguꝫ. Tertio ſupponitur ex quarto
huius ꝙ ens dicitur analogice de omni//
bus ſecundum diuerſas rationes non tñ
diuerſas omnino ſed per attributionem
ad aliquod vnuꝫ. dicitur eniꝫ ſubſtantia
ſm hāc ratōeꝫ q̄ eſt per ſe eſſe. de accidēte
vero ſm hāc q̄ ē eſſe in alio oīa aūt ac//
cidētia habēt reductōeꝫ ad ſubſtātiaꝫ. vñ

dio demõſtrationis ad demõſtrandum paſſiones de ſubiecto. veruntamen in quibuſdam ſtientijs ſunt fortiores demõſtrationẽs. vt in mathematicis. in quibuſdã debiliores. vt in phi. quedaꝫ enim ſtiẽtie ſumunt ſuum quodquid eſt per ſenſuꝫ pro quãto per accidẽtia cognoſcitur eſſẽ rei. quedã ſumũt quodquid eſt ſumẽtes ab alijs maioribus ſtiẽtijs ſicut particulares ab vniuerſalibus.

Prima concluſio. ſtientia naturalis differt ab alijs ſtientijs particularibꝰ ſiue ſint practice ſiue ſpeculatiue probatur primo ꝙ differãt a practicis quia practice ſunt duplices quedaꝫ ſunt actiue alie ſunt factiue. Ubi eſt ſciendum. ꝙ actio ⁊ factio differunt. quia actio eſt operatio manẽs in agente vt intelligere ſentire ſed factio ẽ operatio tranſſiens in materiam extrinſecaꝫ vt ſecare vrere. probatur concluſio quia ſtientia naturalis differt a practicis tam actiuis quã factiuis. primo ab actiuis quia actiue cõſiderant ea quorum principium eſt in agente ⁊ non in agibili. factiue cõſiderant ea quorum principium non eſt in facto ſed in agente modo phi. conſiderat ea quoruꝫ principiuꝫ eſt in hijs que mouẽtur. ergo phi. differt a ſtientijs practicis tam actiuis ꝙ factiuis. Ex quo ptꝫ ꝙ cuꝫ nõ ſit niſi duplex ſtiẽtia practica. ⁊ phi. non ſit aliqua illarũ. ſequitur ꝙ phi. eſt ſtiẽtia ſpeculatiua

Pro quo eſt ſciẽduꝫ. ꝙ cũ ipſuꝫ quodquid eſt. ſit principiũ demonſtrationis ⁊ ſtientie. diffinitio autem indicat quodquid eſt. ideo differentia ſtientiarũ debet ſumi ſecundum diuerſum modũ diffiniendi. quia phiſicus conſiderat ea in quorum ratione motus ponitur ⁊ materia ſenſibilis. ſcđ mathematica eſt eorum que abſtrahũt a motu ⁊ a materia ſenſibili. vnde diffinitio phi. eſt ſicut diffinitio ſymi. ſed diffinitio mathema. eſt ſicut curui in qua non poniť materia ſenſibilis. ſed materia intelligibil' vt dictuꝫ eſt in ſeptimo huiꝰ ſed in diffinitione ſymi poniť materia ſenſibilis ⁊ motus

Ulterius eſt ſciendum ꝙ metha. ſtientia differt ab alijs particularibus in tribus primo in materia ſepabil' quia phi. conſiderat ea que concipiũt motũ ⁊ materiã ſenſibileꝫ ſm rem ⁊ cõſiderationeꝫ. ideo cõſiderat entia mobilia omne enim habẽs materiã eſt mobile ⁊ econuerſo. mathe. autem conſiderat ea in quorũ diffinitiõe non ponitur materia ſenſibilis. ⁊ tamen ſm eſſe ſunt coniuncta materie ſenſibili ⁊ ideo conſiderat ea que ſunt immobilia prout cadunt in cõſideratiõe mathema. mathe. autem cõſiderat ea que ſunt penitus ſeparata ſm rem ⁊ diffinitioneꝫ ⁊ hec penitus immobilia ſunt. Ex hijs ptꝫ ꝙ tria ſũt genera ſtientiarũ ſpeculatiuarũ .ſ. phiſica. methaphiſi. ⁊ mathematica. Differt ſecũdo ſtiẽtia vniuerſalis a particularibꝰ dignitate. ⁊ nobilitate. quia ſtiẽtia dicitur dignior aut deterior ſecũduꝫ propriũ genꝰ ſtibile ſed metha. eſt circa obiectũ nobiliſſimuꝫ. ſ. circa diuina ⁊ ſeperata ergo ipſa eſt dignior ⁊ honorabilior. Tertio differt metha. ab alijs in vniuerſitate ſubiecti quia alie ſtiẽtie ſũt circa aliquod genus entis determinatum vt ptꝫ de math. q̄ eſt circa quãtitatẽ. ⁊ phi. que eſt circa res mobiles niſi forte diceretur ſecundum oppinionem aliquorum ꝙ ſubſtantie ſenſibiles ſint prĩe ſubſtãtie ⁊ ꝙ pter eas non ſint alie ſubſtantie. ſed hoc oſtenditur eſſe falſum in ſeqntibus metha. auť cuꝫ non cõſideret de aliquo ente in pticulari ſ; de ẽte in comuni. Naꝫ ad eandeꝫ ſtientiaꝫ pertinet determinare de ente in comuni ⁊ de entibus primis ſeperatis q̄ ſũt priã pñcipia omĩuꝫ entiũ ⁊ ſic ptꝫ ꝙ metha. eſt ſtientia vniuerſalis

Ad rationes. ad primaꝫ diciť dupliciter accipiť pticlare. Uno mõ abſolute vt ideꝫ eſt ꝙ ſingulare vel indiuiduũ ⁊ ſic nulla ſtiẽtia eſt ſinglariũ ſiue particulariũ. Alio modo particulare dicitur in reſpectu prout ideꝫ eſt ꝙ minus vniuerſale ⁊ ſic aliq̄ ſtientia eſt particulariuꝫ. Ad ſcđꝫ diciť ꝙ neceſſe eſt aliq̄m ſtientiaꝫ eſſe que cõſideret de ente in communi ⁊ de hijs q̄ per ſe inſunt enti. Naꝫ aliq̄ cõueniunt enti inq̄ntuꝫ eſt ⁊ nõ huic vl' iſti enti ideo nõ ſufficiũt ſtiẽtie pticlares. ſ; pter eas oportꝫ eſſe ſtiẽtiã vniũſalẽ

Ad tertiã dicitur q̄ ſtientie particulares
ſecundum materiam ſunt partes ſtientie
vniuerſalis ſed non ſecunduz formaz naz
ea que cõſiderantur in ſciẽtijs pticulari//
bus poſſunt dupliciter conſiderari. vno
modo naturaliter 7 ſic ſunt partes entis
de quibus cõſideratur in methaphi. que
ſunt entia quedam. Alio modo poſſunt
conſiderari formaliter 7 ſecũduz pprias
ratiões 7 ſic non ſunt partes entis ymo
eſt alia ratio entis inquãtum ens 7 hui⁹
vel illius entis.

Queritur quinto. Utrum
aliqua ſtiẽtia conſideret de ente per acci//
dens. Arguit̄ q̄ ſic quia in ſexto huius
philoſophus conſiderat de ente per acci//
dẽs. 7 ſimiliter ſophi⁹. quia cõſiderat de
fallã accidentis. Secũdo ſic metha. cõſi//
derat de ente. ergo cõſiderat de ente per
accidẽs. Tertio ſic ratio ſiue diffinitio eſt
principiũ ſtientie. ſed entis per accidens
eſt diffinitio. ergo eius eſt ſtientia. In
oppoſituz eſt ariſtotiles pro ſolutiõe ſup//
ponit̄ primo. q̄ aliud eſt accidens. aliud
eſt ens per accidens. Accidens enim eſt
quod cõtinetur ſub aliquo genere deter
minãto vt albedo nigredo. vnde de huiuſ//
modi accidente multe ſtientie conſiderãt
eo q̄ habet aliquã ſpetiez 7 cauſaz deter//
minataz. ſed ens per accidens accipitur
ſecũdum compoſitõem vnius cum alte
ro quia. ſ. vnũ in eſt alteri non per ſe ſed
per accidẽs vt albuz muſicũ 7 de huiuſ//
modi ente per accidẽs. nulla ſtientia cõ//
ſiderat. quia habet cauſas in determina//
tas per ſpetiem. Secũdo ſupponitur q̄
ens per accidens poteſt dupliciter conſi//
derari. vno modo ſecundum rationem
vel diffinitionem entis per accidens 7 ſic
de ente per accidẽs poteſt haberi ſtiẽtia
qꝛ ratio entis per accidẽs eſt nobis nota
Alio modo accipitur ens per accidens
pro illo quod eſt ens per accidens 7 hoc
modo hic loquimur de ente per accidẽs

Prima cõcluſio de ente per
accidens non eſt nec eſſe poteſt ſtientia
probat̄ inductiue. ars enim edifficatoria
non cõſiderat quicquid accidit domui
vt ſi habitantes in domo ducant vitam
triſtem vel proſperaz. nec ars calciatoria
conſiderat ea que accidunt calciamento
ſed pprius finis cuiuſlibet ſtientie eſt cõ//
ſiderare ſuum proprium ſubiectum 7 ea
que inſunt ſuo ſubiecto. Secundo pro//
batur triplici ratione. prima omnis ſciẽ//
tia eſt de ente. ſed ens per accidens non
eſt proprie ens nec proprie vnum. ergo
minor probatur quia gratia exempli ca//
piatur illud ens per accidens gramaticũ
muſicuz 7 ponatur q̄ aliquis prius exiſ//
tens muſicus efficiatur gramaticus tūc
ſic arguitur entis quod modo eſt 7 non
ſemp fuit eſt generatio. ſed hoc totuz mu//
ſicum gramaticũ modo eſt 7 prius non
fuit. igitur huiuſmodi erat aliqua gñatio
quod factũ eſt quia muſicũ prius exiſte//
bat 7 ſolum factum eſt gramaticũ. Sed
arguitur quia per eandẽ rationẽ proba//
retur q̄ ex materia nõ fieret ens neq̄ vnũ
qꝛ materie 7 forme non eſt ſimul gñatio
cum preexiſtat materia que eſt ingenera//
bilis 7 incorruptibilis. Ad hoc dicit̄ q̄
forma non fit ſed totum compoſitum vt
oſtenſuz eſt in ſeptimo hui⁹ quod quãdaz
totum prius fuit in potẽtia 7 poſt ea to//
tum factum eſt in actu. dicitur etiam q̄
materia non prefuit actu 7 tamen intelli//
gitur in predicto argumento q̄ muſicuz
prefuit actu ſed materia ſolum prefuit in
potentia. vnde non ſequitur quin ex ma//
teria 7 forma fiat vnum vel ens. Secũda
ratio eſt eorum que ſunt ex neceſſitate vel
vt in plurib⁹ eſt ſtientia vt oſtẽditur priõ
poſteriorũ. ſed ens per accidẽs non eſt ex
neceſſitate nec vt in plurib⁹ ſed raro. igit̄
de ente per accidẽs non eſt ſtiẽtia. Ubi eſt

Sciendum. q̄ cum ens per ac
cidens ſummat̄ ſecundũ compoſitõem
vnius cum altero q̄ aliqua poſſunt con//
iungi ad inuicẽ dupliciter. vno modo
q̄ vnum ſit cauſa alterius vel q̄ embo
reducantur ad aliquod tertiuz. quod eſt
cauſa illorum 7 ſi tale non ſit impeditum
erit effectus vt in pluribus. Secundus
mod⁹ eſt quãdocunq̄ illa que cõiungũ
tur ſic ſe habent q̄ vnuz non eſt cauſa al//
terius nec reducit̄ ad aliquod tertium q̄
ſit cauſa illorũ 7 tale eſt ens per accidẽs

dicunt entia q̄ ſunt ētis q̄. ſ. paſſio ē ſūt vel diſpoſitōes mot⁹ vel habitus ſubſtā tie q̄ pricipaliter eſt ens. ſilr̄ eſt de ſano ⁊ medicinā que analogice dicunt.

Prima cōcluſio. ſi ens dicat pure equoce de oībus ētib⁹ nō eēt ſtiētia q̄ ſtiētia vna ē vni⁹ ſubiecti ſ ſi ens dice// ret pure equoce nō eēt gen⁹ vnū. ergo nō eſſet ſtiētia vna ⁊ loquit hic de gn̄e ſtibili ⁊ non p̄dicamēta|i q̄ ens dicit ab analo gice de om̄ibus entib⁹ ⁊ per reductōnē ad aliquod vnū ſubiectū vt eſt declaratū ergo ſequit q̄ de om̄ibus eſt vna ſtientia Aduertendum eſt tn̄ q̄ illud cōmune ad quod fit reductio omniū eſt ens vel vnū ⁊ non refert dicere ad quod illorū. p̄z q̄a ſi vnū differt ratōe ab ente tn̄ realiter con// uertitur cum eo quodquid enī eſt ens eſt vnū ⁊ ecōuerſo. ⁊ ideo non eſt vis ad q̄d illorū ſit reductio. Eſt etiā aduertēdū q̄ ſicut omniū entiū eſt reductio ad vnum ita eſt reductio omniū cōtrarietatum ad vnā ſiue huiuſmōi cōtrarietas ſit vnum ⁊ plura ſiue ſimilitudo ⁊ diſſimilitudo ſiue quecunq̄ differentie entis. Eſt etiam

Notandum q̄ ſicut dictum eſt vnius ſtiētie eſt ſpeculari cōtraria. cuius ratio eſt q̄ vnū cōtrariū ſe habet vt priua tio reſpectu alterius modo priuationis ⁊ habitus eſt eadem ſtiētia. Sed aliq̄s ar// gueret. q̄ non aliq̄ndo quodlibet vnum eorū dicatur ſm̄ priuatōnem ad illud tn̄ q̄ in q̄buſdam eſt mediū ⁊ in priuatiue oppoſitis nō eſt mediū ergo non ſemper vnū cōtrariorum dicit ſm̄ priuatōem al terius. Ad hoc dicendū q̄ alio mō vnū cōtrarium priuat aliō ⁊ priuatio habitū Nam vnū contrariū eſt priuatiuū alteri⁹ nō q̄ priuet totā ratōem ſui cōtrarij ſ q̄ priuat ratōem cōpletam ſui cōtrarij v̄bi gratia iuſtus dicit qui ſm̄ habitū v̄tutis eſt obediēs legib⁹. iniuſtus aūt dicit nō qui omnino caret iuſtitia ſ qui in aliquo iuſtitia deficit. Et p̄pter hoc int̄ cōtraria eſt mediū. ſed priuatio priuat ratōem ſui habit⁹ vt cecitas priuat totā ratōem vi// ſus. ⁊ ideo inter priuatiue oppoſita non eſt medium.

Secunda concluſio. ſtientia que cōſiderat de om̄ib⁹ entib⁹ ē metha. probat q̄ ſi ſtiētia que cōſiderat de om̄i// bus entib⁹ non eſſet metha. tūc videret eſſe phi. vel dya. eo quod ſcōm aliquos non ponentes niſi ſubſtantias ſenſibiles phi. cōſiderat om̄ibus entib⁹. dya. etiam eſt ſtiētia cōmunis que cōſiderat cōmu// nes intentōes cuilibet enti applicabiles q̄ aūt phi. ⁊ dya. non cōſiderant de om̄i bus entib⁹. p̄z primo. non phi. quia phi. non cōſiderat entia inquantum entia ſed inquantū ſunt cōiuncta motui ⁊ q̄litati// bus ſenſibilib⁹. Dya. etiam nō cōſiderat ens ⁊ accidētia entis. ſ cōſiderat ens ra// tōis quod per actū intellect⁹ attribuunt rebus. vn̄ relinq̄tur q̄ ſtiētia cōſiderans de om̄ibus entib⁹ eſt metha. Ad ratōes ad primā dicit q̄ ens non dicit de om̄i// bus entib⁹ ſm̄ ratōes penitus diuerſas ſ per attributōem ad aliquod vnū vt dic tū eſt. Ad ſcōam dicit q̄ analogi non eſt ratio ſimpliciter vna ſed ſm̄ analogiā pro quāto eſt reductio pluriū ad vnū ad q̄d eſt reductio hoc aūt ſufficit ad ſtientiā vt dicit in primo poſteriorum ſi ſubiectū ſit analogū ⁊ paſſio. analoga. Ad aliā dictū eſt q̄ illud vnū ad quod fit reductio eſt ens vel vnū. dicit tn̄ q̄ duplex poteſt eſſe reductio ad vnū. vno mō tanquā ad cō mune analogū ⁊ ſic reductio om̄ium eſt ad ens vel vnū. Alio mō tanquā ad p̄ri// cipale mēbrum ⁊ hec eſt reductio om̄iū ad ſubſtantiā tanquā ad principaliorem partem analogie.

Queritur tertio. Utrum ad metha. ſpectet cōſiderari p̄cipia prima demōſtratōis. Arguit q̄ non q̄ cōſide// rare prima p̄cipia demōſtratōis pertiēt ad logicā illa enim diſputat de p̄cipijs omnium ſtientiarū ergo non ad metha. Secūdo om̄es ſtiētie vtuntur principijs demōſtrationis per ea nanq̄ ſtabiliūtur p̄cipia om̄ium ſtientiarū. ergo cōſidera re prima principia demōſtrationis non magis pertinet ad metha. quā ad alias ſtientias.

In oppoſitū eſt ariſtotiles ad dubium ponitur cōcluſio. cōſiderare prima principia ſpectat ad metha. in ſua cōmunitate. probat ſic quia metha. hab̄ ea cōſiderare in ſua cōmunitate que non

cōſiderant in alijs ſciētijs ꝑticlarib⁹ niſi
cōtrahendo ⁊ applicādo ea ad aliquam
materiā. ſed cōmunia pricipia non cōſi//
derant in ꝑticularibus ſciētijs in ſua cō//
munitate ſed cōtracta ⁊ applicata ad ali
quaȝ materiam vt ptȝ primo de mathe.
hoc eniȝ principiuȝ ſi ab equalibus eq̄lia
demas nō ſi cōſideraƚ ab ariſmetrica. vl'
geo. in ſua comuītate. ſ; cōſideraƚ per ap
plicatōeȝ ad magnitudiēs ⁊ ab ariſme//
trica per applicatōeȝ ad nuēros ſ; vt eſt
pricipiuȝ in ſua cōmunitate conſideratur
a methaphiſico quod etiam ptȝ de ſciētia
naturali. natural' eniȝ cōſiderat principia
⁊ ꝓprietates entiū non inq̄ntuȝ entia ſunt
ſ; inquātuȝ mota. cōſiderare aūt pricipia
ētiū inq̄ntū huiuſmōi ſpectat ad metha.
Secūdo probaƚ cōcluſio q2 prima prin//
cipia demōſtratōis ſūt digniores oīb⁹
note ad hoc auƚ ꝙ ſint oīb⁹ note opoȝ
tet ꝙ cōſtituanƚ ex terminis cōmunib⁹ cui⁹
ſunt ens ⁊ non ens equale totū ⁊ pars. ſ;
cōſiderare huiuſmōi termiōs cōmunes
ſpectat ad metha. ergo ad metha. ſpectat
cōſiderare prima pricipia demōſtratōis

Secunda cōcluſio. inter pricipia demōſtratōis eſt aliquod pricipiuȝ
ſ. ꝙ non cōtingit eidem ⁊ idem ſimul in
eſſe ⁊ non ineſſe ſm̄ ideȝ. ptȝ quia ſicut in
incōplexis fit reductio vſq3 ad aliqd̄ vnū
pricipiuȝ quod in omni alio includitur ⁊
illd̄ eſt ens. ita incōplexis eſt reductio ad
aliquod primū pricipiuȝ demōſtratōnis
⁊ illud pricipiuȝ. ſ. ineſſe ⁊ non ineſſe eidē
⁊c. cōſtituntur ex illis. ptȝ q2 cōſtituitur ex
iſtis terminis ens ⁊ nō ens. ens auƚ ⁊ non
ens ſunt que primo cadūt in cognitione
noſtra ⁊ in oīm alio intellectū ergo illud
eſt primū pricipiuȝ. Unde notāduȝ eſt ꝙ
circa primū pricipiuȝ non cōtingit errare
⁊ hoc in mente nec etiaȝ primū principi//
uȝ poteſt demōſtrari ſimpliciter quia tūc
demōſtrareƚ per aliqd̄ prius ⁊ notius ſ;
poteſt demōſtrari ad hominē ſicut ariſ//
totiles demōſtrat ipſum cōtra negantes
ipſuȝ pricipiuȝ. verūtamē q2 adducit q̄ſi
eaſdeȝ ratōes cōtra negātes ipſuȝ ſicut in
q̄rto. ideo ratōes ſue pro nūc dimittunƚ

Ad rationes ad primam dicitur ꝙ dyalectic⁹ ⁊ methaphiſic⁹ aliter cō
ſiderāt prima pricipia demōſtratōis q̄a
dyalectic⁹ habet ꝓbare pricipia demōſtra
tōis per ratōes ꝓbabiles. methaphiſic⁹
vero intēdit ea ꝓbare ꝓcedendo ex ratō//
nib⁹ per ſe notis. Ad ſcdām dicƚ ꝙ licȝ
ꝑticulares ſciē vtanƚ pricipijs demōſtra//
tōis non tamē vtunƚ ip̄is in ſua cōitate ſ;
applicatis ad aliquā materiā ⁊ etiaȝ vtū//
tur eis quaſi acceptis ⁊ ſuppoſitis ex ſciē//
tia methaphiſice. Sequitur textus.

Queritur quarto. Utrum
preter ſciētias ꝑticulares ponēda ſit ſciē
tia vniuerſal' ab alijs diſtincta. Et q2 ip̄e
ſupponit ꝙ ſit aliq̄ ſciētia ꝑticlaris ideo
cōtra ſuppoſitū arguiƚ ꝙ oīs ſciētia eſt
vniuerſaliū. ſenſus auƚ ſinglariuȝ vt habȝ
ariſtotiles. ergo nulla eſt particlaris. Se//
cūdo ſic cōtra q̄ſituȝ q̄a ponēdo ſciētias
ꝑticulares ſufficiēter determiātur de vnoq3
ergo p̄ter eas non eſt ponēda ſciētia vni//
uerſalis añs ꝓbaƚ q̄a in phi. determinaƚ
de entib⁹ motui cōiunctis ⁊ materie ſm̄
rem ⁊ ratōeȝ. ſed in mathe. de cōiunctis
materie ⁊ motui ſm̄ rem ⁊ nō ſm̄ ratōeȝ
ſiue diffinitōeȝ. ⁊ ſi in metha. determinaƚ
de ſeparatis a motu ⁊ materia ſenſibili ſm̄
rem ⁊ ratōeȝ abſq3 hoc ꝙ determineƚ de
ente inquātuȝ ens erit ſufficiēter determi
natuȝ de vnoq3 genere entiū. Tertio ſic ſi
vniuerſal' ſciētia ponaƚ non erit diſtincta
a ſciētijs ꝑticularib⁹ quia pars non diſti//
guiƚ cōtra totū ſ; ſciētie particulares ſunt
partes ſciētie vniuerſalis. In oppoſitū
eſt philoſophus pro reſponſioē eſt priō

Sciendum ꝙ ad ſciētias particulares pertinere videtur duo. primuȝ eſt
oīs ſciētia ꝑticularis req̄rit aliqua prīci
pia ⁊ aliquas cauſas eſſe circa ꝓpriuȝ ge//
nus ſenſibile. notāter dicƚ aliq̄ pricipia ⁊
aliquas cauſas q2 non oīs ſciētia ꝑticu
laris cōſiderat oē genus cauſe vt ptȝ de
mathe. dicƚ circa ꝓpriū genus q2 q̄libet
ſciētia ꝑticularis attribuit ſibi aliqd̄ gen⁹
entis diſtinctū ab alio gn̄e ſcibili vt patet
de medicinā ⁊ nāli. Scd̄m ē ꝙ q̄libet ſciē//
tia p̄ſuppoīt quodq̄d ē ſui gn̄is ſubiecti
⁊ non inueſtigat ip̄m ſm̄ quod dicƚ per
mo poſteriorum de ſubiecto cuiuſlibet
ſciētie debȝ preſupponi ꝙ eſt ⁊ quia eſt ⁊
ipſo quodquid eſt vtitur tanquam me//

⁊ ſic ens per accidens eſt raro ut cuȝ dicit
muſicus edificat. naȝ muſica non eſt cau
ſa edificandi. Tertia ratio omnis ſcien//
tia habetur per cauſaȝ. patȝ per diffinitio//
nem ſcire. ſcire enim eſt rem per cauſam
cognoſcere in primo poſterioruȝ. ſed en//
tis per accidens non ſunt cauſe determi//
nate. vel per ſe ſicut entis per ſe. ergo eiꝰ nõ
eſt ſcientia. minor probatur. quia ſi entis
per accidẽs eſſent cauſe per ſe ⁊ determi//
nate. ſequeretur ꝙ ens per accidens eſſet de
neceſſitate. patȝ ſi ponatur ꝙ effectus cauſe
contingẽtis ſit poſita cauſa in preſenti vel
in preterito. que quidem cauſa ſit per ſe ⁊
tali poſita ponatur effectus. cuȝ ergo talis
cauſa ſit ⁊ ad cauſaȝ de neceſſitate ſequatur
effectus. ſequitur ꝙ futuruȝ cõtingẽs ut de
neceſſitate. Forte diceretur ꝙ cauſa effectꝰ
contingẽtis non eſt poſita in preſenti. nec
in preterito. ſed adhuc eſt futura. Sed cõ//
tra quia ſi cauſa ſit futura erit futura in ali//
quo diſtanti tempore a tempore preſenti
ergo queretur de cauſa illius cauſe. utrũ
ſit in pñſenti. aut non. ⁊ tandem deuenietur
ad cauſam que eſt in pñſenti cuȝ ergo ad
illã de neceſſitate ſequitur effectus ſequitur ꝙ
omnis effectꝰ futurꝰ de neceſſitate erit ex pre
dictis patȝ ꝙ cuȝ ens dicitur de ẽte quod ſigni
ficat veritatem propoſitiõis uno modo
⁊ alio mõ de ente per accidẽs de neutro
horum ſpectat ad methaphiſicũ. non de
ente quod ſignificat verum propoſitiõis
quia tale ens eſt ens in anima. ⁊ metha.
conſiderat ens extra animaȝ. nec de ente
per accidens quia entis per accidens ſunt
cauſe infinite ⁊ inordinate.

Ad rationes. ad primã dicitur
ꝙ bene ꝓbat ꝙ methaphiſicꝰ cõſiderat
ens per accidẽs ſm eius cõmuneȝ ratio
nem vel etiam cõſiderat ens per accidẽs
ut ipm excludat a pricipali intentiõe huiꝰ
ſciẽtie. De ſophiſtica dicitur ꝙ quãtuȝ ad
uſuȝ nõ eſt ſciẽtia ſicut allegatur in textu
ubi dicitur ꝙ ſophiſtica verſatur circa nõ
ens. Ad ſcdam dictũ eſt ꝙ ens per acci//
dens non eſt ens ꝓprie ſicut nec unũ ſed
ſolum eſt ens ſecũduȝ quid ultima ratio
ſoluta eſt ex dictis. ⁊ ſic eſt finis. xi.

Circa duodecimũ
Utrum materia ⁊ formã
ſint principia ſubſtãtie
ſenſibilis dimiſſis ar//
gumentis alias factis
reſpondebitur per pro
poſitiones. Prima eſt. ad mathaphiſicã
pertinet determinãre de ſubſtãtia. patȝ pri//
mo quia ſubſtantia eſt prior alijs ẽtibus
⁊ eſt primum ens. unde cuȝ metha. cõſi//
deret de ente. ſequitur ꝙ habet cõſidera//
re de ſubſtantia. Secũdo quia ſubſtãtia
ſimpliciter dicitur ens. ens enim dicitur
quod habet eſſe. ſubſtantia autem habet
eſſe. ideo dicitur ſimpliciter ens. Alia vero
ut quãtitas qualitas huiuſmõi non ſunt
ſimpliciter entia unde non dicũtur entia
quia ſunt ens. ſed quia per ea aliquid habet
eſſe. albedo enȝ dicitur ens quia per eam
aliquid dicitur ens quia per eam aliquid
dicitur album. Tertio quia nullum
illorum entiuȝ ſeperabile eſt a ſubſtantia
ideo in cõſideratione ſubſtantie quodã
modo clauditur cõſideratio illorũ entibꝰ
Et quia antiqui philo. ſolum conſidera//
uerunt principia ⁊ cauſas ſubſtãtiarum
⁊ non aliorum entium ⁊ hoc ſignum eſt
ꝙ ſubſtantia principaliter cadit ſub con//
ſideratione methaphiſice. Secũda pro
poſitio tres ſunt ſubſtãtie. quedam ſunt
ſenſibiles ⁊ corruptibiles ut elementa ⁊
mixta ex eis. Quedaȝ ſunt ſenſibiles ⁊ in//
corruptibiles ut corpora celeſtia. alie ſũt
que nec ſunt ſenſibiles nec corruptibiles ut
ſubſtantie ſeperate. Nunc de ſubſtantijs
ſenſibilibus videbitur ⁊ poſtea de inſen
ſibilibus. Tertia propoſitio materia eſt
in omni re ſenſibili. probatur ſic quia omnis
ſubſtantia ſenſibilis eſt mutabilis. omnis
autem mutatiõ eſt ex cõtrarijs aut oppo
ſitis. ſed cõtrarijs oportet ſub eſſe mate//
riam vel ſubiectũ. Quod aut contrarijs
oporteat materiaȝ aut ſubiectum ſub eſſe
patȝ ex duobus. Primo quia unuȝ con//
trariorũ non fit aliud ut albedo non fit
nigredo. unde preter contraria oportet eſſe
ſubiectum quod quãdoqȝ ſit ſub uno cõ
trario quãdoqȝ ſub alio. Secundo quia
in omni mutatione eſt aliquid quod ſemp
manet. ſ. materia vel ſubiectum ⁊ aliquid

quod non manet.ſ. vnum cõtrariorum
Quarta ꝓpoſitio materia eſt de ſe in po//
tentia ad vtrunqꝫ contrariorum nullum
habens actũ vt materia que eſt ſubiectũ
generationis ⁊ eſt de ſe in potentia ad ter//
minũ generatõis.ſ.ad formam vel priua
tionem. Et ſubiectum alterationis eſt de
ſe in pot ntia ad contraria q̄ ſunt termini
alteratõis. Ex predictis ptz ſolutio dubij
antiquorum qui ſic arguebant quod fit
fit ex ente aut ex nõ ente.non ex nõ ente qꝛ
ex nichilo nichil fit nec ex ente. quia tunc
aliquid eſſet antequaz fieret.ſolutio ptz ex
dictis.quia quod fit.fit ex ente in potẽtia
non ex ente in actu. vnde non ens dicitur
tripliciter.vno mõ quod omnino nichil
eſt.⁊ de tali non ente nichil fit per genera//
tionem. Alio modo non ens dicitur ipſa
priuatio que eſt per ſe non ens ⁊ ens per
accidens ratõne ſubiecti in quo ẽ ⁊ ex tali
nichil fit niſi per accidẽs qꝛ.ſ. aliquid fit
ex ſubiecto cui accidit priuatio. Alio mõ
non ens dicitur quod non eſt ens actu
eſt tamen ens in potentia ſicut materia
vnde hoc modo ex non ente aliquid fit
Ex predictis ptz ꝙ licz in omni ſenſibili
ſubſtãtia ſit materia. alia eſt tamen ma//
teria in ſenſibilibus ſubſtantijs ⁊ ſempi//
ternis ſicut in celis.⁊ alia in genrabili//
bus ⁊ corruptibilibꝰ. ptz quia per trãſ//
mutationem ⁊ motuz habetur cognitio
materie. cum ergo ſubſtãtie corruptibi//
les ſint tranſmutabiles. quia in eis eſt
materia in mixta priuationi ad formam
Subſtantie vero ſenſibiles ⁊ ſempiterne
ſoluz ſunt mutabiles ad vbi.vnde in eis
forma eſt pncipium cuiuſlibet ſubſtãtie
ſenſibilis hec ꝓpoſitio de facili ptz.quia
cum in ſubſtantijs ſenſibilibus ſit mate
ria materia autem non habz eſſe niſi per
formam. ſequitur ꝙ forma eſt princi//
pium ſubſtantiarum ſenſibilium vbi

Sciendũ ꝙ differẽtia eſt inter
cauſas agentes ⁊ formam. qꝛ cauſe agẽ//
tes preexiſtunt ſuis effectibus.ſed forme
nõ ſunt ſeperate a ſuis effectibus. forma
enim ſimul incipit eſſe ⁊ nõ eſſe cum effec//
tu.vnde ſimul eſt ſanitas ⁊ homo ſanatur
vnde forme non preexiſtũt ſuis effectibꝰ
licz enĩz nulla forma ſit ante productõez
ſui effectus nichil tamen prohibz aliquã
formam remouere poſt corruptionem
compoſiti ſicut anima intellectiua. Ex
quo patent duo cõtra oppinionẽ auero//
ys de intellectu. Primum eſt ꝙ intellec//
tiua anima nõ eſt ſubſtãtia ſepata. ymo
ſecũdum ariſtotilem eſt forma hominis
Secũdum eſt ꝙ anima intellectiua non
eſt ante corpus vel hominez licz maneat
poſt corrupto corpore. hoc autẽ non po//
teſt ſtare cum oppinione auero ys Eſt
tamen aduertendum ꝙ cum dictum eſt
ꝙ formã non eſt ſepata a ſuo effectu intel//
ligitur de formã que eſt altera pars com//
poſiti ⁊ nõ de forma exemplari.forma ex
emplaris ſepata eſt quẽadmoduz cau//
ſa efficiens.

Queritur ſecundo. Utrum
ſint eadem principia omnium.ſ. ſubſtã//
tiarum ⁊ accidentium. Arguitur ꝙ non
quia aut huiuſmodi principia eſſent pter
ſubſtantiam ⁊ alia genera. aut in genere
ſubſtantie ⁊ alijs generibus.non primuz
quia nichil eſt quod ſit in aliquo genere
nec ſecũdum quia principia ſunt homo//
genea cuz pncipiatis. ergo pncipia om//
nium entium non ſunt in eodem genere
tantuz vt in genere ſubſtantie vel in alio
genere. Secundo.vnitas pncipiatorum
eſt ex vnitate principiorũ. ſed non omnia
ſunt eadem. ergo non omnia ſunt eadem
principia. In oppoſitum videtur eſſe
ariſtotiles pro ſolutione ſupponitur pri//
mo ꝙ duplicia ſunt pncipia.ſ. intrinſeca
.ſ. materia ⁊ forma ⁊ priuatio ſiue actus
⁊ potentia. Alia ſunt extrinſeca.ſ.efficiẽs
⁊ finis. Et iterum duplitia ſunt principia
quedaz ſunt principia prima ſimpliciter
vt primum agens.alia ſunt proxima vt
equus eſt principium proximum gene//
rationis equi.⁊ ars medicine. ſanitatis
Secũdo ſupponitur ꝙ vnum vel idem
dicit̃ quatuor mõis.ſ. vnuz nuẽro. vnũ
ſpẽ.vnũ gñe ⁊ analogia: vt ptz.v.huius

Prima cõcluſio. non om
nium ſunt eadez principia ſpetie vel gñe
proxima ſiue loq̃mur de pncipijs intrin
ſecis ſiue extrinſecis ptz.quia entia diſtin
guntur genere penes proxima principia
.ſ.penes cauſaz efficientez ⁊ finalez .ergo

efficiens proximuȝ ⁊ forma non ſunt eadem. ⁊ q̄a materia propria eſt ad formā propriam. ſequitur ꝙ non eſt eadem materia propriā. verbi gratia aliud eſt efficiēs proximuȝ ⁊ aliud forma equi ⁊ alia aſini etiam in artibus aliquod eſt principium domus ⁊ aliud eſt principium ſanitatis

Secunda concluſio· om̄ium ſunt eadem principia prima ⁊ extrinſeca .ſ. efficiens ⁊ finis ptȝ. quia in mouentibus eſt deuenire ad aliquod primum ⁊ aliud eſt cauſa om̄iuȝ efficiēs ⁊ etiaȝ finis

Tertia concluſio· omnium ſunt eadem principia intelligendo tam de principijs intrinſecis quā extrinſecis ſecundum analogiam. ptȝ tribus mōis quia materia ⁊ forma ſunt pricipia omnium ⁊ efficiens ſicut enīȝ in aliquo gn̄e vno eſt aliquod principiuȝ ſe habens ſicut materia. ⁊ aliud ſicut forma. ⁊ aliud ſicut priuatio. ita etiaȝ in alio genere. ⁊ ſic in genere colorum album ſe habet ſicut forma. nigruȝ vt priuatio ⁊ ſuperficies vt materia. ita in conſideratōe diei vel noctis lumen ſe habet vt forma. tenebra vt priuatio. aer vt materia. Secundo omnium ſunt eadem principia. quia principia ſubſtātie ſunt etiam principia alioruȝ generuȝ vt materia ⁊ forma q̄ ſunt principia ſubſtantie ſunt etiaȝ principia alioꝝ quia deſtructis primis ſubſtantijs om̄ia alia deſtruūtur. Tertio non eadem ſunt principia analogia pro quanto principia omnium ſe habent vt actus ⁊ potētia. vt facile eſt declarare. veruȝ eſt tamē potētia ē alia ⁊ alia. ⁊ aliꝰ actus ⁊ alius in diuerſis. ſicut dictum eſt ꝙ materia ⁊ forma proxiā ſunt alie ⁊ alie in diuerſis. ⁊ iterū aliter inueſtigatur potentia in quibuſdā ⁊ aliter in alijs. quedam enim ſunt que quandoqȝ inueniūtur in actu ⁊ q̄ndoqȝ in potētia. vt generabilia ⁊ corruptibilia Alia ſunt ſemꝑ in actu ⁊ ſempiterna vt corpora ⁊ celeſtia.

Ad rationes· ad primā dicit ꝙ principia eorum que ſunt alicuius generis ſunt in genere illo non ſicut ſpecies ſed ſicut principia illius generis vt materia ⁊ forma que ſunt principia ſubſtantie ſunt in gn̄e ſubſtantie ⁊ pūctus ⁊ vnitas que ſunt principia quantitatis. veruȝ eſt tamen ꝙ inquātum principia ſubſtantie ſunt principia alioꝝ poteſt dici quia prima pricipia ſimpliciter ſūt in gn̄e ſubſtātie. Scōa ratio arguit ꝙ non ſunt eadeȝ principia proxima quod conceditur vt dictum eſt.

Queritur tertio· Utrum ſit neceſſe eſſe aliquam ſubſtantiā primam ſempiternam. ⁊ immobilem. Arguitur ſic. ꝙ non ſit neceſſe ponere aliquā ſubſtātiam primam. qꝛ om̄ia que ſunt poſſunt reduci ad alias cauſas vt pote que naturaliter fiunt ad naturaȝ. ⁊ que volūtarie fiunt ad voluntatem ergo. Secundo ꝙ talis non ſit immobil' quicquid eſt ꝑfectionis in iſtis inferiorib' ꝓuenit a motu corpora enim perfectiora plus habent de motu ſicut corpora celeſtia. ⁊ terra ꝓpter ſui imperfectōem manet immobil'. ergo ſubſtātia priā non eſt immobil'. Tertio ſic vel de nouo incipit agere prius quaȝ non agit ſine ſui mutatiōe ſed ſecundum fidem catholicā deus de nouo producit mūduȝ. ergo in eo fuit mutatō. Quarto ſic ꝙ prima ſubſtātia non ſit ſempiterna quia quicquid habet potētiaȝ admixtaȝ eſt corruptibile vt ptȝ ſeptimo huius. ſed in prima ſubſtantia eſt potentia. ergo eſt corruptibilis. minor probat̄ q̄a dicimꝰ deum poſſe agere. tum quia effectꝰ imitatur cauſam. nullus autē effectus inuenitur quin in eo ſit potētia. ergo in deo ē potētia. In oppoſitum eſt ariſtoteles hec tria videbuntur in queſtione. primo videbitur ꝙ eſt dare vnuȝ ſoluȝ ens immobile quod dicit̄ prima ſubſtantia ſeu prima cauſa. Secundo ꝙ primum ens eſt perpetuuȝ. Tertio ꝙ eſt actus purus nichil habens de potentia.

Prima concluſio· neceſſe eſt eſſe primuȝ ens ⁊ incorruptibile. ptȝ concluſio primo ex ꝑte motus ratōe ariſto. tertio phiſi. om̄e quod mouetur ab alio mouetur. ſed aliquid mouetur vt ptȝ ad ſenſum. ergo mouetur ab alio. vel ergo illud mouetur ab alio vel eſt immobile. ſi eſt immobile habet̄ ꝓpoſitū ſi mouetur

ab alio vel illud iterum mouetur ab alio ⁊ cum non ſit proceſſus in infinitū ſequitur ꝙ eſt dare aliquod primū ⁊ immobile. Scḋa ratio eſt in ſecūdo methaphyſice in ordine cauſarum. ⁊ eſt talis. in ordine cauſarum efficientiū eſt ordo. ſed in tali ordine non eſt proceſſus in infinitum. ergo eſt aliqua cauſa efficiens. ⁊ ita ad propoſitū. probatur minor. quia in cauſis efficientibus ordinatis prima eſt cauſa ſecūde ⁊ ſecūda tertie ⁊ ſic de alijs ſed cauſa remota remouetur effectus. ergo ſi non ſit primā cā nulla omnino erit cauſa Et ſi procedatur in infinitum non erit prima. ergo impoſſibile eſt in cauſis procedere in infinitum. Tertia ratio ſumitur ex iſto duodecimo que talis eſt. ſi primū ens eſſet mobile aut mouetur motu locali aut alio. ſi alio tunc eſſet corporale quod probatur quia omne quod eſt alterabile aut augmentabile eſt corporale vt habetur primo celi. ſed infra oſtendetur primū mouens non eſſe corporale. ergo non mouetur alijs motibus quam motu locali cum motuū localium motus circularis ſit primus. mouetur ergo motu circulari quod nō poteſt eſſe. qꝛ ſi primum mouens moueret motu circulari moueret ⁊ mouetur eodē motu tūc eſſet in actu ⁊ in potētia. vñ ſicut primū alterās. ſ. celū eſt inalterabile. ita primū mouēs quod mouet motu circulari ē imobile motu circulari vñ relinquitur ꝙ primꝰ ē imobile. Aduertēdū eſt tñ ꝙ motus dicitur dupliciter. vno modo vt eſt actus entis in potentia ſecundum ꝙ huiuſmōi ⁊ ſic intelligendum eſt de motu cum dicitur ꝙ primum mouens eſt immobile. Alio modo capitur motus cōmuniter prout etiam operatio dicitur motus vt intelligere velle ⁊ ſic de alijs. ⁊ ſic primū mouens ſeipſm mouet. ſ. intelligendo ⁊ diligendo ſe ſicut poſuit plato Quantum ad ſecundum punctum ponitur

Concluſio. primum ens eſt

ſempiternum ꝓꝫ primo ratione ariſtotilis ſumpta ex proprietate motus. Et eſt talis primum mobile mouetur motu ſempiterno vt dicitur octauo phiſi. ſed motus ꝑpetuus ē a motore perpetuo. ergo primum mouens eſt ſempiternum. Ex cōcluſione ſequitur ꝙ primū mouens nō ſolum eſt motiuum aut effectiuū ſed eſt actu mouēs ⁊ operans. alias motorꝰ primus non eſſet ꝑpetuus. ſed quia ratio ariſto. procedit ex falſo fundamento videlicet ꝙ motus primꝰ ſit ſempiternus qꝛ ſm fidem catholicam motus ⁊ mūdus eſſe inceperunt. ideo alia ratione probatur concluſio que talis eſt. ſi mundus de nouo incipiat eſſe cū nichil educat ſe de potētia oportet ꝙ ab alio ſit mūdus ꝓducꝰ in eſſe. quodquid ē vel erit eternū vel productum ab alio. Si primū habetur intentum. ſ. ꝙ primum ens eſt ꝑpetuū. ſi ſc̄ ab alio iterum de illo queretur cū non ſit procedere in infinitū in cauſis procedentibꝰ neceſſe eſt eſſe aliquā cauſā ſempiternam. Tertia ratio ſumitur ex conſideratione eorum que ſunt poſſibilia eſſe ⁊ non eſſe ⁊ eſt talis. ſcḋm habetur ꝑ tꝫ ſūt multa entia poſſibilia eſſe ⁊ non eſſe. ergo ad hoc ꝙ appelletur ens eſſe oportet ꝙ ſit ab aliqua cauſa. qua oportet eſſe de neceſſitate. vel ergo huiuſmōi cauſa neceſſaria habet neceſſitatē ſuā vel ab alio vel a ſe ⁊ cum non ſit proceſſus in infinitum in hijs que habent cauſā ſue neceſſitatis ab alio neceſſe eſt deuenire ad aliqḋ qḋ habeat in ſe cauſam ſue neceſſitatis. ſed tale primū eſt ens ⁊ ſempiternum. ergo neceſſe eſt primum ens eſſe perpetuum

Quantū ad tertiū ponitur

Concluſio. prima ſubſtātia que deus eſt ē actus purus vel habēs potētie. probatur concluſio primo ex dictis. primo qꝛ omne quod habet potentiam ſecundum ꝙ in eo eſt potētia poteſt eſſe ⁊ non eſſe ſed oſtenſum eſt primam ſubſtantiā eſſe ſempiternā. ergo prima ſubſtantia eſt actus purus nichil habens de potētia. Scḋa ratio ſumitur ex proprietate ſubſtantie q̄ talis eſt. quia licet in eo quod quandoqꝫ eſt in actu ⁊ quandoqꝫ in potentia. potētia ſit prior actu tempore. tamen ſimpliciter actus prior eſt potentia. quia nichil educit ſe de potentia in actum niſi per aliquid qḋ eſt in actu ſiue per aliud. ſi ergo aliqua ſubſtantia non ſit purus actus ſed aliquid habēs de potētia ſequitur ꝙ non

eſt prima. relinquitur ergo ꝙ prima ſubſtantia eſt actus purus. Tertia ratio vnū quodqꝫ agit ſecūdū ꝙ eſt in actu. ſi ergo aliquid non ſit purus actus ſequitur ꝙ non agit ſe toto. ſꝫ aliquo ſui. ⁊ ſic nō erit primum relinquitur ergo ꝙ primū ens ſiue prima ſubſtātia ſit actus purus ⁊ in eo non eſt potentia. Eſt tamen aduertendum ꝙ duplex eſt potentia. quedā eſt paſſiua materie ſecūdum quā aliquod ſubiectū recipit mutatōem ⁊ talis excluditur a primo ente. Alia eſt potētia actiua ⁊ talis eſt in primo ente ⁊ eſt idem qd̄ ſua ſubſtantia. Ex concluſiōe ſequitur ꝙ primum ens nec eſt materia nec habens materiā. ſed eſt illud qd̄ eſt actu. Scd̄o cum omne habens materiam eſt mobile vt viſū eſt in precedentibus ꝙ primum ens ē immobile. Ex quibus ptꝫ ꝙ ab ſurda eſt poſitio illorum qui dixerunt primū ens eſſe idem cum materia primo poſteriorꝫ. Ratio fuit quia ſi deus ⁊ materia priā differrent tunc per aliquid differrent ⁊ ſic vtrūqꝫ eorum eſſet compoſitū ſed hec ratō prouenit ex ignorantia inter differens ⁊ diuerſum. differētia enim dicūtur que in aliquo conueniunt ⁊ in aliquo differunt ſicut due ſpēs in gnē cōueniunt ⁊ differūt per differētias. ſꝫ diuerſa ſunt que ſe ipſis differunt. ⁊ non per aliquid ſuperadditum. vnde licet deus ⁊ materia prima non ſint differētia. tamen ſunt diuerſa.

Ad rationes. ad primā dicitur ꝙ natura non agit niſi prius mota ideo ea que fiunt a natura oportet reducere ad priorem cauſam. dicitur etiam ꝙ quia voluntas humana eſt variabilis oportet ſuper eam ponere cauſam inuariabilem. Ad ſecundam dicitur ꝙ licet in hijs q̄ nata ſunt moueri vt in habentibus materiā que ſunt perfectiora plus participāt de motu locali. tamen perfectius eſt ſimpliciter ꝙ aliqua careant materia ⁊ motu. Ad tertiam dicitur ꝙ prima cauſa de nouo incepit agere non per mutationem factam in ea. ſed per mutationem factam in re producta. Ad quartam dicitur ꝙ ipſa pro prima parte oſtēdit ꝙ in deo ſit potentia actiua. Et cum ſecundo arguitur ꝙ effectus imitatur cauſam. dicitur ꝙ licet effectus imitetur cauſam non tamen poſſunt attingere ad perfectōnem cauſe. vnde repugnat alicui effectui ꝙ ſit purus quia omnis effectus eſt in potentia que eſt in illo vel in potentia que eſt in cauſa ⁊c̄.

Queritur quarto. Utrum primus motor moueat celum ſicut bonū appetibile aut intelligibile. Arguitur ꝙ non. quia appetibile habet ratōem finis. ſed in immobilibus non eſt finis qꝛ finis eſt terminꝰ motus. Scd̄o ſic bonū appetibile nō mouet niſi ſit apprehenſū ſed celum caret cognitione ⁊ apprehenſione. ergo non mouet ſicut bonū appetibile. Tertio ſic primus motor celū mouet ⁊ etiam omnia per modum efficiētis ſed idem non mouet per modum finis ⁊ efficiētis. quia finis ⁊ efficiens non coincidunt in idem. ergo motor non mouet p̄ modū finis ſiue appetibilis. In oppoſitū eſt ariſto. pro reſpōſione ē priō

Sciendum ꝙ aliquid dicitur mouere dupliciter. vno modo ꝓprie. ſꝫ p̄ modū efficientis. vnde efficiēs eſt principium vnde motus ſicut ignis calefacit Alio modo dicitur aliquid mouere per modū finis ſicut agēs mouetur ad agendum propter finē. Et quia eadē eſt ratio boni ⁊ finis ⁊ bonū nō mouet niſi apprehenſū idem eſt differētie ꝙ aliquid mouet per modū finis ⁊ ꝙ mouet ſicut qd̄dam appetibile ⁊ intelligibile.

Secundo ſciendū ꝙ primꝰ motor mouet celum per modum finis ſicut bonū appetibile ⁊ intelligibile. probatur quia eſt mouēs non motum. ergo eſt mouens ſiue mouet ſicut appetibile ⁊ intelligibile. probatur conſequentia q̄a duplex eſt motus quidam eſt naturalis alius eſt voluntarius ſiue ſecūdum appetitum. in motu naturali mouens eſt generans ⁊ alterans. generans autem ⁊ alterans aliterꝰ ⁊ aliter ſe habent vel ſecundum ſubſtantiam vel ſecundum qualitates ſicut hec inferiora. vel ſecundum locum ſicut corpora celeſtia. Unde patꝫ

ꝙ moues motu naturali mouetur ⁊ nō
eſt immobile. In motu autē volūtario
appetitus eſt mouēs motum nam mo
uetur ab appetibili vt habetur. iii. de ani
ma. relinquitur ergo ꝙ ſoluꝫ intelligibile
⁊ appetibile per modum finis vniuerſal'
eſt mouens non motum. Secundo de//
claratur concluſio. nam motus celi non
eſt propter generationem ⁊ corruptioneꝫ
horum inferioruꝫ ſicut propter finem vl//
timum qꝛ finis eſt nobilior hijs que ſunt
ad finem. ſed eſt propter ipſum primum
mouens. ſicut propter finem vt. ſ. proxi//
mus motor celi per motū celi aſſequatur
ſimilitudinem primi inquātum per mo
tum celi eſt cauſa reruꝫ quia ergo motus
celi eſt propter primū ſicut propter finem
ſeqtur ꝙ motor pri⁹ mouet ſicut appeti//
bile ⁊ itelligibile. Ex p̄dictis pꝫ ꝙ pfectio
primi mouentis poteſt attendi ex tribus
vno modo ex ratione intelligibilis ⁊ ap//
petibilis. Alio modo ex comparatione
eius ad mobile. ⁊ ad celum. Tertio mo
do ex comparatione eius ad primū mo
torem celi. ſ. intelligentiam. Ex primo ſic
oſtenditur ſicut eſt quedā ordinatō mo//
bilium ⁊ mouentium. ita eſt quedam or
dinatio appetibilium ⁊ intelligibilium ⁊
ſic ſicut in mobilibus primum eſt cauſa
aliorum. ita in intelligibilib⁹ primum eſt
cauſa intelligendi alia. ſicut ergo per hoc
ꝙ prima ſubſtantia eſt primum mouēs
oſtenſuꝫ eſt ꝙ eſt actus purus ⁊ ſimplex
ita eadem ratione oſtenditur ꝙ eſt pure
ſimplex ac primo intelligilis. naꝫ in co//
ordinatione intelligibilium ſubſtātia eſt
primo intellibigibilis quam accidentia
accidētia enim non habent intelligi niſi
per ſubſtantiam ſicut nec diffiniri. ſimili//
ter inter ſubſtātias. ſimplices ſunt prius
intelligibiles eo ꝙ ſimplices claudūtur
in intellectu compoſitorū ⁊ inter ſubſtā//
tias ſimplices que ſunt materia ⁊ forma
de genere ſubſtātie forma ſiue actus pri
us eſt itelligibilis quam potentia. quia
poteſt diffiniri per actum ⁊ intelligi. ⁊ ſic
ex hoc quia prima cauſa eſt primuꝫ intel//
ligibile concludi poteſt ꝙ eſt primus ac//
tus ⁊ idem poteſt oſtendi ꝙ eſt primuꝫ
appetibile ⁊ intelligibile. vnde primum
appetibile eſt optimum ⁊ perfectiſſimuꝫ
Ex ſecundo. ſ. ex comparatione motoris
ad mobile oſtēditur perfectio ipſius mo
toris. nam primum mobile ⁊ ſi non mo
ueatur motu. ad formaꝫ mouetur tamē
motu circulari. oſtenſum eſt enim ſupra
ꝙ primum mouens eſt omnino immo//
bile. Ex quo pꝫ perfectio motoris ad mo
bile. Ex tertio. ſ. ex comparatōe primi mo
toris ad proximuꝫ. arguitur perfectio pri
mi motoris ad apprehenſioem qꝛ prox
imus motor celi apprehendit primum
motorem ⁊ eius deſiderium mouendo
ad quod ſequitur delectatio. nam delec
tatio fit per hoc ꝙ intelligēs. accipit ipm
intelligibile. cum ergo primus motor ſe
ipſum maxime accipiat. ⁊ ſit ſibi ipſi ma//
xime prius. ſequitur ꝙ eſt multo maior
delectatio ⁊ iocūdior conſequens apprē//
henſioneꝫ eius primi motoris quam de
lectatio conſequens apprehenſionem ſe
cundi motoris. vnde pꝫ perfectio primi
motoris ſupra proximū motorem. Ad
rationes ante oppoſitum. ad primam di
citur. ꝙ in immobilibus eſt finis prout
eſt optimum ⁊ vltimum ⁊ non vt de ra//
tione eius ſit ꝙ acquiratur per motum
⁊ ſic in immobilib⁹ eſt bene finis q̄ q̄deꝫ
finis non eſt terminus mot⁹ ſed opera//
tionis. Ad ſecundam dicitur ꝙ celum
dirigit a cognoſcēte. ſ. ab anima nobili
ideo accipiēdo pro toto aggregato cog
noſcit. Ad tertiam dicit ꝙ finis ⁊ effitiēs
idem eſt. eſt enī idem a quo res proceſſit
in eſſe ⁊ in quo redibit. videt tamen alia
⁊ alia cauſalitas effitientis ⁊ finis.

Queritur quinto. Utrum
celum ſecundum totam ſubſtantiam ⁊
ſecundū ſuuꝫ motuꝫ dependeat a primo
principio. Arguitur ꝙ non ſecundum
ſubſtantiam quia quod ineſt alicui ſecū
dum ſuam naturam remoto quocunqꝫ
extrinſeco ei ineſt ſed ſemp eſſe ineſt celo
ſecundum ſuam ſubſtātiam. ergo remo
to primo principio ad huc celū eēt ⁊ hoc
non eſſet ſi depēderet a principio primo
ſecundum ſuam ſubſtantiam. Arguitur

ſecundo ſi dependeret a primo vel depen
deret quantuz ad eius productōem vel
quantum ad eius conſeruationem non
quantum ad eius productionem. quia
celuz non eſt ꝓductuz quia omne quod
producitur a ſubiecto 7 cōtrario ꝓdu
citur. celo autem nichil eſt cōtrariuz. nec
ante generationem celi fuit ſubiectuz nec
quantum ad conſeruationem in eſſe cuz
non dependeat in eſſe. Tertio ſic efficiēs
eſt cauſa vnde motus. ſed celum non eſt
tranſmutabile ſecundum ſuam ſubſtan
tiam. ergo a nullo ſecundum ſuam ſub
ſtantiam depender tanquam a cauſa effi
ciente. Arguitur quarto ꝙ non requirat
quantum ad eius motum quia celum
ſecundum ariſtotilem eſt animatū. ergo
mouetur per ſe 7 a ſe 7 per cōſequens nō
ab aliquo extrinſeco motore. In op/
poſituz eſt ariſto. pro reſponſioē ē primo

Sciendum ꝙ philoſophorum
dicētiuz mundum ſiue celum eſſe eter
num duplex oppinio fuit. quidam enim
dixerunt ipſum eſſe eternuz 7 a nullo de/
pendere in eſſe ſed ſecūduz ſe 7 a ſe habe/
re ſemper cauſam eſſendi. Alia fuit oppi
nio dicentium ex omnibus. omnia eſſe
perpetua 7 dependere a principio 7 du/
cūt exemplum. ſi ab eterno pes fuiſſet in
puluere veſtigium pedum ab eterno eſſꝫ
in puluere 7 tamen veſtigium pedis de/
pendet in eſſe a pede. Aliud exemplum
ſi ſol eſſꝫ ab eterno ſupra noſtrū emiſpiuz
ſplēdor celi ab eterno eſſꝫ luciſſꝫ ſup nos
7 tamen ille ſplēdor eſſet cauſatus in eſſe
ab eo. Cōtra primā oppinionē ponit

Concluſio. celum 7 mundus
dependent a deo in eſſe. probatur quia
poſteriora 7 iperfectiora depēdent a prio
ribus 7 perfectioribus vt cauſata depen
dent ab aliquo quod eſt cauſa ſed deus
ſiue prima cauſa eſt primum 7 perfectiſſi
mum in genere entium. ergo celuz 7 om
nia dependent ab illo in eſſe non tamen
poteſt dici ꝙ celum ſit primuz ens quia
vt probatum eſt primum ens eſt immo
bile 7 inuariabile 7 pure ſimplex que om
nia celo repugnant.

Secunda cōcluſio. mūdus
non ſolū depēdet a deo ſed etiaz habuit
principium durationis ſue. ita ꝙ fuit de
nouo productus per creatioēm 7 hec cō
cluſio ſumitur ex veritate fidei quia om/
nis creatura eſt ex nichilo. ſed mundus
eſt creatura. ergo mundus eſt ex nichilo
ſed quicquid eſt ex nichilo aliquando
nichil fuit. ergo non eſt ab eterno 7 per
conſequens eſt de nouo productus per
creationem.

Tertia concluſio. licꝫ ſecun/
dum veritatem fidei tenēduz ſit mūduz
incepiſſe de nouo tamen hoc demōſtrari
non poteſt. probatur quia ſi demōſtra/
retur aut ex parte ipſius facti aut ex parte
facientis. non ex parte facti. quia mediuz
in demonſtratiue eſt quod quid eſt ſub/
iecti. quod quid eſt autem abſtrahit ab
hic 7 nunc. ergo non poteſt demonſtrari
incepiſſe nec poteſt demonſtrari ex par/
te faciētis quia in voluntate dei erat pro
ducere munduz ab eterno ratio autem
humana non poteſt inuenire volunta/
tem dei. Ad maiorē euidētiaz huiꝰ

Sciénduz ꝙ duplex eſt agens
quoddam eſt agens per motum 7 gene
rationem 7 tale precedit effectum natura
7 tempore. quia effectus nō eſt niſi in ter
mino actionis. tale autem agens eſt ante
actionem. Aliud eſt agens per ſimplicez
emanatioēm 7 tale non neceſſario prece/
dit effectum tempore nec duratione. ſed
natura ſolum. ſicut pꝫ de illuminatione
medij. vnde pꝫ ꝙ cum deus producit
mundum per ſimplicem emanationem
quod non eſt neceſſe deū preceſſiſſe mū
duz tempore 7 duratione ſꝫ natura tātuz

Ultimo notandum ꝙ de
ratione creatōnis duo ſunt. primum eſt
ꝙ creatio non ꝑſupponit. aliquod ſub/
iectum per quod differt a generatione 7
motu in quibus preſupponitur. Secū
duz eſt quod illud creatur prius habuit
non eſſe ſecundum naturam quam eſſe.

cuius cauſa eſt quia illud eſt prius alicui
ſecundum naturam quod ſibi ſecundũ
naturam ineſt ꝛ nõ ab aliquo extrinſeco
ſed quod cauſatur ex ſe nichil eſt. ꝛ habet
non eſſe. ab alio autẽ habet eſſe. ſequitur
ergo ꝙ illud quod creatur prius natura
habeat non eſſe quam eſſe ꝛ ab alio non
eſſe ꝛ per hoc differt creatio a generatõne
filij in diuinis. Ex p̃dictis patʒ ꝙ hec pro//
poſitio ex nichilo aliquid creatur poteſt
habere duplicem ſenſum ꝛ ſic ſenſus ali
quid creatur ex nichilo .i. ex nullo ſubiec
to ita ꝙ manet negatio ꝛ ordo creatõis
ad ſubiectum manet negatus. Et hoc ſe//
cundum primũ requiſitũ ad creatõem
Secundum ꝙ ſit ſenſus aliquid creatur
ex nichilo .i. poſt nichil aliquid creatur ꝛ
hoc ordine nature non autem prius du//
ratione quia nõ oportet ꝙ maneat ordo
alicuius durationis ipſius creatõnis ad
nichil ſed ſolum manet ordo prioritatis
nature ꝛ non duratõis. Ex quo patʒ quo
modo celũ eſt neceſſariũ ꝛ tamen habet
in ſe cauſam ſue neceſſitatis per hoc ꝙ
non eſt ad mixtũ priuationi ad formam
habet tamen illam, cauſam ab alio ſim//
pliciter loquendo de potẽtia q̄ eſt in deo
celum poteſt non eſſe ꝛ omnia alia ſicut
potuit ea producere ita ꝛ adnichilare. tñ
ex aliqua potentia que ſit in ipſo celo nõ
poteſt non eſſe ſed bene generabilia ꝛ ſic
patʒ celum dependere a deo ſecundum ſui
ſubſtãtiam. ꝛ per conſequens dependere
ſecundũ ſuum motum per eandem ra//
tionem. ſequitur ulterius ꝙ tota natura
dependet a primo quia celum dependet
a primo. modo celum eſt primũ in gñe
ſenſibiliũ ꝛ eſt cauſa naturalium ꝛ ma//
terialium. Ad rationes. ad primã di
citur ꝙ maior eſt vera remouente illa na
tura per quã ſibi ineſt. modo dicitur ꝙ
ſi primũ non eſſet natura celi per quam
eſt incorruptibile periret cum totũ quod
eſt in celo dependeat a primo. Secunda
ratio ſatis ſoluitur ex dictis. Tertia ratio
probat celum fuiſſe productum per mo
tum. dicit̃ etiam ꝙ ſi celũ non ſit tranſ//
mutabile ſecundum ſubſtantiã per po//
tentiã que eſt in eo. eſt tamen tranſmu//
tabile per potentiam que eſt in deo. Ad
aliam dicitur ꝙ ſecũdum veritatem celũ
non eſt animatum ymo mouetur ab in//
telligentia ſeperata.

Queritur ſexto. Utrum celũ
ſit animatũ. Arguitur ꝙ ſic quia quod
mouetur a ſe eſt animatũ. ſed celũ mo//
uetur a ſe. ergo eſt animatum. Secundo
ſic motus celi nõ eſt violentus. ergo eſt
naturalis vel a natura vel ab anima. nõ
a natura quia determinata eſt ad vnum
ad quod ſi peruenerit eſt ſtatus. ſed celũ
ẽ ad diuerſa vbi ꝛ ſemp̲ mouet̃. ergo ꝛc̃.
Iterũ probat̃ ꝙ ex p̲te effectus motus
quia motus celi producit vitã ꝛ ſenſum
ſed nulla forã corporea poteſt illud facere
alias ageret vltra proprium gradũ. ergo
oportʒ ꝙ talis mot᷒ ſit ab anima. Quar
to ſic celum inter omnia corruptibilia eſt
nobiliſſimum. ſed animatũ nobilius eſt
inanimato. cum ergo quedam corpora
ſint animata ſicut planete a fortiori erit ce
lum animatum. In oppoſitũ arguit̃
quia ſi celum eſſet animatum tunc cum
anima vegetatiua ſit prior ſenſitiua. ꝛ ſen
ſitiua intellectiua. ſequitur ꝙ celũ habe//
ret animã ſenſitiuam ꝛ vegetatiuã. ſed
hoc eſt falſũ quia tales anime ordinant̃
ad conſeruatiõem vite ꝛ ſolũ inſint cor//
ruptibilibus cum ergo celũ ſit incorrup
tibile ſequitur ꝙ ſibi non ineſt anima ve
getatiua nec ſenſitiua ꝛ per conſequens
nec intellectiua.

Pro quo ſciendum ꝙ ypa-
tetici poſuerũt mundum habere animã
ſed fuit diuerſitas inter eos. quidã dixe//
runt animam celi habere tres potentias
.ſ. appetatiuũ. intellectiuũ. ꝛ ymagina//
tiuũ. intellectus enim ꝛ ymaginatõ ma
nent imperando motũ ꝛ appetitus exſe//
quendo motum. quare autẽ poſuerũt
animã celi habere ymaginatõem. ratio
eſt quia intellectus ſolum eſt apprehenſi//
uus vniuerſalium cum ergo motus celi
ſit particularis ꝛ ad effectum particula//
rem oportet animam celi habere ymagi
natõem que eſt apprehenſiua ſingulariũ
Alij dixerũt aĩam celi habere tantũ duas
potẽtias .ſ. intellectiuũ ꝛ apphenſiuum

quia licet forma apphenſa per intel'ectū inquātuʒ huiuſmoi ſit vniuerſal' tn̄ per extentōeʒ ad opus ⁊ per cōtactū materie ſit ꝑticularis. ⁊ ideo ꝓpter hoc nō opor//tuit ponere in aīa celi ymaginatōeʒ. oēs auteʒ cōueniunt in hoc ꝙ nullus poſuit potētias vegetatiuas in aīa celi eo ꝙ or//dinant̄ ad cōſeruatōeʒ vite. eo ꝙ cōſerua//tiōe nō indiget celū cuʒ ſit incorruptibile nec poſuerūt in eo potentias ſenſitiuas eo ꝙ ſenſus ſuſceptiu⁹ eſt ſperum ſenſi//biliuʒ Sanct⁹ thomas ⁊ Albertus non determināt ſe ad aliquā ꝑtem hui⁹ ma//terie. ſʒ eaʒ relinquunt ſub dubio. ponit̄

Concluſio. celuʒ non eſt aīatuʒ

probat̄ per ratōeʒ poſt eppoſituʒ. Ecco ſic probat̄. qꝛ ſm ponētes celuʒ eē aīi//matū aīa eius nō habet niſi potētias in//tellectiuas. ſʒ ſm tales potencias aīa non eſt act⁹ corporis. qꝛ tales potētie ſunt ſe//pate vt dicit̄. iii. de aīa ſʒ aīa hūana ſcʒ m potētias ſenſitiuas ⁊ vegetatiuas eſt act⁹ corporis. ſi ergo aīa celi ſoluʒ habeat po//tētias intellectiuas non eſt act⁹ celi ⁊ per cōſequens non habet aīam vt formā ſʒ qꝛ plato ⁊ ariſtotiles vident̄ dicere celū eē aīa//tuʒ. ideo ad ſeruāduʒ dictuʒ eoꝝ. Eſt

Sciēdum ꝙ anima habet tripliceʒ habitudinē ad corpus. comparatur eniʒ ad corpus quātuʒ ad eē. ſ. prout ex aīa ⁊ corpore ſit vnuʒ ſicut ex mā ⁊ forma. Alio mō comparatur ad corpus quātū in ad cognitōem in eo ꝙ aīa indiget corpore ad intelligēduʒ vel tanquaʒ obiecto vel or//gano ⁊ quātuʒ ad iſta duo intelligentia mouēs celuʒ non poteſt dici aīa celi nec intelligit per ipm̄. ſʒ intelligit per ſpēs ac//ceptas a ſuperioribus intelligentijs. Alio mō comparatur aīa ad corpus ſicut mo//uens ad mobile ⁊ quātuʒ ad hoc intelli//gētia mouēs celuʒ poteſt dici aīa celi vi//delicʒ vt aſſiſtēs ⁊ non inherens ipſi celo

Ad rationes. ad primā dicit̄ ꝙ celum dicit̄ moueri a ſeipſo proquāto mouetur ab intelligētia ſibi vnita vt mo//tor mobili. Ad ſcd̄aʒ dicit̄ ꝙ motus celi poteſt cōpari ad ipm̄ celuʒ ⁊ ſic eſt na//tural' ꝑquāto celū habet naturaleʒ incli//natōeʒ ad talem motū. Alio mō poſt com//pari ad intelligētiaʒ ⁊ ſic mot⁹ celi dice//ret̄ volūtari⁹. dicit̄ vltra ꝙ mot⁹ celi no ē ad cōtraria. naʒ in celo nō ſit cōtraria qꝛ non diſtāt ſm lineā rectaʒ ſʒ ſm circu//lareʒ. Et hoc qd̄ dicit̄ ꝙ natura determi//nata eſt ad vnū. dicit̄ ꝙ illud intelligen//dū ē de formā ⁊ nō d̄ mā. mā eniʒ indifferēs eſt ad vtrūqʒ oppoſitoruʒ. modo in celo eſt pricipiuʒ mā'le paſſiuuʒ ſui mot⁹ non formāle ⁊ celuʒ non habet māʒ priuationi admixtā quātuʒ ad formā ſubſtātialem ſʒ bene hēt qntuʒ ad vbi. quātū ad iſta in celo eſt duplex formā inherens materie ce//li que nō habet nomē impoſituʒ ſʒ vocat̄ formā celi ⁊ aīa nobilis que ſibi aſſiſtit. Ad aliā dr̄ ꝙ intelligētia ē cā vite ⁊ ſenſus ꝑ motū celi ſicut per inſtrumētuʒ. ideo in//telligētia eſt cauſa pricipalis ⁊ non celuʒ ⁊ ſic non oportet ꝙ ſit aīatuʒ celum. Ad quartā dicit̄ ꝙ formā hominis dupliciter cōſideratur. vno mō vt act⁹ corporis. ſ. ſm illas potentias ſm quas eſt actus. ⁊ hoc mō formā celi eſt pfectior ꝑquāto ter//minat totaʒ potētialitateʒ materie. ſʒ cōſi//derādo formā hominis ſm ꝙ eleuata ē ſupra materiā ſecundum. ſ. ꝙ ex ea ſluūt potētie intellectiue nobilior eſt forma ce//li. Dicitur inſuper ꝙ celum habet formā nobiliorem quam plāte vel bruta. ⁊ hoc conſiderando celum vt eſt inſtrumentū intelligentie mouentis. ideo quantuʒ ad motum eſt cauſa vite ⁊ ſenſus. ita intelli//gentia nobilior eſt quaʒ anima. Ad quī//tam dicitur ꝙ licet celum non habeat in//tellectiuū nec appetatiuū tn̄ intelligentia que eſt proximus motor celi habet intel//lectiuū ⁊ appetatiuū ⁊ ipſa mouet̄ a pri//ma cauſa per moduʒ appetibilis ⁊ intel//ligibilis.

Queritur ſeptimo. Utrum prima cauſa que deus eſt ſit oīmo ſim//plex. Arguit̄ ꝙ non. quia apud nos cō//poſitiora ſunt nobiliora ſimplicibus vt compoſitum quam materia vel forma. ſʒ quicquid perfectionis eſt in iſtis inferio//ribus deo attribuendū eſt. ergo deus eſt compoſitus. Secūdo ſic ꝙ in deo ſit com//poſitio ex natura ⁊ ſuppoſito qꝛ vere di//cimus deitas eſt in deo ſed nichil eſt in ſe ipſo. ergo non eſt ideʒ quod deitas ſicut

nec homo idem ꝙ humanitas. [illegible] ꝙ in deo ſit compoſitio ex eſſe ⁊ eſſentia. q̄a de deo cognoſcim⁹ ſi ē ⁊ nō q̄d ē. ergo in deo quodquid eſt ſine eſſentia ⁊ eſſe nō ſunt idez. Item in deo eſt compoſitio ex genere ⁊ differentia. qꝛ omne quod ponit̄ in genere componit̄ ex genere ⁊ differētia ſed deus ē in genere q̄a ſubſtātia eius eſt per ſe ſubſiſtens. ergo non eſt omnino ſimplex. In oppoſitum eſt philoſo. in hoc duodecimo dicens ꝙ ſubſtantia prīā eſt ſimplex. Pro reſpōſione ponit̄ prima

Concluſio· ſubſtantia prīā que deus eſt eſt omnino ſimplex. probat̄ duplici ratione. omne compoſituz poſteri⁹ eſt cōponentib⁹ cum ergo deus ſit primum ens ſequitur ꝙ non eſt compoſit⁹ Secūdo omne compoſitū habet actuz ⁊ potentiam. nam vnum componētiuz comparatur ad aliud ſicut actus ad potentiam. ea enim que ſunt in actu ſunt in actu ſimpliciter. ſ; cōponentia ſūt in toto compoſito in potentia vt oſtenſuz eſt ſupra ꝙ in deo *nulla* eſt potētia. ergo deus non eſt compoſitus. Secunda via probatur inducēdo in omēs modos compoſitionis. naz tantum ſex mōis fit compoſitio. vna ex materia ⁊ forma Secūda ex partibus q̄ntitatiuis. Tertia ex eſſe ⁊ ſuppoſito. Quarta ex eſſe ⁊ eſſentia. Quinta ex gn̄e ⁊ differentia. Sexta ex ſubiecto ⁊ accidente. ſed nulla iſtaruz reperitur in deo. ergo eſt omnino ſimplex.

Secunda concluſio· in deo non eſt compoſitio ex materia ⁊ forā hec concluſio ſatis probata eſt.

Tertia cōcluſio· in deo non ē compoſitō ex partib⁹ q̄ntitatiuis. probatur quia deus caret omī corporeitate ⁊ magnitudiē. probatur qꝛ omne quātuz eſt in potentia ad hoc quod eſt eſſe diuiſibile. ſed deus nullo' mō eſt in potentia ergo. ſecundo omne corporeū quantum habet materiā quia perfectio materie eſt forma corporeitatis. Ad quantum vero ſequitur quantitas. ſed probatum eſt ꝙ in deo nō eſt materia. ergo deus non eſt quantus.

Quarta cōcluſio· in deo nō eſt compoſitio ex eſſe ⁊ ſuppoſito. ſ; deus eſt ſua natura ⁊ ſua eſſentia. pro quo eſt

Sciendu; ꝙ in rebus compoſitis ex materia ⁊ forma differūt eſſentia ⁊ ſuppoſitū. naz ſolum ea que ponūtur in diffinitioē ſpeciei ſunt de intellectu eſſentie vel nature. materia autem ſignata vel accidentia indiuiduātia non ponūtur in diffinitiōe ſpēi. ideo non pertinet ad naturaz vel eſſentiā. ⁊ tū materia ſignata eſt de eſſentia indiuidui. vl' ſuppoſiti. qꝛ indiuiduatio ē per mā; ſignatā. ſic ergo in compoſitis ex mā ⁊ forā eſſentia ⁊ ſuppoſituz nō ſunt idez vt ſortes ⁊ hūanitas. ſ; in ſeparatis a mā eſſentia ⁊ ſuppoſitū ſunt idez qꝛ forme ſepate a mā ſunt in ſubſiſtētes ⁊ ſe ipis indiuiduant̄ ⁊ ita ille forme ſunt ſuppoſita ſubſiſtētia. ſ; oſtēſuz ē ſupra ꝙ deus eſt forma tantuz. ergo in deo idem eſt ſuppoſitum ⁊ natura.

Quarta cōcluſio · in deo idē eſt eſſentia ⁊ eſſe. pbat̄ qꝛ eſſe eſt actualitatis omīs forme vel nature. ergo in deo aliq̄d ſit eſſentia ⁊ eſſe tunc eſſe cōparabit̄ ad eſſentiā ſicut actus ad potētiaz. ſupra oſtēſuz eſt ꝙ in deo nulla ē potētia. ergo deus eſt ſuū eſſe. Secūdo quicquid in re inuenitur p̄ter rei eſſentiā aut eſt cauſatum a pricipijs intriſecis ſicut accidētia ꝓpria aut ab aliquo extriſeco ſicut accidēs cōmuē. ſi ergo in deo eſſe ſit aliud ab eſſentia. aut eſſe ē cauſatū a pricipijs intriſecis ⁊ hoc nō qꝛ nichil eſt cauſa efficiens eſſendi ſibi ipſi. ſi eſſe ſit aliq̄d ab eo. ergo oportet ꝙ ſit cauſatuz ab aliquo extriſeco. ſed ſupra oſtēſuz eſt ꝙ deus eſt prima cauſa omnium. ergo in deo eſſe non eſt aliud ab eſſentia.

Quinta concluſio · deus nō eſt in aliquo gn̄e. pro quo eſt ſciendu; ꝙ aliq̄d eſt in gn̄e dupliciter. vno mō proprie ⁊ ſimpliciter ſicut ⁊ indiuidua ſpeciei Alio modo reductiue ſicut principia in genere principiati vt pūctus ⁊ vnitas in genere quantitatis. probatur cōcluſio. ſ. ꝙ deus non ſit in genere ſicut ſpecies. q̄a genus ſecundum intellectum prius eſt ſpecie. ſed deus eſt quo nichil prius poteſt intelligi. ergo non eſt in genere ſicut

ſpecies. Secundo in omni genere eſt aliquid potentiale a quo ſumitur genus. ⁊ aliquid formale a quo ſumitur differẽtia. ſed in deo nulla eſt potẽtia ſicut probatuꝫ eſt. ergo nõ eſt in genere ſicut ſpẽs Tertio ea que ſunt in genere conueniunt in natura ⁊ eſſe differt a ſinglis illis. ergo in omĩ eo quod eſt in gñe differũt eſſentia ⁊ eſſe ergo deus nõ ẽ in genere ſicut ſpẽs cuꝫ eſſe ⁊ eſſentia dei ſint idẽ ut patuit.

Sexta concluſio. in deo non eſt compoſitio ex ſubſtantia ⁊ accidente probatur. quia accidẽs comparatur ad ſubſtãtiam ſicut actus ad potentiam. vñ per ipſum accidens ſubiectuꝫ quodam modo eſt in actu. ſed in deo nulla eſt potentia. ergo in eo nulla eſt compoſitio ex ſubiecto ⁊ accidente. Secundo forã ſimplex non poteſt eſſe ſubiectum. ſed deus eſt forma ſimplex.

Septima cõcluſiõ. ſicut deus nõ eſt compoſitus ita non poteſt venire in compoſitionem aliorũ ſicut q̃daꝫ dicebãt ꝙ deus eſt forma dans omnibꝰ eſſe. probatur cõcluſio. qꝛ deus eſt cauſa efficiens omnium. ſed forma ⁊ efficiens non coincidunt in idem numero. ergo deus non eſt forma dans omnibus eſſe

Ad rationes. ad primã dicitur ꝙ ſimplicia ſunt duplicia. quedam ſunt que non habẽt eſſe niſi a toto ⁊ talia ſunt imperfectõꝛa compoſitis. Alia ſunt que habent eſſe propꝛiuꝫ vt deus ⁊ ſubſtantie ſeperate ⁊ talia ſunt perfectioꝛa compoſitis. Ad ſecũdam dicitur ꝙ deus ⁊ deitas ſunt idem ſecũduꝫ rem. ſed differunt ſecundum noſtrum modum intelligendi ⁊ hoc modo dicimus ꝙ deitas eſt in deo. Ad tertiam dicitur ꝙ eſſe capitur dupliciter. vno mõ prout ẽ actualitas eſſendi ⁊ ſic non cognoſcimꝰ deuꝫ eſſe quia non cognoſcimus eſſe dei ſicut nec etiam eſſentiaꝫ. Alio modo capitur eſſe prout ſignificat veritateꝫ propoſitionis ⁊ ſic cognoſcimꝰ deũ eſſe. qꝛ cognoſcimꝰ hanc propoſitõeꝫ deus ẽ. eſſe veraꝫ Ad quartam dicitur ꝙ deus non eſt in genere. vnde dicitur ꝙ ratio ſubſtãtie vt eſt genus eſt per ſe eſſe ita tamẽ ꝙ eſſe ſit aliud abꝰ eſſentia. modo deus ẽ ſua eſſentia ⁊ ſuum eſſe.

Queritur octauo. Utrum deus ſit ſuũ intelligere ⁊ ſua vita. Arguit ꝙ non ſit ſuum intelligere. quia intelligere eſt operatio quedã. ſed operatio egreditur ab operante. nichil autem egredit a ſe ipſo. ergo deus nõ eſt ſuũ eſſe. Scdo ſic ꝙ non ſit ſua vita. quia vita eſt corum que mouentur. ſed deus eſt omĩno immobilis. ergo in eo non eſt vita. Tertio ſic intelligere ẽ opatio vite ⁊ nõ vita. ergo ſi deus ſit ſuũ intelligere nõ erit ſua vita

Pro reſponſiõe eſt primo ſciẽdum quo ad vtranqꝫ partẽ. primo videbitur de intelligere dei. ſcdo de ſua vita pro quo ſciendum eſt ꝙ ad intellectionẽ multa cõcurrunt. ſ. intelligens. res intellecta. actus intelligendi. ſpecies intelligibilis que eſt principium intelligendi.

Prima concluſio. deus eſt intelligens. probatur. quia res efficiũtur intelligibiles pro hoc ꝙ ſũt ſepate a materia. ſed intelligibile in actu ⁊ intelligẽs in actu ideꝫ ſunt vt habetur. iii. de anima deus eſt principium ⁊ cauſa vniuerſalis rerum. ſed vnumquodqꝫ agit per forãm proportionatam ſue actioni. ergo opoꝛꝫ etiam ꝙ in deo preexiſtat ſecundum eſſe vniuerſale. ſed nichil eſt vniuerſaliter niſi in intellectu. ergo deus eſt intelligens.

Secunda cõcluſio. deus eſt ſuus intellectꝰ ⁊ intellectꝰ nõ eſt potẽtia addita ſue nature ſicut in nobis. probat ſic. ſi intellectꝰ dei non eſſet ſua eſſentia. ſꝫ aliquid aliud preter eius eſſentiam tunc eſſet accidens. ſed oſtenſuꝫ eſt ſupra ꝙ in deo nullum eſt accideus. ergo deus eſt ſuus intellectus.

Tertia concluſio. deus eſt ſuum intelligere. ptꝫ. quia intelligere eſt perfectio intellectꝰ. ſi ergo deus non eſſet ſuum intelligere tunc aliquid ab eo eſſet eius perfectio quod falſuꝫ eſt cuꝫ ſit veruꝫ ens primũ ⁊ perfectiſſimum. Item ſicut ſe habet eſſentia ad eſſe. ita intellectus ad intelligere. ſed eſſentia dei eſt ſuuꝫ eſſe vt probatum eſt. ergo etiam ſuũ intelligere

Quarta concluſio deus non intelligit per ſpeciem intelligibilem ſuper additā ſue eſſentie. ſed ſua eſſentia eſt ſibi pͥncipium intelligendi. probatur quia ſpecies intelligibilis eſt pͥcipium intelligendi. eſſe aūt dei eſt ſuuꝫ intelligere vt oſtēſuꝫ eſt. ergo ſi ſpecies intelligibilis ſit aliud ab eſſentia tūc eſſet pͥcipiuꝫ eſſentiale dei quod falſum eſt. Item ſi ſpecies intelligibil' ſit aliud in deo ab eſſentia ei⁹ tūc eſſꝫ accidēs ⁊ cōpatur ad eſſentiā dei ſicut act⁹ ad potētiam q̄ oīa ſunt falſa

Quita cōcluſio illud quod per ſe pͥmo intelligit̄ a deo eſt ſua eſſentia. probatur q̇a illud per ſe intelligitur cuius eſt ſuum intelligere. ſed oſtēſuꝫ eſt ꝙ eſſentia eſt ſpecies intelligibil' ⁊ pͥcipiuꝫ intelligēdi ergo quod pͥmo intelligitur a deo. eſt ſua eſſentia. Alia autem cognoſcuntur a deo pro quanto omnia ſunt in deo ſicut in cauſa. modo cā cognita cognoſcitur effect⁹ ideo cognoſcendo ſe cognoſcit alia. Ex dictis ptꝫ ꝙ idē ſunt in deo intelligens ⁊ intellectum ⁊ ſpecies intelligibilis ⁊ quod pͥmo intelligitur Secūdo ptꝫ ꝙ ſe ipm̄ perfectiſſime intelligit quia in deo ſunt penitus ideꝫ intellectus ⁊ quod intelligitur. Notandum ꝙ viuentia dicunt̄ que ſeipſis mouētur ad aliquos mot⁹ vel operatōes. ea autē que mouentur ab alio mouēre ad ſuas operationes non dicuntur viuentia.

Sexta concluſio deus eſt viuens. probatur quia illa dicunt̄ viuere q̄ ſe ipſis mouentur ad aliquos motus vel operatōes. ſ3 deus ab alio non mouetur ſed a ſe ipſo ad ſuas operatioēs q̄ ſunt intelligere ⁊ velle. ergo ⁊c̄. Secūdo ſic omnia que ſunt perfectōnis in rebus attribuēda ſunt deo. ſ3 viuētia ſunt perfectiora non viuentibus. ergo deo attribuenda eſt vita.

Septima cōcluſio. deus eſt ſua vita. probat̄ quia intelligere eſt vita ſed deus ē ſuū intelligere. ergo ſua vita Secūdo. vita ⁊ viuere non differunt niſi ſicut abſtractum ⁊ concretuꝫ. viuere aūt viuētibus eſt eſſe. ii. de anima. ſed deus eſt ſuum eſſe. ergo deus eſt ſuum viuere ⁊ ſua vita. Ex quo ptꝫ ꝙ vita dei eſt optima. quia vita eſt ſecūduꝫ intellectū. deus aūt ſolū viuit vita intelligibili ⁊ eſt pͥm⁹ intellect⁹ omniuꝫ. ergo vita ſua eſt optima

Ad rationes. ad pͥmam dicitur ꝙ viuere ē operatio immanēs ⁊ nō tranſſiens in materiaꝫ extrinſecam. vnde operatio immanēs eſt duplex. quedam eſt in ſe ſubſiſtēs ⁊ illa eſt eadem cuꝫ operante. Alia eſt non per ſe ſubſiſtēs ſed eſt actus operantis ⁊ illa non eſt eadeꝫ cum ſubſtantia eius. Ad ſecundam dicitur ꝙ mot⁹ accipitur dupliciter. vno modo vt idem eſt ꝙ actus entis in potentia ⁊ hoc modo deus eſt omnino immobil. Alio modo capit̄ motus prout velle ⁊ intelligere dicuntur motus ⁊ ſic deus ſeipſuꝫ mouet. Ad tertiam dicitur ꝙ intelligere quod eſt accidens mouētis non eſt vita eius nec eſt etiam operatio eius vitalis quale eſt intelligere noſtruꝫ. ſ3 intelligere in ſe ſubſiſtens quod eſt ſubſtātia intelligētis. ē vita eius cui⁹ eſt intelligere dei

Queritur nono. Utrum ſit tantum vnum pͥncipium pͥmuꝫ ſimplex. Arguitur ꝙ non. quia aut pͥcipiuꝫ dicitur vnum prout vnum eſt pͥncipiuꝫ numeri. aut vnū quod conuertitur cum ente. non pͥmū. quia huiuſmodi vnuꝫ pertinet ad genus quātitatis. pͥmum autem pͥncipium caret omni quātitate vt dictum eſt. nec vnuꝫ quod conuertit̄ cum ente. quia huiuſmoi vnuꝫ dicit priuationem. ſ3 pͥuatio non conuenit pͥmō pͥncipio. ergo pͥmum pͥncipium non poteſt dici vnum. Item nichil prohibet aliquid eſſe ſine eo quod nō eſt de ratōne ſui. ſed habitudo ad cauſaꝫ non eſt de ratione ētis. ergo mlta ſunt ētia ſine habitudine ad cauſaꝫ. ergo non eſt vnum pͥmuꝫ pͥncipium omniū. Item cōtraria nō vident̄ reduci ad vnā cauſaꝫ. ſ3 in reb⁹ inueniūtur mlta cōtraria ētia. ergo omnium non eſt vna pͥma cauſa In oppoſitū eſt ariſto. pro reſpōſione. Eſt pͥmō

Sciendum. ꝙ circa veritatem pͥmi pͥncipij triplex fuit opinio falſa. Pͥma fuit ponentium pͥncipium materiale ⁊ nō cauſaꝫ efficientē ⁊ iſtoꝝ q̄daꝫ

Alia eſt oppinio empedoclis ponentis quatuor principia materialia .ſ. quatuor elementa ⁊ duo efficientia .ſ. litem ⁊ amicitiam. ⁊ in idez reducitur oppinio pictagore ponentis duo principia .ſ. ſummuz bonum quod eſt cauſa omniuz bonorū ⁊ ſummuz maluz quod eſt cauſa omniuz malorum. Tertia fuit oppinio dicētiuz duo eſſe principia .ſ. efficientez ⁊ materiā ita tamen ꝙ cauſa efficiēs non erat cauſa materialis. Improbatio huiꝰ oppinionis patebit ex probatōe ſcđe cōcluſionis.

Notādum ꝙ primuz capit̄ dupliciter. vno mō ſimpliciter. alio mō in ordine vel genere cauſe. Prima cōcluſio. plura ſunt pricipia in aliquo gn̄e vel ordiē cauſe ſm ꝙ ſunt plura genera cāruz. ptz qꝛ eſt dare materia primā ſimpliciter que eſt tm̄ in potētia etiaz eſt dare primā formā vt eſſe quod eſt primuz inter om̄es formās qꝛ tm̄ propria formā dependet effectiue a primo. ⁊ ideo non ſunt plura principia ſimpliciter.

Secūda cōcluſio. tantuz eſt vnū primum pricipiuz ſimpliciter. ꝓbatur ſic ex perfectiōe primi pricipij qꝛ ſi eſſent plura primā pricipia oporteret ea in aliquo differre. aut ergo illud in quo differunt eſſet priuatō aut pfectio. non priuatō qa priuatio ⁊ deffectus nō cōueniunt primō pricipio nec pfectio qꝛ pfectio de eſſe primō pricipio vn̄ nō poſt aliq pfectio cōuenire vni pricipioꝝ que nō cōuenit alteri. Secūdo ꝓbatur cōcluſio ex ſimplicitate primi pricipij. naz illud per qđ aliqđ eſt. hoc aliqđ ⁊ ſinglāre non eſt cōmunicabile mltis ſicut illud per qđ ſortes eſt ſortes. nō eſt mltis cōmunicabile. ſꝫ in deo idez eſt ſuppoſitū ⁊ natura. ergo primū pricipiū quod deus eſt tm̄ eſt vnuz. Alia ratio ariſto. ſumitur ex eo ꝙ vniuerſum meliꝰ regitur per vnuz quam per mlta. dicit eniz ariſto. in fine huiꝰ ſcientia non voluit diſponi male nec voluit pluralitatē pricipuz nam pluralitas principum mala. vnus ergo princeps.

Ad ratōes. ad primā dicitur ꝙ de primo pricipio dicitur vnū quod cōuertitur cuz ente ⁊ ad probatōez dicitur ꝙ licz priuatio nō cōueniat ſm rem primo pricipio tm̄ cōuenit ei ſm modū apprehenſiōis. non eniz cognoſcimꝰ deuz niſi per viaz negatōis ⁊ priuatōis. vn̄ dicimꝰ de deo ꝙ eſt immobilis incorporeꝰ. Ad ſcđaz dicitur ꝙ licz habitudo ad cām nō ſit de ratione entiuz cōſequitur tn̄ naturaz entiuz naz vnūquodqꝫ ens cauſatū per ꝓprie paſſiōem habitudiēz habꝫ ad cauſaz. Ad tertiaz dicitur ꝙ maluz non habet veraz cām ſꝫ priuatō recte habitudinis ⁊ ſic nō habet cām niſi per accidēs qꝛ .ſ. malum euenit pter intentōez agētis. dicitur etiaz qꝛ non eſt ſummū malū. qꝛ malū ſemꝑ ſaluatur in bono. Ad quartaz dicitur ꝙ cōtrarij effectus reducuntur ad pricipia cōtraria ⁊ diuerſa proxīa. ſꝫ tn̄ reducitur ad vnuz primum ad quod omnia reducuntur.

Queritur decimo. Utrum ſint ponēde plures ſubſtātie ſepate intellectuales. Arguitur ꝙ nō qꝛ nūerus cauſatur ex diuiſiōe cōtinui ſꝫ in ſepatis non eſt quātitas ergo neqꝫ numerꝰ ⁊ ſic non ſunt plures ſubſtātie ſepate. Secūdo ſic. in nō habentibꝰ materiā nō eſt plalitas niſi ſm cām ⁊ cātuz vt volunt philo. ſed vna ſubſtantia non eſt cauſa alterius vt tenet fides catholica. ergo nō ſunt plures ſubſtātie ſepate ſaltez create. Tertio ſic. ſi eſſent plures ſubſtātie ſepate pluralitas earum acciperetur ſm pluralitatem motuū ⁊ mobiliuz hoc aūt nō eſt neceſſe primo quia om̄is motus poteſt cauſari a primo principio. ergo non eſt ponēda pluralitas ſubſtātiaruz itellectibiliuz ſm pluralitatez motuū. Etiam qꝛ ſm oppiniones doctoruz ātiquoruz. qui ponunt plures ſubſtantias intelligibiles quam ſint motus vel mobilia. In oppoſitum eſt ariſtotiles pro reſponſione eſt.

Sciēdum primo ꝙ ſicut dictuz eſt in precedēti queſtione tātuz eſt vnum primuz pricipiuz hoc eſt prima ſubſtātia intelligibilis ſeperata. ⁊ tūc queretur vtrū preter iſtam ſint alie ſubſtantie ſeperate intellectuales que ſint create a primā ⁊ quo ad hoc videtur dicere ariſto. ꝙ pluralitas ſubſtātiarum intellectibilium accipitur ſecundum numeruz ⁊ pluralitatem ſperarū celeſtiuz. Arguit enim ſic. preter

primum motum .ſ. diurnuꝫ quo mouet
prima ſuſtātia. ſunt alij motus corporū
celeſtium ſempiterni. huiuſmodi autem
ſunt a mouētibus ſempiternis. ergo pre
ter ſubſtantiam immobilem ⁊ ſempiter
nam neceſſe eſt eſſe plures ſubſtātias ſe/
peratas ſempiternas ⁊ ſine magnitudiē
⁊ confirmatur quia ſubſtantie ſeperate
ſunt fines mobilium corporum celeſtiū
ergo tot ſunt ſubſtātie ſeperate quot ſunt
motus corporū celeſtium. Si enim eſſent
pauciores tunc aliqs motus careret ſuo
fine. Ex quo pꝫ ꝙ ſecundum ordinem
corporum celeſtium in dignitate ⁊ per/
fectione eſt etiam ordo ſubſtantiaruꝫ ſe/
peratarum que ſunt motrices orbium
⁊ ſicut orbis ſupior eſt perfectior inferiori
orbe. ita ſubſtātia motrix orbis ſuperio/
ris. cum autē queratur de numero ſpe/
rarum celeſtium ⁊ conſequēter ſubſtan/
tiarum intellectibilium. Reſpondetur ꝙ
ſecundum philo. octo ſunt ſpere celeſtes
.ſ. ſtellata que ſecundum ipſum eſt pri/
mum mobile ⁊ ſepteꝫ planetaruꝫ. tamen
theodoſius ponit tres ſperas ad ſaluan
dum motus ſolis. ⁊ ad ſaluandum mo
tus lune tres. ⁊ cuilibet aliorū planetaruꝫ
attribuit tres ſperas. ⁊ ſic erunt. xxi. car/
phius vero poſuit. xl. vii. etiaꝫ iſti philo.
noui ſaluauerūt motuꝫ ſolis in eccētricis
⁊ aliorum in epiciclis. ⁊ has poſitiones
videtur inſequi ariſto. ⁊ ſecūdum ipſum
quot ſunt celeſtes ſpere. tot ſūt ſubſtātie
itelligibiles motrices illaꝝ ſperarū. ⁊ hec
eſt reſponſio ariſto. Sed contra ipm

Ponitur concluſio. multitudo
ſubſtantiarum intellectibilium non capi
tur ſecundum multitudinem ſperarum
celeſtium. primo quia preter motrices
ſubſtantias orbiuꝫ ſunt plures alie. pro/
batur quia ſubſtantie ſeperate in gradu
⁊ perfectione excedūt ſubſtantias corpo
rales. inueniuntur autem quedam ſub/
ſtantie intelligibiles que vniūtur corpo/
ralibus ſicut forma materie ſicut anima
rationalis que non dependet ſecundum
eſſe a corpore poſſunt etiam inueniri ſub
ſtantie intelligibiles que non vniūtur ſi/
cut formā materie ſed ſicut motor mobili
ideo poſſunt inueniri adhuc ſubſtantie
intelligibiles nobiliores que vniuntur
corpori nec ſicut forma materie nec ſicut
motor mobili ⁊ iſte ſunt intelligibiles ſu
periores perfectiores que non vacant
circa motus celeſtes ſed circa ſpeculatio
nem ⁊ contemplationem.

Ad rationes. ad primaꝫ dicitur ꝙ vnum quod eſt principium nu/
meri non dicitur de ſubſtantijs intellec/
tibilib⁹ ſed vnuꝫ qd̄ cōuertitur cum ente
⁊ ille numerus qui eſt quātitas non in/
uenitur in ſubſtātijs ſeperatis. quia cau/
ſatur ex diuiſione continui. ſed in eis eſt
multitudo tranſcendens. Ad ſcd̄am
dicitur ꝙ maior illius rationis procedit
ſecundum oppinionem auicēne qui po
nit ꝙ prima ſubſtantia creat ſecundam
⁊ ſecunda tertiaꝫ ſed negatur. illa maior
⁊ dicitur ꝙ in ſeperatis a materia eſt mul
titudo ſecundum diuerſos gradus per/
fectionis. Ad tertiam cōceditur ratio
ſecūduꝫ ꝙ arguit om̄es motus poſſunt
cauſari a prima cauſa ſiue a prima intel/
ligentia ſiue a primo principio circa hec
oppinio auicēne eſt ꝙ prim⁹ mot⁹ a quo
om̄es alij depēdent habeatur pro cauſa
primum principium immaterialiuꝫ ſub
ſtātiarum qui motus primi mobilis nō
eſt a primo principio ſed a prima intelli
gentia creata ⁊ cōſequens motus cauſe
tur a ſecunda ⁊ ſic de alijs ⁊ huius oppi
nionis eſt albertus Et ſanct⁹ doctor di/
cit ꝙ motus primi mobilis ſit a primo
principio ſiue a prima intelligentia non
creata que deus eſt vt ſit conexio ſubſtan
tiarum ſeperataruꝫ intellectibiliuꝫ. ⁊ cor/
poralium quia ſicut primuꝫ mobile per
ſuum motum eſt cauſa omnium corpo
ralium. ita cauſa mot⁹ eius eſt cauſa ſub
ſtantiarum ſeperataruꝫ. corpora autem
inferiora habēt motores ſibi ꝓprios ⁊c.

Queritur vndecimo. Utruꝫ
in ſubſtantijs ſeperatis ſit multitudo in/
diuiduoruꝫ ſub vna ſpecie. Arguitur ꝙ
ſic. quia ſicut intelligentia eſt forma ſim/
plex ita anima ſed ſunt multe aīe eiuſdem
ſpeciei numero differentes. ergo ibi erūt
plures intelligentie vni⁹ ſpeciei. Scd̄o
ſic. rationabili⁹ ē meliora ētia m̄ltiplicari

ſed in iſtis inferioribus reperitur mul//
titudo indiuiduorū ſub vna ſpetie. er//
go in intelligentijs ſeperatis. Item
intelligentia que creata eſt componitur
ex actu ⁊ potentia ſicut ergo in cōpoſitis
ex materia ⁊ forma ex diuerſitate materie
ſumitur diſtinctiō ſm numerū ita in an//
gelis ex diuerſitate potētie ſumitur diſ//
tinctio ſm numerū. ergo in eadē ſpetie
poterūt eſſe plura indiuidua diſtincta per
potentiā ſicut in rebus materialib⁹ ſunt
plura indiuidua diſtincta per materiam

In oppoſitū arguitur. quia omnis
multitudo indiuiduorū ſub vna ſpetie
eſt propter materiā. diuerſitas aūt ſcōm
formā inducit diuerſitatem ſpetiei. ſed
ſubſtātie ſeperate non habent materiam
q̄ ſit pars ſui nec habēt materiā cui vni//
antur. ergo in eis non eſt pluralitas indi
uiduorū ſub vna ſpetie.

Pro reſpōſione eſt priō ſciē
dum ꝙ in ſubſtātijs ſeperatis impoſſi//
bile eſt eſſe pluralitatē indiuiduorū vni⁹
ſpetiei ſed ſunt tot ſpēs quot ſunt ſubſtā
tie ſeperate. probaṫ qꝛ ſubſtantie ſeperate
ſunt quidditates ſubſiſtētes ſpēi vel in
ſe. ergo cum diffinitiō explicet quidditatē
rei ſeqtur ꝙ ſubſtantie ſeperate ſunt ſpēs
in ſe ſubſiſtētes. ergo in ipſis non eſt plu
ralitas indiuiduorū ſub vna ſpē. Se
cundo ſic. vbicunqꝫ eſt pluralitas indiui
duorū oportet ꝙ ſint corruptibilia vt il
lud quod nō poteſt ſaluari in vno indi//
uiduo ſaluetur in plurib⁹ vnde propter
hoc in corporalib⁹ celeſtibus que incor//
ruptibilia ſunt non eſt niſi vnicū indiui
dum vni⁹ ſpēi. Ad idē eſt etiā ratio
poſt oppoſitū. Sed ſi dicaṫ hec poſitio
fauet articulo pariſi⁹ cōdempnato q̄ di//
cit ꝙ dicere ꝙ de⁹ nō poſſit plures ange
los eiuſdē ſpēi facere error ē ꝓpter dictā
oppinionē ſuſtinēdā reſpōdetur ꝙ de
bet ſic intelligi articulus. dicere ꝙ deus
non facere poſſet plures angelos eiuſdē
ſpēi ⁊ ꝙ hoc ſit ex impotētia dei. error ē
⁊ hoc mō non conceditur. vnde magis
vtēdū eſt hoc mō loquēdi. ꝙ non poſ//
ſunt fieri plures intelligētie ſub vna ſpē
quia non eſt factibile. Hec aūt dicta ſunt
ꝓbabiliter. qualiter aūt poſſit fieri multi
tudo ſpērum ſic cōſiderandū eſt. Nam
in ſeperatis ſubſtātijs eſt compoſitio ex
actu ⁊ potētia vt poſtea patebit ⁊ ſic ſm
diuerſitatē ꝓmixtiōis ex actu ⁊ potētia eſt
diuerſitas ſpēꝝ ⁊ ſic ē diuerſitas in gradu
ꝑfectiōis ⁊ per cōſequens diuerſitas ſpē

Ad rationes. ad primā di
citur ꝙ non eſt ſimile de intelligentijs ⁊
de anima. intelligentie enim non habent
materiam tanquam partem ſui vnde ex
multitudine corporū eſt multitudo ani
marū ſine diuerſitate ſecundum ſpetiem
que ad huc remanet corrupto corpore
Ad ſecundā dicitur ꝙ maioris perfec//
tionis eſt multitudo ſpetierū quam in//
diuiduorum. in ſubſtantijs autē ſepera
tis eſt multitudo ſpetierum. Ad ter//
tiam dicitur ꝙ multitudo indiuiduo//
rum eſt per materiam quātitate diuiſā
ſed nec materia nec quantitas eſt in ſub
ſtantijs ſeperatis. licꝫ in eis ſit potentia
iſta tamen non facit multitudinē indi//
uiduorū vt patebit ex dicendis.

Queritur duodeciō. Utrū
ſubſtantiarum intellectibiliū creatarū
ſit compoſitio. Arguitur ꝙ ſint compo//
ſite ex materia ⁊ forma quia omne quod
eſt in genere. ſicut ſpeties habet genus ⁊
differētias ſed genus ſumitur a mate
ria. differentia vero a formā. ergo ſubſtātie
intellectuales create ſunt in gñe ſubſtātie
ergo ſunt compoſite ex materia ⁊ forma
Item in ſubſtātijs ītellectualib⁹ reꝑiuntur
ꝓprietates materie. ergo in ipſis ē mate
ria vt recipere pati. Tertio formā ⁊ act⁹
idem ſunt. ſi ergo ſubſtātie ītellectuales
non eſſent compoſite ex materia ⁊ forma
ſed tantū eſſent forme. ſequitur ꝙ vna//
queqꝫ earū eſſet actus pur⁹ quod falſū
eſt qꝛ ſolus deus ē actus pur⁹. Quar
to ſic. forma ſimpliciṫ limitatur per ma//
teriam ⁊ ſic forma que non eſt recepta in
materia eſt infinita. Si ergo ſubſtātie in//
telligibiles eſſent forme tm̄ non recepte
in materia tūc eſſent īfinite quod falſū ē

In oppoſitum eſt ariſto. ponēs illas
ſubſtātias. ſ. immateriales ſiē magnitudiē
Pro reſponſione ſupponitur ex aliis dic
tis ꝙ ſex mōis ſit compoſitio:

Prima cōcluſio. ſubſtantie
intellectuales compoſite nō ſunt ex ma//
teria ⁊ forma. probaṫ qꝛ nichil eſt in gñe

vel ſpetie quin prius fuerit in indiuiduo ſi ergo ſubſtátie itellectuales eſſent cõpoſite ex materia ⁊ forma tũc eſſent cõpoſite ex hac materia vel illa. ⁊ ita ex materia ſignata hoc aũt eſt falſuʒ ex natura obiecti itellectus. nam forme itellectuales per hoc efficiũtur actu per hoc ꝙ sũt ſeperate a materia. ſed forẽ intellectuales ſunt eiuſdeʒ nature cum intellectu. ergo cum intellectus non ſit ſeperatus a materia relinqtur ꝙ ſubſtẽntie intelligibiles create non habent materiam tanquam partem ſui nec ſunt vnibiles materie ſed ſunt per ſe ſubſiſtentes in quo differunt ab anima quia anima eſt forma vnibilis materie verũtamen non vnitur materie ſecundum parteʒ intellectualem. ptʒ vlteriꝰ ꝙ intelligẽtie create ⁊ anima humana ſpetie differũt. nam ſubſtantie intellectuales habẽt eſſe in natura completũ anima auteʒ humana ⁊ ſi ſit in ſe ſubſiſtens non tamen habet eſſe completum in ſpetie ſed ipſa eſt pars ſpetiei.

Secunda cõcluſio. ſubſtantie intellectuales non ſunt compoſite ex partibus quantitatiuis ptʒ quia quitqd eſt quantum habet materiaʒ quia quantitas inſequitur materiam ⁊ etiam formam corporeitatis qui eſt actus primꝰ materie per precedentem concluſionem ſubſtantie intellectuales non habent materiam. ergo non ſunt compoſite ex partibus quantitatiuis ex prima ⁊ ſecunda concluſionibus ptʒ ꝙ ſubſtantie intellectuales ſunt icorruptibiles qꝛ non habẽt materiam ſubiectam contrarijs.

Tertia cõcluſio. in ſubſtantijs intellectualibus non eſt compoſitio ex natura ⁊ ſuppoſito. probatur quia in omnibus habentibus formam in materia indiuiduatio fit per materiã ſignataʒ materia aũt non eſt de ratione ſpetiei vel nature. ergo in habentibus formam in materia natura ⁊ ſuppoſitum differunt in ſepatis aũt a materia ſunt ideʒ natura ⁊ ſuppoſitum qꝛ in ſeperatis a materia ipe forẽ ſunt per ſe ſubſiſtẽtes ⁊ ſic ſe ipſis indiuiduãtur. ſi ergo forme itellectuales ſint forme ſeperate a materia ſeqtur ꝙ in eis ſunt idem natura ⁊ ſuppoſitum.

Notãduʒ ꝙ ſanctus Tho. uenit in aliquibꝰ paſſibus ꝙ in omnibus in quibꝰ ſunt accidẽtia non ſunt penitus ideʒ natura ⁊ ſuppoſitũ. Cuiꝰ ratio eſt qꝛ ſuppoſitũ habet aliqd preter naturã cuʒ ergo ſubſtãtie intellectuales habeãt accidẽtia ſeqtur ꝙ in eis nõ ſunt penitus ideʒ natura ⁊ ſuppoſitum.

Quarta cõcluſio. in ſubſtantijs ſepatis eſt cõpoſitio ex eſſe ⁊ eſſentia ita ꝙ non ſunt ſuuʒ eſſe. ꝓbatur qꝛ omne qđ eſt ſuuʒ eſſe neceſſe eſt eſſe ſimpliciter ſed ſoluʒ primũ eſſe neceſſe eſt eſſe ſimpliciter. ergo ſubſtãtie itellectuales nõ ſunt ſuuʒ eſſe. Scđo ſic illđ quod cõuenit rei per aliud non eſt natura vel ſubſtãtia rei ſed eſſe cõuenit ſubſtãtijs ſepatis per aliud naʒ habẽt ſuuʒ eſſe a primo alioqn nõ eſſent create. ergo in eis eſſe nõ eſt natura vel ſubſtantia rei. Ex cõcluſione iſta ſeqtur ꝙ in rebꝰ intellectualibꝰ eſt cõpoſitio ex potẽtia ⁊ actu. ptʒ qꝛ ineſt compoſitio ex materia ⁊ eſſe ſꝫ eſſe compatur ad naturaʒ ſicut actꝰ ad potẽtiaʒ qꝛ recipiẽs eſt in potẽtia ad illđ quod recipit. natura aũt ſe hẽt vt recipiens. eſſe ergo in eis eſt cõpoſitio ex actu ⁊ potẽtia vel vt qdam dicũt ex quo eſt ⁊ ꝙ eſt. quod eſt. eſt natura quo eſt eſt eſſe.

Notãduʒ ꝙ eſſe in ſubſtantijs intelligibilibꝰ poteſt dupliciter cõſiderari. vno mõ vt depẽdet effitiẽter a prima cauſa ⁊ ſic eſſe eſt receptum in natura vel eſſentia ⁊ ſe hẽt ad naturã ſicut actus ad potentiaʒ ⁊ ſe hẽt ad naturaʒ vt actus ad potentiaʒ. Alio mõ vt fluit a natura vł eſſentia angeli ⁊ quia forma eſt que dat eſſe cuʒ natura ſubſtãtie itelligibilis ſit forã ad eaʒ eſſe ſeqtur. vñ hoc eſſe ſe hẽt vt forãlis effectus nature vł eſſentie ſicut etiaʒ ad forãʒ que ẽ actus materie. ſeqtur eſſe ⁊ illud eſſe eſt ſuppoſiti quod eſt in ſe ſubſiſtẽs. ita forãʒ in ſe ſubſiſtẽteʒ ſeqtur eſſe ⁊ eſſe eſt receptũ in hmõi forma ſubſiſtẽte. Notãduʒ ꝙ in ſubſtãtijs intellectibilibꝰ eſt cõpoſitio ex gñe ⁊ differẽtia ꝓbatur qꝛ omne ens creatuʒ cuʒ ſit finituʒ limitibus determiãti gñis eſt in gñe ſed ſubſtantie intellectuales ſunt finite ergo ſunt in gñe ⁊ nõ ſicut pricipia qꝛ ſunt nature cõplete. ergo ſunt ſpẽs. ſꝫ ſpẽs componitur ex gñe ⁊ differẽtia. ergo ⁊c.

Notādum vlterius q̄ non eodem modo ſummitur genus ⁊ differentia in ſubſtantijs intellectualib⁹ ⁊ in materialib⁹. nam in materialibus genus ⁊ differentia ſummuntur a partib⁹.ſ. gen⁹ a materia. differentia vero a forma. ſed in ſubſtantijs ſeperatis genus ⁊ differentia ſummūtur ab vna ſimplici materia. cuȝ ergo genus et differentia ſint predicata ſubſtātialia ſignificantia naturaȝ oportet q̄ ſummantur ab aliquo qđ eſt natura vel pars nature. ex hoc ptȝ q̄ nec genus nec differentia ſummuntur ab eſſe. quia eſſe eſt aliō ab eſſentia ſiue natura angeli Sed queritur qualiter genus ⁊ differentia ſummunt̄ ab aliquo ſimplici. ad hoc dicit̄ q̄ ſubſtātia intelligētie cōſideratur dupliciter. vno mō ſm illud per quod conuenit cuȝ alijs ſubſtantijs intellectualib⁹ ⁊ ſic ab ea ſummitur genus. alio mō cōſideratur ſubſtātia intelligētie ſm q̄ eſt cōſtituta in certo gradu entitatis ⁊ ſic ab ea ſummitur differentia.

Vltima concluſio. in ſubſtātijs intellectibilib⁹ eſt compoſitio ex ſubiecto ⁊ accidēte ptȝ quia ſubſtātia intelligibilis creata non eſt ſuuȝ intelligere ⁊ ſic nec ſua ſciētia ymo ſciētia ⁊ itelligere ſūt accidētia vt poſtea patebit. ex dictis ptȝ q̄ ſubſtātie itelligibiles ſūt ſimpliciores ſubſtantijs materialibus.

Ad ratōes ante oppoſituȝ ad primā dicit̄ q̄ in ſubſtātijs itellectualib⁹ gen⁹ nō ſummit̄ a materia nec differentia a forā. ſed ſummunt̄ a nā ſimplici vt declaratū eſt Ad ſcdāȝ dic̄ q̄ recipere ⁊ pati equoce reperitur in ſubſtātijs mālib⁹ ⁊ itellectualib⁹. mā enim recipit forāȝ vt per eam pficiatur in aliq̄ natura vel ſpē. ſ; forā itelligibil' eſt in itellectu nō vt itellectō q̄daȝ ducēs ad rei cognitōēȝ Ad tertiā dicit̄ q̄ licȝ forma itelligibil' ſit forā tm̄ non ſeq̄tur q̄ ſit actus pur⁹ eo q̄ huiuſm ōi forā eſt recipiēs eſſe ⁊ compt̄ ad eſſe ſicut potētia. Ad q̄rtaȝ dicit̄ q̄ ſubſtātie itellectuales create medio mō ſe habēt inter primū ens qđ ē de⁹ ⁊ ſubſtātias mālēs q̄tuȝ ad finitū ⁊ ifinitū. qꝛ ſubſtātie mālēs ſunt finite ſupius ⁊ iferi⁹ ſunt finite ſuperi⁹ ꝑquāto mā finitat̄ ⁊ limitatur per forāȝ quā recipit. ⁊ finite iferi⁹ pro quāto forē mālēs finiunt̄ ⁊ limitant̄ per māȝ. Primū vero eſt ifinituȝ ſuperi⁹ ⁊ iferius qꝛ eſt ſummū nec recipit̄ in aliq̄ mā a qua limitet̄ nec ē ſuſceptiuuȝ alteri⁹ ſubſtātie. vn̄ ſubſtātie itellectuales ſūt infinite iferius ꝑquāto ſunt forē nō recepte in mā a qua limitant̄ ſ; ſunt finite ſupi⁹ qꝛ eſſe eaꝝ recipit̄ in aliq̄ natura.

Queritur tertiodecīō. Vtrū cognitō ſubſtātie itelligibil' ſit diſcurſiua aut per modū cōpoſitōis aut diuiſiōis aut ꝑ modū ſimplicis itelligētie. Arguit̄ priō q̄ ſic per modū cōpoſitiōis qꝛ ſubſtātia prima cognoſcit enūtiablia alias cognitō ei⁹ non eſſet pfecta ſ; enūtiabilia nō cognoſcunt̄ niſi ꝑ modū cōpoſitōis ⁊ diuiſiōis. Scđo ſic q̄ ſit diſcurſiā. qꝛ dicit̄. ii. thopi. cōtingit plīa ſcire vnū vero itelligere ⁊ cognitō primi nō ē in habitu ſ; in actu. ergo nō omīa ſimul' cognoſcunt̄ ſ; vnū poſt aliud ſ; hoc ē diſcurrere de vno in aliō. ergo eſt diſcurſiā. Tertio ſic. priā cauſa cognoſcit effectū ⁊ cāmtal' cognitō eſt diſcurſiā. In oppo. eſt philo. in hoc. xii. d. q̄ aūt ꝑ modū ſimplicis itelligētie aut ꝑ modū cōpoſitōis ⁊ diuiſiōis. ſi nō ſit ꝑ modū diuiſiōis ⁊ cōpoſitō. multo mi⁹ erit diſcurſiā. Pro reſpōſione ſupponit̄ q̄ triplex eſt operatio itellect⁹. ſ. ſimpliciū apphentō. cōpoſitio ⁊ diuiſio. ⁊ diſcurſus.

Prima concluſio. de⁹ ſimul oīa itelligit. pbat̄. qꝛ quitq̄d plura itelligit per vnā ſpēȝ illa poſſunt ſimul' itelligi ſ; deus itelligit omīa per vnaȝ ſpēȝ. ſ. per eſſentiam ſuam. ergo.

Secūda cōcluſio. deus non itelligit per modū cōpoſitōis ⁊ diuiſionis. pbat̄ qꝛ deus ſua eſſentia oīa itelligit. ſ; ſua eſſentia ē ſimplex ⁊ indiuiſibil' ⁊ caȝ itelligit ſicut ē. ergo non itelligit per modū cōpoſitōis ⁊ diuiſiōis ſ; per modū ſimplicis intelligentie.

Secūda cōcluſio. cognitio dei nō eſt diſcurſiā. qꝛ non ē niſi duplex diſcurſus. vn⁹ eſt ſm ſucceſſiōēȝ tm̄ quo vnū poſt aliō itelligit̄ vt cuȝ prius intelligit̄ homo ⁊ poſtea aſinus. Alius eſt ſm

cãlitatez ſm quez prius cogniſcit cã̄ quã effect⁹ vt ē in ꝓceſſu pricipio⁊ ad cõcluſiones Prim⁹ aũt diſcurſus non eſt in deo qꝫ om̄ia ſiml' intelligit ⁊ non vnum ſolũ per aliud vt ꝓbatum eſt. Scõus etiam non eſt in deo quia ſecũdus p̄ſupponit primum. tamen quia illius diſcurſus eſt de noto ad ignotuꝫ. eſt enꝫ accidēs in effectuꝫ q̄ cauſe ſunt prius note ꝙ̄ effectus. vnde effectus ſũt noti in termino diſcurſus. non enꝫ effectus cognoſcitur in cauſa in tali diſcurſu. ſed intelligit in cauſa per reſolutõem effectus in cauſam. cum ergo deo nichil ſit ignotuꝫ ſed omnia intelligit ⁊ de omnib⁹ habꝫ ſcientiaꝫ. ſequitur ꝙ eius cognitõ non eſt diſcurſiua ſed ſimplicis intelligentie.

Ad rationes. ad primaꝫ dicitur ꝙ deus intelligit immaterialiter materialia ⁊ compoſita mõ ſimplici. ⁊. itelligit enuntiabilia per modum ſimplicis intelligentie. ſ. intelligendo ſuam eſſentiam que eſt ſimilitudo omniũ ⁊ eſt ſimile. nam ſicut intellect⁹ human⁹ q̄dditate ſua itelligit om̄ia que inſunt ſibi vt puta ꝙ eſt ratõalis ꝙ eſt ſuſceptiuus diſciplinę ſic deus intelligit vnum cum alio non componendo ſed ſimplici intelligentia

Ad ſecũdam dicitur ꝙ non contingit plura per plures ſpēs intelligere. ſ; bene contingit plura per vnaꝫ ſpeciem intelligere ⁊ illa plura que ſunt ſub vnica formã per eandē ſpeciem intelliguntur. ſed deus ſimplici intellectu om̄ia intelligit per ſuam eſſentiã. Ad tertiam dicit̄ ꝙ deus ex cauſa nõ diſcurrit in effectu. ſic ꝙ pri⁹ cognoſcat cauſam quam effectum. ſed ſiml' itelligit cauſaꝫ ⁊ effectum.

Queritur quartodecimo

Utrum ſubſtantia intelligibilis creata ſit ſuum intelligere ⁊ ſua potentia intellectiua. Arguitur ꝙ ſit ſuuꝫ intelligere. quia ſi extrema ſint vnuꝫ media inter illa extrema erunt eadem cum extremis. ſed intelligere eſt mediuꝫ inter intelligens ⁊ intellectum ſed intelligens in ſubſtantia intellectuali eſt ideꝫ cum intellectu. ergo ⁊ ſuum intelligere eſt idem. Secundo ſic ſubſtãtia itellectualis ſimplitior eſt intellectu agente ſed intellectus agens eſt ſua operatio vt dicitur. iii. de anima. ergo ⁊ ſubſtãtia intellectualis creata. Tertio ſic. ꝙ ſit potentia intellectiua quia niſi ſit cum ſubſtantia ſeperata ſit ſimplex formã oporteret ipſam eſſe ſubiectuꝫ accidentiũ quod eſt falſuꝫ. quia dicit boetius. ꝙ forma ſimplex ſubiectum eſſe non poteſt Quarto. forma ſꝑata ſimplitior eſt materia prima ſed materia prima eſt ſua potentia. ergo ſubſtantia intellectualis eſt ſua potentia intellectiua. In oppoſitũ arguitur ex dictis ariſtotilis in hoc duodecimo qui loquēs de prima ſubſtantia que deus eſt dicit ipaꝫ eſſe intelligere ſuũ ⁊ dicit ꝙ in omni alio differt ſubſtãtia ⁊ intelligere. Pro reſpontione eſt primo

Sciẽdum. ꝙ circa operatõem intellectus concurrũt quinqꝫ. ſ. ſubſtantia intelligens. ſuum intelligere. potentia intellectiua. intellectum. ⁊ ſpecies intelligibilis. Nunc autē videbitur de tribus primis comparando vnum alteri. poſt videbit̄ de ſpē itellectiua ⁊ de re ĩtellecta

Prima cõcluſio. ſubſtantia intelligentie create non eſt ſuũ intelligere probat̄. qꝫ ſi ſubſtãtia intellectiue create nõ differēt a ſuo intelligere tũc huiuſmõi intelligere eēꝫ ſubſiſtēs ⁊ vnuꝫ ſicut color ſi eſſet ſꝑatus nõ eēꝫ niſi vn⁹ color. ergo ſi ſubſtãtia intelligētie eſſet ſuuꝫ itelligere tũc non differret a prima cauſa.

Secunda concluſio. eſſe ſubſtãtie ſꝑate non ē ſuũ itelligere ſicut nec vniuerſalit̄ eſſe alicui⁹ creati eſt actio ſua probat̄ qꝫ vt habet̄ nono methaphiſice duplex eſt actio. ſ. immanēs ⁊ trãſiens ſ; nulla harꝫ eſt eſſe rei. ergo probat̄ de trãſeũte. qꝫ talis trãſit in mãꝫ exteriorem. eſſe aũt rei manēt in re. Similiter probat̄ ꝙ actõ immanēs non ſit ſuũ eſſe. qꝫ eſſe rei eſt finitũ. actio aũt immanēs eſt infinita vniuerſal' ſimplicit̄. ſicut itelligere ⁊ velle q̄ extēdunt̄ ad om̄ia cuꝫ veruꝫ ⁊ bonuꝫ ſint co⁊ obiecta q̄ cõuertunt̄ cuꝫ ente vel ſecundum quid. vt ſenſus que extendit̄ ad infinita ſecundum quid.

Tertia concluſio. ſubſtantia intelligētie create nõ eſt ſua potētia intellectiua ptꝫ qꝫ potētia ſm id quod eſt. eſt

ad actū ⁊ ideo potentie diſtinguntur per
act⁹ ⁊ ideo act⁹ in ratōe proprij actus eſt
in propria potentia. ſed ſubſtantia intelli
gentie create ⁊ ſua potentia intellectiua or
dinantur ad diuerſos actus. ſubſtantie
enim intellectuales ordinantur ad eſſe ſi
cut potentia ad actum. ⁊ potētia intellec
tiua ordinatur ad intelligere. eſſe autem
⁊ itelligere diſtinguūtur realiter vt patuit

Quarta cōcluſio. in intelli-
gentijs creatis non oportet ponere intel
lectum agentem ⁊ poſſibilem. probatur
quia hac neceſſitate ponitur in nobis in-
tellectus poſſibilis. quia quādoqꝫ ſum⁹
actu intelligentes. quandoqꝫ in potentia
ſed intelligentie ſunt actu intelligentes ea
que cognoſcunt naturaliter. Similiter
hac neceſſitate ponitur in nobis intellec-
tus agens quia intelligibilia nō ſunt no-
bis actu intelligibilia niſi per actum in-
tellectus agentis. ſunt enim ſenſibilia ⁊
materialia. intelligibilia autem ab iſtis
ſubſtantijs intellectibilibus ſunt actu in
telligibilia ſecluſo quocunqꝫ cum ſint in
materialia. vn̄ non oportet in eis ponere
intellectum agentem aut poſſibilem niſi
vtamur nominibus equiuoce. ptꝫ enim
ꝙ in eis ponende ſunt potentie intellecti
ue ſicut intellectus ⁊ volūtas. ſed nō po-
tētie organice ſicut vegetatiue ⁊ ſenſitiue
quia intelligentia non eſt vnita corpori ſi
cut anima noſtra.

Ad rationes. ad primaꝫ di-
citur ꝙ duplex eſt actio quedaꝫ eſt tran-
ſiens in materiam extrinſecam ⁊ talis eſt
medians inter agens ⁊ patiens. alia eſt
immanens ⁊ talis non eſt media niſi ſe
cundum modū ſicut intelligere non eſt
medium inter intelligens ⁊ obm. Ad
ſecundam dicitur ꝙ cum dicitur. iii. de
anima ꝙ ſubſtantia intellectus agentis
eſt ſua actio. non eſt p̄dicatio formalis. ſ
hec eſt per concomitantiaꝫ quandam qꝛ
cum intellectus agens ſit actus ſemper
poterit habere ſuam actionem. non aūt
ſic eſt de intellectu poſſibili. Ad tertiā
dicitur ꝙ forma que eſt actus purus nō
poteſt eſſe ſubiectū accidentis quia ſub-
iectuꝫ accidētis comparatur ad accidens
ſicut potentia ad actuꝫ. Ad quartam
dicitur ꝙ nō eſt ſimile quia materia pri-
ma ⁊ ſua potentia ordinantur ad actum
ſubſtantialem ideo ſunt eiuſdeꝫ generis
actus autem ⁊ potentia ſunt eiuſdem ge
neris non ſequitur ſi materia ſit ſua po-
tentia ꝙ potentia intellectiua ſit ſua actio
ſiue operatio.

Queritur quintodecimo
Utrum ſubſtātie intelligibiles intelligāt
acceptas a rebus ſenſibilib⁹. Arguitur
ꝙ non intelligant per ſpēs. ſed per ſuam
eſſentiam qꝛ ſecundum ariſto. in. iii. de
anima in ſepatis a materia ideꝫ eſt intel-
lectus in actu ⁊ intellectum in actu ⁊ nō
niſi quia per ſuā eſſentiam eſt intellectus
in actu. ergo ſequitur ꝙ intelligit per ſuā
eſſentiam. Secundo ſic ꝙ intelligāt per
ſpecies a rebus acceptas quia omīs ſpe
cies ē cauſa rei vel a re cauſata. ergo ſpēs
per quas intelligunt ſubſtantie intelligi
biles create ſunt cauſa rei vel cauſata a re
maior ptꝫ quia alias non eſſet aſſimila-
tio que requiritur inter ſpeciem ⁊ illud
cuius eſt ſpecies. Item lumen intellect⁹
intelligentie fortius eſt lumine intellect⁹
agentis. ſed lumen intellectus agentis
poteſt abſtrahere a reb⁹ ſenſibilib⁹. ſpēs
ergo ⁊ intellect⁹ ſubſtantie ſepate. In
oppo. ſtat veritas vt ſtatiꝫ apebit p quo ē

Sciendum ꝙ ratio ſiue princi-
pium intelligendi eſt forma potentie in-
tellectiue. Secundo ſupponit̄ ꝙ ad hoc
ꝙ potētia complete terminetur per formāꝫ
oportꝫ ꝙ ſub formā cōtineātur omīa ad q̄
ſe extēdit huiuſmōi potētia. ⁊ ideo pote
tia materie in rebus naturalibus nō eſt
terminata per formaꝫ qꝛ illa potētia nō
ſolum ſe extēdit ad vnaꝫ formam ſed ad
plures. Ad hoc ſeq̄tur ꝙ ad hoc ꝙ formā
ſit pncipiuꝫ ⁊ ratio intelligēdi vt in intel
lectu ſubſtātie ſepate create oportꝫ ꝙ ſub
ipa cōtineantur omīa que cadūt ſub po-
tētia intellectiua intelligentie.

Ponitur igitur concluſio
intelligentia non omīa intelligit per ſuaꝫ
eſſentiaꝫ vt ptꝫ ex dictis qꝛ oportꝫ ꝙ ſub
formā vel ſub ratione intelligēdi cōtineant̄
omīa ad que ſe extēdit ſua potētia intel-
lectiua. ſ ſua potētia itellectiua ſe extēdit

k iii

ad om̄ia q: obiectū eius eſt ens ⁊ veruꝫ
in vniuerſali ſꝫ non om̄ia cōprehenduntᷣ
in eſſētia ſubſtātie create cuꝫ ſint determi
nate ad genus ⁊ ſpēs. ergo eſſentia ſub//
ſtātie create non eſt pricipiuꝫ ſufficiens ⁊
ratio intelligēdi. Ex quo ptꝫ ꝙ ſubſtātia
ſeperata creata intelligit per ſpecies intel//
ligibiles ſibi additas.

Secunda cōcluſio. Subſtan//
tie ſeperate nō intelliguntᷣ per ſpēs a re//
bus acceptas, ſed per ſpecies ſibi infuſas
a deo. probatur quia ſicut intelligibilia
cognoſcuntur per intellectum. ita ſenſibi
lia per ſenſuꝫ ſed intelligentie non habēt
ſenſum cuꝫ non ſint in corpore ⁊ species
non poſſunt accipi a reb⁹ niſi per mediū
ſenſuum. ergo non recipiūt a rebus ſpe
cies. Secundo. modus operandi pro//
portionatur modo eſſendi ſed intelligen
tie ſunt ſeperate a corpore. ergo in modo
intelligendi non vtitur corpore nec tan
quam inſtrumento nec tanquaꝫ obiecto
ſed ſpecies ſenſibiles non ſunt niſi in cor//
poribus. ergo non intelligūt per ſpecies
acceptas a reb⁹ ſenſibilibus ſed per ſpe//
cies infuſas a deo. Ex dictis ptꝫ ꝙ intel//
lectus intelligentie create medio modo
ſe habet inter intellectum humanum ⁊
diuinuꝫ quātuꝫ ad modum intelligēdi
nam intellectus diuinus non intelligit
per aliud quam per ſuam eſſentiam. ſed
intellectus humanus intelligit per ſpēs
ſuperadditas ſue eſſentie que quidem ſpe
cies recipiuntur a ſenſibilibus vnde ſcien
tia hominis cauſatur a rebus. intellect⁹
vero ſubſtantie ſeperate create intelligit
per ſpecies ſuperadditas ſue eſſentie non
tamen a rebus acceptas ⁊ ſic ſciētia intel
ligentiarum nō eſt cauſa rei nec a re cau//
ſata

Ad rationes. ad primam
dicitur ꝙ intellectus in actu ⁊ intellectuꝫ
in actu ſunt idem per ſpeciem non ꝙ ipſa
species ſit ſubſtantia intellectus. ſed quia
eſt forma intellectus ⁊ ſibi vnita ſicut ac
tus potentie. Ad ſecundam dicitur ꝙ
talis ſpecies non eſt cauſa nec a re cauſa//
ta ſed cum dicitur ꝙ tunc non erit ſimili//
tudo rei dicitur ꝙ aliqua ſimilia dicuntᷣ
dupliciter. vno modo quia vnuꝫ eſt cau
ſa. ⁊ aliud cauſatum ⁊ ſic ſpecies in intel//
lectu humano aſſimilatur rebus ⁊ intel//
ligentie diuino econuerſo. Alio modo
quia res producuntur ab eodem agente ⁊
producente. ſimiles enim formas dedit
rebus per quas ſubſiſtunt in intellectu
⁊ per quas intelliguntur. Ad tertiam
dicitur ꝙ non abſtrahuntur ſpecies niſi
per medium ſenſus ⁊ ymaginatōis ſed
non ſic ſunt in intelligentijs nec hoc ar//
guit imperfectōnem in ſeperatis ſed ma
gis perfectionem.

Queritur ſextodeciō. Vtruꝫ
ſubſtantia intelligibilis quandoqꝫ intel
ligit in actu quandoqꝫ in potētia. arguitᷣ
ꝙ ſic qa vnūquodqꝫ operatur ſecundum
modum ſui ſed ipſa eſt in potentia ⁊ po
tentie admixta. ergo quandoqꝫ intelligit
in actu ⁊ quandoqꝫ in potētia. In op
poſituꝫ eſt phi. pro reſponſiōe eſt primo

Sciendum ꝙ dupliciter poteſt
intelligi ꝙ intellectus ſit in potentia vt
dicitur .ii. de anima. vno modo quan//
tum ad actum primum. alio modo qn//
tum ad actū ſcdm. puta cōſiderare ſecū
dum illum habituꝫ vel ſpēm. tunc dicitᷣ
ꝙ intellectus ſubſtātie ſeperate eſt impo
tentia ad actum ſecundum. ⁊ non ad ac
tum primum. probatur ſic quia ſicut eſt
in corporalib⁹ ita ē in intelligibilib⁹ ſed
reperiūtur quedā corpora q̄ ſemp habēt
formam in materia ⁊ non habent poten
tiam ad aliā ſicut corpora celeſtia ⁊ que//
dam ſunt que nondum habent formam
in materia ſed eam habebunt per tranſ//
mutationem vt generabilia ⁊ corruptibi
lia. ergo in intellectibilibus eſt aliquis in
tellectus qui ſemper erit in actu ſecundū
illas ſpecies ſicut intellect⁹ ſubſtātiaruꝫ
ſeperatarū. ⁊ aliquis intellectus qui non
dum habet ſpecies ſed eas acquirit ſicut
intellectus humanus. prima pars ptꝫ. in
tellectus angelicus non omnia intelligit
per eandam ſpecieꝫ ſed aliqua. ⁊ alia per
aliam. ergo non ſemper omnia intelligit
⁊ conſiderat. ergo aliquādo eſt in poten
tia ad conſiderare. ſ. ad actum ſecunduꝫ
⁊ non ad actum primum. ⁊ illa que dic//
ta ſunt. intelligēda ſūt de naturali cogni

tione intelligentie. Ad rationem dicitur ꝙ licet ſubſtantia angeli ſit immixta po-
tentie iſta tamen potētia non eſt denuda-
ta ab actu ⁊ ſic intellectus non eſt denu-
datus a ſpetieb⁹ intelligibilib⁹ ſed ſemp
eſt in actu primo ꝑ illas ſpēs. Secūdo
queritur vtruꝫ intellectus ſubſtātie crea-
te poſſit ſimul intelligere oīa. arguitur
ꝙ non quia dicitur ſecundo thopicoꝝ ꝙ
contingit plura ſcire vnuꝫ vero intellige-
re tantum. In oppoſitum eſt philo.
ſicut ad vītatem termini motus requiri-
tur vnitas termini ad quem. ita ad vni-
tatem opoſitionis intelligibilis requiri-
tur vītas ipſius intelligibilis. ſecūdo ſup-
ponitur ꝙ contingit plura intelligere du-
pliciter. vno mō vt plura ſunt. alio modo
vt ſunt ſub vna forma ⁊ ſunt quodāmo-
do vnum ſicut pꝫ de partibus continui
vñ plura non poſſunt ſimul intelligi niſi
a deo inquantum conueniunt in vno in-
telligibili ⁊ quia vnūquodqꝫ eſt intelligi-
bile per ſpetiem intelligibilem ſequitur
ꝙ ſi plura ſimul intelligantur per vnam
ſpetiem ꝙ poſſunt ſimul intelligi.

Secunda cōcluſio. intellec-
tus intelligentie create poſſunt ſimul plu-
ra intelligere quia ſubſtātia intelligibilis
plura intelligit per vnam ſpetiem. i. ſi ſu-
mantur ſecundum vnam rationeꝫ intel-
ligibilem ſiue ſpetiem. Ad rationem
dicitur ꝙ intelligere plura vt vnū non eſt
plura intelligere ſed vnū nūero. ſubſtan-
tia vero intelligibilis plura intelligit vt
conueniunt in vna ſpetie intelligibili.

Tertio dubitatur. vtrum
ſubſtantia intelligibilis creata intelligat
vnum in aliud. videtur ꝙ ſic quia intel-
lectus humanus ſic facit. ergo ⁊ angeli-
cus. pꝫ. quia quicquid poteſt virtus infe-
rior poteſt vītus ſupior. Hic ſupponunt
ea que dicta ſunt in p̄cedentib⁹. ſ. vtrum
primuꝫ intelligat diſcurrēdo etiaꝫ ſuppo-
nēde ſunt rationes ibi facte ⁊ ſolutōes
earum. Tunc ponitur concluſio tal'
ꝙ ſubſtantia intelligibilis non intelligit
diſcurrēdo. probatur quia ſicut eſt in cor-
poralib⁹. ita eſt in intellectualib⁹. ſed ſic
eſt ꝙ in corporalib⁹ quod quedam cor-
pora per motuꝫ ⁊ ſucceſſionem acquirūt
ſuam ꝑfectōeꝫ ſicut generabilia ⁊ corrup-
tibilia. alia autē corpora acquirunt ſuaꝫ
ꝑfectōnem in eſſe intelligibili. tamen per
quandaꝫ ſucceſſionem ſicut intellectus
humanus que vnum prius intelligit ⁊
ex illo noto venit in notitiam ignoti ⁊ ex
cognitione cauſe venit in cognitōem effec-
tus ⁊ hoc eſt diſcurrere. Alius eſt intel-
lectus qui accidit perfectōeꝫ non per ſuc-
ceſſionem ſed ſimul vt intellectus ſuperior
. ſ. ſubſtantie ſeperate que quedam ſub-
ſtantia ſeperata vno cognito ſtatim ſine
diſcurſu cognoſcit alia que in ipſo virtua-
liter cōtinentur. vt cognita cauſa ſtatim
ſine diſcurſu cognoſcit effectū. non enim
primo cognoſcit cauſam ⁊ poſt venit in
cognitionem effectus ignoti ſed ſimul
cognoſcit vtrunqꝫ. Dubitatur. vtrum ſub-
ſtātia intelligibilis creata intelligat com-
ponendo ⁊ diuidendo. videtur ꝙ ſic q̄a
intelligit plura ētia per plures ſpetiēs ſꝫ
plura non intelliguntur niſi per moduꝫ
compoſitionis ⁊ diuiſionis. ergo intelli-
git componendo ⁊ diuidendo.

Notandum ꝙ ſicut ſe habēt
principia ad concluſiones in diſcurēdo
ita ſe habet ſubiectum ad predicatum in
compoſitiōe ⁊ diuiſione. probatur quia
ſicut pricipio cognito non ſtatiꝫ cognoſ-
citur concluſio. ita ſubiecto cognito nō
ſtatim cognoſcitur predicatū quod ſibi
attribui poteſt. ſi autem cognito princi-
pio oīes concluſiōes cognoſcerentur que
in ipō continentur tunc non fieret diſcur-
ſus a pricipijs ad concluſiones. ita etiaꝫ
ſi cognito ſubiecto ſtatim cognoſcerentur
omnia ſibi attribuenda tunc non fieret
compoſitio.

Ponitur cōcluſio. ſubſtan-
tia intelligibil' creata non intelligit com-
ponendo ⁊ diuidendo. probatur ex dic-
tis quia ex hoc intellectus intelligit com-
ponendo ⁊ diuidendo quia ſubſtantijs
cognotis non ſtatim cognoſcuntur pre-
dicata que ſibi poſſunt attribui ſed intel-
ligentia creata cognoſcēdo quidditateꝫ
ſubiecti cognoſcit oīa que ſibi attribui
poſſunt vel nō attribui. ex quo pꝫ ꝙ nō
intelligit per modum compoſitōis ⁊ di-
uiſionis. pꝫ etiam ꝙ ſubſtantia intellec-

tualis ſeperata intelligit compoſita ſimpliciter ⁊ materialia immãliter ⁊ enuntiationem per moduȝ ſimplicis intelligẽtie pȝ inſuper ꝙ in intellectum intelligentie nõ eſt falſitas q: nõ ĩtelligit cõponendo ⁊ diuidendo ſed per modum ſimplicis intelligentie comꝑhendendo quodquid eſt ſed circa quod q̃d eſt non eſt deceptio ſed circa compoſitõeȝ ⁊ diuiſioẽm. ergo in intellectu huiuſmodi ſubſtãtiaruȝ nec eſt falſitas nec deceptio.

Ad rationes. ad primaȝ dicitur ꝙ ſubſtantia intelligibilis intelligit plura. non tamen affirmando vnum de alio ⁊ ſic non componit nec diuidit ſed intelligit ſolum per modum ſimplicis intelligentie.

Queritur decimoſeptimo

Utrum ſubſtãtie ſeperate cognoſcant ſe ipſas. Arguitur ꝙ non quia intellectus mouetur ab intelligibili ſed nichil mouetur a ſe ipſo. ergo ſubſtãtia ſeperata non cognoſcit ſe ipſam. Arguitur ſecũdo ꝙ vna ſubſtãtia ſepata nõ cognoſcat aliaȝ quia ſicut dicitur libro de cauſis ſubſtantia ſeperata cognoſcit ea que ſunt ſupra ſe in quãtuȝ eſt ab eis vel a deo. ⁊ cognoſcit ea que ſunt ſub ſe in quãtum eſt cauſa eorum ſed vna ſubſtantia ſeperata non eſt cauſa alterius. ergo nõ cognoſcit eaȝ Tertio ſic ſubſtantie ſeperate ſunt ſingularia ſed ſingularium non eſt intellectus ergo ſubſtantia ſeperata non cognoſcit ſe ipſam. Quarto ſic ꝙ ſubſtantia ſeperata non cognoſcat corporalia quia intelligibile eſt perfectio intelligentis. ſed corporalia non ſunt perfectiones ſubſtantiarũ ſeperatarum. ergo ſubſtãtia ſeperata nõ cognoſcit corporalia. In oppoſitum arguitur quia ſubſtantia ſeperata perfectior eſt intellectu humano ſed intellect⁹ humanus cognoſcit ſe ⁊ alia. ergo ⁊ ſubſtãtia ſeperata. primo videbitur qualiter vna ſubſtãtia ſeperata cognoſcit ſe ipſam ſcđo qualiter vna cognoſcat aliaȝ. tertio qualiter corporalia.

Circa primũ ponitur cõcluſio. vna ſubſtantia ſeperata cognoſcit ſe ipſam per ſuam eſſentiam. probatur q̃a ſubſtantia ſeperata eſt forma quedaȝ intelligibilis actu. illa etiam ſecundum ſe eſt intelligibilis. ergo ſe ipſam cognoſcit per ſuam eſſentiaȝ pȝ etiam quia ſubſtãtia ĩtellectualis eſt forma quedam actu intelligibilis. ſed omnis forma intelligibilis ſiue ſit inherẽs in ĩtellectu ſiue per ſe ſubſiſtens eſt principiũ intelligẽdi. ergo ſubſtãtia intellectualis eſt principiũ ſufficiens intelligendi ſe ipſam. Ex quo pȝ ꝙ ſubſtantia aliter cognoſcit ſe ipſaȝ quam intellectus poſſibilis quia vnũquodq; cognoſcitur ſecundum ꝙ in actu ⁊ non ſecundum ꝙ in potentia ſed intellectus noſter poſſibil' de ſe eſt in potentia in eſſe intelligibili ⁊ efficitur actu per ſpetieȝ pȝ etiam ꝙ intellectus noſter nõ cognoſcit ſe per ſuã eſſentiã ſ; per ſpẽm intelligibileȝ ſibi ſuperadditam quia dicitur. iii. de anima ꝙ intellectus noſter cognoſcit ſe ipm ſicut ⁊ alia q̃a. ſ. cognoſcit per ſpẽs aliorũ per quas efficitur in actu. ſubſtantia vero ſeperata eſt in actu in eſſe intelligibili ⁊ in eſſe nãli. ideo ſe ipſam poteſt cognoſcere per ſuam eſſentiaȝ ⁊ non per ſpetiem ſibi ſuperadditam.

Ad hui⁹ maioreȝ euidẽtiaȝ

Notandum ꝙ aliter ſe habet obiectum in actione manẽte. aliter in actione tranſeunte. quia in actione tranſeunte obiectuȝ ſepatũ eſt ab agẽte vt calefactibile a caliditate ſed in actione immanente obiectũ eſt cõiunctum agenti. cum ergo intellectio ſit actio immanens ſeq̃tur ꝙ intellectus ſit intelligibilis per hoc ꝙ intelligere vnitur intellectui per ſpetiem intelligibilem quandoq; vero intellectus vnitur intelligibili per ſpetiem que eſt aliud a re intellecta. hoc modo vnitur illud quod intelligitur a nobis intellectui poſſibili. quandoq; vero intelligibile vnitur intellectui per ſe ipſum. capiendo vnire cõmuniter prout idem ſibi ipſi vnitur. ⁊ hoc modo ſeperata ſubſtantia intelligit vt intelligibile vnitur ſibi ipſi.

Secunda cõcluſio. vna ſubſtantia ſepata cognoſcit alias non tamẽ per eſſentiam ſuam ſed per ſpeties intelligibiles. probaꝛ prima pars videlicet ꝙ vna aliam cognoſcat quia illa que ſcđm

ſe ſunt ītelligibilia cognoſcūtur a ſubſtātijs ſeperatis ſed quecunqꝫ ſubſtantia ſeꝑata ē per ſe intelligibil'. ergo vna cognoſcitur ab alia. Item cognitio ſubſtantie ſeperate eſſet imꝑfecta niſi vna aliaz cognoſceret. ſed probatur ſecunda pars videlicz ꝙ non cognoſcat eas per ſuam eſſentiaz primo quia oportet rem intellectaz vniri intellectui ſed vna ſubſtātia ſeperata nō vnitur alteri per ſuam eſſentiaz. ergo vna ſubſtantia ſeperata non cognoſcitur ab alia per ſuam eſſentiam. Secundo ſic ſimilitudo rei intellecte eſt principiuz intelligēdi ſed vna ſubſtātia ſeperata non poteſt eſſe ſimilitudo aliarum cum vnaqueqꝫ ſit determinata ad genus ⁊ ſpeciez vnde nichil poteſt eſſe ꝑfecta ſimilitudo omnium niſi ſit infinite ſubſtātie. quod ſoli deo cōuenit. relinquitur ergo ꝙ vna ſubſtātia ſeperata aliam per eſſentiā ſuaz non cognoſcat. ſed per ſpēs intelligibiles que ſunt ſimilitudines ſibi a prīo quod deus eſt impreſſe.

Tertia concluſio. ſubſtantie ſeperate cognoſcunt corporalia non per ſuam eſſentiam ſed per ſpecies intelligibiles. prima pars ꝑꝫ quia obiectuz intellectus ſubſtātie ſeperate eſt ens captuz vniuerſaliter ſed corporalia continentur ſub ente. ergo ſubſtantie ſeperate cognoſcunt corporalia. Secundo quedam ſubſtātie ſeperate ſunt cauſa generabiliū ⁊ corruptibilium per motum corporum celeſtium. huiuſmodi autem ſubſtantie ſeꝑate cauſant per intellectū. ergo cognoſcunt generabilia tanquam creata ab eis ⁊ corporalia tanquam coruz inſtrumenta. ergo ſubſtantie ſeperate. motricis corporum celeſtiuz cognoſcunt corporalia ⁊ nichilominus alie ſubſtātie ſeꝑate que ſunt magis perfecte. ſecunda pars codez modo probatur ſicut prima.

Ad rationes. ad primaz dicitur ꝙ aliquid poteſt moueri a ſe motu perfectōis qui eſt entis perfecti ⁊ hoc mō intelligere eſt quodam moueri. dicit᷑ vltra ꝙ nūquam cognoſcit ſe prius eſſe in potentia ⁊ poſtea in actu ſʒ ſemꝑ in actu cognoſcit ſe ipaz. ⁊ ideo ītelligere in ipis ē in actu ideo ꝓprie nō moueſ᷑ a ſe. Ad ſecūdaz dicit᷑ ꝙ duplicia ſunt ſingularia quedam ſunt que per materiā ſignatam indiuiduantur ⁊ harum non eſt intellectus. alia ſunt ſingularia que ſunt forme quedaz ſubſiſtētes in ſe cuiuſmodi ſunt ſubſtātie ſeperate ⁊ talia bene poſſunt intelligi. Ad tertiam dicitur ꝙ illa propoſitō eſt ſcōm mentem auicene ⁊ alioꝝ oppinantiū ꝙ vna ſubſtātia cauſet aliaz ⁊ dicitur vltra ꝙ vna non dicitur intelligere aliam inquantum eſt cauſa eius vel cauſata ab ea niſi ratōe ſimilitudinis. poteſt autem ſimilitudo eſſe non ponendo ꝙ vnum ſit cauſa alterius ſed proquāto in ſubſtantia ſeperata ſunt ſpecies intelligibiles ſibi influxe a deo que ſunt ſimilitudiēs aliaruz ſubſtātiaruz ſeperatarum. Ad quartam dicit᷑ ꝙ intelligibile nō eſt perfectio intelligētis in ſe. ſed ſecūduz ꝙ eſt in intelligente. vnumquodqꝫ autez eſt in alio admodum eius in quo eſt. vñ ꝑꝫ ꝙ corporalia ſunt in ſubſtātijs ſeperatis immaterialiter ⁊ hoc modo nichil prohibet ꝙ ſint perfectiōes ſubſtātiaruz ſeperatarum. Dicitur etiam ꝙ corporalia non cognoſcūtur ab eis per ſpecies ab eis cauſatas ſʒ a deo infuſas que ꝗdaz ſpecies ſunt perfectiones ſubſtantiarum ſeperatarum.

Queritur decimo octauo

Utrum bonuz ſeperatuz ſit finis. ⁊ ordo vniuerſi. Arguitur ꝙ finis vniuerſi non ſit bonum ſeperatum perfectum qꝛ vnū quodqꝫ eſt perfectum cum ſuum finem attingit. ſi ergo vnūquodqꝫ non habeat finez in ſe. ſequitur ꝙ non erit perfectum cui⁹ oppoſituz ponit᷑ in libro celi. Arguitur ſecūdo. omnis finis eſt operatuz vel oꝑatio. ſicut habet᷑ primo ethicoruz ſed bonum ſeperatuz non eſt huiuſmōi ergo. ⁊ ſic nō eſt finis vniuerſi. Tertio finis vniuerſi ꝓportionatur hijs que ſūt ad finem. ſi ergo bonuz ſeperatum ſit finis vniuerſi cum ipſuz ſit ſumme veruz ⁊ ſumme bonuz. ſequitur ꝙ in vniuerſo non erit difformitas nec multitudo nec malū. Quarto ſic ꝙ ordo non ſit finis

vniuerſi quia quanto aliquid eſt magis vnuꝫ tãto meliꝰ ⁊ perfectius. illud autẽ eſt magis bonum quod vnum per for/mam vnam quam quod eſt vnum vni/tate ordinis cum ergo vniuerſuꝫ ſit per/fectum citra primũ ſequitur ꝙ erit vnuꝫ per formam vnam. ⁊ non ſolum vnitate ordinis ⁊ per conſequens ordo non erit finis eius. In oppoſitum eſt ariſtot. qui ponit bonum vniuerſi in vtroqꝫ. ſ. in ordĩe ⁊ bono ſeperato.

Pro reſpõſione eſt ſciẽdum ꝙ duplex eſt finis. quidaꝫ eſt extrinſecus ſicut locus diceretur finis locati. Alius intrinſecus ſicut forma que ẽ principiuꝫ motus vel operationis eſt finis eius.

Secundo ſciẽduꝫ ꝙ idem eſt bonuꝫ ⁊ finis. quod pꝫ quia finis eſt gratia cuius aliquid fit. oĩe aũt quod fit eſt gratia boni. vnde quia oĩs appe/titus ⁊ operatio conſequens appetitum eſt bonum. ideo inquiritur de bono ⁊ fine vniuerſi vtruꝫ. ſ. finis vel bonuꝫ eius ſit ordo vel aliquod aliud bonum ſepe/ratum.

Hijs poſitis ponitur cõcluſio prima. bonum vniuerſi eſt ordo. pro/batur quia finis intrinſecus ⁊ bonuꝫ rei eſt forma eius ſed ordo partiuꝫ vniuerſi ad inuicem ⁊ ad primuꝫ principium quod eſt deus eſt forma eius. ergo bonuꝫ ⁊ fi/nis vniuerſi eſt eius ordo.

Secunda cõcluſio. bonum ⁊ finis extrinſecus vniuerſi eſt bonuꝫ ſe/paratuꝫ quod deus eſt. probatur primo quia principium alicuiꝰ rei eſt eius finis ⁊ omne agens agit gratia ſui ⁊ precipue primum ſed bonum ſeparatum quod deus eſt. ẽ cauſa exẽplaris vniuerſi. ergo eſt eius finis. Secundo bonum ⁊ finis ſunt idem vt oſtenſum eſt. ſicut ergo ali/cuiꝰ rei ꝑticularis finis eſt particularis ita finis vniuerſaliter omniuꝫ rerum erit bonũ vniuerſale. ſed vniuerſale bonum eſt bonum per eſſentiam. tale autem eſt bonum ſeꝑatuꝫ quod eſt deus. ergo bo/nuꝫ ſeperatum eſt finis.

Tertia concluſio. bonum ⁊ finis vniuerſi magis cõſiſtit in bono ſe/perato quãm in ordine eius pꝫ quia bo/num vniuerſi intrinſecũ vlteriꝰ eſt ꝓpter bonum ſeperatum. vnde bonum ſepera/tum eſt finis illiꝰ ordinis. ⁊ cauſa efficiẽs quia ſicut deus eſt inſtitutor vniuerſi. ita eſt inſtitutor ordinis eius ⁊ huius ſimile eſt quia finis exercitus ẽ ordo eius. ⁊ dux eſt finis exercitus magis tamen dux eſt finis exercitus quaꝫ ordo eius. quia bo/num exercitus eſt propter bonuꝫ ducis. ſ. victoria. ex dictis pꝫ ꝙ cum ea que ſunt ad finem ordinãtur ad finem ⁊ illuꝫ conſequantur quantum poſſunt. ideo omnia que ſunt in vniuerſo in ſummuꝫ bonum ordinantur quod deus eſt qui vult omnia ſibi aſſimilari quantum eſt poſſibile. non tamen eodeꝫ modo quia quedam perfectius ⁊ quedam imperfec/tius. quod poteſt declarari quantuꝫ ad ſubſtantiam rerum ⁊ quantum ad ope/rationem earum. quantum ad ſubſtan/tiaꝫ quia in genere entiuꝫ reperitur vnuꝫ quod ẽ forma ſimplex ⁊ actus quod eſt ſua bonitas ⁊ ſuuꝫ eſſe. citra autẽ primũ reperiuntur entia que ſunt forme tantuꝫ non tamẽ ſua bonitas ⁊ ſuuꝫ eſſe. poſtea inueniũtur aliqua compoſita ex materia ⁊ forma quia iſta habent eſſe per formaꝫ ⁊ per conſequens per bonitatem. ſequitꝰ ꝙ habent eſſe bonum ſecũdum aliquid ſui. ſubſtãtie autem intellectuales create ſunt bonum non ſecundum aliquid ſui tamen veruꝫ eſt ꝙ non ſunt ſua bonitas. Rurſus aũt corporalia reperiũtur quoꝝ forma quorũdam replet totam poteſta/tem materie ⁊ in hoc habent incorrupti/bilem vt corpora celeſtia. quedam vero non. vt generabilia. ⁊ inter generabilia reperiuntur gradus quia in infimo ſunt elementa que ſunt proximiora materie prime que ordinantur ad mixta. deinde ſunt mixta in animata que ordinantꝰ ad animata. deinde animata anima vegeta/tiua ⁊ ad aĩata anima ſenſitiua ⁊ iſta ani/mata aĩa ſenſitiua ad animata anima in/tellectiua ſiue ad homineꝫ. vnde homo eſt finis omniuꝫ generabilium. ſic etiam aſſignari poteſt ſimilitudo ad primum nam primum eſt ſuuꝫ eſſe ſua vita ⁊ ſuuꝫ intelligere. quedam aſſimilãtur deo per

ꝙ participant ipſum eſſe. vt inanimata
quedam per hoc participant ipſum vi/
uere vt animata ⁊ quedam per hoc ꝙ
participant ipſum intelligere vt homo ⁊
intelligentie. Quantū vero operatōez
poteſt ſic aſſignari ſimilitudo omnium
ad primum. nam duplex inuenitur ope/
ratio ſiue actio. quedam eſt immanens
vt intelligere ⁊ velle ⁊ quantum ad hoc
non oīa aſſimilant̄ deo ſed ſoli homi/
nes ⁊ intelligētie que ſunt perfectiora in
entibus creatis. alia eſt operatō trāſiens
vt productio rerum in eſſe ⁊ ſcōm iſtam
omnia deo aſſimilātur ſecūdum tamen
magis ⁊ minꝰ. nam corpora celeſtia deo
magis aſſimilantur quam alia. ⁊ ſic ptȝ
ꝙ omnia volunt aſſimilari primo. ſ. deo
qui eſt primus finis omnium. Ex p̄dic/
tis nūc ⁊ alias habitis poteſt elici ꝙ deꝰ
eſt cauſa omnium in triplici genere cauſe
.ſ. formalis exemplaris. efficientis. ⁊ fina
lis. quia vero vnum melius eſt multitu
dine. vt vnūquodqȝ ſicut appetit eſſe. ita
eſſe vnum ſic etiam oportet principium
⁊ finem vniuerſi eſſe tantuȝ vnum ⁊ hoc
eſt quod dicit philoſophus in fiē huius
entia non volunt male diſponi plurali/
tas principatuum mala. ergo eſt vnum
principium ⁊ princeps omniuȝ. ſ. bonuȝ
ſempiternum ⁊ ſeperatuȝ quod deus eſt
glorioſus ⁊ oſtenſum eſt hoc melioribꝰ
rationibus cuȝ querebatur vtrū ſit tan/
tuȝ vnuȝ primuȝ pricipium.

Ad rationes. ad primaȝ di/

citur ꝙ vniuerſum non eſt ſimpliciter ⁊
oīno perfectuȝ quia hoc ſoli deo con/
petit. dicitur etiam ꝙ habitudo per ſe et
eſſentialis eſt ad primuȝ ſicut ad cauſam
⁊ propter hoc bonuȝ ſeperatum eſt finis
extrinſecus vniuerſi. Ad ſecūdam di/
citur ꝙ duplex eſt finis. quia quidam eſt
finis qui licet ſit primum in intentione
tamen ponitur in re per actionem agen/
tis. ⁊ de tali procedit maior. Alius eſt fi/
nis qui non procedit a re ordinata in fi/
nem ⁊ hunc aſſequuntur oīa ordinata
ad ipſum tanquam bonuȝ ⁊ hoc eſt de/
us. Ad tertiam dicitur ꝙ licet om/
nia inſequantur bonum in quātum poſ/
ſunt non tamen ſequitur ꝙ ſint ita bona
ſicut primum vnde ſicut omnes perfec/
tōes que ſunt. ſimpliciter ⁊ vnite in pri/
mo. in rebus ſunt diuiſe ⁊ multiplican/
tur ſecundum tamen magis ⁊ minus
Ad quartam dicitur ꝙ oēs perfec/
tōnes que ſunt ſimpliciter ⁊ vnite in pri/
mo ſunt diuiſe ⁊ mltiplicater in vniuerſo
vnde pfectio vniuerſi non poteſt ſaluari
niſi in multitudine entium ⁊ ideo vniuer
ſum ſolum eſt vnum vnitate ordinis. il/
lud autem quod eſt in ſe vnum includit
omnes perfectiones rerum eminentiori
modo quam ſint in rebus.

DEO GRATIAS

J. p. lectori ſalutem.

Solebam antea cariſſime lector mecuȝ
ipſe cogitans admirari: quid nam cau/
ſe eſſet ꝙ hac noſtra tam preclara et tam
fauſta impreſſoria arte varia auctorum
veterum nouorumqȝ volumina impreſ/
ſa ſunt ⁊ quottidie imprimerentur: diui
Johānis verſoris ſua tempeſtate pariſi/
ſiorum philoſophorum indubitatiſſimi
pricipis lucubrata opera penitus quaſi
intacta dimitterentur. Et preſertim illa
que ſumme auctoritate. ſumma ſapien/
tia. ſummo qȝ ſtudio in diui Ariſtotelis
prime philoſophie quā methaphiſicam
vocant celeſtes libros poſteritati edidit
Hec cum mecum ſepius diſcuterem ani
mo qȝ anhelo reuoluerem: inueniebam
id non difficultate operis accidiſſe ſed ni/
mia quadaȝ operis breuitate. que equi/
dem parrhiſienſibus noſtris philoſophis
hac ipſa etate. ⁊ non inconſulte. tanta eſt
vt poſtquam in eiuſdeȝ philoſophie pri/
me ⁊ ſenos ⁊ primarios libros calamuȝ
ſuum gloſulando extenderint reliquos
pene nudos ⁊ vt ita dicam omni doc

abſolutos ſicco quodam pretereāt pede
Sed cuꝫ hoc haud attemptatum opus
cōmuni omnium vtilitati que ex eo ſpe
ratur percipi inſulte obſtet: atqꝫ vtilitati
publice ad vires in dulgēdum ſit: mea
induſtria non ſine magno labore ⁊ dili/
gentia effeci: vt quã arte plures ante hac
tam veterum quam modernorum diſ/
crepantium ſtudiorum exaraui codices
ea etiam vt vides diui verſoris ſuper pri/
marios ſex ariſtotel metaphiſice libros
gloſule exarate ⁊ impſſe ſunt. Neqꝫ deſtiti
quin eiſdem reſtantium ſex libros gloſu/
las annecterem verſorijs, tamen tum ſen/
tentia tum quoqꝫ auctoritate nequaquam
inferiores. addidi equidē ne tam diuinū
tam preclarum tamqꝫ iam multis retro
actis ſeculis deſideratum opus dilania/
tum preſciſum atqꝫ apocopatum ⁊ can/
cellatū videretur. Quas ob res nō lucri
tantum gratia hanc operam me ſuſcepiſſe
putes velim: ſed vt deſiderio ſatiſfacerē
meo: ⁊ legentibus aliquam ſaltem vti/
litatem afferrem. vale lector.

¶ Quiſquis hoc preclaro volumine diui verſoris adornari cupis ſapienſq3 videri hanc ſubſcriptã perluſtra tabulam. quã ſi perlegeris. facile adinuenies quecũq3 a notatu digna ibidem cõſcripta ſunt. Sed hoc pauliſper lector attende. per li. percipe libro. per cõ. vel con conclusione. per no. notabili. quod nomine ſciendum in libro deſcribit. per ſo. ſolutione. per ar. argumento. vel articulo.

Accidens nõ ſignificat quid aut ens abſolute libro ſeptĩo queſtione prima con. prima.
Accidẽtia abſoluta an ſignificent eſſentiam ibidem
¶ Accidẽs nõ dr̃ ens niſi q2 entis eodem libro. q. quarta. no. ij.
¶ Accidentiũ nõ eſt qõ quid eſt niſi ſm qd 7 diffinitio eorũ eſt per additamentũ. li. ſeptimo. q. tertia con. ſecũda
¶ Accidentia ſunt duplicia quedã habent determinatũ ſubiectũ quedã nõ ibidem
¶ Actus eſt quãdo res eſt. li. ix. q. iij. ij. no
¶ Actus diuidit dupliciter eodẽ. li. iij. no.
¶ Actus eſt prior potẽtia diffinitione eodẽ libro. q. quarta conclu. prima
¶ Actus eſt prior potẽtia. li. ix. q. q̃rta. cõ. ij
¶ Actus eſt prior ſubſtãtia ſiue perfectione ibidem conclu. tertia.
¶ Actus melior eſt quã potentia in bonis eodem libro. q. quinta conclu. prima
¶ Actus eſt prior potentia in malis eodẽ libro. q. quinta. cõ. ſcõa
¶ Actus eſt prior potẽtia ſm intelligentiã ibidem conclu. tertia
¶ Agens eſt duplex agens per motũ 7 generationem. aliud eſt per ſimplicem emanationem libro. xij. q. quinta
¶ Anima habet triplicẽ habitudinẽ ad corpus libro. xij. q. ſexta vltimo no.
¶ Artifex nõ expertus quantũ ad cognitionem certior eſt. libro primo. q. v. con. ij.
¶ Actiones ſunt ſingulariũ. li. j. q. v. in fine
¶ Ad aliquid diuidit in ad aliquid ſm ſe 7 ſm accidens. li. v. q. x. primo no.
¶ Ad aliquid tres principales habet modos ibidem
¶ Ad aliquid tertiomõ in eo nõ debet attẽdi menſuratio ſm q̃titatẽ ibidẽ. iij. no
¶ Accidentiũ duo ſunt modi. libro quinto q. xv. circa finem.

Bonũ ſeu finis eſt duplex quoddam extrinſicũ aliud intrinſicum. libro. xij. q. vltia. j. not.
Bonum 7 finis ſunt idem. li. xij. q. vltima. ſcõo no.
¶ Bonũ vniuerſi ẽ ordo ibidẽ cõ. prima.
¶ Bonũ 7 finis extrinſicus vniuerſi eſt bonũ ſeparatũ qõ deus ibidẽ. cõ. ſecunda
¶ Bonũ 7 finis vniuerſi magis cõſiſtit in bono ſeparato quã in ordine eius ibidẽ concluſione tertia
¶ Bonũ triplex diſtinguit. ſ. vtile delectabile 7 honeſtum. li. primo. q. ſexta. ſcõo. no

Compoſitũ eſt magis ſubſtãtia quã natura. li. vij. q. ij. con cluſione tertia
Cõpoſitũ ex ſubſtantia 7 accidente nõ eſt qõ quid eſt ſcic diffinito eodẽ libro. q. tertia notabili tertio.
¶ Contrariorũ diffinitio eſt bene poſita. li. x. queſtione quarta
¶ Cõtrariũ eſt tm̃ vni vnum ibidẽ
¶ Contradictio eſt prima oĩm oppoſitionũ libro decimo. q. quinta. ſcõa cõclu.
¶ Contrarietas dr̃ a contradictione libro decimo queſtione quinta
¶ Contradictio quodammõ cõuenit cũ priuatione ibidem concluſione ſecũda
¶ Cõtrarietatis radix eſt priuatio 7 habitꝰ. ibidem concluſione tertia
¶ Cõtraria ſunt duplicia. li. x. q. iij. in finẽ
¶ Cõtraria iterũ ſunt duplicia eodem. li. q. prima. ſcõa notabili
¶ Corruptibile 7 incorruptibile drñt genere phiſico eodem libro. q. prima
¶ Cauſe agentes 7 forma ad inuicẽ drñt. libro duodecimo. q. prima
¶ Celum ſiue mundũ eſſe eternũ duplex oppinio fuit. li. xij. q. quita primo notabili.
¶ Celum 7 mũdus dependẽt a deo in eſſe eodem libro. q. quita cõcluſione prima.
¶ Celum 7 mũdus nõ ſolum dependent

a deo ſetiam habuerūt principiuȝ ibideȝ concluſione ſecunda
Celum habuiſſe principiū non poteſt demonſtrari ibidem con. tertia
De ratione creationis duo ſunt. li. xij. q. quinta vltimo nota.
Celuȝ nō eſt animatū. li. xij. q. ſexta
Cauſe efficiētes ſunt in duplici drā. queḋaȝ eſſentialiter ſubordinate. quedā accidentaliter. li. ij. q. quarta. ij. no.
Cauſis efficientib⁹ eſſentialiter ſubordinatis nō eſt pceſſus in infinitū ibidē con. j.
Cauſis efficientib⁹ accidētaliter ſubordinatis eſt pcedere in infinitū ſm potentiā ſucceſſionis ibidem con. ſcḋa
Cauſis materialib⁹ nō eſt pcedere in infinitum ibideȝ vltima concluſione
Cauſe nō ſunt in infinitū ſm ſpēm. li. ij. q quinta. con. tertia
Cognoſcere infinitū an ſit nobis poſſibile ibidem infine queſtionis
Cognitio veritatis poteſt habere tria impedimēta eodē. li. q. vi. ⁊ ibideȝ duo remedia
Cognitionē veritatis inquirēti neceſſe ē apud ſe primū dubitare. li. iij. q. j. cō. j.
Conſiderāteȝ veritatē, opportunū eſt dubitationes alioꝝ cōſiderare ibidē con. ij.
Contradictoria an poſſint eſſe falſa libro quarto. q. ſexta
Contradictoria nō poſſunt habere medium inter ſe ibidem concl. prima
Cauſa ⁊ principiū ſunt idem ſubiecto. li. quinto. q. prima. ij. no.
Continuū diffinit per motū ⁊ nō p vnitatem termini ad quem li. v. q. iij. circa medium
Colobon q̄d ſit. li. quinto. q. iij. j. nota.
Colobon nō diuidit pp̄ter defectum cuiuſcunq; partis ibidem ſcḋo nota.
Colobon quot cōditiones habet ibideȝ ſecunda notabili
Corporis celeſtis virtus incorruptibilis ⁊ impaſſibilis eſt. li. vi. q. ſcḋa. iij. nota.
Contigētia reducunt in cauſaȝ altiſſimā ⁊ diuinā ibidem quarto no.
Compoſitio vel diuiſio qua intellect⁹ cōponit diuidit ſua concepta eſt tamen in intellectu libro ſexto. q. iij. circa medium
[illegible]ffinitio ⁊ quod quid eſt differunt ſicut explicans ⁊ explicatum libro ſeptimo queſtione tertia notabili primo
Diuerſum eſt in plus quam differens libro decimo queſtione tertio. tertia nota.
Differentia genere que ſint vide libro decimo queſtione. iij. quarto nota.
Deus eſt actus purus nihil habens potentie. li. xij. q. tertia
Deus eſt omnino ſimplex libro duodecimo. q. ſeptima con. prima
Deus non eſt compoſitus ex materia et forma ibidem con. ſecunda
Deus nō eſt compoſitus ex partib⁹ quātitatiuis ibidem con. tertia
Deus nō eſt compoſitus ex ſubiecto ibidem con. quarta
Deus non eſt in aliquo genere ibideȝ concluſione quinta
Deus eſt idē eſſe ⁊ eſſentia concluſio quarta ibidem
Deus non eſt compoſitus ex ſubſtantia ex accidente ibidem con. ſexta
Deus non eſt compoſitus nō ventre poteſt in compoſitionem alioruȝ ibidem concluſione ſeptima
Deus eſt intelligens eodem libro queſtione octaua concluſione prima
Deus eſt ſumm⁹ intellect⁹ ⁊ intellectio eius nō eſt potētia addita nature ſue ſicut nobis ibidē concluſione ſecūda
Deus eſt ſuum intelligere ibidem concluſione tertia.
Deus non intelligit per ſpeciem intelligibilem ibidem concluſione quarta
Deus primo intelligit ſuam eſſentiaȝ ibidem concluſione quinta
Deus eſt viuens ibidem concluſione. vi.
Deus eſt ſua vita ibideȝ concluſione ſeptima
Deus ſimul omnia intelligit eodem libro queſtione. xiij. con. prima
Deus non intelligit per modum compoſitionis ⁊ diuiſionis ibidem concluſione ſecunda

Dei cognitio non eſt diſcurſiua ibidez concluſione tertia

Deſiderium ſiue appetitus quid ſit li/ bro primo queſtione tertia primo no.

Deſiderant ſcire omnes homines na/ turaliter ibidem concluſione prima ꝓ pter quattuoꝛ rationes.

Dialecticus ⁊ ſophiſta in quo conueni/ unt libro quarto queſtiõe.ij.circa finẽ

Dignitates communes habet hec ſciẽ tia conſiderare libro.iiij.q.iij.concl.ij.

Dignitates primas habet hec ſola ſciẽ tia conſiderare ibidem con.prima.

Diuerſum tripliciter diuiditur libro.v queſtione.vj.iij.no.

Differens dicitur tribus modis ibidẽ quarto no.

Diuerſa ſpetie aliqua dici poſſunt quĩ ꝙ modis.li.v.q.vj.viij.no.

Quale ⁊ inequale inter ſe op ponũtur genere.libro deci/ mo.q.ſexta con.prima.

Equale nõ cõtrariat̄ mag no ⁊ paruo ibidem cõ.ſcd̄a.

Equale priuatiue opponit̄ ꝑuo ⁊ mag no ibidem concluſione tertia

Experimentũ quid ſit li.j.q.iiij.v.no.

Experimentũ in homib⁹ ſit ex memo/ ria ibidem vltimo no.

Experimentũ eſt in brutis habentibus memoꝛiã quantũ ad materiale ibidez concluſione tertia.

Ex experimentis generatur ars ibidez concluſione vltima

Expertus nõ artifex quantũ ad efficati am operis certioꝛ eſt artifice nõ exper/ to libro primo.q.v.con.prima

Entia mobilia ſunt triplicia libro ter/ tio.q.ſecunda circa finem

Ens an dicatur vniuoce aut equiuoce libro quarto queſtione prima

Ens nõ dr̄ vniuoce ibidẽ.con.prima.

Ens non dicit̄ pure equiuoce ſ; analo/ gice ibidem cõcluſione ſecunda

Entis p̄dicationẽ recipientia ad quat tuoꝛ gradus recipi poſſunt ibidez pri/ mo notabili

Entis analogiã ponẽtis ibidẽ.iij.no.

Ens inquantũ ens ſpeculari ⁊ q̄ huic inſunt ſm ſe ad hanc ꝑtinet ſcientiã ibi dem concluſione prima ⁊ tertia

Erroꝛ quoꝛundã dicentiũ ꝙ omne ꝙ apparet eſſe verũ eſt ita.li.iiij.q.vij.iij notabili

Elementũ quid eſt libro.v.q.ſecũda.

Elementum quomodo ſe habet quã cau ſa ibidem ſecundo notabili

Elementum habet in ſua ratione quat tuoꝛ ibidem ſecundo notabili.

Elemẽti diffinitio an competit primis coꝛpoꝛibus ſimplicibus ibidẽ.iij.not.

Elemẽti proprios modos ariſtotiles ponit ibidem quarto notabili

Equiuoca noĩa ibidem poſita. ibidez circa finem

Ens diuidit̄ in ens ſm ſe ⁊ in ens ſm accidẽs.li.quinto.q.v.primo notab.

Ens ſm accidens diuidit̄ in tres mo/ dos ibidem ſecundo notabili

Ens perfectũ ⁊ extra animã exiſtens di uidit̄ in decem p̄dicamẽta ibidẽ.iij.no

Ens diuidit̄ per actum ⁊ potentiam. ibidem quarto notabili

Ens ſm accidens dupliciter accipi po teſt libro ſexto.q.ſecunda.ij.notabi.

Entis per accidens an ſit ſcientia ibi/ dem con.prima et.ij.

Ens ſm accidens quã cauſam habet ibidem circa medium queſtionis

Ens quod eſt verum excludenduz eſt a principali conſideratione huius ſciẽ tie libro.vj.q.iij. concluſiõe reſponſali

Forma ẽ prioꝛ ⁊ magis ens ſiue ſubſtantia quam mate ria libro ſeptimo queſtione ſecunda cõcluſione prima.

Forma ⁊ prioꝛ compoſito prout in eo eſt materia ibidem concluſione ſcd̄a.

Forma non eſt per ſe terminus genera tionis libro.vij.q.v.con.prima.

Formas ſeparatas poſuerunt platoni ci quas dixerunt ydeas eodem libro. queſtione ſexta primo notabili.

Fines reperiuntur in duplici diuina.li

bro secundo.q.v.primo notabili
finib⁹ essentialiter subordinatis nõ est p̄
cedere in infinitũ ibidem con.prima.
Formis essentialiter subordinatis nõ est
p̄cedere in infinitũ ibidem con.secunda.
Falsum vbi est quot mõis dr̃ esse.li.v.q.
.xv.ij.no.⁊.iij.no. iiij.no.
Falsus bõ quot mõis dici potest.ibidẽ.

Enus est duplex logicũ ⁊ phi
sicũ.li.x.q.prima.iij.notabi.
Genera ⁊ spẽs an sint princi
pia,⁊ elemẽta rerũ.li.iij.q.j.
Genera omnia causarũ an sit vnius scien
tie speculatiuarũ eodem libro.q.prima.
Genera ⁊ alia vlia sunt principia singula
riũ ſm rationem libro tertio.q.quinta.
Genus ⁊ magis vlia an sint magis prin
cipia minus vniuersalibus ibidẽ
Genera ⁊ vlia an sint separata ſm rem a
singularibus ibidem in fine questionis
Gen⁹ q̃ttuor modis dr̃.li.v.q.xiiij.circa
mediũ q̃stionis. .ij.no
Gradus triplex causarũ inuenit.li.vi.q.ij

Omo apt⁹ est ad regendum
per hoc q̄ est multũ intellec
tualis.li.j.q.prima scd̃o no.
Habit⁹ quandã cõditionem
p̄fecti importat libro.v.q.xij.primo no.
Habitus quot modis dicitur ibidem
Habitus quomodo potest capi actiue ⁊
passiue ibidem secundo notabili
Habitui opponit̃ priuatio ibidẽ.iij.no.
Habere se habet ad habitũ vt denomĩa
tiuũ eius ⁊ quot modis dicitur ibidem.

Deas ponere non est necesse ad
habendã sciam vt platonici di
cunt libro.vij.q.vi.con.prima.
Ideas ponere nõ est necesse ad
saluandã generationẽ istorũ inferiorũ ibi
dem conclusione secunda
Ideas seu formas separatas a mã põt
tripliciter intelligi ibidem con.secunda
Idee si essent separate ipsarũ nõ esset diffi
nitio eodem libro.q.j.conclusione scd̃a.
Idẽ dr̃ trib⁹ modis.li.x.q.iij.pr̃o no.
Indiuidua in substãtijs sepatis nõ pos
sunt esse plura sub vna spẽ.li.xij.xi.j.no

Intellectuales substãtie nõ sunt ex mate
ria ⁊ forma composite.li.xij.q.xij.cõ.j.
Intellectuales substãtie create non sunt
cõposite ex ptib⁹ quãtitatiuis ibidẽ.cõ.ij
Intellectuales substãtie create non sunt
cõposite ex nã ⁊ supposito ibidẽ con.iij.
Intellectuales substãtie separate sunt cõ
posite ex esse ⁊ essentia ibidem con.q̃nta.
Intellectualiũ substãtiarũ esse potest du
pliciter intelligi ibidem
Intellectuale substatie nõ hñt eodẽ mõ
gen⁹ ⁊ drãm sicut mãle substãtie ibidẽ
Intellectuale substãtie sunt cõposite ex
subiecto ⁊ accidente
Intellectũ esse in potentia potest dupli
citer intelligi libro.xij.q.xvi.primo notab.
Intellectus intelligẽtie create potest simľ
plura intelligere ibidem con.secunda
Intellectualis substãtia creata nõ intelli
git cõponẽdo diuidẽdo ibidem con.ij.
Intellectualis substãtia separata cognos
cit se ipsã p suã essentiã.li.xij.q.xvij.cõ.j
Intellectualis substãtia separata cognos
cit alias p spẽs intelligibiles ibidẽ cõ.ij.
Intellectuales substãtie separate cognos
cũt corporalia p suã essentiã ibidẽ cõ.iij.
Ideẽ rerũ ponende sunt in mente primi
opificis libro.iij.q.q̃rta con.tertia
Intellectus mihi nõ potest simul plura
intelligere.li.iiij.q.q̃rta prima con.
Idem dr̃ dupliciter queadmodũ ⁊ vnũ
libro.v.q.sexta.ij.no.
Idẽtitas est quedã vnitas ibidẽ.ij.no.
In potẽtia est priuatio potentie.li.v.q.
octaua tertio notabili

Ateria est duplex quedã spe
ciei quedam indiuidui libro
septimo.q.vij.tertio notabili
Materia sp̃etie ponit̃ in diffi
nitione forme eodẽ.li.q.vij.cõ.prima
Materia an sit p̃cipiũ indiuiduationis
libro.vij.q.vndecima con.prima.
Materiales substantias nõ indiuiduat
quãtitas nec aliud accidens ibidẽ cõ.ij.
Materia est oĩm transmutabiliũ ad in
uicem eodem.li.q.iij.primo no.
Materia ex qua nõ est in accidentib⁹ ibi
dem conclusione responsali
Materia ⁊ subiectum in aliquo cõueniũt

unt ⁊ in aliquo dr̄nt ibidē tertio no/
Materia ⁊ ex forma fit per ſe vnum eodē
libro.q.quarta concluſione prima
Materiam ſenſibilē non habentia ſicut
ſunt ſubſtātie ſeparate que ſunt forme ta/
men ſtatim ſunt aliquid vnum eodē.li.
queſtione quarta con.ſecūda
Materia eſt duplex remota ⁊ proxima li
bro nono.q.tertia
Mouere aliquid dicitur dupliciter libro
duodecimo.q.quarta primo notabili
Motor primus mouet celum per modū
finis ſicut bonum appetibile libro duo/
decimo.q.quarta ſecundo no.
Multitudo ſubſtantiarū intellectualium
non eſt ſm multitudinem ſperarū celeſti/
um li.xij.q.prima con.ſecunda
Maxime intelligibilia ex trib⁹ accipi poſ
ſunt libro primo.q.prima tertio notab.
Methaphiſica eſt ab alijs partibus phi/
loſophie diſtincta.li.j.q.prima con.j.
Mathematicalia nō ſunt ponenda a ſen
ſibilib⁹ ſeparata ſm eſſe libro tertio qſti/
one quarta concluſione ſecunda
Methaphiſica conſiderat diſtinctiones
nominū multiplicū.li.v.q.prima
Methaphiſica habet ſpeculari principia.
⁊ cauſas.li.vi.q.prima con.prima
Methaphiſica an ſit vniuerſalis aut ſit a
licuius generis determinati conſiderati/
ua libro.vi.q.vltima circa finem

Omen dicitur quaſi nota mē
tis libro quarto.q.vj.nota.
Nomine vocali duo impor/
tantur ibidem ſcd̄o notabili.
Nomen omne vel eſt ſingulare vel com
mune ibidem vltimo notabili
Nomine vnū tantum vnum ſignificat
ibidem concluſione prima
Natura communis poteſt ſumi duplici
ter ibidem in fine queſtionis
Natura quot modis dicitur libro quin
to queſtione tertia primo notabili
Nominis alicuius ad vnum primū re/
ductio poteſt ſumi dupliciter ibidem ſe/
cundo notabili
Neceſſariū quattuor modis dicitur ibi/
dem circa medium queſtionis

Peratio intellectus duplex eſt
libro quarto queſtione tertia.
circa finem
Oppoſita quatuor modis di
cuntur libro quinto queſtione ſexta ſexto
notabili
Oppoſita contraria dicuntur dupliciter
ibidem ſeptimo notabili

Artes ſpeciei ſiue materiales
ſiue formales ponuntur in dif
finitione ſubſtātie materialis
cōpoſite.li.vij.q.vij.con.ij.
Partes diffinitionis faciunt vnū eodē
libro.q.octaua con.reſponſali
Plures formas eſſentiales eſſe in eodē
compoſito improbatur ibidem
Potentia actiua ⁊ paſſiua quodammo/
do ſunt idem ⁊ quodammodo nō libro
nono queſtione prima notabili ſecundo
Potentia irrationalis ꝙ ſit eodem libro
queſtione prima.iij.no.
Potentie irrationales ſunt duplices acti
ue ⁊ paſſiue ibidem quarto notabili
Potentie irrationales nō ſunt eidem op
poſitione ſicut rationales ibidem con/
cluſione prima
Potentie irrationales nō poſſunt agere
⁊ nō agere proprijs paſſiuis ſufficienter
applicatis ibidē cōcluſione ſecunda
Poſſibile nō ſolū eſt dum eſt actu eodē
libro.q.ſecunda concluſione prima
Potentialiter inuenit in infinito ⁊ in va/
cuo libro no.q.tertia quarto no.
Principia omniū rerū nō ſunt eadem ſpē
vel genere libro.xij.q.ij.con.prima.
Principia prima ⁊ extrinſica ſunt eadem
oim eodem libro.q.ij.con.ſecunda
Principia omniū ſunt eadem ſm ana/
logiam ibidem con.tertia
Primum ens ⁊ incorruptibile neceſſe eſt
eſſe eodem libro.q.iij.con.prima
Principia in aliquo genere ſunt plura li.
duodecimo.q.nona prima con.
Principium primū eſt tm̄ vnum ibidē
con.ij.⁊.q.prima primo no.
Prima principia demonſtrationis con/
ſiderare ſpectat ad vnam ſcientiam libro
tertio queſtione tertia concluſiōe prima.

Particulares nullius ſciẽ eſt huiꝰ principia conſiderare ibidẽ con. ſecunda:
Principia illa cõſiderare eſt vliſſime ſcientie ibidem concluſione tertia.
Principia ſunt duplicia intrinſica ꝛ extrinſica. li. iij. q. ſexta primo notabili
Principia extrinſica ſunt duplicia prima ꝛ adequata remota ſeu excedentia ibidem ſecundo notabili
Primũ eſſentiẽs eſt omnium entiũ vnũ ibidem concluſione prima
Pricipia an ſint eadẽ corruptibiliũ et incorruptibiliũ ibidẽ infine q̃ſtionis.
Primũ principiũ eſt illud ens ꝙ eſt ſuum eſſe ſua vnitas ibidẽ con. tertia
Principia rerũ nec ſunt ens ꝛ vnũ ibidem concluſione ſecunda.
Principia reꝝ an ſint magnitudines et non numeri ibidem
Principiũ qđ eſt certiſſimũ ꝛ firmiſſimum ad hãc ſciam ſpectat cõſiderare libro quarto. q. tertia
Primũ principiũ eſt iſta ꝓpoſitio impoſſibile ẽ ſimul in eſſe ꝛ nõ in eſſe idez ibidem concluſione tertia
Principiũ primum circa ipm fuit duplex error libro. iiij. q. vi. ſcđo notabili
Poſſibile nõ eſt idẽ in eſſe ꝛ nõ in eſſe eidem ibidem concluſione prima
Principiũ primũ non a methaphiſico ſimpliciter notificabile ibidem cõ. ſcđa
Prioris ꝛ poſterioris ordo poteſt attẽdi ſcđm tria. li. quĩto. q. vij. ſcđo notabi.
Prius quid eſt ibidẽ primo notabili.
Prius ſumitur tribꝰ modis ſcđm ordinem cognitionis tertio notabili
Prioris ꝛ poſterioris ſcđm naturaz ſunt tres modi ibidem quarto notabili
Poteſtatis quattuor ſunt modi libro quinto queſtione octaua ſcđo notabi.
Poſſe pati ab alio dr̃ dupliciter ibidẽ
Priuationis rõ duo includit li. quinto queſtione octaua tertio notabili
Poſſibile vel impoſſibile quot mõis dicuntur ibidem quarto notabili
Perfectũ tribꝰ mõis dr̃. v. li. q. xi. ij. no
Perfectuz in ſubſtantia quomodo attenditur ibidem vltimo notabili.
Priuationis quot ſunt mõi. li. v. q. xij tertio notabili
Priuatio ꝛ habiꝰ circa ꝓpriũ ſubiectũ nõ habẽt mediũ. li. v. q. xij. infine
Pars quĩqȝ mõis dr̃. li. v. q. xiij. 3. no:
Prouidẽtia diuina an imponat rebꝰ neceſſitatem. li. vi. q. ij. vltimo dubio.
Phia realis diuiſiõe bimẽbri diuidit̃ ĩ practicã ꝛ theoricã. li. vi. q. vltĩa con. ij.

Uod q̃d eſt poteſt habere duplicẽ ſenſuz. li. vij. q. vij. in primo notabili
Qđ quid eſt ꝛ illud cuiꝰ eſt idez ſunt indictis ſcđm ſe ibidem. cõ. j:
Quod q̃d eſt indictis ſcđm accñs nõ eſt idem cũ eo cuiꝰ eſt ibidẽ conclu. ſcđa.
Quantũ quomõ diffinit̃ libro quinto queſtione octaua. articulo ſecundo
Quantũ ſiue quantitas quomõ diuiditur ibidem tertio notabili
Quantũ ſcđm accñs ſubdiuidit̃ ſcđm qđ per accñs dupl'r capi põt ibidẽ. iij no
Quantuz aliter conſiderat̃ hic ꝛ in pñtis ibidem quarto notabili
Qualitas duos habet modos faciendi differre. li. v. q. nona primo notabili
Qualitatis primus modus ad ſcđm reducitur ibidem

Rebus quomõ ipis ſubeſt falſum libro ſexto queſtione. iij. quinto nota.

Ubſtãtia prior eſt accidẽte tempore diffinitione ꝛ cognitione libro. vij. con. ſcđa
Subſtãtiaꝝ eſt. eſt qđ quid eſt ſiue diffinitio ſimpliciter que nõ datur per additamentũ eodẽ libro. q. q̃rta concluſione prima.
Sillaba. ba. nõ eſt. b. ꝛ. a. ſꝫ eſt aliud eodem libro. v. q. j. ſecundo notabili.
Subſtãtia aliter dr̃ de materia aliter dr̃ forma ꝛ aliter de cõpoſito. libro octauo. q. prima nota. primo
Subſtãtia ſenſibilis habꝫ mãꝫ ibidez con. prima. cõ. ſcđa.
Subſtãtia ſenſiblis habꝫ formã ibidẽ

Species ⁊ forme rerum aſſimulãtur numeris in quattuor co. libro. q. ij. conc. j.

Simile dicitur tribus modis libro decimo queſtione tertia ſcđo no.

Scientie vniꝰ eſt cõſiderare prima reruꝫ principia. li. xi. q. prima con. prima

Scientia que cõſiderat de oibus entibus eſt metha. li. eodem. q. ſcđa cõ. ſecunda.

Scientia nõ eſt neqꝫ eſſe poteſt de ente ꝑ accidens eodẽ. li. q. v. con. prima

Subſtãtie ſunt tres ſenſibiles ⁊ corruptibiles ⁊ mixta ex eis. li. xij. q. prima

Subſtãtia intelligẽtie create nõ eſt ſuum intelligere. li. xij. q. xiiij. con. prima.

Subſtãtie ſeparate eẽ nõ eſt ſuũ intelligere ſicut nec vlĩ eſſe alicuiꝰ creati eſt ſua actio ibidem concluſione ſecunda

Subſtãtia intelligentie create non eſt ſua potẽtia intellectiua ibidem con. tertia

Subſtãtijs intellectualibꝰ creatis nõ oportet ponere intellectũ agentẽ ⁊ poſſibilem ibidem con. quarta

Subſtantia intellectualis creata nõ oĩa intelligit per ſuã eſſentiã ibidem. q. quindecima concl. prima

Subſtantie ſeparate nõ intelligũt ꝑ ſpẽs a rebus acceptas ibidem. con. ſecunda

Subiectũ huius ſcientie nõ eſt deus. li. primo. q. ij. con. prima.

Subiectũ huiꝰ ſcientie nõ eſt cauſa ſm̃ intentionem cauſe. li. primo. q. ij. cõ. ſcđa.

Subiectũ huiꝰ ſcientie nõ quidditas rey materialis ibidem concluſione tertia.

Subiectũ huius ſcientie eſt ens inquantum ens ibidem con. vltima

Senſus viſus eſt maxime cognoſcitiuus li. primo. q. iij. in fine.

Senſum habere in hoc omnia animalia conueniunt. li. primo. q. iiij. ij. notabili.

Scientia actiua vtilior eſt ſpeculatiua. li. primo. q. vi. con. prima.

Scia ſpeculatia ſimplr delectabilior eſt ibidẽ concluſione ſecunda.

Sciẽtia ſpeculatiua eſt honorabilior ſimpliciter ibidem con. tertia.

Sapientis ſex ſunt cõditiones. li. primo q. ſeptima primo nota.

Scientia que methaphiſica dicit eſt circa cauſas maxime vles ibidem con. ſcđa.

Sciẽtia q̃ methaphiſica eſt cõſiderat q̃dditates oim reꝝ ibidem con. tertia.

Scia metha. ẽ ſpeculatia. li. j. q. viij. cõ. j

Scia que eſt methap. eſt maxime libera ibidem conclu. ſecunda.

Scia metha. eſt honorabiliſſima ibideꝫ con. vltima.

Spẽs ſenſibiliũ ſingulariũ nõ ſunt ponẽde ab eis ſepate. ſm eſſe. li. iij. q. iiij. cõ. j.

Subſtantie ſeparate immateriales inſenſibiles ſunt ponẽde preter ſubſtãtias ſenſibiles. li. tertio quarta. q. con. iiij.

Senſus neqꝫ intellectus per ſe decipitur. li. iiij. q. vij. vltimo nota.

Subſtãtia diuidit in quattuor modos li. v. q. quinta. circa finẽ queſtionis

Subſtantie modi omẽs reduci poſſunt ad duos ibidem circa finem queſtionis.

Simile diuidit tribꝰ mois ⁊ magis ſilr duobꝰ modis. li. v. q. vi. v. not.

Significata ſm qđ ſunt quattuor. li. v. q vndecima in fine.

Similitudo rei quomõ habet eſſe in intellectu ⁊ vtrũ ab eodem diiudicet. li. vi. queſt. tertia. iiij. no.

Scia q̃ metha. dr̃ in quo cõuenit cũ alijs ſcientijs. li. vi. q. vltima con. prima

Terminꝰ quot modis aſſumit. lib. v. q. xi. circa mediũ q̃ſtionis.

Totũ q̃d eſt. li. v. q ꝫ. iiij. nota.

Totũ integrale q̃d eſt ibidẽ quinto no.

Totiꝰ cõtinui quot ſunt mõi ibidẽ vi. no

Temere nihil in mũdo euenit. li. vi. q. ij. circa medium.

Nũ dr̃ priꝰ alio tripliciter tempore diffinitione ⁊ cognitione libro. vij. q. i. in primo notab.

Vle dr̃ dupliciter. li. vij. q. nona. ij. nota

Uniuerſale nõ eſt ſubſtãtia ibideꝫ in reſpõſali ꝓbatur per plures rationes.

Verũ ⁊ falſuꝫ aliter inueniunt in rebus ſimplicibꝰ ⁊ cõpoſitis. libro nono. q. v.

Unũ pricipaliter diuidit q̃ttuor mois. li decimo. q. prima. ij. nota.

Unũ eſt mẽſura oim reꝝ ibidẽ cõ. prima

Unum nõ eſt aliqua ſubſtãtia per ſe ſub
ſiſtens eodem.li.q.ij.con.prima.
Unuz ⁊ multa nõ cõponunt cõtradicto
rie eodez libro.q.iij.concluſione prima
Unũ eſt duplex.li.x.q.vij.primo notabi:
Unũ qđ cõuertit cũ ente opponit multi
tudini cõtrarie.li.x.q.vij.con.prima.
Unuz qđ eſt principiũ numeri opponit
multitudini relatiue ſicut menſura ⁊ men
ſurabile ibidem concluſione ſecunda.
Ueritatis cognitio eſt homini poſſibilis
libro ſcđo queſtio prima con.prima.
Ueritatis cognitio ⁊ quodammõ faci//
lis patet tribus ſignis ibidem in fine.
Ueritatis difficultas cognitiõis exquibꝰ
prouenit libro.ij.q.ij.con.prima
Ueritatẽ conſiderãdo homo iuuat du//
pliciter eodem libro.q.tertia.ij.notabi:
Ueritatis ſcia eſt phĩa prima ibidẽ cõ.j.
Ueritas ẽ finis theorice ſicut opus prac
tice eadem con.
Ueritatis ſcia ẽ maxie phia.j.ibidẽ.cõ.ij
Unum quod cũ ente conuertit ſup ens
quid addit libro quarto.q.ſecunda.
Unuz ⁊ ens eandez naturã importãt ibi
dem concluſione prima.
Unuz ſuper ens addit aliquid ſecundũ
rationem ibidem conclu.ſecunda.
Unũ prima ſui diuiſione diuidit in vnũ
ſm ſe ⁊ vnũ ſm accñs.li.v.q.iij.not.ij.
Unuz ſm ſe ⁊ realiter acceptũ diuiditur
quinq; modis ꝓprie ⁊ alijs mõis metha
phorice ibidem tertio notabili.
Unũ large acceptũ diuidit in vnũ nume
ro ſpẽ ⁊ genere.li.v.q.iij.circa finem.

Explicit